

ΠΑΝΤΕΙΟΝ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΚΟΙΝΩΝΙΚΩΝ ΚΑΙ ΠΟΛΙΤΙΚΩΝ ΕΠΙΣΤΗΜΩΝ

PANTEION UNIVERSITY OF SOCIAL AND POLITICAL SCIENCES

ΣΧΟΛΗ ΔΙΕΘΝΩΝ ΣΠΟΥΔΩΝ ΕΠΙΚΟΙΝΩΝΙΑΣ ΚΑΙ ΠΟΛΙΤΙΣΜΟΥ
ΤΜΗΜΑ ΔΙΕΘΝΩΝ, ΕΥΡΩΠΑΙΚΩΝ ΚΑΙ ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑΚΩΝ ΣΠΟΥΔΩΝ

Η Δομή Διοίκησης του ΝΑΤΟ και οι ελληνοτουρκικές διενέξεις,
1952-2021

ΔΙΔΑΚΤΟΡΙΚΗ ΔΙΑΤΡΙΒΗ

Βασίλειος Α. Βρεττός

Αθήνα, 2021

Τριμελής Επιτροπή
Αναπληρωτής Καθηγητής Ευάγγελος Συρίγος.
Καθηγητής Χαράλαμπος Παπασωτηρίου
Αναπληρωτής Καθηγητής Κωνσταντίνος Κολιόπουλος

Copyright © Βασίλειος Α. Βρεττός, 2021
All rights reserved. Με επιφύλαξη παντός δικαιώματος.

Απαγορεύεται η αντιγραφή, αποθήκευση και διανομή της παρούσας διπλωματικής εργασίας εξ ολοκλήρου ή τμήματος αυτής, για εμπορικό σκοπό. Επιτρέπεται η ανατύπωση, αποθήκευση και διανομή για σκοπό μη κερδοσκοπικό, εκπαιδευτικής ή ερευνητικής φύσης, υπό την προϋπόθεση να αναφέρεται η πηγή προέλευσης και να διατηρείται το παρόν μήνυμα. Ερωτήματα που αφορούν τη χρήση της διπλωματικής εργασίας για κερδοσκοπικό σκοπό πρέπει να απευθύνονται προς τον συγγραφέα.

Η έγκριση της διπλωματικής εργασίας από το Πάντειον Πανεπιστήμιο Κοινωνικών και Πολιτικών Επιστημών δεν δηλώνει αποδοχή των γνώμων του συγγραφέα.

Αφιέρωση

*Στην οικογένειά μου, στη μνήμη
των δικών μου ανθρώπων και
όσων έδωσαν τη ζωή τους για την Πατρίδα
υπερασπιζόμενοι αξίες και ιδανικά.*

Συντομογραφίες

ΑΕΔ : Αρχηγός (είο) Ενόπλων Δυνάμεων

ΑΝΣΚ :Αντικειμενικός Σκοπός

ΔΔ: Δομή Διοίκησης

ΕΔ : Ένοπλες Δυνάμεις

Ε-Τ: Ελληνοτουρκικό (ές)

ΕΣΣΔ: Ένωση Σοβιετικών Σοσιαλιστικών Δημοκρατιών

ΗΠΑ: Ηνωμένες Πολιτείες Αμερικής

ΘΕ : Θέατρο/α Επιχειρήσεων

Κ/Β: Κατευθυνόμενα Βλήματα

κ-μ: κράτη-μέλη

ΚΧΗΕ : Καταστατικός Χάρτης των Ηνωμένων Εθνών

ΜΑΒΑΣ: Μόνιμη Αντιπροσωπεία της Ελλάδας στο ΝΑΤΟ

ΜΒ: Μεγάλη Βρετανία

ΟΗΕ: Οργανισμός Ηνωμένων Εθνών

Ο/Σ: Οπλικό Σύστημα

ΠΑ: Πολεμική Αεροπορία

Π/Θ: Πρωθυπουργός

ΠΠ: Παγκόσμιος Πόλεμος

ΣΑ/ΣΕΒΑΣ: Στρατιωτικός Αντιπρόσωπος της Ελλάδος στο ΝΑΤΟ

ΣΑ/ΟΗΕ: Συμβούλιο Ασφάλειας ΟΗΕ

ΤΑΔ: (Τουρκική) Τακτική Αεροπορική Δύναμη

ΥΠΑΜ :Υπουργείο Άμυνας

ΥΠΕΞ :Υπουργείο (ος/οί) Εξωτερικών

ΨΠ: Ψυχρός Πόλεμος

ΑCCS : Air Command and Control System

ΑCE: Allied Command Europe

ACO: Allied Command Operations
ACT: Allied Command Transformation
AFCENT: Allied Forces Central Europe
AFMED: Allied Forces Mediterranean
AFNORTH: Allied Forces Northern (Europe)
AFSOUTH: Allied Forces South (Europe)
AOR: Area of Responsibility
ATAF: Allied Tactical Air Force
AWACS: Air Borne Early Warning and Control System
C2: Command and Control
C3: Consultation Command and Control
ΚΕΝΤΡΑ ΣΥΝΔΥΑΣΜΕΝΩΝ ΑΕΡΟΠΟΡΙΚΩΝ ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΕΩΝ: Combined Air
Operations Centre
CEMED: Commandment en Chef pour la Mediterranean
CENTCOM: Central Command
CENTO: Central Treaty Organization
CFE: (Treaty on) Conventional (Armed) Forces in Europe
CJTF: Combined Joint Task Force
CIMIC: Civil Military Cooperation
CINC: Commander in Chief
CINCSOUTH: Commander in Chief (Allied Forces) Southern Europe
CIS: Communication and Information System
CMC: Chairman of the Military Committee
COM: Command(er)
COMAIRCEN: Commander Air Central
COMAIRSOUTH: Commander Air Forces Southern Europe
COMINFORM: Communist Information Bureau
COMLANDCENT: Commander Land Central
COMLANDSOUTH: Commander Land Forces South
COMLANDSOUTH-CENT: Commander Land Forces - Central Europe
COMLANDSOUTHEAST: Commander Land Forces South-Eastern

COMNAVCENT: Commander Navy Central

COMNAVSOUTH: Commander Allied Naval Forces Southern

COMSTRIKEFORSOUTH: Commander Allied Striking and Support Forces
Southern Europe

COS: Chiefs –of –Staff

CP: Capability Package

CPX: Command Post Exercise

CRO: Crisis Response Operations

DACCC: Deployable Air Command and Control Centre

DARS: Deployable Air Entity

DC: Defence Committee

DECA: Defense and Economic Cooperation Agreements

DIMS : Director International Military Staff

DIPs: Detail Implementation Plans

DPC: Defence Planning Committee

DPQ: Defence Planning Questionnaire

DPPC : Defence Policy και Planning Committee

EAPC : Euro-Atlantic Partnership Council

ESPEs: End State Peacetime Establishment

FIR: Flight Information Region

HQ: Headquarters

HNS: Host Nation Support

ICAO: International Civil Aviation Authority

ICBM: Intercontinental Ballistic Missile

ICS: Interim ΚΕΝΤΡΑ ΣΥΝΔΥΑΣΜΕΝΩΝ ΑΕΡΟΠΟΡΙΚΩΝ ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΕΩΝ
Structure

IFOR: Implementation Force

IMS: International Military Staff

IRF: Immediate Reaction Force(s)

IS: International Staff

ISAF: International Assistance Force

LANDSOUTH: Land Forces Southern Europe
LANDSOUTHCENT: Land Forces South- Central
LANDSOUTHEAST: (Allied) Land Forces South-Eastern Europe
LOA: Level of Ambition
MAP: Membership Action Plan
MC: Military Committee
MC/CS: Military Committee in Chiefs of Defence session
MD: Mediterranean Dialogue
MIRV : Multiple Independently Targetable Reentry Vehicle
MNC: NATO Major Command/Commander
MOU: Memorandum of Understanding
NATO:North Atlantic Treaty Organization
NAC: North Atlantic Council
NACC: North Atlantic Cooperation Council
NADGE: NATO Air Defence Ground Environment
NAEW: NATO Airborne Early Warning
NAMSA: NATO Maintenance and Supply Agency
NCS: NATO Command Structure
NCSA:NATO Communication and Information Systems Services
Agency
NDP: NATO Defence Policy
NFS: NATO FORCE STRUCTURE
NOTAM: Notice to Airmen
NRC: NATO-Russia Council
NSAM: National Security Action Memorandum
NAVSOUTH: NATO Subordinate Navy Command
RC: Regional Command
PE: Peace Establishment
PFP: Partnership for Peace
RRF: Rapid Response Forces

ROE: Rules Of Engagement
PSC: Principle Subordinate Command(er)
SACEUR : Supreme Allied Commander Europe
SACLANT: Supreme Allied Commander Atlantic
SACT: Supreme Allied Commander, Transformation
SCs: Strategic Command(er)s
SFOR: Stabilization Force
SG: Secretary General
SHAPE: Supreme Headquarters Allied Powers Europe
SOFA: Status of Forces Agreement
STRIKEFORSOUTH: Striking and Support Forces Southern Europe
TPA: Track Production Area
UNSC: United Nations Security Council
USA: United States of America
WG: Working Group
WMD: Weapons of Mass Destruction

Νατοϊκοί όροι που αναφέρονται στα Ελληνικά

Αερομεταφερόμενο Συστήματος Έγκαιρης Προειδοποίησης και Ελέγχου:
Air Borne Early Warning and Control System –AWACS
Αμυντικός Οργανισμός Δυτικής Ένωσης :
Western Union Defence Organization
Ανταλλαγή πληροφοριών για τα αεροπορικά ίχνη που κινούνται προς μια
γειτονική περιοχή : *''Cross Tell''*
Ανώτατο Αρχηγείο Συμμαχικών Δυνάμεων Ευρώπης :
Supreme Headquarters Allied Powers Europe- SHAPE
Αρχιστράτηγος Συμμαχικών Αεροπορικών Δυνάμεων Μεσογείου :
Commander in Chiefs Allied Forces Mediterranean –CINCAFMED
Αρχιστράτηγος Συμμαχικών Δυνάμεων Νοτίου Ευρώπης –
Commander in Chiefs South- CINCSOUTH

Βόρειο-Ατλαντικό Συμβούλιο:
North Atlantic Council-NAC
Δομή Διοίκησης NATO:
NATO Command Structure- NC
Δομή Δυνάμεων NATO:
NATO Force Structure –NFS
Διοικητής Αεροπορικών Δυνάμεων Νοτίου Ευρώπης :
Commander Air South-COMAIRSOUTH
Διαδικασία Μετασχηματισμού:
Transformation
Διοικητής Ανατολικής Μεσογείου:
Commander Mediterranean East-COMEDEAST
Διοίκηση Μέσης Ανατολής:
Middle East Command -MEC
Διοικητής Ναυτικών Συμμαχικών Δυνάμεων Νοτίου Ευρώπης:
Commander Allied Naval Forces Southern Europe -COMNAVSOUTH
Διοικητής Ναυτικών Αεροπορικών Συμμαχικών Δυνάμεων Νοτίου Ευρώπης :
Commander Maritime Air Mediterranean-COMMARAIMED
Διοικητής Ναυτικών και Δυνάμεων Υποστήριξης NATO Νοτίου Ευρώπης :
Commander Strike force South-COMSTRIKFORSOUTH
Διοικητής Χερσαίων Συμμαχικών Δυνάμεων Νοτίου Ευρώπης :
Commander Land South-COMLANDSOUTH
Ενιαίο Συμμαχικό Σύστημα Επικοινωνιών:
NATO Information and Communication System –NICS
Δυνάμεις Ειδικού Σκοπού :
TASK FORCE CONCEPT-T.F.C.
Επίπεδο Φιλοδοξίας/Συνεισφοράς:
Level of Ambition –LOA
Επίγειο Σύστημα Αεράμυνας του NATO:
NATO Air Defence Ground Environment-NADGE
Επιτροπή Αρχηγών Επιτελείων Μέσης Ανατολής :
Middle East Chief of Staff (CoS) Committee

Επιτροπή Αμυντικού Σχεδιασμού :

Defence Planning Committee-DPC

Εξισορρόπηση Ισχύος:

Balancing

Ευθυγράμμιση με τους ισχυρούς :

Bandwagoning

Εξισορρόπηση της Απειλής:

balance of threat

Ισοροπία Ισχύος :

balance of power

Κέντρο Συνδυασμένων Αεροπορικών Επιχειρήσεων:

Combine Air Operations Centre-CAOC

Μόνιμη Ομάδα Μέσης Ανατολής:

Middle East Standing Group

Μόνιμη Ομάδα του NATO :

NATO Standing Group

Νατοϊκά Στρατηγεία:

NATO Strategic Commands- SGs

«Όρος Αναφοράς»:

Terms of Reference-TOR

Περιοχή Παραγωγής Αεροπορικών Ιχνών:

Track Production Area-TPA

Στρατηγική Ανάσχεση :

Containment Strategy

Στρατιωτική Επιτροπή :

Military Committee-MC

Στρατηγείο Αεροπορικών Δυνάμεων Νοτίου Ευρώπης :

AIRSOUTH

Στρατηγείο Συμμαχικών Δυνάμεων Μεσογείου :

Allied Forces Mediterranean –AFMED

Στρατηγείο Συμμαχικών Δυνάμεων Νοτίου Ευρώπης :

Allied Forces Southern Europe – AFSOUTH

Στρατιωτική Επιτροπή Μέσης Ανατολής :
Middle East Military Representatives Committee
Συμμαχικές Δυνάμεις Μεσογείου Ανατολικής Ευρώπης :
Mediterranean East -MEDEAST
Συμμαχικές Δυνάμεις Μεσογείου Κεντρική Ευρώπης :
Mediterranean Central -MEDCENT
Συμμαχικές Δυνάμεις Μεσογείου Νότιο-Ανατολικής Ευρώπης:
Southeastern Mediterranean Area MEDSOUTHEAST
Συνδυασμένες Μικτές Δυνάμεις Ειδικού Σκοπού :
Combine Joint Task Force-CJTF
Συστήμα Διοίκησης και Ελέγχου Αεροπορικών Επιχειρήσεων :
Air Command and Control System-ACCS
Σύστημα Ενοποιημένης Αεράμυνα NATO :
NATO Integrated Air Defence System -NATINADS

Ευχαριστίες

Ευχαριστώ την οικογένειά μου που μετά από 37 χρόνια ενεργού υπηρεσίας στην Πολεμική Αεροπορία και συνεχούς απουσίας λόγω επιχειρησιακών/υπηρεσιακών απαιτήσεων μου έδωσε χώρο και χρόνο να ασχοληθώ με τη διατριβή μου αυτή. Επίσης ευχαριστώ τους επιβλέποντες καθηγητές μου και ιδιαιτέρως τον καθηγητή μου και βασικό επιβλέποντα της διατριβής μου Άγγελο Συρίγο. Αν και η προσπάθεια εύρεσης υλικού ήταν αρκετά επίπονη, υπήρξαν αρκετοί φίλοι που με βοήθησαν. Οφείλω λοιπόν να ευχαριστήσω όλους αυτούς, που για ευνόητους λόγους δεν ονομάζω, που μου έδωσαν αυτή την, κρίσιμης σημασίας, δυνατότητα. Παράλληλα θα ήθελα να ευχαριστήσω το Ίδρυμα Κωνσταντίνου Καραμανλή για την φιλοξενία και την αμέριστη βοήθεια που μου παρείχε στην εύρεση σημαντικών στοιχείων. Τέλος θα ήταν παράλειψη να μην ευχαριστήσω την φίλη και εξαιρετική επιστήμονα Ε.Φ αλλά και τον εξαιρετικό φίλο και συνεργάτη Δ.Β για την υλοποίηση της εν λόγω προσπάθειας.

Περιεχόμενα

Εισαγωγή	25
Κεφάλαιο 1	
Συμμαχίες και NATO	33
1.1 Θεωρητικό πλαίσιο δημιουργίας συμμαχιών.....	33
1.1.1 Η έννοια της συμμαχίας.....	33
1.1.2 Κυρίαρχες σχολές σκέψεις.....	34
1.1.3 Η συνοχή της συμμαχίας.....	36
1.1.4 Η αποτελεσματικότητα της συμμαχίας.....	37
1.1.5 Η πολικότητα και ο ρόλος των πολιτικών δεσμεύσεων στη στρατιωτική ολοκλήρωση της συμμαχίας.....	38
1.1.6 Το πρόβλημα των διαφορετικών ερμηνειών των χρησιμοποιούμενων όρων/ορισμών.....	38
1.2 Ιστορικό πλαίσιο ίδρυσης του NATO.....	40
1.2.1 Πολιτικές -επιδιώξεις κυρίαρχων δρώντων.....	40
1.2.2 Το Δόγμα του απομονωτισμού- Η στάση του Κρεμλίνου.....	43
1.2.3 Το εννοιολογικό πλαίσιο αντίστασης στο σοβιετικό επεκτατισμό.....	45
1.2.4 Οι επιλογές Τρούμαν-Το Σχέδιο Μάρσαλ (1947).....	47
1.2.5 Η ιδέα δημιουργίας ενός αμυντικού οργανισμού.....	50
1.2.6 Το Βόρειο-Ατλαντικό Σύμφωνο	53
1.2.6.1 Κατανόηση βασικών Άρθρων του Συμφώνου – Απαιτήσεις Αναδιοργάνωσης	57
1.2.7 Η δημιουργία του NATO και οι θεωρίες περί συμμαχιών.....	63
1.2.8. Οι ΗΠΑ ως η ηγέτιδα δύναμη στο NATO.....	65
1.2.9. Η διαχρονική οργανωτική ευελιξία του NATO.....	69
1.2.9.1 Η ευελιξία του NATO μέσω των Στρατηγικών Δογμάτων....	73
1.2.9.2 Η ευελιξία του NATO μέσω στρατιωτικών Δομών Διοίκησης- Οι διενέξεις μεταξύ των κ-μ.....	79

Κεφάλαιο 2

Η είσοδος της Ελλάδας και της Τουρκίας στο NATO.....	88
2.1 Οι προβληματισμοί για τη στρατιωτική Δομή της Συμμαχίας πριν την ένταξη της Ελλάδας και της Τουρκίας στο NATO και η τελική απόφαση.....	88
2.1.1 Η ελληνική αντίδραση της ένταξης της Ελλάδας στο NATO.....	90
2.1.2 Η αντίδραση της Τουρκίας στην ένταξή της στο NATO.....	91
2.1.3 Το πρόγραμμα ενημέρωσης κοινού.....	91
2.1.4 Τα διλήμματα και οι προβληματισμοί της πρώτης επέκτασης του NATO.....	92
2.1.5 Οι συνομιλίες NATO Ελλάδας Τουρκίας για εύρεση λύσης.....	98
2.1.5.1 Συνομιλίες συντονισμού στο Παρίσι.....	98
2.1.5.2 Συνομιλίες στην Αθήνα.....	99
2.1.5.3 Συνομιλίες στην Άγκυρα.....	102
2.2 Η Ένταξη της Ελλάδος στο NATO το 1952 και οι σχέσεις της με τη Τουρκία μέχρι το 1974.....	105
2.2.1 Η αναγκαιότητα ένταξης της Ελλάδας στο NATO.....	105
2.2.2 Τα διλήμματα των Συμμάχων –Ο ρόλος των ΗΠΑ.....	107
2.2.3 Οι επιπτώσεις συμμετοχής της Ελλάδας στο NATO σε σχέση με την αμερικανική επιρροή ένταξής της σε αυτό.....	111
2.2.4 Οι σχέσεις των προς ένταξη χωρών Ελλάδας και Τουρκίας.....	112
2.2.5 Ο καθοριστικός ρόλος του Κυπριακού (1974).....	113
2.3 Η ένταξη της Τουρκίας στο NATO το 1952 – Σχέσεις NATO και Τουρκίας και οι πρώτες προσπάθειες επίτευξης αυτονομίας στην πολιτική ασφάλειας της Τουρκίας.....	114
2.3.1 Η αναγκαιότητα ένταξης της Τουρκίας στο NATO-Ο ρόλος των ΗΠΑ	116
2.3.2 Η ένταξη της Τουρκίας στο NATO –Οι διαμάχες στο εσωτερικό....	119

Κεφάλαιο 3

Οι πρώτες αποχωρήσεις – Τα διλήμματα ασφάλειας	121
3.1 Η αποχώρηση της Γαλλίας από το στρατιωτικό σκέλος του NATO	121

3.1.1	Οι γαλλικές επιδιώξεις	122
3.1.1.1	Το καθεστώς ειδικής σχέσης Γαλλίας-NATO.....	126
3.1.1.2	Η επιστροφή της Γαλλίας στο NATO.....	128
3.2	Το Κυπριακό και η αποχώρηση της Ελλάδος από το στρατιωτικό σκέλος του NATO (1974)	129
3.2.1	Οι απειλές αποχώρησης που το 1974 έγιναν πράξη.....	129
3.2.2	Η τουρκική εισβολή στη Κύπρο –Οι ΗΠΑ και το NATO.....	134
3.2.3	Το κρίσιμο ερώτημα	137
3.2.4	Από τον “εθνικό κίνδυνο” στην “εθνική απαίτηση” αποχώρησης από το NATO	139
3.2.4.1	Η στάση των “φιλικά” προσκείμενων προς την Ελλάδα χωρών.....	143
3.2.4.2	Ψευδαισθήσεις μετά την αποχώρηση.....	146
3.2.5	Οι απαιτήσεις αναδιοργάνωσης των Διοικήσεων προ του 1974.....	149
3.2.5.1	Η απαίτηση αναθεώρησης της οργάνωσης Διοικήσεων Μεσογείου	150
3.2.5.1.1	Το αδιέξοδο. Ένα καθαρά στρατιωτικό θέμα επιζητά πολιτική λύση.....	152
3.2.5.1.2	Η παραπομπή στο Βόρειο-Ατλαντικό Συμβούλιο	156
3.2.5.1.3	Αλλαγές στη Δομή Διοίκησης και Ναυτικών Διοικήσεων μετά το 1967	157
3.2.5.2	Αεροπορικές Δομές διοίκησης προ το 1974 και η Ελλάδα	162
3.2.6	Τα εννέα (9) σημεία της αποχώρησης της Ελλάδας από το NATO	163
3.2.7	Η απάντηση της Συμμαχίας	164
3.2.8	Η ελληνική απάντηση- Ο φόβος των καθυστερήσεων.....	165
3.2.9	Η θέσπιση χρονοδιαγράμματος διερευνητικών συνομιλιών – Ο φόβος της αποτυχίας.....	167
3.2.10	Οι πρώτες συναντήσεις Ντάβου-Χέιγκ- Τα προβλήματα από την ανασυγκρότηση των Δομών Διοίκησης της Συμμαχίας	169
3.2.11	Η επίδοση του καταλόγου των θεμάτων της διαπραγμάτευσης	

Ελλάδας –NATO ως ολοκλήρωση της πρώτης φάσης της αποχώρησης από το στρατιωτικό σκέλος του NATO.....	172
3.3 Σύγκριση ελληνικής και γαλλικής περίπτωσης αποχώρησης.	174

Κεφάλαιο 4

Από την αποχώρηση στην επανένταξη στο στρατιωτικό σκέλος του NATO τον Οκτ. του 1980	177
4.1 Τα προβλήματα και οι διαφορετικές επιδιώξεις	177
4.1.1 Η έναρξη των διαπραγματεύσεων για την επανένταξη (1978) – Η εμμονή στην ειδική σχέση.....	178
4.1.1.1 Οι ελληνικές επιδιώξεις	182
4.1.1.2 Αποτίμηση των ελληνικών θέσεων –επιδιώξεων.....	191
4.1.1.3 Η διαφορετική αντίληψη της Συμμαχίας- Οι προτάσεις Χέιγκ (1978)	194
4.1.1.4 Η εκτίμηση του αποτελέσματος των συνομιλιών Ντάβου- Χέιγκ-Η τουρκική αντίδραση	197
4.1.1.5 Το διαφανόμενο τέλος των διαπραγματεύσεων- Η θέση των ΗΠΑ.....	200
4.1.1.6 Οι τουρκικές θέσεις- Η αλλαγή στάσης του Διεθνούς Στρατιωτικού Επιτελείου -Η προσπάθεια παραπομπής των διαφορών στο πολιτικό σκέλος του NATO.....	202
4.1.1.7 Η <i>“φόρμουλα Γκούντερσεν”</i> (1978).....	203
4.1.1.8 Οι ισχυρισμοί της Τουρκίας.....	205
4.1.1.9 Η <i>“φόρμουλα Ετσεβίτ”</i> (1978)	205
4.1.1.10 Ο φόβος του διπλού ρόλου της Συμμαχίας – Η Τουρκία ως ισότιμος συνομιλητής.....	207
4.1.1.11 Οι προϋποθέσεις και τα ερωτήματα για τη συνέχιση των διαπραγματεύσεων	210
4.1.1.12 Η απόρριψη των πέντε (5) σημείων του Σχέδιου Βερόνας (1979) –Η ελληνική αντιπρόταση.....	212
4.1.1.13 Το <i>“παιγνίδι”</i> επίρριψης ευθυνών	214
4.1.1.14 Η απόρριψη της νέας σειράς προτάσεων Χέιγκ (1979)...	215

4.2	Η αποχώρηση Χείγκ- Νέες συναντήσεις-προτάσεις με Ρότζερς (1979).....	216
4.2.1	Το νέο σχέδιο Ρότζερς (1980)- Η επανένταξη ως ελληνοτουρκική διαφορά- Η αμφισβήτηση των επιχειρησιακών ναυτικών και αεροπορικών ορίων.....	218
4.2.2	Η αλλαγή των διαδικασιών της διαπραγμάτευσης- Νέες προτάσεις Ρότζερς (1980).....	220
4.2.3	Η “ολοκληρωμένη” πρόταση Ρότζερς (1980)	222
4.2.4	Η τελική αποδοχή επανένταξης της Ελλάδος στο στρατιωτικό σκέλος του ΝΑΤΟ στην Επιτροπή Αμυντικού Σχεδιασμού του 1980 – Οι πρώτες ενέργειες	228
4.3	Τα πρώτα προβλήματα διαφορετικής ερμηνείας της Συμφωνίας Επανόδου	231

Κεφάλαιο 5

	Η επιστολή Λούνς- Οι σημαντικές Σύνοδοι των Επιτροπών Αμυντικού Σχεδιασμού στην εξέλιξη της ελληνοτουρκικής διαμάχης –Ο ρόλος του Ρότζερς...239	
5.1	Η συνέχιση των διαπραγματεύσεων.....	239
5.2	Η επιστολή Λούνς (1980) ως εχθρική στάση της Συμμαχίας έναντι της Ελλάδας- Ο ρόλος των Συμμάχων.....	239
5.3	Το ζήτημα του εύρους του ΕΕΧ.....	242
5.4	Σύνοψη της διαπραγμάτευσης.....	244
5.5	Η άνοδος του ΠΑΣΟΚ (1981)– Η Τουρκία ως απειλή κατά της Ελλάδος.....	244
5.6	Η Επιτροπή Αμυντικού Σχεδιασμού του 1981.....	246
5.6.1	Η τουρκική αντίδραση και η “αντισυμβατική” συμπεριφορά της Ελλάδας	247
5.6.2	Οι “μεθοδεύσεις” όπως τις έβλεπε η Αθήνα.....	249
5.7	Η Επιτροπή Αμυντικού Σχεδιασμού του Δεκεμβρίου του 1982.....	254
5.7.1	Η ελληνική θέση –Η ανάγκη οριοθέτησης των τομέων επιχειρησιακής ευθύνης και η ενάσκηση των αρμοδιοτήτων των Στρατηγείων στην Ελλάδα-Η Λήμνος.....	255

5.7.2	Η πρωτοφανής αντίδραση της Τουρκίας.....	259
5.7.3	Η Προεδρεία σε δύσκολη θέση –Νέος κύκλος ελληνοτουρκικής αντιπαράθεσης.....	263
5.7.4	Η παρέμβαση Ρότζερς.....	264
5.7.5	Η Ελλάδα σε μειονεκτική θέση	266
5.8	Οι πραγματικές επιδιώξεις της Τουρκίας	268
5.9	Η συνέχιση των διαπραγματεύσεων για την ενεργοποίηση των Στρατηγείων μετά την Επιτροπή Αμυντικού Σχεδιασμού του 1982.....	268
5.9.1	Οι προβλέψεις της Συμφωνίας Επανάταξης για τα Στρατηγεία στην Ελλάδα- Οι ουσιαστικές διαφωνίες	269
5.9.2	Οι ελληνικές θέσεις.....	273
5.9.3	Η προσπάθεια μετατόπισης των ανατολικών ορίων του 7 ^{ου} Αεροπορικού Στρατηγείου δυτικότερα	276
5.9.4	Πολιτικά κίνητρα και στρατιωτικοί προβληματισμοί- Η πρόταση των “διπλών καπέλων” και ο ρόλος των ερμηνευτικών θέσεων του Ανώτατου Διοικητού Συμμαχικών Δυνάμεων Ευρώπης (SACEUR)...	280

Κεφάλαιο 6

	Αντίθετες απόψεις και διαμάχες μετά τη Συμφωνία Επανάταξης της Ελλάδας στο στρατιωτικό σκέλος του NATO.....	283
6.1	Αντιπαλότητα εφ’ όλης της ύλης.....	283
6.2	Η μη συμμετοχή στις Ασκήσεις του NATO – Τα βασικά σημεία διαφωνίας	285
6.2.1	Η περίπτωση της Λήμνου	285
6.2.2	Το πρόβλημα των περιοχών ευθύνης του 7 ^{ου} Αεροπορικού Στρατηγείου	289
6.2.3	Η τουρκική θέση	290
6.2.4	Η ελληνική θέση	291
6.2.5	Η θέση Ρότζερς και οι ελληνικές απόψεις	292
6.2.6	Υπήρχαν επιλογές;.....	294
6.2.7	Καμιά πρόοδος λόγω αμετακίνητων θέσεων όλων των πλευρών...	295
6.2.8	Η πίεση στην Ελλάδα.....	298

6.2.9 Το επικίνδυνο παιχνίδι των εντυπώσεων και ο ακήρυχτος πόλεμος στο Αιγαίο.....	301
6.3 Η αμφισβήτηση της νομικής υπόστασης του Χερσαίου Στρατηγείου Σμύρνης	305
6.4 Οι αλλαγές στη Δομή Διοίκησης και τα νέα Στρατηγικά Δόγματα ως πεδίο αντιπαράθεσης - Οι επιπτώσεις στην ίδρυση των Στρατηγείων Λάρισας...	307
6.5 Η αντιπαράθεση για τα Κέντρα Συνδυασμένων Αεροπορικών Επιχειρήσεων	313
6.6 Η ελληνική εθνική επιφύλαξη στην MC 54/1	326
6.6.1 Οι θέσεις της Τουρκίας	328
6.6.2 Οι ελληνική θέση – Η κατάθεση επιφύλαξης	329
6.7 Η μάχη της Διοίκησης Ανατολικής Μεσογείου	334
6.8 Η διαμάχη της έννοιας ‘‘Συμμαχικός Εναέριος Χώρος’’ και ‘‘Εναέριος Χώρος του NATO’’	335

Κεφάλαιο 7

Σύνοψη	336
7.1 Ελληνοτουρκικές διαμάχες στο NATO - Το μη διαφανόμενο τέλος	336
7.2 Το χρονικό της διαμάχης σε άλλη βάση	338
7.3 Το NATO μετά τον Ψυχρό Πόλεμο	349
7.4 Συμπεράσματα	352

ΠΙΝΑΚΕΣ

Πίνακας 1 Πρότασης ΓΓ NATO ΡΟ(2011)0204

ΔΙΑΓΡΑΜΜΑΤΑ

Διάγραμμα 1 Αρχική Δομή Συμμαχικών Δυνάμεων Ευρώπης (Allied Command Europe-ACE) 1951-1953

Διάγραμμα 2 Δομή Συμμαχικών Δυνάμεων Ευρώπης (Allied Command Europe-ACE) 1953-1967

Διάγραμμα 3 Η Δομή Διοίκησης στην Κεντρική Περιοχή του NATO 1966-1974

Διάγραμμα 4 Κύρια Στρατηγεία του NATO στη Νότια Πτέρυγα 1967-1999

Διάγραμμα 5 Δομή Διοίκησης Συμμαχικών Δυνάμεων Ευρώπης (Allied Command Europe-ACE) 1994-1999

Διάγραμμα 6 Δομή Διοίκησης Συμμαχικών Δυνάμεων Ευρώπης (Allied Command Europe-ACE) 1999-2003

Διάγραμμα 7 Η Δομή Διοίκησης του NATO 2004-2009

ΧΑΡΤΕΣ

Χάρτης 1 Περιοχή Αεράμυνας
Περιοχή Πληροφοριών Αεράμυνας 41
Περιοχή Διοικητού Ναυτικών Δυνάμεων Ανατολικής Μεσογείου
(COMEDDEAST)

Περιοχή Αεροπορικών Επιθετικών Τακτικών Επιχειρήσεων
Χάρτης 2 NOTAM 714

Περίληψη

Οι ελληνοτουρκικές σχέσεις αποτελούν ιστορικό φαινόμενο και αντικείμενο μελέτης διαχρονικά, αναδεικνύοντας την καχυποψία και εχθρότητα μεταξύ των δυο χωρών που, το 1952 με την πρώτη επέκταση του NATO, αποτέλεσαν συμμαχικά κράτη.

Στην παρούσα διατριβή εξετάζεται υπό μορφή ερευνητικού ερωτήματος η ορθότητα ή μη του συλλογισμού μου, ότι οι ελληνοτουρκικές διαμάχες, αναφορικά με τη στρατιωτική Δομή Διοίκησης (Στρατηγεία) στο NATO, δεν είναι μοναδικό φαινόμενο, αλλά η διαφορετικότητα/μοναδικότητά τους, έγκειται στο γεγονός ότι, Ελλάδα και Τουρκία χρησιμοποίησαν τη Δομή Διοίκησης ως μέσον ανάδειξης των μεταξύ τους διαφορών και υπονόμησης η μια της άλλης, χωρίς να αποκομίσουν στρατηγικά οφέλη ή/και να ενισχύσουν τις επιχειρησιακές τους δυνατότητες. Τοιουτοτρόπως, παρέμειναν πολύ μακράν των πολιτικών, ιδεολογικών, επιχειρησιακών και οικονομικών επιδιώξεων της Συμμαχίας, αρνούμενοι ουσιαστικά να ταυτιστούν με την προσπάθεια επιβίωσης και μετεξέλιξή του NATO βάσει των στρατηγικών του δογμάτων, δημιουργώντας παράλληλα σημαντικά προβλήματα σταθερότητας και συνοχής στη ΝΑ του Πτέρυγα.

Η ανάλυση των ελληνοτουρκικών "συγκρούσεων" για τα Στρατηγεία στο NATO, απαίτησε την επιδερμική εξέταση της θεωρίας ίδρυσης συμμαχιών, των βασικών άρθρων της Συμμαχίας και των στρατηγικών δογμάτων της, του ρόλου και της σημασίας της Δομής Διοίκησης της, αλλά και το ρόλο των ΗΠΑ, ως ηγέτιδας δύναμης. Εξετάστηκαν διεξοδικά οι θέσεις του NATO, οι επιδιώξεις της Ελλάδας μετά την αποχώρησή της από το στρατιωτικό σκέλος του NATO το 1974, αλλά και ο καταλυτικός ρόλος της Τουρκίας, στην προσπάθεια ολικής επαναφοράς της με τους όρους που επεδίωκε. Επιπρόσθετα, αναλύθηκαν οι λόγοι που προκάλεσαν (και ακόμα προκαλούν) ελληνοτουρκικές διαμάχες, ακόμα και μετά την κατάργηση των Στρατηγείων στην Ελλάδα.

Από τα παραπάνω διαπιστώθηκε ότι το NATO, σχεδόν αμέσως μετά την ίδρυσή του, αποτέλεσε ένα σύνολο κρατών με κοινή πολιτική και στρατιωτικές δομές, που ενίσχυαν την αποτελεσματικότητά του και απέδειξαν ότι αποτελεί την πλέον μακροχρόνια Συμμαχία στην ιστορία των συμμαχιών.

Αποδείχτηκε ότι οι ελληνοτουρκικές διαμάχες στο NATO, δεν αφορούσαν γενικότερες πολιτικές ούτε στρατηγικές επιδιώξεις του, αλλά πάγιες θέσεις εξωτερικής

πολιτικής που πρέσβευαν τα δυο κ-μ, ενώ το NATO, επικαλούμενο πολιτική ίσων αποστάσεων, δεν μπόρεσε να διαχειριστεί την ιδιαίτερη αυτή αντιπαλότητα στους κόλπους τους, δημιουργώντας στην ελληνική πλευρά την πεποίθηση ότι η στάση του ήταν εξόχως φιλοτουρκική και στην Τουρκία φιλελληνική. Αυτό αναδείχτηκε κυρίως στη διάρκεια υλοποίησης της Συμφωνίας Επανάταξης του 1980, δημιουργώντας κλίμα διαρκούς έντασης στις ελληνοτουρκικές σχέσεις και δυσαρέσκειας εκατέρωθεν. Το μεγαλύτερο πρόβλημα επανάταξης της Ελλάδας στη Συμμαχία αποτέλεσε ο έλεγχος του Αιγαίου τόσο στη Θάλασσα όσο, και κυρίως, στον αέρα.

Η Ελλάδα φαίνεται τελικά να παρερμήνευσε τις δυνατότητες επίλυσης των προβλημάτων της μέσω του NATO όπως και τη συμφωνία επανάταξης, ενώ, πολιτικές σκοπιμότητες και ακροβατισμοί, της δημιούργησαν σοβαρά προβλήματα αξιοπιστίας και εδραίωσης της ως σύμμαχο, αν και ήταν μια από τις λίγες χώρες που διέθετε μεγάλο αριθμό δυνάμεων και σημαντικό μέρος του ΑΕΠ της στο NATO, ακόμα και την εποχή που διακήρυττε την αποχώρηση της από αυτό.

Αργότερα η κατάργηση των ορίων επιχειρησιακής ευθύνης των Στρατηγείων στην ΝΑ Περιοχή της Συμμαχίας αλλά και των περισσότερων στατικών Στρατηγείων, δεν εξομάλυνε τις ελληνοτουρκικές σχέσεις, μεταφέροντάς τες αρχικά στα θέματα των αεροπορικών περιοχών ελέγχου και επιχειρήσεων των Κέντρων Συνδυασμένων Αεροπορικών Επιχειρήσεων, στην κάλυψη θέσεων υψηλής ευθύνης στα εναπομείναντα Στρατηγεία, στη δημιουργία βάσης δεδομένων του Συστήματος Διοίκησης και Ελέγχου Αεροπορικών Επιχειρήσεων, αλλά και στις περιοχές διευκρίνησης αεροπορικών στόχων και ορολογίας NATO.

Η συνεχής εμμονή επίκλησης της Συμμαχίας για αντιμετώπιση της εξ' ανατολών απειλής είναι φανερό ότι δεν είχε και δεν έχει ρεαλιστική βάση.

Λέξεις-κλειδιά: Δομή Διοίκησης, Στρατηγεία, NATO, ελληνοτουρκικές διαμάχες.

The NATO Command Structure and the greek-turkish disputes,

1952-2021

Vasileios Vrettos

Abstract

Greek-Turkish relations have been a historical phenomenon, and have been studied over time, highlighting the suspicion and hostility between the two countries that in 1952, when the first expansion of NATO took place, became allied states.

The present thesis, in the form of a research question, examines the validity of my reasoning that the Greek-Turkish disputes over the military command structure in NATO is not a unique phenomenon, but their difference / uniqueness lies in the fact that Greece and Turkey have used the NATO Command Structure as a means of highlighting differences and undermining each other, without reaping strategic benefits and / or enhancing their business capabilities. They, thus, fell far short of the Alliance's political, operational and economic aspirations, essentially, refusing to identify NATO's efforts to survive and evolve on the basis of its strategic doctrines, while creating significant problems of stability and cohesion in its South-Eastern Flank.

The analysis of the Greek-Turkish “conflicts” for NATO Headquarters required an in-depth examination of the theory of Alliance founding, the key articles of the Alliance and its strategic doctrines, the role and importance of its Command Structure, as well as the USA’s role, as a leading power in NATO. Furthermore, it required an exhaustive exploration of NATO's positions, Greece's goals after its withdrawal from NATO in 1974, as well as Turkey's catalytic role in Greece’s efforts to fully restore its relationships with NATO under the conditions Greece sought. In addition, the reasons that caused (and are still provoking) Greek-Turkish “conflicts” were analyzed, even after the abolition of the NATO Headquarters in Greece.

From the above, it was determined that NATO, almost immediately after its establishment, was a set of states with a common political and military structure, which enhanced its effectiveness and proved to be the longest-running Alliance in the history of alliances.

It turned out that the Greek-Turkish “conflicts” in NATO did not concern its overall political and strategic goals, but the fixed foreign policy positions of the two countries; while NATO, relying on equal policy, could not manage this particular conflict, creating, on the Greek side, the conviction that its attitude was extremely pro-

Turkish, and in Turkey pro-Greek. This was highlighted mainly during the implementation of the 1980 Reintegration Agreement, which resulted in a climate of lasting tension in Greek-Turkish relations and discontent on both sides. The greatest problem for Greece's reintegration into the Alliance was the control of the Aegean at sea and, most importantly, in the air.

It is apparent that Greece misunderstood the possibilities of resolving its problems through NATO, as well as the reintegration agreement, while political expediency and acrobatics created serious problems for its credibility and establishment as an ally, although it was one of the few countries with large contribution in forces and a significant part of its General Defence Plan to NATO, even at the time of its declaration for withdrawal from it.

Later, the abolition of the operational liability limits of the Headquarters in the Allied SE Flank, as well as the disestablishment of most of the static Headquarters, did not normalize Greek-Turkish relations, initially transferring them to CAOC air operations command and control issues, to Flag to Posts positions, to the creation of the ACCS system database, and finally to NATO air tracks identification areas and NATO terminology.

The continued Greek insistence to invoke NATO in order to counter the threat of the East is evidently unrealistic.

Keywords

Command Structure, Headquarters, NATO, greek-turkish conflict

Εισαγωγή

Οι ελληνοτουρκικές (Ε-Τ) σχέσεις αποτελούν ιστορικό φαινόμενο και αντικείμενο μελέτης, τόσο σε εθνικό επίπεδο όσο και σε διεθνές επίπεδο, ενώ προσδιορίζουν σταθερά την ελληνική εξωτερική πολιτική από τη γένεση του νεοελληνικού κράτους.¹ Έχουν περάσει μέσα από διάφορες διακυμάνσεις, ουδέποτε όμως έχουν ομαλοποιηθεί, αναδεικνύοντας μια μόνιμη σχεδόν αντιπαράθεση, καχυποψία και εχθρότητα.² Οι εντάσεις στο Αιγαίο είναι «μία κατάσταση εγγενής για την ελληνική εξωτερική και αμυντική πολιτική εδώ και δεκαετίες».³

Διαχρονικά, κύρια σημεία μελέτης των ελληνοτουρκικών διαφορών,⁴ αποτελούν, από ελληνικής πλευράς, οι τρόποι αντίδρασης της Ελλάδας στις πάγιες και αυξανόμενες –μετά το 1974- διεκδικήσεις της Τουρκίας έναντι της Ελλάδος.⁵ Το Κυπριακό δεν αποτελεί ξεχωριστό ζήτημα, αφού: «για την τουρκική εξωτερική πολιτική Αθήνα και Λευκωσία δεν είναι ξεχωριστοί αυτόνομοι παίκτες. Κυπριακό και Αιγαίο είναι ζητήματα που αντιμετωπίζονται στην τουρκική στρατηγική αντίληψη ως οργανικά συνδεδεμένα ζητήματα».⁶

Η αντίληψη της ελληνικής κοινωνίας, ότι τα πάντα στις ελληνοτουρκικές σχέσεις πηγάζουν από την υπαρκτή απειλή συρρίκνωσης του εθνικού χώρου και αμφισβήτησης των κυριαρχικών δικαιωμάτων του έθνους, είναι διάχυτη και αποτελεί «κοινό τόπο στο σύνολο του πολιτικού κόσμου», διαγράφοντας, «ένα σταθερό ιδεολογικό πλαίσιο σύμφωνα με το οποίο οι ΗΠΑ και το ΝΑΤΟ έχουν «επιλέξει» την Τουρκία ως «τοποτηρητή» των συμφερόντων τους στην περιοχή. Η σταθερότητα της αντίληψης αυτής είναι τέτοια, ώστε τελικά αποκτά την ισχύ γεωπολιτικού δόγματος».⁷

¹ Συρίγος Α., (2015), εξώφυλλο.

² Βενιζέλος Κ., (2015).

³ Υφαντής Κ., (2018).

⁴ Ο όρος ελληνοτουρκικές διαφορές αν και συνήθως χρησιμοποιείται ευρέως δεν αντικατοπτρίζει την πραγματικότητα, αφού η Τουρκία είναι αυτή που προβάλλει συνεχώς νέες διεκδικήσεις έναντι της Ελλάδος.

⁵ Όπως η αμφισβήτηση των κυριαρχικών της δικαιωμάτων στο Αιγαίο, η επιδίωξη δημιουργίας γκρίζων ζωνών, η προσπάθεια χειραγώγησης της μουσουλμανικής μειονότητας στη Θράκη και ανάδειξή της σε Τουρκική, η πρόσφατη προσπάθεια αναθεώρησης των συνόρων με τη διεκδίκηση αριθμού νήσων στο Αιγαίο και το Κυπριακό.

⁶ Υφαντής Κ., (2018).

⁷ Αντωνίου Μ., Κυπρισιάδης Τ., Μηλιός Γ., Τσεκούρας Θ. (1987).

Σημαντική, στην αντίληψη της ελληνικής οπτικής για τις ελληνοτουρκικές διαφορές, είναι και η «άποψη Αβέρωφ»,⁸ βάσει της οποίας οι διεκδικήσεις της Τουρκίας στο Αιγαίο δεν αποτελούν ζήτημα νομικό, ούτε δύνανται να επιλυθούν με διπλωματικές μεθόδους, αλλά αφορούν σε συσχετισμό δυνάμεων. Η άποψη αυτή, που δεν αποδέχεται τις περί Μεγάλης Ιδέας, κατηγορίες της Τουρκίας εναντίον της Ελλάδας, αναγνωρίζει την ύπαρξη απειλής από Ανατολάς (Τουρκία), επισημαίνοντας ότι οι αγαθές σχέσεις Ελλάδας-Τουρκίας εξαρτιούνται από την δεύτερη, με το Κυπριακό να τις έχει δηλητηριάσει ανεπανόρθωτα. Τονίζει επίσης μεταξύ άλλων ότι οι Τούρκοι έχουν την πεποίθηση ότι οι νήσοι μας στο Αρχιπέλαγος και τα Δωδεκάνησα τους 'πνίγουν', φράζοντας τις δυτικές ακτές ολοκλήρου της Μικράς Ασίας, που αποτελεί το κλειδί της επικρατούσας αντίληψης σε όλα τα στρώματα του τουρκικού λαού.⁹ Με την άποψη αυτή, που ενισχύεται με «τα αντιτιθέμενα βαθιά κοινωνικοπολιτικά ρεύματα στη Τουρκία που πλειοδοτούν το ένα έναντι του άλλου επί των εθνικών θεμάτων γενικού ενδιαφέροντος»¹⁰ και συνδέονται οι ελληνοτουρκικές διαφορές με το Κυπριακό, αλλά και με θέματα διχοτομήσεως της υφαλοκρηπίδας και του εναέριου χώρου στο Αιγαίο, καλλιεργείται συστηματικά η κοινή γνώμη της Τουρκίας, καθιστώντας τη τουρκική Κυβέρνηση αιχμάλωτη αυτής. Στο πλαίσιο αυτό, σύμφωνα με τον Ε. Αβέρωφ, καθίσταται αναγκαία η κατανόηση της σημασίας διατήρησης ισορροπίας ισχύος με τη Τουρκία και, τοιουτοτρόπως, η απαίτηση υιοθέτησης πολιτικής, βάσει της οποίας για να μπορέσει η Ελλάδα να ζήσει ισότιμα με την Τουρκία, θα πρέπει να «υπάρχει ένας ικανοποιητικός συσχετισμός δυνάμεων των δυο χωρών», αφού την «ημέρα που αυτή θα κλίνει σαφώς σε βάρος μας (της Ελλάδας), είμεθα χαμένοι».¹¹

Η ισορροπία ισχύος βρίσκεται στην καρδιά της Realpolitik. Δηλαδή της πολιτικής της ισχύος. Η «άποψη Αβέρωφ» θα μπορούσε να ενταχθεί στη λογική εξέτασης του χειρότερου δυνατού σεναρίου. Βάσει αυτού, κανείς, που διαχειρίζεται τη τύχη ενός έθνους-κράτους, δεν μπορεί να είναι απόλυτα βέβαιος ότι ένας

⁸ Αβέρωφ Ε., (1976). Οι δυο συνεντεύξεις δόθηκαν στο δημοσιογράφο της εφημερίδας Καθημερινή Γιώργο Δρόσο πρώην Υφυπουργό Εξωτερικών και δημοσιεύτηκαν στα φύλλα της 27^{ης} και 29^{ης} Ιουνίου 1976 και Πηγή 3.

⁹ Πηγή 3α.

¹⁰ Πηγή 3β.

¹¹ Πηγή 3γ.

υπερεξοπλισμένος αντίπαλος δεν θα τον βλάψει αν του δοθεί η ευκαιρία. Παράλληλα, θα μπορούσε να ενταχθεί στη λογική της απαίτησης αμυντικής θωράκισης της Ελλάδας, πέραν της επιδίωξης σύναψης συμμαχιών και υιοθέτησης αμυντικών/αποτρεπτικών δογμάτων.¹² Εξάλλου, τα δόγματα αποτελούν μόνο τη θεωρητική βάση της χρήσης της ισχύος ενός κράτους την οποία για να χρησιμοποιήσει, πρέπει πρώτα να κατέχει. Οι συμμαχίες τύπου ΝΑΤΟ από την άλλη δεν περιλαμβάνουν προβλέψεις συλλογικής στρατιωτική αντίδρασης εναντίον κράτους μέλους.

Η λογική της ισορροπίας ισχύος έναντι της Τουρκικής απειλής ενυπάρχει στην καρδιά της ελληνικής εξωτερικής πολιτικής εδώ και δεκαετίες, ασχέτως της κατά καιρούς φαινομενικής καλυτέρευσης των ελληνοτουρκικών σχέσεων και αντικατοπτρίζεται ακόμα και στην αντιμετώπιση των διαφόρων θεμάτων στο ΝΑΤΟ, συμπεριλαμβανομένης και της Δομής Διοίκησής του (Στρατηγεία).

Η Ελλάδα, από το 1974 και μετά, με στόχο τη δημιουργία όρων που θα της επιτρέψουν την εκ νέου μετατόπιση των συσχετισμών υπέρ της,¹³ ασκεί έναντι της Τουρκίας, την οποία θεωρεί επισήμως απειλή, κατευναστική (υποχωρητική) πολιτική, προβάλλοντας την αποτροπή ως στρατηγική επιλογή της. Η στρατηγική της Ελλάδας μετά το 1974 βασίζεται σε τρεις κυρίως άξονες ήτοι: α/ στη στροφή του στρατιωτικού της μηχανισμού στην αντιμετώπιση της Τουρκικής απειλής, β/ στην ταυτόχρονη άσκηση πίεσης στο ΝΑΤΟ, ακόμα και μέσω της αποχώρησης από το στρατιωτικό σκέλος της Συμμαχίας, ώστε να δημιουργήσει προϋποθέσεις επίλυσης των ελληνοτουρκικών διαφορών (Κυπριακό) υπό την προστασία/ηγεμονία των ΗΠΑ και επαναφορά των δεδομένων στην προ του 1974 κατάσταση και, γ/ στη συνεχή προσπάθεια ενίσχυσης της διεθνούς θέσης της, με μια πολυδιάστατη, πολλακίς αμφιβόλου αποτελεσματικότητας, εξωτερική πολιτική. Αν και οι άξονες αυτοί παραμένουν σταθεροί μέχρι σήμερα αυτό που διαφέρει είναι ο τρόπος που οι ελληνικές Κυβερνήσεις τους διαχειρίζονται.¹⁴

Από την πλευρά της Τουρκίας, η Ελλάδα αντιμετωπίζεται ως να διαπνέεται από τους σκοπούς της Μεγάλης Ιδέας, απειλώντας την, θέτοντας παράλληλα σε κίνδυνο την ασφάλειά της αλλά και του ΝΑΤΟ. Αυτός είναι ο λόγος που *«το ΝΑΤΟ πρέπει να προσέξει τα δικαιώματα και τις υπομνήσεις της Τουρκίας, η οποία είναι η πιο έμπιστη*

¹² Ηρακλείδης Α., (2015), σ.84.

¹³ Αντωνίου Μ., κ.ά., (1987), σ.5.

¹⁴ Αντωνίου Μ., κ.ά., (1987), σ.5.

και δεν είναι ασταθής, όπως είναι η Ελλάδα η οποία μεταβάλλει θέση ανάλογα με τα συμφέροντά της». Συμπερασματικά «από άποψη ασφάλειας της Τουρκίας, εκτός των σημερινών συνόρων, υπάρχει ανάγκη δημιουργίας μιας περιοχής ασφάλειας συμπεριλαμβανομένων και των κοντινών νησιών. Για το λόγο αυτό πρέπει να εξασφαλιστεί η Τουρκία από αυτή την κατάσταση...».¹⁵ Η αντίληψη αυτή της Τουρκίας για την Ελλάδα επαναπροσδιορίζεται και επανεκτιμάται με ιστορική συνείδηση, αλλά και εμπάθυνση της στρατηγικής της θέσης, κυρίως μετά τον Ψυχρό Πόλεμο μέσα από εναλλακτικές οπτικές/προσεγγίσεις.¹⁶

Σημείο, εξαιρετικής σημασίας στην ανάλυση των ελληνοτουρκικών διαφορών και στο NATO, αποτελεί επίσης η επιρροή της κοινή γνώμη των δυο χωρών στις πολιτικές αποφάσεις, αν και, η δημοκρατική νομιμοποίηση των κυβερνητικών επιλογών, αποτελεί «τη βάση της διαφοράς μεταξύ των δύο κρατών» ενώ « η διάσταση της πολιτικής λειτουργίας μεταξύ Ελλάδος και Τουρκίας αντικατοπτρίζεται θαυμάσια στις μείζονες γεωπολιτικές επιλογές τους».¹⁷

Η εξέταση της Δομής Διοίκησης του NATO (Στρατηγεία) και ο ρόλος που αυτή έπαιξε στις ελληνοτουρκικές διαμάχες αποτελεί σύνθετο πρόβλημα με πολλές παραμέτρους.

Στην παρούσα διατριβή θα υποστηρίξω αρχικά και, μέσω της έρευνας θα διερευνήσω, κατά πόσον οι ελληνοτουρκικές διαμάχες αναφορικά με τη Δομή Διοίκησης (ΔΔ), στο NATO δεν αποτελούν μοναδικό φαινόμενο. Θα υποστηρίξω παράλληλα ότι η διαφορετικότητα τους, σε σχέση με άλλες διαμάχες στη Συμμαχία, έγκειται στο γεγονός ότι Ελλάδα και Τουρκία χρησιμοποίησαν τη Δομή Διοίκησης της Συμμαχίας ως μέσον ανάδειξης των μεταξύ τους διαφορών και υπονόμευσης η μια της άλλης, ασχέτως των πραγματικών επιχειρησιακών απαιτήσεων της Συμμαχίας. Έτσι χωρίς να αποκομίσουν στρατηγικά οφέλη, παραμένοντας παράλληλα πολύ μακράν των πολιτικών, ιδεολογικών και οικονομικών επιδιώξεων της Συμμαχίας, δημιούργησαν σημαντικά προβλήματα σταθερότητας και συνοχής στην Νότιο-Ανατολική (ΝΑ) της Πτέρυγα, αφήνοντας παράλληλα σημαντικά επιχειρησιακά κενά στη Δομή Διοίκησής της.

¹⁵ Εγχειρίδιο του Τουρκικού Γενικού Επιτελείου Στρατού, (1975), σ.74-76.

¹⁶ Νταβούτογλου Α., (2010).

¹⁷ Συρίγος, Α. (2015), σ.803.

Στην διατριβή θα διερευνηθεί η εξέλιξη της ΔΔ του NATO συνολικά και η επίδραση της ελληνοτουρκικής διαμάχης στη Δομή Διοίκησης του NATO εξετάζοντας και αναλύοντας :

α. Τους λόγους ίδρυσης του NATO με βάση το θεωρητικό πλαίσιο ίδρυσης συμμαχιών, το ρόλο του Αμερικανικού παράγοντα, αλλά και τις ιδεολογικές προσεγγίσεις στο εσωτερικό των ΗΠΑ για την αναγκαιότητα ενσωμάτωσής των στο NATO,

β. Τη σημασία και το συνδυαστικό ρόλο των άρθρων 1,4,5 της Βόρειο-Ατλαντικής Συμμαχίας.

γ. Το ρόλο των Στρατηγικών Δογμάτων στη διαμόρφωση του NATO.

δ. Τους λόγους που οδήγησαν τη Συμμαχία να δεχτεί Ελλάδα και Τουρκία ταυτόχρονα στους κόλπους της, ώστε να κατανοηθεί η σημασία της ΔΔ στη ΝΑ Πτέρυγα αυτής.

ε. Τις διαφορετικές αντιλήψεις-σκοπιμότητες – διαμάχες κ-μ στο NATO, πέραν της Ελλάδος και της Τουρκίας, αναφορικά με τη ΔΔ ώστε να κατανοηθεί ότι το “φαινόμενο” της διαμάχης για ένα Στρατηγείο δεν αποτελεί αποκλειστικό “προνόμιο” των δυο χωρών,

στ. Την εξέλιξη της ΔΔ της Συμμαχίας από την ίδρυσή της μέχρι και τη μετεξέλιξή της το 2010, για να κατανοηθεί η σημασία που αυτή έπαιξε πριν και μετά το Ψυχρό Πόλεμο (ΨΠ) και το κατά πόσο διεκδικήσεις εγκαθίδρυσής τους από κ-μ πέραν της Ελλάδας και Τουρκίας επηρέασαν τη Συμμαχία.

ζ. Τις ελληνοτουρκικές διαμάχες στο NATO αναφορικά με τη ΔΔ της Συμμαχίας (γνωστά ως Νατοϊκά Στρατηγεία) και την επιδίωξη των δυο χωρών να κατέχουν Στρατηγεία.

η. Τη στάση της Συμμαχίας στην επίλυση των διαφορών, των δυο συμμαχικών, κατά τα άλλα, χωρών, αλλά και τις απόψεις που επικρατούσαν στην πολιτική σκηνή Ελλάδος και Τουρκίας για το ρόλο που έπαιξε η Συμμαχία στην επίλυση των μεταξύ τους διαφορών.

θ. Τις επιπτώσεις που είχαν (και έχουν μέχρι και σήμερα) στη Συμμαχία η ελληνοτουρκικές διαμάχες, αλλά και οι επιπτώσεις που είχε (και έχει) η εν λόγω διαμάχη στις δυο χώρες.

ι. Το πώς Ελλάδα και Τουρκία ανταποκρίθηκαν στους νέους αμυντικούς προσανατολισμούς του NATO. Εάν, δηλαδή, Ελλάδα και Τουρκία, είχαν κοινούς

αμυντικούς προσανατολισμούς με τη Συμμαχία ή ο αμυντικός προσανατολισμός των δυο χωρών δεν είχε καμία σχέση με τους προσανατολισμούς και τις επιδιώξεις του NATO.

ια. Το εάν οι επιδιώξεις της Ελλάδας και της Τουρκίας για υποδοχή Στρατηγείων στα εδάφη τους και οι μεταξύ τους διαμάχες, αποτελούσαν στρατηγικής σημασίας επιδίωξη, που επηρέαζε την κυριαρχία και τα εθνικά συμφέροντα εκάστης των δυο χωρών, προσέδιδε πλεονεκτήματα ασφάλειας από εξωτερικές απειλές ή απλά αποτελούσε θέμα εσωτερικής πολιτικής κατανάλωσης και εντυπωσιασμού της ευαίσθητης κοινής γνώμης σε θέματα άμυνας και ασφάλειας.

ιβ. Το πώς η κοινή γνώμη έπαιξε ρόλο στη λήψη πολιτικών αποφάσεων κυρίως στην περίπτωση εξόδου και επανόδου της Ελλάδος στο στρατιωτικό σκέλος του NATO.

Με δεδομένο ότι το μεγαλύτερο μέρος των πληροφοριών που μπορούν να αποτελέσουν τη βάση της εν λόγω εργασίας, αποτελούν έγγραφα υψηλής διαβάθμισης και αφορούν την αμυντική αλλά και εξωτερική πολιτική εκάστης χώρας, θα επιχειρηθεί μια "προσεκτική ανάλυση". Ιδιαίτερη έμφαση θα δοθεί στον τρόπο που χειρίστηκαν τα θέματα που τους απασχόλησαν καθώς και τα αποτελέσματα που αυτοί οι χειρισμοί είχαν, βάσει των αρχικών επιδιώξεων εκάστης των χωρών, ενώ θα καταδειχτούν και οι επιπτώσεις στη Συμμαχία, όπως η Συμμαχία τις προσδιόρισε με διαβαθμισμένα ή μη έγγραφα της.

Στη διατριβή θα ληφθεί υπόψη ότι :

α. Το NATO χαράσσει την πολιτική του και αναλύει τους Αντικειμενικούς Σκοπούς (ΑΝΣΚ) ύπαρξής του μέσω Στρατηγικών Αντιλήψεων (Δογμάτων) και ενίοτε πολιτικών οδηγιών. Τα κείμενα αυτά, μετά από σχετική επεξεργασία μετατρέπονται σε οδηγίες προς το στρατιωτικό του σκέλος, του οποίου προΐσταται η Στρατιωτική Επιτροπή.¹⁸ Αντικειμενικός σκοπός των εν λόγω κειμένων είναι να δημιουργήσουν τις

¹⁸ Τα βασικά στοιχεία της στρατιωτικής οργάνωσης του NATO (Δομή Διοίκησης) είναι α/ η Στρατιωτική Επιτροπή (Military Committee), η οποία απαρτίζεται από τους Αρχηγούς της Άμυνας των κρατών-μελών του NATO, β/ το εκτελεστικό της όργανο, γ/ το Διεθνές Στρατιωτικό Επιτελείο (International Military Staff-IMS) και δ/ η στρατιωτική Διοικητική Δομή (ξεχωριστή από τη Δομή Δυνάμεων) με επικεφαλής τον Ανώτατο Διοικητή Συμμαχικών Δυνάμεων Ευρώπης (Supreme Allied Command Europe- SACEUR). Παράλληλα υφίσταται και ο Ανώτατος Συμμαχικός Διοικητής Μετασχηματισμού (Supreme Allied Commander Transformation-SACT) του NATO. Η Δομή Δυνάμεων αφορά σε

απαραίτητες στρατιωτικές Δομές Διοίκησης, να καθορίσουν τις απαραίτητες δυνάμεις και τη συνεισφορά των κ-μ σε αυτές και τις προϋποθέσεις υλοποίησης των ΑΝΣΚ, μέσω ενδεχομένων σχεδίων. Αυτό, μεταξύ άλλων, απαιτεί: 1/ ανάλυση των πιθανών μελλοντικών απειλών και κινδύνων, 2/ διατήρηση δυνάμεων ικανών και επαρκών, 3/ ετοιμότητα ανάληψης δράσης με αποτελεσματικότητα βάσει του συμφωνημένου ‘‘επιπέδου δυνατοτήτων’’¹⁹, κλπ.

β. Το στρατιωτικό σκέλος του ΝΑΤΟ ουδέποτε αναλαμβάνει ενέργεια αν δεν προηγηθεί σαφής ανάθεση αποστολής από το πολιτικό του σκέλος βάσει της αρχής της ομοφωνίας στη λήψη απόφασης.

γ. Κάθε αναθεώρηση των στρατιωτικών δομών της Συμμαχίας απαιτείται να λαμβάνει υπόψη της τις προηγούμενες αναθεωρήσεις, αλλά και τις νέες αποστολές που καλείται να αναλάβει. Δυο είναι οι βασικοί παράγοντες που πρέπει να λαμβάνονται υπόψη σε κάθε προσπάθεια διαφοροποίησης της υπάρχουσας δομής ήτοι: 1/ να είναι προσαρμοσμένη με τις απαιτήσεις/πολιτικές και 2/, να είναι δυνατό να υποστηριχθεί τόσο οικονομικά όσο και με προσωπικό από τα κ-μ.

δ. Από τη στιγμή που μια νέα Δομή Διοίκησης εγκριθεί στο πολιτικό επίπεδο μπορεί να είναι απολύτως αποτελεσματική στην εκπλήρωση της αποστολής της, μόνο εφόσον: 1/ της παρέχεται πλήρης πολιτική υποστήριξη συνεπικουρούμενη από την υποστήριξη της κοινής γνώμης και 2/ λάβει την απαραίτητη χρηματοδότηση, την κατάλληλη στελέχωση και τους απαραίτητους πόρους για την πλήρη ανάπτυξη των δυνατοτήτων της.

ε. Ο βασικός σκοπός της στρατιωτικής Δομής Διοίκησης στο ΝΑΤΟ είναι διττός. Αφενός να παρέχει στρατηγικού και επιχειρησιακού επιπέδου διοίκηση των υπαγομένων σε αυτή δυνάμεων για όλες τις αποστολές που έχουν καθοριστεί ότι δύναται να αναλάβει η Συμμαχία στα πλαίσια του Άρθρου 5 και εκτός αυτού.

οργανωτικές ρυθμίσεις συγκέντρωσης των στρατιωτικών δυνάμεων που τίθενται στη διάθεση της Συμμαχίας από τις χώρες μέλη, μαζί με τις σχετικές δομές διοίκησης και ελέγχου. Αυτές οι δυνάμεις είναι διαθέσιμες για επιχειρήσεις του ΝΑΤΟ σύμφωνα με προκαθορισμένα κριτήρια ετοιμότητας και με κανόνες για την ανάπτυξη και τη μεταφορά αρμοδιοτήτων διοίκησης υπό το ΝΑΤΟ που μπορεί να διαφέρουν από χώρα σε χώρα.

¹⁹ Συνήθως αναφέρεται ως ‘‘Επίπεδο Φιλοδοξίας’’ του ΝΑΤΟ που περιγράφει τους γενικούς στόχους που πρέπει να εκπληρώσει η Συμμαχία ενώ παράλληλα καθορίζει τον αριθμό, την κλίμακα και τη φύση των επιχειρήσεων που η Συμμαχία πρέπει να μπορεί να διεξάγει.

Αφετέρου, να προετοιμάσει κατάλληλα τόσο τα κ-μ όσο και τις συμβαλλόμενες δυνάμεις (εταίροι), ώστε από κοινού να επιχειρήσουν. Καμία από τις δυο αυτές ουσιαστικές λειτουργίες της Δομής Διοίκησης δεν θα πρέπει να διολισθήσουν/μετακυλήσουν στο επίπεδο της Δομής Δυνάμεων του NATO το οποίο εξετάζει μόνο τις στρατιωτικές δυνάμεις που απαιτούνται και διατίθενται από τα κ-μ στη Συμμαχία. Οι σχέσεις μεταξύ των δυο Δομών πρέπει να παραμένουν πλήρως διακριτές.²⁰

²⁰ Πληροφορίες για τη διαφορά των δυο Δομών στο: <https://www.nato.int/nato-welcome/index/working-structure/nac/what-is-NATO>, (ημ. πρ. 30-11-2020)

Κεφάλαιο 1

Συμμαχίες και NATO

1.1 Θεωρητικό πλαίσιο δημιουργίας συμμαχιών

Στη διάρκεια της ιστορίας, οι συμμαχίες έχουν διαδραματίσει κεντρικό ρόλο σε θέματα ασφάλειας των κρατών και υπήρξαν αναπόσπαστο μέρος των διεθνών σχέσεων αφού αποτελούν κεντρικό σημείο του πυρήνα της εξωτερικής πολιτικής των κρατών μέσω του οποίου αυξάνει η ασφάλειά τους. Ακόμα και σήμερα υπάρχει η ισχυρή πεποίθηση ότι η ισχύς ενός έθνους είναι άρρηκτα συνδεδεμένη με τη δύναμη ενός ολοκληρωμένου συστήματος συμμαχιών και συνεργασιών.²¹ Το ενδιαφέρον στα θέματα ασφάλειας παραμένει παγκοσμίως αμείωτο ενώ, φαίνεται απίθανο οι συμμαχίες να σταματήσουν να υφίστανται, ασχέτως εάν απαιτείται η συνεχής προσαρμογή τους.

1.1.1 Η έννοια της συμμαχίας. Στην ιστορία των σχέσεων μεταξύ των κρατών δεν υπήρξε ποτέ τόσο ελαστική αντίληψη ενός θέματος, όπως η έννοια της συμμαχίας. Συμμαχίες βρίσκονται με ποικιλία σχημάτων, όπως διμερείς ή πολυμερείς, άτυπες ή τυπικές, με τις πλέον σύγχρονες πολυμερείς συμμαχίες να είναι τυπικές σχέσεις κρατών που συνήθως κωδικοποιούνται μέσω μιας διεθνούς συμφωνίας υπό μορφή πρωτοκόλλου. Το NATO έχει αποδειχτεί ως η πλέον μακροχρόνια ευπροσάρμοστη και ανθεκτική συμμαχία στην ιστορία των συμμαχιών, αν και δεν αποτελεί μια απλή συμφωνία μεταξύ κρατών ούτε μπορεί να εξεταστεί αποκλειστικά ως στρατιωτική συμμαχία. Η ύπαρξη διαρκούς γραφειοκρατικού μηχανισμού, πολυεθνικών στρατιωτικών δομών, κοινών στρατηγικών, διαδικασιών και δογμάτων δημιουργούν την αίσθηση ενός διεθνούς οργανισμού με κοινά ενδιαφέροντα, αξίες και ταυτότητα.

Η έννοια της συμμαχίας ως μέσον συστράτευσης στον πόλεμο αλλά και ως μέσο σύζευξης οικονομικών και πολιτικών συμφερόντων, βρήκε εφαρμογή με πλήθος θεωρητικών προσεγγίσεων στις διεθνείς σχέσεις. Είναι αδύνατο να μιλάμε για διεθνείς

²¹ Βλ. Mattis J., (2018), «Μια βασική πεποίθηση που ανέκαθεν έχω είναι ότι η ισχύς μας ως έθνους είναι άρρηκτα συνδεδεμένη με τη δύναμη του μοναδικού και ολοκληρωμένου συστήματος συμμαχιών και εταιρικών σχέσεων».

σχέσεις χωρίς να αναφερθούμε σε συμμαχίες, δυο έννοιες που συγχωνεύονται σε όλα εκτός από το όνομα.²²

Η οποιαδήποτε προσπάθεια κατηγοριοποίησης των συμμαχιών προσέκρουσε στο πλήθος των μεταβλητών που τις καθορίζουν και οδήγησε στη μη ύπαρξη ενός ευρέως αποδεκτού ορισμού.²³ Όλες επικρίθηκαν κυρίως για «εννοιολογική ασυνέπεια, τα αυτό-επιβαλλόμενα όρια στα σύνολα δεδομένων, αλλά και για μια ποικιλία άλλων λόγων».²⁴

Κεντρικό θέμα των διεθνών σχέσεων και της εξωτερικής πολιτικής κάθε κράτους αποτελεί ακόμα και σήμερα το ερώτημα: τι οδηγεί στη δημιουργία μιας συμμαχίας και ποιοι είναι οι λόγοι ένταξης των κρατών σε μια συμμαχία; Το ερώτημα αυτό είναι σημαντικό και στην περίπτωση ένταξης της Ελλάδος και της Τουρκίας στο ΝΑΤΟ.

Πολλές αντικρουόμενες αναλύσεις από έγκριτους θεωρητικούς έχουν γραφεί για το θέμα. Δυο όμως φαίνεται να είναι οι κυρίαρχες σχολές σκέψης.

1.1.2 Κυρίαρχες σχολές σκέψης. Η πρώτη σχολή πρεσβεύει ότι, οι συμμαχίες είναι το βασικό στοιχείο της ισορροπίας ισχύος. Η ανεξέλεγκτη ισχύς θεωρείται πιθανός κίνδυνος, ανεξάρτητα από το ποιος την κατέχει. Έτσι, τα κράτη επιδιώκουν είτε την ισορροπία ισχύος εναντίον ισχυρότερων κρατών με σκοπό την επιβίωση, είτε την εξισορρόπηση ισχύος, είτε ακόμα την ευθυγράμμισή τους με ισχυρούς. Βέβαια οι προαναφερόμενες συμπεριφορές, δεν αποτελούν τους μόνους τρόπους συμπεριφοράς των κρατών, αφού υπάρχουν πολλοί τρόποι ανταπόκρισης στην εκάστοτε απειλή, αλλά και στρατηγικές, όπως της απόκρυψης, υπέρβασης κλπ.²⁵

Η θεωρία της ισορροπίας ισχύος, αν και για αρκετούς διεθνολόγους και διπλωμάτες από τον 18ο αιώνα μέχρι και σήμερα αποτελεί αμφιλεγόμενη έννοια, είναι

²² Liska G., (1962), σ.3.

²³ Singer, D. and Small M., (1966), τ. 3.1, σ.1-32. Για τις προσπάθειες (το 1966) συστηματικής και ποσοτικής ανάλυσης/περιγραφής των διεθνών συμμαχιών μεταξύ των Ναπολεόντειων Πολέμων και του 2ου ΠΠ, και Russett B. (1971), τ.15.2, σ. 262-289. Για την ανάλυση των στρατιωτικών συμμαχιών της περιόδου 1920-1957, και Gibler, D., (2009). Για τη σύγκριση και περιληπτική περιγραφή πάνω από 450 συμμαχιών έως την ειρήνη της Βεσφαλίας το 1948.

²⁴ Lozancic D., (2010), σ.75-87.

²⁵ Dr. Dwivedi S., (2012), τ.1.1, σ.226.

αποδεκτή ως κεντρική έννοια της ρεαλιστικής προσέγγισης που θεωρεί την κοινωνία κατά εξοχήν συγκρουσιακή,²⁶ χωρίς να υπάρχουν «μόνιμοι φίλοι ή σύμμαχοι αλλά μόνο μόνιμα συμφέροντα».²⁷

Η εν λόγω ρεαλιστική προσέγγιση διαφοροποιήθηκε στη δεκαετία του 1980 με τη νεορεαλιστική θεωρία της εξισορρόπησης της απειλής,²⁸ υποστηρίζοντας ότι, αν και η ισχύς παραμένει αναμφισβήτητα σημαντικός παράγοντας, τελικά τα κράτη οδηγούνται στη δημιουργία συμμαχιών σύμφωνα με το επίπεδο της απειλής, που χαρακτηρίζεται από γεωγραφική εγγύτητα, προσβλητική ικανότητα (ως τρωτότητα εθνικών στόχων) και εχθρικές προθέσεις. Η θεμελιώδης αρχή της είναι να προστατεύσει την ασφάλεια και ανεξαρτησία των συγκεκριμένων κρατών που απαρτίζουν μια συμμαχία,²⁹ με τη δημιουργία μιας κατάστασης αμοιβαίας αποτροπής.³⁰ Οι συμμαχίες έτσι, αποτελούν δράση εξισορρόπησης της απειλής.³¹

Σε αντίθεση με τους ρεαλιστές, οι ιδεαλιστές, υποστηρίζουν ότι τα κράτη επιλέγουν να δημιουργήσουν και να διατηρήσουν συμμαχίες λόγω κοινών αξιών και ιδανικών. Η άποψη αυτή οδηγεί στη θεωρητική "παραδοχή" ότι χωρίς κοινές αξίες το NATO δεν θα είχε δημιουργηθεί.³²

Η αλήθεια όμως είναι κάπου ανάμεσα στις δυο θεωρήσεις, με τα κράτη να επιδιώκουν να συνάψουν συμμαχίες για διάφορους λόγους ένας εκ των οποίων είναι και η στρατιωτική ασφάλεια.³³ Εξάλλου, οι συμμαχίες μπορούν να διαφέρουν ως προς το σκοπό δημιουργίας τους, ανάλογα με τις αλλαγές του διεθνούς συστήματος και ο σκοπός ιδρύσεως μπορεί να διαφοροποιείται με την πάροδο του χρόνου.³⁴

²⁶ Ηρακλείδης Α.,(2015), σ. 112.

²⁷ Τσαϊλιάς Δ., "Τα έθνη έχουν μόνο σταθερά συμφέροντα", *Ο Φιλελεύθερος*, (24-11-2017).

²⁸ Walt S., (1987), σ.5.

²⁹ Dr. Dwivedi S et al, (2012), σ.228.

³⁰ Υπάρχει η εσωτερική εξισορρόπηση και η εξωτερική αντίστοιχα. Στην πρώτη ισχυροποιούμεστε στρατιωτικά, οικονομικά κλπ. ενώ στη δεύτερη δημιουργούμε συμμαχίες ή συνασπισμούς. Η μια δεν αναιρεί την άλλη.

³¹ Walt S., (1987), κ.9, σ.7, 19 & 33.

³² Lozancic D., (2010), σελ. 78.

³³ *Ο.π.*

³⁴ Gibler D.M, (2009), σ. 556.

Παράλληλα, δεν παραλείπονται αναφορές στη δημιουργία συμμαχιών μέσω στρατιωτικής ή οικονομικής βοήθειας, προπαγάνδας ή/και πολιτικής επιρροής,³⁵ αλλά και εκμετάλλευσης ευκαιριών. Έτσι η σύμπραξη με τους ισχυρούς δεν είναι αντίθετη με την εξισορρόπηση ισχύος.³⁶

Ασχέτως της πολυπλοκότητας των αναλύσεων και τις οπτικής που, κάθε μία από αυτές, αντιμετωπίζει το θέμα, κοινό κεντρικό σημείο είναι ότι τα κράτη, κάνοντας μια ανάλυση κόστους-οφέλους, έλκονται από την ισχύ του ισχυρού και οι στρατιωτικές κυρίως συμμαχίες δημιουργούνται ως μια απάντηση σε απειλή με σκοπό την εξισορρόπησή της.

Εκτιμώντας όμως ότι το επίπεδο της απειλής δεν αποτελεί σταθερή παράμετρο, αλλά διαφέρει αναλόγως της ισχύος της απειλής, της γεωγραφικής της θέσης (εγγύτητας), των στρατιωτικών της επιθετικών δυνατοτήτων και πεποιθήσεων, τα κράτη χρησιμοποιούν τις συμμαχίες για να αυξήσουν την ασφάλεια και εναντίον ενδεχομένων απειλών.³⁷ Η τάση εξάλλου των κρατών να αντιδρούν με σκοπό την εξισορρόπηση μιας υπαρκτής ή και ενδεχόμενης απειλής, βοηθά στο να εξηγηθεί, μεταξύ άλλων, το γιατί οι ΗΠΑ αποδείχτηκαν ικανές να τεθούν επικεφαλής της δημιουργίας μιας συμμαχίας (NATO), οι συνδυασμένες δυνατότητες ισχύος της οποίας (NATO) ήταν πολύ ανώτερες της απειλής (ΕΣΣΔ).³⁸

1.1.3 Η συνοχή της συμμαχίας. Την αποτελεσματικότητα μιας συμμαχίας επηρεάζει η συνοχή της. Όσο ισχυρότερη είναι η συνοχή της συμμαχίας και η συνεκτική ισχύς της ηγέτιδας δύναμης, τόσο περισσότερο αποτελεσματική θα είναι και η πολιτική της.³⁹

Η συνοχής μιας συμμαχίας αυξάνει ανάλογα με την αύξηση της απειλής επιτρέποντάς την να αντιδρά με μεγαλύτερη αποτελεσματικότητα.⁴⁰

³⁵ Ανάλυση των θεωριών στο Walt S., (1987), σ. 3-43.

³⁶ Schweller Randall L., (1994), τ.19, σ.19 και 72-107.

³⁷ Dr. Dwivedi S et al, (2012), σ. 229.

³⁸ Walt S., (1987), σ.273-281.

³⁹ Waltz K., (1979), σ. 266, και Χατζηκυριάκου Ι., (2015), σ.11-12.

⁴⁰ Holsti O., Hoppmann T. and Sullivan J., (1973), σ. 84,143.

Το θέμα της διατήρησης και ενίσχυσης της συνοχής των κ-μ του ΝΑΤΟ, αποτελεί πρόκληση περαιτέρω ενδεδειγμένης ανάλυσης που εκφεύγει του σκοπού της παρούσας διατριβής.⁴¹

Μέρος της επίδειξης συνοχής αποτελεί και η διαδικασία λήψης απόφασης, ως σύμπραξη κρατών με ιδεολογική ομοιότητα. Στο πλαίσιο αυτό, η λήψη απόφασης μέσω της διαβούλευσης και της συναίνεσης, αποτελεί σημαντικό παράγοντα διατήρησης της συνοχής και χρησιμεύει ως ένδειξη των σχέσεων μεταξύ των συμμάχων κρατών.⁴²

Οι εσωτερικές διεργασίες που ακολούθησαν την 11η Σεπτεμβρίου 2001 στο ΝΑΤΟ, αποδεικνύουν τη συνοχή της Συμμαχίας στην επιδίωξη μετασχηματισμού του ΝΑΤΟ από «*συλλογικό αντί -Σοβιετικό οργανισμό σε μια ενεργό δίκτυο ασφάλειας της Δυτικής Ευρώπης*».⁴³

Εν κατακλείδι, η συνοχή της συμμαχίας αποτελεί περίπλοκο θέμα που απαιτεί διπλωματική ισορροπία και ικανότητες.⁴⁴

1.1.4 Η αποτελεσματικότητα της συμμαχίας. Η αποτελεσματικότητα αποτελεί ένα ακόμα σημαντικό παράγοντα μιας συμμαχίας. Ενισχύει τη δυνατότητα αποτροπής του πολέμου και βελτίωσης των σχέσεων μεταξύ συμμάχων κρατών.⁴⁵

Αντίρροπες ιδεολογικές προσεγγίσεις είναι συνήθως απαγορευτικές με μεμονωμένες εξαιρέσεις.⁴⁶

Συνοχή και αποτελεσματικότητα, αποτελούν την απόδειξη ότι μια συμμαχία μπορεί να οριστεί ως προϊόν ενός συστήματος με πλήθος πολιτικών δρώντων, ανταγωνιστικών μεταξύ τους,⁴⁷ που τείνουν να διαχωρίσουν το διεθνές σύστημα σε ιδεολογικούς, πολιτικούς, είτε ακόμα και γεωγραφικούς τομείς. Συνεπώς, οδηγούμαστε ίσως στο να υποθέσουμε ότι, υπαρκτές θεωρίες περί συμμαχιών έχουν

⁴¹ Liska, G, (1962), σ.13.

⁴² *Ο.π.*, σ.86.

⁴³ Art R., (1996), τ.111-1, σ.38.

⁴⁴ Kireyev S., (2004), σ. 37. Αναφορικά με το ρόλο της ισχύος στην προσαρμοστικότητα των διεθνών οργανισμών αλλά και τη διαφορά ισχύος του "veto" και του "κανόνα ομοφωνίας" βλ. Seth J., (2017), κεφ.4, σ. 20-35.

⁴⁵ Liska G, (1962), σ.161.

⁴⁶ Kireyev S., (2004), σ. 38-40.

⁴⁷ Dougherty J., Pfaltzgraff, R., (2000), σ. 100

ξεπεραστεί. Χαρακτηριστικό παράδειγμα το NATO, που ξεπέρασε το ρόλο του ως παραδοσιακή αμυντική συμμαχία.⁴⁸

1.1.5 Η πολικότητα και ο ρόλος των πολιτικών δεσμεύσεων στη στρατιωτική ολοκλήρωση της συμμαχίας. Η κατανόηση επίσης της θεωρίας της πολικότητας είναι σημαντική, αφού σχετίζεται με την ύπαρξη του NATO σήμερα, λαμβάνοντας υπόψη ότι το NATO δημιουργήθηκε ως πόλος εξισορρόπησης της σοβιετικής απειλής σε ένα διπολικό σύστημα κατανομής ισχύος. Χαρακτηριστικό παράδειγμα κατάργησης της διπολικότητας στην Ευρώπη και εμφάνισης πολυπολικού συστήματος, που οδήγησε σε αστάθεια ισχύος μεταξύ των δυο κυρίαρχων δρώντων (ΗΠΑ και ΕΣΣΔ), αποτελεί ο πόλεμος στα Βαλκάνια το 1990.⁴⁹ Η ένοπλη αυτή σύγκρουση αποτέλεσε σημαντικό πυλώνα επιβίωσης και δογματικής μετεξέλιξης του NATO, με την επίδειξη αποφασιστικότητας ανάληψης νέου ρόλου, ανεξάρτητα με τις αποφάσεις του Συμβουλίου Ασφάλειας του ΟΗΕ, που μέχρι τότε παρείχαν τη νομιμοποιητική βάση δράσης του.

Πέραν των ανωτέρω δεν θα πρέπει να διαλάβει της προσοχής μας η προβληματική κατάσταση που δημιουργούν οι πολιτικές δεσμεύσεις που αναλαμβάνουν τα κράτη-μέλη μιας συμμαχίας για τη στρατιωτική της ολοκλήρωση.

Αυτές είναι λογικό να θέτουν σε, μερική τουλάχιστον, αμφισβήτηση, την πλήρη ανεξαρτησία της εξωτερικής πολιτικής των κ-μ, αμφισβητώντας ουσιαστικά την ικανότητα για μεμονωμένες ενέργειες υπεράσπισης εθνικών συμφερόντων, έναντι συμμαχικών. Ο βαθμός εξάρτησης και το επίπεδο δέσμευσης μεταξύ των συμμάχων χωρών, αλλά και ο φόβος εγκατάλειψης ή παγίδευσης λόγω των δεσμεύσεων υποστήριξης συμμάχων, οδηγούν στην ανησυχία του τι θα συμβεί από μια ενδεχόμενη εγκατάλειψη της συμμαχίας από ένα ισχυρό μέλος της. Ανησυχία που εκφράζεται και ως *''δίλημμα ασφάλειας''*.⁵⁰

1.1.6 Το πρόβλημα των διαφορετικών ερμηνειών των χρησιμοποιούμενων όρων/ορισμών. Το θεωρητικό πλαίσιο διερεύνησης του/των λόγου/λόγων δημιουργίας μιας συμμαχίας γίνεται ακόμα πιο πολύπλοκο, δεδομένου ότι πολλοί όροι

⁴⁸ Kireyev S., (2004), σ. 3.

⁴⁹ Ο.π., σ.23.

⁵⁰ Snyder G., (1997), σ.156-158.

που συνήθως χρησιμοποιούνται, δεν είναι ούτε πλήρως κατανοητοί ούτε κοινά αποδεκτοί.

Η έννοια της απειλής, δεν είναι αντικειμενικά προσδιορισμένη.⁵¹ Παρομοίως, η έννοια της ασφάλειας είναι ευρεία, με τα κράτη σπανίως να είναι απολύτως ασφαλή ή απολύτως ανασφαλή. Συνήθως, επικρατεί μια μεσαία κατάσταση. Αλλά και η διαφορετική προσέγγιση της θεωρίας δημιουργίας συμμαχιών, έχει ως αποτέλεσμα, ακόμα και σήμερα, να μην υπάρχει ένας κοινά αποδεκτός εννοιολογικός προσδιορισμός των συμμαχιών στη διεθνή βιβλιογραφία.

Ταυτόχρονα, δεν υφίσταται ένας ενιαίος εννοιολογικός ορισμός της αντίληψης περί στρατιωτικών συμμαχιών.⁵² Η πλέον γνωστή θεωρία της εξισορρόπησης της απειλής, δεν προσφέρει σαφή ορισμό,⁵³ ενώ άλλες θεωρητικές προσεγγίσεις⁵⁴ είναι προβληματικές, δεδομένου ότι εξετάζουν εντελώς διαφορετικής φύσεως συμμαχίες/συνθήκες και αποκλείουν τις συμμαχίες που δημιουργούνται σε περίοδο πολέμου.⁵⁵ Παράλληλα, η άποψη ότι «μια συμμαχία είναι μια επίσημη συμφωνία μεταξύ δύο ή περισσότερων εθνών για συνεργασία σε θέματα εθνικής ασφάλειας»,⁵⁶ εστιάζει μόνο σε θέματα εθνικής ασφάλειας και θέτει ως προϋπόθεση τα μέλη μιας συμμαχίας να είναι εθνικά κράτη και να συνάπτουν επίσημη συμφωνία,⁵⁷ παραβλέποντας το γεγονός ότι συμμαχίες υπήρχαν πολύ πριν την εμφάνιση του έθνους κράτους. Προβληματική είναι και η θεωρητική προσέγγιση που θεωρεί τη συμμαχία ως μια «επίσημη ή ανεπίσημη συμφωνία για συνεργασία στον τομέα της ασφάλειας μεταξύ δύο ή περισσότερων κυρίαρχων κρατών»,⁵⁸ αφού έτσι οποιαδήποτε συμφωνία ασφάλειας θα μπορούσε να εκληφθεί ως συμμαχία.⁵⁹ Η άποψη αυτή αν και διαφοροποιήθηκε αργότερα, ορίζοντας ως συμμαχία «μια συνεργατική σχέση ασφάλειας μεταξύ δύο ή

⁵¹ Stein Janice G., (1994), κεφ. 9(2), σ.246.

⁵² Ανάλυση του θέματος στο Bergsmann S., (2001), σ. 20.

⁵³ Liska G., (1962), σ.3.

⁵⁴ Singer D., et al, (1966), σ.4.

⁵⁵ Bergsmann S., (2001), σ.25-26.

⁵⁶ Holtsi O, et al, (1973), σ. 4.

⁵⁷ Ο,π., σ.23.

⁵⁸ Walt S., (1987), σ.12.

⁵⁹ Holtsi O, et al, (1973), σ.27.

περισσότερων κρατών, η οποία συνήθως λαμβάνει τη μορφή γραπτής στρατιωτικής δέσμευσης» δεν επέλυσε το πρόβλημα.⁶⁰

Δεν υφίσταται επίσης μια ενιαία αποδεκτή ερμηνεία των όρων Διοίκηση και Έλεγχος.⁶¹ Οι ορισμοί όλων των διαβαθμίσεων της Διοίκησης και του Ελέγχου των επιχειρήσεων, είναι νομικίστικοι και δεν είναι εύκολα κατανοητοί.⁶² Μια απλοποιημένη ερμηνεία θα μπορούσε να περιλαμβάνει το αποτέλεσμα που η Διοίκηση και ο Έλεγχος καλείται να φέρει. Δηλαδή την επίτευξη της αποστολής που καλείται να επιτύχει.

1.2 Ιστορικό πλαίσιο ίδρυσης του NATO

Η ίδρυση ενός οργανισμού όπως το NATO απαιτεί ενδελεχή μελέτη και δεν αποτελεί το βασικό αντικείμενο της παρούσας διατριβής. Ο σκοπός που εξετάζονται οι λόγοι δημιουργίας του NATO, στο βάθος που εκτιμάται ότι απαιτείται να εξεταστούν, είναι για να δημιουργήσουν τη βάση της μετέπειτα εξέτασης των ελληνοτουρκικών διαφορών εντός της Συμμαχίας.

1.2.1 Πολιτικές-επιδιώξεις κυρίαρχων δρώντων. Για την υποστήριξη της διατριβής απαιτείται να δούμε περιληπτικά τις πολιτικές των κυρίαρχων δρώντων παικτών του διεθνούς συστήματος την εν λόγω περίοδο, όπως των ΗΠΑ, της Μεγάλης Βρετανίας (ΜΒ) αλλά και της Ρωσίας και να απαντήσουμε στα βασικά ερωτήματα: α/ πώς ο κόσμος θα μπορούσε να εξασφαλίσει ένα ειρηνικό μέλλον μετά την αποτυχία της Κοινωνίας των Εθνών; β/ αποτέλεσε η αποτυχία της Κοινωνίας των Εθνών και ο 2^{ος} ΠΠ τη γενεσιουργό αιτία ίδρυσης του NATO; και γ/ μπορεί η δυσαναλογία στρατιωτικών δυνάμεων μεταξύ των Κρατών της Δυτικής Ευρώπης και της Σοβιετικής Ένωσης να αιτιολογήσει επαρκώς τη δημιουργία του NATO ;

Λίγα χρόνια μετά τη διεξαγωγή του καταστροφικού 1^{ου} Παγκοσμίου Πολέμου (ΠΠ), ο 2^{ος} ΠΠ, επέφερε ασύλληπτες καταστροφές σε όλη την ανθρωπότητα. Η

⁶⁰ Για ανάλυση βλ. Bergsmann S. , (2001), και Krieger J., (2001), και στο Lozancic D. (2010).

⁶¹ Alberts D., et.al, (1942), σ.7-9 και 31-32

⁶² Σύμφωνα με Young T., (2002), «*Τα τέσσερα επίσημα επίπεδα της επιχειρησιακής διοίκησης του NATO (OPCOM), του επιχειρησιακού ελέγχου (OPCON), της τακτικής διοίκησης (TACOM) και του τακτικού ελέγχου (TACON) δεν έχουν αναθεωρηθεί από τις αρχές της δεκαετίας του 1980...*».

Κοινωνία των Εθνών, ο πρώτος οικουμενικός διεθνής οργανισμός «*Ουιλσονιστικής έμπνευσης και μεσσιανικού χαρακτήρα*»⁶³, όχι μόνο δεν είχε καταφέρει να δείξει ότι ήταν ικανός να σταματήσει ένα νέο παγκόσμιο πόλεμο, αλλά και δεν μπόρεσε, να δημιουργήσει ένα σύστημα συλλογικής δράσης εναντίον μιας οποιασδήποτε μεγάλης και αποφασισμένης για πολεμική σύγκρουση δύναμης, όπως η Γερμανία. Η έλλειψη αποτελεσματικότητάς της θεωρήθηκε, ως μια από τις βασικές αιτίες κήρυξης του 2^{ου} ΠΠ ενώ «*η γεννηθείσα εν Γενεύη έννοια της "συλλογικής ασφάλειας" .. ηδύνατο να ληφθεί ως βάση δια την ίδρυση ενός νέου θεσμού, του οποίου ολόκληρος η ανθρωπότητα απαιτούσε τη δημιουργία, με νέες όμως δομές και λειτουργικές δυνατότητες τελείως διάφορους από εκείνες του παρελθόντος*».⁶⁴

Παράλληλα υπήρχαν σχέσεις αντιζηλίας μεταξύ Ευρώπης και ΗΠΑ. Η μη άμεση εμπλοκή των ΗΠΑ στον 2^ο ΠΠ οφειλόταν στο γεγονός ότι «*..τη στιγμή που αναπτυσσόταν μια "Ατλαντική συνείδηση", τη στιγμή που γεννιόταν η έννοια του "Ατλαντικού πολιτισμού", οι πολιτικές σχέσεις μεταξύ της Ευρώπης και των ΗΠΑ ήταν σχέσεις έντονης αντιζηλίας*» αφού, η Ευρώπη, αντιλαμβανόταν ότι το "εγώ" της επηρεαζόταν από την "Αμερικανική περιπέτεια", ενώ συγχρόνως οι ΗΠΑ πίστευαν ότι οι ευρωπαϊκές υποθέσεις δεν είχαν ενδιαφέρον για την ίδια.⁶⁵

Με τη λήξη του 2^{ου} ΠΠ και την ήττα και καταστροφή δυο ισχυρών στρατιωτικά και βιομηχανικά κρατών, ήτοι της Γερμανίας και της Ιαπωνίας, δημιουργήθηκε ένα μεγάλο κενό ισχύος στη Δύση και στα ανατολικά της Ρωσίας. Την ίδια στιγμή οι ΗΠΑ έχοντας υπέρμετρη ισχύ «*πίστευαν ότι ήταν γραφτό να αναμορφώσουν τον κόσμο όπως εκείνες ήθελαν*».⁶⁶ Όχι παραδόξως, η Γερμανία όσο και η Ιαπωνία, αποτέλεσαν «*έπαθλα του Ψυχρού Πολέμου*» που και με την υποστήριξη των ΗΠΑ και της Σοβιετικής Ένωσης παρέμειναν στις τάξεις των Μεγάλων Δυνάμεων με «*σοβαρούς διεθνείς ρόλους*».⁶⁷ Η επαναφορά της Γερμανίας στην ευρωπαϊκή πολιτική σκηνή

⁶³ Kissinger H., (1995), σ.245-276.

⁶⁴ Delmas C., (1965), Β', κεφ.1, σ. 151.

⁶⁵ Ο.π., Α', κεφ. ΙΥ, σ. 103.

⁶⁶ Kissinger H, (1995), Α', σ. 23

⁶⁷ Σύμφωνα με τον Delmas C.,(1965) , Β', κεφ. 1^ο, σ. 171, «*Η γέννηση της Ομόσπονδου Γερμανικής Δημοκρατίας την 8η Μαΐου 1949 και της Λαϊκής Δημοκρατίας της Γερμανίας την 7η Οκτ. του ίδιου έτους, ήταν αποτέλεσμα της επίγνωσης ότι η Ευρώπη, έχοντας ως εχθρούς τη Ρωσία και τη Γερμανία, οδηγείτο σε ασφαλή καταστροφή*». Ανάλυση του επονομαζόμενου "German Question" βλ. στο Johnston S., (2017), σ. 49-45.

αντιπροσωπεύει μια «ουσιώδη καμπή της μετά τον 2^ο ΠΠ ιστορίας της ανθρωπότητας». ⁶⁸ Καίτοι λογική, υπήρξε ενδιαφέρουσα «καθιερώνοντας εμφανέστατα το χαρακτηρισμό του ψυχρού πολέμου, ως περιορισμένου πολέμου όχι ως προς τους αντικειμενικούς του σκοπούς αλλά ως προς τα μέσα». ⁶⁹

Μετά το τέλος του 2^{ου} ΠΠ, ενώ όλη η ανθρωπότητα ζούσε σε κατάσταση αβεβαιότητας, ⁷⁰ οι αυταπάτες όλων όσων πίστευαν ότι η ενότητα των νικητών θα εγκαινίαζε μια νέα εποχή διπλωματικών σχέσεων, μεταξύ ιδεολογικά διαφορετικών πλευρών και συνεπώς τη συνέχιση μιας μεταπολεμικής ειρήνης, ⁷¹ διαλύθηκαν. Επιβεβαιώθηκε έτσι η άποψη ότι η ικανότητα μιας συμμαχίας, να επιβιώνει και να λειτουργεί οφείλεται σε ιδεολογική ομογένεια, σταθερό πολιτικό καθεστώς, ενότητα στόχων και συστημικά χαρακτηριστικά. ⁷² Επιβεβαιώθηκε επίσης, η άποψη ότι «είναι ιστορικά πιστοποιημένο ότι μια συμμαχία διαλύεται μόλις παύσει να έχει συγκεκριμένο αντικειμενικό σκοπό, διότι δεν είναι δυνατόν να διατηρηθεί με μόνη την ισχύ των αναμνήσεών της». ⁷³ Στη λήξη του 2^{ου} ΠΠ η επιθυμία για ειρήνη ήταν δεδομένη, αλλά η πραγματοποίηση του ονείρου αυτού δεν φάνηκε ιστορικά δυνατή.

Η επιβίωση της Μεγάλης Συμμαχίας του 2^{ου} ΠΠ, ήταν εξαιρετικά δύσκολη αφού πριν ακόμα από την οριστική λήξη του «ο καθένας από τους νικητές μιλούσε με βάση τις ιστορικές εμπειρίες του δικού του έθνους». Ο Τσώρτσιλ επεδίωκε την αναδιοργάνωση της παραδοσιακής ισορροπίας δυνάμεων στην Ευρώπη. Ο Ρούσβελτ τη δημιουργία μιας διεθνούς τάξης με βάση όχι την ισορροπία αλλά τη συνεργασία και την αρμονία οραματιζόμενος μια μορφή συλλογικής ασφάλειας υπό την εποπτεία των Συμμάχων, οι οποίοι θα λειτουργούσαν συντονισμένα με αμοιβαία καλή προαίρεση και συνεχή επαγρύπνηση. Δηλαδή, «μια μεταπολεμική τάξη, όπου οι τρεις νικητές μαζί με την Κίνα, θα ενεργούσαν σαν ένα διοικητικό συμβούλιο του κόσμου, επιβάλλοντας την ειρήνη ενάντια σε οποιονδήποτε δυνητικό ταραχοποιό, που πίστευε ότι κατά πάσα πιθανότητα θα ήταν η Γερμανία- ένα όραμα το οποίο θα γινόταν γνωστό με το όνομα “Τέσσερις Αστυνόμοι”». Είχε αποφασίσει να αποφύγει τις αδυναμίες της Κοινωνίας

⁶⁸ Delmas C., (1965), σ. 173.

⁶⁹ Ο. π., σ. 186.

⁷⁰ Ο.π., σ. 163. Αναφέρεται ως «κατάσταση πλήρους αοριστίας».

⁷¹ Δηλαδή των δυνάμεων της «Μεγάλης Συμμαχίας» που νίκησαν τις δυνάμεις του Άξονα.

⁷² Holtsi O, et al, (1973), σ. 84,143.

⁷³ Delmas C., (1965), σ. 163.

των Εθνών και το σύστημα που είχε καθιερωθεί μετά τον 1^ο ΎΠΠ, χωρίς όμως να αντιλαμβάνεται ότι «οι *‘‘Τέσσερεις Αστυνόμοι’’* δεν αντιλαμβάνονταν με τον ίδιο τρόπο τους οικουμενικούς σκοπούς τους». ⁷⁴ Στο όνειρο του Ρούσβελτ έπαιξε καθοριστικό ρόλο η ισορροπία δυνάμεων, με τις ΗΠΑ να αναλαμβάνουν «*διεθνή ρόλο επειδή ακριβώς αυτό απαιτούσε το εθνικό της συμφέρον και επειδή η διεθνής ισορροπία δυνάμεων ήταν γι’ αυτόν αδιανόητη χωρίς τη συμμετοχή της Αμερικής*». ⁷⁵ Παράλληλα πίστευε στην απόσυρση όλων των στρατιωτικών δυνάμεων των ΗΠΑ από την Ευρώπη, καθιστώντας τη Μεγάλη Βρετανία ηγέτιδα δύναμη της Ευρώπης.

Αντίθετη ήταν η άποψη του Στάλιν. Θεωρούσε «*τις δυτικές καπιταλιστικές δυνάμεις αμετάκλητα εχθρικές*». Επιθυμούσε «*να εξαργυρώσει τη νίκη της χώρας του με το να επεκτείνει τη ρωσική επιρροή στην Κεντρική Ευρώπη, μετατρέποντας τις χώρες που θα κατακτούσαν τα σοβιετικά στρατεύματα σε ζώνες ασφάλειας, που θα προστάτευαν τη Ρωσία από κάθε μελλοντική γερμανική επίθεση*». ⁷⁶ Με ένα αξιοπρόσεκτο συνδυασμό παράνοιας, κομμουνιστικής ιδεολογίας και ρωσικού ιμπεριαλισμού, μετέφραζε την ιδέα των *‘‘Τεσσάρων Αστυνόμων’’*, «*σε σοβιετική ευκαιρία ή καπιταλιστική παγίδα*» δημιουργώντας μια πραγματικότητα όπου οι ΗΠΑ ⁷⁷ και η Σοβιετική Ένωση, έστεκαν ο ένας αντίκρυ στον άλλο, πάνω από την καρδιά της Ευρώπης. ⁷⁸

1.2.2 Το Δόγμα του απομονωτισμού – Η στάση του Κρεμλίνου. Στις αρχές του 19^{ου} αιώνα επικράτησε το Δόγμα του απομονωτισμού, γνωστού ως Δόγμα Μονρόε. ⁷⁹ Θα μπορούσε να χαρακτηριστεί ως απόφαση/προειδοποίηση των ΗΠΑ να θεωρήσουν τον εαυτόν τους φυσικούς προστάτες της αμερικανικής ηπείρου. Προβάλλοντας τις ΗΠΑ ως καθοριστικό παράγοντα των διεθνών σχέσεων, μετατρέποντας την ανωτέρω προειδοποίηση σε αποκλειστικό δικαίωμα επέμβασης, οι Ρούσβελτ και Ουίλσον ουσιαστικά ανέτρεψαν το Δόγμα Μονρόε, υιοθετώντας μια νέα προσέγγιση στην

⁷⁴ Kissinger H., (1995), κεφ. 16 : *Τρεις Μέθοδοι Προσέγγισης της Ειρήνης: Ρούσβελτ, Στάλιν και Τσώρτσιλ στον Β΄ Παγκόσμιο Πόλεμο*, σ. 441.

⁷⁵ Ο.π.

⁷⁶ Ο.π.

⁷⁷ Με Πρόεδρο πλέον τον Harry S. Τρούμαν.

⁷⁸ Kissinger H., (1995), σ. 44.

⁷⁹ Οι ΗΠΑ δεν θα εμπλεκόταν στους ανταγωνισμούς ισχύος στην Ευρώπη, με σαφή προειδοποίηση ότι οποιαδήποτε επέκταση Ευρωπαϊκής δύναμης σε οποιοδήποτε σημείο του ημισφαιρίου θα θεωρούνταν ως επικίνδυνη για την ειρήνη και την ασφάλεια των ΗΠΑ.

εξωτερική πολιτική των ΗΠΑ, που οδήγησε στη γρήγορη διάλυση της συμμαχίας των νικητών του πολέμου.⁸⁰

Το Κρεμλίνο από την άλλη, εκμεταλλευόμενο τις συγκυρίες και την ισχύ του Κόκκινου Στρατού, που συνέχιζε να παράγει μεγάλες ποσότητες πολεμικού υλικού, επιδόθηκε σε επεκτατικές πολιτικές, απόλυτα προσαρμοσμένες στο αίσθημα ανασφάλειας, που οδηγούσε στην προσπάθεια αύξησης της επιρροής του στις εκλεγμένες κυβερνήσεις της Δύσης, με έμμεσες ή/και άμεσες ενέργειες και απειλές. Οι εν λόγω πολιτικές, φυσιολογικά προκαλούσαν πολλαπλές αντιδράσεις, κυρίως από τον Τσώρτσιλ, που, *«προσπαθούσε με κάθε τρόπο να εμποδίσει την κυριαρχία της Σοβιετικής Ένωσης στην Κεντρική Ευρώπη»*.⁸¹

«Ακόμα και το 1945 ο πλέον επιβεβαιωμένος αισιόδοξος δεν θα μπορούσε να ισχυριστεί ότι ο διεθνής ουρανός ήταν καθαρός και ο Πρωθυπουργός Τσώρτσιλ δεν ήταν μόνος του στις ανησυχίες που εξέφρασε σε τηλεγράφημα της 12ης Μαΐου στον πρόεδρο Τρούμαν».⁸²

Η διάσκεψη του Πότσδαμ (17/7 έως 2/8 του 1945), αποτέλεσε *«την αρχή της διαδικασίας με την οποία ουσιαστικά χωρίστηκε η Ευρώπη σε δύο σφαίρες επιρροής»*.⁸³ Στο τηλεγράφημα του Τσώρτσιλ στον Τρούμαν (12 Μαΐου 1945) *«απεικονίζονταν επακριβώς η κατάσταση και προβλεπόταν προφητικά το μέλλον»*.⁸⁴

Ο Καταστατικός Χάρτης των Ηνωμένων Εθνών (ΚΧΗΕ), ως συνέχεια της αποτυχίας της Κοινωνίας των Εθνών, βασιζόταν *«επί του αξιώματος ότι, υπάρχει δυνατότητα κομμουνιστές και μη να συνεργαστούν για την δημιουργία ενός ελεύθερου κόσμου.. »*. Όνειρο το οποίο *«δεν βράδυνε να διαλυθεί»*, αφού σπανιότατα επιτεύχθηκε η συνεννόηση μεταξύ των μεγάλων που αποτελούσε την πλέον ουσιώδη προϋπόθεση καλής λειτουργίας του Οργανισμού.⁸⁵ Είχε προηγηθεί η γνωστή (ως Χάρτης του Ατλαντικού) διακήρυξη της μυστικής συνάντησης Τσώρτσιλ- Ρούσβελτ,⁸⁶ που

⁸⁰ Delmas C., (1965), σ. 102.

⁸¹ Kissinger H., (1995), κεφ. 16, σ. 444.

⁸² Ismay Lord, (1954), σ.3, και Kissinger H., (1995), κεφ. 19, σ. 494, και, Delmas C.(1965), σ. 159-160.

⁸³ Kissinger H., (1995), κεφ. 17, σ. 484-486.

⁸⁴ Delmas C., (1965), σ. 161.

⁸⁵ Ο.π., σ. 159.

⁸⁶ Της 26ης Αυγούστου 1943

προέβλεπε τη δημιουργία ενός συστήματος *''συλλογικής ασφάλειας''*, χωρίς να αποτελεί αναβίωση της παλαιάς Κοινωνίας των Εθνών.⁸⁷

1.2.3 Το εννοιολογικό πλαίσιο αντίστασης στον σοβιετικό επεκτατισμό. Το έναυσμα της διαμόρφωσης της εξωτερικής πολιτικής ασφάλειας των ΗΠΑ και της υπεράσπισης όλων των δημοκρατικών χωρών, που με οποιονδήποτε τρόπο απειλούνταν ή κινδύνευαν από την ΕΣΣΔ, έδωσε η υιοθέτηση της άποψης ότι ο μόνος ανασταλτικός παράγοντας μιας σοβιετικής επίθεσης κατά των ΗΠΑ ή εναντίον μιας περιοχής ζωτικής σημασίας για την ασφάλεια των ΗΠΑ, αποτελούσε η στρατιωτική ισχύς.⁸⁸ Έτσι, οι ΗΠΑ δημιούργησαν το εννοιολογικό πλαίσιο αντίστασης στον σοβιετικό επεκτατισμό.⁸⁹ Εξάλλου, ο Στάλιν είχε μπορέσει, μέσω των στρατευμάτων του, να επιβάλλει, χωρίς αντίσταση και χωρίς να θέσει σε κίνδυνο τη Σοβιετική Ένωση, κομμουνιστικά καθεστώτα στα σύνορα της Ανατολικής Ευρώπης.⁹⁰

Η Σύνοδος των ΥΠΕΞ στη Μόσχα το 1947, αποτέλεσε ουσιαστικά το τέλος της μεταπολεμικής συνεργασίας της Ρωσίας και των υπολοίπων δυτικών δημοκρατικών χωρών.⁹¹ Είχε βέβαια προηγηθεί και η προειδοποίηση του Τσώρτσιλ, όπου μιλώντας για το *''Σιδηρούν Παραπέτασμα''*,⁹² έκρουε τον κώδωνα του κινδύνου για τον σοβιετικό επεκτατισμό.⁹³ Στην ομιλία αυτή τέθηκε η *«δέξα μιας αμυντικής συμμαχίας των εχόντων κοινά ιδεώδη στο πλαίσιο των ΗΕ»*, ώστε να σχηματιστεί *«σημαντικός πυρήνας*

⁸⁷ Για περισσότερα βλ. Μπότσιου Κωνσταντίνα, *''Το Δόγμα Τρούμαν έθεσε το πολιτικό και ιδεολογικό πλαίσιο του Ψυχρού Πολέμου, με στόχο την ανάσχεση του κομμουνισμού, Από τον απομονωτισμό στη διεθνή ηγεμονία''*, *Η Καθημερινή*, 13-11-2011.

⁸⁸ Matthews K., (1946).

⁸⁹ Kissinger H., (1995), κεφ. 18, σ.503.

⁹⁰ Κέναν Τζώρτζ, (1948), και *«Μακρύ Τηλεγράφημα»* που απέστειλε από τη Μόσχα (ως δεύτερος τη τάξει Αμερικανός διπλωμάτης) στην Ουάσιγκτον, τον Φεβρουάριο του 1946, που υπήρξε ο εμπνευστής του περίφημου δόγματος της *«ανάσχεσης»* της σοβιετικής ισχύος που στηρίχτηκε ο Ψυχρός Πόλεμος. Το δόγμα της ανάσχεσης θα ανατρεπόταν μισό αιώνα αργότερα από το *«δόγμα των προληπτικών πολέμων»* του Τζ. Μπους.

⁹¹ Ismay Lord, (1954), σ. 5.

⁹² Τον όρο *«Σιδηρούν Παραπέτασμα»* χρησιμοποίησε για πρώτη φορά ο Ουίνστον Τσώρτσιλ στην γνωστή διάλεξή του στο Κολλέγιο Westminster, στο Φούλτον του Μιζούρι, κατά τη διάρκεια επίσκεψής του στις ΗΠΑ στις 5-3-1946, (ως αρχηγός της αντιπολίτευσης).

⁹³ Ismay Lord, (1954), σ.4, και στο Kissinger H., (1995), κεφ. 19, σ. 494.

στη δυτική Ευρώπη» αναγνωρίζοντας την ανάγκη σύλληψης της έννοιας της δυτικής Ευρώπης ως «ενιαίου σώματος».⁹⁴

Η ανατροπή του δημοκρατικά εκλεγμένου καθεστώτος της Τσεχοσλοβακίας,⁹⁵ το Φεβρουάριο του 1948, με την συγκαλυμμένη υποστήριξη της Σοβιετικής Ένωσης, αλλά και ο ατυχής “αποκλεισμός” του Δυτικού Βερολίνου, όχι μόνο επιτάχυνε τις συζητήσεις για την ανάγκη «αμοιβαίας βοήθειας» αλλά έδειξε ξεκάθαρα στους μελλοντικούς συμμάχους στο ΝΑΤΟ, ότι ο πόλεμος δεν είχε ουσιαστικά τελειώσει. Η μοίρα των χωρών που είχαν απελευθερωθεί από τα συμμαχικά στρατεύματα, δεν είχε τελεσίδικα κριθεί.⁹⁶ Οι στόχοι και η φιλοσοφία των ΗΠΑ και της Σοβιετικής Ένωσης βρισκόταν σε διαμετρικά αντίθετες πορείες. Ένας νέος πόλεμος φαινόταν μάλλον αναπόφευκτος. Όσο δε επιταχυνόταν η αποχώρηση των αμερικανικών στρατευμάτων από την Ευρώπη, τόσο η Ευρώπη έχανε διαπραγματευτική δύναμη και συνεπώς αποτελούσε εύκολο “στόχο” για το Κρεμλίνο.

Μόλις τρεις μήνες μετά το Σαν Φραντζίσκο (1945) ξεκίνησε μια σειρά Συνόδων των ΥΠΕΞ,⁹⁷ με σκοπό να περιορίσει τη σοβιετική επιρροή, χωρίς όμως αποτελέσματα και με κινδύνους να αναδύονται, αναφορικά με την ενότητα-συνοχή των Συμμάχων, που είχαν βγει νικητές από τον 2^ο ΠΠ.

Για τη Δύση, η εξέλιξη των πραγμάτων κάθε άλλο παρά ανεκτή ήταν, αφού ήταν αδύνατη η όποια συμφωνία με τη Ρωσία για διεθνή θέματα.⁹⁸ Παράλληλα, η σοβιετική επεκτατική πολιτική, βασισμένη στην λογική του Στάλιν και της *realpolitik* για την ασφάλεια της Ρωσίας,⁹⁹ συνεχιζόταν επιτυχώς, με την παρουσία του Κόκκινου Στρατού σε χώρες όπως στη Βουλγαρία, τη Ρουμανία, την Αν. Γερμανία, την Πολωνία, την Ουγγαρία και την Τσεχοσλοβακία.¹⁰⁰ Επιπρόσθετα, υπήρξε έμμεση ή άμεση πίεση

⁹⁴ Delmas C., σ. 173.

⁹⁵ Από το Κομμουνιστικό Κόμμα

⁹⁶ Delmas C., (1965), σ. 175.

⁹⁷ Διασκέψεις των Υπουργών Εξωτερικών στο Λονδίνο, στο Παρίσι 29-7-46, 10-2-47, στη Μόσχα 3/1947, στο Λονδίνο 11/1947, στο Παρίσι 5/1949 και 1951.

⁹⁸ Όπως η μείωση των εξοπλισμών και ο έλεγχος της πυρηνικής ενέργειας.

⁹⁹ Kissinger H., (1995), κεφ. 16, σ. 444.

¹⁰⁰ Ελέγχοντας έκταση περίπου 393.000 τετραγωνικά μίλια και πληθυσμό 87εκ. μη Ρώσων κατοίκων

επιρροής της σοβιετικής πολιτικής σε άλλες περιοχές του πλανήτη,¹⁰¹ όπως η Βόρεια Περσία, η Τουρκία, η Ελλάδα¹⁰², η Μαντζουρία και η Β. Κορέα κλπ.

Την ίδια περίοδο (1947), η κατάσταση στην Ελλάδα ήταν εξαιρετικά κρίσιμη. Διαφαινόταν ότι, χωρίς τη συνέχιση μιας ουσιαστικής στρατιωτικής και οικονομικής βοήθειας που μέχρι τότε η Βρετανία παρείχε, αλλά δεν μπορούσε πλέον να υπομένει, η χώρα θα περνούσε υπό τον έλεγχο των κομμουνιστών. Παρόμοια τύχη φαινόταν ότι θα είχε η Τουρκία και η Μέση Ανατολή. Αυτό επιβεβαιώνεται και στην ομιλία του Προέδρου των ΗΠΑ Τρούμαν στις 12 Μαρτίου του 1947 στο Κογκρέσο, (γνωστό ως Δόγμα Τρούμαν), όπου αφού έκανε λόγο για την επείγουσα έκκληση της ελληνικής Κυβέρνησης προς την Κυβέρνηση των ΗΠΑ με το αίτημα της οικονομικής βοήθειας, αναφέρθηκε στην ανάγκη αποστολής βοήθειας σε Ελλάδα¹⁰³ και Τουρκία για την αντιμετώπιση συγκεκριμένων κινδύνων.¹⁰⁴

1.2.4 Οι επιλογές Τρούμαν- το Σχέδιο Μάρσαλ. Ο Τρούμαν, βρέθηκε ενώπιον τριών επιλογών ήτοι: α/ της συνέχισης της πολιτικής κατευνασμού του Ρούσβελτ, ώστε

¹⁰¹ Σύμφωνα με τον Kissinger H., (1995), κεφ. 18, σ. 500: «Ο Τρούμαν έβλεπε τον διαφαινόμενο αγώνα μεταξύ Ηνωμένων Πολιτειών και Σοβιετικής Ένωσης σαν μια διαμάχη ανάμεσα στο καλό και το κακό και όχι σαν κάτι που είχε να κάνει με σφαίρες επιρροής.»

¹⁰² Ο.π., σ. 500, «Παράλληλα, το Κρεμλίνο έκανε ότι μπορούσε για να διακόψει τη διαδικασία της δυτικής ενότητας με το να υποκινήσει ένα ανταρτοπόλεμο στην Ελλάδα και να ενθαρρύνει μαζικά συλλαλητήρια που οργάνωναν δυτικοευρωπαϊκά κομμουνιστικά κόμματα ιδίως στη Γαλλία και την Ιταλία».

¹⁰³ Τρούμαν X., (1947) και News 247, (17-4-2018), Δεμέτης Χρήστος, δηλώσεις Πρόεδρου ΗΠΑ για Δόγμα Τρούμαν: «Αυτή η υπόσταση του ελληνικού κράτους απειλείται σήμερα υπό της τρομοκρατικής δράσεως χιλιάδων τινών ενόπλων, διευθυνόμενων υπό κομμουνιστών, οι οποίοι αψηφούν την εξουσίαν της κυβερνήσεως εις τινά σημεία της χώρας και ιδία κατά μήκος των βορείων συνόρων αυτής... Εν τω μεταξύ η ελληνική κυβέρνησις δεν είναι εις θέσιν να αντιμετωπίση την κατάστασιν. Ο ελληνικός στρατός είναι ολιγάριθμος και πενιχρός εξοπλισμένος. Χρειάζεται εφόδια και εξοπλισμόν, εάν πρόκειται να αποκατασταθή η εξουσία της κυβερνήσεως επί του ελληνικού εδάφους. Η Ελλάς πρέπει να τύχη βοήθειας εάν πρόκειται να καταστή εις θέσιν να βοηθήση εαυτήν και να σεβασθή την δημοκρατίαν. Αι Ηνωμένα Πολιτεία πρέπει να παράσχουν την βοήθειαν ταύτην...» και για ανάλυση βλ. στο: Η Καθημερινή, (19-6-2011), Δούση Εμμανουέλα, Η ίδρυση του ΟΗΕ το 1945.

¹⁰⁴ Σύμφωνα με Πηγή 171, (1947) : «Η βρετανική κυβέρνηση, η οποία βοήθησε την Ελλάδα, δεν μπορεί να δώσει περαιτέρω οικονομική βοήθεια μετά τις 31 Μαρτίου. Η Μεγάλη Βρετανία βρίσκεται κάτω από την ανάγκη να μειωθούν ή να ρευστοποιηθούν οι δεσμεύσεις της σε διάφορα μέρη του κόσμου, συμπεριλαμβανομένης της Ελλάδας».

να εξαλειφθεί η αμοιβαία δυσπιστία και να αμβλυνθούν οι διαφορές των δύο μεγάλων δυνάμεων, β/ της απολύτου αδιαλλαξίας,¹⁰⁵ ως πολιτική ανάσχεσης του σοβιετικού ιμπεριαλισμού, μέσω οικονομικής και στρατιωτικής βοήθειας αλλά ακόμα και μέσω σύναψης στρατιωτικής συμμαχίας από τον καιρό της ειρήνης, και γ/του συνδυασμού των ανωτέρω.¹⁰⁶ Ήτοι, καμίας νέας παραχώρησης, αλλά προσπάθειας έναρξης συνομιλιών με την ελπίδα ότι οι σοβιετικοί θα δεχόταν να τροποποιήσουν τη στάση τους. Η απόφαση του Τρούμαν,¹⁰⁷ να τοποθετήσει τον Στρατηγό Μάρσαλ ως Υπουργό Εξωτερικών, έδειξε ότι οι ΗΠΑ υιοθετούσαν μια εξωτερική πολιτική ανάσχεσης του σοβιετικού επεκτατισμού και βοήθειας, την οποία οι ΗΠΑ διατήρησαν υπό διάφορες μορφές όλα τα επόμενα έτη.¹⁰⁸ Αυτή αποτέλεσε τη γενεσιουργό αιτία της ανάπτυξης ενός προγράμματος ανασυγκρότησης της Ευρώπης.¹⁰⁹

Τόσο το Δόγμα Τρούμαν όσο και η εφαρμογή του Σχεδίου Μάρσαλ αποτελούσαν μέρος της στρατηγικής ανάσχεσης των ΗΠΑ. Το Δόγμα Τρούμαν αποτελούσε τη στρατιωτική διάσταση με μορφή στρατιωτικής βοήθειας, ενώ το σχέδιο Μάρσαλ την οικονομική διάσταση, υιοθετώντας την πολιτική ότι οι οικονομικές δυσκολίες μπορούσαν να οδηγήσουν σε πολιτική ανωμαλία/ αστάθεια και, συνεπώς, στον κομμουνισμό. Εξάλλου, η συμμετοχή στο σχέδιο Μάρσαλ απαιτούσε καπιταλιστικές οικονομίες, βασισμένες στην οικονομία της αγοράς, σύμφωνα με το Δυτικό οικονομικό μοντέλο.¹¹⁰

¹⁰⁵ Υποστηριζόταν από τους Υπ. Άμυνας James Vincent Forrestal, Dean Gooderham Acheson, τον George Kennan και Charles E. Bohlen

¹⁰⁶ Αποτελούσε, από το 1945, άποψη του Υπουργού Εξωτερικών των ΗΠΑ James Francis Byrnes.

¹⁰⁷ Το Σεπτέμβριο του 1946 αντικατέστησε των Henry Wallace και τον Ιανουάριο του 1947 τον James Francis Byrnes.

¹⁰⁸ Delmas C., (1965), σ. 176-177,

¹⁰⁹ Σύμφωνα με Λόρδος Ίσμει, (1954), σ.6: «*Η αλήθεια του θέματος είναι ότι οι απαιτήσεις της Ευρώπης για τα επόμενα τρία ή τέσσερα χρόνια, ξένων αγαθών και άλλων βασικών προϊόντων - κυρίως από την Αμερική - είναι πολύ μεγαλύτερες από την ικανότητά της σήμερα... πρέπει να έχει σημαντική πρόσθετη βοήθεια ή να αντιμετωπίσει σοβαρή οικονομική, κοινωνική και πολιτική υποβάθμιση*».

¹¹⁰ Seth J., (2017), σ. 40.

Αντικειμενικός σκοπός της βοήθειας¹¹¹ προς την Ελλάδα¹¹² ήταν «...η Ελλάς να καταστεί σε θέση να βοηθήσει εαυτήν και να σεβαστεί τη δημοκρατία»,¹¹³ ενώ της βοήθειας προς την Τουρκία, η επίτευξη «του απαραίτητου συγχρονισμού χάριν της διατηρήσεως της εθνικής αυτής ακεραιότητας... απαραίτητος διά την προστασίαν της τάξεως εις την Μέσην Ανατολήν».¹¹⁴ Το πρόγραμμα βοήθειας σε Ελλάδα και Τουρκία παρουσιάστηκε έκτοτε, ως ορόσημο, επειδή «...το είδος της *realpolitik* που γνώριζε τόσο καλά ο Στάλιν θα τελείωνε για πάντα και οι διαπραγματεύσεις για αμοιβαίες παραχωρήσεις δεν θα είχαν πλέον καμιά θέση στις μεταξύ τους σχέσεις. Από εδώ και πέρα, οι διαφορές μπορούσαν να λυθούν μόνο με μια αλλαγή των σοβιετικών σκοπών, την κατάρρευση του σοβιετικού συστήματος ή και τα δυο μαζί».¹¹⁵

Η βοήθεια αυτή δεν έτυχε της αποδοχής του Στάλιν. Αντιλαμβανόμενος τον πολιτικό αντίκτυπο της εν λόγω κίνησης των ΗΠΑ, παρουσίαζε το σχέδιο Μάρσαλ ως «επίδειξη του αμερικανικού ιμπεριαλισμού», για να εγκαταστήσει την πολιτική και οικονομική της κυριαρχία στην Ευρώπη και ως στοιχείο ενός «μεγάλου κυκλωτικού ελιγμού» εναντίον της Σοβιετικής Ένωσης.

Παράλληλά όμως με τα οικονομικά προβλήματα στη Δύση, υπήρξε και σημαντική αδυναμία συντονισμού και εξοπλισμού των Ενόπλων Δυνάμεων (ΕΔ) των χωρών αυτών. Τη στιγμή που η Ρωσία συνέχιζε επιτυχώς την προσπάθειά της να διατηρήσει πλήρως ενεργούς και καλά εξοπλισμένους 4,5 εκ στρατιώτες και να εξοπλίσει κατάλληλα τους δορυφόρους της, όπως τη Ρουμανία, τη Βουλγαρία και την Ουγγαρία, παραβιάζοντας κατάφορα τη Συμφωνία Ειρήνης.¹¹⁶ Επιπρόσθετα, κάνοντας

¹¹¹ Delmas C., (1965), σ. 167. «Η βοήθεια σε Ελλάδα και Τουρκία δεν θα υπερέβαινε το ένα χιλιοστό αυτού του ποσού που είχε στοιχίσει στις ΗΠΑ ο 2ος ΠΠ».

¹¹² 341 δις USD

¹¹³ Σύμφωνα με Πηγή 171, (1947), σ.2, « Η Ελλάδα πρέπει να έχει βοήθεια για να γίνει αυτό-υποστηριζόμενη και αξιοσέβαστη δημοκρατία».

¹¹⁴ Ο,π, «Από τον πόλεμο, η Τουρκία έχει ζητήσει οικονομική βοήθεια από τη Μεγάλη Βρετανία και τις Ηνωμένες Πολιτείες για τον σκοπό του εκσυγχρονισμού που απαιτείται για τη διατήρηση της εθνικής της ακεραιότητας. Η ακεραιότητα είναι απαραίτητη για τη διατήρηση της τάξης στη Μέση Ανατολή». Ελλάδα και η Τουρκία, πέραν της οικονομικής βοήθειας αποδέχτηκαν την παρουσία στρατιωτικών και πολιτικών κλιμακίων των ΗΠΑ στις χώρες τους.

¹¹⁵ Kissinger H., (1995), σ. 506.

¹¹⁶ Για, « Ερμηνεία Συνθηκών Ειρήνης με τη Βουλγαρία, την Ουγγαρία και τη Ρουμανία » βλ. στο Διεθνές Δικαστήριο.

διαρκώς κατάχρηση του δικαιώματος veto στο Συμβούλιο Ασφαλείας των Ηνωμένων Εθνών υποβίβαζε τη σημασία και απενεργοποιούσε το ρόλο του.

Ουσιαστικά λοιπόν, οι ευρωπαϊκές δυτικές χώρες αντιμετωπίζοντας σοβαρά προβλήματα ασφάλειας και άμυνας έπρεπε να αντιδράσουν ενωμένες.

1.2.5 Η ιδέα δημιουργίας ενός αμυντικού οργανισμού. Η ιδέα δημιουργίας ενός αμυντικού συμμαχικού οργανισμού ή μιας αμυντικής συμμαχίας στα πλαίσια των Ηνωμένων Εθνών, ήρθε ξανά στο προσκήνιο, και ενισχύθηκε το Σεπτέμβριο του 1947, όταν ο Λουΐς Λώρεντ,¹¹⁷ μιλώντας στη Γενική Συνέλευση του ΟΗΕ, εξέφρασε επιφυλάξεις ως προς τη δυνατότητα του Συμβουλίου Ασφαλείας των Ηνωμένων Εθνών να εξασφαλίσει την ακεραιότητα των φιλειρηνικών χωρών.¹¹⁸

Με παράδειγμα τη Συμφωνία μεταξύ Γαλλίας και Βρετανίας,¹¹⁹ η πρόταση δημιουργίας μιας Δυτικής Ένωσης, βάσει διακρατικών συμφωνιών, τέθηκε στο τραπέζι από τον Βρετανό ΥΠΕΞ Έρνεστ Μπέβιν στις 22 Ιαν.1948,¹²⁰ όταν πρότεινε τη δημιουργία ενός πυρήνα συμμάχων χωρών στη Δ. Ευρώπη, με τη συνεργασία του Βελγίου, του Λουξεμβούργου και της Ολλανδίας. Η πρόταση αυτή είχε και την, αρχική τουλάχιστον, υποστήριξη των ΗΠΑ, οι οποίες βέβαια αντιπρότειναν ως βάση συμφωνίας να τεθεί η Συνθήκη του Ρίο του 1947.¹²¹ Από την ανταλλαγή επιστολών μεταξύ της Γαλλίας και ΜΒ, καθίστατο σαφής η πρόθεση δημιουργίας ενός κοινού οργανισμού άμυνας των δημοκρατικών χωρών της Ευρώπης.¹²² Παράλληλα, ζητείτο η, καθοριστικής σημασίας, συνδρομή των ΗΠΑ. Αίτημα που (αρχικά) απορρίφθηκε

¹¹⁷ Αργότερα τοποθετήθηκε ως Υπουργός Εξωτερικών του Καναδά .

¹¹⁸ Ismay Lord, (1954), σ. 7.

¹¹⁹ Βλ. Συμφωνία της Δουκέρνης (Dunkirk Treaty) 1947.

¹²⁰ Βλ. ΜΒ Βουλή των Κοινοτήτων, τ. 446, σ. 383-517.

¹²¹ Αναφερόταν σε αμυντική συμμαχία εναντίον οποιασδήποτε απειλής, ενώ η Συνθήκη της Δουκέρνης αφορούσε μόνο στη μη αναβίωση της απειλής της Γερμανίας.

¹²² Βλ. Επιστολές Bidault. G. και Marshall, (1948).

από τις ΗΠΑ,¹²³ προτείνοντας στις ευρωπαϊκές χώρες να εξετάσουν το τι μπορούν να κάνουν οι ίδιες για τις χώρες τους, πριν ζητήσουν την βοήθεια των ΗΠΑ.¹²⁴

Η υπογραφή της Συνθήκης των Βρυξελλών 17-3-1948 και το πραξικόπημα της Πράγας,¹²⁵ έθεσε τις βάσεις δημιουργίας μιας αμυντικής συμφωνίας. Ήτοι, μιας συμφωνίας εναντίον ένοπλης επίθεσης και ενός ολοκληρωμένου αμυντικού συστήματος, ενώ ταυτόχρονα δημιούργησε προϋποθέσεις ενίσχυσης των οικονομικών και πολιτιστικών δεσμών των συμμετεχόντων κρατών.¹²⁶

Επικεφαλής συμφωνήθηκε να είναι ένα συμβουλευτικό όργανο, στο οποίο θα συμμετείχαν οι Υπουργοί Εξωτερικών των κρατών. Το στρατιωτικό σκέλος θα διοικούνταν από μια Αμυντική Επιτροπή, με την ονομασία Οργανισμός Άμυνας της Δυτικής Ευρώπης, στην οποία θα συμμετείχαν οι Υπουργοί Άμυνας (ΥΠΑΜ) των εν λόγω χωρών. Την ίδια μέρα, που υπογράφηκε η Συνθήκη των Βρυξελλών, ο Πρόεδρος Τρούμαν καλωσόρισε τη συμφωνία.¹²⁷

Η εμπλοκή βέβαια των ΗΠΑ, είχε ξεκινήσει στις 11 Ιουνίου 1948, με την αποδοχή από τη Γερουσία για *«συμμετοχή των ΗΠΑ δια της συνταγματικής οδού, με μέτρα τοπικά ή συλλογικά, θεμελιωμένα επί μονόπλευρης ή αμοιβαίας βοήθειας, αποτελεσματικής και συνεχούς»* αλλά και *«συμβολή τους στη διατήρηση της ειρήνης με κατηγορηματική ανακοίνωση της απόφασής των να ασκήσουν το δικαίωμα της νόμιμης άμυνας μονόπλευρα ή συλλογικά σε περίπτωση ένοπλης επίθεσης που έθιγε την εθνική τους ασφάλεια»*.¹²⁸

¹²³ Σύμφωνα με Χατζηβασιλείου Ε., *“Γιατί Δημιουργήθηκε το νέο Σύμφωνο” Η Καθημερινή*, 19-2-2012, «όταν ο Μπέβιν -ο ρόλος του οποίου ήταν καθοριστικός στη δημιουργία του ΝΑΤΟ- προειδοποίησε τις ΗΠΑ για το ενδεχόμενο Ρωσικής πρότασης υπογραφής διακρατικής αμυντικής συμφωνίας με τη Νορβηγία –όπως είχε γίνει ένα χρόνο νωρίτερα με τη Φιλανδία- και ζήτησε την άμεση εξέταση της κατάστασης ασφάλειας στη Βόρειο-Ατλαντική περιοχή, ο Στρατηγός Μάρσαλ ουσιαστικά αρνήθηκε».

¹²⁴ Ismay Lord, (1954), σ. 8.

¹²⁵ Χατζηβασιλείου Ε., *“Γιατί Δημιουργήθηκε το νέο Σύμφωνο” Η Καθημερινή*, 19-2-2012.

¹²⁶ Άρθρο 5 της Συμφωνίας των Βρυξελλών 17 March 1947 «Εάν κάποιο από τα Υψηλά Συμβαλλόμενα Μέρη αποτελέσει αντικείμενο ένοπλης επίθεσης στην Ευρώπη, τα άλλα Υψηλά Συμβαλλόμενα Μέρη θα παρέχουν, σύμφωνα με τη διάταξη του άρθρου 51 του Χάρτη των Ηνωμένων Εθνών, υποστήριξη στο Μέλος ...».

¹²⁷ Ismay Lord, (1954), σ. 9, λέγοντας *«Είμαι βέβαιος ότι η αποφασιστικότητα των ελεύθερων χωρών της Ευρώπης να προστατευθούν μόνες τους θα συνδαστούν με μια ίση αποφασιστικότητα από την πλευρά μας για να τους βοηθήσουμε»*.

¹²⁸ Πηγή 121

Ακολούθησαν συναντήσεις των χωρών της Συμφωνίας των Βρυξελλών σε επίπεδο ΥΠΑΜ και Αρχηγών Επιτελείων με την παρουσία, από τον Ιούλιο του 1948 και μετά, επιτελών των ΗΠΑ και του Καναδά με καθεστώς μη-μέλους. Γεγονός που αποδεικνύει το σοβαρό ενδιαφέρον των εν λόγω χωρών για τις εξελίξεις στην Ευρώπη. Το ενδιαφέρον αυτό έγινε ακόμα πιο ορατό με τη δημιουργία μιας στρατιωτικής διεύθυνσης στο Φοντενεμπλό της Γαλλίας, με την ονομασία Αμυντικός Οργανισμός Δυτικής Ένωσης, στην οποία ο Αρχιστράτηγος Μπέρναρντ Μοντγκόμερι κατέλαβε τη θέση του επικεφαλής προέδρου των Χερσαίων, Ναυτικών και Αεροπορικών Αρχηγών Επιτελείων της Στρατιωτικής Επιτροπής.¹²⁹

Κατά τη διάρκεια των συζητήσεων, που προηγήθηκε της υπογραφής της Βόρειο-Ατλαντικού Συμφώνου, διαφάνηκε η διάθεση και άλλων χωρών να συμμετάσχουν. Η θέση της Νορβηγίας και της Δανίας δεν ήταν είναι αρκετά ξεκάθαρη, λόγω της απόφασης της Σουηδίας να τηρήσει πλήρως ουδέτερη στάση¹³⁰ και του δισταγμού της να την εγκαταλείψει,¹³¹ λόγω της εμπλοκής της στο Σκανδιναβικό Σύμφωνο Αμοιβαίας Βοήθειας.¹³²

¹²⁹ Ismay Lord, (1954), σ. 8-9. Ως Αρχηγοί Επιτελείων των χερσαίων δυνάμεων ορίστηκαν ο Γάλλος Στρατηγός *Lattre de Tassigny*, των ναυτικών ο Γάλλος Αντιναύαρχος *Jaujard* και των αεροπορικών ο Βρετανός Πτέραρχος *Sir James Robb*.

¹³⁰ Insall T. και Salmon P., (2011), τ. IX.

¹³¹ Delmas C., (1965), σ. 181.

¹³² Βλ. Σκανδιναβική Άμυνα, «Στις 10 Μαΐου 1948, μόλις τρεις μήνες μετά το «πραξικόπημα της Πράγας» ... η Σουηδία πρότεινε στη Δανία και τη Νορβηγία τη δημιουργία μιας ουδέτερης Ένωσης Σκανδιναβικής Άμυνας. ... αρχικά για μια περίοδο δέκα ετών ... κανένα από τα μέλη του Σκανδιναβικού μπλοκ που θα προσχωρούσε στο NATO θα τη συζητούσε. Το σχέδιο προέβλεπε επίσης ότι τα υπογράφοντα κράτη θα παραμείνουν έξω από κάθε ένοπλη σύρραξη, εκτός εάν δεχόταν άμεση επίθεση...».

1.2.6 Το Βόρειο-Ατλαντικό Σύμφωνο. Τελικά το Βόρειο-Ατλαντικό Σύμφωνο υπογράφηκε¹³³ στις 4 Απριλίου του 1949 στην Ουάσιγκτον.¹³⁴

Το Σύμφωνο δεν προσδιόριζε με σαφήνεια αντίπαλο,¹³⁵ καθιστώντας το περισσότερο γενικό. Κατέληξε «να θεωρείται ως επιφαινόμενο της σοβιετικής πολιτικής, προοριζόμενο να εξαφανιστεί ευθύς ως η πολιτική αυτή λάβει μορφή αρκετά εύκαμπτη και συμφιλιοτική, ώστε να μη δικαιολογείται η *''Δυτική Άμυνα''*». Δεν μπορεί επίσης να θεωρηθεί ότι αποτελούσε «απόδειξη εχθρότητας εναντίον του κομμουνισμού ως ιδεολογίας, αλλά φυσική αντίδραση εναντίον των ιμπεριαλιστικών τάσεων της Σοβιετικής Αυτοκρατορίας, αντίδραση η οποία δεν θα εκδηλωνόταν χαλαρότερη εναντίον ρωσικού ιμπεριαλισμού στερούμενου δόγματος ή έχοντας πίστη σε έτερο δόγμα».¹³⁶

Στην περίοδο ίδρυσης της Συμμαχίας υπήρχαν δυο βασικές στρατηγικές αντιλήψεις. Η πρώτη ήθελε ο κομμουνισμός να απωθηθεί στις προ του πολέμου θέσεις του, μέσω ενός ολοκληρωτικού νέου πολέμου απρόβλεπτων προοπτικών και εξελίξεων, αφού η Σοβιετική Ένωση ουδέποτε θα προέβαινε σε παραίτηση των περιοχών που είχε ενσωματώσει. Η δεύτερη, να συγκρατηθεί στο σημείο που

¹³³ Της υπογραφής της Συνθήκης που έτυχε έγκρισης των κοινοβουλίων, είχε προηγηθεί συμφωνία των μελών, αφενός, για πίστη τήρηση του Καταστατικού Χάρτη των Ηνωμένων Εθνών (ΚΧΗΕ) και, αφετέρου, η Συνθήκη να προάγει την ειρήνη και ασφάλεια, να εκφράζει την αποφασιστικότητα των μελών για αντίστασή τους σε οποιαδήποτε επιθετικότητα, να προσδιορίζει τη περιοχή εφαρμογή της, να βασίζεται σε αυτοβοήθεια και αμοιβαία υποστήριξη, να είναι κάτι περισσότερο από στρατιωτική συμφωνία προάγοντας τη σταθερότητα και την ευημερία των λαών και τέλος να παρέχει το μηχανισμό εφαρμογής της.

¹³⁴ Υπεγράφη από τους ΥΠΕΞ του Βελγίου M.Paul-Henri Spaak, του Καναδά Mr. Lester B. Pearson, της Δανίας Mr. Gustav Rasmussen, της Γαλλίας M.Robert Schuman, της Ισλανδίας Mr.Bjarni Benediktsson, της Ιταλίας Count Carlo Sforza, του Λουξεμβούργου M. Joseph Bech, της Ολλανδίας Dr.D.U.Stikker, της Νορβηγίας Mr. Halvard M Lange, της Πορτογαλίας Dr.Jose Gaerio da Matta, του Ηνωμένου Βασιλείου Mr.Ernest Bevin, και των ΗΠΑ Mr.Dean Acheson.

¹³⁵ Σύμφωνα με το Άρθρο 1 : «*Τα συμβαλλόμενα μέρη αναλαμβάνουν, όπως ορίζεται στον Χάρτη των Ηνωμένων Εθνών, να διευθετήσουν κάθε διεθνή διαμάχη στην οποία μπορούν να συμμετέχουν με ειρηνικά μέσα κατά τρόπο που να μην τίθεται σε κίνδυνο η διεθνής ειρήνη, ασφάλεια και δικαιοσύνη και να απέχουν από στις διεθνείς τους σχέσεις από την απειλή ή τη χρήση βίας με οποιοδήποτε τρόπο ασυμβίβαστο με τους σκοπούς των Ηνωμένων Εθνών*».

¹³⁶ Delmas C., (1965), σ. 6-7.

βρισκόταν, μέσω ενός οργανισμού κατάλληλου να απαγορεύσει τη σοβιετικοποίηση νέων ευρωπαϊκών χωρών.¹³⁷

Το Σύμφωνο χαρακτηρίστηκε από τη Σοβιετική Ένωση ως καθαρά επιθετικό, στρεφόμενο εναντίον της, ευρισκόμενο σε καταφανή αντίθεση με τον Καταστατικό Χάρτη των Ηνωμένων Εθνών αλλά και με τη συμφωνία τόσο της Μεγάλης Βρετανίας (ΜΒ) με τη Σοβιετική Ένωση του 1942, όσο και της συμφωνία της Γιάλτας. Η Σοβιετική Ένωση ήγειρε εντονότατες διαμαρτυρίες εναντίον των διαπραγματεύσεων που με κάθε τρόπο όμως απέφευγαν να υπερβούν τα όρια του «casus belli».¹³⁸

Αλλά, μια συμμαχία δεν μπορεί να μην αποτελεί «έκφραση και μορφοποίηση πολιτικής βούλησης», ενώ «ουδεμία συμμαχία είναι δυνατόν να είναι αποκλειστικώς στρατιωτική, δεδομένου ότι η έννοια της Άμυνας, εθνικής ή ομαδικής, αποτελεί μη υποδιαιρούμενο σύνολο...σε σχέση με μη στρατιωτικές προϋποθέσεις ήτοι: οικονομικές, πολιτικές, κοινωνικές και ψυχολογικές».¹³⁹

Οι εν λόγω, μη στρατιωτικές, προϋποθέσεις στην περίπτωση της Συμμαχίας, έλαβαν προτεραιότητα έναντι στρατιωτικών προτεραιοτήτων. Αιτιολογώντας έτσι την ανάπτυξη της ομοιογενούς σε χώρο και χρόνο ατλαντικής αλληλεγγύης, γνωστής ως «ατλαντικός κόσμος». Το Βόρειο-Ατλαντικό Σύμφωνο, μέσω των αρχών του και της «έντεχνης» αναφοράς του σε πολιτιστικούς σκοπούς, κοινούς πολιτισμούς και της κοινής βούλησης περιφρούρησης της δυτικής περί ανθρώπου έννοιας, συνέδεσε την έννοια δημιουργίας του με την αλληλεγγύη που -όπως ισχυριζόταν- προτίθετο να διαφυλάξει. Πρόβαλε δε αυτήν ως σκοπό για το μέλλον, γεγονός το οποίο επέβαλε τη δημιουργία ενός πολιτικού οργανισμού.¹⁴⁰ Εξάλλου, για τους υπερασπιστές του, το ΝΑΤΟ δεν δημιουργήθηκε ως ένας «απλός στρατιωτικός οργανισμός», αλλά μια «εταιρεία» και παράλληλα «επιτροπή επαγρύπνησης», που επεδίωκε από την έναρξη λειτουργίας του την πολιτική ενότητα, αρνούμενο «να υποταχθεί στις πιέσεις και τις προσβολές ενός επιθετικού κόσμου: του Κομμουνιστικού».¹⁴¹

Μία εκ των μεγαλύτερων διαφορών μεταξύ της μετά το 1918 και της μετά το 1945 περιόδου, είναι ότι ο 2^{ος} ΠΠ παρά τις καταστροφές, τις ακρότητες και τις

¹³⁷ Delmas C., (1965), σ.187.

¹³⁸ Ο.π., σ. 182.

¹³⁹ Χατζηβασιλείου Ε., "Γιατί Δημιουργήθηκε το νέο Σύμφωνο" Η Καθημερινή, 19-2-2012.

¹⁴⁰ Ο.π., σ.10-11.

¹⁴¹ Delmas C., (1965), σ.1-3.

μνησικακίες, ανάγκασε τους Ευρωπαίους να συνειδητοποιήσουν την ανάγκη να ζήσουν ο ένας παραπλεύρως του άλλου, να προσπαθήσουν να δημιουργήσουν ένα κοινό πεπρωμένο.¹⁴² Προσέγγιση, που δεν υπήρξε εξαρχής μεταξύ Αμερικανών και Ευρωπαίων. Ήταν δύσκολο για τους Αμερικανούς να κατανοήσουν και να συμμεριστούν την αγωνία των Ευρωπαίων, που η ανισορροπία δυνάμεων, φαινόταν να τους καταδικάζει σε μία επιλογή μεταξύ θανάτου και υποταγής στον ένα ή στον άλλο εκ των Μεγάλων Δυνάμεων.

Η αναγέννηση της Ευρώπης, που προήλθε χάρη στην αμερικανική βοήθεια, έθεσε επί τάπητος, για πρώτη φορά σε ατλαντικό επίπεδο και το θέμα των κοινών αξιών, που αποτελούσε απαραίτητο στοιχείο της προοπτικής εξέλιξης της ατλαντικής κοινότητας και απασχόλησε τη Συμμαχία για δέκα περίπου έτη, βρίσκοντας τελικά έκφραση στη Διάσκεψη του Λονδίνου του 1959.¹⁴³ Δηλαδή, μόλις δέκα χρόνια μετά την υπογραφή του Βόρειο-Ατλαντικού Συμφώνου το NATO από απλή στρατιωτική συμμαχία μεταμορφώνονταν σε μια μορφή 'πολιτικής κοινότητας'.¹⁴⁴

Παρά την επίτευξη ειρήνης στην Ευρώπη, η κομμουνιστική απειλή ήταν υπαρκτή. Αυτό, για τον ελεύθερο κόσμο, σήμαινε ότι δεν θα μπορούσε να υπάρξει συμμαχία διαρκείας χωρίς παράλληλη πολιτική και οικονομική συνεργασία. Συνεπώς, υπήρχε αναγκαιότητα αναπροσαρμογής των βασικών δομών και του λειτουργικού του μηχανισμού.¹⁴⁵

Η ιδέα όμως δημιουργίας μιας αμυντικής συμμαχίας στα πλαίσια του ΟΗΕ, δεν δημιουργήθηκε μόνο ως αντίδραση του σοβιετικού ιμπεριαλισμού και άρνηση υποταγής στον κομμουνισμό, αλλά και ως έκφραση και μορφοποίηση μιας πολιτικής

¹⁴² Ο,π., μ.1, κεφ. Υ, σ. 116,129.

¹⁴³ Ο,π., σ.133.

¹⁴⁴ Οι σύμμαχοι προβληματιζόταν: α/ για την αναγκαιότητα προσαρμογής των στρατηγικών συλλήψεων και των τακτικών σχεδίων τους με την αναλογία δυνάμεων ΗΠΑ-Σοβιετικής Ένωσης και την ανάπτυξη των εξοπλισμών, β/ με το εάν η αναδιάρθρωση των πολιτικών δομών της Συμμαχίας απαιτούσε παραχώρηση μέρους της εθνικής κυριαρχίας των κ-μ, γ/ με την επέκταση του «γεωγραφικού χώρου» του NATO ή τουλάχιστον σε πρώτη φάση της επέκτασης των «βασικών αρχών» της ατλαντικής αλληλεγγύης μέσω της συστηματικής ανταλλαγής απόψεως εντός του κόλπου της, για τον καθορισμό και συντονισμό των «εθνικών πολιτικών γραμμών» έξω του «γεωγραφικού χώρου» της Συμμαχίας και δ/ για τη διεύρυνση των αρμοδιοτήτων του NATO στους μη στρατιωτικούς τομείς βάσει των συστάσεων της εκθέσεως των τριών σοφών.

¹⁴⁵ Delmas C., (1965), μ.2, κεφ 2, σ. 206-207.

βούλησης, ομοιογενούς σε χώρο και χρόνο. Αυτή αποδίδεται στο NATO ως ύπαρξη *''κοινών συνειδητών αξιών''*¹⁴⁶ και διαχρονικά ενίσχυσε τη συλλογικότητα των αποφάσεων. Ο σοβιετικός ιμπεριαλισμός επιτάχυνε τη συνειδητοποίηση της ατλαντικής αλληλεγγύης αλλά δεν τη δημιούργησε. Η δημιουργία ενός παγκόσμιου οργανισμού ασφάλειας έγινε πραγματικότητα που εξελίχθηκε σε ένα πολιτικό οργανισμό, πολύ ευρύτερο ενός αντί-σοβιετικού *''δίκτυ ασφαλείας''*,¹⁴⁷ γεγονός που επιβεβαιώνεται συνεχώς με την αναφορά του ως *«αμοιβαία συνεργασία μεταξύ των κρατών μελών με βάση το αδιαίρετο της ασφάλειας τους»*.¹⁴⁸

Η επεξήγηση αυτής της πραγματικότητας δεν δύναται να αναζητηθεί μόνο στη δυσαναλογία των στρατιωτικών δυνάμεων μεταξύ της Σοβιετικής Ένωσης και των κρατών της Δυτικής Ευρώπης. Αλλά και στην αποτυχία της Κοινωνίας των Εθνών και τη συνεχή μείωση της διαπραγματευτικής ισχύος της Ευρώπης, που την καθιστούσε εύκολο στόχο για το Κρεμλίνο.

Οι λόγοι για τους οποίους η αντίδραση έναντι του σοβιετικού φόβου έλαβε ομαδική μορφή, ως ατλαντική αλληλεγγύη και ως ιδέα δημιουργίας μιας ατλαντικής συνείδησης, αν και εμφανίστηκε σχεδόν αυτόματα, δεν μπορούσε να μη προεκταθεί στο πολιτικό πεδίο, επιβεβαιώνοντας την χαρακτηριστική τάση της μεταπολεμικής περιόδου για πολιτική ομαδοποίηση των περιφερειακών συνόλων.

Με την υπογραφή του Βόρειο-Ατλαντικού Συμφώνου δημιουργήθηκε ένας Οργανισμός τον οποίο επέβαλαν τα γεγονότα και η ανάγκη συσπείρωσης έναντι κοινών κινδύνων. Αν και όχι τέλειος, ανταποκρινόταν στις απαιτήσεις μιας συμμαχίας στην οποία οι κυβερνήσεις ήταν υποχρεωμένες να λαμβάνουν, μάλλον, πολιτικές παρά στρατιωτικές αποφάσεις, δεδομένου ότι, η στρατιωτική ισχύς όσο και η άμυνα, αποτελούν όργανα και εκδήλωση συγκεκριμένης πολιτικής. Τόσο ο αντικειμενικός σκοπός διατήρησης της ειρήνης στην Ευρώπη, όσο και ο εναρμονισμός της εξωτερικής πολιτικής των κ-μ της Συμμαχίας και η, εν καιρώ ειρήνης, κοινή διοίκηση των στρατιωτικών δυνάμεων των κ-μ, επετεύχθη, δημιουργώντας μια ασπίδα προστασίας η οποία, αποτέλεσε ουσιώδη παράγοντα αποτροπής του πολέμου και επέκτασης του κομμουνισμού στη Δυτική Ευρώπη.

¹⁴⁶ Για ανάλυση των ριζών και μορφών των αξιών αυτών και εν ολίγοις της ουσιαστικής και όχι συμβατικής νομιμότητας της Ατλαντικής Συμμαχίας βλ. Delmas C., (1965), Β', κεφ.1, σ. 13-20.

¹⁴⁷ Kireyev S., (2004), σ.52.

¹⁴⁸ NATO Handbook, (2001), σ. 29-30.

Από τα παραπάνω φαίνεται ότι οι συμμετέχοντες στη Συνθήκη των Βρυξελλών κατανόησαν νωρίς την αναγκαιότητα μιας ισχυρότερης συμμαχίας, καθώς η απειλή της σοβιετικής επέκτασης και η ισχύς της ήταν πολύ μεγαλύτερη από κάθε περιορισμό μιας πιθανής μελλοντικής γερμανικής επιθετικότητας, που αποτέλεσε τον αρχικό τους στόχο. Με αυτή την έννοια, οι ΗΠΑ, ο Καναδάς, η Δανία, η Ισλανδία, η Ιταλία, η Νορβηγία και η Πορτογαλία έγιναν αρχικά σημείο αναφοράς για την επέκταση της Συνθήκης των Βρυξελλών και την οργάνωση και δημιουργία του ΝΑΤΟ. Οι συμμετοχή των ΗΠΑ ήταν εξόχως σημαντική λόγω των στρατιωτικών τους δυνατοτήτων σε συνδυασμό με τη νέα ικανότητα πυρηνικών όπλων και την εκτεταμένη βάση πόρων. Η στρατιωτική συνεργασία μεταξύ των μελών της Συνθήκης, η αρχή της υποταγής στο Συμβούλιο Ασφαλείας του ΟΗΕ, οι δημιουργία μηχανισμών ελέγχου και εξισορρόπησης των διαβουλεύσεων και η αντίδραση σε στρατιωτική επίθεση, συμπεριελήφθησαν τελικά στη Συνθήκη της Ουάσιγκτον.

1.2.6.1 Κατανόηση βασικών Άρθρων του Συμφώνου –Απαιτήσεις αναδιοργάνωσης. Σημαντικό στοιχείο στην απάντηση της ερώτησης «*τι είναι το ΝΑΤΟ;*» αποτελεί η κατανόηση της ερμηνείας βασικών Άρθρων της Συμμαχίας.

Το Βόρειο-Ατλαντικό Σύμφωνο, είναι ένα σχετικά απλό και μικρό σε μέγεθος κείμενο, βασισμένο κυρίως στο άρθρο 51 του Καταστατικού Χάρτη των Ηνωμένων Εθνών (ΚΧΗΕ). Αυτό σημαίνει ότι τα κ-μ του ΝΑΤΟ δεν παραιτούνταν από την εθνική τους κυριαρχία υπέρ του Οργανισμού αυτού, δεδομένου ότι το Άρθρο 53 του ΚΧΗΕ προβλέπει τους οργανισμούς με την εν λόγω παραχώρηση.¹⁴⁹ Εξάλλου, η εθνική κυριαρχία πιστοποιείται τόσο με το Άρθρο 5¹⁵⁰ όσο και με το Άρθρο 3¹⁵¹ του Βόρειο-Ατλαντικού Συμφώνου. Βασικό άρθρο, είναι το Άρθρο 5 ως εγγύηση και προέκταση του Άρθρου 4, για περιπτώσεις επιθέσεως εναντίον των κ-μ της Συμμαχίας.

Η αναφορά του Άρθρου 4 σε «*..ανταλλαγή απόψεων των συμβαλλομένων μερών*» αλλά και σε «*..πολιτική ανεξαρτησία*» ουσιαστικά προδιόγραφε την έννοια της πολιτικής λειτουργίας του ΝΑΤΟ.¹⁵² Η αρχή της απαίτησης/αναγκαιότητας

¹⁴⁹ Delmas C., (1965), σ. 214.

¹⁵⁰ Το Άρθρο 5, αφήνει στην πρωτοβουλία της κυβέρνησης εκάστου κ-μ, τον τρόπο ενέργειάς της.

¹⁵¹ Η υποχρέωση του Άρθρου 3, τα κ-μ να ενεργούν κατά τρόπο συνεχή και αποτελεσματικό για την ανάπτυξη μιας αμυντικής ικανότητας, τα κ-μ δεν παύουν να έχουν πλήρη ελευθερία κινήσεων.

¹⁵² Delmas C., (1965), σ. 213.

ανταλλαγής πολιτικών απόψεων, προσδιορίζοντας αντικειμενικούς σκοπούς που δεν περιοριζόταν ούτε κατά τη φύση ούτε κατά το γεωγραφικό τους εντοπισμό, αναδείκνυε ουσιαστικά το πρόβλημα της Τσεχοσλοβακίας που αφορούσε στη σοβιετοποίηση της εν λόγω χώρας, χωρίς αυτή να καταστεί στόχος άμεσης και εμφανούς ένοπλης επίθεσης, αλλά συνδυασμού εξωτερικών πιέσεων και εσωτερικής πραξικοπηματικής ανατροπής.

Η διατύπωση των Άρθρων 4 και 5 σήμαινε αφενός, ότι *«οι ΗΠΑ παραιτούνταν κατά τον κατηγορηματικότερο τρόπο, του απομονωτισμού τους, σε ότι αφορούσε τις ευρωπαϊκές υποθέσεις και συνέδεαν την τύχη τους, με την τύχη των ελευθέρων χωρών της Ευρώπης, εντός μιας συλλογικής άμυνας»*, αφετέρου, ότι *«ορισμένες Ευρωπαϊκές χώρες παραιτούνταν από την αρχή που ακολουθούσαν επί μακρόν να αποφεύγουν μέχρι του τελευταίου λεπτού να ενωθούν με τους γείτονές τους σε μια πολιτική κοινής άμυνας»*.¹⁵³

Αν και το ΝΑΤΟ δεν ιδρύθηκε ως ένας περιφερειακός ή γεωγραφικός οργανισμός με τη στενή έννοια του όρου, σημαντική είναι η έννοια της περιοχής ευθύνης του, όπως αυτή περιγράφεται στο Άρθρο 6 και συμπληρώθηκε με το Άρθρο II του Πρωτοκόλλου της εισόδου Ελλάδας –Τουρκίας στο ΝΑΤΟ.

Ο Οργανισμός του Βόρειο-Ατλαντικού Συμφώνου, δέχτηκε εξ αρχής κριτικές που είχαν πολλάκις τη βάση τους στον περιορισμό της ανεξαρτησίας των κ-μ, τόσο σε στρατιωτικά όσο και σε θέματα άσκησης εξωτερικής πολιτικής, αλλά και τις δεσμεύσεις που τα κ-μ αναλάμβαναν έναντι τρίτων, λιγότερο ισχυρών, Συμμάχων. Η βασική υποχρέωση/δέσμευση, που εξάγεται από το Άρθρο 5, είναι η ατομική και συλλογική ευθύνη ανάληψης δράσης των κ-μ προς υποστήριξη κάποιου/ων άλλου/ων μέλους/ων, σε περίπτωση ένοπλης επίθεσης, Όμως, ο τρόπος δράσης επαφίεται στη κρίση κάθε μέλους, αναλόγως των γεγονότων και της εκτίμησης της γενικότερης επικρατούσας κατάστασης. Εκείνο που είναι κρίσιμο στην κατανόηση της Συμμαχίας, είναι το κείμενο του Άρθρου 5, που περιγράφει τον κεντρικό σκοπό της Συμμαχίας, που είναι *«η ασφάλεια της Βορειοατλαντικής περιοχής στο σύνολό της, στα εξωτερικά της δηλαδή σύνορα, και όχι των συνόρων μεταξύ των συμμάχων κρατών. Αυτό φαίνεται και από την όλη δομή των στρατιωτικών και πολιτικών μηχανισμών της..»*. Νομικά βέβαια *«το άρθρο 5 δεν αποκλείει την περίπτωση που ένα μέλος της Συμμαχίας θα*

¹⁵³ Ο.π., σ. 211-212.

επιτίθετο κατά του άλλου μέλους. Αλλά όλη η φιλοσοφία του Συμφώνου δεν παρέχει βάση για μια τέτοια ερμηνεία».¹⁵⁴

Η υποχρέωση/δέσμευση που εξάγεται από το Άρθρο 5 έτυχε πολλών συζητήσεων, διαφορετικών ερμηνειών και αντικρουόμενων απόψεων, κυρίως μετά την κατάρρευση της σοβιετικής απειλής. Αν και εξακολουθεί να αποτελεί τη βασική αρχή ύπαρξης του απασχολεί ακόμα και σήμερα το ΝΑΤΟ. Ενδεικτικό της σημασίας του Άρθρου 5, είναι το γεγονός ότι μέχρι σήμερα, εφαρμόστηκε μόνο στη περίπτωση της τρομοκρατικής επίθεσης εναντίον των ΗΠΑ (11-9-2001),¹⁵⁵ μετά από πιέσεις που θα μπορούσαν να χαρακτηριστούν και ως "απειλές" των ΗΠΑ προς τους Συμμάχους τους στο ΝΑΤΟ.¹⁵⁶ Σημειώνεται ότι, η άποψη ότι «η αυτοάμυνα αποτελεί το μοναδικό λόγο για ένα πόλεμο» βάσει του Άρθρου 1, δεν φαίνεται να έτυχε περαιτέρω ανάλυσης στους κόλπους του ΝΑΤΟ, αφού ουσιαστικά αφαιρούσε τα επιχειρήματα δημιουργίας του, θέτοντας τη Συμμαχία σε κατάσταση αναγκαστικής ειρηνικής επίλυσης των διαφορών, οποτεδήποτε και οπουδήποτε αυτές προκύπταν.

Η διαφορετική ερμηνεία βασικών άρθρων της Συμμαχίας, μεταξύ των οποίων και το Άρθρο 5, αποτελεί πολλάκις, αίτημα των Ευρωπαίων Συμμάχων, ώστε η πρόβλεψή του περί εμπλοκής σε πόλεμο, να διατυπώνεται με σαφήνεια και να σημαίνει αυτομάτως την κήρυξη πολέμου στον επιτιθέμενο από όλες τις χώρες της Συμμαχίας. Το αίτημα αυτό, που δεν έγινε ποτέ αποδεκτό από τις ΗΠΑ. Παράλληλα οδήγησε τους Ευρωπαίους Συμμάχους σε σκέψεις "εγκατάλειψής τους" από τις ΗΠΑ σε περίπτωση σοβιετικής επίθεσης, θέμα το οποίο ουδέποτε έπαψε να τους απασχολεί κυρίως κατά τη διάρκεια του ΨΠ.¹⁵⁷

Η υπόσχεση του Άρθρου 5 περί της ενότητας των μελών στην αντιμετώπιση μιας ένοπλης επίθεσης, από μόνη της, δεν μπορεί να αποτελέσει ισχυρό αποτρεπτικό παράγοντα και να αποθαρρύνει τον οποιοδήποτε εισβολέα. Αφού, η αντιμετώπιση μιας ένοπλης επίθεσης, δεν γίνεται με λόγια, αλλά με στρατιωτική ισχύ. Συνεπώς,

¹⁵⁴ Πηγή 3δ.

¹⁵⁵ Το ΝΑΤΟ επικαλέστηκε το Άρθρο 5 για πρώτη φορά στην ιστορία του μετά τις τρομοκρατικές επιθέσεις της 11ης Σεπτεμβρίου εναντίον των ΗΠΑ.

¹⁵⁶ Το Βήμα, (22-9-2002), Team, «Ο Μπους κηρύσσει τον δικό του «ιερό» πόλεμο ... Το μήνυμα του Αμερικανού πρόεδρου είναι σαφές: «Όποιος δεν είναι μαζί μας, είναι εναντίον μας».

¹⁵⁷ Χατζηβασιλείου Ε., "Γιατί Δημιουργήθηκε το νέο Σύμφωνο", Η Καθημερινή, (19-2-2012), σ.2.

απαιτείται η υπόσχεση αυτή να συνοδεύεται και από στρατιωτική ισχύ, ήτοι στρατιωτικά μέσα, στρατιωτικές δομές και κοινά σχέδια.

Αυτή είναι και η σημασία του Άρθρου 3¹⁵⁸. Αν και ο όρος «αμοιβαία βοήθεια» στο Άρθρο 3, επιδέχεται διασταλτικών ερμηνειών, η πρόθεση των συντακτών της Συνθήκης αφορούσε στη :«... συνεισφορά κάθε κράτους, λαμβανομένης υπόψη της γεωγραφικής του θέσης, των πόρων και των οικονομικών δυνατοτήτων του, της αμοιβαίας βοήθειας που θα μπορούσε ευλόγως να αναμένεται να παράσχει υπό οποιαδήποτε μορφή θα ήταν πιο αποτελεσματική - για παράδειγμα το εργατικό δυναμικό, η παραγωγική ικανότητα, ή στρατιωτικού.»¹⁵⁹ Δηλαδή, βάσει του Άρθρου 3, επιβεβαιώνεται ουσιαστικά η ανάγκη ύπαρξης μιας βασικής αρχής πολέμου, της ενότητας διοίκησης, αλλά και της ενιαίας σχεδίασης και εκπαίδευσης που η ενότητα διοίκησης εξασφαλίζει. Συνεπώς, εξασφαλίζεται η δημιουργία κατανοητών διαδικασιών αλλά και η ύπαρξη επαρκών, σε αριθμό και επιχειρησιακές δυνατότητες, οπλικών συστημάτων, διαλειτουργικών¹⁶⁰ μεταξύ τους. Αυτός ήταν ο βασικός λόγος που το 1950, δηλαδή σχεδόν αμέσως με την ίδρυση της Συμμαχίας, τα κράτη μέλη της εμπιστευθήκαν τη Διοίκηση στρατιωτικών μονάδων τους σε στρατιωτικούς Διοικητές άλλων κ-μ, με την υποστήριξη αυτών από Διεθνές Στρατιωτικό Επιτελείο.

Βέβαια, η αρχική οργανωτική δομή της Συμμαχίας, που υπήρχε το 1950, αν και «...ανόμοια και ασυντόνιστη»,¹⁶¹ είχε επαρκείς προβλέψεις δημιουργίας της απαιτούμενης διοικητικής οργάνωσης, ώστε να καταστεί το NATO ένας διεθνής οργανισμός. Στις εν λόγω προβλέψεις οφείλεται η δημιουργία, από τον πρώτο κιόλας χρόνο λειτουργίας του NATO, οργανωτικών δομών όπως η δημιουργία :

¹⁵⁸ Το Άρθρο 3 λέει: « Προκειμένου να επιτευχθούν αποτελεσματικότερα οι στόχοι της παρούσας Συνθήκης, τα συμβαλλόμενα μέρη, μεμονωμένα και από κοινού, με συνεχή και αποτελεσματική αυτοβοήθεια και αμοιβαία βοήθεια, θα διατηρήσουν και θα αναπτύξουν την ατομική και συλλογική τους ικανότητα να αντισταθούν σε ένοπλη επίθεση ».

¹⁵⁹ Ismay Lord, (1954), σ.13.

¹⁶⁰ Με τον όρο Διαλειτουργικότητα αναφερόμαστε σε δυνατότητα επικοινωνίας και συνεργασίας των οπλικών συστημάτων μεταξύ τους. Βλ. και Αλεξόπουλος Χ. (2011), Περίληψη.

¹⁶¹ Johnston S., (2017), σ. 43.

α. Μιας «εμβρυώδους οργάνωσης»,¹⁶² κατά τη διάρκεια της πρώτης Συνεδρίασης του Συμβουλίου (Σεπτέμβριος 1949), ήτοι: της Επιτροπής Άμυνας,¹⁶³ αλλά και πέντε (5) Περιοχικών Ομάδων Σχεδίασης.¹⁶⁴

β. Της Οικονομικής Επιτροπής Άμυνας και του Συμβουλίου Στρατιωτικής Παραγωγής και Προμήθειων, κατά τη διάρκεια της 2^{ης} Συνεδρίαση του ΝΑC το Νοέμβριο του 1949.

γ. Του Μόνιμου και Συνεχούς Λειτουργίας Πολιτικού Συμβουλίου, με την ονομασία Συμβούλιο των Αναπληρωτών, με μέλη τους ΥΠΕΞ των κ-μ, που στη συνέχεια, αποτέλεσε τη βάση του Διεθνούς Επιτελείου, κατά τη διάρκεια της επόμενης Συνεδρίασης του ΝΑC, τον Μάιο του 1950.

Δύο εκφράσεις χαρακτηρίζουν τις πρώτες διαπιστώσεις του Συμβουλίου των Αναπληρωτών που χρήζουν αναφοράς. Ήτοι: α/ «*συλλογικές ενταγμένες δυνάμεις*» που αποσκοπούσαν στην οικοδόμηση κοινής άμυνας και β/ «*προοδευτική οργάνωση άμυνας*», που αντικατόπτριζε τον αρκετά βραδύ ρυθμό επανεξοπλισμού των κ-μ, λόγω του φόβου προμήθειας στρατιωτικών μέσων, δημιουργίας σοβαρών επιπτώσεως στην οικονομία, αλλά και της αντιδημοτικότητας που οι εν λόγω προμήθειες είχαν στη κοινή γνώμη των κ-μ. Οι διαπιστώσεις αυτές σημαίνουν ότι: α/ ότι «*το πρόβλημα των αναγκαίων στρατιωτικών δυνάμεων και εκείνο των απαιτούμενων οικονομικών πιστώσεων θα έπρεπε να εξετάζονται ως ενιαίο πρόβλημα*» και β/ ότι «*οι οικονομικοί πόροι των κ-μ συνδυασμένοι και ορθολογικά συντονισμένοι αρκούσαν για να εξασφαλίσουν τη προοδευτική και ταχεία ανάπτυξη μιας αποτελεσματικής στρατιωτικής άμυνας χωρίς να παρεμποδίζεται η οικονομική και κοινωνική ανάπτυξη των χωρών αυτών*». Έτσι προέτρεπαν τις συμμαχικές Κυβερνήσεις «*να συγκεντρώσουν τις προσπάθειές τους στη δημιουργία συλλογικής ισχύος εντασσόμενης εντός της προοδευτικής οργάνωσης της άμυνας της Βορειοατλαντικής περιοχής*». Εξάλλου, η συλλογική προσπάθεια προϋπόθετε τη δημιουργία ενός οργανισμού, για την ίδρυση του οποίου το Βόρειο-Ατλαντικό Σύμφωνο εξέφραζε «*ευχή*». Χωρίς να καθορίζει τη μορφή του. Όπως «*ευχή*» εκφραζόταν και για την δημιουργία των απαραίτητων

¹⁶² Delmas C., (1965), σ. 193.

¹⁶³ Με τη συμμετοχή των Υπουργών Άμυνας.

¹⁶⁴ Με σκοπό τη δημιουργία περιοχικών ενοποιημένων σχεδίων άμυνας τα οποία θα ενέκρινε η Στρατιωτική Επιτροπή.

οργανισμών για την καλή λειτουργία της Συμμαχίας, τόσο στον στρατιωτικό τομέα όσο και σε μη αμιγώς στρατιωτικούς τομείς.¹⁶⁵

Βέβαια, το κείμενο του Συμφώνου δεν αναφέρεται σε δημιουργία ενός σύνθετου διεθνούς οργανισμού με δυνατότητα περαιτέρω ανάπτυξης. Αντιθέτως, οι οργανωτικές του αρχές «...αντανακλούν κυρίως τις παραδοσιακές έννοιες των στρατιωτικών συμμαχιών ως δεσμεύσεις εξωτερικής πολιτικής» παρά τις αρχές επίσημων οργανισμών.¹⁶⁶ Εξάιρεση, αποτελεί το Άρθρο 9, βάσει του οποίου εγκαθιδρύεται το Βόρειο-Ατλαντικό Συμβούλιο και ενδυναμώνεται με δικαιοδοσίες/αρμοδιότητες δημιουργίας νέων «επικουρικών οργάνων, εφόσον κρίνεται απαραίτητο και συγκεκριμένα την άμεση συγκρότηση της επιτροπής άμυνας η οποία θα εισηγείται μέτρα για την εφαρμογή των άρθρων 3 και 5». Δεν αναφέρεται όμως με σαφήνεια ή έστω υπονοείται, ότι το NATO θα πρέπει να μετατραπεί σε ένα υπερμεγέθη οργανισμό. Ούτε βέβαια καθορίζεται το εάν το Συμβούλιο θα αποτελεί ένα συνεχούς λειτουργίας οργανισμό, που θα συνέρχεται εκτάκτως ή περιοδικά, ή θα λειτουργεί καθημερινά. Το μόνο που είναι σαφές, είναι ότι το ΝΑΤΟ θα έπρεπε να οργανωθεί κατάλληλα ώστε να μπορεί να συνέρχεται άμεσα.

Έτσι, «προοδευτικά και χωρίς πλήρως διαγεγραμμένο πλαίσιο και άκαμπτες αρχές, οικοδομήθηκαν οι δομές του ΝΑΤΟ», καθιστώντας το ΝΑΤΟ αφενός ένα «οργανισμό παγκοσμίου σημασίας»,¹⁶⁷ χωρίς περιορισμούς ανταλλαγής πολιτικών απόψεων βάσει του Άρθρου 4. Αφετέρου, μια «διακυβερνητική και όχι υπερεθνική οργάνωση» βάσει των Άρθρων 3 και 5 και, τέλος, ένα «περιφερειακό σύμφωνο στρατιωτικής μορφής» με γεωγραφικό χώρο που, βάσει του Άρθρου 6, δεν μπορεί να νοηθεί παρά μόνο ως χώρος στρατιωτικών υποχρεώσεων ή άλλως ως «ζώνη εσωτερικού». ¹⁶⁸

Όμως, η οργανωτική πρόοδος της Συμμαχίας, αν και, με όρους ταχύτητας λήψης απόφασης και εκτέλεσης, μπορεί να χαρακτηριστεί εξαιρετικά αποτελεσματική, δεν μπόρεσε εξαρχής να προβλέψει βασικές απαιτήσεις οργάνωσης, που δημιουργήθηκαν αργότερα, όπως του Γενικού Γραμματέα του ΝΑΤΟ, της Γραμματείας του ΝΑΤΟ, του SACEUR, της Στρατιωτικής Δομής κλπ., Αυτό είχε ως

¹⁶⁵ Delmas C. (1965), κεφ. 2. σ. 193-194. και κεφ. 3, σ.211.

¹⁶⁶ Johnston S., (2017), σ. 42-43.

¹⁶⁷ Delmas C. (1965), σ. 216.

¹⁶⁸ Delmas C. (1965), σ. 213-215.

συνέπεια, η Συμμαχία, να επιδίδεται σε συνεχείς οργανωτικές -πολιτικού και στρατιωτικού χαρακτήρα- αλλαγές, από τα πρώτα στάδια ύπαρξής της.

1.2.7 Η δημιουργία του NATO και οι θεωρίες περί συμμαχιών. Αναγνωρίζοντας ότι υφίσταται μεγάλος αριθμός θεωριών που αποσκοπούν στο να εξηγήσουν το σχηματισμό συμμαχιών αλλά και τη φύση και συμπεριφορά των Συμμάχων, θα αποδεχτούμε ότι καμμιά θεωρητική προσέγγιση δεν καλύπτει πλήρως την ίδρυση του NATO, πλην όμως συνυπάρχουν στοιχεία των διαφόρων θεωριών. Το NATO, παράλληλα, συνέχισε την ύπαρξή του υιοθετώντας μια προσαρμοστική πολιτική στις εσωτερικές του δομές και στην εξωτερική του στρατηγική (μετάλλαξη) ως θεσμός, που ούτε αυτή η συνέχεια βασίζεται στις υφιστάμενες θεωρίες.

Η δημιουργία του NATO επιβεβαιώνει πλήρως τη σημασία της ευθυγράμμισης των ανίσχυρων κρατών με ισχυρά κράτη. Καταλυτικός παράγοντας ευθυγράμμισης των κρατών, στην εποχή προ της δημιουργίας του NATO, αποτέλεσε η επεκτατική πολιτική της Σοβιετικής Ένωσης και η διάσπαση της Γερμανίας.¹⁶⁹

Επιβεβαιώνεται επίσης, ότι βασικός σκοπός της Συμμαχίας είναι να εξασφαλίσει την ελευθερία και ασφάλεια όλων των κ-μ της με πολιτικά και στρατιωτικά μέσα βάσει θεμελιακών αρχών, όπως η κοινή δέσμευση σε αμοιβαία συνεργασία.¹⁷⁰ Παράλληλα, η εξασφάλιση οικονομικού οφέλους και οικονομικής σταθερότητας, που βασίζεται στην συλλογική περιφερειακή άμυνα, είναι αυταπόδεικτη, ενώ τα θέματα των υποχρεώσεων στη Συμμαχία επιτρέπουν στους συμμετέχοντες ευελιξία πολιτικής επιλογής και αναλογικής συμμετοχής με τα κ-μ να διατηρούν την πλήρη κυριαρχία και ανεξαρτησία τους. Έτσι, δημιουργείται η αίσθηση της ίσης ασφάλειας μεταξύ των κ-μ της Συμμαχίας, ανεξάρτητα από τις περιστατικές διαφορές τους ή τις εθνικές τους στρατιωτικές δυνατότητες, συμβάλλοντας στη σταθερότητα του ευρώ-ατλαντικού χώρου.¹⁷¹

Η Μεγάλη Βρετανία (ΜΒ) θα μπορούσε να θεωρηθεί ως το ισχυρό κράτος της Συμμαχίας, επιβεβαιώνοντας την θεωρία που απαιτήσης ύπαρξης μιας ισχυρής δύναμης. Αλλά η σύγκρουση για τον καταμερισμό του ελέγχου της μεταπολεμικής Γερμανίας, το σοβιετικό παιχνίδι στην Ανατολική Ευρώπη, αλλά και ανάμεσα στις δύο

¹⁶⁹ Kireyev S., (2004), σ. 55-60.

¹⁷⁰ NATO Handbook, (2001), σ. 30.

¹⁷¹ Kireyev S., (2004), σ. 55-60.

βασικές παγκόσμιες ιδεολογίες (δημοκρατία και κομμουνισμός), που κατέστη κυρίαρχη, πρώτα σε περιφερειακή και αργότερα σε παγκόσμια κλίμακα, αποτέλεσε την κύρια αιτία, ώστε τον ηγεμονικό ρόλο της Μ.Β να αναλάβουν οι ΗΠΑ.¹⁷²

Τέλος, επιβεβαιώνεται και η θεωρία του «κερδών και των υποχρεώσεων» με τους παράγοντες της εν λόγω θεωρίας να χρησιμεύουν ως πρωταρχικοί δείκτες ισχύος της ευθυγράμμισης, καθώς, υψηλότερο επίπεδο ασφάλειας, οικονομικής και γεωπολιτικής κερδοφορίας, οδηγεί σε μια ισχυρότερη συμμαχία.¹⁷³

Όπως προαναφέρθηκε, σημαντικό στοιχείο της δημιουργίας μιας συμμαχίας αποτελεί η συνοχή και η προαγωγή κοινών συμφερόντων, που εδράζεται σε ιδεολογικές ομοιότητες, διπλωματικές συμφωνίες και προσπάθειες και στην ισορροπία κερδών και υποχρεώσεων.¹⁷⁴ Οι ιδεολογικές ομοιότητες των κ-μ του ΝΑΤΟ είναι ορατές, ακόμα και στο προοίμιο του Συμφώνου, επιβεβαιώνοντας την επιθυμία των κ-μ να ζήσουν ειρηνικά με άλλα κράτη και την απόφασή τους να εξασφαλίσουν την ελευθερία τους, τη κοινή τους κληρονομιά και πολιτισμό των λαών, τους βάσει των αρχών της δημοκρατίας, της ατομικής ελευθερίας και του κράτους δικαίου.¹⁷⁵ Οι ιδεολογικές αντικομμουνιστικές ομοιότητες των κρατών μελών του ΝΑΤΟ, ενισχυμένες από το φόβο της σοβιετικής επεκτατικότητας και τη διάσπαση της Γερμανίας, αποτέλεσαν τον πρωταρχικό παράγοντα συνοχής του ΝΑΤΟ. Δημιουργήθηκε μια Συμμαχία βασισμένη στην αμοιβαία συμμετοχή των κ-μ της και στις αρχές της δημοκρατίας,¹⁷⁶ ενθαρρύνοντας και προωθώντας παράλληλα τον ανοιχτό πολιτικό διάλογο μεταξύ των μελών της, ενισχύοντας ταυτόχρονα τους κοινωνικό-πολιτιστικούς και οικονομικούς δεσμούς των κ-μ της με ισότιμη εκπροσώπηση αυτών.

¹⁷² Ο.π., σ. 60.

¹⁷³ Ο.π., σ. 55-60.

¹⁷⁴ Liska G., (1962), σ.62. *«Η ιδεολογία, πέραν της έννοιας των δεσμών που δημιουργούν δεσμεύσεις, έχει την έννοια των μέτρων που εκλαμβάνονται, ώστε να δημιουργήσουν μια συμμαχία ως ένα ζωντανό κοινωνικό οργανισμό, που μπορεί να ελαφρύνει κάποιες από τις δεσμεύσεις και τα βάρη που επιβάλλει μια συμμαχία και να δημιουργήσει μια ευρύτερη αιτιολόγηση για την ένωση των κρατών ενάντια σε μια κοινή απειλή».*

¹⁷⁵ NATO Handbook (2001), σ. 527.

¹⁷⁶ Kireyev S., (2004), σ. 61-62.

Πέραν αυτών, η πυρηνική αποτροπή, γνωστή ως *''εκτεταμένη αποτροπή''*¹⁷⁷ λειτούργησε ως βάση επίτευξης μεγαλύτερης συνοχής, ακόμα και στη περίοδο της μείωσης των πυρηνικών όπλων στην Ευρώπη, στη δεκαετία του 1990.

Τα παραπάνω καταδεικνύουν ότι το Βόρειο-Ατλαντικό Σύμφωνο *«..συντάχθηκε σε τέλεια ισορροπία και κατάφερε να δημιουργήσει μια μόνιμη ένωση αμοιβαίως εμπλεκόμενων εθνών, ...»*.¹⁷⁸

Θα μπορούσαμε λοιπόν να υιοθετήσουμε την άποψη ότι κάθε συμμαχία τύπου ΝΑΤΟ: α/ αποτελεί συμφωνία μεταξύ κρατών με σαφείς όρους και οποιαδήποτε προσπάθεια αλλαγής των όρων δημιουργεί προβλήματα και ανασφάλεια, β/ καθορίζει μια συγκεκριμένη συμπεριφορά των μελών της σε συγκεκριμένη μελλοντική κατάσταση, η οποία δεν είναι απόλυτα καθορισμένη ούτε χρονικά ούτε εάν θα συμβεί ολοκληρωτικά, δημιουργώντας αβεβαιότητα που παίζει σημαντικό ρόλο στη σταθερότητα μιας συμμαχίας, και γ/ είναι μια *''υπόσχεση''* που δημιουργεί διλήμματα ρίσκου και εγκατάλειψης, αφού δεν είναι δεδομένη η πραγματική συμπεριφορά/ανταπόκριση των κρατών -μελών της. Η εν λόγω *''υπόσχεση''*: α/ αφορά σε παροχή βοήθειας ενός κ-μ για την άμυνα ενός άλλου κ-μ, γεγονός που αποτρέπει την ουδετερότητα και β/ είναι αμοιβαία και, συνεπώς, δεν αναμένεται μόνο η παροχή βοήθειας αλλά και η προσφορά της με ενδεχόμενο υψηλό κόστος. Τέλος, κάθε συμμαχία εισχωρεί στο πεδίο της εθνικής ασφάλειας των κρατών μελών της και συνεπώς δημιουργούνται ερωτηματικά ως προς την εθνική ανεξαρτησία και κυριαρχία αυτών, καθιστώντας την απόφαση ένταξης εξαιρετικά κρίσιμη.¹⁷⁹

1.2.8 Οι ΗΠΑ ως η ηγέτιδα δύναμη στο ΝΑΤΟ. Η υπεροχή ισχύος και η διάθεση χρήσης της για αντιμετώπιση της εχθρικής επιθετικότητας, αποτελούσε για τις ΗΠΑ κρίσιμο μάθημα του 2^{ου} ΠΠ. Οι ΗΠΑ, είχαν πλήρη επίγνωση των αναγκών της ισορροπίας δυνάμεων. Ο μεγαλύτερος φόβος των Δυτικό-Ευρωπαϊκών χωρών ήταν η κομμουνιστική επεκτατική πολιτική και η, με όρους ισχύος, γνώση των αδυναμιών

¹⁷⁷ Βασιζόταν στην αντίληψη ότι η αμερικανική πυρηνική ικανότητα σε συνδυασμό με τη δέσμευση των κ-μ θα περιόριζαν κάθε απειλή επιθετικότητας ή εξαναγκασμού εναντίον συμμάχων των ΗΠΑ εν όψει ενδεχόμενων πυρηνικών αντιποίνων.

¹⁷⁸ Kireyev S., (2004), σ. 65-66.

¹⁷⁹ Bergsmann S., (2001), σ.27-29. Για ανάλυση για το μετασχηματισμό του ΝΑΤΟ σε διεθνή οργανισμό βλ. στο Seth J., (2017) σελ.118-160.

τους έναντι αυτής της απειλής. Αν και η θεωρία της ισορροπίας δυνάμεων αποτελούσε ουσιαστικά το κύριο χαρακτηριστικό της Συμμαχίας, ο αμερικανικός Ουίλσονισμός,¹⁸⁰ έπρεπε να προσαρμοστεί στα νέα δεδομένα, ώστε ο νέος αυτός συνασπισμός να μην έχει την μορφή συμμαχίας για την υπεράσπιση του εδαφικού status quo της Ευρώπης.¹⁸¹ Οι ΗΠΑ «...θα έκαναν οτιδήποτε για την Ατλαντική Συμμαχία εκτός από το να την ονομάσουν Συμμαχία».¹⁸²

Χαρακτηριστικό της διαχρονικής προσαρμογής των ΗΠΑ στην Ουίλσονιστική προσέγγιση αποτελεί η αναφορά του Εθνικού Συμβουλίου Ασφάλειας των ΗΠΑ 68,¹⁸³ που χρησίμευσε ως βάση της στρατηγικής των ΗΠΑ στη διάρκεια του ΨΠ και "πάντρεψε" τις οικουμενικές αρχές με την αποποίηση της βίας. Αν και «παρείχε ελάχιστη επιχειρησιακή καθοδήγηση, ήταν γεμάτη από ολέθριες προβλέψεις για παγκόσμια καταστροφή και δεν προσέφερε ένα ρεαλιστικό λεπτομερές σχέδιο για μακροπρόθεσμο αγώνα εναντίον του Κομμουνισμού, πέρα από το ότι προέτρεπε τις Ηνωμένες Πολιτείες και τους συμμάχους τους να ξεπεράσουν και να υπερφαλαγγίσουν την Σοβιετική Ένωση σε οποιοδήποτε σημείο της πάλης για έλεγχο σε όλο τον κόσμο»,¹⁸⁴ χρησίμευσε ώστε, οι ΗΠΑ, να ισχυρίζονται ότι, ήθελαν να ενσωματώσουν στην έννοια των στρατηγικών/ζωτικών συμφερόντων τους, την "ηθική διάσταση" επιβολής των, βάσει ηθικών αρχών και προσπάθειας προσηλυτισμού του αντιπάλου. Στην άρνηση των ΗΠΑ «..να κερδίσει ένα πόλεμο ή έστω να δεχτεί μια λύση που θα άφηνε απροσηλύτιστο τον αντίπαλό της»,¹⁸⁵ σημαντικό ρόλο έπαιξε η απροθυμία χρήσης του

¹⁸⁰ Αφορά στην πλέον ιδεολογική προσέγγιση της εξωτερικής πολιτικής των ΗΠΑ που προσβλέπει στη διεθνή διάδοση του φιλελευθερισμού βάσει της οποίας οι ΗΠΑ οφείλουν να υποστηρίξουν τη διάδοση της δημοκρατίας, του σεβασμού των ανθρωπίνων δικαιωμάτων και της ειρηνικής επίλυσης των διαφορών.

¹⁸¹ Kissinger H., (1995), σ. 512-513

¹⁸² Ο.π., σ. 515, αναφερόμενος σε ομιλία του Γερουσιαστή και Πρέσβη των ΗΠΑ στα Ηνωμένα Έθνη Γουώρεν Όστιν, ενώπιον της Επιτροπής Εξωτερικών Υποθέσεων της Γερουσίας τον Απρ. του 1949.

¹⁸³ Σύμφωνα με, Αναφορά του Εθνικού Συμβουλίου Ασφαλείας των ΗΠΑ-68 (National Security Council Report- NSC-68), (1950), «...ήταν μια από τις σημαντικότερες δηλώσεις της αμερικανικής πολιτικής που ξεκίνησε τον Ψυχρό Πόλεμο...παρείχε το σχέδιο για τη στρατιωτικοποίηση του Ψυχρού Πολέμου από το 1950 έως την κατάρρευση της Σοβιετικής Ένωσης στις αρχές της δεκαετίας του 1990". .. Συνέβαλε στην απομάκρυνση της παγκόσμιας κομμουνιστικής επέκτασης.. απέρριψε τις εναλλακτικές πολιτικές φιλικής διατήρησης και συγκράτησης της Σοβιετικής Ένωσης».

¹⁸⁴ Weisbrode K., (2006).

¹⁸⁵ Kissinger H., (1995), σ. 517.

πυρηνικού/ατομικού οπλοστασίου των. Γεγονός που σηματοδότησε, τα πρώτα στάδια εφαρμογής της πολιτικής της ανάσχεσης, την εποχή που οι ΗΠΑ ήταν στρατιωτικά υπέρτερες.

Συμπερασματικά, θα μπορούσαμε να υποστηρίξουμε ότι ο αμερικανικός Ουίλσονισμός επέδρασε καθοριστικά στην κατάργηση της παραδοσιακής έννοιας της πολιτικής της ισορροπίας δυνάμεων. Αποτέλεσε πολιτική παθητικής διπλωματίας, σε περίοδο υπέρτερης (ατομικής) ισχύος έναντι της Σοβιετικής επεκτατικότητας, μέχρι και τη λήξη της Προεδρίας Τρούμαν.

Γιατί η υιοθέτηση της πολιτικής της ανάσχεσης από τις ΗΠΑ και της πρωτοκαθεδρίας της στη Συμμαχία έγινε αποδεκτή από τα κ-μ της Συμμαχίας και πώς επηρέασε τις σχέσεις αυτών;

Κατά τη διάρκεια του ΨΠ¹⁸⁶ υπήρχε μια βαθιά ιδεολογική σύγκρουση που μόνο οι ΗΠΑ, που διέθεταν μια "επάρκεια" πολιτικών, οικονομικών και στρατιωτικών μέσων, μπορούσαν να αντιμετωπίσουν. Στο εν λόγω περιβάλλον, με τη Σοβιετική Ένωση να αποτελεί στρατιωτική υπερδύναμη, αλλά ταυτόχρονα και ένα οικονομικό νάνο,¹⁸⁷ οι ενισχύσεις που χορηγήθηκαν μέσω του σχεδίου Μάρσαλ δεν έλυσαν τα προβλήματα και την έλλειψη ασφάλειας στη Δυτική Ευρώπη. Έτσι, δημιουργήθηκε και η απαίτηση για στρατιωτική συνεργασία με τη συμμετοχή μιας μεγάλης, στρατιωτικής δύναμης. Όπως φαινόταν, μόνο μια συμφωνία ασφαλείας, με τη συμμετοχή των ΗΠΑ, θα μπορούσε να ικανοποιήσει τις απαιτήσεις ασφαλείας, με ταυτόχρονη όμως απαίτηση δημιουργίας μιας στρατιωτικής δομής για αποτελεσματικό συντονισμό.¹⁸⁸

Η πολιτική της ανάσχεσης, λειτούργησε όπως είχε σχεδιαστεί. Στρατιωτικό προπύργιο ενάντια στην επεκτατική πολιτική της Σοβιετικής Ένωσης αποτέλεσε η δημιουργία της Βόρειο-Ατλαντικής Συμμαχίας, ενώ το σχέδιο Μάρσαλ εμπόδιζε ουσιαστικά την επεκτατική πολιτική της Ρωσίας σε Ελλάδα και Τουρκία. Παράλληλα,

¹⁸⁶ Σύμφωνα με το Freedman L., (2001), σ. 145 "Ο όρος ΨΠ έγινε δημοφιλής το 1947 όταν χρησιμοποιήθηκε από τον Γουόλτερ Λίπμαν σε ένα βιβλίο του με αυτό τον τίτλο. Ο Λίπμαν ανέσυρε τον όρο από τα τέλη της δεκαετίας του 1930, όταν ο ΨΠ χρησιμοποιήθηκε για να χαρακτηρίσει τον πόλεμο νεύρων του Χίτλερ ενάντια στη Γαλλία".

¹⁸⁷ Kissinger H., (1995), σ. 27&28

¹⁸⁸ Kissinger H., (1995), σ. 498 και ,για τον κρίσιμο μη αναμενόμενο παράγοντα του πολέμου της Κορέας βλ. Johnston S., (2017), σ. 45-49.

η αερογέφυρα του Βερολίνου κατέδειξε την αποφασιστικότητα της Δύσης. Αξιοσημείωτο είναι ότι σε όλες τις περιπτώσεις, η Σοβιετική Ένωση προτίμησε να υποχωρήσει παρά να αναμετρηθεί με τις ΗΠΑ και τους Συμμάχους της, δίνοντας το διαχρονικό επιχείρημα της ορθότητας της ακολουθητέας εξωτερικής πολιτικής των ΗΠΑ.¹⁸⁹

Οι ΗΠΑ, από την πλευρά τους, γνώριζαν ότι ο κόσμος των πυρηνικών διηπειρωτικών πυραύλων έφερνε, χρονικά, την καταστροφή πολύ πιο κοντά. Η πολιτική τους φιλοσοφία για ασφαλή απομόνωση πίσω από τους μεγάλους ωκεανούς, είχε ξαφνικά μετατραπεί σε τρωτότητα. Παράλληλα όμως, η πιθανότητα μιας μη πυρηνικής αναμέτρησης εξακολουθούσε να υπάρχει στον ευρωπαϊκό χώρο.¹⁹⁰ Ένας μη πυρηνικός πόλεμος θα μπορούσε να εξελιχθεί σε πυρηνικό, εφόσον οι υπέρτερες συμβατικές στρατιωτικές δυνάμεις της Σοβιετικής Ένωσης προωθούνταν δυτικά.

Συνοπτικά, θα μπορούσαμε να ισχυρισθούμε ότι η πλήρης ταύτιση των συμφερόντων της Συμμαχίας με τις ΗΠΑ, ήταν λογική. Η επιθυμία ειρηνικής συμβίωσης μετά το 2^ο ΠΠ, είχε οριστικά μετατραπεί σε γεωπολιτικό ανταγωνισμό και οι δύο κυρίαρχες δυνάμεις (Αμερική και Ρωσία) είχαν παγιδευτεί σε μια εξαιρετικά επικίνδυνη διαμάχη ισχύος. Ο παλιός κόσμος της αποικιοκρατίας άλλαζε δραματικά, εξασθενώντας τη Βρετανική παρουσία στον πλανήτη, δίνοντας στις ΗΠΑ την πρωτοκαθεδρία της παγκόσμιας ηγετίδας δύναμης, με τη δέσμευσή της να υπερασπίζεται (σχεδόν) ολόκληρο τον ελεύθερο κόσμο. Το NATO, που για τις ΗΠΑ αποτελούσε την πρώτη ιστορικά στρατιωτική συμμαχία της σε περίοδο ειρήνης, ήρθε ως αποτέλεσμα των εμπειριών του 2^{ου} ΠΠ, ότι η καλύτερη αντιμετώπιση της επιθετικότητας είναι η υπεροχή ισχύος και η διάθεση χρήσης της. Δυο δηλαδή παραγόντων που διέθεταν μόνο οι ΗΠΑ. Εξάλλου, η συγκριτική θέση ισχύος μιας εκάστης των δυτικοευρωπαϊκών χωρών, έναντι μιας ενδεχόμενης σοβιετικής επίθεσης, ήταν κατ' ελάχιστον προβληματική, δημιουργώντας την απαίτηση σύνδεσης της στρατιωτικής ισχύος των ΗΠΑ με τις χώρες της Δυτικής Ευρώπης. Αυτό είχε ως αποτέλεσμα τη δημιουργία δύο σφαιρών επιρροής και δυο στρατιωτικών συνασπισμών, σε όλο το μήκος της Κεντρικής Ευρώπης.¹⁹¹ Παράλληλα, ήταν μάλλον

¹⁸⁹ Kissinger H., (1995), σ. 528-529.

¹⁹⁰ Drew D. et al, (2006), σ. xv-xvii

¹⁹¹ Σύμφωνα με Kissinger H., (1995), σ. 586-613, «*Το θέμα της αποικιοκρατίας δημιούργησε σοβαρές διαφωνίες εντός της Συμμαχίας, όταν τον Απρίλιο του 1951 ο Τσώρτσιλ ζήτησε τόσο οι ΗΠΑ όσο και η*

αναπόφευκτο για τα ευρωπαϊκά κ-μ να ακολουθούν τις απόψεις της υπερδύναμης (ΗΠΑ) που εξασφάλιζε -με όρους ισχύος και ισορροπίας δυνάμεων- αποτρεπτική δυνατότητα και αμυντική ικανότητα έναντι της υπάρχουσας σοβιετικής απειλής και των επεκτατικών –σύμφωνα με τη δυτική θεώρηση - προθέσεών της.

1.2.9 Η διαχρονική οργανωτική ευελιξία του NATO. Στα πρώτα δέκα χρόνια λειτουργίας του NATO αποτελούσε ένα σύνολο κρατών με κοινή πολιτική αλλά και ενσωματωμένες στρατιωτικές δομές, που ενίσχυαν την αποτελεσματικότητά του.¹⁹² Στην περίοδο αυτή έγινε προσπάθεια δημιουργίας λειτουργικών δομών και μηχανισμών, τους οποίους το Βόρειο-Ατλαντικό Σύμφωνο δεν είχε κατορθώσει να προδιαγράψει εξ αρχής. Παράδειγμα, η δημιουργία της Δομής Διοίκησης της Συμμαχίας στο στρατιωτικό της σκέλος αλλά και η ανάθεση επιχειρησιακής διοίκησης και ελέγχου εθνικών στρατιωτικών δυνάμεων υπό διαφορετικής εθνικότητας διοικητές, προς αξιοποίηση της κοινής Συμμαχικής άμυνας. Ήτοι ενός μηχανισμού διατήρησης της εθνικής κυριαρχίας με παράλληλη παραχώρηση κυριαρχικών δικαιωμάτων.

Ζητούμενο σε κάθε στρατιωτική Δομή Διοίκησης και δει πολυεθνική, όπως το NATO, αποτελεί η ευελιξία της και η προσαρμοστικότητά της στις επιχειρησιακές απαιτήσεις, που καθορίζονται στο πολιτικό επίπεδο ως αντικειμενικοί σκοποί. Παράλληλα, κρίσιμο σημείο, είναι ο εξορθολογισμός των αποφάσεων, ώστε η οποιαδήποτε απόφαση να είναι σύμφωνη τόσο με τις συμμαχικές επιδιώξεις όσο και με τις εθνικές πολιτικές των συμμετεχόντων κρατών. Εξορθολογισμός αποφάσεων σημαίνει αποτελεσματικότητα. Η συγκρότηση της Στρατιωτικής Επιτροπής, με στρατιωτικούς αντιπροσώπους από όλα τα συμμετέχοντα κ-μ, με αρμοδιότητες που περιλαμβάνουν τόσο τη λήψη αποφάσεων σε θέματα άμυνας όσο και συστάσεις στρατηγικών άμυνας και σχεδίων δράσης στους Στρατηγικούς Διοικητές του NATO, καταδεικνύουν τη ζητούμενη ευελιξία των δομών. Έτσι, αφενός, υφίσταται άμεση εξάρτηση από τις εθνικές αρχές, που έχουν τον απόλυτο έλεγχο αποφάσεων σε επίπεδο συμβουλίων και επιτροπών της Συμμαχίας, αφετέρου, υπαγορεύουν την συμπεριφορά

Γαλλία να ενεργήσουν από κοινού στη Μέση Ανατολή (Σουέζ), βρίσκοντας απέναντί του τις ΗΠΑ, οι οποίες αρνήθηκαν να αναλάβουν τη διαχείριση της κατάστασης και να συσχετιστούν με αποικιοκρατικές παραδόσεις, απορρίπτοντας ακόμα και το ρόλο τους σε Ελλάδα και Τουρκία.»

¹⁹² Σύμφωνα με Spaak P., (1957), «... αν είναι αλήθεια ότι η Ατλαντική Συμμαχία αντιπροσωπεύει ένα μπλοκ, είναι ο κομμουνιστικός κόσμος που είναι υπεύθυνος...».

των κ-μ εντός της πολιτικό-στρατιωτικής δομής της. Παράλληλα, ο εξορθολογισμός των πολιτικών αποφάσεων αποτέλεσε την πρώτη απόδειξη της αποτελεσματικότητας της Συμμαχίας, μέσω της παροχής μέσω διαβούλευσης σε εξειδικευμένες επιτροπές, επιβάλλοντας ισορροπίες στους συμμετέχοντες, περιορίζοντας ενδεχόμενες εντάσεις και περιφερειακές συγκρούσεις και προσφέροντας μέσα άμεσης αντίδρασης για την αμυντική συνεργασία, αποθαρρύνοντας κάθε μέλος του NATO από την κλιμάκωση των εξωτερικών ή εσωτερικών συγκρούσεων. Το καλύτερο παράδειγμα *“ο μετριασμός της σύγκρουσης μεταξύ Ελλάδας και Τουρκίας για την Κύπρο”*.¹⁹³

Η κατάρρευση της Σοβιετικής Ένωσης και το τέλος του ΨΠ επιβεβαίωσε την κυριαρχία των ΗΠΑ και της Δύσης. Οδήγησε στον μετασχηματισμό του NATO, σε μια εποχή που πολλοί αναλυτές θεωρούσαν ότι δεν χρειαζόταν πλέον η στρατιωτική ισχύς για την επίλυση προβλημάτων. Παράλληλα, επέφερε σημαντικές αλλαγές στις Ένοπλες Δυνάμεις των ΗΠΑ, αλλά και των υπολοίπων κ-μ του NATO, εστιάζοντας κυρίως σε συμβατικές δυνάμεις, υιοθετώντας συνεργατική πολιτική¹⁹⁴ μεταξύ των Κλάδων των ΕΔ.

Η διεύρυνση του NATO ανατολικά αποτέλεσε το αποκορύφωμα των προσπαθειών της Συμμαχίας και της παγκόσμιας κοινότητας να προωθήσουν, με βάση τα κοινά συμφέροντα, τη σταθερότητα στην Ευρώπη, καθώς και να προωθήσουν τη συνεργασία μεταξύ πρώην αντιπάλων κρατών. Όταν έγινε φανερό ότι η διαχείριση κρίσεων και οι ειρηνευτικές επιχειρήσεις θα αποτελούσαν πλέον την πρόκληση για τη Συμμαχία, το NATO προχώρησε στην αναδιοργάνωση των δομών του με πιο ευέλικτες και ανεξάρτητες μονάδες. Παράλληλα, η πρόκληση της υποβάθμισης της απειλής και συνεπώς της αναγκαιότητας συλλογικής άμυνας, αντιμετωπίστηκε επαναπροσδιορίζοντας τον ρόλο της Συμμαχίας στην ευρωπαϊκή σταθερότητα.

Η συνέχιση ύπαρξης του NATO μετά την κατάρρευση της Σοβιετικής Ένωσης, δεν οφείλεται μόνο στη σημασία της ασφάλειας που δίνει η ρεαλιστική σχολή σκέψης αλλά και σε άλλους παράγοντες.¹⁹⁵ Όπως η ύπαρξη μιας οργανωτικής δομής που

¹⁹³ Kireyev S., (2004), σ.71.

¹⁹⁴ Drew D. et al, (2006), σ.21, «...στο επίπεδο της στρατιωτικής στρατηγικής, ο συντονισμός αναφέρεται στις σχέσεις εντός του στρατιωτικού οργάνου της διοίκησης, δηλαδή στην αρμονία μεταξύ των δυνάμεων που αναπτύσσονται, όπου αναπτύσσονται και του τρόπου με τον οποίο χρησιμοποιούνται».

¹⁹⁵ McCalla R., (1996), τ.50-3, σ.470, Προσπαθώντας να υποστηρίξει τη ρεαλιστική προσέγγιση, αναγνωρίζει ότι *«Η θεωρία των συμμαχιών δεν έχει αντιμετωπίσει παραδοσιακά το τέλος (θάνατο) των*

υποστηρίζει τη Συμμαχία, αλλά και η εκτέλεση αποστολών, πέραν του κεντρικού στόχου της συλλογικής άμυνας. Σε αυτή τη λογική βρίσκεται η βάση του μετασχηματισμού του NATO και η αναπροσαρμογή του ρόλου του.

Παράλληλα, το 1997, για πρώτη φορά από την ίδρυση του NATO, η έννοια της αδιαίρετης ασφάλειας επανεμφανίστηκε στις διαπραγματεύσεις μεταξύ Ρωσίας και NATO, με σκοπό να στηριχθεί αυτή η φόρμουλα σε κοινές δημοκρατικές αξίες, κανόνες και δεσμεύσεις.¹⁹⁶ Ήδη από τον Μάιο του 1990 η Στρατιωτική Επιτροπή ανακοίνωνε ότι δεν θεωρούσε πλέον το Σύμφωνο της Βαρσοβίας ως απειλή για τη Συμμαχία, διακηρύσσοντας ότι *«δεν είμαστε πλέον αντίπαλοι και επιβεβαιώνουμε την πρόθεσή μας να αποφύγουμε την απειλή ή τη χρήση βίας ενάντια στην εδαφική ακεραιότητα ή την πολιτική ανεξαρτησία οποιουδήποτε κράτους»*.¹⁹⁷ Τη δήλωση αυτή ακολούθησε μια στρατιωτική αναδιοργάνωση, με τη διάσκεψη κορυφής του Λονδίνου του Ιουλίου 1990 να εγκρίνει την μεταμόρφωση των στρατιωτικών δυνάμεων του NATO σε πολυεθνικές μονάδες, και μεταξύ άλλων την ίδρυση δυνάμεων ταχείας αντίδρασης και της υιοθέτησης επιχειρησιακού Δόγματος δράσης με «Συνδυασμένες Μικτές Δυνάμεις Ειδικού Σκοπού»,¹⁹⁸ τροποποιώντας την παλαιά στρατηγική θεώρηση της άμυνας περιοχής. Το πιο σημαντικό είναι ότι, το NATO είχε ήδη σταματήσει το σχεδιασμό επιχειρήσεων εναντίον ενός σαφώς καθορισμένου αντιπάλου, έχοντας πλέον ως πρωταρχικό σκοπό τη διαχείριση κρίσεων και την προώθηση της διεθνούς σταθερότητας, με τη μετάβασή του από την εκτίμηση απειλής στην αξιολόγηση κινδύνου.¹⁹⁹ Παρόλα αυτά όμως η Ρωσική Ομοσπονδία παρέμενε (για το NATO) παράγοντας αναμόρφωσης των νέων ρυθμίσεων ασφαλείας.

συμμαχιών, εστιάζοντας αντ' αυτού στην προέλευσή τους, τις λειτουργίες τους και τις επιπτώσεις τους στις διακρατικές σχέσεις».

¹⁹⁶ Ο.π., σ. 470 και Kireyev S., (2004), σ.62.

¹⁹⁷ NATO-RUSSIA, (2017).

¹⁹⁸ Οι «Συνδυασμένες Μικτές Δυνάμεις Ειδικού Σκοπού» αφορούν στη δυνατότητα δημιουργίας, σε σύντομο χρονικό διάστημα, ταχέως αναπτυσσόμενων, πολυεθνικών, ομάδων δράσης με την κατάλληλη διοίκηση και έλεγχο .

¹⁹⁹ Έγγραφο GAO/NSIAD/92-252, (1992), μ.2, σ.12-39.

Αργότερα η τρομοκρατική επίθεση της 11^{ης} Σεπτεμβρίου 2001 στις ΗΠΑ ανέδειξε μια άλλη πλευρά του ασύμμετρου «πολέμου»,²⁰⁰ με σχετικά άγνωστους εχθρούς που, με μικρό κόστος, δύνανται να επιφέρουν στρατηγικά αποτελέσματα. Διαχώρισε έτσι τον κόσμο σε δυο μέρη. Σε αυτούς που εντάσσονταν στη προσπάθεια καταστολής της διεθνούς τρομοκρατίας και σε αυτούς που αποτελούσαν ή υποστήριζαν ένα νοητό *''άξονα του κακού''*.²⁰¹ Η άμεση προσαρμογή των δογμάτων της Συμμαχίας και των στρατιωτικών της δομών δημιούργησε τις προϋποθέσεις διατήρησης της συνοχής της και του λόγου ύπαρξής της, αποδεικνύοντας για μια ακόμα φορά την ευελιξία της.

Η ύπαρξη του ΝΑΤΟ, ως θεσμού, δεν μπορεί να εξηγηθεί σήμερα μόνο από την θεωρία ύπαρξης απειλών. Έχει επεκτείνει τη σχέση του με άλλους διεθνείς οργανισμούς στο πλαίσιο μιας προσπάθειας να ενταχθεί περαιτέρω στο πλαίσιο των ευρωπαϊκών και, σε μικρότερο βαθμό, διατλαντικών σχέσεων. Έχοντας επιδείξει εξαιρετική ευελιξία, μεταλλάχτηκε από περιφερειακή συμφωνία ασφάλειας σε διεθνή οργανισμό, προσδιορίζοντας το εαυτό του ως θεσμικό όργανο αρμόδιο για την ασφάλεια των αντίστοιχων μελών του, σε αντίθεση ίσως με την παραδοσιακή ρεαλιστική προσέγγιση, που θεωρεί τις θεσμικές ρυθμίσεις μάλλον ως δευτερεύοντα παράγοντα συνεισφοράς στη συλλογική ασφάλεια. Σε αντίθεση επίσης και με την ιστορική εμπειρία, αφού θεσμικά όργανα, όπως ήταν η Κοινωνία των Εθνών, απέτυχαν να προστατεύσουν τα μέλη τους από την επιθετικότητα μέσω της συλλογικής δράσης. Η δημιουργία οργανισμών, όπως το Συμβούλιο Συνεργασίας Βορείου Ατλαντικού και η Εταιρική Σχέση (Σύμπραξη) για την Ειρήνη, ξεπέρασαν το παραδοσιακό πεδίο συνεργασίας του ΝΑΤΟ, παρέχοντας οχήματα συνεργασίας για τα μέλη του και τους εταίρους τους, που δεν είναι μέλη του ΝΑΤΟ.

²⁰⁰ Drew D. et al, (2006), σ.41, «.. ο όρος πόλεμος είναι σε εισαγωγικά, διότι η εκστρατεία κατά της τρομοκρατίας φέρει μόνο εφαπτομενική ομοιότητα με τον φυσιολογικό ορισμό του πολέμου από στρατιωτική άποψη..».

²⁰¹ Ο όρος χρησιμοποιήθηκε για πρώτη φορά από τον Αμερικανό πρόεδρο Τζωρτζ Μπους στις 29 Ιανουαρίου 2002 και συχνά επαναλήφθηκε καθ' όλη τη διάρκεια της προεδρίας του, για να περιγράψει κυβερνήσεις ότι που η κυβέρνησή του κατηγορεί για ενίσχυση της τρομοκρατίας και αναζήτησης όπλων της μαζικής καταστροφής.

Το NATO, ακόμα και σήμερα με συνεχή μετασχηματισμό τόσο του λόγου ύπαρξής του όσο των δομών του, εφαρμόζοντας νέες στρατηγικές, αποτελεί ίσως την πλέον επιτυχημένη σύγχρονη πολιτικό-στρατιωτική συμμαχία.

Συμπερασματικά, δεν επιβεβαιώθηκαν οι ισχυρισμοί που, λίγο μετά την πτώση του τείχους του Βερολίνου, προέβλεπαν ότι, εάν δεν υπάρχει η σοβιετική απειλή, το NATO θα πάψει να είναι μια αποτελεσματική συμμαχία,²⁰² και θα εξαφανιστεί ως θεσμός.²⁰³ Το NATO, μετά την κατάρρευση της Σοβιετικής Ένωσης δεν έχασε τη συνοχή και την κατεύθυνση του, ούτε ακολούθησε τη μοίρα του συνασπισμού της Αυστρίας, της Αγγλίας, της Πρωσίας και της Ρωσίας που νίκησε τον Ναπολέοντα το 1815.²⁰⁴ Ούτε εξελίχθηκε όπως η Συνθήκη του Ρίο, ούτε όμως επικεντρώθηκε αυστηρά σε στρατιωτικές λειτουργίες, ως μέρος μιας απόλυτης εγγύησης ασφάλειας, όπως η συνθήκη Κορέας – ΗΠΑ. Αντιθέτως, έχτισε δεσμούς με τα κράτη της Κεντρικής και Ανατολικής Ευρώπη *«εμβαθύνοντας τους πολιτικούς, οικονομικούς και κοινωνικούς δεσμούς με τις ΗΠΑ, οικοδομώντας μια καλύτερη σχέση με τη Ρωσία και ορισμένα (certain) κράτη της Μεσογείου και της Βόρειας Αφρικής, συνεργαζόμενο με περιφερειακούς και διεθνείς οργανισμούς για να εξασφαλίσει τη σταθερότητα της Ευρώπης και των γειτόνων της»*.²⁰⁵

Το NATO εξακολουθεί να υφίσταται, ακολουθώντας τη θεσμική του ιδιότητα άσχετα από τις νεορεαλιστικές ή νεοφιλελεύθερες θεωρίες, παρέχοντας ένα χρήσιμο πλαίσιο για να τις συμπληρώσει, ενώ ταυτόχρονα κινήθηκε πέρα από αυτές, παραμένοντας ακόμα και σήμερα *"ο κορυφαίος οργανισμός ασφαλείας στην Ευρώπη"*.²⁰⁶

1.2.9.1 Η ευελιξία του NATO μέσω των Στρατηγικών Δογμάτων. Η σχέση μεταξύ των στρατηγικών, δογμάτων και στρατιωτικών σχεδίων δεν αποτελούν συνήθως μια ευκόλως κατανοητή δραστηριότητα που περιγράφεται με απλά λόγια. Η Συμμαχία όμως, από τα πρώτα στάδια δημιουργίας της, περιέγραφε τόσο το σκοπό ύπαρξής της όσο και τα έργα που ανελάμβανε σε Στρατηγικά Δόγματα. Δηλαδή κείμενα, που είχαν

²⁰² Mearsheimer, J., (1990), τ.15:1, σ. 5-56.

²⁰³ Waltz M., (1993), τ.3, σ.17.

²⁰⁴ Holsti, κ.ά., (1973), σ. 52.

²⁰⁵ McCalla R., (1996), σ.18.

²⁰⁶ Duffield J..., (1994) τ. 109, σ.763.

την έγκριση του Βόρειο-Ατλαντικού Συμβουλίου, μέσα από τα οποία όμως διαφαίνεται ξεκάθαρα η διαχρονική μετεξέλιξη του NATO, τόσο σε πολιτικό επίπεδο όσο και σε επίπεδο στρατιωτικών δομών (απαιτήσεις μετεξέλιξης –ενσωμάτωσης –δημιουργίας νέων δομών).

Τρεις (3) είναι οι περίοδοι βάσει των οποίων μπορεί να διαχωριστεί η ανάπτυξη των Συμμαχικών Στρατηγικών Δογμάτων. Ήτοι η περίοδος:

α. Του Ψυχρού Πολέμου (ΨΠ), δηλαδή από την ίδρυση της Συμμαχίας το 1949 μέχρι τη πτώση του τείχους και την κατάρρευση της Σοβιετικής Ένωσης το 1991.

β. Μετά το ΨΠ μέχρι τις τρομοκρατικές επιθέσεις στις ΗΠΑ την 11^η Σεπτεμβρίου 2001.

γ. Μετά την 11η Σεπτεμβρίου 2001 μέχρι και σήμερα.

Η πρώτη περίοδος, αποτελούσε κυρίως περίοδο στρατιωτικού εξοπλιστικού ανταγωνισμού αλλά και περίοδος σοβαρής απειλής ενός καταστροφικού πολέμου, πολύ μεγαλύτερων καταστροφικών διαστάσεων των δυο προηγούμενων ΠΠ, λόγω της φύσης των πυρηνικών όπλων αλλά και των στρατηγικών αντιμετώπισης αυτών.²⁰⁷ Η σχετικά περιορισμένη μετάλλαξη του NATO που έγινε μέσω των Στρατηγικών Δογμάτων την περίοδο 1949-1991 περιγράφεται, σε τρία κυρίως κείμενα υψηλής διαβάθμισης,²⁰⁸ ιδεολογικά καθοδηγούμενα από τη διαμάχη των δύο παγκόσμιων πόλων (Ανατολής και Δύσης) και της αντιμετώπισης των εντάσεων μεταξύ αυτών. Η εν λόγω μετάλλαξη της Συμμαχίας, ακολούθησε αρχικά τη λογική της μετάβασης από

²⁰⁷ Drew D. et al, (2006), σ. 165.

²⁰⁸ Το DC 6/1 παρείχε μια συνολική στρατηγική αντίληψη για τη Συμμαχία θεωρώντας ως την πρωταρχική λειτουργία του NATO την αποτροπή της επιθετικότητας και την ανάληψη δράσης μόνο εάν αποτύγχανε αυτή. Μεγαλύτερη ανάλυση γινόταν στο έγγραφο «Στρατηγική Καθοδήγηση για τον Περιφερειακό Σχεδιασμό του Βορειοατλαντικού» (SG 13/16). Αυτό εγκρίθηκε από τη Στρατιωτική Επιτροπή στις 28 Μαρτίου 1950 ως MC 14. Παράλληλα, χρησιμοποιήθηκε ως βάση για περαιτέρω ανάπτυξη αμυντικών σχεδίων, που ενοποιήθηκαν στο «Μεσοπρόθεσμο Σχέδιο του Οργανισμού της Βορειοατλαντικής Συνθήκης» (DC 13), το οποίο εγκρίθηκε από την Επιτροπή Άμυνας την 1η Απριλίου 1950, μόλις ένα χρόνο μετά την υπογραφή της Συνθήκης της Ουάσιγκτον. Ουσιαστικά, η στρατηγική του NATO συμπεριλήφθηκε σε τρία βασικά έγγραφα:

- DC 6/1 που εξέθεσε τη συνολική στρατηγική ιδέα,
- MC 14/1 που παρέχει συγκεκριμένες στρατηγικές οδηγίες για χρήση στον αμυντικό σχεδιασμό, και
- DC 13 που περιλάμβανε και τις δύο αυτές πτυχές καθώς και σημαντικό λεπτομερή περιφερειακή σχεδίαση».

την *''Αποτροπή της Επιθετικότητας''* της περιόδου 1949-1952, στην *''Προωθημένη Στρατηγική''*, της περιόδου 1952-1957 και, μετέπειτα, στη στρατηγική των *''Μαζικών Αντιποίνων''* μέσω των πυρηνικών όπλων, για να καταλήξει στη στρατηγική της *''Ευέλικτης Ανταπόκρισης/ανταπόδοσης''*. Το σημαντικό στοιχείο της τελευταίας στρατηγικής του NATO για την εν λόγω περίοδο δεν θα ήταν μόνο η ευελιξία, αλλά η ιδέα της κλιμάκωσης-ανταπόδοσης.

Το τέλος του ΨΠ αποτέλεσε μια νέα ευκαιρία ανάπλασης του διεθνούς συστήματος ασφάλειας. Ο ΨΠ έδωσε τη θέση του σε μια μεταψυχροπολεμική περίοδο πλήρους υπεροχής των ΗΠΑ με δυνατότητες επέμβασης σε κάθε γωνιά του κόσμου, αλλά ταυτόχρονα ανίσχυρης να επιβάλλει την παγκόσμια ειρήνη. Ταυτόχρονα, με την απουσία μιας αξιόπιστης στρατιωτικά όσο και πολιτικό-ιδεολογικά απειλής, δόθηκε η δυνατότητα και ευκαιρία στα κράτη να αναζητήσουν εξωτερικές πολιτικές προσαρμοσμένες στα εθνικά τους συμφέροντα. Παράλληλα με την κατάρρευση της Σοβιετικής Ένωσης δημιουργήθηκε μια νέα τάξη πραγμάτων στο διεθνές γίγνεσθαι, με το όνειρο της οικουμενικής συλλογικής ασφάλειας να καθίσταται δύσκολα υλοποιήσιμο.

Οι μεταψυχροπολεμικές προσδοκίες των ΗΠΑ, που είχαν βασιστεί στην αντιμετώπιση και εξαφάνιση του σοβιετικού επεκτατισμού και στην πεποίθηση, ότι η ειρήνη μπορεί να επιτευχθεί από μια δημοκρατική Ρωσία που θα εστιάζει στην ανάπτυξη μιας ανταγωνιστικής ελεύθερης οικονομίας, δεν επιβεβαιώθηκαν. Την ασφάλεια της Ρωσίας αποτελούσαν οι χώρες της πρώην ΕΣΣΔ που την περιβάλλαν. Παράλληλα, καμιά χώρα, γείτονας της Ρωσίας, δεν συμεριζόταν ως κλειδί για την ασφάλειά της, την άποψη των Αμερικανών περί εκδημοκρατισμού και *''δυτικοποίησης''* των Ρώσων.²⁰⁹

Η δεύτερη περίοδος, ήτοι η περίοδος μετά το ΨΠ και μέχρι την 11^η Σεπ. 2001, αποτελεί για το NATO περίοδο αναζήτησης νέου ρόλου. Αποτελεί περίοδο επέκτασης του NATO ανατολικά και μάλιστα επιτυχούς πρόσκλησης και ενσωμάτωσης στη Συμμαχία νέων κρατών-πρώην κρατών μελών της ΕΣΣΔ- αρχικά με τη διαδικασία Σύμπραξης για την Ειρήνη, αλλά και άλλων ανεξαρτήτων κρατών μέσω του Μεσογειακού Διαλόγου.

²⁰⁹ Ήφαιστος Π., κ.ά., (2012).

Ουσιαστικά στο δίλλημα επιλογής μεταξύ της επέκτασης των δραστηριοτήτων του εκτός της παραδοσιακής περιοχής δράσης του ή της διάλυσής του, το NATO επέλεξε το πρώτο. Έτσι το τέλος του ΨΠ, αποτέλεσε σημείο καμπής και σημαντική ιστορική εξέλιξη για τη Συμμαχία, προκαλώντας θεσμικές αλλαγές.²¹⁰

Συνάγεται λοιπόν το συμπέρασμα ότι ενώ η προσαρμογή του NATO, σε προηγούμενες του ΨΠ περιόδους, προερχόταν από την ανάγκη επιβεβαίωσης της συνοχής των κ-μ του βάσει των διαφόρων προκλήσεων που δεχόταν, η μετά το ΨΠ περίοδος έθεσε ως βασικό ερώτημα το σκοπό ύπαρξης της Συμμαχίας.

Το τέλος του ΨΠ, οδήγησε το 1991 και σε μια σημαντική αναθεώρηση της στρατηγικής του NATO. Το νέο Στρατηγικό Δόγμα του NATO που εκδόθηκε το 1991,²¹¹ ήταν ένα μη διαβαθμισμένο έγγραφο που οδήγησε, αμέσως μετά τη Σύνοδο Κορυφής της Ρώμης, στη δημιουργία του Βόρειο-Ατλαντικού Συμβουλίου Συνεργασίας.²¹² Παράλληλα, εισήγαγε στο λεξιλόγιο της Συμμαχίας την έννοια της «διευρυμένης ασφάλειας»,²¹³ δίνοντας πολιτική, οικονομική, κοινωνική και περιβαλλοντολογική διάσταση, πέραν της στρατιωτικής.

Οι στρατηγικού επιπέδου προσαρμογές στην νέα μεταψυχροπολεμική πραγματικότητα, οδήγησαν σε οργανωτικές αλλαγές όπως η μείωση των στρατιωτικών δομών (βλ. Στρατηγείων, Υπο-Στρατηγείων κλπ.) και ταυτόχρονα στη δημιουργία περισσότερο ευέλικτων και με εκστρατευτικές δυνατότητες στρατιωτικών σχημάτων. Οι μέχρι τότε στρατιωτικές δομές του NATO, που εστίαζαν στον παραδοσιακό πόλεμο μεγάλης κλίμακας, με ένα γνωστό εχθρό, έπρεπε να τροποποιηθούν, ώστε να ανταποκρίνονται στο νέο διευρυμένο ρόλο του NATO και στις νέες ασύμμετρες και περιφερειακές απειλές της Συμμαχίας.²¹⁴ Παράλληλα, φάνηκε ότι επιβαλλόταν η ύπαρξη δομών αντιμετώπισης κρίσεως παγκοσμίως, ώστε μια κρίση να μην εξελιχθεί

²¹⁰ Johnston S., (2017), σ. 118-119.

²¹¹ Το Στρατηγικό Δόγμα του 1991 έθετε τη διατήρηση της ασφάλειας (βλ. συλλογική άμυνα) των κ-μ της ως θεμελιώδη σκοπό. Προσπάθησε να βελτιώσει και να διευρύνει την ασφάλεια για την Ευρώπη στο σύνολό της, μέσω εταιρικής σχέσης και συνεργασίας με πρώην "αντιπάλους". Μείωσε επίσης τη χρήση των πυρηνικών δυνάμεων στο ελάχιστο επίπεδο, για τη διατήρηση της ειρήνης και της σταθερότητας. Συνοδεύονταν από ένα διαβαθμισμένο έγγραφο με τίτλο: "Οδηγία για τη Στρατιωτική Εφαρμογή της Στρατηγικής Αντίληψης της Συμμαχίας (MC 400), 12 Δεκεμβρίου 1991».

²¹² Βλ. North Atlantic Cooperation Council (NACC) .

²¹³ Βλ. S-1(91)86, (1991), και NAC-S(99) 65, (1999).

²¹⁴ Εσωτερικές Συγκρούσεις (Intrastate conflicts).

σε μεγάλης κλίμακας πολεμική αναμέτρηση. Οι στρατιωτικές επιχειρήσεις πλέον αντιμετωπίζονταν ως να αποτελούν μέρος ενός προγράμματος μέτρων διαχείρισης μιας κρίσης, με αντικειμενικό σκοπό την εγκαθίδρυση της ειρήνης το συντομότερο δυνατόν.

Οι στρατιωτικές δομές από δομές αντίδρασης μετατρέπονται σε δομές πρόληψης, ενώ με τη διασταλτική ερμηνεία του όρου "πρόληψη" το NATO θα μπορούσε να προχωρά στην εκδίπλωση νατοϊκών δυνάμεων σε περιοχές έντασης ή απειλής ένοπλων συρράξεων, εναντίον απειλών που ενδεχομένως να μην ήταν πλήρως ορατές και συγκεκριμένες. Αποστολές, δηλαδή, υπό μορφή επιβολής ειρήνης, διατήρηση ειρήνης, πρόληψης συγκρούσεων, οικοδόμηση ειρήνης, ανθρωπιστικής βοήθειας, παρακολούθησης, στρατιωτικής παρουσίας, επιβολής εμπάργκο, αποκλεισμών, περιορισμών,²¹⁵ ή εκτέλεσης επιπρόσθετων μέτρων καταναγκασμού.²¹⁶

Τα διλήμματα όμως της Συμμαχίας, στη μετά το ΨΠ εποχή, ήταν πολύ περισσότερα και σοβαρότερα από ότι ενδεχομένως γινόταν ευρέως αντιληπτά. Αφορούσαν και πάλι στη συνοχή των κ-μ της και στην αντίληψη, αξιολόγηση και ανταπόκριση που κάθε κ-μ θα είχε για το νέο ρόλο της Συμμαχίας σε περιορισμένης έκτασης κινδύνους. Δεν ήταν καθόλου εύκολο να απαντηθεί το ερώτημα του πόσα από τα κ-μ, που δεν είχαν άμεσα συμφέροντα ή δεν επηρεαζόταν άμεσα από τους κινδύνους ασφάλειας, θα συνεισφέραν δυνάμεις σε περιοχικές και περιορισμένης έκτασης κρίσεις.²¹⁷ Παράλληλα ο πόλεμος στο Κόσοβο και η μη συμμετοχή της Ελλάδος, επιβεβαίωσε τις ανησυχίες εξασφάλισης ουσιαστικής και όχι συμβολικής συμμετοχής,²¹⁸ σε τέτοιου είδους επιχειρήσεις, κυρίως αν αυτές αφορούσαν σε «*επιχειρήσεις ανταπόκρισης σε κρίση εκτός περιοχής*» NATO, όπου η πολιτική βούληση συμμετοχής ήταν εξαιρετικά δύσκολο να επιτευχθεί.²¹⁹

²¹⁵ Αποσκοπεί στον περιορισμό μιας ένοπλης σύγκρουσης με ή χωρίς άμεση χρήση βίας, ώστε να μην επεκταθεί περαιτέρω, αναμένοντας πολιτική λύση της σύγκρουσης..

²¹⁶ Προειδοποιητικά στρατιωτικά μέτρα προσωρινά σε χρόνο, σκοπό και χαρακτήρα.

²¹⁷ Περιφερειακές επιχειρήσεις συλλογικής άμυνας και αντιμετώπισης κρίσεων.

²¹⁸ Το Βόρειο-Ατλαντικό Σύμφωνο δεν αναφέρεται σε συμβολική ή μη, συμμετοχή.

²¹⁹ Wijk R., et.al. (2000), σ. 4.

Προβληματισμός και εκτενής συζήτηση όμως επικράτησε στη Συμμαχία και το 1994, αναφορικά με το, όχι αν θα έπρεπε να κληθούν χώρες της πρώην ΕΣΣΔ στο NATO, αλλά με το ποιες θα ήταν και τότε θα γινόταν η πρόσκληση.²²⁰

Η επέκταση του NATO ανατολικά, ήταν ενάντια στα συμφέροντα ασφάλειας της Ρωσίας, που προσδιορίζονταν πλέον: α/ στην αποφυγή αναβίωσης της ανταγωνιστικότητας Δύσης –Ρωσίας, που ουσιαστικά θα ένωνε τη Δύση ως Συμμαχία (NATO) ενάντια στον κοινό εχθρό (Ρωσία), β/ στην παραδοχή ότι την αποχώρηση των ρωσικών στρατευμάτων δεν θα ακολουθούσε η αντικατάστασή τους από Δυτικές στρατιωτικές δυνάμεις, εχθρικές προς τη Ρωσία και, γ/ η μετά τον ΨΠ ευρωπαϊκή ασφάλεια δεν θα βασιζόταν σε ένα σύστημα που θα διατηρούσε ή σε θα επέβαλε ειρήνη στις πρώην κομμουνιστικές χώρες, χωρίς τη συμμετοχή της Ρωσίας στις εν λόγω διευθετήσεις.²²¹

Η εξάπλωση όμως του NATO, δεν επέφερε την αναμενόμενη ισχυρή αντίδρασή της Ρωσίας. Αφενός δεν δημιουργήθηκαν σοβαρά θέματα σχέσεων NATO-Ρωσίας που θα επέβαλαν τις στρατιωτικές δομές του NATO να ενεργοποιηθούν και να δοκιμαστούν, αφετέρου, δεν ανέκυψαν σοβαρά -πολιτικής φύσεως- θέματα που θα έπρεπε να επιλυθούν άμεσα και, ενδεχομένως, θα κλόνιζαν τη συνοχή της Συμμαχίας. Αποτελεί έτσι ίσως θέμα ιδιαίτερης μελέτης η άλλοτε χλιαρή και άλλοτε αρκετά σθεναρή αντίδραση της Ρωσίας,²²² τόσο στην εν λόγω μετεξέλιξη της Συμμαχίας όσο και στην εμπλοκή του NATO στον πόλεμο του Κοσόβου το 1999.

Τέλος και σε ότι αφορά την τρίτη περίοδο, ήτοι μετά την 11^η Σεπτεμβρίου 2001 τα Στρατηγικά Δόγματα της Συμμαχίας, συμπληρώνονται με το Δόγμα του 2010 που εκδόθηκε στη Σύνοδο Κορυφής στη Λισσαβόνα, για να αντιμετωπίσει θέματα διάδοσης των όπλων μαζικής καταστροφής και να προστατεύσει τον πληθυσμό των κ-μ στις χώρες της Συμμαχίας αλλά και εκτός αυτών.

Αν και αδιαβάθητο, συμπληρώνεται με το διαβαθμισμένο κείμενο MC-400/3, που εκδόθηκε το Μάρτιο του 2012. Αυτό, προέβλεπε ριζικές εσωτερικές αλλαγές των στρατιωτικών δομών και αναδιοργάνωση των υπαρχόντων δομών και δυνατοτήτων του

²²⁰ NATO M-NAC- 2(94)116, (1994), παρ.7 και 8.

²²¹ Abratova N., (2001), σ .51.

²²² Ως σθεναρή αντίδραση μπορεί να εκληφθεί η συμπεριφορά της Ρωσίας στη προσπάθεια του NATO να ενσωματώσει στη Συμμαχία την Ουκρανία.

NATO, ώστε να μπορούν να λειτουργούν αποτελεσματικά σε επιχειρήσεις όπως η Διεθνής Δύναμη Βοήθειας στο Αφγανιστάν.

Η Σύνοδος Κορυφής στη Λισαβόνα, ήταν ίσως η πλέον σημαντική των τελευταίων δεκαετιών του NATO. Η σπουδαιότητά της έγκειται στο γεγονός ότι ήταν η πρώτη που έβλεπε τον κόσμο μετά την 11^η Σεπτεμβρίου, σε εποχή μιας τεράστιας χρηματο-οικονομικής κρίσης, με νέες απειλές όπως οι κυβερνο-επιθέσεις, κατά τη διάρκεια ενός μεγάλου εκτός περιοχής πολέμου στο Αφγανιστάν, σε έναν παγκοσμιοποιημένο κόσμο που έχει αφενός νέες απειλές και αφετέρου νέους εταίρους.

Το NATO σήμερα οραματιζόμενο το 2030 εξακολουθεί να αλλάζει και να σχεδιάζει το πως θα αντιμετωπίσει τις διεθνείς απειλές του μέλλοντος και το πως θα εδραιωθεί ως παγκόσμιος οργανισμός ασφάλειας που θα εξασφαλίζει πέραν των άλλων την εφοδιαστική αλυσίδα των κ-μ του.

1.2.9.2 Η ευελιξία του NATO μέσω στρατιωτικών Δομών Διοίκησης – Οι διενέξεις μεταξύ των κ-μ. Η Διοίκηση και ο Έλεγχος των επιχειρήσεων σε στρατιωτικό επίπεδο στο NATO ενασκείται μέσω στρατιωτικών Δομών Διοίκησης.

Η αρχική προσέγγιση της δημιουργίας μιας στρατιωτικής Δομής Διοίκησης στο NATO ήταν η διαίρεση της περιοχής ευθύνης του σε τρεις επιμέρους περιοχές (πτέρυγες). Ήτοι:²²³

α. Στη Βόρεια, που θα συμπεριελάμβανε αφενός τις Βαλτικές και αφετέρου τις Σκανδιναβικές χώρες αλλά και τη Βόρειο Θάλασσα.

β. Στην Κεντρική, με τις χώρες της Δυτικής Ευρώπης (συμπεριλαμβανομένων των ΗΠΑ, ΜΒ, Γαλλία).

γ. Στη Νότια, με την Ιταλία και τη Μεσόγειο Θάλασσα (η Ελλάδα και Τουρκία δεν αποτελούσαν ακόμα μέρος της Συμμαχίας).

Στην προσέγγιση αυτή, δόθηκε μεγαλύτερη έμφαση στην περιοχή της Δ. Γερμανίας, όπου οποιαδήποτε στρατιωτική εμπλοκή θα ήταν περισσότερο εμφανής και με μεγαλύτερο πολιτικό αντίκτυπο στην ενότητα της Συμμαχίας δίνοντας την εντύπωση διαφορετικής βαρύτητας στην υπεράσπιση κάποιων περιοχών έναντι άλλων.

Η εν λόγω κατανομή, αν και στρατιωτικά έτυχε άμεσης αποδοχής, δημιούργησε αμέσως σοβαρά πολιτικά θέματα κυρίως στη Κεντρική αλλά και στη Νότια Πτέρυγα.

²²³ Pedlow G., (2009), σ.1.

Στη Βόρεια Πτέρυγα ήταν ευκολότερη η σχεδίαση και εκτέλεση των επιχειρήσεων. Η ευκολία αυτή έγκειτο στο γεγονός ότι η εν λόγω περιοχή μπορούσε να εκληφθεί ως ενιαία, όπου οι ναυτικές και αεροπορικές δράσεις θα ήταν κυρίαρχες, ενώ στο έδαφος, οι χερσαίες δράσεις θα μπορούσαν να διαχωριστούν σε επιμέρους περιοχές αμοιβαία υποστηριζόμενες.

Στην Κεντρική Πτέρυγα, η οποία τη συγκεκριμένη περίοδο είχε το μεγαλύτερο όγκο των στρατιωτικών δυνάμεων, τα προβλήματα έγιναν αντιληπτά όταν, ήρθαν σε αντίθεση οι ΗΠΑ, Γαλλία και ΜΒ δεδομένου ότι εκάστη εξ αυτών είχε εντελώς διαφορετική θεωρητική προσέγγιση στην σημασία των χερσαίων και αεροπορικών δυνάμεων.²²⁴

Παράλληλα, υπήρξε σοβαρή διαμάχη ΗΠΑ και ΜΒ για τη Διοίκηση και τον Έλεγχο του Ατλαντικού. Η διαφωνία αυτή ξεπεράστηκε το Φεβρουάριο του 1952 με την ίδρυση ενός νέου (μη σχεδιασμένου αρχικά) Στρατηγείου, στο οποίο ανατέθηκε η ευθύνη, του ελέγχου της θαλάσσιας περιοχής γύρω από τα στενά της Αγγλίας.²²⁵

Όμως και τα προβλήματα στη Νότια Πτέρυγα του ΝΑΤΟ ήταν εξόχως σοβαρά. Το βασικό στρατιωτικό πρόβλημα προερχόταν: α/ από την ανυπαρξία γεωγραφικής συνοχής που δημιουργούσε τουλάχιστον τέσσερα Θέατρα Επιχειρήσεων και β/ η διαφορετική οπτική που κάθε κ-μ έβλεπε τις αμυντικές της ανάγκες (υπό την έννοια της ασφάλειας έναντι εξωτερικών κινδύνων) με αποτέλεσμα, η σχεδίαση νατοϊκών επιχειρήσεων όχι μόνο να υπολείπεται σε σημασία/προτεραιότητα από την εθνική σχεδίαση αλλά, να είναι αδύνατος κάθε συγκερασμός και συνεργασία των κ-μ του Νότου.²²⁶

Οι δυσκολίες αυτές όμως δεν μείωναν τη σημασία της Νότιας Πτέρυγας του ΝΑΤΟ, με την αρχική σχεδίαση, να προβλέπει τη δημιουργία τριών Στρατηγείων. Ένα για κάθε μία από τις χερσαίες, ναυτικές και αεροπορικές δυνάμεις, με έδρα όλων την Ιταλία.

Η ένταξη της Ελλάδας και της Τουρκίας στο ΝΑΤΟ το 1952 διαφοροποίησε μερικώς τις ισορροπίες που είχαν επιτευχθεί και, λόγω πολιτικών διαφωνιών για το ποια χώρα θα έχει τον γενικό έλεγχο και διοίκηση των χερσαίων δυνάμεων των εν λόγω

²²⁴ Pedlow G., (2009), σ.2.

²²⁵ Pedlow G., (2009), σ.3, με την ονομασία Αρχιστράτηγος Στενών (Commander In Chief Channel-CINCHAN)

²²⁶ Για ανάλυση βλ. στο Chipman J. (1988), σελ. 8-49.

χωρών, δημιουργήθηκε ένα ακόμα Στρατηγείο με έδρα τη Σμύρνη της Τουρκίας με Αμερικανό Στρατηγό ως Διοικητή.

Οι διαφωνίες για τα Στρατηγεία του NATO στη Νότια Πτέρυγα δεν εξαντλήθηκαν στις παραπάνω διαμάχες.²²⁷ Η διαμάχη για τον έλεγχο της Μεσογείου, έφερε τις έντονες διαφωνίες ΗΠΑ και ΜΒ. Η εν λόγω διαμάχη διήρκησε δυο σχεδόν χρόνια. Η λύση που τελικά δόθηκε, ήταν (πάλι) η δημιουργία ενός νέου Στρατηγείου Συμμαχικών Δυνάμεων Μεσογείου, μη αρχικά προβλεπόμενου, υπό τη διοίκηση Βρετανού Ναυάρχου. Αυτό προκάλεσε όμως και τη δημιουργία του Στρατηγείου Ναυτικών Δυνάμεων και Δυνάμεων Υποστήριξης στη Νότια Ευρώπη (Ιταλία) υπό αμερικανική διοίκηση.

Όλες αυτές οι διαμάχες, που δύναται να χαρακτηριστούν ως διαμάχες επιρροής παρά ουσίας στο επιχειρησιακό επίπεδο και, οι ακολουθούμενες λύσεις που δόθηκαν, έφεραν τη στρατιωτική δομή του NATO σε ανεπιθύμητη και ιδιαίτεως προβληματική κατάσταση. Από τις τρεις (3) Διοικήσεις, που ο Αϊζενχάουερ (ως SACEUR) οραματιζόταν, κατέληξε να έχει έξι (6).²²⁸ Οι δυνατότητες να διαφοροποιηθεί η κατάσταση, που είχε διαμορφωθεί λόγω πολιτικών παρεμβάσεων, στις Διοικήσεις των ναυτικών δυνάμεων στη Μεσόγειο ήταν μηδαμινές. Πλην όμως υπήρχε δυνατότητα μείωσης στην περιοχή του κέντρου. Το 1953 λοιπόν μειώθηκαν οι Διοικήσεις στην Ευρώπη από έξι (6) σε τέσσερις (4).²²⁹

Τα προβλήματα της Συμμαχίας, παρά των διευθετήσεων που προαναφέρθηκαν, επανεμφανίστηκαν και μάλιστα ενισχυμένα και περισσότερο πολύπλοκα, αμέσως μετά την ένταξη της Γερμανίας στο NATO το 1955.

Το πρόβλημα επανακαθορισμού των περιοχών ευθύνης των Στρατηγείων επιδεινώθηκε περαιτέρω όταν, το 1958, η Γαλλία, έθεσε θέμα ένταξης ολοκλήρου της χερσονήσου της Δανίας και των Βαλτικών συνόρων της στη δικαιοδοσία του Συμμαχικού Στρατηγείου Κεντρικής Ευρώπης, με το σκεπτικό ότι αποτελούσαν συνέχεια/επέκταση της Κεντρικής Πτέρυγας του NATO που ήταν στη δικαιοδοσία του.

²²⁷ Eisenhower, (1952).

²²⁸ Διάγραμμα 1.

²²⁹ Διάγραμμα 2.

Η προσπάθεια επίλυσης της διαμάχης έφερε τη δημιουργία ενός νέου Στρατηγείου που θα κάλυπτε όλη τη Βαλτική περιοχή, με την ένταξη και των νεοσύστατων (μετά το 2ο ΠΠ) ναυτικών δυνάμεων της Γερμανίας.²³⁰

Παράλληλα, το 1958, υιοθετήθηκε η πρόταση δημιουργίας μιας Διοίκησης κοινής για τους τρεις Κλάδους των ΕΔ με την ενσωμάτωση των δυνάμεων της Δανίας και των γερμανικών χερσαίων στρατιωτικών δυνάμεων αλλά και των ναυτικών δυνάμεων στη Βαλτική.²³¹ Η εν λόγω Δομή Διοίκησης δεν διαφοροποιήθηκε μέχρι την αποχώρηση της Γαλλίας από το στρατιωτικό σκέλος του NATO το 1966.

Η αποχώρηση της Γαλλίας από το στρατιωτικό σκέλος του NATO συνοδεύτηκε, από την απομάκρυνση όλων των συμμαχικών εγκαταστάσεων από τη χώρα, αναγκάζοντας έτσι τη Συμμαχία να μετακομίσει από την Γαλλία στο Βέλγιο.²³²

Καθοριστικό ρόλο στην αλλαγή των Διοικητικών Δομών του NATO έπαιξε, α/ η προσπάθεια του Γερμανού Καγκελάριου Γουίλι Μπραντ να ενθαρρύνει την ευρωπαϊκή σταθερότητα μέσω στενότερων σχέσεων μεταξύ Ανατολικής και Δυτικής Ευρώπης, β/ η στρατηγική της «ευέλικτης ανταπόδοσης» επί αμερικανικής Προεδρίας Τζον Κένεντι, που αντικατέστησε τη στρατηγική της ανάσχεσης, την οποία είχε εγκρίνει η Προεδρία Αϊζενχάουερ τον Οκτώβριο του 1953. Είχε, βέβαια, προηγηθεί η επιστολή/έκθεση σταθμός για τη Συμμαχία με τίτλο «*Τα μελλοντικά καθήκοντα της Συμμαχίας*», από τον Πρόεδρο επιτροπής του NATO Βέλγο ΥΠΕΞ Πιερ Χάρμελ, που τόσο βραχυπρόθεσμα όσο και μακροπρόθεσμα, είχε εξαιρετικά σημαντικές επιπτώσεις.²³³

²³⁰ Σύμφωνα με τον Pedlow G., (2009), σελ.6, «*Η πρόταση όμως αυτή βρείτε ισχυρές πολιτικές διαφωνίες αναγκάζοντας το SACEUR να προχωρήσει το 1956 σε μια προσωρινή λύση, ήτοι της ίδρυσης δυο επιπρόσθετων μικρών Στρατηγείων {Ναυτικών Δυνάμεων Βορείου Περιοχής Κεντρικής Ευρώπης (naval forces northern Area Central Europe NOVNORCENT) και Ναυτικών Δυνάμεων Υπο-περιοχής Βορείας Θάλασσας (North Sea Sub Area-NORSEACENT)} με σκοπό να ελέγχουν τις ναυτικές δυνάμεις της Γερμανίας αντίστοιχα στη Βαλτική και Βόρειες Θάλασσες*».

²³¹ Με τις εν λόγω διαφοροποιήσεις, η Δομή Διοίκησης στην Κεντρική Περιοχή πήρε αρχικά τη μορφή του Διαγράμματος 5 και μετέπειτα (1962) του Διαγράμματος 6.

²³² Ένα νέο Αρχηγείο ιδρύθηκε στο Καστώ (Βελγίο) το Μάρτιο του 1967 και το κεντρικό τμήμα του NATO μεταφέρθηκε στις Βρυξέλλες τον Οκτώβριο του ίδιου έτους

²³³ Βραχυπρόθεσμα στη διατήρηση ύπαρξης της Συμμαχίας και στη διαμόρφωση μιας νέας στρατηγικής αντίληψης, θεμελιώνοντας μακροπρόθεσμα τις βάσεις διεύρυνσης του Οργανισμού σε θέματα ασφάλειας.

Τα παραπάνω σημαντικά, πολιτικά κυρίως γεγονότα, ήταν μια καλή δικαιολογία για μια ακόμα ολοκληρωτική αναδιοργάνωση της στρατιωτικής Δομής Διοίκησης του ΝΑΤΟ. Ήδη, στη Κεντρική Πτέρυγα της Συμμαχίας η αναδιοργάνωση επιβάλλονταν λόγω της μεγάλης διασποράς των Στρατηγείων.²³⁴

Έπρεπε λοιπόν, αφενός, να αναδιοργανωθεί η περιοχή της Μεσογείου, αφού τα επιχειρησιακά προβλήματα της περιοχής αυτής, οφειλόμενα στις επικαλύψεις των περιοχών ευθύνης των Στρατηγείων, ήταν πολλά και, αφετέρου, να επιλυθεί το πρόβλημα του Συμμαχικού Στρατηγείου Μεσογείου που προκάλεσε η ανεξαρτησία της Μάλτας (από τη Βρετανία) το 1964. Παράλληλα, η μεγάλη διασπορά των Δομών Διοίκησης, οδήγησε, στην κατάργηση των χερσαίου και αεροπορικού Στρατηγείου Κεντρικής Ευρώπης. Λίγο αργότερα, με σκοπό την καλύτερη χωροταξική διεύθυνση καταργήθηκε το Συμμαχικό Στρατηγείο Μεσογείου²³⁵ και μεταφέρθηκαν οι λειτουργίες του στο Στρατηγείο Συμμαχικών Ναυτικών Δυνάμεων Νοτίου Ευρώπης υπό τη Διοίκηση Ιταλού Ναυάρχου, με έδρα τη Νάπολη της Ιταλίας.²³⁶

Σύντομα όμως, διαπιστώθηκε ότι η εν λόγω οργάνωση δεν ήταν αρκετά ικανοποιητική. Αυτό οδήγησε σε μία ακόμα αναδιοργάνωση το 1974 και επανίδρυση του Συμμαχικού Στρατηγείου Αεροπορικών Δυνάμεων Ευρώπης ως κύριο Υπο-Στρατηγείο.

Έτσι, αμέσως μετά την έξοδο της Γαλλίας από το στρατιωτικό σκέλος του ΝΑΤΟ, το 1967, έχουμε μια νέα Δομή Διοίκησης,²³⁷ στην οποία το 1975 προστέθηκε και ένα νέο Υπο-Στρατηγείο, προς εξυπηρέτηση της ΜΒ.

Όταν η Ελλάδα το 1980, τυπικά επανεντάχθηκε στο στρατιωτικό σκέλος του ΝΑΤΟ, ένα σημαντικό σημείο της επαναδιαπραγμάτευσης/επανένταξης, ήταν η δημιουργία δυο νέων Στρατηγείων στην Ελλάδα. Του Στρατηγείου Συμμαχικών Χερσαίων Δυνάμεων Νοτίου Κεντρικής Ευρώπης και του Συμμαχικού Στρατηγείου Τακτικών Αεροπορικών Δυνάμεων ως (7^ο) Υπο-Στρατηγείο του Συμμαχικού Στρατηγείου Αεροπορικών Δυνάμεων Νοτίου Ευρώπης (που έδρευε στην Ιταλία) στο

²³⁴ Διάγραμμα 3

²³⁵ Ιούνιο του 1967

²³⁶ Μεταφέρθηκε στη Νάπολη της Ιταλίας το 1971. Μέχρι τότε παρέμεινε στη Μάλτα στις εγκαταστάσεις του AFMED.

²³⁷ Διάγραμμα 4.

οποίο υπάγονταν και το αεροπορικό Υπο-Στρατηγείο της Σμύρνης (Τουρκία) με την ονομασία 6^ο Αεροπορικό Στρατηγείο.

Η διάλυση του Συμφώνου της Βαρσοβίας και το τέλος του ΨΠ αναδιαμόρφωσε το ρόλο του NATO. Παράλληλα, επανακαθόρισε τις απαιτήσεις του σε στρατιωτικές δομές.

Οι αποφάσεις της Συνόδου Κορυφής του NATO στη Ρώμη το 1991,²³⁸ μεταξύ άλλων, καθόρισαν το πλαίσιο των μελλοντικών πολιτικών ασφάλειας του NATO στην Ευρώπη και έθεσαν τις βάσεις συνεργασίας της Συμμαχίας με χώρες της Κεντρικής και Ανατολικής Ευρώπης του πρώην Συμφώνου της Βαρσοβίας. Με τις εν λόγω αποφάσεις, υπήρξε η δραστική μείωση της υπάρχουσας στρατιωτικής Δομής Διοίκησης της Συμμαχίας.²³⁹ Στις εν λόγω αλλαγές πρέπει να ενταχθεί και η δημιουργία (το 1994) ενός Στρατηγείου της Συμμαχικής Δύναμης Ταχείας Αντίδρασης αλλά και η ίδρυση στην Ελλάδα του Χερσαίου Στρατηγείου Λάρισας και του 7^{ου} Αεροπορικού Στρατηγείου η ουσιαστική επιχειρησιακή ενεργοποίηση των οποίων τελικά δεν πραγματοποιήθηκε.²⁴⁰

Η διατήρηση/εφαρμογή της εν λόγω Δομής Διοίκησης της Συμμαχίας δεν άντεξε χρονικά.

Τόσο, α/ η απόφαση της Συνόδου Κορυφής των Βρυξελλών το 1994 για προσαρμογή των Δομών Διοίκησης του NATO στο νέο/διαφοροποιημένο διεθνές περιβάλλον, β/ η στροφή του, από την απειλή της Ανατολής, σε μια περισσότερο ισορροπημένη αντιμετώπιση των νέων απειλών και κινδύνων, γ/ η επιστροφή της Γαλλίας στο στρατιωτικό σκέλος του NATO, αλλά και δ/ η εμπειρία εμπλοκής του NATO στη Γιουγκοσλαβία, δημιούργησαν την απαίτηση αναπροσαρμογής της στρατιωτικής Δομής Διοίκησης το 1996. Δηλαδή σχεδόν αμέσως μετά την τελευταία τροποποίηση της περιόδου 1991 -1994.

²³⁸ Ακολούθησε η ίδρυση του Συμβουλίου Βόρειο-Ατλαντικής Συνεργασίας (North Atlantic Cooperation Council -NACC) που σκοπό είχε την επίβλεψη της ανωτέρω συνεργασίας και της εξέλιξης της σύμπραξης των εν λόγω χωρών με το NATO.

²³⁹ Για την εξέλιξη της δομής των Στρατηγείων περιόδων 1966-1974 και 1974-1994 αλλά και των Κύριων Στρατηγείων στη Νότια Πτέρυγα του NATO την περίοδο 1967-1999, βλ. Διαγράμματα 7, 8 και 9 αντίστοιχα.

²⁴⁰ Διάγραμμα 5.

Η νέα ΔΔ του NATO διατήρησε τις δυο Μείζονες Στρατηγικές Διοικήσεις ήτοι της Ευρώπης και του Ατλαντικού και παράλληλα μείωσε τα Κύρια Υπό-Στρατηγεία στην Ευρώπη σε δύο, ονομάζοντάς τα Περιοχικές Διοικήσεις.²⁴¹ Σημαντικό επίσης στοιχείο, της εν λόγω αναδιοργάνωσης, υπήρξε η ίδρυση πολυεθνικών Κέντρων Συνδυασμένων Αεροπορικών Επιχειρήσεων. Μεταξύ αυτών ήταν και το 7ο Κέντρο Συνδυασμένων Αεροπορικών Επιχειρήσεων της Λάρισας αλλά και το αντίστοιχο (6^ο) του Εσκή Σεχίρ της Τουρκίας.

Πόσο όμως άντεξε η αναθεώρηση της Δομής Διοίκησης της Συμμαχίας του 1996;

Ήδη, από τη Σύνοδο Κορυφής της Ουάσιγκτον τον Απρίλιο του 1999, είχε διαφοροποιηθεί ο ρόλος του NATO σε θέματα ασφάλειας της Συμμαχίας. Παράλληλα, είχαν τεθεί με σαφήνεια οι απαιτήσεις αναθεώρησης των στρατιωτικών Δομών Διοίκησης -χωρίς να έχει ολοκληρωθεί η προηγούμενη Δομή-, υπό το πρίσμα του συνεχώς εξελισσόμενου περιβάλλοντος προκλήσεων κινδύνων και απειλών.²⁴² Αυτό, οδηγούσε σε νέες στρατιωτικές Δομές Διοίκησης. Το NATO όμως επιδεικνύοντας εξαιρετική ευελιξία, είχε μάθει να ζει και να επιβιώνει σε κατάσταση συνεχών αλλαγών και μη ολοκληρωμένων δομών.

Η απόφαση ριζικής αναδιοργάνωσης του NATO υιοθετήθηκε στις 12 Ιουνίου του 2003,²⁴³ ως αποτέλεσμα πολλών σημαντικών παραγόντων. Όπως: α/ της εισόδου τεσσάρων νέων μελών στο NATO,²⁴⁴ β/ της τρομοκρατικής επίθεσης στις 11-9-2001 στις ΗΠΑ γ/ των πιέσεων αναδιοργάνωσης του NATO από τις ΗΠΑ το 2002, ως απόρροια της προσπάθειας αναδιοργάνωσης των Αμερικανικών στρατιωτικών Δομών Διοίκησης, δ/ των αποφάσεων της Συνόδου Κορυφής της Μαδρίτης τον Ιούλιο του 1997, με τις οποίες ουσιαστικά, οριστικοποιήθηκε η έναρξη συνομιλιών ένταξης στο NATO της Δημοκρατίας της Τσεχίας, της Ουγγαρίας και της Πολωνίας, δημιουργήθηκε νέο φόρουμ για τη προώθηση της συνεργασίας NATO-Ρωσίας, και επισημοποιήθηκε η σύμπραξη με την Ουκρανία και τις χώρες του Μεσογειακού Διαλόγου (κράτη μη μέλη του NATO) αλλά και ε/ των αποφάσεων της Συνόδου

²⁴¹ Στο NATO αναφέρονταν ως Regional Command(s).

²⁴² Μαρκαντωνάτος, Λ., (2010), σ. 15.

²⁴³ Για τη δομή του NATO από 1999-2003 και από 2004-2009 βλ. Διάγραμμα 6 και 7.

²⁴⁴ Συμπεριλαμβανομένης της Ισπανίας η οποία εντάχθηκε πλήρως στο στρατιωτικό σκέλος του NATO το 1999 αν και ήταν μέλος από το 1980.

Κορυφής της Ουάσιγκτον τον Απρίλιο του 1999,²⁴⁵ στην οποία, θεσμοθετήθηκε, σύμφωνα με το νέο Στρατηγικό Δόγμα του ΝΑΤΟ, η χωρίς όρια δράση του παγκοσμίως και η μετατροπή του σε κατασταλτικό μηχανισμό, ενώ έπαυε και τυπικά πλέον να είναι μόνο “αμυντικός” οργανισμός, που απέκρουε ένοπλες επιθέσεις εναντίον των μελών του, αλλά θα ασχολείτο με «ζωτικά συμφέροντα, διαχείριση κρίσεων, επιβολή κυρώσεων για την τρομοκρατία».

Η εν λόγω ριζική αλλαγή ανέθετε,²⁴⁶ αφενός όλες τις επιχειρησιακές αρμοδιότητες στο Στρατηγείο της Ευρώπης στη Μόσχα (Βέλγιο), αφετέρου όλες τις αρμοδιότητες μετασχηματισμού των νατοϊκών δυνάμεων στο Στρατηγείο Μετασχηματισμού στη Βιρτζίνια (ΗΠΑ).²⁴⁷ Οι εν λόγω - πολιτικού επιπέδου αποφάσεις - ολοκληρώθηκαν το 2011.

Από το 2003 μέχρι την υιοθέτηση/υλοποίηση της Δομής Διοίκησης το 2011 συνέβησαν σημαντικά γεγονότα. Μεταξύ αυτών και η πανηγυρική 60^η Σύνοδος Κορυφής του Στρασβούργου/Κιέλο στις 3-4 Απριλίου 2009 που κύριο χαρακτηριστικό της ήταν η απαίτηση αλλαγής ρόλου και δυνατοτήτων των Στρατηγείων, ώστε να έχουν τη δυνατότητα ανάπτυξης στο/α Θέατρο/α Επιχειρήσεων.²⁴⁸ Επίσης, η Σύνοδος Κορυφής της Ουαλίας το 2014, έφερε στο φως νέους προβληματισμούς βασισμένους: α/ στις ριζικές αλλαγές στο διεθνές περιβάλλον ασφάλειας και της μερικής μετατόπισης της αμερικανικής εξωτερικής πολιτικής στην Ασία και τον Ειρηνικό, β/ της στρατηγικής επιδίωξης αυτονόμησης της Ευρώπης και, γ/ της μείωσης των αμυντικών δαπανών αλλά και της απαίτησης αντιμετώπισης από τη Συμμαχία υβριδικών μορφών πολέμου. Αυτά, σε μια περίοδο που τα κ-μ της είχαν αποκλίνουσες προτεραιότητες ως προς την ένταση και την κατηγοριοποίηση των νέων προκλήσεων ασφάλειας. Ήταν λοιπόν εξ αρχής ορατή η διεύρυνση του χάσματος στο πεδίο των στρατηγικών συμφερόντων των κ-μ της Συμμαχίας και συνεπώς τίθετο εν αμφιβόλω η ικανότητά της να φέρει σε πέρας με επιτυχία την αποστολή της και να υλοποιήσει το Στρατηγικό της Δόγμα.²⁴⁹

²⁴⁵ Μετείχαν οι 19 χώρες – μέλη του ΝΑΤΟ και οι 23 χώρες της «Σύμπραξης για την Ειρήνη».

²⁴⁶ 29 Ιουλίου 2003

²⁴⁷ Το SACLANT απενεργοποιήθηκε στις 19 Ιουνίου του 2003

²⁴⁸ Πηγή 2.

²⁴⁹ Πηγή 100.

Εν μέσω της κρίσης στο Ιράκ, των μη αξιόλογων επιχειρησιακών αποτελεσμάτων στο Αφγανιστάν, της διαρκούς συρρίκνωσης των αμυντικών προϋπολογισμών των κ-μ του ΝΑΤΟ αλλά και της αγωνίας των επιτελών του ΝΑΤΟ να προετοιμάσουν κείμενα επικοινωνιακά αξιοποιήσιμα, φάνηκε ότι το ΝΑΤΟ βρισκόταν εκ νέου σε υπαρξιακή κρίση.

Τη λύση φάνηκε να προσφέρει πρώτα η κρίση στην Ουκρανία και συνεπώς η δραστηριοποίηση του ΝΑΤΟ σε ένα παρωχημένο αλλά γνώριμο πεδίο αντιπαράθεσης με τη Ρωσία, που θα επανέφερε δυναμικά τις ΗΠΑ στο ευρωπαϊκό σύστημα ασφάλειας. Δευτερεύοντος, η δραματική έκρηξη της τρομοκρατίας στο νότιο περίγυρό του ΝΑΤΟ που δημιουργούσε απαιτήσεις ανταπόκρισης σε θέματα ασφάλειας. Και τα δυο έθεταν το ΝΑΤΟ ενώπιον σημαντικών απειλών αλλά και δοκιμασίας του Στρατηγικού Δόγματος διαχείρισης κρίσεων και της δέσμευσής του για συλλογική άμυνα αλλά και των Δομών διοίκησης που είχε υιοθετήσει.

Υπό το φως αυτών των εξελίξεων διαμορφώθηκε μια νέα Δομή Διοίκησης το 2016 που ισχύει μέχρι και σήμερα και χαρακτηρίζεται από μη στατικές δομές πλην ελαχίστων.²⁵⁰

Εξάγεται λοιπόν το γενικό συμπέρασμα ότι: α/ από τη περίοδο του πολέμου στη Κορέα τον Ιούνιο του 1950 (25-6-1950) διαφάνηκε η ανάγκη αντιμετώπισης της κομμουνιστικής επιθετικότητας και οι Σύμμαχοι κατέληξαν, τόσο στην ανάγκη επανεξέτασης των στρατιωτικών τους δομών, όσο και στην απαίτηση ενίσχυσης των στρατιωτικών δυνάμεων της Συμμαχίας, β/ οι βάσιμοι φόβοι ότι η Ευρώπη θα μπορούσε να είναι ο επόμενος στόχος της σοβιετικής επιθετικότητας, οδήγησαν τους Ηγέτες της νεοσύστατης Βόρειο-Ατλαντικής Συμμαχίας να εντοπίσουν άμεσα την αδυναμία/έλλειψη ενιαίας Διοίκησης και Ελέγχου των στρατιωτικών τους μονάδων/δυνάμεων. Γεγονός που έφερε από τα πρώτα στάδια ίδρυσης της Συμμαχίας στη δημιουργία στρατιωτικών δομών, γ/ κάθε αλλαγή στο Στρατηγικό Δόγμα της Συμμαχίας ακολουθούσε αναπροσαρμογή των στρατιωτικών Δομών Διοίκησης, ασχέτως αν είχε ολοκληρωθεί η προηγούμενη. Αποτέλεσμα το ΝΑΤΟ να λειτουργεί με μη ολοκληρωμένες Δομές Διοίκησης, χωρίς όμως να στερείται συνοχής και αποτελεσματικότητας, δ/ σημαντικό ρόλο που έπαιξε η ύπαρξη μιας κοινής αμυντικής πολιτικής και η συνεχής αναζήτηση μεγαλύτερης αποτελεσματικότητας με μικρότερο

²⁵⁰ Πίνακας 14

κόστος, ε/ η κατάρρευση της ΕΣΣΔ, η αλλαγή των Στρατηγικών Δογμάτων της Συμμαχίας, η εμπλοκή της σε Βοσνία-Ερζεγοβίνη, Κόσσοβο και Αφγανιστάν συνάμα με τη δημιουργία νέων προκλήσεων και διαφοροποίησης της φύσης των μελλοντικών απειλών, οδήγησαν σε μια νέα εποχή που χαρακτηριστικό της ήταν η κατάργηση των στατικών Δομών Διοίκησης και η δημιουργία υποδομών με δυνατότητα ανάπτυξης στο/α θέατρο/α επιχειρήσεων. Την εξέλιξη αυτή ενίσχυσε η συνεχής μείωση των αμυντικών Π/Υ των κ-μ του ΝΑΤΟ αλλά και οι προσπάθειες μείωσης του αριθμού των μη επιχειρησιακά αναγκαίων Στρατηγείων.

Έτσι από τη διάλυση του Συμφώνου της Βαρσοβίας το 1990 με τις συνεχείς αναθεωρήσεις της Δομής Διοίκησης του ΝΑΤΟ που ακολούθησαν, επιτεύχθηκε σημαντική μείωση των Στρατηγείων.²⁵¹ Μεταξύ των καταργημένων Στρατηγείων ήταν και το Χερσαίο Στρατηγείο της Λάρισας ενώ, με την ίδια απόφαση, το Αεροπορικό Στρατηγείο της Νάπολης μεταφέρθηκε στη Σμύρνη της Τουρκίας ως Αεροπορικό Στρατηγείο Σμύρνης που αργότερα καταργήθηκε και αυτό. Παράλληλα, καταργήθηκαν τα περισσότερα Κέντρα Συνδυασμένων Αεροπορικών Επιχειρήσεων μεταξύ των οποίων το 6^ο και 7^ο που απασχόλησαν τη Συμμαχία με τις ελληνοτουρκικές διαμάχες.

Το θέμα της διαμάχης των κ-μ της Συμμαχίας για τις στρατιωτικές της δομές εξετάστηκε πολύ συνοπτικά για να καταδείξουμε ότι δεν αποτελούσε μοναδικό γεγονός στο ΝΑΤΟ η ελληνοτουρκική διαμάχη για τα Στρατηγεία. Η λεπτομερής ανάλυση των πολλών συγκρούσεων αποτελεί ξεχωριστό θέμα μελέτης το οποίο όμως δεν θα μπορούσε να αποτελέσει αντικείμενο της παρούσας διατριβής.

Κεφάλαιο Δεύτερο

Η είσοδος της Ελλάδας και της Τουρκίας στο ΝΑΤΟ

2.1 Οι προβληματισμοί για τη στρατιωτική δομή της Συμμαχίας πριν την ένταξη Ελλάδας και Τουρκίας στο ΝΑΤΟ και η τελική απόφαση

Η Ελλάδα και η Τουρκία το Σεπτέμβριο του 1951 στην Οτάβα, επέτυχαν την είσοδό τους στο ΝΑΤΟ. Η διαδικασία περιγράφεται στη Διακήρυξη Προσχώρησης²⁵²

²⁵¹ Πηγή 2.

²⁵² Έγγραφο C7-D/23(Final) OR.ENG, (1951).

των δυο χωρών, και συγκεκριμένα στην παράγραφο 5 που αναφέρει ότι «... Ελλάδα και Τουρκία καθίστανται συμβαλλόμενα μέρη της συνθήκης κατά την ημερομηνία κατάθεσης των αντίστοιχων εγγράφων προσχώρησης στην κυβέρνηση των Ηνωμένων Πολιτειών της Αμερικής». Παράλληλα οι ΥΠΕΞ των δυο χωρών προσκλήθηκαν ως παρατηρητές στην 8^η Σύνοδο του ΝΑΤΟ στις 24 Νοε. 1951 στη Ρώμη.²⁵³

Η διαδικασία ένταξης ολοκληρώθηκε το 1952, αφενός με την υπογραφή σχετικού Πρωτοκόλλου,²⁵⁴ που αφορούσε στην πρότερη αποδοχή (διαδικασία κύρωσης) της συμφωνίας από τις χώρες μέλη του ΝΑΤΟ και προβλεπόταν στη Διακήρυξη Προσχώρησης²⁵⁵ και, αφετέρου, με την επικύρωση της συμφωνίας ένταξης από τη Βουλή των Ελλήνων επί κυβέρνησης Ν. Πλαστήρα, στη Συνεδρίαση της 18/2/1952 και από την Τουρκική Εθνοσυνέλευση. Το Πρωτόκολλο απαιτούσε και την τροποποίηση του Άρθρου 6 του Βόρειο-Ατλαντικού Συμφώνου.²⁵⁶

Από την ημερομηνία των ενταξιακών διαπραγματεύσεων, έγινε εμφανής ο κυρίαρχος ρόλος των ΗΠΑ, αφού, βάσει του Άρθρου 3 του Πρωτοκόλλου καθίσταντο υπεύθυνες επικοινωνίας με τις υπό ένταξη χώρες και συλλογής των επικυρωμένων θέσεων των κ-μ της Συμμαχίας.²⁵⁷

²⁵³ Έγγραφο D-D (51) 287, OR.ENG, (1951).

²⁵⁴ Έγγραφο D-D (52) 84, (1952).

²⁵⁵ Ο.π., ανέφερε ότι «.. οι απαιτήσεις της συνθήκης θα εκπληρώνονταν με την έναρξη ισχύος ενός πρωτοκόλλου σύμφωνα με τη διαδικασία που καθορίζεται στο παρόν ..».

²⁵⁶ Έγγραφο C9-R/1, (1952). Συγκεκριμένα ανέφερε ότι: «Εάν η Δημοκρατία της Τουρκίας γίνει συμβαλλόμενο μέρος στη Βορειοατλαντική Συνθήκη, το άρθρο 6 της Συνθήκης, από την ημερομηνία κατάθεσης από την κυβέρνηση της Δημοκρατίας της Τουρκίας του εγγράφου προσχώρησής της στην κυβέρνηση των Ηνωμένων Πολιτειών της Αμερικής, τροποποιείται ως εξής: - «Για τους σκοπούς του άρθρου 5, ένοπλη επίθεση εναντίον ενός ή περισσότερων συμβαλλομένων μερών θεωρείται ότι περιλαμβάνει ένοπλη επίθεση - (i) στην επικράτεια οποιουδήποτε συμβαλλομένου μέρους στην Ευρώπη ή στη Βόρειο Αμερική, στα Αλγερινά διαμερίσματα της Γαλλίας, στο έδαφος της Τουρκίας ή στα νησιά που υπάρχουν στη δικαιοδοσία οποιουδήποτε από τα συμβαλλόμενα μέρη στην περιοχή του Βόρειου Ατλαντικού βόρεια του τροπικού του καρκίνου · ii) στις δυνάμεις, τα πλοία ή τα αεροσκάφη οποιασδήποτε κατά την είσοδο ή την έξοδό τους από αυτά τα εδάφη ή από οποιαδήποτε άλλη περιοχή στην Ευρώπη στην οποία τοποθετήθηκαν δυνάμεις κατοχής οποιουδήποτε συμβαλλομένου μέρους κατά την ημερομηνία έναρξης ισχύος της συνθήκης ή της Μεσογείου ή της βόρειας Ατλαντικής ζώνης βόρεια του Τροπικού του Καρκίνου».

²⁵⁷ Άρθρο III Πρωτοκόλλου Ένταξης: «Το παρόν πρωτόκολλο τίθεται σε ισχύ όταν κάθε συμβαλλόμενο μέρος της συνθήκης του Βόρειου Ατλαντικού κοινοποιήσει στην κυβέρνηση των Ηνωμένων Πολιτειών της

Ελλάδα και Τουρκία, για πρώτη φορά, συμμετείχαν, ως πλήρες μέλη της Συμμαχίας, στην 9^η Σύνοδο του NATO στη Λισσαβόνα στις 20 Φεβρουαρίου 1952 υπό την Προεδρία του Καναδού Λέστερ Πίρσον.²⁵⁸

2.1.1 Η ελληνική αντίδραση της ένταξης της Ελλάδας στο NATO. Από τις δηλώσεις των εκπροσώπων των δυο χωρών (Ελλάδας Α.Σακελλαρίου και Τουρκίας Κοπρουλού) αντίστοιχα, διαφαίνεται η ευαρέσκεια των δυο χωρών για την ένταξη τους στο NATO ενώ, από την πρώτη κιόλας ομιλία τους καθίσταται φανερή η διαφορετική πολιτική προσέγγιση που είχαν οι δυο χώρες για την ένταξή τους στη Συμμαχία. Ο εκπρόσωπος της Ελλάδας αναφερόταν σε ειρήνη και ασφάλεια στην περιοχή, ενώ ο εκπρόσωπος της Τουρκίας θεωρούσε την Τουρκία ένα παλαιό σύμμαχο που έπαιρνε τη θέση που της ανήκε.

Συγκεκριμένα, ο Έλληνας εκπρόσωπος, μεταξύ άλλων, δήλωσε ότι «*Η Ελλάδα είναι ιδιαίτερα ευτυχής που στο μέλλον θα είναι μέλος αυτής της Συνθήκης, της οποίας οι στόχοι και οι αρχές αντιστοιχούν τόσο στενά με τις δικές της* » τονίζοντας ότι είναι πεπεισμένη ότι «*...η οργάνωση ενός πραγματικά αποτελεσματικού συστήματος συλλογικής ασφάλειας αποτελεί το καλύτερο μέσο διατήρησης της ειρήνης και διασφάλισης της δικαιοσύνης και της ελευθερίας για την εκπλήρωση των πιο ένθερμων φιλοδοξιών του ελληνικού έθνους...*». Κλείνοντας δήλωσε ότι «*η Ελλάδα, εκτιμά πλήρως αυτή την ασφάλεια που προσφέρει η Βορειοατλαντική Συνθήκη*» και ότι «*...η Ελλάδα συνειδητοποιεί πλήρως την έκταση της ευθύνης που καλείται να αναλάβει και θα την αναλάβει με την ίδια αποφασιστικότητα με την οποία, πριν από λίγο καιρό, ... συνάντησε τον αντίκτυπο της κομμουνιστικής επιθετικότητας* ».

Στην Ελλάδα, η ένταξη στο NATO, θεωρήθηκε από τον Πρόεδρο της Κυβέρνησης Ν. Πλαστήρα ως «*γεγονός χαρμόσυνο και πολύ σοβαρόν ...*», διότι όπως

Αμερικής την αποδοχή του. Η κυβέρνηση των Ηνωμένων Πολιτειών της Αμερικής ενημερώνει όλα τα συμβαλλόμενα μέρη της Συνθήκης του Βορείου Ατλαντικού για την ημερομηνία παραλαβής κάθε τέτοιας κοινοποίησης και για την ημερομηνία έναρξης ισχύος του παρόντος πρωτοκόλλου».

²⁵⁸ Έγγραφο C9-R/1, (1952), «*Συνοπτική αναφορά της πρώτης συνάντησης που πραγματοποιήθηκε στο Palacio da Assembleia Nacional της Λισσαβόνας, την Τετάρτη 20 Φεβρουαρίου 1952, στις 3 μμ*». Την Ελληνική Κυβέρνηση εκπροσώπησαν οι Σ. Βενιζέλος ΥΠΕΞ, Α. Σακελλαρίου Υπ. Εθνικής Άμυνας (ΥΕΘΑ) και ο Μ. Καρτάλης Υπ. Συντονισμού ενώ την Τουρκική Κυβέρνηση εκπροσώπησε ο ΥΠΕΞ Κουπρουλού.

είπε «...τιμάται ο Ελληνικός λαός, τιμώνται οι θυσίες του, τιμάται ο Ελληνικός στρατός...ανοίγεται εκ νέου ιστορία και επί πλέον εξασφαλίζεται η χώρα από κάθε επίθεση οπουθεδήποτε προερχομένη...». Παράλληλα, ο Κωνσταντίνος Τσαλδάρης χαρακτήριζε το Βόρειο-Ατλαντικό Σύμφωνο ως «επιτύμβιο πλάκα εις την ιδέαν του πολέμου» επισημαίνοντας ότι η Ελλάδα και η Τουρκία «δεν εισέρχονται εις ένα αμυντικό σύμφωνο αλλά εις ένα διεθνή πολιτικοοικονομικό οργανισμό...καταλαμβάνοντας μια θέση μικρού κράτους με μεγάλα δικαιώματα».²⁵⁹

Η υποστήριξη ένταξης της Ελλάδος στο NATO αναφέρεται εμμέσως πλην σαφώς και στην έκτακτη ανακοίνωση της 2/5/1962 της Γενικής Συνομοσπονδίας Εργατών Ελλάδος, που εκδόθηκε επί τη ευκαιρία της Υπουργικής Συνόδου. Βασικό της αίτημα ήταν, αφενός η συνέχιση και διεύρυνση της δωρεάν οικονομικής βοήθειας προς την Ελλάδα, αφετέρου, η ανάληψη αμυντικών δαπανών από το κοινό ταμείο της Συμμαχίας, που αποτελούσε πρόταση της ελληνικής Κυβέρνησης με παράλληλη ενίσχυση της ελληνικής βιομηχανίας, μέσω ευρείας κλίμακας παραγγελιών στρατιωτικού υλικού αλλά και κοινόχρηστων ειδών (διατροφής, ένδυσης, υπόδησης κλπ.).²⁶⁰

2.1.2 Η αντίδραση της Τουρκίας στην ένταξή της στο NATO. Από την άλλη, ο Τούρκος ΥΠΕΞ κινούμενος σε διαφορετική πολιτική γραμμή, έδωσε ιδιαίτερη έμφαση στην αποδοχή που έτυχε από τη κοινή γνώμη της χώρας του η ένταξη της Τουρκίας στη Συμμαχία. Αφετέρου, επεσήμανε, εμμέσως πλην σαφώς, ότι η Τουρκία αποτελούσε παλαιό σύμμαχο που έπαιρνε τη θέση που της ανήκε. Παράλληλα, διεκδίκησε άμεσα ρόλο στη Συμμαχία, διαβεβαιώνοντας ότι «θα βρουν στην Τουρκία έναν σύμμαχο κινούμενο με πνεύμα ολόψυχης συνεργασίας και έτοιμη να συμμετάσχει πλήρως σε όλες τις προσπάθειες που καταβάλλονται για την επίτευξη του στόχου της Συνθήκης στην οποία προσχωρούν».

2.1.3 Το πρόγραμμα ενημέρωσης κοινού. Και οι δυο χώρες όμως ήθελαν να ‘‘πουλήσουν’’ την ένταξή τους στο NATO στη κοινή τους γνώμη για πολιτικά οφέλη και για τη μεγαλύτερη δυνατή εσωτερική νομιμοποίηση των ενεργειών τους. Αυτός

²⁵⁹ Πρακτικά ΒτΕ, Συνεδρίαση 18/2/1952, Περίοδος Β', Συνόδου Α'.

²⁶⁰ Μακρή Φ., (1962).

ήταν ο λόγος που, της ένταξης των δυο χωρών στο NATO, ακολούθησε ένα εξαιρετικά επιτυχές πρόγραμμα ενημέρωσης του κοινού. Από ελληνικής πλευράς, αυτό έγινε μετά από αίτημα του Σ. Βενιζέλου.²⁶¹

Το πρόγραμμα ενημέρωσης, που καλύφθηκε εκτενώς από τα ΜΜΕ της εποχής τόσο σε Ελλάδα όσο και Τουρκία,²⁶² πραγματοποιήθηκε αφενός στη Θεσσαλονίκη στις 7 Σεπτεμβρίου έως 5 Οκτωβρίου 1952 (έκθεση Θεσσαλονίκης) και Αθήνα στις 20 Οκτωβρίου έως 2 Νοέμβριου του 1952, και, αφετέρου στην Άγκυρα στις 10 έως 18 Ιανουαρίου 1953, στη Σμύρνη στις 1 έως 5 Φεβρουαρίου 1953 και στην Κωνσταντινούπολη στις 19 Φεβρουαρίου έως 5 Μαρτίου 1953.²⁶³ Το πρόγραμμα είχε δυο θεματικές ενότητες. Μια γενική ενημέρωση για το NATO και μια ανάλυση για το ρόλο του NATO σε κάθε κ-μ που γινόταν η έκθεση. Για την ενημέρωση του κοινού χρησιμοποιήθηκε κάθε δυνατό μέσο (φωτογραφίες, γραφικά, κινητές μονάδες, κινηματογραφικές ταινίες, χάρτες, ραδιόφωνο, κλπ.).²⁶⁴

2.1.4 Τα διλήμματα και οι προβληματισμοί της πρώτης επέκτασης του NATO.

Η ένταξη των δυο χωρών στη Συμμαχία, πέραν των πανηγυρισμών, δημιούργησε διλήμματα τα οποία έπρεπε για πρώτη φορά από δημιουργίας της να επιλύσει, επιδεικνύοντας δημιουργική φαντασία και ευελιξία. Τα διλήμματα αυτά αφορούσαν: α/στις επιπτώσεις που θα είχε η επέκταση του NATO στην υφιστάμενη στρατιωτική Δομή Διοίκησης και Δομή Δυνάμεων της Συμμαχίας και στα γεωστρατηγικά συμφέροντα των συμμάχων στη Μέση Ανατολή, β/ κατά πόσον το NATO έπρεπε να

²⁶¹ Έγγραφο C9-R/1, (1952), *Επιστολή του εκτελεστικού Πρωθυπουργού και ΥΠΕΞ της Ελλάδος Ε. Βενιζέλου προς τον Στρατηγό Λόρδος Ίσμεϊ, Αναπληρωτό Προεδρεύοντος και ΓΓ του Συμβουλίου του NATO, Παρίσι, 28 Μαΐου 1952, «Είναι η άποψη της Βασιλικής Κυβέρνησης ότι θα μπορούσε να παρουσιαστεί στην Ελλάδα το γεγονός ότι θα ήταν πολύτιμη η προσπάθειά τους να ενημερώσουν τον ελληνικό λαό για τη σημασία της μεγάλης μας συμμαχίας και να τους εξοικειώσουν με τους στόχους τους. Ως εκ τούτου, έχω την τιμή να σας ζητήσω να εξετάσετε το ενδεχόμενο να αποσταλεί η ομάδα επίδειξης (show) στην Ελλάδα».*

²⁶² *Το Φως*, 9-9-1952, *Έθνος*, 22-9-1952, *Milliyet* 10-1-1953, *Sabah Postasi* 26-1-1953.

²⁶³ Σύμφωνα με έγγραφο C9-R/1, (1952), «σε 29 μέρες σε Θεσσαλονίκη και 21 σε Αθήνα παρακολούθησαν την έκθεση 552.098 και 203,050 επισκέπτες αντίστοιχα....» ενώ «σε 9 ημέρες έκθεσης στην Άγκυρα παρακολούθησαν 157,070 επισκέπτες, σε 5 ημέρες στη Σμύρνη 34.435 επισκέπτες και σε 15 ημέρες στην Κωνσταντινούπολη 228.968 επισκέπτες»

²⁶⁴ AC/52-D-54, (1954).

ξεφύγει της ατλαντικής του διάστασης (αν και είχε ήδη ενταχθεί η Ιταλία) και γ/ πώς η Τουρκία, ευρισκόμενη στην Ασία, θα μπορούσε να αποτελέσει μέρος μιας Ευρώ-Ατλαντικής Συμμαχίας;

Αυτός ήταν ο λόγος που πριν την οριστική ένταξη της Ελλάδας και της Τουρκίας, πραγματοποιήθηκαν σημαντικές διεργασίες, στρατιωτικού κυρίως ενδιαφέροντος αλλά με πολιτικές προεκτάσεις, στις οποίες διαφάνηκαν οι πρώτες διαφορετικές προσεγγίσεις/απόψεις των προς ένταξη χωρών με τη Συμμαχία. Το θέμα που προέκυψε, με την ένταξη των δυο χωρών, ήταν η απαίτηση τροποποίησης της υφιστάμενης στρατιωτικής Δομής Διοίκησης της Συμμαχίας και η ένταξη των στρατιωτικών δυνάμεων των δυο χωρών σε συγκεκριμένο συμμαχικό Στρατηγείο. Η απόφαση αυτή θα έπρεπε να ληφθεί πριν την οριστική ένταξη των χωρών, ώστε να μην υπάρχουν θέματα προς επίλυση μετά την ένταξή τους. Υπήρχε λοιπόν ένα πρόβλημα το οποίο έγκειτο στην απαίτηση ύπαρξης στρατιωτικών εισηγήσεων πριν τις πολιτικές αποφάσεις για την οριστική ένταξη των δυο χωρών.²⁶⁵

Η ανάγκη εξέτασης και επίλυσης του εν λόγω προβλήματος βασίστηκε σε κοινή εισήγηση της Μόνιμης Ομάδας Διαπραγματεύσεων (ΜΟΔ) και των Στρατιωτικών Αντιπροσώπων της Συμμαχίας προς το Συμβούλιο των Αντιπροσώπων.²⁶⁶ Σε αυτή σημειωνόταν: α/ η στρατιωτική σημασία της «..ασφάλειας των δυνάμεων του ΝΑΤΟ στη Νότια πτέρυγα του ΝΑΤΟ», που εξαρτιόταν από «τις αποτελεσματικές ρυθμίσεις για την άμυνα της Μέσης Ανατολής, τον έλεγχο της Μεσογείου και την ασφάλεια των θαλάσσιων και αεροπορικών επικοινωνιών σε ολόκληρη την περιοχή», αλλά και β/ η απαίτηση διευθέτησης των εν λόγω θεμάτων και κυρίως της τροποποίησης της στρατιωτικής Δομής της Συμμαχίας, πριν την ένταξη της Ελλάδας και της Τουρκίας στο ΝΑΤΟ. Βέβαια, όπως αναφέρεται και στο εν λόγω έγγραφο, το λογικό και σύνηθες ήταν η όποια στρατιωτική προσέγγιση να βασίζεται σε πολιτικές οδηγίες «παρά το αντίθετο». Αλλά αυτό δεν ήταν δυνατόν στην περίπτωση αυτή. Η οποιαδήποτε πολιτική απόφαση θα έπρεπε να λαμβάνει υπόψη της τις στρατιωτικές εισηγήσεις καλύτερης προσαρμογής των δύο χωρών στη Δομή Διοίκησης της Συμμαχίας, πριν τη λήψη πολιτικής απόφασης. Έτσι, η εν λόγω μελέτη συντάχθηκε «..εντός του συγκεκριμένου πλαισίου του ΝΑΤΟ » και όχι « ..βάσει μιας μη καθορισμένης

²⁶⁵ S.G.80/4, (1951), παρ. 6, σ. 2, με θέμα «Διοίκηση Μεσογείου και Μέσης Ανατολής».

²⁶⁶ Πηγή 72.

πολιτικής.»²⁶⁷ με την επισήμανση, να επανεξεταστεί πριν την τελική υποβολή της στη Στρατιωτική Επιτροπή και το Βορειοατλαντικό Συμβούλιο. Ήτοι, αμέσως μετά τις τελικές πολιτικές αποφάσεις και τις απόψεις που θα εκφραζόταν από την Ελλάδα και την Τουρκία επί των προτάσεων αυτών.

Το θέμα ήταν εξαιρετικά σοβαρό αφού αφορούσε στο υπό ποια Στρατιωτική Συμμαχική Διοίκηση οι δυο χώρες θα έθεταν τις στρατιωτικές τους δυνάμεις.

Η Συμμαχία, πριν την ένταξη της Ελλάδας και της Τουρκίας, είχε ήδη προσδιορίσει τις αμυντικές της απαιτήσεις για τη Μέση Ανατολή και τη Νότια Ευρώπη. Είχε, αποδεχτεί ότι η Μέση Ανατολή ήταν στρατηγικού ενδιαφέροντος για την Τουρκία και τομέας στον οποίο μπορούσε να συνεισφέρει σημαντικά στην άμυνα της Συμμαχίας. Παράλληλα, ότι η Τουρκία έχει επίσης συμφέροντα στη Νότιο Ευρώπη. Με τον έλεγχο των Δαρδανελίων μπορούσε να διαδραματίσει σημαντικό ρόλο στην άμυνα της Νότιας Ευρώπης. Συνεπώς, οι αμυντικές διευθετήσεις της Τουρκίας θα έπρεπε να συνδέονται με αυτές της Νότιας Ευρώπης.²⁶⁸ Αναφορικά με την Ελλάδα, είχε αποδεχτεί ότι η Ελλάδα ήταν περισσότερο συνδεδεμένη στην Ευρώπη παρά στη Μέση Ανατολή.²⁶⁹

Με βάσει τα παραπάνω, η στρατιωτική εισήγηση διαμόρφωσης της υφιστάμενης Δομής Διοίκησης της Συμμαχίας, λόγω ένταξης σε αυτήν των στρατιωτικών δυνάμεων των δυο χωρών, κατέληγε σε μία σύνθετη Δομή Διοίκησης με τη δημιουργία μιας νέας Συμμαχικής Διοίκησης για το θέατρο της Μέσης Ανατολής. Σε αυτήν έπρεπε να ανήκει η Τουρκία, ενώ η Ελλάδα θα έπρεπε να ενταχθεί στο κατεξοχόν Νότιο-Ευρωπαϊκό μέρος της Συμμαχίας που τελούσε υπό τη Διοίκηση του Ανώτατου Διοικητή Συμμαχικών Δυνάμεων Ευρώπης (στο εξής SACEUR).²⁷⁰

Η εν λόγω εισήγηση αντανάκλούσε κυρίως την οπτική της Μεγάλης Βρετανίας (MB). Αυτή, ήθελε Άγγλο Αξιωματικό ως Διοικητή της εν λόγω Διοίκησης που θα προϊστάτο μιας Ομάδας Σχεδίασης στην οποία θα συμμετείχαν οι ΗΠΑ, η MB, η Γαλλία, η Τουρκία και ενδεχομένως η Ελλάδα, ενώ οι ναυτικές δυνάμεις του NATO θα διασπώντο μεταξύ του εν λόγω νέου Στρατηγείου και του SACEUR, του οποίου την

²⁶⁷ S.G.80/4, (1951), σ.3.

²⁶⁸ Πηγή 72, σ.235.

²⁶⁹ S.G.80/4, (1951), σ. 3, 4.

²⁷⁰ Ο.π., σ. 4.

εποχή εκείνη προΐστατο ο Στρατηγός Ντουάιτ Αϊζενχάουερ.²⁷¹ Η οπτική της ΜΒ είχε ως βάση τη συμμετοχή της στο «Σύμφωνο της Βαγδάτης» αργότερα «Οργανισμό Κεντρικής Ευρώπης»,²⁷² που υπεγράφη το 1955 και στις ελπίδες για επίλυση των προβλημάτων της Μ. Ανατολής που, στα περίπου 24 χρόνια ζωής του, δεν επιβεβαιώθηκαν.

Οι στρατιωτικές αρχικές εισηγήσεις που υποβλήθηκαν στη Συμμαχία, σημείωναν ότι για τη δημιουργία Διοίκησης Μέσης Ανατολής θα έπρεπε να ληφθούν υπόψη οι ακόλουθοι παράγοντες:

α/ *«Η Τουρκία θα είναι μέρος της περιοχής του Βορειοατλαντικού Συμφώνου, αλλά η υπόλοιπη περιοχή της Μέσης Ανατολής θα βρίσκεται εκτός του ΝΑΤΟ.*

β/ *Οι χώρες της Βρετανικής Κοινοπολιτείας της Αυστραλίας, της Νέας Ζηλανδίας και της Νότιας Αφρικής θα συμβάλλουν ουσιαστικά στην υπεράσπιση της Μέσης Ανατολής. Δεν είναι, ωστόσο, μέλη του ΝΑΤΟ.*

γ/ *Τα κράτη της Μέσης Ανατολής μπορούν να συμβάλλουν στην υπεράσπιση της περιοχής και είναι ιδιαίτερα επιθυμητό να αποκτηθεί η συνεργασία τους. Και πάλι, όμως, δεν είναι μέλη του ΝΑΤΟ.*

δ/ *Η υπεράσπιση της Μέσης Ανατολής, η οποία προστατεύει τη νότια πλευρά της Δυτικής Ευρώπης, είναι θέμα που αφορά όλα τα έθνη του ΝΑΤΟ. Υπάρχουν, ωστόσο, ορισμένα κράτη του ΝΑΤΟ που δεν ασχολούνται άμεσα με τα θέματα της Μέσης Ανατολής και, ως εκ τούτου, δεν μπορούν να αναλάβουν υποχρεώσεις στις υποθέσεις της Μέσης Ανατολής.*

ε/ *Πρέπει να υπάρξει ενιαία υψηλή στρατηγική κατεύθυνση για την περιοχή της Μέσης Ανατολής στο σύνολό της.*

στ/ *Πρέπει να υπάρξει συντονισμός μεταξύ των Διοικήσεων της Ευρώπης και της Μέσης Ανατολής και ενότητα στην υψηλότερη στρατηγική κατεύθυνση που τους δίνεται ».*

Παράλληλα, καθόριζαν τις βασικές αρχές – προβλέψεις που θα έπρεπε να γίνουν από στρατιωτικής πλευράς ήτοι:

²⁷¹ Hahn P., (1991), σ. 113.

²⁷² Central Treaty Organization –CENTO. Αποτελείτο από Ιράν, Ιράκ, Πακιστάν, Τουρκία και ΜΒ, Βλ και Αραβίδης Ηρακλής, CENTO Power politics, power politics.eu/cento-to μέλλον του ΝΑΤΟ, 22-12-2017, ενημ 15-12-2020.

α. Ελλάδα και Τουρκία θα έπρεπε να είναι μέλη της Στρατιωτικής Επιτροπής και της Επιτροπής Αντιπροσώπων.

β. Η Ελλάδα θα αποτελούσε μέρος της Διοίκησης της Νότιου Ευρώπης που τελούσε υπό τη Διοίκηση του SACEUR.

γ. Η Τουρκία, αν και αποτελούσε κράτος του Βόρειο-Ατλαντικού Συμφώνου θα έπρεπε «... να συνδέεται πρωταρχικά με ρυθμίσεις για την άμυνα της Μέσης Ανατολής».

δ. Θα έπρεπε να καθοριστεί ένας Ανώτατος Συμμαχικός Διοικητής και να δημιουργηθεί ένα Στρατηγείο για να ελέγχει και να διοικεί το θέατρο επιχειρήσεων της Μέσης Ανατολής.

ε. Το εν λόγω Στρατηγείο (Μέσης Ανατολής) θα διοικείτο από Βρετανό Αξιωματικό.

στ. Το Στρατηγείο αυτό θα αποτελούσαν αρχικά Αξιωματικοί από τις ΗΠΑ, τη ΜΒ, τη Γαλλία και την Τουρκία καθώς και από «..ορισμένες χώρες της κοινοπολιτείας».

ζ. Από πλευράς τοποθεσίας του εν λόγω Στρατηγείου, θα ήταν προτιμότερο να βρίσκεται στην Αίγυπτο.

η. Η εν λόγω Διοίκηση θα είχε ενιαία διοίκηση και θα περιελάμβανε όλες τις δυνάμεις και διευκολύνσεις που θα διατίθεντο στη Διοίκηση αυτή για την υπεράσπιση της Μέσης Ανατολής.

θ. Η εν λόγω Διοίκηση θα διαιρείτο σε δυο (2) υποδεέστερες με ειδική πρόβλεψη αποτελεσματικού συντονισμού με τη Διοίκηση της Νότιας Ευρώπης στα πλαίσια της στρατηγικής σημασίας των Δαρδανελίων και του Βοσπόρου.

ι. Θα έπρεπε να υπάρξουν δυο (2) βασικές Συμμαχικές Ναυτικές Διοικήσεις στη Μεσόγειο. Η μία υπό τη διοίκηση του SACEUR και η άλλη υπό τη διοίκηση του Ανώτατου Διοικητή Συμμαχικών Δυνάμεων Μέσης Ανατολής.²⁷³ Παράλληλα υπήρχε η πρόβλεψη δημιουργίας υποδεέστερων διοικήσεων βάσει λειτουργικών απαιτήσεων ή/και γεωγραφίας, με σημαντικότερη αυτή του ελέγχου της Δυτικής Μεσογείου.

ια. Αναφορικά με τον έλεγχο του εναέριου χώρου της εν λόγω περιοχής, αν και αναγκαίος, θεωρήθηκε ότι, ήταν πολύ νωρίς να γίνουν προτάσεις.

²⁷³ Στο ΝΑΤΟ αναφέρεται ως SACME.

ιβ. Θα έπρεπε να ιδρυθεί μία Επιτροπή Αρχηγών Γενικών Επιτελείων Μέσης Ανατολής, αντίστοιχη της Στρατιωτικής Επιτροπής, με εκπροσώπους αρχικά από τις ΗΠΑ, τη ΜΒ, τη Γαλλία και την Τουρκία και των χωρών της Κοινοπολιτείας που συνεισφέραν με δυνάμεις.

ιγ. Η παραπάνω Επιτροπή θα έπρεπε να λειτουργεί ως Μόνιμη Ομάδα Μέσης Ανατολής αποτελούμενη από εκπροσώπους της Μόνιμης Ομάδας του ΝΑΤΟ, των ΗΠΑ, της ΜΒ και της Γαλλίας.

ιδ. Η Μόνιμη Ομάδα Μέσης Ανατολής θα έπρεπε να βοηθιέται από μια Στρατιωτική Επιτροπή Μέσης Ανατολής, που θα αποτελείτο από εκπροσώπους των χωρών που ήταν μέλη της Επιτροπής Αρχηγών Γενικών Επιτελείων,

ιε. Υψηλού επιπέδου στρατιωτικές οδηγίες θα παρέχονταν στον Ανώτατο Διοικητή Συμμαχικών Δυνάμεων Μέσης Ανατολής από τη Μόνιμη Ομάδα Μέσης Ανατολής, τα μέλη του οποίου θα ενεργούσαν με διπλή ιδιότητα. Δηλαδή ως μέλη της Μόνιμης Ομάδας του ΝΑΤΟ και ως μέλη της Μόνιμης Ομάδας Μέσης Ανατολής,

ιστ. Τα θέματα αμυντικών στρατιωτικών οδηγιών για τη Διοίκηση Μέσης Ανατολής, που θα αφορούν στην περιοχή του Βορειοατλαντικού Συμφώνου στην οποία η Τουρκία θα ανήκε, θα είχαν ως πρωταρχικό μέλημα το ΝΑΤΟ. Ο διαχωρισμός των θεμάτων, θα αποτελούσε αρμοδιότητα της Μόνιμης Ομάδας του ΝΑΤΟ και της Μόνιμης Ομάδας Μέσης Ανατολής

ιη. Η σύνδεση μεταξύ της Επιτροπής Αρχηγών Γενικών Επιτελείων Μέσης Ανατολής και της αντίστοιχης Στρατιωτικής Επιτροπής του ΝΑΤΟ θα επιτυγχάνονταν με κοινή εκπροσώπηση.²⁷⁴

Τα παραπάνω, σύμφωνα με την εισήγηση, θα έπρεπε, πριν την οριστικοποίησή τους, να τύχουν μελέτης και υποβολής σχετικών απόψεων από την Ελλάδα και την Τουρκία, οι οποίες όμως δεν αποτελούσαν ακόμα μέλη της Συμμαχίας.²⁷⁵ Τα θέματα έπρεπε να τεθούν και να συμφωνηθούν πριν την οριστική ένταξη των δυο χωρών και, αυτό έγινε.

²⁷⁴ S.G.80/4, (1951), σ.4 -7.

²⁷⁵ Ο,π, σ.7.

2.1.5 Οι συνομιλίες NATO Ελλάδας Τουρκίας για εύρεση λύσης. Της διατύπωσης των τελικών γραπτών απόψεων Ελλάδος²⁷⁶ και Τουρκίας,²⁷⁷, που προκάλεσαν την τελική εισήγηση ένταξης των δυο χωρών στη στρατιωτική Δομή Διοίκησης της Συμμαχίας,²⁷⁸ προηγήθηκαν συνομιλίες των Στρατηγών Ομάρ Μπράντλεϊ, Σερ Ουίλιαμς Σλιμ και Τσαρλς Λεκέρ σε Αθήνα, Άγκυρα και Παρίσι μεταξύ 8 και 15 Οκτ.1951 με την παρουσία του Στρατηγού Αϊζενχάουερ. Παράλληλα, εξετάστηκε και ο ρόλος της Αιγύπτου στη Διοίκηση της Μέσης Ανατολής.

Οι εν λόγω συνομιλίες, που διατυπώνονται ξεκάθαρα σε ένα πολυσέλιδο κείμενο, κατέδειξαν τη, σε πολιτικό επίπεδο αλλά με στρατιωτικό υπόβαθρο, διαφορετική προσέγγιση υπαγωγής των δυο νεοεισερχόμενων Συμμάχων, αλλά και τη διαφορετική προσέγγιση της Συμμαχίας με αυτήν της Τουρκίας, αναφορικά με την υπαγωγή της δεύτερης στη στρατιωτική δομή της Συμμαχίας.²⁷⁹ Από τα αρχεία των συνομιλιών διαφαίνεται ότι ο SACEUR αποδεχόταν την ένταξη της Ελλάδος υπό τον ίδιο. Όμως, ανησυχούσε ή μάλλον διαφωνούσε με την επέκταση των αρμοδιοτήτων του στην Τουρκία. Παράλληλα, διαφαίνονται οι αντιδράσεις τις τουρκικής πλευράς για τη δημιουργία μιας ξεχωριστής Διοίκησης Μέσης Ανατολής, στην οποία θα εντάσσονταν οι στρατιωτικές της δυνάμεις.

Συγκεκριμένα από την επίσκεψη της Στρατιωτικής Επιτροπής Αντιπροσώπων (όπως ονομάστηκαν αργότερα),²⁸⁰ σε Αθήνα, Άγκυρα και Παρίσι μεταξύ 8 και 15 Οκτ.1951, με την παρουσία του Στρατηγού Αϊζενχάουερ, φαίνεται ότι:²⁸¹

2.1.5.1 Συνομιλίες συντονισμού στο Παρίσι. Στο Παρίσι, στο οποίο πραγματοποιήθηκε συνάντηση συντονισμού και χάραξης κοινής γραμμής της Στρατιωτικής Επιτροπής Αντιπροσώπων, που προηγήθηκε των επισκέψεων σε Αθήνα και Άγκυρα, έγινε προσπάθεια να καθοριστεί ο ρόλος της Αιγύπτου στην υπό σύσταση Διοίκηση Μέσης Ανατολής, ως προϋπόθεση συνέχισης των συνομιλιών σε Αθήνα και Άγκυρα. Για την εξέταση αυτής της παραμέτρου θεωρήθηκε απαραίτητο να συζητηθεί

²⁷⁶ Πηγή 71.

²⁷⁷ Πηγή 70.

²⁷⁸ S.G.80/7, (1952).

²⁷⁹ C9-R/1, (1952), σ.18.

²⁸⁰ Στρατηγών Omar Bradley, του Sir William Slim και Charles Lecheres.

²⁸¹ C9-R/1, (1952), σ.1-18.

και αναλυθεί το πρόβλημα υπαγωγής της Ελλάδας είτε υπό τον SACEUR είτε υπό τη Διοίκηση Μέσης Ανατολής. Η πρόβλημα του Αϊζενχάουερ όμως ήταν στενά συνδεδεμένο με την ένταξη της Τουρκίας υπό τη διοίκησή του, την οποία θεωρούσε μη λογική και μη υλοποιήσιμη. Επίσης, υπήρξε προβληματισμός για την ένταξη της Ελλάδος στη Συμμαχία αλλά τη μη ένταξη της Γιουγκοσλαβίας. Γεγονός που, κατά τον Αϊζενχάουερ, θα απομόνωνε την Ελλάδα. Ως εκ τούτου, εκτιμούσε ότι, ίσως θα έπρεπε να δημιουργηθεί μια νέα Διοίκηση (Ελληνική) υπό τον Αρχιστράτηγο των Συμμαχικών Δυνάμεων Νοτίου Ευρώπης. Στην εισήγησή του αυτή, θα έπρεπε βέβαια να λάβει θέση η Ελλάδα, πριν ληφθεί η τελική απόφαση.

Η συζήτηση στο Παρίσι εξέτασε επίσης τη στάση που θα κρατούσε η Στρατιωτική Επιτροπή Αντιπροσώπων, στην επίσκεψή της στην Τουρκία. Οι δυσκολίες συνύπαρξης στην ίδια Διοίκηση, αφενός της Τουρκίας, ως πλήρες μέλος της Συμμαχίας και, αφετέρου, άλλων δυνάμεων της Μέσης Ανατολής, ήταν ορατές.

Η συντονιστική συζήτηση για την υπαγωγή της Τουρκίας, κατέληξε, αφενός στην απόφαση η Τουρκία να υπαχθεί υπό τη Διοίκηση Μέσης Ανατολής με Διοικητή Βρετανό Αξιωματικό, αφετέρου, με τη συμφωνία ότι η Αίγυπτος αποτελούσε ουσιαστική βάση για τη δημιουργία της Διοίκησης Μέσης Ανατολής

2.1.5.2 Συνομιλίες στην Αθήνα. Στην Αθήνα επικεφαλής της ελληνικής αντιπροσωπείας ήταν ο Έλληνας Α/ΓΕΕΘΑ Στρατηγός Γρηγορόπουλος. Αντικειμενικός σκοπός της συνάντησης ήταν να καθοριστεί η υπαγωγή των ελληνικών δυνάμεων στη Συμμαχία.

Η πρόθεση των Αθηνών ήταν να επιδείξει εξαρχής το εξαιρετικό φιλικό πλαίσιο που επιθυμούσε να διεξαχθούν οι συνομιλίες.²⁸² Ουσιαστικά αποσκοπούσε στην επίλυση του προβλήματος της ένταξης των ελληνικών στρατιωτικών δυνάμεων στη στρατιωτική δομή της Συμμαχίας, με ή χωρίς την ένταξη της Γιουγκοσλαβίας,²⁸³ αλλά και σε δωρεάν στρατιωτική ενίσχυση της χώρας.

Ο Στρατηγός Γρηγορόπουλος, αφού ανέπτυξε τη σημασία της Ελλάδος στα θέατρα (επιχειρήσεων) που την περιβάλλουν, κατέληξε, λέγοντας ότι « η Ελλάδα θα πρέπει να είναι στενά συνδεδεμένη με την Ευρώπη ». Παράλληλα όμως, τόνισε ότι η

²⁸² S.G.80/4, (1951), σ. 7.

²⁸³ Η μη ένταξη της Γιουγκοσλαβίας, όπως πίστευε η Ελλάδα, θα δημιουργούσε σύνθετα προβλήματα τόσο στο Αιγαίο Πέλαγος όσο στο Βόσπορο και στα Δαρδανέλια.

Συμμαχία θα έπρεπε να προσελκύσει το συντομότερο τη Γιουγκοσλαβία και ότι αν και η Ελλάδα αντιμετώπιζε σημαντική έλλειψη στρατιωτικών μέσων, βάσει της αξιολόγησης που είχε πραγματοποιηθεί, ήταν αποφασισμένη να αμυνθεί με όλα τα διαθέσιμα μέσα, είτε μόνη της είτε με τη βοήθεια της Συμμαχίας εναντίον της κομμουνιστικής επεκτατικής πολιτικής. Για να αιτιολογήσει δε την άποψη ένταξης της Ελλάδας στη διοίκηση της Ευρώπης, αναφέρθηκε στην απαραίτητη προϋπόθεση συνεργασίας με τη Γιουγκοσλαβία και στη σημαντική επιρροή που «..αυτό το ενωμένο μέτωπο θα είχε μεταξύ των δυσαρεστημένων στοιχείων στα βαλκανικά δορυφορικά κράτη..». Αντιλαμβανόμενος όμως ότι η συζήτηση περί Γιουγκοσλαβίας ενδεχομένως να αποτελούσε δικαιολογία λήψης απόφασης υπαγωγής της Ελλάδος στη Συμμαχική Διοίκηση Μέσης Ανατολής, τόνισε ότι « *Ο χώρος της Γιουγκοσλαβίας ήταν μεγάλης σημασίας και οποιαδήποτε απόφαση να τοποθετηθεί η Ελλάδα κάτω από τη Διοίκηση Μέσης Ανατολής θα σήμαινε ότι όλες οι προσπάθειες που θα μπορούσαν να γίνουν ώστε η Γιουγκοσλαβία να γίνει σύμμαχος με τις Δυτικές δυνάμεις θα ήταν άσκοπες* ». ²⁸⁴ Παράλληλα, καταθέτοντας τις απόψεις του για το πώς ο γιουγκοσλαβικός στρατός θα μπορούσε να χρησιμοποιηθεί προς όφελος της Συμμαχίας, τόνισε ότι « *ο συντονισμός μεταξύ Ελλάδας και Γιουγκοσλαβίας είναι απαραίτητος και ο συντονισμός πρέπει να είναι όσο το δυνατόν πιο αποτελεσματικός*». ²⁸⁵

Συνοψίζοντας, ο εκτελεστικός Πρόεδρος Σερ Ουίλιαμ Σλιμ ανέφερε ότι: « *α/ Η Ελλάδα πρέπει να είναι μέρος της Διοίκησης Συμμαχικών Δυνάμεων Ευρώπης και β/ ήταν άποψη της Ελλάδας ότι η Ελλάδα και η Γιουγκοσλαβία πρέπει να συντονίζονται στενά*» τονίζοντας όμως παράλληλα την αναγκαιότητα λήψης, πριν από όλα, πολιτικής απόφασης για το θέμα της Γιουγκοσλαβίας. Η συζήτηση συνεχίστηκε, με ελληνική παρέμβαση, επί σοβαρών θεμάτων κυρίως στρατιωτικής φύσεως. Στην εν λόγω παρέμβαση κατέστη ξεκάθαρο ότι η άμυνα της Ελλάδας δεν θα μπορούσε εξ' ολοκλήρου να αφεθεί στη Συμμαχία και ότι, χωρίς την επιπρόσθετη ενίσχυσή του, το ελληνικό ναυτικό δεν θα μπορούσε να ενεργεί με δυο τρόπους (εθνικό και συμμαχικό) « *αλλά θα έπρεπε να επικεντρωθεί στην κύρια αποστολή του, την υποστήριξη του Ελληνικού Στρατού,..*». ²⁸⁶

²⁸⁴ S.G.80/4, (1951), σ. 7-9.

²⁸⁵ Ο. π., σ. 9.

²⁸⁶ Ο. π., σ. 9-12.

Από τη συζήτηση δεν έλειψε και το θέμα της Αλβανίας. Η Ελλάδα ήθελε να δείξει τη στρατηγική σημασία της Αλβανίας ως εχθρικής χώρας, λόγω των αεροδρομίων της, των λιμανιών της, των εισόδων στην Αδριατική και του γεγονότος ότι αποτελούσε «*παρεμβαλλόμενη μάζα γης*» που «*σε περίπτωση εχθροπραξιών,...* θα μπορούσε να ξεπεραστεί γρήγορα από τα ελληνικά σύνορα σε συνδυασμό με τη Γιουγκοσλαβική δράση από το βορρά και με την υποστήριξη θαλάσσιας δράσης. Εάν αυτό γίνει μόνο από τις ελληνικές δυνάμεις, θα ήταν εις βάρος των ελληνικών επιχειρήσεων συνολικά, εκτός και αν μπορούσε γρήγορα να επιτευχθεί».²⁸⁷

Οι αντιπρόσωποι όμως της Συμμαχίας δεν ήθελαν δεσμεύσεις γι' αυτό και η συζήτηση έδειξε να τερματίζεται με μία "θολή" τελική τοποθέτηση του Στρατηγού Σλιμ. Αυτός, ομιλών εκ μέρους της Συμμαχίας, δεν ξεκαθάρισε ούτε το θέμα της υπαγωγής των στρατιωτικών δυνάμεων στη Δομή Διοίκησης του NATO, ούτε και το χρόνο ενίσχυσης των ελληνικών Ενόπλων Δυνάμεων (ΕΔ) με μέσα. Αν και αποδέχτηκε τις μεγάλες ελλείψεις της Ελλάδας σε στρατιωτικό υλικό υπογράμμισε ότι παρά τις έντονες προσπάθειες του NATO «*υπήρχε μεγάλη πίεση για την παροχή εξοπλισμού για άλλες δυνάμεις του NATO*». Το NATO δηλαδή «*δεν θα μπορούσε να υποσχεθεί ότι θα ενισχύσει με εξοπλισμό την Ελλάδα, ούτε τώρα ούτε στην αρχή ενός πολέμου, αλλά οι Έλληνες θα έπρεπε να υποβάλλουν τις απαιτήσεις τους ..., το συντομότερο δυνατόν...*».²⁸⁸

Από ελληνικής πλευράς όχι μόνο δεν επιδιώχθηκε να ξεκαθαριστούν τα πράγματα αλλά, αντίθετα, με τη τελική τοποθέτηση του Στρατηγού Γρηγορόπουλου ότι : «*Παρά τις απαισιόδοξες παρατηρήσεις του Στρατηγού Σλιμ σχετικά με την προμήθεια εξοπλισμού, η Ελλάδα είχε εμπιστοσύνη στις Δυτικές Δυνάμεις. Οι Έλληνες θα εκπληρώσουν τις υποχρεώσεις τους, όπως πάντα, και είναι έτοιμοι να υπακούσουν στις εντολές που θα λάβουν...*»,²⁸⁹ δηλώθηκαν οι μελλοντικές προθέσεις της Ελλάδος. Ίσως και ο "υποτακτικός" της ρόλος στις εντολές της Συμμαχίας και στην υλοποίηση των συμμαχικών απαιτήσεων, ασχέτως των απαιτήσεων άμεσης στρατιωτικής ενίσχυσης της από τη Συμμαχία.

Κατά την άποψή μου η Ελλάδα δεν έμαθε ποτέ να διεκδικεί από το NATO όσα ίσως έπρεπε και θα μπορούσε. Αντίθετα, προσπαθούσε σαν "καλός μαθητής" να

²⁸⁷ S.G.80/4, (1951), σ. 10.

²⁸⁸ Ο,π., σ.12.

²⁸⁹ Ο,π., σ.12.

επιδείξει δυνατότητες που δεν είχε και να διαμορφώσει την κοινή γνώμη αναλόγως πολιτικών σκοπιμοτήτων με εικόνες και συνθήματα.²⁹⁰

2.1.5.3 Συνομιλίες στην Άγκυρα. Στην Άγκυρα, η επίσκεψη της αντιπροσωπείας του NATO είχε διττό σκοπό. Αρχικά, επιθυμούσε την ανταλλαγή απόψεων με την τουρκική αντιπροσωπεία για τον πλέον αποτελεσματικό ρόλο της Τουρκίας στη Συμμαχία και τη Διοίκηση στην οποία θα υπαγόταν οι στρατιωτικές της δυνάμεις. Δεύτερον, επιδίωκε να λάβει τη συγκατάθεση της Τουρκίας για συμμετοχή της στη Διοίκηση της Μέσης Ανατολής στην οποία θα συνδεόταν και η Αίγυπτος αλλά και άλλες χώρες.

Η αντιπροσωπεία της Συμμαχίας αιφνιδιάστηκε δυσάρεστα, όταν ο Πρωθυπουργός της Τουρκίας Μεντερές ζήτησε να συμμετάσχει στις συνομιλίες, λαμβάνοντας έτσι και τη θέση του συντονιστή της συζήτησης. Στη σύσκεψη αυτή συμμετείχαν και οι Πρέσβεις των ΗΠΑ, ΜΒ και Γαλλίας ενώ από τουρκικής πλευράς, πέραν του Π/Θ της Τουρκίας, συμμετείχαν οι ΥΠΕΞ, ΥΠΑΜ και αριθμός αξιωματικών των τεσσάρων χωρών.

Στη συζήτηση δόθηκε η ευκαιρία στους εκπροσώπους του NATO να τονίσουν το γεγονός ότι μέχρι την ένταξη της Ελλάδας και της Τουρκίας στο NATO, η δεξιά πτέρυγα του SACEUR «...θα προστατευόταν μόνο από τις δυνάμεις που θα ενεργούσαν ανεξάρτητα από το NATO..» καταλήγοντας στο συμπέρασμα ότι απαιτείτο η δημιουργία ενός αμυντικού οργανισμού (υπονοώντας προφανώς τη Διοίκηση Μέσης Ανατολής) που θα αντιμετώπιζε όλες αυτές τις απειλές.

Η προσπάθεια να πειστεί η Τουρκία να αποδεχτεί την υπαγωγή της στη Διοίκηση Μέσης Ανατολής, ήταν εξόφθαλμα ορατή. Βέβαια, η συμμαχική αντιπροσωπεία, δεν παρέλειψε να παίξει το παιγνίδι της Άγκυρας “παζαρεύοντας” και υποσχόμενη στην Τουρκία αφενός «...κατάλληλες υψηλές θέσεις σε αυτή τη Διοίκηση...» και, ότι «..όποια και αν είναι η οργάνωση Διοίκησης, η παρούσα μέθοδος

²⁹⁰ Οι Ελληνικές Ένοπλες Δυνάμεις κατέβαλαν πολλές προσπάθειες να επιδεικνύουν, με κάθε ευκαιρία, στο NATO, την άριστη εκπαίδευσή τους, τις επιχειρησιακές τους δεξιότητες/δυνατότητες και την αρτιότητα και επάρκεια των πυρομαχικών και των μέσων που διέθεταν για μια καλή βαθμολογία στην αξιολόγηση, την ίδια περίοδο που η Τουρκία, σε κάθε ευκαιρία και κυρίως σε ασκήσεις του NATO και σε νατοϊκές επισκέψεις, έκρυβε ότι “καλό” είχε, με σκοπό να τις παρασχεθούν από τη Συμμαχία καλύτερα και περισσότερα μέσα.

αποστολής των προμηθειών των Ηνωμένων Πολιτειών στην Τουρκία θα συνεχιστεί υπό τις παρούσες ρυθμίσεις..».

Το ανατολίτικο παζάρι όμως δεν είχε ολοκληρωθεί αφού, ο Π/Θ της Τουρκίας λαμβάνοντάς τον λόγο ξεκαθάρισε ότι :

« Το ζήτημα της ένταξης της Τουρκίας στο NATO ήταν διαφορετικό από το ζήτημα της δημιουργίας μιας Διοίκησης στη Μέση Ανατολή. Η είσοδος της Τουρκίας στο NATO και σε μια υπάρχουσα οργάνωση Διοίκησης του NATO ήταν το πρώτο πρόβλημα και το μόνο άμεσης σημασίας. Το ζήτημα της Διοίκησης Μέσης Ανατολής και της σχέσης της Τουρκίας με αυτή την Διοίκηση ήταν ένα άλλο πρόβλημα το οποίο θα χρειαζόταν χρόνο για να επιλυθεί και θα έπρεπε να ακολουθήσει του πρώτου προβλήματος. ... Η Τουρκία είχε ήδη εκφράσει την έγκρισή της για τη διαφύλαξη της άμυνας στη Μέση Ανατολή και θα υποστήριζε την ίδρυση μιας Διοίκησης Μέσης Ανατολής ... Ωστόσο, αποτελούσε ξεχωριστό πρόβλημα που θα μπορούσε να ακολουθήσει μετά την ένταξη της Τουρκίας στο NATO και στον Οργανισμό Διοίκησης του NATO.... Η προσδοκία, η Τουρκία να πάρει τη θέση της σε αυτήν την οργάνωση η οποία δεν υπήρχε ακόμη, θα την υποβάθμιζε σε ένα χαμηλότερο και άνισο καθεστώς. Ωστόσο, θα ήταν αρκετά λογικό για την Τουρκία, μετά την είσοδό της στο NATO, να πάρει τη θέση της μέσα σε ένα υπάρχον κυβερνητικό οργανισμό του NATO ». Παράλληλα, ανέφερε τους λόγους για τους οποίους πίστευε ότι οι Τουρκικές δυνάμεις θα έπρεπε να τεθούν υπό τη Διοίκηση του Στρατηγού Αϊζενχάουερ. Ήτοι, η Τουρκία:

α. καλύπτει όλες τις διαδρομές που οδηγούν στη Μεσόγειο, ενώ τρεις από τις πιθανές αντίθετες διαδρομές είναι μέσω Τουρκίας,

β. είναι η μόνη χώρα που είναι σε θέση να προσβάλλει τις ρωσικές επικοινωνίες στη Μαύρη Θάλασσα και τον Δούναβη,

γ. έχει ένα όριο 2000 χιλιομέτρων με τη Ρωσία,

δ. βρίσκεται κοντά στην πηγή πετρελαίου και πρώτων υλών στη Ρωσία,

ε. αποτελεί ακέραιο και αναπόσπαστο (*integral and inseparable*) κομμάτι της Ευρώπης που αντιμετωπίζει η Ρωσία.

Η συζήτηση έκλεισε με τον Τούρκο Π/Θ να τονίζει τη στρατηγική σημασία της Τουρκίας και «το πλεονέκτημα και τη σημασία μιας ισχυρής Τουρκίας για την άμυνα σε πιθανή επίθεση στα Βαλκάνια και ως αποτρεπτικό παράγοντα επίθεσης ενάντια στη Μέση Ανατολή.»

Η τελική εισήγηση ένταξης της Ελλάδας και της Τουρκίας στη στρατιωτική Δομή Διοίκησης της Συμμαχίας, έγινε προς τη Μόνιμη Ομάδα Διαπραγματεύσεων (ΜΟΔ) με τη συνεργασία των δυο, προς ένταξη, χωρών, βάσει σχετικής εντολής που είχε δοθεί.²⁹¹ Η εν λόγω εισήγηση,²⁹² ουσιαστικά αποτελούσε περιγραφή των απόψεων των δυο προς ένταξη χωρών, ²⁹³ ενώ γινόταν σαφές ότι δεν αποτελούσε μια «συμφωνηθείσα εισήγηση... ούτε δέσμευε τη Μόνιμη Ομάδα, την Ελληνική ή την Τουρκική Κυβέρνηση με οποιονδήποτε τρόπο.» Ανέφερε ότι:

«Οι στρατιωτικές δυνάμεις της Ελλάδας και της Τουρκίας που έχουν ανατεθεί στο ΝΑΤΟ θα λειτουργούν υπό τη γενική διοίκηση του SACEUR μέσω της Διοίκησης Νοτίου Ευρώπης σύμφωνα με τα εξής:

α. Θα δημιουργηθεί υπό τον Αρχιστράτηγο Συμμαχικών Δυνάμεων Νοτίου Ευρώπης μια Διοίκηση Ελληνικών Χερσαίων Δυνάμεων αναφερόμενη σε αυτόν, για τις επιχειρήσεις των ελληνικών χερσαίων δυνάμεων,

β. Θα δημιουργηθεί κάτω από τον Αρχιστράτηγο Συμμαχικών Δυνάμεων Νοτίου Ευρώπης ένας Διοικητής Τουρκικών Χερσαίων Δυνάμεων αναφερόμενος σε αυτόν για τις επιχειρήσεις των τουρκικών χερσαίων δυνάμεων ,

γ. Η αεροπορική και ναυτική υποστήριξη για τις επιχειρήσεις των ελληνικών και τουρκικών δυνάμεων ξηράς θα παρασχεθεί από τον Αρχιστράτηγο Συμμαχικών Δυνάμεων Νοτίου Ευρώπης από τις δυνάμεις που του έχουν ανατεθεί, συμπεριλαμβανομένων εκείνων της Ελλάδας και της Τουρκίας,

δ. Οι αεροπορικές και ναυτικές δυνάμεις, εκτός από εκείνες του (γ), οι οποίες μπορούν να εκχωρηθούν για την υποστήριξη των ελληνικών και τουρκικών ξηρών δυνάμεων, θα λειτουργούν υπό την εποπτεία του Αρχιστράτηγου Συμμαχικών Δυνάμεων Νοτίου Ευρώπης κατά την περίοδο που του ανατίθενται,

ε. Ο Αρχιστράτηγος Συμμαχικών Δυνάμεων Νοτίου Ευρώπης θα είναι υπεύθυνος για το ενδεχόμενο συντονισμού των επιχειρήσεων των δυνάμεων της Ιταλίας και της Ελλάδας με εκείνες της Γιουγκοσλαβίας.»

Ήταν όμως όλα τα κ-μ του ΝΑΤΟ σύμφωνα στην ένταξη της Ελλάδας και της Τουρκίας στη Συμμαχία; Και αν όχι, ποιος ο καταλυτικός παράγοντας της τελικής

²⁹¹ Πηγή 91.

²⁹² S.G.80/7, (1952).

²⁹³ Πηγή 70 και Πηγή 71.

ομοφωνίας; Ποια ήταν η αντίδραση του Συμφώνου της Βαρσοβίας και ποιες οι εκτιμήσεις των ΗΠΑ;

2.2 Η Ένταξη της Ελλάδος στο ΝΑΤΟ το 1952 και οι σχέσεις με την Τουρκία μέχρι το 1974

Το κόστος εμπλοκής της Ελλάδος στους Βαλκανικούς Πολέμους, στη Μικρασιατική καταστροφή, στους δύο Παγκόσμιους Πολέμους (ΠΠ) αλλά και στον εμφύλιο που ακολούθησε, ήταν εξαιρετικά μεγάλο και δυσανάλογο του μεγέθους της και των πόρων της. Όχι μόνο καταστράφηκε σχεδόν ολοκληρωτικά, αλλά εσωτερικές πολιτικές εντάσεις είχαν ως επακόλουθο μια βαθιά πολιτική και κοινωνική κρίση. Αυτή, οδηγούσε, αφενός σε αδυναμία υιοθέτησης μιας κοινά αποδεκτής και ευρείας αποδοχής εξωτερικής πολιτικής και, αφετέρου, σε διαμόρφωση διαφορετικών αντιλήψεων περί εξωτερικών και εσωτερικών απειλών, εχθρών και φίλων με βάση τα συμφέροντα κυρίως πολιτικών ή/και κοινωνικών ομάδων, οι οποίες έβλεπαν την όποια υποστήριξη ξένων δυνάμεων προς τους αντιπάλους τους, ως εχθρική προς τα συμφέροντα ολοκλήρου του έθνους. Μετά το 2^ο ΠΠ και τον εμφύλιο, η ελληνική εξωτερική πολιτική και η πολιτική άμυνας ήταν πανομοιότυπες. Η εξωτερική πολιτική αντικατόπτριζε βέβαια περισσότερο τις ιδεολογικές πεποιθήσεις του εκάστοτε κυβερνώντος κόμματος, ενώ η αμυντική πολιτική ήταν μάλλον σταθερή.²⁹⁴

2.2.1 Η αναγκαιότητα ένταξης της Ελλάδος στο ΝΑΤΟ. Αποτελεί ερώτημα εάν η ένταξη της Ελλάδος το 1952 ήταν πολιτικά σκόπιμη και εθνικά αναγκαία για τη διασφάλιση της χώρας από την επεκτατική πολιτική της Σοβιετικής Ένωσης και των συμμάχων της ή ακόμα εάν θα απέφερε και οικονομικά οφέλη σε μια περίοδο εξαιρετικά δύσκολη.

Από το 1930 η Ελλάδα, αν και υπό πλήρη βρετανική επιρροή, αισθανόταν ανασφαλής από το Βορρά κυρίως λόγω Βουλγαρίας, ενώ από το 1950 προσπαθούσε, μέσω συμφωνιών της Βαλκανικής,²⁹⁵ να διασφαλισθεί από την κομμουνιστική

²⁹⁴ Βερέμης Θ., (1988), σ. 268.

²⁹⁵ Γκίκας Ι., (24-10-1950), Αρχείο Κ. Τσαλδάρη, Ίδρυμα Κωνσταντίνου Καραμανλή. Πρωτοβουλίες προσέγγισης κυρίως με τη Γιουγκοσλαβία και αργότερα και με την Τουρκία που οδήγησαν στις 28-2-1953 στη συνεργασία των τριών χωρών και στην υπογραφή της Συμφωνίας Φιλίας και Συνεργασίας γνωστής έκτοτε ως Συμφωνία της Άγκυρας.

επιθετικότητα αλλά και από τις βλέψεις της Βουλγαρίας. Βέβαια η διαφαινόμενη ελληνοτουρκική προσέγγιση είχε σημαντικά οφέλη και για την Τουρκία. Απέτρεπε τον κίνδυνο, αυτή, να βρεθεί εκτός της σφαίρας επιρροής της Δύσης και των κρατών στα οποία βασιζόταν για στρατιωτική και οικονομική ενίσχυση. Εξάλλου, η Ελλάδα αποτελούσε μέρος της "Δύσης". Το ερώτημα ήταν κατά πόσο η Τουρκία θα μπορούσε να θεωρηθεί "Δυτική" χώρα.

Μέχρι την Άνοιξη του 1951 δεν φαίνεται να υπήρξε ενδιαφέρον της Ελλάδας για ένταξη στο NATO ή άλλες αμυντικές συμμαχίες. Η κατάσταση άρχισε να διαφοροποιείται όταν η συζήτηση ένταξης της Ελλάδος στο NATO έλαβε έκταση σε αμερικό-βρετανικό επίπεδο, ενώ όπως φαίνεται και από την ανταλλαγή τηλεγραφημάτων τον Ιούλιο του 1951 μεταξύ του Χάρολντ Μακ-Μίλλαν²⁹⁶ και του Κωνσταντίνου Τσαλδάρη,²⁹⁷ η Ελλάδα επιθυμούσε την ένταξή της στο Ατλαντικό Σύμφωνο. Μια αντικειμενική προσέγγιση της θέσης της Ελλάδος έναντι των διεθνών εξελίξεων το 1951 και εντός του πλαισίου των Συμμαχικών σχεδίων περιγράφεται αναλυτικά στην έκθεση του Γ. Δρόσου προς την ΑΕ τον Πρόεδρο της Κυβέρνησης της Ελλάδος, στις 3-4-1951.²⁹⁸ Βάσει αυτής εκτιμάτο ότι οι σύμμαχοι προτιμούσαν να μη

²⁹⁶ Μετέπειτα Πρωθυπουργού της ΜΒ

²⁹⁷ Τηλεγράφημα Μακ-Μίλλαν., προς Κ. Τσαλδάρη, 21-7-1951: «Είμαι τόσο χαρούμενος που βλέπω ότι οι προσπάθειές μας στο Στρασβούργο έχουν κάποια επίδραση και θα χαρώ, όταν η Ελλάδα γίνει σύμμαχος με τις ΗΠΑ στο Σύμφωνο του Ατλαντικού». Απαντητικό τηλεγράφημα, 22-7-51: «Είμαι επίσης ευτυχής που η προσπάθειες στο Στρασβούργο δεν ήταν μάταιες. Εκτιμώ βαθιά τη χαρά σας για την αντίστοιχη συμμαχία της χώρας μου με το σύμφωνό σας στο Ατλαντικό και είμαι βέβαιος ότι θα αποτελέσει ένα ακόμη σημαντικό στοιχείο στην άμυνα της Ανατολικής Μεσογείου», Αρχείο Κ Τσαλδάρη, Ίδρυμα Κωνσταντίνου Καραμανλή.

²⁹⁸ Δρόσος Γ., (1951), σύμφωνα με την Έκθεση «τρία ήταν τα στάδια του αμερικανικού σχεδίου στο οποίο «εκούσαι-άκουσαι» προσχώρησαν ή θα προσχωρήσουν και οι λοιπές χώρες της Δύσης: Πρώτο στάδιο (ολοκλήρωση Μάρτιο 1952) η προπαρασκευή της κοινής γνώμης των Δημοκρατιών και η εξοικείωσή τους για την ανάγκη θυσιών, δεύτερον στάδιο (ολοκλήρωση Φθινόπωρο 1952) η ευθυγράμμιση πολιτική, στρατιωτική και ιδεολογική όλων των Δυτικών Δημοκρατιών προς τις ΗΠΑ και τρίτο στάδιο (αρχίζει το Φθινόπωρο του 1952 και λήγει την Άνοιξη του 1954) η μετατροπή της βιομηχανίας των ΗΠΑ σε πολεμική παράλληλα με την τελειοποίηση του οπλισμού των ΗΠΑ και ιδίως της τακτικής χρησιμοποίησης της ατομικής ενέργειας, την ενσωμάτωση της Δύσης σε σύστημα Άμυνας, ολοκλήρωση της πολεμικής προπαρασκευής και συνεπώς αναγκαστικής υποταγής της Ρωσίας...». Λεπτομερής Ανάλυση για την ένταξη της Ελλάδας στο NATO κυρίως ως αποτέλεσμα της εφαρμογής της μεταπολεμικής εξωτερικής πολιτικής των ΗΠΑ, ώστε να εδραιωθούν ως παγκόσμια δύναμη παγκοσμίων συμφερόντων και

μας γελάσουν, εντάσσοντάς μας άμεσα στο αμυντικό σύστημα, το οποίο όμως δεν ηδύνατο, την εν λόγω περίοδο, να κινηθεί αποτελεσματικά σε ότι αφορά τη χώρα μας. Ως εκ τούτου, δεν είχε ουσιαστική σημασία εάν η Ελλάδα εισέρχονταν ή όχι στο «Ατλαντικό Σύμφωνο» άμεσα ή θα παράμεινε εκτός για αρκετό καιρό ακόμα (περίπου ένα χρόνο). Εξάλλου, εκτιμάτο ότι: α/ η Ρωσία ηδύνατο να επιτεθεί στη Δύση μεταξύ Φθινόπωρου 1952 και Άνοιξης του 1954, β/ σε οποιαδήποτε επίθεση της Ρωσίας πριν το Φθινόπωρο του 1952, οι ΗΠΑ δεν θα επιχειρούσαν γενικό πόλεμο, ούτε σε περίπτωση μεμονωμένης επίθεσης κατά της Γιουγκοσλαβίας, ούτε σε περίπτωση ανάλογου επίθεσης εναντίον Ελλάδος και Τουρκίας και γ/ οι ΗΠΑ, θα αρκούσαν στην καταστροφή της βιομηχανίας της Γερμανίας και της Γαλλίας, ώστε να μην πέσουν στα χέρια της Ρωσίας.

Ιδιαίτερης σημασίας, από πολιτική όσο και από στρατιωτική άποψη, αποτελεί επίσης η θέση του Παν. Πιπινέλη το 1951. Αυτή ήταν ότι « η προσχώρηση της Ελλάδος εις το Ατλαντικό Σύμφωνο εγείρει τόσο σημαντικά ζητήματα , ώστε δεν είναι υπερβολή να λεχθεί ότι μέλλει να επηρεάσει από πάσης πλευράς την πολιτική της χώρας μας στρατιωτικά ,οικονομικά και εσωτερικά». Παράλληλα εξέφραζε την άποψη ότι ήταν καθοριστικής σημασίας υπό τις διαταγές τίνος Στρατηγείου θα γινόταν η υπαγωγή των στρατιωτικών δυνάμεων της χώρας. Αυτή «...έχει αποφασιστική σημασία ως προς τις περιστάσεις υπό τις οποίες θα τεθεί σε κίνηση το σύμφωνο». Αιτιολογούσε τη θέση του αυτή ισχυριζόμενος ότι η Συμμαχία μπορεί να εγγυάται την «αποκατάσταση και διατήρηση της ασφάλειας» σε περίπτωση επίθεσης, αλλά «δεν εγγυάται όμως ουδέ θα ηδύνατο να εγγυηθεί την άμυνα επί μιας εκάστης συμμαχικής χώρας ή τμήματος αυτής. Τούτο θα εξαρτηθεί από το γενικό σχέδιο άμυνας-επίθεσης και θα είναι συνάρτηση των στρατηγικών αντικειμενικών σκοπών ανά τα διάφορα στρατηγεία...Υπό της σκοπιάς αυτής η ένταξη της Ελλάδος υπό το στρατηγείο του στρατηγού Αϊζενχάουερ αποτελεί αναμφισβήτητα την καλύτερα λύση». ²⁹⁹

2.2.2 Τα διλήμματα των Συμμάχων – Ο ρόλος των ΗΠΑ. Παρά την επιθυμία ένταξης της Ελλάδας και της Τουρκίας στο ΝΑΤΟ υπήρξαν αντιδράσεις που είχαν ως

παράλληλα σταθερά συγκρουσιακών με τη Σοβιετική Ένωση αλλά και τη Μ. Βρετανία, βλ. Κατιριτζή Μ., (1995).

²⁹⁹ Πιπινέλης Παν., *''Δια την Ασφάλειαν της Ελλάδος, Πώς θα περιοριστούν οι κίνδυνοι''*, Εφ. Ελληνική Ημέρα, (1951).

επιχείρημα ότι « θα αποτελούσε απόκλιση από την αρχική αντίληψη του NATO ως αμυντικής συμμαχίας της βορειοατλαντικής κοινότητας, συμπεριλαμβανομένων μόνο των δημοκρατικών χωρών με κοινή πολιτιστική κληρονομιά». Δεν εξέλειπαν βέβαια και οι φόβοι «...επέκτασης των δεσμεύσεων του NATO σε μια συνοριακή περιοχή χωρίς ενδιάμεσο σταθμό μεταξύ αυτής και της σοβιετικής σφαίρας...».

Της πρωτοβουλίας των ΗΠΑ για ένταξη των δυο χωρών στο NATO προηγήθηκε όπως φαίνεται, η προσεκτική διερεύνηση των προθέσεων των κρατών μελών (κ-μ) του NATO από τις μυστικές Υπηρεσίες των ΗΠΑ,³⁰⁰ και κυρίως της MB³⁰¹ και της Γαλλίας.³⁰² Η συμφωνία των εν λόγω «Τριών Μεγάλων» θα παράκαμπτε οποιουσδήποτε προβληματισμούς των υπολοίπων κ-μ. Η πεποίθηση των ΗΠΑ ήταν ότι η ένταξη Ελλάδος και Τουρκίας στο NATO ήταν «...πιο συμφέρουσα και αποτελεσματική...» από την δημιουργία μιας ξεχωριστής Μεσογειακής Συμμαχίας. Το μεγαλύτερο πρόβλημα όμως εντοπιζόνταν στη δυνατότητα ύπαρξης συμφωνίας μεταξύ των ΗΠΑ, MB και Γαλλίας αναφορικά με τη Δομή Διοίκησης της Μεσογείου.

³⁰⁰ Αναφορά Πληροφοριών CIA, 5/1951, No 75 με θέμα «Reaction of NATO Governments to US proposals to include Greece and Turkey in NAT»: « Οι ΗΠΑ αρχίζουν διαπραγματεύσεις για να εξασφαλίσουν την ομόφωνη έγκριση των εθνών NAT για την ένταξη της Ελλάδας και της Τουρκίας στο NATO... Η Ιταλία βρισκόταν στην πρώτη γραμμή εκείνων που τάχθηκαν υπέρ της ένταξης της Ελλάδας και της Τουρκίας στο NATO και η απόφαση για την Ένωση έγινε με ενθουσιασμό. ... Το Νορβηγικό Υπουργείο Εξωτερικών, το οποίο έως τώρα ήταν έντονα αντίθετο σε αυτή την επέκταση του NATO, έδειξε ότι εάν η ένταξη μπορεί να δικαιολογηθεί για στρατηγικούς λόγους, η νορβηγική κυβέρνηση θα υποστηρίξει την κίνηση και θα προσπαθήσει να ξεπεράσει τις πολιτικές δυσκολίες ... (κοινοβούλιο). Καμία εξαίρεση σχετικά με το θέμα δεν έχει ακόμη ληφθεί από τον Καναδά, τη Δανία, την Ισλανδία και τις χώρες της Μπενελούξ (Benelux). Αυτές οι χώρες πιθανότατα θα συμφωνήσουν με την απόφαση των μεγαλύτερων χωρών, αν και θα δουν με κάποια απροθυμία αυτή την επέκταση των δεσμεύσεων. Η Πορτογαλία θα εγκρίνει, αλλά θα επιδιώξει να εξαρτήσει την έγκρισή της από την ταυτόχρονη ένταξη της Ισπανίας στο NATO».

³⁰¹ Ο.π., «Το Ηνωμένο Βασίλειο, το οποίου πιθανότατα θα ακολουθήσουν οι περισσότερο διστακτικές μικρότερες χώρες, κυρίως η Νορβηγία και η Δανία, έχει μέχρι στιγμής αντιταχθεί στην ένταξη της Ελλάδας και της Τουρκίας στο NATO. Το Ηνωμένο Βασίλειο θα προτιμούσε πιθανότατα μια συμφωνία των Τριών Μεγάλων (Big Three) με την Ελλάδα και την Τουρκία εκτός του NATO. (Το Ηνωμένο Βασίλειο και η Γαλλία έχουν συνάψει με την Τουρκία κοινή συνθήκη ασφάλειας το 1939 και τερματίζεται το 1954)».

³⁰² Ο.π., «... Η γαλλική κυβέρνηση δήλωσε ότι δεν μπορεί να λάβει θέση επί του θέματος πριν από τις εθνικές εκλογές του Ιουνίου. Ωστόσο, οι Γάλλοι θα υποστηρίξουν τελικά την ένταξη της Ελλάδας και της Τουρκίας στο NATO, παρά το φόβο πρόκλησης της ΕΣΣΔ. Οι Γάλλοι αναμένουν να είναι σε θέση να ασκήσουν μεγαλύτερη επιρροή στις μεσογειακές υποθέσεις, συνεπεία της ενσωμάτωσης αυτών των δύο μεσογειακών χωρών στο NATO ...».

Η δημιουργία, λοιπόν, μιας βιώσιμης και χωρίς προβλήματα Δομής Διοίκησης στο χώρο της Μεσογείου αποτελούσε θέμα προβληματισμού και διαφορετικών οπτικών ακόμα και πριν από την ένταξη της Ελλάδος και της Τουρκίας.

Προβληματισμός και ανάλυση πιθανών επιπτώσεων υπήρξε επίσης και για την αντίδραση της ΕΣΣΔ αναφορικά με την ένταξη Ελλάδος και Τουρκίας είτε στο ΝΑΤΟ, είτε σε ένα συνασπισμό στη Μεσόγειο με χώρες που είτε ανήκαν στο ΝΑΤΟ είτε όχι, αλλά με τη συμμετοχή και των ΗΠΑ. Οι ανησυχίες αυτές καταγράφηκαν και έγιναν πλήρως αποδεκτές τη 14^η Ιουνίου του 1951 από την Συμβουλευτική Επιτροπή Πληροφοριών των ΗΠΑ, σε μια ειδική εκτίμηση της κατάστασης.³⁰³ Βάσει αυτής, οι ΗΠΑ εκτιμούσαν ότι το Κρεμλίνο ήταν απίθανο να προβεί σε ένα γενικευμένο πόλεμο, αλλά ήταν σχεδόν βέβαιη η εκδήλωση ψυχολογικών επιχειρήσεων, πολιτικές και οικονομικές πιέσεις, διπλωματικές ενέργειες σε επίπεδο ΟΗΕ, αύξηση της προπαγάνδας εναντίον της Δύσης και τέλος απειλητικές χειρονομίες.

Από μέρους της ΕΣΣΔ, η ένταξη των δυο χωρών σε οποιαδήποτε συμμαχία που θα συμμετείχαν και οι ΗΠΑ, εκτιμάτο ότι θα εκλαμβάνονταν: α/ ως εμπόδιο στην σοβιετική επέκταση όχι μόνο στην Ανατολή αλλά και στην Ευρώπη, β/ ως δυνητική τοπική και περιορισμένη απειλή στην ασφάλεια της, γ/ ως μια επιπρόσθετη απόδειξη της επιθετικής πολιτικής της Δύσης έναντι της ΕΣΣΔ, και τέλος δ/ ως ενδεχόμενο μιας μελλοντικής στρατιωτικής συνεργασίας του ΝΑΤΟ με τη Δ. Γερμανία. Αντιθέτως, η ένταξη των δυο χωρών σε μια συμμαχία χωρίς τη συμμετοχή δυτικοευρωπαϊκών χωρών (Γαλλίας –Αγγλίας) και των ΗΠΑ, σε σύγκριση με την ένταξή τους στο ΝΑΤΟ, εκτιμάτο ότι θα εκλαμβάνονταν από την ΕΣΣΔ ως «...μια μεγαλύτερη πιθανή απειλή...».³⁰⁴

Ενδεχόμενη όμως άρνηση της Γαλλίας και ΜΒ να αναλάβουν υποχρεώσεις ασφάλειας για τις δυο χώρες (Ελλάδα-Τουρκία), θα έδινε επίσης την εντύπωση μιας αδύναμης και χωρίς συνοχή Συμμαχίας, γεγονός που θα υποχρέωνε μεταγενέστερα τις ΗΠΑ να αναλάβουν δεσμεύσεις έναντι αυτών των χωρών. Πράξη η οποία εκτιμάτο ότι το Κρεμλίνο θα τις εκλάμβανε ως λιγότερο απειλητικές.

Πέραν τούτων, διαφαίνεται ότι υπήρξε προβληματισμός στις ΗΠΑ για τις ψυχολογικές επιπτώσεις στο λαό της Βουλγαρίας. Δυο ήταν τα κύρια σημεία

³⁰³ Αναφορά CIA, RDP79S01011A000400010008-7, SE-7. (15-6-1951), με θέμα : «*Probable Soviet Reaction to the Inclusion of Greece and Turkey in Western Defence Agreements*».

³⁰⁴ Ο.π.,παρ.4, σ. 2.

προβληματισμού. Ήτοι: α/ « η Διοίκηση Νότιο-Ανατολικής Μεσογείου σε σχέση με την ενσωμάτωση της Ελλάδας και της Τουρκίας στον Οργανισμό του Βορειοατλαντικού Συμφώνου » και β/ « ο Συμμαχικός επιχειρησιακός σχεδιασμός σε σχέση με την εθνική βουλγαρική κυριαρχία, που θα μπορούσε να προκαλέσει αποφασιστική ανατροπή της βουλγαρικής κοινής γνώμης και να ενισχύσει τη συμμαχία Βουλγαρίας-Σοβιετικής Ένωσης». Παράλληλα, εκφράζονταν φόβοι μεταβολής, της θετικής προς τη Δύση άποψης του βουλγαρικού λαού (που όπως εκτιμάτο τα 2/3 του έβλεπαν θετικά τη Δύση), σε υποστηρικτή του Βούλγαρο-Ρωσικού άξονα. Επισημαίνονταν επίσης η ευκαιρία που θα δινόταν στη βουλγαρική Κυβέρνηση να πείσει το λαό της για τα "ιμπεριαλιστικά" σχέδια που αποσκοπούσαν, αφενός στο να παραδώσουν τη Βουλγαρία στους παραδοσιακούς της εχθρούς, ήτοι σε Ελλάδα, Γιουγκοσλαβία και Τουρκία και, αφετέρου, να την καταλάβουν και να τη διαμελίσουν.³⁰⁵

Η αμερικανική όμως Κυβέρνηση, μετά το 2^ο ΠΠ, προσπάθησε να πείσει το κοινό της για την επικείμενη σοβιετική απειλή, η οποία δεν περιοριζόταν μόνο εναντίον της Ελλάδος, αλλά θα είχε σοβαρές συνέπειες για την ασφάλεια τόσο της Τουρκίας όσο και της Δυτικής Ευρώπης.³⁰⁶ Από τον Φεβρουάριο του 1951, οι ΗΠΑ θεωρούσαν την Ελλάδα γέφυρα για τη Μέση Ανατολή, απαραίτητη για τη Δύση, με τις ΕΔ της να έχουν ως αντικειμενικό σκοπό την αντιμετώπιση της εσωτερικής ασφάλειας αλλά και της σοβιετικής επεκτατικότητας. Παράλληλα, η γεωστρατηγική αξία της Τουρκίας και η χρησιμότητα της Ελλάδας για τη Δύση καθιστούσε τις δυο χώρες σημαντικές για την ένταξή τους στο ΝΑΤΟ.³⁰⁷

Η εν λόγω αναθεώρηση της εξωτερικής πολιτικής των ΗΠΑ έπαιξε σημαντικό ρόλο στη διαμόρφωση της ελληνικής εξωτερικής πολιτικής και πολιτικής ασφάλειας και διαμόρφωσε νέες προοπτικές ελληνοαμερικανικής συνεργασίας όπως τη

³⁰⁵ Αναφορά CIA, (28-4-1952) RDP82-00457R011800070008-0, 50X1-HUM, με θέμα : «Βουλγαρική Αντίδραση στην Ενσωμάτωση της Ελλάδας και της Τουρκίας στο ΝΑΤΟ».

³⁰⁶ Βερέμης Θ., (1988), σ. 239-240.

³⁰⁷ Χατζηβασιλείου Ε., (2006), σ.13.

συμμετοχή της Ελλάδας στο πρόγραμμα Αμοιβαίας Αμυντικής Βοήθειας,³⁰⁸ που ενίσχυε κυρίως τις στρατιωτικές δυνάμεις της χώρας.³⁰⁹

2.2.3 Οι επιπτώσεις συμμετοχής της Ελλάδας στο NATO σε σχέση με την αμερικανική επιρροή ένταξής της σε αυτό. Η ένταξη της Ελλάδος στο NATO το 1952 δείχνει ότι, παρά τους προβληματισμούς που εκφράστηκαν ακόμα και δημοσίως, τα προβλήματα που προκάλεσε ο εμφύλιος και η αδυναμία επίλυσης των προβλημάτων από τις διαιρεμένες και υπό παράλυση ελληνικές Κυβερνήσεις, ήταν αρκετά για να θεωρηθεί η ένταξη στο NATO ως πρόσθετη εγγύηση έναντι της απειλής που δημιουργούσε ο κομμουνισμός στις Βαλκανικές χώρες. Ήταν επίσης μια ευκαιρία εισόδου στην κοινότητα των δημοκρατικών ευρωπαϊκών χωρών και, επαγωγικά, μερικής απεξάρτησης από τον απόλυτο αμερικανικό έλεγχο. Η εν λόγω θεώρηση όμως έθετε την Ελλάδα υπό αμερικανική επιρροή, εκλαμβάνοντάς την ως τη μοναδική εγγύηση μιας γρήγορης νίκης εναντίον των κομμουνιστών, αντικαθιστώντας τη μέχρι τότε βρετανική κυριαρχία στο χώρο αυτό. Εξάλλου, είναι γεγονός ότι ως μεγαλύτερη απειλή για την Ελλάδα, αμέσως μετά το 2^ο ΠΠ και τον εμφύλιο, θεωρήθηκε η ΕΣΣΔ, η οποία, κατά τη διάρκεια του Ψυχρού Πολέμου(ΨΠ), ενδυνάμωνε τις απαιτήσεις των Βαλκανικών χωρών εναντίον της Ελλάδας, δημιουργώντας μια πολυετή κρίση με τις Βαλκανικές χώρες, που διήρκησε και στη δεκαετία 50' και 60'.

Η Ελλάδα έτσι κατέστη το πρώτο πεδίο μάχης του ΨΠ και προπύργιο κατά της κομμουνιστικής επέκτασης, με τις ενέργειες των ελληνικών Κυβερνήσεων να τελούν υπό πλήρη έλεγχο/έγκριση των αμερικανικών αρχών. Γεγονός που αποτέλεσε διαχρονικά εξαιρετικά κρίσιμο πολιτικό ζήτημα, δημιουργώντας οξύτατες πολιτικές αντιπαραθέσεις/εντάσεις στο εσωτερικό της χώρας.³¹⁰ Ταυτόχρονα, επετράπη στις ΗΠΑ να λειτουργούν αμερικανικές υπηρεσίες βοήθειας στην Ελλάδα.³¹¹ Αυτές ήλεγχαν ακόμα και τις ΕΔ της χώρας,³¹² που είχαν ως κύριο έργο την εσωτερική

³⁰⁸ Πρόγραμμα Απόκτησης Κύριου Αμυντικού Υλικού (Major Defense Acquisition Program-MDAP) που το 1954 μετονομάστηκε σε Πρόγραμμα Στρατιωτικής Συνεργασίας (Military Assistance Programme -MAP).

³⁰⁹ Χατζηβασιλείου Ε., (2006), σ.13.

³¹⁰ Βερέμης Θ., (1980), σ. 15-21.

³¹¹ Κουλουμπής Θ. , (1983), σ. 13-14.

³¹² Βερέμης Θ.,(1988), σ. 281.

ασφάλεια για αποφυγή της κομμουνιστικής κυριαρχίας και όχι τόσο την υπεράσπιση της εδαφικής κυριαρχίας. Έξαλλου, ένα (1) χρόνο μετά την είσοδο της Ελλάδας στο ΝΑΤΟ, υπογράφηκε διμερής συμφωνία μεταξύ Ελλάδος και ΗΠΑ βάσει της οποίας προσδιορίστηκε η νομική βάση της αμερικανικής στρατιωτικής παρουσίας στην Ελλάδα (Βάσεις), αλλά και οι προϋποθέσεις βάσει των οποίων οι ΗΠΑ είχαν δικαίωμα χρήσης και ανεφοδιασμού των Βάσεών τους στην Ελλάδα και χρήσης του ελληνικού Εθνικού Εναέριου Χώρου (ΕΕΧ).

2.2.4 Οι σχέσεις των προς ένταξη χωρών Ελλάδας και Τουρκίας. Οι σχέσεις Ελλάδος-Τουρκίας μεταξύ 1947 και 1954 (περίοδο εισόδου των δυο χωρών στο ΝΑΤΟ και μετά από αυτήν, ήτοι 1952-1954), αν και μπορεί να χαρακτηριστεί ως περίοδος αργαστής συνεργασίας με ανταλλαγή επισκέψεων αξιωματούχων των δυο χωρών, δεν ήταν απαλλαγμένη από διμερείς διαμάχες. Αυτές, από πλευράς Τουρκίας, αφορούσαν ζητήματα αναφορικά με το επίπεδο διαβίωσης της μουσουλμανικής μειονότητας στην Ελληνική Θράκη, χωρίς όμως να υποκρύπτεται η ανησυχία της Τουρκίας για συνένωση Ελλάδος-Κύπρου (από το 1950). Από ελληνικής πλευράς υπήρχαν θέματα που αφορούσαν την παροχή αδειών σε αποδήμους της Ίμβρου και Τένεδου αλλά και προβλημάτων αλιείας στο Αιγαίο. Η περίοδος όμως αυτή καταδεικνύει και μια "καταναγκαστική" εξωτερική πολιτική. Αυτή βασίζεται σε σχέσεις εξάρτησης και προστασίας του αδύνατου από τον ισχυρό, παρά μια αυθόρμητη και ειλικρινή σχέση, υποδηλώνοντας εμμέσως πλην σαφώς τον οιονεί ρόλο του κράτους δορυφόρου που αποδίδει η Τουρκία για την Ελλάδα, αποδεικνύοντας το διαχρονικά αμετάβλητο της τουρκικής στοχοθεσίας. Γεγονός όμως αποτέλεσε ότι η κορυφαία στιγμή της ταυτόχρονης εισόδου τους στο ΝΑΤΟ κατέστησε τις δυο χώρες βασικές συνιστώσες του Δυτικού συστήματος ασφάλειας.³¹³

Έξάλλου ο ΨΠ που ακολούθησε το 2^ο ΠΠ είχε διαμορφώσει νέες αντιλήψεις και στρατηγικές περί σοβιετικής απειλής και, με την παρότρυνση Βρεττανών και Αμερικανών, αποκατέστησε (παροδικά) τις ελληνοτουρκικές σχέσεις. Τούτο προκύπτει και από την πλήρη υποστήριξη της Τουρκίας σε ενδεχόμενη υποψηφιότητα του Ευαγ. Αβέρωφ για ανάληψη θέσης ΓΓ του ΝΑΤΟ λόγω προβλημάτων υγείας του

³¹³ Συρίγος Α., (2015), σ.111-114 και Σαρής Ν., (1984), σ.568-576.

τότε ΓΓ ΝΑΤΟ Ολλανδού Ντερκ Στίκερ (4/1961-8/1964), παρά τους ενδοιασμούς άλλων αξιωματούχων.³¹⁴

Το καλό κλίμα μεταξύ των δύο νέων Συμμάχων, που επέφερε μια μορφή προσεκτικής προσέγγισης, δεν άντεξε στο χρόνο. Στα αμέσως επόμενα της ένταξης χρόνια Ελλάδα και η Τουρκία βρέθηκαν αρκετές φορές σε περίοδο σοβαρής κρίσης ή ακόμα και στα πρόθυρα πολεμικής σύγκρουσης. Από το 1950, η επίδραση της εξέλιξης της εξωτερικής πολιτικής της Τουρκίας αντανακλάται στις ελληνοτουρκικές σχέσεις με μορφή μιας συνεχούς ελληνοτουρκικής διαμάχης στο πεδίο των διεθνών σχέσεων αλλά και της εσωτερικής πολιτικής ρητορείας των δυο χωρών, με απώτερο σκοπό την ευαισθητοποίηση της κοινής τους γνώμης.

Η αρχή έγινε με τα Σεπτεμβριανά³¹⁵ το 1955 και ακολούθησαν οι κρίσεις στη Κύπρο (1963-1964, 1967, 1974), τα οποία οδήγησαν σε προβλήματα στο Αιγαίο (1976, 1987, 1996-Ίμια έως και σήμερα). Στο ίδιο διάστημα, και ιδιαίτερα στην περίοδο 1974-1999, παρατηρήθηκε έντονος και κλιμακούμενος ανταγωνισμός στρατιωτικών εξοπλισμών μεταξύ των δυο χωρών και έλαβε χώρα μία σύγκρουση χαμηλής έντασης ανάμεσα στις δυο χώρες με πολύ μικρά διαλείμματα ύφεσης.

2.2.5 Ο καθοριστικός ρόλος του Κυπριακού (1974). Είναι γεγονός ότι το κέντρο βάρους της εξωτερικής και αμυντικής πολιτικής της Ελλάδος που αποτελούσε η σοβιετική απειλή, άλλαξε ριζικά με τη κρίση στην Κύπρο το 1974. Το Κυπριακό αποτέλεσε τον καταλύτη επανεξέτασης της ελληνικής εξωτερικής πολιτικής και πολιτικής άμυνας και δημιούργησε προστριβές τόσο με τις ΗΠΑ όσο και με το ΝΑΤΟ, αφού η αδράνεια και των δύο θεωρήθηκε στο εσωτερικό της χώρας ως εχθρική στάση.

Μετά το 1974 τη μεγαλύτερη απειλή για την Ελλάδα αποτέλεσε η Τουρκία και οι αυξανόμενες τουρκικές διεκδικήσεις/αμφισβητήσεις των κυριαρχικών της

³¹⁴ Αρχείο Αβέρωφ Ε., Μπίτσιος Κωνσταντίνος, «Επιστολή με θέμα την υποψηφιότητα του Ε. Αβέρωφ ως ΓΓ ΝΑΤΟ», Ίδρυμα Κ. Καραμανλής, βάσει αυτής στην ανεπίσημη και προσωπικού χαρακτήρα επαφή Μπίτσιου-Κιουράλ ο τελευταίος επισήμανε ότι «...η Τουρκία είχε και έχει συμφέρον να είναι ο Ε. Αβέρωφ ΓΓ του ΝΑΤΟ ...γιατί ουδείς αποτελεσματικότερου του Ε. Αβέρωφ θα ηδύνατο να συνηγορήσει υπέρ της οικονομικής ενισχύσεως της Τουρκίας. Η Τουρκία έχει και θα έχει συμφέρον διότι καθ' υμάς τους ακραίους συμμάχους του ΝΑΤΟ υφίσταται ανάγκη συνεχούς επαγρυπνήσεως προς εξασφάλισιν της συμμαχικής αλληλεγγύης ενόψει των περιέργων εκάστοτε αντιδράσεων ορισμένων βορείων συμμάχων και δη Σκανδιναβικών».

³¹⁵ Για περισσότερα βλ. Σταμάτιου Α., (2009), σ.223-293

δικαιωμάτων. Απειλή που παραμένει μέχρι και σήμερα. Οι πολιτικές εντάσεις που υπήρχαν στη περίοδο από τον εμφύλιο μέχρι το 1974, αν και δεν έπαψαν εντελώς, εξισορροπήθηκαν μερικώς από το 1974 και μετά. Στο γεγονός συνετέλεσε και η άνοδος του ΠΑΣΟΚ στην εξουσία το 1981.³¹⁶

Η μετά το 1974 ελληνική εξωτερική και αμυντική πολιτική προσδιορίζεται σημαντικά από την εναλλαγή των δυο κυρίαρχων κομμάτων στην εξουσία (ΝΔ-ΠΑΣΟΚ) και από ένα έντονο αντιαμερικανικό αίσθημα, κυρίως στην περίοδο 1974-1985, ασχέτως αν ο αντιαμερικανισμός, που επέδειξε το ΠΑΣΟΚ, κινήθηκε σε επίπεδο εντυπώσεων και ρητορείας παρά έργων και ουσίας. Μετά βεβαιότητας όμως θα μπορούσε να ειπωθεί ότι υπήρχαν σημαντικά θέματα που, οι δυο κυρίαρχοι της πολιτικής σκηνής, συμφωνούσαν απόλυτα, όπως εκείνων που αφορούσαν τη Δομή Διοίκησης του ΝΑΤΟ στην περιοχή.³¹⁷

Η εν λόγω κατάσταση, κατέστη προτεραιότητα για την ελληνική εξωτερική πολιτική και επηρέασε σημαντικά τις σχέσεις της χώρας με τις ΗΠΑ. Την εν λόγω κατάσταση, δεν μπόρεσε ευκόλως να διαχειριστεί το ΝΑΤΟ αφού δεν έχει αποτελεσματικό μηχανισμό για την επίλυση των συγκρούσεων μεταξύ των μελών του. Έτσι, η Ελλάδα, κατέληξε μοιραία μόνη της να διαχειριστεί το πρόβλημα εξ ανατολών, ενώ το ΝΑΤΟ και ΗΠΑ, που είχαν την προσοχή τους στη σταθεροποίηση της Νότιας περιοχής του ΝΑΤΟ, δεν θα μπορούσαν πλέον να θεωρούνται αξιόπιστοι διαμεσολαβητές.

2.3 Η ένταξη της Τουρκίας στο ΝΑΤΟ το 1952 – Σχέσεις ΝΑΤΟ και Τουρκίας και οι πρώτες προσπάθειες αυτονομίας στην πολιτική ασφάλειας της Τουρκίας

Αν και τα γεωπολιτικά χαρακτηριστικά της Τουρκίας την καθιστούν χώρα μεγάλης στρατηγικής σημασίας για την υπεράσπιση της ασφάλειας των Δυτικών χωρών,³¹⁸ δεν ήταν πάντα εύκολο να κατανοηθούν τα προβλήματα της από τους Δυτικούς. Η εν λόγω έλλειψη κατανόησης δεν μπορεί να χαρακτηριστεί ως εντελώς αδικαιολόγητη. Η Τουρκία έχει μερικά χαρακτηριστικά που την κατατάσσουν στη Δύση και άλλα που την τοποθετούν στην Ανατολή. Ιδεολογικά και πολιτικά για πολλές δεκαετίες αποτελούσε μέρος της Δυτικής κοινότητας των εθνών. Ωστόσο, είναι εκτός

³¹⁶ Βερέμης Θ., (1988), σ. 237.

³¹⁷ Βερέμης Θ., (1988), σ. 279.

³¹⁸ Βλ. Δυτικών ευρωπαϊκών χωρών

της Δύσης λόγω της γεωγραφικής της θέσης, της κοινωνικοπολιτικής της εξέλιξης και της θρησκείας (κατά κύριο λόγο μουσουλμανική, αν και κοσμική).³¹⁹

Οι στόχοι ασφαλείας της Τουρκίας καθορίζονται ακόμα και σήμερα από περιφερειακές και εθνικές συνθήκες, αλλά και από τα παγκόσμια συμφέροντα του ΝΑΤΟ. Τρεις είναι οι βασικοί άξονες της εξωτερικής της πολιτικής που αποτελούν και τα στρατηγικά πλαίσια ασφάλειάς της. Ήτοι: α/το παγκόσμιο σύστημα, στο οποίο κυριαρχούν οι σχέσεις της με τη Σοβιετική Ένωση (αργότερα Ρωσία) και τις ΗΠΑ, β/ οι διμερείς σχέσεις της με την Ελλάδα, οι οποίες αφορούν κυρίως την Κύπρο και το Αιγαίο και γ/ η θέση της στο Μεσανατολικό υποσύστημα.³²⁰

Το πρόβλημα λοιπόν της εξωτερικής πολιτικής και πολιτικής άμυνας της Τουρκίας, σύμφωνα με την τουρκική άποψη, είναι να ξεπεραστούν μια σειρά από διλήμματα ασφάλειας που απορρέουν από την ανάγκη εξυπηρέτησης παγκόσμιων συμφερόντων, ανταγωνιστικών μεταξύ τους. Αυτά, την περίοδο ένταξης της Τουρκίας στο ΝΑΤΟ, αφορούσαν: α/ στον εποικοδομητικό ρόλο της χώρας στο ΝΑΤΟ, αυξάνοντας τις δυνατότητες αποτροπής της Συμμαχίας, χωρίς παράλληλα να αμφισβητούνται τα ζωτικά συμφέροντα της ασφάλειας της ΕΣΣΔ και να προκαλείται η Μόσχα, β/ στο να προωθείται η βελτίωση των σχέσεων με τη ΕΣΣΔ, χωρίς όμως να αυξάνονται οι δυτικοευρωπαϊκοί φόβοι, γ/ στην επίδειξη ενεργού/αποτελεσματικού ρόλου στη Μέση Ανατολή, χωρίς όμως να εμπλέκεται σε περιφερειακές συγκρούσεις ή να προκαλεί δυτικές ανησυχίες και, δ/ στην υπεράσπιση των ζωτικών της συμφερόντων σε Αιγαίο και Κύπρο χωρίς να ανταγωνίζεται ένα σύμμαχο (Ελλάδα) και να περιπλέκεται η δική της θέση της Συμμαχία.

Βέβαια, οι προσανατολισμοί της Τουρκίας και της Σοβιετικής Ένωσης ήταν διαφορετικοί, όπως και οι πολιτικές που εφάρμοσαν. Χαρακτηριστικές οι υποψίες του Μουσταφά Κεμάλ Ατατούρκ για τη Σοβιετική Ένωση και τους Μπολσεβίκους, τους οποίους, από το 1932, χαρακτήριζε ως η κύρια δύναμη που απειλεί όχι μόνο την Ευρώπη αλλά και την Ασία.³²¹

³¹⁹ Karaosmanoglu A., (1988), σ. 287.

³²⁰ *Ο.π.*, σ.287-288.

³²¹ Σύμφωνα με Karaosmanoglu A., (1988), σ.290-291, « Το 1932 εξέφρασε την υποψία του για τους Σοβιετικούς ως εξής: Εμείς οι Τούρκοι, που είμαστε στενοί γείτονες με τη Ρωσία και ένα έθνος που πολέμησε πολλούς πολέμους εναντίον της, παρακολουθούμε τα γεγονότα που συμβαίνουν εκεί και βλέπουμε

Μετά το 2^ο ΠΠ, η Τουρκία φοβούμενη την ενδυναμωμένη θέση της Ρωσίας και την προσπάθειά της να πάρει τον έλεγχο των στενών του Βοσπόρου, αλλά και την υποστήριξη της Βουλγαρίας στα ρωσικά επεκτατικά σχέδια, στράφηκε στη Δύση, ζητώντας τη βοήθεια των ΗΠΑ. Αυτές ανταποκρίθηκαν τόσο με την αποστολή στρατευμάτων (ναυτική δύναμη) όσο και με το Δόγμα Τρούμαν. Η εν λόγω στροφή της Τουρκίας στη Δύση την έφερε στις 12-7-1947 να συνάπτει συμφωνία στρατιωτικής βοήθειας με τις ΗΠΑ και τη ΜΒ, με τελικό της αντικειμενικό σκοπό την η είσοδός της στο ΝΑΤΟ ως πλήρες μέλος, χωρίς άλλες υποχωρήσεις.³²²

2.3.1 Η αναγκαιότητα ένταξης της Τουρκίας στο ΝΑΤΟ- Ο ρόλος των ΗΠΑ. Η ένταξη της Τουρκίας στο ΝΑΤΟ αποτελούσε μονόδρομο επιβίωσης, πάρα τα αντιαμερικανικά αισθήματα του λαού που υπήρχαν στην Τουρκία την εποχή εκείνη. Ήταν δεδομένη η αίσθηση αδυναμίας διατήρησης μιας ανεξάρτητης πολιτικής λόγω έλλειψης αμυντικής βιομηχανίας και εξάρτησης από τις ΗΠΑ, που είχαν ήδη “εισβάλλει” στην Τουρκία με προγράμματα στρατιωτικής βοήθειας και εκπαίδευσης.³²³

Οι ΗΠΑ, που αποτελούσαν κυρίαρχο παράγοντα στην ένταξη χωρών στο ΝΑΤΟ, αρχικά δεν αναγνώρισαν το μέλλον της Τουρκίας ως μέλος της εξελισσόμενης δυτικής συλλογικής αμυντικής συμμαχίας, που κορυφώθηκε με την ίδρυση του ΝΑΤΟ το 1949. Αντιθέτως, υποστήριζαν τη σύσταση μιας «ομάδας Ανατολικής Μεσογείου που επικεντρώνεται στην Τουρκία», αφού «η υπεράσπιση του εδάφους της Δυτικής Ευρώπης ήταν ξεχωριστή από την υπεράσπιση του εδάφους της Τουρκίας».³²⁴ Κατά συνέπεια, οι ΗΠΑ, αρχικά απέφυγαν να υποστηρίξουν τις τουρκικές προσπάθειες εισόδου της στο ΝΑΤΟ, όπως έκανε και η ΜΒ που, στα πλαίσια μετριασμού των ανησυχιών της Τουρκίας για την ασφάλεια της χώρας, προωθούσε τη σύναψη ενός Μεσογειακού Συμφώνου. Ασχέτως λοιπόν του γεγονότος ότι το εν λόγω εγχείρημα

τον πραγματικό κίνδυνο ως γυμνή αλήθεια. Οι μπολσεβίκοι έχουν γίνει μια κυρίαρχη δύναμη που απειλεί όχι μόνο την Ευρώπη αλλά και την ήπειρο της Ασίας».

³²² Ο.π., σ. 295.

³²³ Cooley J., (1950).

³²⁴ Κέντρο Στρατηγικών και Διεθνών Σπουδών και Κέντρο Στρατηγικής Έρευνας του Υπουργείου Εξωτερικών της Δημοκρατίας της Τουρκίας, (2012), σ.1-2.

τελικά δεν πραγματοποιήθηκε, καθίσταται εμφανής η αρχική πρόθεση των μετέπειτα Συμμάχων.

Η αλλαγή των απόψεων των ΗΠΑ, σχετικά με την ένταξη της Τουρκίας στο NATO, καταδεικνύεται σε δύο μνημόνια τον Σεπτέμβριο του 1950 και τον Απρίλιο του 1951. Το πρώτο, υποστήριζε ότι «η ένταξη της Τουρκίας και της Ελλάδας στο NATO μπορεί να επηρεάσει δυσμενώς την πρόοδο που σημειώνεται στην ενδυνάμωση του συλλογικού αμυντικού οργανισμού». Το δεύτερο σε αντιδιαστολή με το πρώτο, ότι «τα συμφέροντα ασφαλείας των ΗΠΑ απαιτούν να γίνουν δεκτές η Τουρκία και η Ελλάδα ως πλήρη μέλη του (NATO)». Έτσι, επικράτησαν ως ισχυρότερα «τα επιχειρήματα υπέρ της ένταξης της Τουρκίας στο NATO και η σημασία της υπεράσπισης της Δύσης από τη Σοβιετική κυριαρχία στην Ευρώπη, στη Μέση Ανατολή και στην Ασία», οδηγώντας τις ΗΠΑ να πείσουν τους μέχρι τότε διστακτικούς Συμμάχους της στο NATO να δεχτούν την Τουρκία στο NATO το Φεβρουάριο του 1952. Αυτό, διευκολύνθηκε επίσης από τη συμφωνία της Τουρκίας τον Ιούλιο του 1951, βάσει της οποίας η ΜΒ θα διαδραμάτιζε ηγετικό ρόλο στις προσπάθειες οικοδόμησης ενός παράλληλου Οργανισμού Άμυνας στη Μέση Ανατολή,³²⁵ μετά την είσοδο της Τουρκίας στο NATO.³²⁶

Η επιδίωξη λοιπόν ένταξης της Τουρκίας στο NATO επιτεύχθηκε με δυσκολίες το 1952 (μαζί με την είσοδο της Ελλάδας, σε αγαστή σύμπνοια των δυο χωρών και επίκληση της «πατροπαράδοτης» ελληνοτουρκικής φιλίας και μετά από συμβιβαστική πρόταση της Γαλλίας).³²⁷ Αποτέλεσε προϊόν διεθνών συγκυριών με σημαντικότερη την

³²⁵ Αναφορά CIA, SE-23, (17-3-1952), με θέμα :«*Prospects for an Inclusive Middle East Defence Organization*».

³²⁶ Κέντρο Στρατηγικών και Διεθνών Σπουδών και Κέντρο Στρατηγικής Έρευνας του Υπουργείου Εξωτερικών της Δημοκρατίας της Τουρκίας, (2012), σ.2. Για τις πιέσεις των στρατιωτικών κύκλων στην ένταξη Ελλάδας και Τουρκίας στο NATO με σκοπό την εγκατάσταση αεροπορικών βάσεων σε τουρκικό έδαφος και παράλληλα την ενίσχυση της ΝΑ Πτέρυγας της Συμμαχίας βλ. Σαρρής Ν. (1984), σ.432.

³²⁷ Σύμφωνα με Karaosmanoglou A., (1988), σ.295-296, «..Αν και υπήρχε μια γενική αίσθηση ότι η υπεράσπιση της Νότιας Πτέρυγας ήταν σημαντική για την ασφάλεια της Συμμαχίας, τα περισσότερα μέλη επέδειξαν μεγάλη απροθυμία στην επέκταση των δεσμεύσεων για την ασφάλεια στα σύνορα της Καυκάσιας Σοβιετικής Ένωσης. Ισχυρίστηκαν ότι η ένταξη της Τουρκίας (και της Ελλάδας) θα αυξήσει τον κίνδυνο του πολέμου, θα προστεθεί φόρτος επανεξοπλισμού και θα αδυνατίσει πάρα πολύ το NATO. Η βρετανική κυβέρνηση ενδιαφέρθηκε περισσότερο για τη δημιουργία μιας χωριστής αμυντικής συμμαχίας της Μέσης Ανατολής, η οποία χτίστηκε γύρω από την Τουρκία, αντί να υποστηρίζει άμεσα την ένταξή της στο NATO

όξυνση της κατάστασης στην Κορέα και του σημαντικού ρόλου που έπαιξε η συμμετοχή της Τουρκίας στο πόλεμο. Ρόλο έπαιξαν και οι πρώτες ελεύθερες εκλογές του 1950, στις οποίες η Τουρκία επέδειξε το δημοκρατικό της πρόσωπο, τη στιγμή μάλιστα που τα θέματα ασφάλειας στη Μέση Ανατολή χειροτέρευαν. Βέβαια και οι ΗΠΑ επωφελήθηκαν ουσιαστικά από την ένταξη της Τουρκίας στο ΝΑΤΟ, με στρατιωτική διείσδυση επιταχυνόμενου ρυθμού, με την υπογραφή πολλών ξεχωριστών διμερών συμφωνιών, κυρίαρχο ρόλο στις οποίες έπαιξε για τα επόμενα 40 και πλέον χρόνια το Τουρκικό Γενικό Επιτελείο και το Αμερικανικό Πεντάγωνο.³²⁸

Τόσο ο πόλεμος της Κορέας όσο και ο ΨΠ έδωσαν τη δυνατότητα στην Τουρκία να αποτελέσει μέρος του Δυτικού κόσμου, και να προστατεύσει την ανεξαρτησία και την ακεραιότητά της αλλά και το Κεμαλικό καθεστώς από τις προθέσεις της κομμουνιστικής ΕΣΣΔ. Παράλληλα, διευκόλυναν τη Δύση στο σύνολό της που την εν λόγω περίοδο χρειάστηκε για πρώτη φορά τόσο αυτή τη μουσουλμανική χώρα όσο η Τουρκία χρειαζόταν τη Δύση. Εξάλλου, οι προσπάθειες της Τουρκίας να κερδίσει μια θέση στους Δυτικούς Οργανισμούς ξεκίνησε πολύ πριν από τον ΨΠ.³²⁹

.... Ο πόλεμος της Κορέας έδωσε στην Τουρκία μια εξαιρετική ευκαιρία να δείξει την αλληλεγγύη της προς τη Δύση. Έστειλε το τρίτο μεγαλύτερο σώμα (μια ταξιαρχία 4.500 ατόμων) μετά τις αμερικανικές και νοτιοκορεατικές δυνάμεις, για να συμμετάσχει στη σύγκρουση.... Η Τουρκία έδειξε την υπακοή της στη Δύση και στο δυτικό πολιτικό σύστημα, ξεκινώντας μια διαδικασία εκδημοκρατισμού του πολιτικού της καθεστώτος.», και για μεγαλύτερη ανάλυση των διπλωματικών ενεργειών ένταξης της Τουρκίας αλλά και της Ελλάδας στο ΝΑΤΟ και των αρχικών προβληματισμών/αντιδράσεων των Συμμάχων, αλλά και όλων των πιθανών εναλλακτικών λύσεων, βλ. Σαρρή Ν. (1984), σ.430-438 και Κατιρτζή Μ., (1995), σ. 283-289.

³²⁸ Σύμφωνα με Κέντρο Στρατηγικών και Διεθνών Σπουδών και Κέντρο Στρατηγικής Έρευνας του Υπουργείου Εξωτερικών της Δημοκρατίας της Τουρκίας, (2012), σ.2, «*Η αποδοχή της Τουρκίας παρείχε πρόσβαση (στις ΗΠΑ) σε μια δεύτερη χώρα του ΝΑΤΟ που συνόρευε με τη Σοβιετική Ένωση δίπλα σε αυτό που θεωρήθηκε ως "μαλακό υπογάστριο" στον Καύκασο. Οι Ηνωμένες Πολιτείες κατέληξαν επίσης σε εκατοντάδες ξεχωριστές διμερείς συμφωνίες παράλληλες με τις πολυμερείς αμυντικές ρυθμίσεις που παρέχονται από την κοινή τους ιδιότητα ως μέλους στο ΝΑΤΟ.... Από το 1948 έως το 1975, η Τουρκία έλαβε πάνω από 4,5 δισεκατομμύρια δολάρια σε στρατιωτική βοήθεια από τις Ηνωμένες Πολιτείες. Περιττό να πούμε ότι οι πολιτικές των ΗΠΑ ήταν επίσης σύμφωνες με την αντίληψη των ΗΠΑ για τα δικά τους συμφέροντα ασφαλείας».*

³²⁹ Çalis H., (2017), σ.11.

2.3.2 Η ένταξη της Τουρκίας στο NATO – Οι διαμάχες στο εσωτερικό. Η ένταξη της Τουρκίας στο NATO, θεωρήθηκε επιτυχημένη από την ελίτ και από τα δύο μεγάλα πολιτικά κόμματα.³³⁰ Αποτελούσε όχι μόνο εγγύηση ασφάλειας κατά της σοβιετικής απειλής αλλά και αποδοχή της στη Δυτική κοινότητα των εθνών, σε μια εποχή που η κοσμικότητα του κράτους αποτελούσε κυρίαρχη στρατηγική επιλογή της Τουρκίας.

Αυτή η επιλογή, που συνεπάγονταν συνεργασία με τη Δύση, έγινε γρήγορα η κορυφαία φιλοσοφική αρχή της εξωτερικής πολιτικής της Τουρκίας και επιβίωσε για μεγάλο χρονικό διάστημα {σχεδόν μέχρι σήμερα, με ισχυρά δείγματα σημαντικής αλλαγής της κοσμικότητας του κράτους από την ανάληψη της εξουσίας (Προεδρίας) με διευρυμένες εξουσίες, από τον Ρετζέπ Ταγίπ Ερντογάν, το 2014 και την υιοθέτηση του νέο-οθωμανισμού στην εξωτερική πολιτική της χώρας και τη σύγκρουσή του με τις κεμαλικής ιδεολογίας κοσμικές δυνάμεις, που εκπροσωπούσαν κυρίως οι ΕΔ της χώρας}.³³¹

Από τα τέλη της δεκαετίας του 1940 έως και το 1960 (μετά την ανάληψη της εξουσίας από τους στρατιωτικούς), η σχέση της Τουρκίας με το NATO αποτελούσε προέκταση των σχέσεών της με τις ΗΠΑ. Ήταν προσηλωμένη στη σοβιετική απειλή, αν και τα θέματα σχέσεών της με τη Μέση Ανατολή αλλά και το θέμα του Κυπριακού την απασχολούσαν σοβαρά, χωρίς όμως να διαφοροποιούν το βασικό προσανατολισμό της σε θέματα ασφάλειας και την απόλυτη προσήλωσή της στις ΗΠΑ.³³²

Η σχέση αυτή άρχισε να διαφοροποιείται αμέσως μετά το 1960, λόγω των εξελίξεων στο εσωτερικό της χώρας (αύξηση κοινωνικοοικονομικών προβλημάτων, που είχε ως συνέπεια την επανεξέταση της σχέσης με τους δυτικούς συμμάχους και την επανεξέταση της θέσης της χώρας στο παγκόσμιο γίνεσθαι) αλλά και των διεθνών εξελίξεων.

Οι διαμάχες υπό μορφή έντονων συζητήσεων, που εμπειρείχαν και αντιαμερικανικά συνθήματα, αφορούσαν κυρίως σε θέματα ασφάλειας. Συγκεκριμένα: α/ στο βαθμό αξιοπιστίας των αμερικανικών δεσμεύσεων και διμερών συμφωνιών για τις βάσεις των ΗΠΑ στην Τουρκία και το καθεστώς του αμερικανικού προσωπικού, β/ στις συνέπειες της ασφάλειας, αναφορικά με τη στρατηγική της ευέλικτης αντίδρασης και η ανάπτυξη πυρηνικών όπλων στην Τουρκία, γ/ στην καταλληλόλητα ένταξης στο

³³⁰ Το Δημοκρατικό Κόμμα και το Δημοκρατικό Λαϊκό Κόμμα -RPP του Ismet İnönü.

³³¹ Gönülübol M., (1971).

³³² Karaosmanoglou A., (1988), σ. 295-296.

NATO και, δ/ στις σχέσεις με την Ελλάδα, ειδικά σε σχέση με τη Κύπρο, που οδήγησε στην απόφαση μιας περισσότερο ευέλικτης εξωτερικής πολιτικής και πολιτικής ασφάλειας και εξομάλυνση των σχέσεων με τις χώρες της Μέσης Ανατολής και τη Σοβιετική Ένωση.³³³

Η προσπάθεια εξομάλυνσης των σχέσεων με την ΕΣΣΔ οδήγησε αρχικά (1972) στην υπογραφή της διακήρυξης καλής γειτονίας. Αυτή συνοδεύτηκε τον Ιούνιο του 1978, από την υπογραφή από τον Ετσεβίτ μιας πολιτικής συμφωνίας με τη ΕΣΣΔ που ονομάστηκε «*Οι αρχές της καλής γειτονίας και της φιλικής συνεργασίας*». Παράλληλα, συνοδεύτηκε από αμφιλεγόμενες και αμφιβόλου αξίας δηλώσεις ότι, δεδομένου ότι η ΕΣΣΔ δεν αποτελούσε πλέον απειλή για την Τουρκία, οι σχέσεις και η συνεργασία με τις ΗΠΑ θα μπορούσαν να περιοριστούν, χωρίς όμως να επηρεάσουν τις αμερικανικές βάσεις στην Τουρκία και χωρίς να υπονοηθεί αποχώρηση της Τουρκίας από το ΝΑΤΟ. Αυτή η συμφωνία, αν και δεν ήταν ένα κείμενο μη επιθετικότητας, επανέλαβε της αρχές της Τελικής Πράξης της Διάσκεψης του Ελσίνκι του 1975, σχετικά με την ασφάλεια και τη συνεργασία στην Ευρώπη, ενώ δεν έθιγε τα δικαιώματα και τις υποχρεώσεις των συμβαλλομένων μερών βάσει άλλων συμφωνιών.

Εν κατακλείδι, η προσέγγιση Τουρκίας και ΕΣΣΔ από το 1960 μέχρι και το 1980 μπορεί να θεωρείται ότι παρέμεινε περιορισμένη και πάντα κάτω από τη σκιά της Δύσης και του ΝΑΤΟ. Οποιαδήποτε προσπάθεια απεμπλοκής της από τη Δύση θα μπορούσε να χαρακτηριστεί «*πολύ αδύναμη, διστακτική και αβέβαιη*».³³⁴ Αλλά, είναι γεγονός ότι η Τουρκία από το 1965-70 και μετά αποτελούσε τη χώρα με το μεγαλύτερο

³³³Όπως περιγράφεται στο Karaosmanoglou A., (1988), ό.π., 292, σ. 298 , «Καταβλήθηκαν πολλές προσπάθειες για την επιδίωξη μιας πιο αυτόνομης εξωτερικής πολιτικής και για την ομαλοποίηση των σχέσεων με το σοβιετικό μπλοκ και τις χώρες της Μέσης Ανατολής. ..Η αντίληψη από το αμερικανικό προσωπικό περί κατάχρησης των διμερών συμφωνιών και τα συνακόλουθα αντιαμερικανικά αισθήματα στο κοινό οδήγησαν την τουρκική κυβέρνηση να προτείνει το 1966 την αναθεώρηση της Συμφωνίας Στρατιωτικών Εγκαταστάσεων του 1954 και των δεκατριών μυστικών διμερών συμφωνιών που απορρέουν από αυτήν. Μετά από σχεδόν τρία χρόνια διαπραγματεύσεων, οι δύο κυβερνήσεις συνήψαν τη συμφωνία αμυντικής συνεργασίας το 1969, η οποία οδήγησε σε σημαντική μείωση του αριθμού στρατιωτικού προσωπικού της Αμερικής στην Τουρκία. ..Παρά τις τροποποιήσεις αυτές, το θέμα των διμερών συμφωνιών παρέμεινε ένα κρίσιμο ζήτημα στην τουρκική κοινή γνώμη... ».

³³⁴ Hale W., (2000), σ.162.

όγκο εμπορικών συναλλαγών με τη ΕΣΔΔ σε επίπεδο NATO. Παράλληλα, η προσέγγιση της Μόσχας προς την Άγκυρα δεν μπορεί να θεωρηθεί περιστασιακή.³³⁵

Σημειώνεται ότι, είχε προηγηθεί η απόφαση του Κογκρέσου των ΗΠΑ να μην άρει το, υφιστάμενο λόγω Κυπριακού, εμπάργκο όπλων στην Τουρκία (1975) που απετέλεσε την αφορμή η Τουρκία να καταγγείλει τη συμφωνία με τις ΗΠΑ του 1969 και να θέσει, υπό τον έλεγχο των τουρκικών ΕΔ όλες τις Βάσεις των ΗΠΑ πλην του Ιντσιρλίκ. Αυτή, θα μπορούσε να χρησιμοποιηθεί μόνο για σκοπούς του NATO.³³⁶ Βέβαια, την άρση του εμπάργκο (στις 26-9-1978) ακολούθησαν νέες διαπραγματεύσεις που οδήγησαν στη συμφωνία του Μαρτίου του 1980. Της συμφωνίας είχε προηγηθεί το 1978, από τη κυβέρνηση Ετσεβίτ, μια προσπάθεια επίτευξης μεγαλύτερης αυτονομίας στην πολιτική ασφάλειας της χώρας με την εκπόνηση της «*νέας αντίληψης για την άμυνα*». Βασικά της στοιχεία ήταν ότι: α/ η ασφάλεια της Τουρκίας δεν έπρεπε να περιορίζεται στην άμυνα και τον εξοπλισμό, αλλά να ενισχύεται από την καθιέρωση φιλικών σχέσεων στην Ευρωπαϊκή Ένωση, β/ ιστορικά και γεωγραφικά, η Τουρκία αποτελούσε κυρίως Βαλκανική χώρα, αλλά και χώρα της Μέσης Ανατολής και της Ανατολικής Μεσογείου, γ/ προκειμένου να μειωθεί η εξάρτησή της από ένα προμηθευτή στρατιωτικού υλικού/εξοπλισμού, θα έπρεπε να αναπτύξει τη δική της αμυντική βιομηχανία, δ/ το νέο αμυντικό σύστημα και η αμυντική δομή της Τουρκίας έπρεπε να είναι συμβατή με τη συνέχιση της συμμετοχής της στο NATO, αλλά η συνεισφορά της Τουρκίας στη Δυτική Συμμαχία δεν έπρεπε να την εκθέτει σε σοβαρούς κινδύνους στην περιοχή που βρίσκεται.³³⁷

Κεφάλαιο Τρίτο

Οι πρώτες αποχωρήσεις – Τα διλήμματα Ασφάλειας

3.1 Η αποχώρηση της Γαλλίας από το στρατιωτικό σκέλος του NATO

Οι διαμάχες για τη Δομή Διοίκησης στη Συμμαχία αποτέλεσαν φαινόμενο από της ιδρύσεώς του. Πλην όμως οι οποιεσδήποτε, επιχειρησιακά απαραίτητες ή πολιτικά

³³⁵ Συρίγος Α., (2015), σελ.177-179.

³³⁶ Ο Φιλελεύθερος, (2013).

³³⁷ Karaosmanoglou A., (1988), σ. 300.

επιβαλλόμενες αλλαγές που έγιναν μέχρι την αποχώρηση της Γαλλίας από το στρατιωτικό σκέλος του NATO δεν δημιούργησαν σοβαρά πολιτικά προβλήματα.

Η δεκαετία όμως του 1960 αποτέλεσε δεκαετία αλλαγών και προβληματισμού στο NATO με κύριο χαρακτηριστικό την αποχώρηση της Γαλλίας από το στρατιωτικό σκέλος του NATO το 1966.³³⁸ Αν και ουσιαστικά αποτέλεσε πολιτική κίνηση επίδειξης της διαφωνίας του προέδρου της Σαρλ Ντε Γκώλ για την, σε όλα τα επίπεδα της Συμμαχίας, επιρροή των ΗΠΑ, αποδυνάμωσε το NATO τόσο στρατιωτικά όσο και πολιτικά και έθεσε νέους προβληματισμούς αναφορικά με την συνοχή των κ-μ του.³³⁹

3.1.1 Οι γαλλικές επιδιώξεις. Η αποχώρηση της Γαλλίας από το στρατιωτικό σκέλος του NATO και η επιτυχής διαπραγμάτευση συνύπαρξης NATO-Γαλλίας βάσει ειδικής σχέσης εξετάζεται δεδομένου ότι, επηρέασε καθοριστικά τη συμπεριφορά της Ελλάδος μετά το 1974.

Ο Ντε Γκώλ, διαβλέποντας από την εποχή του πολέμου (1940-1944) ότι η στρατιωτική ισχύς αποτελούσε καθοριστικό παράγοντα ισχύος και επιρροής στις διεθνείς σχέσεις, με την οικονομική ευρωστία την κοινωνική συνοχή και την εθνική πολιτική συναίνεση να αποτελούν ενισχυτικούς παράγοντες της στρατιωτικής ισχύος της χώρας, άρχισε από το 1943 να βλέπει τη Γαλλία ως την μόνη δύναμη που μπορούσε και ήθελε να αποτρέψει την αμερικανοσοβιετική ηγεμονία στην Ευρώπη. Έτσι, δεν θα πρέπει να αποτελεί έκπληξη το γεγονός ότι συνέδεσε το όραμα των διεθνών σχέσεων

³³⁸ Η Γαλλία παρέμεινε εντός της Συμμαχίας και επανειλημμένα τόνισε την πρόθεσή της να συνεργαστεί με τους Συμμάχους της σε περίπτωση εχθροπραξιών. Η Γαλλία αποδείχθηκε επίσης ότι είναι από τους πιο πολύτιμους συντελεστές της Συμμαχίας κατά τη διάρκεια μεταγενέστερων επιχειρήσεων διατήρησης της ειρήνης.

³³⁹ Kaplan L., (2004), σ.165 και, *Η Καθημερινή*, Παπαστάμκου Σοφία, (2017), που υποστηρίζει ότι: *Η φράση «Δεν πρόκειται για ρήξη, αλλά για αναγκαία προσαρμογή», ήταν η κατακλείδα της συνέντευξης Τύπου κατά την οποία, στις 21 Φεβρουαρίου 1966, ο πρόεδρος της Γαλλίας Κάρολος ντε Γκωλ ανακοίνωσε την πρόθεση της χώρας του να αποσυρθεί από το στρατιωτικό σκέλος του Οργανισμού του Βορειοατλαντικού Συμφώνου (NATO), παραμένοντας ταυτόχρονα μέρος της Συμμαχίας. Σύμφωνα με τον Γάλλο πρόεδρο, οι νέες συνθήκες που είχαν διαμορφωθεί στο διεθνές τοπίο και στις σχέσεις με τις ανατολικές χώρες είχαν ως συνέπεια ο δυτικός κόσμος να μην τελεί πλέον υπό απειλή, σε αντίθεση με την εποχή κατά την οποία, καθώς ανέφερε, «το αμερικανικό προτεκτοράτο είχε εγκαθιδρυθεί στην Ευρώπη υπό το κάλυμμα του NATO».*

και του ρόλου της Γαλλίας με την στρατιωτική της ισχύ, επιδεικνύοντας σχετική αδιαφορία για τα κράτη που δεν είχαν τέτοια ισχύ.³⁴⁰

Η Συμμαχία των νικητών του 2^{ου} ΠΠ, αποτελούσε, κατά τη διάρκεια του πολέμου, δοκιμαστική κλίνη δυο αντιπαραβαλλόμενων μορφών σχέσεων μεταξύ μεγάλων και δευτερευόντων εταίρων. Η μία, βασιζόταν στην ανεξαρτησία και την αυτοδιάθεση και, η άλλη, στην αλληλεξάρτηση και την ολοκλήρωση. Και οι δύο, όμως, λειτουργούσαν για την επίλυση ενός κοινού προβλήματος. Η γαλλική άποψη, ότι η στρατηγική πλέον απαιτούσε να λάβει υπόψη ορισμένες εθνικές της επιταγές,³⁴¹ οδήγησαν στις θυελλώδεις σχέσεις του Ντε Γκώλ με τη Μ.Β και δημιούργησαν προβλήματα στο ΝΑΤΟ. Εξάλλου, η πολιτική της Γαλλίας προς το ΝΑΤΟ έχει κυρίως, αν όχι αποκλειστικά, μελετηθεί ως μια σύγκρουση μεταξύ της Γαλλίας και των άλλων μεγάλων δυνάμεων της Συμμαχίας - ιδιαίτερα, των ΗΠΑ,³⁴² με τις απόψεις και τις επιθυμίες των μικρών δυνάμεων να έχουν αγνοηθεί σε μεγάλο βαθμό από την εν λόγω σύγκρουση.

Την ανάγκη όμως αυτή, δηλαδή της συμμετοχής των μικρών κρατών στα δρώμενα της Συμμαχίας, επισήμανε ο Πρόεδρος των ΗΠΑ Αϊζενχάουερ σε απόρρητη (απαντητική του) επιστολή το 1958 στον Ντε Γκώλ. Σε αυτή αντικατοπτρίζονταν οι απόψεις των μικρών χωρών της Συμμαχίας και γινόταν σαφές ότι δεν ήταν δυνατόν οι ΗΠΑ να συμφωνήσουν στην υιοθέτηση ενός συστήματος που έδινε την εντύπωση στους άλλους συμμάχους ότι οι αποφάσεις, που επηρεάζουν τα ζωτικά τους συμφέροντα, λαμβάνονταν χωρίς τη συμμετοχή τους. Η ευαρέσκεια των μικρών χωρών για την άποψη Αϊζενχάουερ έγινε ορατή στη συζήτηση του «*σχεδίου Φοσέ*». Εκεί, οι Κάτω Χώρες και το Βέλγιο αγωνίστηκαν για να διατηρήσουν τις σχέσεις τους με τις ΗΠΑ, ενάντια στην αντίληψη του Ντε Γκώλ για μια Ευρώπη που θα βασίζεται στην κοινή κυριαρχία της Γαλλίας και της Ομοσπονδιακής Δημοκρατίας της Γερμανίας. Δήλωναν, εμμέσως πλην σαφώς, την πεποίθησή τους ότι οι ΗΠΑ αποτελούσαν μια λιγότερο καταπιεστική υπερδύναμη από τις γειτονικές μεσαιές δυνάμεις και τη προσπάθειά των μεσαίων χωρών (υπονοώντας τη Γαλλία) για κυριαρχία στην Ευρώπη.³⁴³

³⁴⁰ Riste O., (1991), σ.1-15.

³⁴¹ *Ο.π.*, σ.6-7.

³⁴² *Ο.π.*, σ. 9.

³⁴³ Grosser A., (1980), σ.188.

Η Γαλλία ακολούθησε εξ αρχής εντός της Συμμαχίας δογματική/εθνικιστική πολιτική. Βάσει αυτής, σημείο εκκίνησης μιας χώρας μέλους μιας συμμαχίας αποτελεί η επιδίωξή της να λειτουργεί με απόλυτη ανεξαρτησία και να περιορίζει τις δεσμεύσεις της στη Συμμαχία, επιλέγοντας τη σύγκρουση παρά την αποδοχή συμβιβαστικών λύσεων. Μαζί με αυτό βέβαια υιοθετήθηκε μια στάση που κυριαρχούνταν από την ιδεολογία της ανεξαρτησίας και της εθνικής αυτοδιάθεσης. Γαλλική επιδίωξη ήταν η ευρωπαϊκή ασφάλεια να μην αποτελεί υποσύνολο των αμερικανικών παγκόσμιων συμφερόντων, ούτε η είσοδος της Δ. Γερμανίας στο NATO να της αφαιρέσει την πρωτοκαθεδρία που κατείχε στα ευρωπαϊκά θέματα. Ίσως δεν είναι απαραίτητο να αναφέρουμε τα βήματα που ακολούθησε ο Ντε Γκώλ με τα οποία μεταξύ 1958 έως 1966 προσπάθησε σταδιακά να ανακτήσει την ελευθερία δράσης της Γαλλίας σε θέματα άμυνας, με σταδιακές αποσύρσεις των ναυτικών δυνάμεων της Γαλλίας από τη Δομή Δυνάμεων του NATO σε καιρό ειρήνης. Πλην όμως, πρέπει να επισημάνουμε ότι οι εν λόγω αποσύρσεις δυνάμεων, αν και δεν αποτελούσαν σοβαρή απειλή για τη συνολική ισχύ της Συμμαχίας και την ολοκληρωμένη άμυνά της, αποτελούσαν ενδείξεις της ιδεολογίας της Γαλλίας περί ανεξαρτησίας και εθνικής αυτοδιάθεσης. Η εν λόγω ιδεολογική προσέγγιση της Γαλλίας κατέστη τελικά πρόκληση για τη Συμμαχία. Κάθε ελπίδα συμβιβασμού εξαλείφθηκε με τη δήλωση του Ντε Γκώλ, στη συνέντευξη τύπου του στις 21 Φεβρουαρίου 1966 και με την επιστολή του προς τον Πρόεδρο Λίντον Τζόνσον στις 7 Μαρτίου 1966 και στα υπόλοιπα μέλη του NATO, βάσει της οποίας η Γαλλία αποσυρόταν από την ολοκληρωμένη αμυντική δομή του NATO εντός πολύ μικρού χρονικού διαστήματος.³⁴⁴

Η αντίδραση, τόσο των ισχυρών όσο και των ασθενέστερων, με όρους ισχύος, χωρών της Συμμαχίας, ήταν άμεση και επιβεβαίωσε την αποφασιστικότητα διατήρησης -στο μέτρο του δυνατού- της στρατιωτικής και πολιτικής συνεργασίας στο NATO. Παράλληλα, αποκάλυψε ορισμένες διαφορές απόψεων μεταξύ εκείνων που αισθάνονταν την ανάγκη μη διατήρησης καλών σχέσεων με τη Γαλλία και αυτών - ιδιαίτερα της Νορβηγίας, της Δανίας και του Καναδά- που θεώρησαν ότι οποιαδήποτε πολεμική εναντίον της Γαλλίας θα ήταν όχι απλώς άχρηστη αλλά και αντιπαραγωγική. Ήταν όμως σαφές ότι η Συμμαχία είχε δεχτεί μια πρόκληση και επιθυμούσε την ελαχιστοποίηση των διαταραχών που θα επέφερε η γαλλική απόσυρση στην

³⁴⁴ Riste O., (1991), σ. 10.

ολοκληρωμένη αμυντική της δομή, όχι μόνο από την άποψη της στρατιωτικής αποτελεσματικότητας αλλά και από την επιθυμία να αποφευχθούν οι εθνικιστικές παρορμήσεις άλλων χωρών.³⁴⁵

Το όραμα της Γαλλίας ως μελλοντικής ηγέτιδας δύναμης της Ευρώπης ήταν σαφώς συνδεδεμένο με την μικρότερη δυνατή εξάρτηση των μικρών και μεσαίας ισχύος κρατών της Ευρώπης, είτε σε "αγγλοσαξονικά" καθεστώτα, είτε στη Σοβιετική Ένωση. Κύριο μέλημά της οι χώρες που συνορεύαν με τη Μεσόγειο. Έτσι, φαίνεται, ότι βρήκε στους Έλληνες πολιτικούς την ίδια επιθυμία για μια γαλλική παρουσία που να αντιστάθμιζε την ισορροπία μεταξύ των ηγετικών συμμαχικών δυνάμεων. Θεωρώντας ότι η Γαλλία αποκλείστηκε από τις ευρωπαϊκές υποθέσεις από τους «Τρεις Μεγάλους», εκτιμούσε ότι ο Ρούσβελτ και ο Τσώρτσιλ ήταν διατεθειμένοι να εγκαταλείψουν στο Στάλιν την Κεντρική και Ανατολική Ευρώπη. Έτσι, πίστευε στην επιθυμία των ηγετών των εν λόγω χωρών για ένα γαλλικό αντίβαρο, χωρίς όμως οι προθέσεις της να γίνονται σαφείς, με την πολιτική που ήθελε να ακολουθήσει.³⁴⁶

Συμπερασματικά, η πολιτική Ντε Γκώλ ενδυνάμωσε την υπάρχουσα εικόνα της Γαλλίας ως χώρας με *«εγωκεντρική εξωτερική πολιτική»* ενώ, *«η αλληλεγγύη συμφερόντων που βασίζεται στην αποκατάσταση της εθνικής ανεξαρτησίας στην πολιτική άμυνας και ασφάλειας»* που ο Ντε Γκώλ πίστευε ότι θα προκαλούσε με την πολιτική του, τελικά δεν επιβεβαιώθηκε.³⁴⁷

Δεν θα πρέπει να μας διαφεύγει το γεγονός ότι η γαλλική Κυβέρνηση, σύσσωμη σχεδόν, με επανειλημμένες δηλώσεις, μεταγενέστερες της ανακοίνωσης της γαλλικής προθέσεως αποχώρησης από τη στρατιωτική δομή του ΝΑΤΟ, δήλωνε την πίστη της προς την Ατλαντική Συμμαχία. Την πίστη της αυτή εξέφραζε, επ' ευκαιρία του ανακοινωθέντος της αποχωρήσεώς της από το στρατιωτικό σκέλος του ΝΑΤΟ και στο επίσημο τεύχος του γαλλικού ΥΠΕΞ. Ως εκ τούτου, η Γαλλία ουδέποτε είχε εκδηλώσει πρόθεση αμφισβήτησης της συμμετοχής της στο Βόρειο-Ατλαντικό Σύμφωνο. Η οποιαδήποτε καταγγελία του Άρθρων (κυρίως του Άρθρου 5) ή άλλων διατάξεων του Συμφώνου, θα σήμαινε ουσιαστικά έξοδο από τη Συμμαχία και, όπως

³⁴⁵ Ο.π., σ. 11.

³⁴⁶ Riste O., σ. 5.

³⁴⁷ Ο. π., σ. 12-13.

θα δούμε μετέπειτα, ούτε η αποχώρηση της Ελλάδος το 1974 συνδέθηκε με καταγγελία Άρθρων του Συμφώνου.³⁴⁸

3.1.1.1 Το καθεστώς ειδικής σχέσης Γαλλίας –NATO. Το καθεστώς της σχέσεως Γαλλίας–NATO και συγκεκριμένα της αποχώρησης της Γαλλίας από τη Συμμαχία και της σχέσεώς της με το NATO, εξετάστηκε ως πρότυπο εφαρμογής της σχέσεως Ελλάδος–NATO μετά την αποχώρησή της Ελλάδος από το στρατιωτικό σκέλος του NATO το 1974. Βάσει ελληνικών δηλώσεων στηριζόταν στην ίδια βασική αρχή, ήτοι εκτός στρατιωτικού σκέλους και διευθέτηση στρατιωτικών θεμάτων και συνεργασίας με διμερείς διαπραγματεύσεις, αλλά εντός των πολιτικών θεσμών της Συμμαχίας.³⁴⁹

Εάν όμως εξετάσουμε την αποχώρηση της Γαλλίας, από όλες τις πλευρές, ήτοι: α/ νομικής, β/ προβλημάτων της αμυντικής σχεδίασης του NATO , γ/ διάθεσης δυνάμεων στο NATO, δ/ Διοίκησης και Ελέγχου ε/ ασκήσεων, στ/ Συμμαχικής χρήσης του γαλλικού εδάφους, θαλάσσης και εναερίου χώρου, ζ/υποδομών, η/επικοινωνιών, θ/ πυρηνικής σχεδίασης, ι/ ανταλλαγής πληροφοριών, ια/ συμμετοχής σε όργανα, στρατηγία και επιτροπές του NATO, ιβ/ τεχνική και εφοδιαστική υποστήριξη του NATO, ιγ/ συστήματος αεράμυνας του NATO, θα διαπιστώναμε συνοπτικά ότι η Γαλλία:

α. Από νομικής πλευράς, κατήγγειλε τις ρυθμίσεις που αναφέρονται στην στρατιωτική δομή της Συμμαχίας, ενώ εξακολουθούσε να εκπληρώνει τις εκ του Βόρειο-Ατλαντικού Συμφώνου απορρέουσες υποχρεώσεις της. Αποδεχόταν ότι η Συνθήκη είναι διεθνής συμφωνία που δεν μπορεί να καταγγελθεί παρά μόνο υπό ορισμένες συνθήκες και προϋποθέσεις τις οποίες και εμπεριέχει. Θα μπορούσαν όμως εύκολα να καταγγελθούν οι συμφωνίες και αποφάσεις, βάσει των οποίων δημιουργήθηκαν οι συμμαχικοί οργανισμοί και επιτροπές, που κατά τη Γαλλία, ήταν διμερείς ή πολυμερείς ρυθμίσεις, χωρίς μόνιμο δεσμευτικό χαρακτήρα.

β. Δεν συμμετείχε στη αμυντική σχεδίαση και απείχε από τις σχετικές επιτροπές, ενώ ο συντονισμός των γαλλικών και νατοϊκών δυνάμεων στις περιπτώσεις που απαιτείτο συνεργασία, βασιζόταν σε διμερείς συμφωνίες.³⁵⁰

³⁴⁸ Πηγή 31.

³⁴⁹ Πηγή 15.

³⁵⁰ Πηγή 15, «Ειδικές συμφωνίες ρύθμιζαν το ενδεχόμενο συνεργασίας σε περίπτωση πολέμου (Unprovoked aggression) με την προϋπόθεση προηγούμενης έγκρισης της Γαλλικής Κυβέρνησης.»

γ. Δεν διέθετε καμία γαλλική στρατιωτική δύναμη στη Συμμαχία, μετά την αποχώρησή της. Όσες δυνάμεις στάθμευαν στη Δυτική Γερμανία τελούσαν υπό γαλλική διοίκηση, μετά από διμερή συμφωνία και χαρακτηριζόταν ως εφεδρικές.

δ. Μετά την αποχώρηση της από το ΝΑΤΟ, η περιοχή του Γάλλου Ναυτικού Νατοϊκού Διοικητή (με περιοχή ευθύνης τη Δυτική Μεσόγειο) εξακολουθούσε να υφίσταται, αλλά υπό τον Επιχειρησιακό Έλεγχο του Διοικητού των Ναυτικών Συμμαχικών Δυνάμεων Νοτίου Ευρώπης. Με ειδική συμφωνία μεταξύ των νατοϊκών Διοικητών³⁵¹ ρυθμιζόταν η συνεργασία των γαλλικών και νατοϊκών δυνάμεων στη Μεσόγειο.³⁵²

ε. Διατηρούσε τη δυνατότητα της κατ' επιλογήν συμμετοχής της σε συμμαχικές ασκήσεις κατόπιν δικής της αιτήσεως και εγκρίσεως της Συμμαχίας.

στ. Δεν διέθετε σε γαλλικό έδαφος καμία διασυμμαχική ή απλά συμμαχική (αμερικανική ή καναδική) εγκατάσταση, εκτός από δυο (2) πετρελαιοαγωγούς (ένα συμμαχικό και ένα αμερικανικό). Αυτοί, με χωριστές συμφωνίες παρέμειναν υπό το ιδιοκτησιακό καθεστώς της Συμμαχίας και των Αμερικανών αντίστοιχα, αλλά με τη λειτουργία τους και τη προστασία τους να αποτελεί ευθύνη της Γαλλίας.

ζ. Δέχτηκε να πληρώσει τα έξοδα μεταφοράς του υλικού των συμμαχικών και υποδομών που ευρίσκοντο στη Γαλλία, καθώς επίσης και την αξία των σταθερών υποδομών που δεν μπορούσαν να μετακινηθούν.

η. Δεν συμμετείχε στο Ενιαίο Συμμαχικό Σύστημα Επικοινωνιών, ούτε στη Συμμαχική Πυρηνική Σχεδίαση απέχοντας από την αντίστοιχη Ομάδα Εργασίας, ούτε στα όργανα όπως η Επιτροπή Αμυντικού Σχεδιασμού η οποία δημιουργήθηκε ακριβώς λόγω της αποχώρησής της, ούτε στις επιτροπές χειρισμού θεμάτων της στρατιωτικής δομής της Συμμαχίας, ούτε στη δαπάνη δημιουργίας του Αερομεταφερόμενου Συστήματος Έγκαιρης Προειδοποίησης και Ελέγχου, δεδομένου ότι ήθελε να δημιουργήσει δικό της σύστημα που θα συνεργαζόταν με το αντίστοιχο

³⁵¹ Των COMNAVSOUTH, του Commander Striking Forces Southern Europe-COMSTRIKEFORSSOUTH και του Γάλλου Εθνικού Ναυτικού Διοικητού (Commander-in-Chief, Mediterranean-CECMED).

³⁵² Ο.π., Στη συμφωνία αυτή είχε καθοριστεί η περιοχή ναυτικών επιχειρήσεων της Γαλλίας και εντός αυτής η παράκτιος ζώνη ενδιαφέροντος ενώ κατά προτεραιότητα εκτελούνταν οι γαλλικές αεροναυτικές επιχειρήσεις και επιπλέον αναγνωρίζονταν σε νατοϊκό πλαίσιο συντονιστικά καθήκοντα στην παράκτιο ζώνη ενδιαφέροντος στον CECMED.

του NATO. Αντιθέτως, μετείχε πλήρως στην ανταλλαγή πληροφοριών, στις επιτροπές που ασχολούνται αποκλειστικά με στρατιωτικά θέματα, στην τεχνικοεφοδιαστική υποστήριξη, στην ανταλλαγή πληροφοριών εγκαίρου προειδοποίησης και αεράμυνας με τη σύνδεση του συμμαχικού συστήματος³⁵³ με το γαλλικό σύστημα.³⁵⁴

Συνοψίζοντας, θα μπορούσαμε να πούμε ότι το γαλλικό πρότυπο αποχώρησης από τη Συμμαχία ουσιαστικά σήμαινε μια ειδική σχέση. Αυτή αποδεχόταν αφενός την παραμονή της στο πολιτικό σκέλος του NATO αλλά την πλήρη αποχώρησή της από όλα τα στρατιωτικά όργανα και επιτροπές και με διευθέτηση της στρατιωτικής συνεργασίας με τη Συμμαχία βάσει επί μέρους διμερών συμφωνιών.

3.1.1.2 Η επιστροφή της Γαλλίας στο NATO. Αποτελεί επίσης σημείο αναφοράς στο NATO ότι η Γαλλία, 43 χρόνια μετά την αποχώρησή της, επανήλθε το 2009 στο NATO, ανακτώντας τη θέση της στη Διοικητική Δομή διατηρώντας όμως πλήρη αυτονομία στα πυρηνικά.³⁵⁵ Η πράξη αυτή, σύμφωνα με το Γαλλικό ΥΠΕΞ, «αντανακλούσε την άποψη της Γαλλίας σε ένα διαφορετικό κόσμο στον οποίο η εγχώρια ασφάλεια θα βασίζεται στην ικανότητα συντονισμού με τους συμμάχους στο εξωτερικό».³⁵⁶ Σύμφωνα με τον Πρωθυπουργό της χώρας η επιστροφή της Γαλλίας ήταν απλώς μια προσαρμογή στις εξελίξεις.³⁵⁷ Είχαν βέβαια προηγηθεί οι δηλώσεις του Γάλλου Προέδρου Νικολά Σαρκοζί το 2007 ότι "μία τέτοια επιστροφή δεν θα μπορούσε να πραγματοποιηθεί παρά μόνον στο μέτρο όπου θα δοθεί μία θέση στα διοικητικά όργανα, σε πολλά επίπεδα, στους αντιπροσώπους της Γαλλίας".³⁵⁸ Δηλώσεις που υποδήλωναν ότι αντικειμενικός σκοπός της επιστροφής της Γαλλίας ήταν να πάρει, το Συμμαχικό Στρατηγείο Μετασχηματισμού³⁵⁹ και το περιφερειακό Στρατηγείο στη

³⁵³ Στο NATO αναφέρεται ως NATO Integrated Air Defense System

³⁵⁴ *Système de Traitement et de Représentation des Informations de Défense Aérienne*, στα αγγλικά *System for processing and representing air defence information-STRIDA*.

³⁵⁵ Βλ. στο *FRANCE AND NATO: France's role in the North Atlantic Treaty Organization*.

³⁵⁶ Moran M., (2009).

³⁵⁷ Σύμφωνα με *Το Βήμα*, 18-3-2009, Team, *Γαλλία – NATO: η μεγάλη επιστροφή* : «Η επιστροφή της Γαλλίας έγινε εν μέσω κατηγοριών, όπως του πρώην πρωθυπουργού Lionel Jospin που κατηγορήσε ευθέως την Κυβέρνηση για "χειραγώγηση" των βουλευτών και τόνισε ότι ο διάλογος για την επιστροφή στο NATO έπρεπε να μη γίνει εκβιαστικά, καθώς «αγγίζει βαθιά την ταυτότητα της Γαλλίας».

³⁵⁸ *News 247*, (24-9-2007), *Γαλλία: Επιστροφή στο NATO υπό προϋποθέσεις*.

³⁵⁹ Allied Command Transformation –ACT, Virginia , ΗΠΑ.

Λισσαβόνα,³⁶⁰ που ήταν υπεύθυνο για τις Συμμαχικές δυνάμεις αμέσου επεμβάσεως.³⁶¹

Ουσιαστικά όμως, η επάνοδος της Γαλλίας δεν επέφερε σημαντικά οφέλη για το επιχειρησιακό επίπεδο του ΝΑΤΟ. Είχε όμως σημαντικά πολιτικά και ψυχολογικά οφέλη και έδωσε τέλος στη διαρκή δημόσια συζήτηση, που υποκινούνταν από τη Γαλλία, ότι η Ευρώπη συμπεριφερόταν ως «αντίβαρο στις στρατιωτικές υποθέσεις των ΗΠΑ».³⁶²

Θα μπορούσε λοιπόν η γαλλική αποχώρηση να αποτελέσει πρότυπο εφαρμογής στην ελληνική περίπτωση αποχώρησης από το στρατιωτικό σκέλος του ΝΑΤΟ ;

3.2 Το Κυπριακό και η αποχώρηση της Ελλάδος από το στρατιωτικό σκέλος του ΝΑΤΟ

Όπως προαναφέρθηκε μετά το 1974, τη μεγαλύτερη απειλή για την Ελλάδα αποτέλεσε η Τουρκία και οι αυξανόμενες τουρκικές διεκδικήσεις/αμφισβητήσεις των κυριαρχικών της δικαιωμάτων. Απειλή που παραμένει μέχρι και σήμερα.

3.2.1 Η απειλές αποχώρησης που το 1974 έγιναν πράξη. Η απόφαση της Ελλάδος για αποχώρηση από τη Συμμαχία το 1974, δεν ήρθε ως κεραυνός εν αιθρία. Είχαν προηγηθεί παρόμοιες απειλές που όμως δεν πραγματοποιήθηκαν.

Η Ελλάδα, από το 1954, μέσω της απόφασης της Κυβέρνησης Παπάγου για διεθνοποίηση του Κυπριακού και προσφυγής στον ΟΗΕ, ουσιαστικά είχε προσπαθήσει να αξιοποιήσει πολιτικά την ένταξή της στο ΝΑΤΟ.³⁶³ Ομοίως ο Κωνσταντίνος

³⁶⁰ Regional Command HQ-RC HQ.

³⁶¹ Erlanger S., (2009).

³⁶² Ο.π.,

³⁶³ Σύμφωνα με *Η Καθημερινή*, (8-8-2018), Κλάψης Αντώνης, *Το Κυπριακό στον ΟΗΕ : «Η Κύπρος δεν συμπεριλήφθηκε στον κατάλογο με τις ελληνικές εδαφικές διεκδικήσεις που υποβλήθηκε στη Συνδιάσκεψη Ειρήνης των Παρισίων, όπως άλλωστε είχε συμβεί και στην αντίστοιχη Συνδιάσκεψη που ακολούθησε τη λήξη του Α΄ Παγκοσμίου Πόλεμο, για αποδοχή και αναγνώριση του δικαιώματος αυτοδιάθεσης της Κύπρου. Μέχρι το 1954, η σταθερή επιλογή των ελληνικών κυβερνήσεων ήταν η αποφυγή έγερσης δημόσια του θέματος απόδοσης της Κύπρου στην Ελλάδα».*

Καραμανλής, το 1956, επεδίωξε να εμπλέξει τη Συμμαχία, χωρίς όμως επιτυχία.³⁶⁴ Μια σειρά όμως γεγονότων,³⁶⁵ δημιουργούσαν εκνευρισμό στη Συμμαχία, έφεραν σε δυσχερή θέση την ελληνική πλευρά προκαλώντας αμηχανία στη κοινή της γνώμη και έφθιναν σημαντικά τη δυνατότητα αποτελεσματικής πίεσής της στο NATO. Παράλληλα, σηματοδοτούσαν την εξέλιξη των ελληνοτουρκικών σχέσεων,³⁶⁶ ενώ ετύγχαναν πλήρους εκμετάλλευσης από τη Τουρκία, που πίεζε τις ΗΠΑ να αφήσουν την Ελλάδα να φύγει από το NATO, αλλά και από τους Βρετανούς,³⁶⁷ καθιστώντας μη ρεαλιστική την οποιαδήποτε εμπλοκή της Συμμαχίας στην επίλυση του Κυπριακού.

Το 1974 η κατάσταση ήταν εξαιρετικά προβληματική για την Αθήνα. Η θέση του Μακαρίου, ήταν ότι η ελληνική Κυβέρνηση έπρεπε να χρησιμοποιήσει *''εντέχνως''* την απειλή αποχώρησης και όχι να επιδίδεται σε δηλώσεις περί παραμονής της στη Συμμαχία. Η Ελλάδα όμως γνώριζε ότι δεν υπήρχε *«παραά η πραγματική έξοδος της Ελλάδας από το NATO»* που αποτελούσε *«εθνικό κίνδυνο»*, και ως εκ τούτου δεν ήταν *«...διατιθεμένη να ακολουθήσει πολιτική εξόδου από το NATO»* ούτε να οδηγήσει *«..ακίνδυνα τη χώρα σε τέτοιες περιπέτειες»*.³⁶⁸

³⁶⁴ Ο.π., *«Οι ελληνικές προσφυγές στον ΟΗΕ δεν είχαν αποφέρει –ούτε μπορούσαν από μόνες τους να αποφέρουν– την επίλυση του Κυπριακού στη βάση του δίκαιου αιτήματος των Ελλήνων κατοίκων του νησιού για αυτοδιάθεση»*.

³⁶⁵ 1/ των επεισοδίων της 6ης Σεπτεμβρίου του 1955 (Σεπτεμβριανά), η μη αντιμετώπισή τους από τις τότε Μεγάλες Δυνάμεις και η απόφαση αποχώρησης των ελληνικών δυνάμεων από τις Ασκήσεις του NATO στη Νότιο-Ανατολική Πτέρυγα, 2/ έναρξη (1955) του απελευθερωτικού αγώνα της Εθνικής Οργάνωσης Κυπρίων Αγωνιστών (ΕΟΚΑ), 3/της Τριμερούς Διάσκεψη του Λονδίνου (1955) που έδωσε στην Τουρκία δικαίωμα ισότιμης συμμετοχής στις διαβουλεύσεις για την αυτοδιάθεση της Κύπρου, 4/της απέλασης του Μακαρίου από τους Βρετανούς, 5/της αύξησης της γεωστρατηγικής σημασίας της Τουρκίας με τη μη αναμενόμενη- από ελληνικής πλευράς (λόγω Σουέζ)- αποκατάστασης των αμερικανοβρετανικών σχέσεων, της απόρριψη της πρότασης του ΓΓ του NATO Ismay (1957) εύρεσης μιας ειρηνικής επίλυσης του Κυπριακού, 6/της πεποίθησης ότι μια εμπλοκή του NATO δεν θα ήταν ευνοϊκή στις Ελληνικές απόψεις, 7/ της μη αποδοχής των προτάσεων MacMillan, που εκλήφθηκε από τους συμμάχους ως αναξιοπιστία της Ελλάδας.

³⁶⁶ Αρχιμανδρίτου-Οικονόμου Έ., (2012-2013), σελ 53-54.

³⁶⁷ Ο.π., σελ 57, *«...που είχαν την άποψη ότι μια ουδέτερη Ελλάδα -ως τμήμα μιας ουδέτερης Βαλκανικής- θα ήταν καλύτερα και ευκολότερα εκμεταλλεύσιμη»*.

³⁶⁸ Σύμφωνα με Αρχείο Κ. Καραμανλή Πρακτικά Συσκέψεως 19-9-1958 επί του Κυπριακού ζητήματος παρουσία Αρχιεπισκόπου Μακαρίου, τ.3, σ.227-229. *«Ο Μακάριος θεωρούσε ότι οι ΗΠΑ δεν θα άφηναν την Ελλάδα να αποχωρήσει από τη Συμμαχία και ότι μετά από μια ενδεχόμενη αποχώρηση θα την δεχόταν πάλι πίσω»*.

Η αλλαγή της ροής των πραγμάτων, ήτοι: α/ η υπογραφή των συμφωνιών Ζυρίχης και Λονδίνου,³⁶⁹ μαζί με την αλλαγή στάσης της Τουρκίας,³⁷⁰ που αντιλήφθηκε τον κίνδυνο της περιφερειακής απομόνωσης της μετά τη διάλυση του συμφώνου της Βαγδάτης,³⁷¹ β/ η (μερική) αποκατάσταση των ελληνοτουρκικών σχέσεων που ενίσχυε τη σταθερότητα στη Νότιο-Ανατολική Πτέρυγα του ΝΑΤΟ, γ/ η αποχώρηση του Κ. Καραμανλή από την πρωθυπουργία και την Ελλάδα το Νοέμβριο 1963, αλλά και δ/ η πολιτική διεθνούς ρευστότητας (ευρύτερες στρατηγικές ισορροπίες στη Μεσόγειο, κρίση στη Κούβα, τείχος Βερολίνου, στροφή της Αιγύπτου προς ΕΣΣΔ) που έδωσε πολιτικό χώρο στον Μακάριο, αποκάλυψε το πόσο ασαφή ήταν τα όρια εξόδου της Ελλάδας από το ΝΑΤΟ, όσο αυτή εκκρεμούσε ακόμα και ως απειλή.³⁷²

Χωρίς καμία κεντρική πολιτική κατεύθυνση και εν μέσω πλήρους έλλειψης σαφούς πολιτικής ασφάλειας για τη χώρα, η Ελλάδα επιτάχυνε την αναζήτηση νέων στηριγμάτων στα Βαλκάνια, ευνοώντας ουσιαστικά την πολιτική της Μόσχας που έκτιζε στενούς δεσμούς με τον Μακάριο. Προκαλούσε έτσι τις ΗΠΑ οι οποίες επενέβησαν τρεις φορές στη διάρκεια του πρώτου εξαμήνου του 1964 για να αποτρέψουν μια τουρκική εισβολή στη Κύπρο και μια ενδεχόμενη ελληνοτουρκική σύγκρουση.

Οι απελάσεις Ελλήνων από την Κωνσταντινούπολη,³⁷³ οι τουρκικές αεροπορικές επιχειρήσεις εκκαθάρισης θυλάκων στην Κύπρο, αλλά και η καταγγελία

³⁶⁹ το Φεβ.1959

³⁷⁰ Σύμφωνα με Αρχιμανδρίτου-Οικονόμου Έ., (2012-2013), σ.60, «..η Τουρκία από το Δεκέμβριο του 1958 εμφανίστηκε θετική στην παραχώρηση μιας δεσμευμένης ανεξαρτησίας στην Κύπρο».

³⁷¹ Σύμφωνα με Η Καθημερινή, (2013), «Κατά το πρότυπο του ΝΑΤΟ και του Οργανισμού Συμφώνου της Νοτιο-Ανατολικής Ασίας, η ίδρυση του Συμφώνου της Βαγδάτης (Οργανισμός του Κεντρικού Συμφώνου - ΣΕΝΤΟ) στις 24 Φεβρουαρίου 1955 αποτέλεσε την προέκταση της δυτικής επιρροής στα νοτιοδυτικά σύνορα της Σοβιετικής Ένωσης, με σκοπό τον περιορισμό της σοβιετικής επέκτασης στη Μέση Ανατολή, τον Περσικό Κόλπο και τον Ινδικό Ωκεανό. Το Σύμφωνο περιελάμβανε την Τουρκία, το Ιράκ, το Ιράν και το Πακιστάν με το Ηνωμένο Βασίλειο και τις Ηνωμένες Πολιτείες ως συνδεδεμένα μέλη. Επίσης ιδιαίτερος ήταν ο ρόλος της Κύπρου καθώς φιλοξενούσε τις βρετανικές βάσεις και τις συνέδεε επιχειρησιακά με τη Μέση Ανατολή».

³⁷² Σύμφωνα με Αρχιμανδρίτου-Οικονόμου Έ., (2012-2013), σ. 62, «για αλλαγή των προβλέψεων του Συντάγματος, οδηγώντας σε αποσύνθεση του καθεστώτος που επέβαλαν οι Συμφωνίες Ζυρίχης – Λονδίνου».

³⁷³ Σύμφωνα με Η Καθημερινή, (2014), «Η ανακοίνωση της έναρξης των απελάσεων γίνεται τη 16η Μαρτίου 1964 και αρχίζει αμέσως η ανακοίνωση καταλόγων Ελλήνων υπηκόων και παράλληλα η

των δυο σχεδίων Άτσεσον (Ιούλιο- Αύγουστο 1964),³⁷⁴ όχι μόνο περιόριζαν κάθε περιθώριο ελιγμών, αλλά δημιουργούσαν εκρηκτικές καταστάσεις και αστάθεια στη Κύπρο. Παράλληλα, αποδυνάμωναν τη διεθνή θέση της Ελλάδος, επιδείνωναν τις σχέσεις Ελλάδας-Κύπρου και έθεταν σε συγκρουσιακή τροχιά Ελλάδα και Τουρκία. Αποτέλεσμα ήταν οι ΗΠΑ να υπερβούν της αρχές της Συμμαχίας, υποκαθιστώντας τις με τις επιθυμίες της αμερικανικής εξωτερικής πολιτικής, απειλώντας την Τουρκία ότι, σε περίπτωση απειλής της από την ΕΣΣΔ, δεν θα αναγνωριζόταν υποχρέωση προστασίας της από το ΝΑΤΟ.³⁷⁵ Στην εν λόγω κρίση, η ελληνική Κυβέρνηση βρέθηκε, για μια ακόμα φορά, να απειλεί με απόσυρση, των αναγκαίων για την άμυνα της χώρας στρατιωτικών της δυνάμεων από το ΝΑΤΟ,³⁷⁶ χωρίς να την πραγματοποιεί, πλην της αποχώρησης μικρού σχετικά αριθμού αξιωματικών που υπηρετούσαν στο Στρατηγείο στη Σμύρνη.³⁷⁷

Η εκρηκτική αυτή κατάσταση έφερνε τόσο την Ελλάδα όσο και την Τουρκία να αισθάνονται, βαθιά απογοήτευση για το ΝΑΤΟ.³⁷⁸ Οι ΗΠΑ αν και αντιλαμβάνονταν ότι μια ελληνοτουρκική σύγκρουση ήταν πιθανή και επικίνδυνη για τα στρατηγικά της συμφέροντα, όσο και για τα συμφέροντα της Συμμαχίας, αποκαθιστούσαν τους δεσμούς της με την Τουρκία, αγνοώντας τις ελληνικές θέσεις.³⁷⁹

πρόσκληση αυτών σε ατμόσφαιρα τρομοκρατίας στο 4ο Τμήμα Ασφαλείας Κωνσταντινουπόλεως με αντιμετώπιση αυτών ως εγκληματιών του ποινικού δικαίου. Κορυφαία πράξη βίας υπήρξε ο εξαναγκασμός να υπογράψουν δήλωση που δεν επιτρεπόταν να διαβάσουν ότι δήθεν είχαν διενεργήσει βλαβερές ενέργειες κατά της Τουρκίας. Παράλληλα τα καταπιεστικά μέτρα επεκτείνονταν σε όλα τα μέλη και ιδρύματα της ομογένειας.»

³⁷⁴ Τόσο από τον Μακάριο όσο και από την ελληνική αντιπολίτευση αν και πρώτη τα κατήγγειλε η Τουρκία

³⁷⁵ Kissinger H. (2000), σ.218.

³⁷⁶ Α΄ Σώμα Στρατού και η 28 η Αεροπορική Τακτική Δύναμη της Λάρισας ,

³⁷⁷ Αρχιμανδρίτου-Οικονόμου Έ., (2012-2013), σ. 64-65.

³⁷⁸ Η Ελλάδα γιατί θεωρούσε ότι η Συμμαχία αναλάμβανε πρωτοβουλίες που αφορούσαν στον ΟΗΕ, αφαιρώντας ουσιαστικά κάθε δυνατότητα παρέμβασης από τον ΓΓ του ΝΑΤΟ, ενώ η Τουρκία δεν εύρισκε την ανταπόκριση και την άσκηση επιρροής των συμμάχων στην επίλυση των διαφορών όπως επιθυμούσε και επεδίωκε

³⁷⁹ Σύμφωνα με Πηγή 52 γ, «Χαρακτηριστική της διάθεσης της Αμερικανικής Εξωτερικής Πολιτικής να μην δυσαρεστήσουν την Τουρκία και της διγλωσσίας στο θέμα των ελληνοτουρκικών διενέξεων λόγω Κυπριακού, αποτελεί η συνάντησή του Κίσινγκερ (ως ΥΠΕΞ ΗΠΑ) με τον Πρόσβη της Ελλάδας στις ΗΠΑ κ. Αλεξανδράκη την 31-3-1976. Στην εν λόγω συνάντηση, που πραγματοποιήθηκε λόγω της υπογραφείσας

Η κατάλυση της δημοκρατίας στην Ελλάδα το 1967 επιβεβαίωσε, αφενός, τη σημαντική εξάρτηση της Ελλάδας από τις ΗΠΑ και το NATO και αφετέρου τη διάθεση αυτών (NATO-ΗΠΑ) υποστήριξης του καθεστώ, κυρίως λόγω της αναβάθμισης της γεωστρατηγικής αξίας της Ελλάδος.³⁸⁰ Η συνεργασία αυτή,³⁸¹ που ενίσχυσε τις πεποιθήσεις της Αθήνας επαναφοράς στο προσκήνιο του θέματος της ένωσης Κύπρου-Ελλάδα, οδήγησε στην ελληνοτουρκική συνάντηση στον Έβρο (1967) με ολέθριες συνέπειες.³⁸² Αν και μεταξύ 1969-1971 υπήρξε μια μορφή εκχειρίδας στην ελληνοτουρκική διένεξη,³⁸³ δεν συνέβη το ίδιο με τις ελληνοκυπριακές σχέσεις, που

Αμερικανοτουρκικής Συμφωνίας ο πρώτος ερωτηθείς για την προκλητικότητα της Τουρκίας δήλωσε ότι: «Όσον αφορά τις προκλητικές πράξεις της Τουρκίας εναντίον της Ελλάδας, θα αντιτασσόμασταν έντονα σε αυτό. Αν εννοείς στρατιωτική δύναμη, θα αντιταχθούμε και θα σας υποστηρίζουμε». Τη δήλωση αυτή που για την ελληνική πλευρά ήταν εξαιρετικής σημασίας, κατά δήλωσή του ήταν πρόθυμος (ο Κίσινγκερ) να την κάνει δημοσίως. Παρά όμως τις προσπάθειες που καταβλήθηκαν από Ελληνικής πλευράς η εν λόγω δήλωση δεν έγινε ποτέ. Αντιθέτως η Αμερικανική Κυβέρνηση θεώρησε τις δηλώσεις αυτές "κατά μόνας" δεδομένου ότι δεν αποτελούσαν την επίσημη θέση των ΗΠΑ. Σχεδόν το ίδιο συνέβη και λίγο αργότερα στη συνάντηση Κίσινγκερ -Μπίτσιου όπου οι κατ' ιδίαν δηλώσεις Κίσινγκερ δεν δημοσιευόταν για να μην δημιουργήσουν αναστάτωση στην Τουρκία και κλιμάκωση εκατέρωθεν απαιτήσεων εγγυήσεων».

³⁸⁰ Λόγω των κρίσεων/πολέμων στην περιοχή όπως, ο Αραβοϊσραηλινός πόλεμος το 1967, η εισβολή Σοβιετικών στην Πράγα το 1968, η απομάκρυνση αμερικανικών βάσεων από τη Λιβύη λόγω επικράτησης του Καντάφι το 1969 κλπ.

³⁸¹ Εντατικοποιήθηκε μετά την αποχώρηση των συμμαχικών βάσεων από τη Μάλτα το 1973 και την υπογραφή τεχνικής συμφωνίας Ελλάδος-ΗΠΑ χρήσης των ελληνικών λιμένων από τον 6ο αμερικανικό Στόλο.

³⁸² Σύμφωνα με *Η Καθημερινή*, (2017), Ρίζας Σ., «*Η ελληνοτουρκική συνάντηση του Έβρου τον Σεπτέμβριο 1967 αποτελεί χαρακτηριστική περίπτωση βιαστικής και ελλιπώς προετοιμασμένης διπλωματικής προσπάθειας που κατέληξε σε αποτυχία. Ταυτόχρονα, υπήρξε μια σημαντική στροφή στη διαχείριση του Κυπριακού με αρνητικές βραχυπρόθεσμες και μεσοπρόθεσμες συνέπειες... Οι συνέπειες της αποτυχημένης συνάντησης του Έβρου ήταν σοβαρές. Το στρατιωτικό καθεστώς δεν έβγαλε τα αναγκαία συμπεράσματα τόσο για τα απαιτούμενα ανταλλάγματα προς την Τουρκία όσο και για τη δυσμενή για τον στόχο της ένωσης στρατηγική εξίσωση που είχε διαμορφωθεί. Το τουρκικό τίμημα για την ένωση ήταν εξαιρετικά υψηλό και αν υποθεθεί ότι η Αθήνα ήταν διατεθειμένη να το καταβάλει, το διεθνές πλαίσιο ήταν εξαιρετικά δυσμενές έως απαγορευτικό για έξωθεν επιβολή διευθέτησης στην Κύπρο. Το στρατιωτικό καθεστώς θα τρεπόταν όμως στο επόμενο δίμηνο στην άσκηση μιας «πολιτικής πυγμής» η οποία και θα οδηγούσε στη μείζονα κρίση του Νοεμβρίου 1967».*

³⁸³ Κατά τα έτη 1969 και 1971 διαφάνηκε μία προσπάθεια συνεννόησης μεταξύ Ελλάδος και Τουρκίας δια της υπογραφής στην Άγκυρα (μεταξύ Ελλάδος και Τουρκίας) Πρωτόκολλων όπως το Βασικό

εισήλθαν σε συγκρουσιακή πορεία με τραγικά αποτελέσματα, ειδικά μετά την επιχείρηση ανατροπής του Μακαρίου

Τη δυνατότητα ανάληψης σημαντικών στρατιωτικών πρωτοβουλιών εκ μέρους της Άγκυρας στις 15 Ιουλίου του 1974, έδωσε η ανατροπή του Προέδρου της Κυπριακής Δημοκρατίας και η ανοχή των Συμμάχων που, ενδιαφέρονταν μόνο στο να αποτρέψουν μια ελληνοτουρκική σύγκρουση. Η Τουρκία, αισθανόμενη στρατιωτικά υπέρτερη και γνωρίζοντας την έλλειψη διεθνούς κύρους της ελληνικής Κυβέρνησης, ήθελε να αποκλείσει με κάθε τρόπο την ένωση που θα καθιστούσε την Ελλάδα σοβαρό "παίχτη" στη Αν. Μεσόγειο και την Τουρκία στρατηγικά ευάλωτη. Παράλληλα, από το 1967, η αμερικανική στρατιωτική επέμβαση είχε αποκλειστεί ως ενδεχόμενο, ενώ και άλλοι παράγοντες, όπως το σκάνδαλο Γουότεργκεϊτ,³⁸⁴ έδειχναν ότι οποιαδήποτε αμερικανική επέμβαση δεν ήταν πιθανή, με τον άξονα Λονδίνου-Ουάσιγκτον να τάσσεται υπέρ μιας συνταγματικής λύσης για τη διαμόρφωση ενός διαπραγματευτικού πλαισίου μεταξύ των εγγυητριών δυνάμεων.³⁸⁵

3.2.2 Η τουρκική εισβολή στην Κύπρο - Οι ΗΠΑ και το ΝΑΤΟ. Η τουρκική εισβολή στην Κύπρο, με σοβαρές υπόνοιες ενθάρρυνσής της από τις ΗΠΑ, αποτέλεσε τον κυρίαρχο παράγοντα αποχώρησης των στρατιωτικών από την πολιτική σκηνή της Ελλάδας και ανάληψης, στις 24 Ιουλίου 1974, της διακυβέρνησης της χώρας από τον Κ. Καραμανλή.

Πρωτόκολλο περί οριοθέτησεως της Ελληνοτουρκικής μεθορίου της Θράκης, το Τεχνικό Πρωτόκολλο περί της τεχνικής που θα χρησιμοποιείτο για την εν λόγω οριοθέτηση, το Διοικητικό Πρωτόκολλο και το Πρωτόκολλο περί συντήρησης οροσήμεων αλλά και της Συμφωνίας περί πρόληψης και διευθετήσεως Μεθοριακών επεισοδίων. Με τα παραπάνω κείμενα, και δη της τελευταίας ως άνω αναφερομένης συμφωνίας, εξασφαλιζόταν από ελληνικής πλευράς η νομική κατοχύρωση των Ελλήνων υπηκόων που κατοικούσαν πλησίον της Ε/Τ μεθορίου και η πρόληψη κλιμάκωσης επεισοδίων σε περίπτωση που ανέκυπταν, δια της ταχείας εξέτασης και διευθέτησης αυτών. Η ελληνική πλευρά θεωρούσε ότι είχε κάθε συμφέρον για την προώθηση της ολοκλήρωσης της διαδικασίας επικύρωσης των εν λόγω συμφωνιών, ώστε να τίθεντο άμεσα εν ισχύ, πράγμα το οποίο επεδίωκε και το τουρκικό ΥΠΕΞ. Το 1974 λόγω της Ε-Τ κρίσης δεν υπήρξε προώθηση του θέματος.

³⁸⁴ Σύμφωνα με τον Πολύκαρπο Αντρέα, (2018), «Όπως μας τόνισε ο Διεθνολόγος και Διευθυντής του Κυπριακού Ιδρύματος Μελετών Χρήστος Ιακώβου, ο Κίσινγκερ εκμεταλλεύομενος την κατάσταση στην οποία είχε περιέλθει ο Νίξον χειρίστηκε μόνος του το Κυπριακό ζήτημα κινώντας τα νήματα ανάμεσα σε Κύπρο- Ελλάδα και Τουρκία».

³⁸⁵ Αρχιμανδρίτου-Οικονόμου Έ., (2012-2013), σ. 69-70.

Οι ΗΠΑ αποδείχτηκε ότι δεν ήταν πλέον σε θέση να σταματήσουν ούτε να περιορίσουν τις τουρκικές διεκδικήσεις, ούτε βέβαια να περιορίσουν τις ελληνοτουρκικές προστριβές, που θα μπορούσαν να οδηγηθούν και σε πολεμική αναμέτρηση. Γεγονός, που οδήγησε στην ριζική αναθεώρηση των σχέσεων των δυο χωρών με τις ΗΠΑ και το ΝΑΤΟ. Με δεδομένη όμως τη στρατιωτική και αμυντική εξάρτηση των δυο χωρών από τις ΗΠΑ, Ελλάδα και Τουρκία έβλεπαν τις ΗΠΑ ως δύναμη επιβολής των γεωστρατηγικών τους συμφερόντων και επιζητούσαν την προσοχή και υποστήριξή της.

Το ΝΑΤΟ βρισκόταν επίσης σε εξαιρετικά δύσκολη θέση, δεδομένης της γεωστρατηγικής σημασίας που είχαν οι δυο σύμμαχοι για το ίδιο και τις ΗΠΑ. Ελλάδα και Τουρκία αποτελούσαν πάντοτε περιοχές «ζωτικής σημασίας αγκυροβόλια στη νότια πλευρά του ΝΑΤΟ που έχουν μεγάλη αξία για τις Ηνωμένες Πολιτείες και το ΝΑΤΟ λόγω της γεωγραφίας τους, των πολιτικών τους συστημάτων και των πολιτιστικών τους δεσμών με τη Δύση». Η γεωγραφική τους θέση, τις καθιστούσε μια ξεχωριστή φυσική ενότητα, από την υπόλοιπη Δύση και τους ευρωπαϊούς Συμμάχους τους. Η στρατηγική τους σημασία ήταν εξαιρετικά μεγάλη, λόγω της εγγύτητάς με τη Σοβιετική Ένωση και την περιοχή της Μεσογείου και της Μ. Ανατολής που έδινε τη δυνατότητα ελέγχου των θαλάσσιων και εναέριων οδών στην Αν. Μεσόγειο, του σοβιετικού Στόλου της Μαύρης Θάλασσας και του Περσικού Κόλπου.³⁸⁶

Αυτός ήταν ο λόγος εγκατάστασης αμερικανικών ευκολιών (Βάσεων) τόσο στην Τουρκία όσο και στην Ελλάδα. Οι αμερικανικές ευκολίες στην Τουρκία,³⁸⁷ είχαν δυο αντικειμενικούς σκοπούς. Ήτοι: α/ αποτροπή έναντι μιας σοβιετικής εισβολής και β/ συλλογή πληροφοριών. Παράλληλα, αποτελούσαν σημαντικό παράγοντα ενίσχυσης των αμερικανικών χερσαίων, ναυτικών ή/και αεροπορικών δυνάμεων για ενδεχόμενες στρατιωτικές επιχειρήσεις εναντίον του Ιράν ή άλλων εν δυνάμει απειλών στην

³⁸⁶ Πηγή 75.

³⁸⁷ Όπως Incirlik: Αεροπορική βάση, άλλες αεροπορικές βάσεις για την εφοδιαστική υποστήριξη και σε περίοδο πολέμου, Karaburun: Σταθμός Ακτοφυλακής LORAN, Sinop: Βάση πληροφοριών κοντά στη Μαύρη Θάλασσα, Pirinlik: Μακράς εμβέλειας RADAR και συγκρότημα επικοινωνιών κοντά στο Ντιγαρμπακίρ, Σεισμογραφικός σταθμός Belbasi, κοντά στην Άγκυρα, αποθήκες εφοδιασμού και λιμενικές εγκαταστάσεις, περίπου 12 αποθήκες πυρομαχικών, 14 Σταθμοί έγκαιρης προειδοποίησης και αμυντικών επικοινωνιών, που αφορούσαν όλες τις αποστολές του ΝΑΤΟ, το Χερσαίο Στρατηγείο Σμύρνης και το έκτο Αεροπορικό Στρατηγείο Στρατιωτικό κ.ά.

περιοχή. Αντίστοιχα, στην Ελλάδα,³⁸⁸ προσέφεραν αφενός τις ίδιες δυνατότητες. Αξίζει να σημειωθεί ότι ο συνδυασμός των δυνατοτήτων των Βάσεων σε Ελλάδα και Τουρκία,³⁸⁹ ήταν περισσότερο σημαντικός από την ύπαρξη μιας μεμονωμένης βάσης.³⁹⁰ Αν και μεσολάβησαν πολλά γεγονότα και τα συμφέροντα των ΗΠΑ διαφοροποιήθηκαν από το 1947, όταν ακούστηκαν οι δεσμεύσεις του Προέδρου Τρούμαν για Ελλάδα και Τουρκία, οι βασικές επιδιώξεις ασφάλειας των ΗΠΑ, αναφορικά με αυτές τις δυο χώρες, παρέμειναν διαχρονικά αναλλοίωτες.³⁹¹ Η εξαιρετική σημασία των Βάσεων, τόσο για τις ΗΠΑ όσο και για το ΝΑΤΟ, ήταν η αιτία που αποτέλεσαν μέρος της διαμάχης τόσο μεταξύ των δυο χωρών, αλλά και των διαπραγματεύσεων συνέχισης και ρυθμίσεων ύπαρξής τους.³⁹² Την εποχή που οι ΗΠΑ

³⁸⁸ Τέσσερις (4) κύριες εγκαταστάσεις στην Ελλάδα: Κόλπος Σούδας, Ηράκλειο: Μεγάλος σταθμός ηλεκτρονικής επιτήρησης, Αεροπορική Βάση Ελληνικού: Κέντρο Συστήματος Στόλου Νέας Μάκρης, 5 τοποθεσίες (ΝΑΤΟ Air Defence Ground Environment -NADGE) έγκαιρης προειδοποίησης. Επιπλέον, το πεδίο βολής ΝΑΤΟ (NAMFI) στην Κρήτη .

³⁸⁹ Σύμφωνα με Πηγή 51, «*Αν και κατά καιρούς υπήρξε η άποψη αναλυτών ότι οι Αμερικανικές Βάσεις στη Τουρκία ήταν μεγαλύτερης σπουδαιότητας από αυτές στην Ελλάδα, η άποψη αυτή δεν μπορεί να αιτιολογηθεί επαρκώς δεδομένου ότι οι ρόλοι των εν λόγω Βάσεων ήταν διαφορετικοί και αλληλοσυμπληρούμενοι τόσο για τις ΗΠΑ όσο και για τη Συμμαχία. Αυτό που είναι βέβαιο είναι ότι η όλη φιλοσοφία της Αμερικανοτουρκικής Αμυντικής Συμφωνίας ήταν εντελώς διαφορετική από αυτή της Ελληνοαμερικανικής, δεδομένου ότι είχε στοιχεία συνεργασίας και επεκτεινόταν και στον τομέα της πολεμικής βιομηχανίας ως εκ τούτου θα μπορούσε να χαρακτηριστεί πολύ πιο μακρόπνοη και με ευρύτερους στόχους*».

³⁹⁰ Πηγή 52 β

³⁹¹ Παρά τις, κατά καιρούς, στρατιωτικές επεμβάσεις στην πολιτική ζωή των δυο χωρών, αυτές παραμέναν δημοκρατικές και ως εκ τούτου "αποδεκτές" στο Δυτικό δημοκρατικό κόσμο. Παράλληλα, διατηρούντο εξαιρετικοί δεσμοί τόσο μεταξύ των δυο χωρών και της Ευρώπης όσο και με τις ΗΠΑ, ασχέτως αν αυτοί οι δεσμοί εν μέρει ή εν συνόλω διατηρούντο λόγω τις επί 30 και περισσότερα χρόνια αμυντικής εξάρτησης Ελλάδος και Τουρκίας από τις ΗΠΑ για την αντιμετώπιση της Σοβιετικής επεκτατικής πολιτικής μέχρι της κατάρρευσής της.

³⁹² Σύμφωνα με την Πηγή 52, «*η πρώτη Συμφωνία αμυντικής συνεργασίας (Defence Cooperation Agreement) υπογράφηκε με την Ελλάδα το 1953 και με την Τουρκία το 1954. Στο υπογραφέν τον Απρίλιο του 1976 κείμενο αρχών μεταξύ ΗΠΑ και Ελλάδας, που μονογραφήθηκε το 1977, η Ελληνική πλευρά παραιτείτο από αυτό που αποκαλείτο "Ελληνοποίηση των Βάσεων"* πλην όμως εξασφάλιζε ελληνικό έλεγχο στις Αμερικανικές Ευκολίες (Βάσεις) και πολιτικές διαβεβαιώσεις για το Αιγαίο και το Κυπριακό και ανταλλάγματα με τη μορφή στρατιωτικής βοήθειας. Η εν λόγω συμφωνία όμως δεν επικυρώθηκε, όπως δεν επικυρώθηκε και η Αμερικανοτουρκική 1976, ούτε ετέθησαν καμία σε εφαρμογή. Και ενώ μια νέα Αμερικανοτουρκική Συμφωνία υπογράφηκε το 1980, στις πολύμηνες διαπραγματεύσεις που ακολούθησαν

βασιζόταν στις εν λόγω Βάσεις, Ελλάδα και Τουρκία βάσιζαν την αποτρεπτική τους αξία έναντι αλλήλων στην παρουσία των αμερικανικών Βάσεων.³⁹³ Η επωφελής, για όλα τα μέρη, παρουσία Βάσεων, εξασφαλιζόταν μέσω διμερών αμυντικών συμφωνιών συνεργασίας.³⁹⁴ Η Ελλάδα όμως είχε καταστήσει σαφή τη σύνδεση της παραμονής των αμερικανικών Βάσεων στην Ελλάδα με την επανένταξη της στο ΝΑΤΟ.³⁹⁵

3.2.3 Το κρίσιμο ερώτημα. Γεννάται όμως το ερώτημα: υπήρχαν αντικειμενικές δυνατότητες, να επικαλεστεί η Ελλάδα τις υποχρεώσεις των Συμμάχων, βάσει του Βόρειο-Ατλαντικού Συμφώνου και να τους "αναγκάσει" να λάβουν μέτρα εναντίον της Τουρκίας;

Τα χωρία του Βόρειο-Ατλαντικού Συμφώνου, τα οποία θα ήταν ενδεχομένως εκμεταλλεύσιμα προς καταδίκη της τουρκικής απόβασης στην Κύπρο, ήταν αφενός μια περικοπή του προοιμίου και αφετέρου το Άρθρο 1 αυτού. Και τα δυο σημεία αναφέρονται στις αρχές του Καταστατικού Χάρτη των Ηνωμένων Εθνών (ΚΧΗΕ) και στην ειρηνική επίλυση των διαφορών και την επικράτηση του Νόμου. Σχετικά δε με

δεν επιτεύχθηκε πλήρης προσέγγιση απόψεων μεταξύ Ελλάδας και ΗΠΑ, δεδομένης της προεκλογικής περιόδου στη Ελλάδα (αναμενόμενη άνοδος στην εξουσία του ΠΑΣΟΚ) και της πρόθεσης των ΗΠΑ να μην τηρήσουν τις συμφωνημένες αρχές του 1976 αν και η ελληνική πλευρά γνώριζε τις δυσμενείς επιπτώσεις από την απομάκρυνση των Βάσεων. Αν και σε πολλά σημαντικά θέματα πολιτικού και αμυντικού περιεχομένου είχαν ικανοποιηθεί οι ελληνικές απόψεις και επιδιώξεις και η Ελληνική Κυβέρνηση απέδιδε ιδιαίτερη σημασία στην συνέχιση της αμυντικής συνεργασίας με τις ΗΠΑ στο πλαίσιο του ΝΑΤΟ, πολιτικές (και όχι εθνικές) σκοπιμότητες, πριν και μετά τις εκλογές του 1981, δεν επέτρεψαν την υπογραφή της νέας συμφωνίας».

³⁹³ Σύμφωνα με την Επιτελική Έκθεση Επιτροπής Εξωτερικών Σχέσεων Ηνωμένων Πολιτειών, (3/1980), «..η σημασία των Βάσεων ήταν μεγάλη λόγω της συλλογής έγκαιρων πληροφοριών και την, μέσω των εν λόγω βάσεων, υποστήριξη του βου Αμερικανικού Στόλου και των αεροπορικών αμερικανικών δυνάμεων στην Ευρώπη».

³⁹⁴ Σύμφωνα με Πηγή 52, «Οι εν λόγω συμφωνίες ξεκίνησαν από τη συνεργασία ΗΠΑ-Τουρκίας πλην όμως τα προβλήματα επανόδου της Ελλάδος στο στρατιωτικό σκέλος του ΝΑΤΟ αργότερα δυσκόλεψαν την αναδιαπραγμάτευση-ανανέωση της σύμβασης παρουσίας των Αμερικανικών Βάσεων στην Ελλάδα. Ακόμα όμως και μετά την επάνοδο της Ελλάδας στο ΝΑΤΟ, οι ΗΠΑ δεν μπορούσαν να υπολογίζουν στις εν λόγω Αμερικανικές Βάσεις για σκοπούς εκτός ΝΑΤΟ. Η Ελλάδα είχε ως βασική πολιτική την εποχή εκείνη να απομακρυνθούν οι Αμερικανικές Βάσεις και θα παραμείνουν μόνο όσες εξυπηρετούν Ελληνικές αμυντικές ανάγκες, χωρίς να θέσει θέμα οικονομικών ή άλλης μορφής ανταλλαγμάτων».

³⁹⁵ Αρχείο Ιδρύματος Κ. Καραμανλή 42-1378 έως 42-1385.

την επίλυση των διεθνών διαφορών η έκφραση που μεταχειρίζεται το Σύμφωνο είναι απόλυτη, χωρίς να προβλέπονται εξαιρέσεις. Και βέβαια δεν αφορά μόνο τις διαφορές μεταξύ συμμάχων, αλλά και τις διαφορές τους με άλλα κράτη, πράγμα που ανταποκρίνεται στη γενικότερη φιλοσοφία του Συμφώνου που αποβλέπει στη σταθεροποίηση της ειρήνης.³⁹⁶

Θα μπορούσε συνεπώς να ειπωθεί ότι η Τουρκία με τις δυο στρατιωτικές επιχειρήσεις στην Κύπρο παρέβη και το πνεύμα και το γράμμα του Βόρειο-Ατλαντικού Συμφώνου, αφού δεν κατέβαλλε καμία προσπάθεια για ειρηνική επίλυση της κατάστασης που είχε διαμορφωθεί από το πραξικόπημα της 15^{ης} Ιουλίου. Η Συνθήκη Εγγυήσεως όμως, κατοχύρωνε το δικαίωμα της μονομερούς επεμβάσεως των συμβαλλομένων στην Κύπρο και στην ερμηνεία που η Τουρκία έδινε και εξακολουθεί να δίνει στο δικαίωμα αυτό, αν και η ερμηνεία αυτή είναι αντίθετη στο Διεθνές Δίκαιο. Έτσι, φαίνεται εξαιρετικά αμφίβολο το αποτέλεσμα οποιασδήποτε προσπάθειας καταδίκης της Τουρκίας βάσει των ανωτέρω παραβάσεων.

Εξαιρετικά αμφίβολο θα ήταν επίσης το αποτέλεσμα μιας προσπάθειας τροποποίησης του Συμφώνου υπό τη μορφή "συμπληρώσεως" αυτής για να καταστεί υποχρεωτική η ειρηνική επίλυση των διαφορών μεταξύ Συμμάχων. Για την αναθεώρηση του Συμφώνου απαιτείται ομοφωνία των κ-μ. Γεγονός που αντιμετώπιζονταν όχι μόνο από την Τουρκία αλλά και από πλευράς και άλλων Συμμάχων με μεγάλη επιφυλακτικότητα. Επιφυλακτικότητα στην ανάληψη πρόσθετων υποχρεώσεων αυτής της μορφής. Παράλληλα, οποιαδήποτε προσπάθεια τροποποίησης του Συμφώνου, θα έθετε ξανά θεμελιώδη ερωτήματα του λόγου ύπαρξης του ΝΑΤΟ, αφού θα έπρεπε να επικυρωθεί από τα κοινοβούλια των κ-μ της Συμμαχίας.³⁹⁷

Συνεπώς η ελληνική πλευρά γνώριζε την αντικειμενική αδυναμία της Συμμαχίας να αντιδράσει ή/και να λάβει μέτρα εναντίον της Τουρκίας, βάσει των προβλέψεων του Βόρειο-Ατλαντικού Συμφώνου. Έπρεπε όμως να βρεθεί τρόπος "χειραγώγησης" της κοινής γνώμης που, ως συνήθως, ανενήμερωτη ή τουλάχιστον ελλιπώς ενημερωμένη, έβλεπε εξωτερικούς εχθρούς και παρεμβάσεις, αλλά ποτέ τις εγγενείς της αδυναμίες.

³⁹⁶ Αρχείο Ιδρύματος Κ. Καραμανλή, 42-954.

³⁹⁷ Πηγή 29.

3.2.4 Από τον «εθνικό κίνδυνο» στην «εθνική απαίτηση» αποχώρησης από το ΝΑΤΟ. Πώς όμως ή Ελληνική Κυβέρνηση έλαβε τελικά την απόφαση αποχώρησης από το στρατιωτικό σκέλος του ΝΑΤΟ και πώς ο κατά το Κωνσταντίνο Καραμανλή «εθνικός κίνδυνος» μεταβλήθηκε σε «εθνική απαίτηση»;

Η αποχώρηση της Ελλάδος από το στρατιωτικό σκέλος του ΝΑΤΟ ελήφθη από την ελληνική Κυβέρνηση υπό το βάρος της Κυπριακής τραγωδίας και της έντονης συναισθηματικής φόρτισης που αυτή προκάλεσε. Χρησιμοποιήθηκε κυρίως ως βαλβίδα εκτόνωσης του λαϊκού αισθήματος και ικανοποίησης του αντιαμερικανικού αισθήματος της κοινής γνώμης μετά το τέλος της δικτατορίας. Σημαντικό ρόλο έπαιξε μεταξύ άλλων και η πλήρης αδυναμία της Ελλάδος για τη βίαιη ανατροπή του δημιουργηθέντος status quo στην Κύπρο με στρατιωτικά μέσα, μετά τη στρατιωτική επέμβαση της Τουρκίας. Εξάλλου, η πολιτική επιλογή επίρριψης ευθυνών στους άλλους μπορούσε να χρησιμοποιηθεί για να καλύψει τα τραγικά λάθη του παρελθόντος.

Χωρίς να προηγηθούν στρατηγικού επιπέδου εκτιμήσεις, αναφορικά με το τι συνέφερε τη χώρα και τι όχι, υπό τη σύγχυση των ημερών επιλέχθηκε ο τακτικισμός μιας γενικόλογης και απλοποιημένης έννοιας που περιέκλειε η δήλωση περί αποχώρησης. Συνεπώς, αν και η απόφαση αποχώρησης αποτέλεσε ομόφωνη απόφαση του πολιτικού κόσμου, αποτελεί παράδοξο εφαρμογής υψηλής στρατηγικής, αφού έθιξε περισσότερο τα ελληνικά παρά τα Συμμαχικά και νατοϊκά συμφέροντα και ανέδειξε την παθογένεια του πολιτικού συστήματος, στη λήψη αποφάσεων και στην έλλειψη προγραμματισμού.

Αν και η τελική απόφαση αποχώρησης της Ελλάδος έγινε με την υιοθέτηση αισιόδοξων προσδοκιών, που διαψεύστηκαν στη συνέχεια, απαιτείται να εξεταστεί αν η Ελλάδα, επιθυμούσε πραγματικά να εξέλθει από το ΝΑΤΟ και να εκδιώξει τις αμερικανικές Βάσεις από την Ελλάδα ή χρησιμοποιούσε τα δυο αυτά θέματα μόνο ως εκδήλωση δυσφορίας και άσκησης πιέσεων επί των Συμμάχων και των Αμερικανών ειδικότερα, με σκοπό τη βελτίωση της διαπραγματευτικής της θέσης.³⁹⁸

Εάν συνέβαινε το πρώτο, δηλαδή υπήρξε πραγματική πρόθεση εξόδου από το ΝΑΤΟ, ο χειρισμός από το ΥΠΕΞ θα ήταν εύκολος και για τα δύο θέματα (ΝΑΤΟ-

³⁹⁸ Για ανάλυση βλέπε στο Αρχιμανδρίτου-Οικονόμου Έ., (2012-2013), σ. 269-280.

Βάσεις) και θα συνίστατο σε διαπραγματεύσεις τεχνικού επιπέδου. Αλλά ήταν προφανές, ότι με την αποχώρηση από το ΝΑΤΟ, για πρώτη φορά στη σύγχρονη ιστορία της, η Ελλάδα, θα βρισκόταν σε νέα τροχιά. Θα έπαυε να αποτελεί μέρος του Δυτικού αμυντικού συστήματος, ενώ θα ήταν εξαιρετικά αμφίβολο αν θα μπορούσε να είναι πλέον αποδεκτή εντός των πολιτικών πλαισίων των ευρωπαϊκών χωρών. Αυτό επειδή αφενός η διάκριση μεταξύ ΕΟΚ και ΝΑΤΟ δεν ήταν δυνατή και αφετέρου, οι διαφορές των Ευρωπαίων με τις ΗΠΑ δεν αφορούσαν ούτε άγγιζαν αμυντικά θέματα και δη θέματα πυρηνικής προστασίας και επιβίωσης της Δύσης, για τα οποία υπήρχε απόλυτη ταύτιση απόψεων και πλήρης εξάρτηση της Ευρώπης από τις ΗΠΑ.³⁹⁹

Εάν όμως η πρόθεση ήταν να πειστούν οι σύμμαχοι και να βελτιωθεί η ελληνική διαπραγματευτική θέση για την επίλυση του Κυπριακού, τότε το πρόβλημα ήταν εξαιρετικά περίπλοκο και δύσκολο διαχειρίσιμο. Η ελληνική πλευρά θα έπρεπε: α/ να μην απωλέσει την πειστικότητα της απόφασης αποχώρησης και, συνεπώς, θα έπρεπε να θέσει σε εφαρμογή ορισμένα μέτρα που θα έδειχναν στη κοινή γνώμη την έναρξη πραγματοποίησης της απόφασης αποχώρησης,⁴⁰⁰ β/ να επιβραδύνει ή θα επιταχύνει το ρυθμό των διαπραγματεύσεων αναλόγως της πορείας του Κυπριακού και της ανάγκης ασκήσεως πιέσεων επί της Συμμαχίας, γ/ να διαφυλάξει όσο το δυνατόν περισσότερα εκ των στρατιωτικών και οικονομικών συμφερόντων της χώρας, επιλέγοντας τους τομείς στους οποίους θα ήθελε να βρίσκεται εντός της Συμμαχίας και, δ/ να επιδιώξει η Τουρκία να επωφεληθεί το λιγότερο δυνατόν από την αποχώρηση της Ελλάδας, έχοντας υπόψη ότι, η Τουρκία, λόγω γενικότερης εξωτερικής πολιτικής αλλά και εσωτερικών προβλημάτων δεν φαινόταν ότι θα επεδίωκε να αυξήσει τις δεσμεύσεις της και υποχρεώσεις της προς το ΝΑΤΟ.

Πόσο εφικτό όμως ήταν αυτό;

³⁹⁹ Πηγή 25, σ.1-2.

⁴⁰⁰ Όπως η ανάκληση Ελλήνων Αξιωματικών από τις θέσεις τους στο ΝΑΤΟ, η μεταβολή της μορφής εκπροσώπησής μας ως χώρας στα στρατηγεία του ΝΑΤΟ αλλά και η αποχώρηση συμμάχων Αξιωματικών από την Ελλάδα, αλλά και να δηλώσει την προτίμησή της για έναρξη διαπραγματεύσεων με τη Συμμαχία επί των θεμάτων της αποχώρησης αμέσως μετά τις ελληνικές Κοινοβουλευτικές εκλογές της 17ης Νοεμβρίου 1974.

Η αποχώρηση της Ελλάδος από το στρατιωτικό σκέλος του NATO έγινε γνωστή στη Συμμαχία στις 14-8-1974 με δηλώσεις της ελληνικής Κυβέρνησης,⁴⁰¹ αλλά και με επιστολή του Κ. Καραμανλή προς τον Πρόεδρο των ΗΠΑ και τους Πρωθυπουργούς των υπολοίπων κ-μ της Συμμαχίας, σε ένδειξη διαμαρτυρίας για την επίθεση της Τουρκίας εναντίον της Κύπρου και την εν συνεχεία κατοχή του 37% του εδάφους της Κυπριακής Δημοκρατίας. Ουσιαστικά, ενέτασσε την ενέργεια της αποχώρησης στο πλαίσιο των αντιδράσεων της ελληνικής Κυβέρνησης για την τουρκική επιθετικότητα στην Κύπρο. Δια των δηλώσεων αυτών γινόταν πρόδηλη η επιδίωξη της Ελλάδας να συνάψει ειδική σχέση με το NATO, υπό τη μορφή του γαλλικού προηγούμενου, που θα μπορούσε να χρησιμεύσει και ως γέφυρα για την πλήρη ενσωμάτωσή της στο NATO. Όταν δηλαδή θα ωρίμαζαν οι συνθήκες και θα εξέλειπαν οι λόγοι που την οδήγησαν στην αποχώρηση από το στρατιωτικό σκέλος της Συμμαχίας. Αν και αρκετά ασαφής, η σχέση αυτή θα έπρεπε να καλύπτει τις βασικές απαιτήσεις της συλλογικής ασφάλειας και να διαφυλάττει τα συμφέροντα εκείνα τα οποία η Ελλάδα θεωρούσε ζωτικά. Ήτοι : α/ την ασφάλεια της Ελλάδος (έλεγχος των ελληνικών στρατιωτικών δυνάμεων εν καιρώ ειρήνης), β/ περιοχές στρατιωτικής ευθύνης (ξηρά, θάλασσα και αέρα), γ/ διοίκηση και επικοινωνιακό σύστημα.⁴⁰²

Σε επιστολή στις 28 Αυγούστου 1974, ο Κ. Καραμανλής,⁴⁰³ εξηγώντας τους λόγους της αποχώρησης αναφερόταν στην «εκπληκτική απάθεια» που επέδειξε η Συμμαχία απέναντι σε τραγικά γεγονότα της Κύπρου περιορίζοντας τον εαυτόν της «σε ρόλο παρατηρητού». Η Συμμαχία, τόνιζε, δεν ηδυνήθη να αναχαιτίσει ένα από τα μέλη της από το να αναλάβει τέτοιες ενέργειες, ώστε να καταστεί άμεση η απειλή σύγκρουσης μεταξύ δυο μελών της. Ως εκ τούτου, η Ελλάδα δεν θα μπορούσε να

⁴⁰¹ Σύμφωνα με την Πηγή 19, « Η ανακοίνωση της ελληνικής Κυβέρνησης της 14 Αυγούστου 1974 έλεγε: 'Κατόπιν της αποδειχθείσας ανικανότητας της Ατλαντικής Συμμαχίας όπως αναχαιτίσει την Τουρκία από του να προκαλέσει κατάσταση συρράξεως μεταξύ δυο Συμμάχων, ο Πρωθυπουργός κ. Καραμανλής έδωκεν εντολή όπως όπως οι Ελληνικές Ένοπλοι Δυνάμεις αποσυρθούν από την Συμμαχία του NATO. Η Ελλάς θέλει παραμείνει μέλος της συμμαχίας μόνο ως προς το πολιτικό σκέλος αυτή» ενώ σε τηλεγράφημα προς Μόνιμη Αντιπροσωπεία της Ελλάδας στο NATO, τις Πρεσβείες Ουάσιγκτον, Λονδίνου, Παρισίων, Βόννης, Ρώμης, Κοπεγχάγης, Χάγης, Βρυξελλών, Οτάβας και Λισσαβόνας επιπρόσθετα επισήμαινε ότι σε περίπτωση ερωτήματος περί της «έννοιας Ελληνικής Αποφάσεως» η απάντηση θα έπρεπε να είναι ότι «η θέση της Ελλάδας θα είναι όμοια με τη θέση της Γαλλίας στο πλαίσιο της Συμμαχίας».

⁴⁰² Υ.Σ ΥΠΕΞ/NATO, 25-4-1978.

⁴⁰³ Η Καθημερινή, ένθετο, (2005), τ.8 σ. 131 και Αρχείο Ιδρύματος Κωνσταντίνος Καραμανλής 42-1781.

συνεργαστεί εντός της Συμμαχίας και στο πλαίσιο αυτής της στρατιωτικής οργάνωσης με μία χώρα η οποία, κατά πλήρη περιφρόνηση διεθνών συμφωνιών, επέφερε σοβαρή βλάβη σε ένα σημαντικό τμήμα του ελληνικού έθνους. Στην εν λόγω επιστολή, γινόταν επίσης αναφορά: α/ στην ανάληψη της πλήρους άσκησης κυριαρχίας πάνω από το έδαφος, β/ τα χωρικά ύδατα και τον εναέριο χώρο της Ελλάδας, που μέχρι τότε περιοριζόταν λόγω συμμετοχής της Χώρας στη Συμμαχία, γ/ στην ανάκληση των Ενόπλων Δυνάμεων από το ΝΑΤΟ και τους λόγους που προκάλεσαν την απόφαση αυτή, δ/ τις συνέπειες οι οποίες θα προέλθουν από την εν λόγω ενέργεια και, τέλος, ε/ τη σημαντική δήλωση,⁴⁰⁴ ότι η Ελλάδα, παρ' ότι αποσύρθηκε από τη Στρατιωτική Οργάνωση του ΝΑΤΟ, παραμένει στους κόλπους της Συμμαχίας.

Η αντίδραση της Ελλάδος, που κατήγγειλε την Τουρκία ως απειλή για την ειρήνη του κόσμου, φαινόταν ότι ήταν σαφής σε ότι αφορούσε τουλάχιστον στο ΝΑΤΟ και στην αποχώρηση από το στρατιωτικό σκέλος της Συμμαχίας. Αποτελούσε, σύμφωνα με επίσημες δηλώσεις του τότε Π/Θ της Χώρας, ένα μέρος των μέτρων που η ελληνική πλευρά θα χρησιμοποιούσε.⁴⁰⁵ Είχε αποδειχθεί, κατά την άποψη της Ελλάδος, ότι η Συμμαχία ήταν ανίκανη να αποτρέψει τη βάρβαρη τουρκική επιδρομή και τον κίνδυνο της σύγκρουσης δυο μελών της. Ανικανότητα, που υποχρέωσε την Ελλάδα να αποσυρθεί από την στρατιωτική συμμαχία του ΝΑΤΟ. Η απόφαση όμως αυτή δεν σήμαινε ότι η Ελλάς διέκοπτε τους πολιτικούς και ψυχικούς της δεσμούς με την Ευρώπη στην οποία ανήκε και επιθυμούσε να ανήκει.⁴⁰⁶

Όπως αναμενόταν, η αντίδραση από πλευράς ΝΑΤΟ ήταν άμεση. Ο ΓΓ του ΝΑΤΟ δήλωσε, στις 14-8-1974, στον Πρέσβη της Ελλάδας στο ΝΑΤΟ Χωραφά, ότι δεν συμφωνούσε με την πικρία της Ελλάδος έναντι του ΝΑΤΟ. Ούτε θεωρούσε την απόφαση της Ελλάδος δικαιολογημένη, δεδομένου ότι η Συμμαχία υπόκειται σε ορισμένους περιορισμούς πέραν των οποίων ήταν τεχνικώς αδύνατον να ενεργήσει. Ήλπιζε στον προσωρινό χαρακτήρα της απόφασης αποχώρησης και όχι σε απόφαση μονίμου ισχύος, όπως της Γαλλίας, αφού η απόφαση της Γαλλίας ελήφθη «εν ψυχρώ» σε αντίθεση με την απόφαση της ελληνικής Κυβέρνησης που ελήφθη «υπό το βάρος εκτάκτων και κρίσιμων περιστάσεων μη επιτρεπουσών παροχή μακρών προθεσμιών». Δεν παρέλειψε δε, ο παρευρισκόμενος στη συνάντηση αναπληρωτής ΓΓ, να προβεί σε

⁴⁰⁴ Κατά το πρότυπο του γαλλικού μοντέλου.

⁴⁰⁵ Κ. Καραμανλής: Τηλεοπτική ομιλία για τα γεγονότα της Κύπρου την 15-8-1974

⁴⁰⁶ Κ. Καραμανλής κατά το λόγο του στα εγκαίνια της Δ.Ε.Θ τον Αύγουστο του 1974.

ένθερμη σύσταση, τονίζοντας τις συνέπειες αποχώρησης της Ελλάδος από τη Συμμαχία όπως και τις διαδικαστικές δυσχέρειες επιστροφής σε προηγούμενο καθεστώς σε περίπτωση οριστικής αποχώρησης, σε αντίθεση με προσωρινή αποχώρηση, η οποία θα επέτρεπε την επιστροφή της Ελλάδος με μια απλή δήλωση. Όμως, με δεδομένο ότι η πρόθεση της Ελλάδος ήταν να ακολουθήσει το παράδειγμα της Γαλλίας, κατέστη άμεσα σαφές στο ΓΓ ότι *«η απόφαση της ελληνικής Κυβέρνησης αναφέρεται στο προηγούμενο της Γαλλίας και δεν έχει μορφή προσωρινότητας»*. Ο Χωραφάς όμως, βλέποντας την αντίδραση των αξιωματούχων του ΝΑΤΟ, επισήμανε στο ΥΠΕΞ, ότι οποιαδήποτε απομάκρυνση Ελλήνων Αξιοματικών από τις θέσεις τους θα έπρεπε να εξεταστεί επισταμένως, με μοναδικό γνώμονα το εθνικό συμφέρον. Τόνισε παράλληλα ότι τυχόν *«βεβιασμένη απομάκρυνση στρατιωτικών μας»* από τις θέσεις τους *«θα προκαλούσε τεράστια εθνική ζημία»* αναφέροντας ότι η Γαλλία, μετά παρέλευση επταετίας από την απομάκρυνσή της, διατηρούσε πλήθος αξιοματικών σε καίριες θέσεις και ουδόλως προτίθετο να τους αποσύρει.⁴⁰⁷

3.2.4.1 Η στάση των "φιλικά" προσκείμενων προς την Ελλάδα χωρών. Ενδιαφέρον για την αποχώρηση της Ελλάδας από το στρατιωτικό σκέλος του ΝΑΤΟ έδειξαν και άλλες χώρες, μεταξύ των οποίων η Γαλλία⁴⁰⁸ και η Γερμανία.⁴⁰⁹ Η πρώτη δήλωνε αδυναμία υποστήριξης των ελληνικών θέσεων στο Κυπριακό λόγω αδιαλλαξίας της Τουρκίας και τους περιορισμούς των μελών της ΕΟΚ να παρέμβουν αποφασιστικά. Η δεύτερη, πρότεινε η Ελλάδα να επανέλθει στη στρατιωτική οργάνωση της Συμμαχίας, συνιστώντας μετ' επιμονής όπως *«μη δοθεί υπό της Ελλάδας η εντύπωση ότι η αποχώρηση ήταν αμετάκλητος»* τονίζοντας με έμφαση ότι *«η ενοποίηση της Ευρώπης και η εξασφάλιση της άμυνας μέσω του ΝΑΤΟ αποτελούν αδιαίρετο και αδιάσπαστο σύνολο και ότι η ΕΟΚ ... εμποδίζεται, λόγω υπέρτατων συμφερόντων, από του να έλθει εις αντίθεσιν με τας ΗΠΑ, των οποίων η σημασία δια την άμυνα της Ευρώπης είναι μεγίστη»*. Οι υποδείξεις της Γερμανίας στον Έλληνα ΥΠΕΞ Μαύρο, ότι *«θα έπρεπε το αντιαμερικανικό πνεύμα που επικρατούσε στην Ελλάδα να μετριαστεί και το χάσμα*

⁴⁰⁷ Πηγή 20.

⁴⁰⁸ Δια του ΥΠΕΞ κ. Sauvagnargues, του πρωθυπουργού κ. Chirac και του Προέδρου κ. Giscard D'Estaing.

⁴⁰⁹ Δια του Προέδρου της Δημοκρατίας Scheel αλλά και του Ομοσπονδιακού Καγκελαρίου ΥΠΕΞ Genscher και του Καγκελαρίου Schmidt.

μεταξύ Ελλάδας και ΗΠΑ να γεφυρωθεί, διότι εάν η Ελλάς διακόψει τη συνεργασία της στον στρατιωτικό τομέα, η σημασία, στα μάτια των ΗΠΑ θα μειωθεί, αυξανόμενης αντιστοίχως, της σημασίας του ρόλου της Τουρκίας», ήταν σαφείς.⁴¹⁰

Η ελληνική Κυβέρνηση επαναλάμβανε διαρκώς τις θέσεις της περί «*ηθικής και πολιτικής χρεοκοπίας του ΝΑΤΟ*» και «*των ψυχολογικών αντιδράσεων λόγω της απογοήτευσης του ελληνικού λαού από τη στάση της Συμμαχίας*»,⁴¹¹ οι οποίες μάλλον εκλαμβάνονταν ως γραφικές, παρά δημιουργούσαν κλίμα επίλυσης του Κυπριακού. Παράλληλα, εισέπραττε την ανυπαρξία ουσιαστικής υποστήριξης από χώρες τις οποίες θεωρούσε εξαιρετικά φιλικά προσκειμένες. Ασχέτως των δηλώσεων περί κατανόησης των ελληνικών θέσεων, οι Σύμμαχοι ενδιαφερόταν μόνο για τη διαβεβαίωση ότι η δήλωση αποχώρησης αφορούσε σε οριστική απόφαση, για το χρόνο της αποχώρησης και για τις διαβουλεύσεις που θα έπρεπε να προηγηθούν, ώστε να μη προκληθούν δυσχέρειες στη Συμμαχία. Αυτό, εξάλλου, ήταν και το πνεύμα και το μήνυμα της επίσκεψης του Γερμανού Πρέσβη στην Ελλάδα, στις 19-9-1974 και της επίδοσης απαντητικής επιστολής του Γερμανού Καγκελάριου, στην από 28-8-1974 επιστολής του Έλληνα Πρωθυπουργού προς όλους τους Πρωθυπουργούς των κρατών μελών του ΝΑΤΟ.⁴¹² Ομοίως και το έγγραφο του ΓΓ του ΝΑΤΟ κ. Τζόζεφ Λούντς προς τον Έλληνα ΜΑΒΑΣ, που έθετε θέμα διευθετήσεων ενόψει της αναγγελθείσας αποχώρησης, βάσει καταλόγου θεμάτων προς συζήτηση.⁴¹³

Ήταν, βέβαια, αμφίβολο αν η ελληνική Κυβέρνηση πίστευε στην αποχώρηση από το ΝΑΤΟ, αφού η απόφαση αυτή δεν ήταν σύμφωνη ούτε με τον χαρακτήρα ούτε την ιστορία του Κ. Καραμανλή. Ήθελε όμως να βρει και μια βαλβίδα εκτόνωσης του λαϊκού αισθήματος από την επτάχρονη δικτατορία. Ο Καραμανλής πιεζόταν από την εσωτερική κοινή γνώμη και τις επερχόμενες κοινοβουλευτικές εκλογές. Έπρεπε να διαχειριστεί την κατάσταση ως «*ιστορική στιγμή*» και «*αδήριτη εθνική ανάγκη*». Γνώριζε, εξάλλου, «*ότι η αντιμετώπιση (ένοπλη σύγκρουση) της Τουρκίας στην Κύπρο καθίστατο αδύνατος και λόγω της αποστάσεως και λόγω των τετελεσμένων γεγονότων*

⁴¹⁰ Πηγή 21 α, σελ4.

⁴¹¹ ΥΠΕΞ ΔΓ80/4/78, (1974), σ.2, Αρχείο Ιδρύματος Κωνσταντίνου Καραμανλή 41-1494 .

⁴¹² Ο.π.

⁴¹³ ΥΠΕΞ ΥΣ ΔΓ90/11/234, (1974), Η Ελλάς δεν θα μπορούσε να δώσει συνέχεια, γι' αυτό απάντησε στον ΓΓ μόνο με «*λήψη επιστολής του*» χωρίς κανένα σχόλιο.

και δεν ήταν δυνατόν να επιχειρηθεί χωρίς την εξασθένιση της άμυνας της Ελλάδος». ⁴¹⁴ Παράλληλα όμως, ακροβατούσε σε τετνωμένο σκοινί έχοντας επαφές με την ΕΣΣΔ και την επιθυμία βελτίωσης των διμερών σχέσεων, την οποία παρουσίαζε ως επιθυμία του ελληνικού λαού. Ήταν απολύτως βέβαιο ότι η αποχώρηση της Ελλάδος από το στρατιωτικό σκέλος του ΝΑΤΟ θα βόλευε τη Σοβιετική Ένωση. Ως εκ τούτου, ο χαρακτηρισμός της απόφασης αποχώρησης από το στρατιωτικό σκέλος της Συμμαχίας του Υφυπουργού Εξωτερικών της Σοβιετικής Ένωσης Λεονίντ Ιλίτσεβ, ως «πολιτική πράξη ευρείας προοπτικής» η οποία «από τη σφαίρα των θεωριών και αφηρημένων ιδεών θα πρέπει να μεταφερθεί σε εκείνη της πραγματικότητας», εντασσόμενη στο πλαίσιο των γενικότερων προτάσεων της Σοβιετικής Ένωσης περί διάλυσης όλων των συμμαχιών/συνασπισμών, δεν θα μπορούσε να αποτελέσει έκπληξη για την ελληνική Κυβέρνηση. ⁴¹⁵

Δεν θα μπορούσε βέβαια να αποτελέσει έκπληξη ούτε η άμεση αντίδραση των ΗΠΑ στην ελληνο-σοβιετική προσέγγιση. Οι ΗΠΑ, μέσω του ΥΠΕΞ Κίσινγκερ, τόνιζαν, μεταξύ άλλων, ότι «οι ΗΠΑ ήταν αντίθετες σε οποιαδήποτε ανάμειξη σοβιετικού παράγοντα και νομιμοποίηση παρουσία αυτού στη Κύπρο για λόγους που άπτονται της γενικότερης αμερικανικής πολιτικής στη Μέση Ανατολή». ⁴¹⁶

Η πολιτική της Ελλάδος, προσδιοριζόμενη από τη γεωπολιτική της θέση και τα πάγια συμφέροντα του έθνους, τοποθετείτο «πολιτικά και ιδεολογικά στη Δύση». Αυτός ήταν ο λόγος της παραμονής της Ελλάδος στο πολιτικό σκέλος του ΝΑΤΟ. ⁴¹⁷ Η επικράτηση του Κ. Καραμανλή στις βουλευτικές εκλογές, στις 17 Νοεμβρίου 1974, τον ανάγκαζε να αναλάβει την πρωτοβουλία των συζητήσεων των όρων εξόδου της Ελλάδας από το στρατιωτικό σκέλος του ΝΑΤΟ. Ήτοι, μιας νέας κατάστασης την οποία η Ελλάδα δημιούργησε. Ως εκ τούτου θα έπρεπε να λάβει την πρωτοβουλία υλοποίησης της απόφασης, ώστε η Κυβέρνηση να φανεί αξιόπιστη και ότι η απόφασή της για αποχώρηση από το στρατιωτικό σκέλος του ΝΑΤΟ ήταν σοβαρή, σταθερή και αμετάβλητη. ⁴¹⁸

⁴¹⁴ Κ. Καραμανλής: Τηλεοπτική ομιλία για τα γεγονότα της Κύπρου την 15-8-1974, ό.π., 374.

⁴¹⁵ Πηγή 21β.

⁴¹⁶ Πηγή 22.

⁴¹⁷ Πρακτικά της ΒτΕ Συνεδρίαση 11-12-1974 και ομιλία Κ. Καραμανλής από το λόγο του στη Θεσσαλονίκη 27 Οκτωβρίου 1974.

⁴¹⁸ ΥΠΕΞ ΥΣ ΔΓ 90/11/234,(1974).

Η Ελλάδα, γνώριζε ότι είχε παίξει από πολύ νωρίς το κυριότερο χαρτί πίεσης που διέθετε για την επίλυση του Κυπριακού. Οι (πρώην) Σύμμαχοί της στο NATO «με πολλούς ή ολίγους ενδοιασμούς είχαν αρχίσει να συνηθίζουν με την ιδέα» της αποχώρησης από το στρατιωτικό σκέλος του NATO. Αυτό καθιστούσε τη θέση της δυσχερέστερη σε οποιαδήποτε προσπάθεια πίεσης των Συμμάχων για το Κυπριακό. Ίσως, η Ελλάδα θα έπρεπε να διατηρήσει το χαρτί της αποχώρησης ως απειλή –όπως είχε ξανακάνει στο παρελθόν- δεδομένου ότι, η δήλωση αποχώρησης ουσιαστικά δεν προκάλεσε την πίεση που αναμενόταν για άμεση, ευμενέστερη για την Ελλάδα, αντίδραση των Συμμάχων επίλυσης του Κυπριακού. Η μεγαλύτερη απογοήτευση προήλθε από τον πολιτικό τομέα της Συμμαχίας στην οποία εξακολουθούσε να συμμετέχει, ενώ αποχωρούσε από το στρατιωτικό της σκέλος, που παρουσίαζε λίαν συγκεκριμένο και ζωτικό ενδιαφέρον για την Ελλάδα.⁴¹⁹

3.2.4.2 Ψευδαισθήσεις μετά την αποχώρηση. Μετά την δήλωση αποχώρησης από το στρατιωτικό σκέλος του NATO, η Ελλάδα, επιθυμούσε να εισέλθει στην τεχνική διαδικασία της αποχώρησης με μακρόχρονη διαβούλευση επί αριθμού θεμάτων που, όπως εκτιμάτο, ήταν περισσότερα των εβδομήντα (70), όπως είχε επισημάνει το Αρχηγείο Ενόπλων Δυνάμεων (ΑΕΔ). Η διαδικασία αυτή θα ελάμβανε μορφή Μνημονίου που θα υποβαλλόταν στις 14 Κυβερνήσεις της Συμμαχίας,⁴²⁰ αλλά θα αναφερόταν επιδερμικά (ως γενική μνεία) και στις διμερείς συμφωνίες τόσο με στις ΗΠΑ όσο και με τη ΜΒ⁴²¹ και στην αναθεώρηση -και όχι απομάκρυνσης- του καθεστώτος των εν Ελλάδι ευρισκομένων αμερικανικών Βάσεων.⁴²²

Παράλληλα, και σε ότι αφορά το θέμα των αμερικανικών Βάσεων, η Ελλάδα θεωρούσε σκόπιμο να συζητηθεί μετά τις εθνικές εκλογές, ώστε ο χειρισμός να γίνει από εκλεγμένη και όχι από υπηρεσιακή κυβέρνηση και να τεθεί ως νομικό θέμα, στη βάση ότι οι συμφωνίες δεν είχαν ισχύ μετά την αποχώρηση από το NATO, αφού ήταν συνδεδεμένες με τους σκοπούς του. Τοιουτοτρόπως, θα απαιτούνταν νέες συμφωνίες και θα ασκούνταν οι προσήκουσες πιέσεις στην αμερικανική πλευρά, χωρίς όμως επ' ουδενί να αναφερθεί η βούληση απομάκρυνσης των βάσεων πριν την επίτευξη

⁴¹⁹ Πηγή 23.

⁴²⁰ ΥΠΕΞ ΥΣ ΔΓ90/11/234, (1974)

⁴²¹ Ο.π.

⁴²² Πρακτικά της ΒτΕ Συνεδρίαση 11-12-1974 δηλώσεις Κ. Καραμανλή.

διευθέτησης του Κυπριακού, αφού αυτό θα ισοδυναμούσε με απώλεια ενός σοβαρού διαπραγματευτικού ατού της Ελληνικής πλευράς. Επιδίωξη της Ελλάδος ήταν η επαναδιαπραγμάτευση των Βάσεων να την απαλλάξει από δεσμεύσεις που θεωρούσε ενοχλητικές.

Την άποψη αναθεώρησης του καθεστώτος των αμερικανικών Βάσεων, υιοθετούσε πλήρως και ο Αντιπρόεδρος της Κυβερνήσεως και Υπουργός Εξωτερικών Μαύρος, ο οποίος αφού με δηλώσεις του έριξε το βάρος της αποτυχίας της συνδιάσκεψης της Γενεύης στην Τουρκία, χαρακτηρίζοντας την τουρκική επίθεση «*στίγμα για τον πολιτισμένο κόσμο*» και επιστροφή στο «*νόμο της ζούγκλας*». ⁴²³ Σε ομιλία του στη Βουλή των Ελλήνων (ΒτΕ) πληροφορούσε τους βουλευτές, υπό τον ήχο χειροκροτημάτων, ότι οι αμερικανικές Βάσεις τελούσαν «*υπό εθνικό έλεγχο*» και ότι η αναθεώρηση των συνθηκών απέβλεπε ακριβώς στο να εκμηδενίσει τα προνόμια που είχαν αποκτήσει «*οι ξένοι*» με τις εν λόγω συμβάσεις. ⁴²⁴

Έχοντας ο Κ. Καραμανλή ως επιδίωξη: α/ να χαράξει και να εφαρμόσει μια σταθερή αποφασιστική πολιτική για να αναχαιτίσει την επιθετικότητα της Τουρκίας, β/ να επιλύσει (επιθυμία) οριστικά το οξύτατο πρόβλημα της Κύπρου, και γ/ να προασπίσει τα παγία συμφέροντα της χώρας από εξωτερικούς πειρασμούς για τη διασφάλιση της ευημερίας του λαού της, ⁴²⁵ προτίθετο, το Μνημόνιο αποχώρησης, να συντασσόταν σε πολύ γενικές γραμμές. Έτσι, θα διατηρείτο η ευχέρεια χειρισμών και «*ελεγχόμενων καθυστερήσεων*» κατά τη διαδικασία της διαπραγμάτευσης και θα κατέληγε με την κλήση των κ-μ του ΝΑΤΟ σε διαπραγματεύσεις, προς πραγματοποίηση των αναγκαίων προσαρμογών, στις σχέσεις της Ελλάδος και της Συμμαχίας. ⁴²⁶

Την άποψη των «*ελεγχόμενων καθυστερήσεων*» ενέκριναν, σιωπηρά και πάντοτε προφορικά, οι ΗΠΑ, μέσω της αμερικανικής Πρεσβείας στην Αθήνα. Έτσι θα δινόταν επαρκής χρόνος στην αμερικανική διπλωματία να δηλώσει τις προθέσεις της επί του μείζονος θέματος του Κυπριακού, αλλά και να προηγηθούν συζητήσεις, υπό μορφή «*περιορισμένης διαβούλευσης*» της Ελλάδας με περιορισμένο αριθμό κ-μ του ΝΑΤΟ, τις οποίες υπέδειξε η αμερικανική Πρεσβεία, όπως Δ. Γερμανία, Αγγλία,

⁴²³ *Η Βραδυνή*, (1974).

⁴²⁴ Πρακτικά της ΒτΕ Συνεδρίαση 14-12-1974, ομιλία Γεώργιου Μαύρου.

⁴²⁵ Κ. Καραμανλής από τον προεκλογικό λόγο στο Ηράκλειο Κρήτης στις 6-11-1974.

⁴²⁶ ΥΠΕΕ ΥΣ ΔΓ90/11/234, (1974).

Ιταλία. Η εν λόγω πρόταση των ΗΠΑ, περί "περιορισμένης διαβούλευσης", δημιούργησε προβληματισμό στον Έλληνα Μόνιμο Αντιπρόσωπο στο ΝΑΤΟ (ΜΑΒΑΣ) Β. Θεοδωρόπουλο λόγω πιθανής δυσaráσκειας και αντιρρήσεων των λοιπών εταίρων. Τον εν λόγω προβληματισμό συμμεριζόταν και το ΥΠΕΞ, για τον επιπρόσθετο λόγο ότι οι εν λόγω χώρες αποτελούσαν «πιστούς πελάτες των Ηνωμένων Πολιτειών» και συνεπώς σε μία τέτοια διαπραγμάτευση ήταν φυσικό να ασκούσαν οι μεγαλύτερες δυνατές πιέσεις.⁴²⁷

Οι υπόνοιες, που ενδεχομένως είχαν πολλοί στην Ελλάδα, για την αμερικανική εξωτερική πολιτική και το πώς έβλεπαν την περίοδο εκείνη την Ελλάδα έναντι της Τουρκίας, επιβεβαιώθηκαν με την αποκάλυψη ότι, από στις 13 Αυγούστου 1974 ο Κίσινγκερ,⁴²⁸ σε συνομιλίες του με τον Πρόεδρο των ΗΠΑ Τζέραλντ Ράντολφ Φορντ για τα αποτελέσματα της Συνόδου στη Γενεύη και των προτάσεων για διακοπή της αμερικανικής βοήθειας στη Τουρκία, δήλωνε ότι δεν υπήρχε λόγος η Τουρκία να μην κατέχει το 1/3 της Κύπρου. Επιπρόσθετα ότι τη θεωρούσε σπουδαιότερη της Ελλάδας, χωρίς αυτό να σημαίνει ότι οι ΗΠΑ ήθελαν έναν ελληνοτουρκικό πόλεμο.⁴²⁹

Την αρχική δήλωση της ελληνικής Κυβέρνησης, περί εξόδου της Ελλάδας από το στρατιωτικό σκέλος του ΝΑΤΟ, ακολούθησαν:

α. Οι δηλώσεις στις 12-9-1974, περί αποχώρησης της Ελλάδος από τις Επιτροπές Αμυντικής Σχεδίασης της Συμμαχίας και της Αμυντικής Αναθεώρησης.⁴³⁰

β. Η, από 13-9-1974, επιστολή του Αρχηγού των ελληνικών Ενόπλων Δυνάμεων στο SACEUR Στρατηγό Άντριου Τζάκσον Γκουντπάστερ, με την οποία δηλώνονταν ότι όλες οι ελληνικές Χερσαίες, Ναυτικές και Αεροπορικές Ένοπλες Δυνάμεις βρισκόταν από 14-8-1974 υπό εθνική διοίκηση. Οι δυνάμεις δηλαδή που είχαν διατεθεί υπό καθεστώς «διάθεσης για ανάθεση αποστολής»⁴³¹ στο ΝΑΤΟ έπαιναν να διατίθενται,⁴³²

⁴²⁷ Ο.π.

⁴²⁸ Αναπληρωτής Βοηθός του Προέδρου για θέματα Εθνικής Ασφάλειας.

⁴²⁹ 129 Μνημόνιο Συνομιλίας, (1974), τ. XXX.

⁴³⁰ Πηγή 12, παρ. 3, 4 & 5.

⁴³¹ Δυνάμεις που τα έθνη συμφωνούν να εκχωρήσουν υπό διοίκηση ή επιχειρησιακό έλεγχο στο ΝΑΤΟ σε κάποια μελλοντική ημερομηνία -*earmarked for assignment*.

⁴³² Επιστολή Έλληνα ΑΕΔ σε SACEUR, 13-9-1974, Αρχείο Ιδρύματος Κ. Καραμανλής εγγρ.79.

γ. Η, από 27-9-1974, επίδοση λίστας δεκαεννέα (19) σημείων (προβλημάτων) στις ελληνικές αρχές.⁴³³ Αυτά θα έπρεπε να αποτελέσουν θέματα διαπραγματεύσεως της αποχώρησης της Ελλάδας από το στρατιωτικό σκέλος της Συμμαχίας, χωρίς όμως να προσδιορίζεται ο ακριβής χρόνος έναρξης των διαπραγματεύσεων. Στα εν λόγω θέματα συμπεριλαμβανόταν: α/ η διαπραγμάτευση για τη Δομή Διοίκησης και Ελέγχου στη νότια πτέρυγα του ΝΑΤΟ και συγκεκριμένα το μέλλον του Στρατηγείου της περιοχής της Ανατολικής Μεσογείου,⁴³⁴ β/ η σχέση των ελληνικών ΕΔ με τη ολοκληρωμένη στρατιωτική Δομή Διοίκησης του ΝΑΤΟ σε ειρήνη, ένταση και πόλεμο, γ/ η συνεργασία της Ελλάδος στην Έγκαιρη Προειδοποίηση και Αεράμυνα του ΝΑΤΟ, αλλά και δ/ η συμμετοχή σε ασκήσεις του ΝΑΤΟ, που αποτελούσαν θέματα αμέσως ή εμμέσως συναφή με τη Διοίκηση και τον Έλεγχο των δυνάμεων του ΝΑΤΟ και συνεπώς με τη Δομή Διοίκησης αυτού.⁴³⁵

δ. Η τοποθέτηση του Π/Θ στη ΒτΕ στις 16-10-1975,⁴³⁶ ότι η Ελλάδα "...ως γνωστόν αποτελούσε πλήρες μέλος της Ατλαντικής συμμαχίας μέχρι τον Αύγουστο του 1974. Και αυτό από στρατιωτικής πλευράς σημαίνει ότι ο στρατός μας είχε άμεσο ή έμμεσο εξάρτηση από τον ανώτατο Συμμαχικό Διοικητή της Ευρώπης... μόνο εάν αρθούν οι λόγοι οι οποίοι την ανάγκασαν να καθορίσει τη θέση της, όπως την καθόρισε απέναντι της Ατλαντικής Συμμαχίας, τότε μπορεί η Ελλάδα να επανεξετάσει τη θέση της έναντι της συμμαχίας. Εν τω μεταξύ ...για να έχει ενισχυμένη την άμυνά της, αποβλέπει στη δημιουργία μιας ιδιότυπης σχέσεως με τη Ατλαντική Συμμαχία....".

ε. Η πληροφόρηση της Συμμαχίας στις 3-12-1974 ότι η Ελλάδα ήταν έτοιμη να αρχίσει τις διαπραγματεύσεις αποχώρησης.

3.2.5 Οι απαιτήσεις αναδιοργάνωσης των Διοικήσεων προ του 1974. Για την κατανόηση της διαμόρφωσης των Διοικητικών Δομών στο ΝΑΤΟ πριν την έξοδο της Ελλάδας από το ΝΑΤΟ θεωρείται σκόπιμο να γίνει μια πολύ συνοπτική αλλά στοχευμένη αναφορά σε αυτές.

⁴³³ Συγκεκριμένα στον εκτελεστικό Μόνιμο Αντιπρόσωπο της Ελλάδας στο Βόρειο-Ατλαντικό Συμβούλιο. Α. Ραφαήλ, από τον ΓΓ του ΝΑΤΟ Dr J.M.A.H Luns.

⁴³⁴ Eastern Mediterranean Area-MEDEAST. Ως θέμα με αριθμό 9 της λίστας.

⁴³⁵ Πηγή 24 .

⁴³⁶ *Η Καθημερινή*, ένθετο, (2005), τ.9, σ.77, και Πηγή 12, παρ. 9.

3.2.5.1 Η απαίτηση αναθεώρησης της οργάνωσης Διοικήσεων Μεσογείου. Ιστορικά, η απαίτηση αναθεώρησης της οργάνωσης Διοικήσεων Μεσογείου τέθηκε από τον SACEUR το 1962.⁴³⁷ Συνάντησε όμως τελείως αντίθετες και ισχυρές απόψεις εκ μέρους των ενδιαφερόμενων κρατών, που καθιστούσαν αδύνατη την επίλυση του προβλήματος την εν λόγω περίοδο.⁴³⁸

Τον Απρίλιο του 1964 λόγω ύπαρξης νέων δεδομένων στην περιοχή της Μεσογείου,⁴³⁹ ο SACEUR, υπέβαλε νέες προτάσεις. Αυτές συνάντησαν, για μια ακόμα φορά, την αντίδραση των ενδιαφερόμενων κρατών και οδήγησαν, τον Οκτώβριο του 1965, στη διατύπωση νέας πρότασης από τον SACEUR (Στρατηγό Λέμνιτσερ).⁴⁴⁰ Τα κύρια σημεία της πρότασης δεν έτυχαν της έγκρισης ούτε της Ελλάδας ούτε της Τουρκίας.

Η Ελλάδα, αντιτίθετο με την ίδρυση της ενοποιημένης διοίκησης στη Νότιο-Ανατολική Πτέρυγα και την κατάργηση του Στρατηγείου Αεροπορικών Δυνάμεων Νοτίου Ευρώπης που πρότεινε ο SACEUR. Συμφωνούσε όμως με την ύπαρξη

⁴³⁷ Πηγή 16 και 16α, παρ.1 έως και 3, « 1. Κατά τη διάρκεια της συνόδου της Στρατιωτικής Επιτροπής με σύνθεση Αρχηγών Γενικών Επιτελείων της 10ης Δεκεμβρίου 1962, ανέφερα ότι θα υποβάλω τις απόψεις μου για τις ρυθμίσεις των ναυτικών διοικήσεων στη Μεσόγειο πριν από την ανάληψη των καθηκόντων μου ως SACEUR. 2. Στην αρχή, πιστεύω ότι πρέπει να υπάρχει μια ενιαία ναυτική διοίκηση στη νότια περιοχή που θα περιλαμβάνει όλες τις ναυτικές δυνάμεις που ασχολούνται με το ΝΑΤΟ σε ολόκληρη τη Μεσόγειο. Κάτω από αυτή τη διευθέτηση, τα Στρατηγεία των συμμαχικών δυνάμεων της Μεσογείου θα μειωθούν και ο αριθμός των ναυτικών διοικήσεων .. θα μειωθεί με κατάλληλη ενοποίηση..... 3. Οι παραπάνω ρυθμίσεις διοίκησης αντιπροσωπεύουν την καλύτερη στρατιωτική λύση στο πρόβλημα της ναυτικής οργάνωσης στη Μεσόγειο. Υπάρχουν, εντούτοις, σοβαροί και ίσως πρωταρχικοί πολιτικοί και οικονομικοί παράγοντες που εμπλέκονται σε οποιαδήποτε τέτοια αλλαγή. Βασικά, οι σκέψεις αυτές αφορούν την εθνικότητα του διοικητή και τη φυσική τοποθεσία του αρχηγείου».

⁴³⁸ Πηγή 16α, παρ. 7: «Λόγω των έντονων και σχεδόν τελείως διαφορετικών απόψεων των άμεσα ενδιαφερόμενων χωρών, μια αποδεκτή λύση στο πρόβλημα αυτό μπορεί να είναι αδύνατη αυτή τη στιγμή. Συνεπώς, συνιστώ να μην πιέζεται το θέμα για λύση μέχρι να επιτευχθεί κάποια συναίνεση μέσω άτυπων συζητήσεων».

⁴³⁹ Όπως: α/ η κατάργηση του Γαλλικού Στρατηγείου Μεσογείου, β/ η αύξηση των Ιταλικών και η παράλληλη μείωση των Βρετανικών ναυτικών Δυνάμεων στην περιοχή και, γ/ η ύπαρξη δυο σημαντικών Διοικήσεων (Μείζονες Υποτεταγμένες Διοικήσεις) ήτοι των Στρατηγείου Συμμαχικών Δυνάμεων Νοτίου Ευρώπης και Στρατηγείου Συμμαχικών Δυνάμεων Μεσογείου.

⁴⁴⁰ Σύμφωνα με την Πηγή 16 β, η πρόταση αυτή, χαρακτηριζόταν από τον ίδιο ως αρχική προσπάθεια που αποτελούσε «.. στην πραγματικότητα ..το πρώτο στάδιο στην επίτευξη μιας υγιούς γενικής δομής διοίκησης ...»

Διοικητού Ναυτικών Συμμαχικών Δυνάμεων Νοτίου Ευρώπης, υπεύθυνου για τις ναυτικές επιχειρήσεις σε ολόκληρη τη Μεσόγειο. Πρότεινε επίσης την ίδρυση τριών κύριων Υποδιοικήσεων,⁴⁴¹ υπό τον Αρχιστράτηγο Συμμαχικών Δυνάμεων Νοτίου Ευρώπης. Συγκεκριμένα: α/ του Διοικητή Χερσαίων Συμμαχικών Δυνάμεων Νοτίου Ευρώπης που θα ασκούσε Διοίκηση στις χερσαίες δυνάμεις της Ελλάδας, της Ιταλίας και της Τουρκίας, β/ του Διοικητού των Ναυτικών Συμμαχικών Δυνάμεων Νοτίου Ευρώπης που θα ασκούσε τη Διοίκηση (επί των υφιστάμενων τότε) Διοικητών Ναυτικής Περιοχής αλλά και επί των Διοικητή Ναυτικών και Δυνάμεων Υποστήριξης NATO Νοτίου Ευρώπης και Διοικητή Ναυτικών Αεροπορικών Συμμαχικών Δυνάμεων Νοτίου Ευρώπης και τέλος γ/ του Διοικητού Αεροπορικών Δυνάμεων Νοτίου Ευρώπης που θα ασκούσε Διοίκηση σε όλα τα Αεροπορικά Στρατηγεία της Ιταλίας, της Ελλάδας και της Τουρκίας.

Και η Τουρκία όμως θεωρούσε την πρόταση του SACEUR ως απαράδεκτη. Αντ' αυτής πρότεινε μια Δομή Διοίκησης βασιζόμενη ουσιαστικά στην εθνικότητα των υπό διοίκηση δυνάμεων. Συγκεκριμένα : α/ δημιουργία τριών (3) κύριων υποδιοικήσεων χερσαίων δυνάμεων υπό τον Αρχιστράτηγο Συμμαχικών Δυνάμεων Νοτίου Ευρώπης. Ήτοι : (1) Στρατηγείο Χερσαίων Συμμαχικών Δυνάμεων Νοτίου Ευρώπης στην Ιταλία,⁴⁴² (2) Στρατηγείο Χερσαίων Συμμαχικών Δυνάμεων Κεντρικής Νοτίου Ευρώπης στην Ελλάδα, (3) Στρατηγείο Χερσαίων Συμμαχικών Δυνάμεων Ανατολικής Νοτίου Ευρώπης στην Τουρκία , β/ δημιουργία τριών (3) Αεροπορικών Στρατηγείων (το 5^ο στην Ιταλία, το 6^ο στην Τουρκία και το 7^ο στην Ελλάδα) απευθείας υπαγόμενων στον Αρχιστράτηγο Συμμαχικών Δυνάμεων Νοτίου Ευρώπης, γ/ υπαγωγή των περιοχικών και άλλων Διοικητών ναυτικών δυνάμεων απευθείας στον Αρχιστράτηγο Συμμαχικών Δυνάμεων Νοτίου Ευρώπης, δ/ τοποθέτηση Υποδιοικητών χερσαίων, ναυτικών και αεροπορικών δυνάμεων υπό τον Αρχιστράτηγο Συμμαχικών Δυνάμεων Νοτίου Ευρώπης. Η Τουρκία όμως, δεν θεωρούσε σκόπιμο να εργαστεί για την επίλυση του θέματος μέχρις ότου επιτευχθεί αμοιβαία συμφωνία στην 33^η Σύνοδο της Στρατιωτικής Επιτροπής με τη συμμετοχή των Αρχηγών των ΕΔ των κ-μ.⁴⁴³

⁴⁴¹ Στο NATO αναφέρονται ως Principle Subordinate Commands-PSCs.

⁴⁴² Στο NATO αναφέρονται ως LANDSOUTH, LANDSOUTHCENT, LANDSOUTHEAST.

⁴⁴³ Πηγή 16β1. Στο NATO η Σύνοδος Στρατιωτικής Επιτροπής με τη συμμετοχή των Αρχηγών των ΕΔ των κ-μ αναφέρεται ως Military Committee/Chiefs of Staff Session MC/CS.

Παρά τις παραπάνω αντιρρήσεις Ελλάδος και Τουρκίας, αλλά και των σοβαρών αντιρρήσεων της MB και της Ιταλίας, οι προτάσεις του SACEUR, έγιναν τελικά αποδεκτές στην 35^η Σύνοδο της Στρατιωτικής Επιτροπής,⁴⁴⁴ στις 7-2-1966, όπου δόθηκε εντολή στο SACEUR να προωθήσει προτάσεις για την εφαρμογή των συμφωνηθέντων μεταβολών.⁴⁴⁵

3.2.5.1.1 Το αδιέξοδο .Ενα καθαρά στρατιωτικό θέμα επιζητά πολιτική λύση. Πως καταλήξαμε-παρά τις αρχικές διαφωνίες- σε συμφωνία;

Στη σύσκεψη της 35^{ης} Συνόδου της Στρατιωτικής Επιτροπής, στις 7-2-1966, ο Πρόεδρος της Στρατιωτικής Επιτροπής ανέφερε ότι συμφωνήθηκε «η κατάργηση του Στρατηγείου Συμμαχικών Δυνάμεων Μεσογείου⁴⁴⁶ και η ίδρυση του Στρατηγείου Ναυτικών Συμμαχικών Δυνάμεων Νοτίου Ευρώπης⁴⁴⁷ υπό τη διοίκηση Ιταλού ναυάρχου...».

Ο Έλληνας εκπρόσωπος,⁴⁴⁸ συμφώνησε, «..με την προϋπόθεση της παραχώρησης στο Στρατηγείο αυτό της θέσεως του Διευθυντή ή Αναπληρωτή Διευθυντή Σχεδίων στην Ελλάδα».

Ακολούθησε η δήλωση του Τούρκου Στρατηγού Τσεβέτ Σουνάι ότι : «Συμφωνεί και θα εγκρίνει τη λύση που επιτεύχθηκε σε αυτό το πρώτο βήμα, την οποία κατάλαβε ότι ήταν αποδεκτή από τους συναδέλφους του στη Στρατιωτική Επιτροπή. Δεν συμφωνεί με την ελληνική άποψη που αντανακλάται στην MCM-172-65,⁴⁴⁹ ότι η

⁴⁴⁴ Στρατιωτική Επιτροπή με σύνθεση Αρχηγών Γενικών Επιτελείων

⁴⁴⁵ Πηγή 16 γ.

⁴⁴⁶ Στο NATO αναφέρεται ως Allied Forces Mediterranean -AFMED

⁴⁴⁷ Στο NATO αναφέρεται ως Allied Naval Forces Southern Europe -NAVSOUTH

⁴⁴⁸ Αντιστράτηγος Κων/νος Τσολάκης

⁴⁴⁹ Σύμφωνα με την Πηγή 16 δ, «Η Ελλάδα: Προωθεί την αρχική συνολική λύση του προβλήματος και ως εκ τούτου δεν μπορεί να συμφωνήσει σε αυτήν την μερική λύση που περιέχεται στο MCM-158-65. Ωστόσο, οι ελληνικές αρχές είναι έτοιμες να συζητήσουν περαιτέρω μια βήμα προς βήμα προσέγγιση για την επίλυση της συνολικού προβλήματος διοίκησης (1) Η προσέγγιση αυτή δεν ευνοεί τις προτάσεις που είχε αρχικά καταρτίσει ο SACEUR τον Απρίλιο του 1964 σε βάρος των αντί-προτάσεων των ελληνικών αρχών (at the expense of the basic counter proposals made by Greek). ΣΗΜΕΙΩΣΗ: Οι ελληνικές απόψεις που αναφέρθηκαν παραπάνω σημαίνουν ουσιαστικά ότι οι ελληνικές αρχές δεν συμφωνούν με την επίλυση των προβλημάτων ναυτικής διοίκησης ως ξεχωριστού θέματος (as a separate and distinct entity) που χωρίζεται από ελληνικές προτάσεις για αναδιοργάνωση δομών χερσαίας και αεροπορικής διοίκησης..».

διαίρεση του Αιγαίου σε δύο περιοχές ευθύνης του ΝΑΤΟ θα αποτελούσε απαράδεκτη διάσπαση ενός αδιαίρετου Αιγαίου. Η τουρκική πρόταση δεν περιόριζε τα ελληνικά συμφέροντα. Ωστόσο, (για να μην υπάρξει αδιέξοδος), θα αποσύρει την πρότασή του για το Αιγαίο, υπό την προϋπόθεση ότι τα σημερινά όρια στην Ανατολική Μεσόγειο θα τροποποιηθούν υπέρ της Τουρκίας, λαμβάνοντας δεόντως υπόψη τα σχέδια επαν-εφοδιασμού της Τουρκίας και τις αποστολές που ανατέθηκαν στις τουρκικές ναυτικές δυνάμεις».

Αυτές οι τοποθετήσεις οδήγησαν τον Πρόεδρο να δηλώσει ότι «...η πρόταση του SACEUR έγινε τώρα αποδεκτή με την επιφύλαξη ορισμένων ελληνικών αντιπροσώπων στο Στρατηγείο του NAVSOUTH,⁴⁵⁰ και με ορισμένες τροποποιήσεις των ορίων της Ανατολικής Μεσογείου υπέρ του τουρκικού ενδιαφέροντος».

Όμως, όταν ο SACEUR ζήτησε «ακριβέστερες οδηγίες σχετικά με τις θέσεις προσωπικού που επιθυμούν η Ελλάδα και η Τουρκία», ξεκίνησε μια νέα σειρά δηλώσεων μεταξύ του Έλληνα και του Τούρκου αντιπροσώπου.

Ο Έλληνας Στρατηγός δήλωσε ότι «προκειμένου να διευκολυνθεί η όλη διαδικασία αναδιοργάνωσης, δεν θα αντιταχθεί στη σύσταση της πρότασης SACEUR σχετικά με τις ναυτικές διοικήσεις, υπό την προϋπόθεση ότι η τελική μορφή της δομής διοίκησης θα προσαρμοστεί στη γενική γραμμή του σχεδίου, όπως προτάθηκε κατά την 32η Συνεδρία της Στρατιωτικής Επιτροπής με τη συμμετοχή των Αρχηγών των ΕΔ και όχι σύμφωνα με το σχέδιο SACEUR που περιέχεται στην επιστολή SHAPE 2500/20 της 14ης Απριλίου 1964,⁴⁵¹ η οποία δεν είναι αποδεκτή βάσει της δικής μας οπτικής. Η ελληνική πρόταση σε γενικές γραμμές προβλέπει την οργάνωση τριών Στρατηγείων - μία για τις επίγειες δυνάμεις, δηλαδή την Ιταλία, την Ελλάδα και την Τουρκία, μία για τις αεροπορικές δυνάμεις αυτών των τριών χωρών και μία για τις ναυτικές δυνάμεις των χωρών αυτών, δηλαδή του NAVSOUTH. Το δεύτερο σημείο αφορά στα όρια που προτάθηκαν από τον Τούρκο Αρχηγό. Αυτά τα σημεία, όπως συμφωνήθηκε χθες το βράδυ, είναι ότι συμφωνούμε με τα σημερινά υφιστάμενα όρια, με μια μικρή τροποποίηση όπως προβλέπεται από την πρόταση του SACEUR. Τίποτα άλλο. Δεν συμφωνούμε να αφήσουμε ανοικτή συζήτηση για το πρόβλημα των ορίων. Αυτό είναι απολύτως απαράδεκτο για την Ελλάδα. Συνεπώς, συμφωνούμε στα όρια όπως είναι τώρα,

⁴⁵⁰ Στρατηγείο Ναυτικών Συμμαχικών Δυνάμεων Νοτίου Ευρώπης

⁴⁵¹ Πηγή 16β.

τροποποιημένα σύμφωνα με την πρόταση SACEUR». Σε παρέμβαση δε του Προέδρου ότι «η Ελλάδα είχε αποφύγει μια αλλαγή στο Αιγαίο και ότι η Τουρκία θα είχε την κατάλληλη εκπροσώπηση στη Νότιο-Ανατολική Μεσόγειο» ο Έλληνας Στρατηγός διευκρίνισε ότι το πρόβλημα αυτό είναι «ένα και μοναδικό» στο Αιγαίο και στη περιοχή της ΝΑ Μεσογείου. Ως εκ τούτου, όταν οι ελληνικές Αρχές δηλώνουν περί μη αποδοχής περαιτέρω συζήτησης στο πρόβλημα των περιοχών «...αναφέρονται και στις δύο περιοχές, στο Αιγαίο καθώς και στην Ανατολική Μεσόγειο. Αυτό, αισθάνεται, ότι αποτελεί την ουσία της επιτευχθείσας συμφωνίας..».

Η εν λόγω τοποθέτηση, όπως αναμενόταν, προκάλεσε την αντίδραση του Τούρκου Στρατηγού. Αυτός δήλωσε «...ότι υπήρξε παρεξήγηση του τι συμφωνήθηκε. Αυτός είχε πει ότι ήταν πρόθυμος να αποσύρει τις προτάσεις του για όλα εκτός από τα όρια της περιοχής της Ανατολικής Μεσογείου, στην τροποποίηση των οποίων θα επιμένουν οι τουρκικές αρχές». Δήλωση, η οποία οδήγησε σε νέα παρέμβαση του Προέδρου, ότι, όπως κατάλαβε, συμφωνήθηκε «να αποφευχθεί η διαίρεση της Νότιο-Ανατολικής μεσογείου...υπήρχαν πέντε (5) διοικήσεις στη μεσόγειο ...και η συμφωνία περιελάμβανε επίσης ότι στην Τουρκία θα δοθούν σημαντικές θέσεις στη ΝΑ Διοίκηση». Στη θέση αυτή συμφωνούσε και ο SACEUR. Η παρέμβαση του Προέδρου, έφερε τον Τούρκο Στρατηγό να διαφωνεί ξανά. Υποστήριξε ότι το θέμα συζητήθηκε, αλλά η συζήτηση δεν κατέληξε σε συμπέρασμα. Επίσης, ότι «ενόψει των μεγάλων μεσογειακών ακτών της, των προβλημάτων εφοδιασμού της και της ευθύνης για συνοδεία (πλοίων) κλπ., η Τουρκία θέλησε να ελέγξει μια περιοχή στη Νότιο-Ανατολική Μεσόγειο». Η δήλωσή του όμως ότι «... ήταν πρόθυμος να συζητήσει τα όρια (της εν λόγω περιοχής) λεπτομερώς τώρα ή σε άλλο φόρουμ. Δεν ήταν τουρκική πρόθεση να δημιουργηθεί μια νέα διοίκηση και η Τουρκία δεν θα επέμενε στην πλήρωση της θέσης του Διοικητού Νότιο-Ανατολικής μεσογείου », οδήγησε σε ιδιαίτερη συνάντηση με το SACEUR που κατέληξε στην αποδοχή της Τουρκίας και συνεπώς σε (μερική) συμφωνία της Στρατιωτικής Επιτροπής «υποκείμενη σε επιβεβαίωση της Τουρκίας» για:

1. *«Κατάργηση του Στρατηγείου Συμμαχικών Δυνάμεων Μεσογείου.*
2. *Ίδρυση του Στρατηγείου Ναυτικών Συμμαχικών Δυνάμεων Νοτίου Ευρώπης υπό τη Διοίκηση Ιταλού Ναυάρχου με τη θέση είτε του Επιτελάρχη είτε του Αναπληρωτή Διευθυντή Σχεδίων να δίδετε σε Έλληνα Αξιωματικό.*

3. Το ανωτέρω Στρατηγείο πρέπει να μεταφερθεί μία μέρα στη Νάπολη, αλλά πρόκειται να εγκατασταθεί προσωρινά στη Μάλτα, εφόσον οι διαβουλεύσεις σε πολιτικό επίπεδο δείξουν ότι αυτό είναι επιθυμητό.

4. Επανασχεδιασμός της σημερινής ναυτικής Διοίκησης⁴⁵², υπεύθυνης για όλες τις ανατεθείσες θαλάσσιες περιπολίες αεροσκαφών στη Μεσόγειο στελεχωμένη με διεθνή προσωπικό στο Στρατηγείο της Νάπολης.

5. Ονομασία του Αμερικανικού Στρατηγείου Υποβρυχίων Φλόριδας 8 ως Διοίκηση Υποβρυχίων Μεσογείου, ... με διεθνή στελέχωση συστεγαζόμενο με το προσωπικό των ΗΠΑ στη Νάπολη.

6. Προσαρμογή των περιοχών Διοίκησης ως εξής:

α. Η περιοχή του Συμμαχικών Δυνάμεων Μεσογείου Κεντρική Ευρώπης να τερματίζει στα Αλγερινό-Τυνησιακά σύνορα.

β. Η περιοχή Συμμαχικών Δυνάμεων Μεσογείου Νότιο-Ανατολικής Ευρώπης να διέρχεται διαμέσου των ακολούθων θέσεων Σύνορα Τυνησίας-Λιβύης περιοχή 3625N, 1400E, 3625N, 1535E.

γ. Η περιοχή Συμμαχικών Δυνάμεων Μεσογείου Ανατολικής Ευρώπης να συμπίπτει με την περιοχή που έχει σήμερα το 5^ο / 6^ο Αεροπορικό Στρατηγείο». ⁴⁵³

Παράλληλα, η απόφαση της Στρατιωτικής Επιτροπής, καθόριζε ότι ο SACEUR θα προέβαινε σε υποβολή λεπτομερών προτάσεων οργάνωσης του Στρατηγείου Ναυτικών Συμμαχικών Δυνάμεων Νοτίου Ευρώπης και των αλλαγών Διοίκησης στην ΝΑ πτέρυγα του ΝΑΤΟ «εξασφαλίζοντας την επαρκή εκπροσώπηση της Ελλάδας και της Τουρκίας στο Στρατηγείο Συμμαχικών Ναυτικών Δυνάμεων Νοτίου Ευρώπης και στην Τουρκία επαρκούς εκπροσώπησης στην υποδεέστερη ΝΑ Διοίκηση.»

Οι προτάσεις όμως αυτές, δεν έγιναν αποδεκτές από την Ελλάδα και την Τουρκία.

Η Τουρκία υπέβαλλε και αντιπροτάσεις για τη μετακίνηση των ορίων του Διοικητή Βόρειο-Ανατολικής Μεσογείου σε βάρος των περιοχών των υπολοίπων Διοικητών.

⁴⁵² Η Αεροπορική Πτέρυγα Αμερικανικού Στόλου Μεσογείου ουσιαστικά μετονομάστηκε από US Fleet Air Wing Mediterranean -USFAIRWINGMED σε Maritime Air Forces Mediterranean –MARAIRMED συμπεριλαμβάνοντας όλες της ναυτικές αεροπορικές δυνάμεις της Συμμαχίας στη Μεσόγειο.

⁴⁵³ Πηγή 16γ.

Έτσι το θέμα συζητήθηκε εκ νέου στην 36^η Σύνοδο Στρατιωτικής Επιτροπής με τη συμμετοχή των Αρχηγών των ΕΔ, στις 21 Ιουλίου 1966, χωρίς όμως την επίτευξη συμφωνίας στο ζήτημα των περιοχών Διοίκησης. Ο Πρόεδρος της Στρατιωτικής Επιτροπής διαπιστώνοντας το αδιέξοδο, αναγκάστηκε να κλείσει τη συζήτηση και να προωθήσει το θέμα στο ΓΓ/ΝΑΤΟ. Έτσι θα ήταν το Βόρειο-Ατλαντικό Συμβούλιο που θα έπρεπε πλέον να βρει τη λύση.⁴⁵⁴ Ένα καθαρά στρατιωτικό θέμα θα επιζητούσε πολιτική λύση.⁴⁵⁵

3.2.5.1.2 Η παραπομπή στο Βόρειο-Ατλαντικό Συμβούλιο. Στη συζήτηση της 36^{ης} Συνόδου, στις 21 Ιουλίου 1966, ο Έλληνας εκπρόσωπος Αντιστράτηγος Κων/νος Τσολάκης σημείωσε ότι: «...τα υπάρχοντα όρια διοίκησης, όπως είχαν καθιερωθεί πριν από δεκαπέντε χρόνια, ήταν απόλυτα ικανοποιητικά, διότι οριοθετούσαν σαφώς τους τομείς εθνικής ευθύνης χωρίς να δημιουργούν πολιτικά προβλήματα. Ερωτήσεις σχετικά με τα όρια των διοικήσεων θα μπορούσαν να αντιμετωπιστούν μόνο χωριστά και δεν πρέπει σε καμία περίπτωση να συνδεθούν με τη δημιουργία Διοικήσεων».

Τα παραπάνω προκάλεσαν την αντίδραση του Στρατηγού Σουνάι, ο οποίος, δήλωσε ότι δυο σημαντικά προβλήματα φέρνουν την Τουρκία σε δύσκολη θέση για λήψη απόφασης. Μεταξύ αυτών και «το πρόβλημα των σχέσεων διοίκησης...Η Τουρκία ήθελε πάντα μια συνολική λύση για τη νότια περιοχή, αλλά είχε αποδεχθεί την βήμα προς βήμα προσέγγιση. Ωστόσο, ήδη στο πρώτο βήμα, δηλ. τη ναυτική δομή διοίκησης και τα όρια, είχε επιτευχθεί αδιέξοδο. Η Τουρκία είχε δώσει την έγκρισή της σε όλες σχεδόν τις πτυχές του προβλήματος, αλλά χωρίς καμία δικαιολογία η Ελλάδα αρνήθηκε να εξετάσει το σχετικό ζήτημα περιοχών που ήταν ζωτικής σημασίας για την Τουρκία». Μη διαβλέποντας κανένα πολιτικό ζήτημα που να διακυβεύεται στο ζήτημα των ορίων των Διοικήσεων, αλλά ενόψει της ελληνικής θέσης επί του θέματος αυτού πίστευε - όπως δήλωσε- ότι «προς το παρόν το πρόβλημα στο σύνολό του θα ήταν καλύτερα να τεθεί στην άκρη έως ότου η Ελλάδα δώσει τη θέση της για μια δίκαιη συζήτηση και μια αποδεκτή λύση». Φοβόταν, έλεγε, ότι «στο μεταξύ το Χερσαίο Στρατηγείο Νοτίου Ευρώπης και το 6^ο Αεροπορικό Στρατηγείο δεν μπορούσαν να απαντήσουν σωστά σε ένα ενισχυμένο συναγερμό ή να ολοκληρώσουν την αποστολή

⁴⁵⁴ Αποτελεί ακόμα και σήμερα συνήθη πρακτική στο ΝΑΤΟ, θέματα με πολιτική χροιά ή προβλήματα που στο στρατιωτικό επίπεδο δεν επιλύονται, να αναζητούν πολιτική λύση.

⁴⁵⁵ Πηγή 16ε.

τους, λόγω της υπάρχουσας ανεπαρκούς ικανότητας διασφάλισης των λειτουργιών διοίκησης». Έτσι, ελπίζοντας ότι θα μπορούσε να επιτευχθεί καλύτερη, αμοιβαία, κατανόηση θεωρούσε ότι «τα προβλήματα διοίκησης πρέπει να εξεταστούν συνολικά».

Οι δηλώσεις αυτές ανάγκασαν τον Πρόεδρο της Στρατιωτικής Επιτροπής να δηλώσει ότι «..δεν βρήκε καμία βάση για συμβιβασμό στις δύο δηλώσεις και πρότεινε ότι οποιαδήποτε ενδεχόμενη περαιτέρω συζήτηση θα αναβληθεί αργότερα στην άτυπη συνάντηση».

Όμως στην άτυπη συνάντηση, ο Ιταλός εκπρόσωπος Στρατηγός Τζιουζέπε Αλόα, προέβη σε δηλώσεις,⁴⁵⁶ που οδήγησαν στο τερματισμό των συζητήσεων και στην αναζήτηση πολιτικής λύσης στο επίπεδο του Συμβουλίου. Αυτή η, δύσκολη για τη Στρατιωτική Επιτροπή απόφαση, αντικατοπτρίζεται στη τελική δήλωση του Προέδρου ότι «...το αδιέξοδο ήταν γεγονός που θα έπρεπε να αναφέρει στον Γενικό Γραμματέα. Θα ήταν λοιπόν το Συμβούλιο που θα έπρεπε να δει αν θα μπορούσε να βρεθεί μια λύση».⁴⁵⁷

3.2.5.1.3 Αλλαγές στη Δομή Διοίκησης και Ναυτικών Διοικήσεων μετά το 1967. Με βάση της εισηγήσεις της Στρατιωτικής Επιτροπής, στις 28-2-1967, η Επιτροπή Αμυντικού Σχεδιασμού, υπό τη σκιά της γαλλικής αποχώρησης από τις στρατιωτικές δομές της Συμμαχίας το 1966, αποφάσισε την ίδρυση (μέχρι τις 9 Ιουνίου 1967) του στρατηγείου Ναυτικών Συμμαχικών Δυνάμεων Νοτίου Ευρώπης (ως υποστρατηγείο) υπό τον Αρχιστράτηγο Συμμαχικών Δυνάμεων Νοτίου Ευρώπης. Παράλληλα, την κατάργηση του Αρχιστρατήγου Μεσογείου,⁴⁵⁸ με εκχώρηση των αρμοδιοτήτων του στον Αρχιστράτηγο Συμμαχικών Δυνάμεων Νοτίου Ευρώπης, με σκοπό την περαιτέρω εκχώρησή τους στο Διοικητή Ναυτικών Συμμαχικών Δυνάμεων Νοτίου Ευρώπης.

Για την ικανοποίηση των επιδιώξεων Ελλάδος και Τουρκίας προβλεπόταν επίσης, να διατεθεί από μια θέση Αρχιεπιστολέα στις δυο χώρες. Δεν υπήρχε αναφορά στο εγερθέν από την Τουρκία θέμα περί ναυτικών περιοχών. Ίσως επειδή, το θέμα αυτό

⁴⁵⁶ Σύμφωνα με Πηγή 16ε, ό.π., 612, «Μετά από πέντε χρόνια έχει έρθει η στιγμή να εξακριβωθεί εάν υπάρχει η βούληση να υιοθετηθεί μια δομή διοίκησης που θα εξασφάλιζε ικανοποιητική λειτουργία σε περίπτωση πολέμου. Δεδομένου ότι αυτό δεν υπάρχει, θα λάβω υπόψη μου το γεγονός και θα αναφερθώ στην κυβέρνησή μου για την κατάλληλη απόφαση».

⁴⁵⁷ Ο.π., σ.11.

⁴⁵⁸ Στο NATO αναφέρεται ως Commander in Chiefs Mediterranean –CINCAMED με έδρα τη Μάλτα.

αλλά και της εκπροσώπησης στο Στρατηγείο Ναυτικών Συμμαχικών Δυνάμεων Νοτίου Ευρώπης, θεωρήθηκαν «*συμπληρωματικά θέματα*» που θα εξεταζόταν αρμοδίως στον πλέον ενοϊκό χρόνο.

Δυο χρόνια μετά την κατάργηση του Αρχιστράτηγου Μεσογείου (Ιούλιο 1967) και την ανάληψη αρμοδιοτήτων από τον Αρχιστράτηγο Συμμαχικών Δυνάμεων Νοτίου Ευρώπης, υποβλήθηκε στον Πρόεδρο της Στρατιωτικής Επιτροπής, από το Ανώτατο Αρχηγείο Συμμαχικών Δυνάμεων Ευρώπης, έκθεση με θέμα «*Επανεξέταση των μέτρων για τη βελτίωση της αποτελεσματικότητας των ναυτικών επιχειρήσεων στη νότια περιοχή υπό το πρίσμα της MC 14/3*». ⁴⁵⁹ Δηλαδή του νέου Στρατηγικού Δόγματος της ευέλικτης ανταπόδοσης της Συμμαχίας, που τέθηκε σε εφαρμογή τον Ιανουάριο του 1968.

Κεντρικό της σημείο ήταν η βούληση των ΗΠΑ να δώσει ευελιξία στη λήψη αποφάσεων (πλην της μαζικής επίθεσης εναντίον όλων των σοβιετικών στρατιωτικών και βιομηχανικών στόχων), για επιθετικές ενέργειες σε όλα τα επίπεδα και με τη χρήση συμβατικών όπλων.

Η εν λόγω έκθεση, στάλθηκε για σχολιασμό στα κ-μ της Συμμαχίας. Σημείωνε, ότι : «*Οι MC 38/3 και MC 38/4 έχουν προγραμματιστεί για συνήθη αναθεώρηση, αλλά δεν προορίζονται να τύχουν επεξεργασίας μέχρις ότου επιτευχθεί πρόοδος στη νέα πρότασή της*». ⁴⁶⁰ Συνεπώς, η αναθεώρηση των εν λόγω κειμένων είχε προγραμματιστεί, αλλά δεν είχε πραγματοποιηθεί, εν αναμονή επίτευξης προόδου στις νέες προτάσεις του SACEUR για τη Δομή Διοίκησης.

Οι ελληνικές θέσεις, επί των προτάσεων του SACEUR, ήταν ότι: α/ αναφορικά με τις περιοχές ευθύνης, δεν θα μπορούσαν να έχουν εφαρμογή στη περιοχή

⁴⁵⁹ Πηγή 16στ. Ιστορική ανάλυση των στρατηγικών και των προβλημάτων που αυτές προκάλεσαν στο NATO, αναφορικά με τη χρήση των πυρηνικών όπλων ή ακόμα και τη μη χρήση αυτών βλ. στο Schwartz David N., (1983). Ομοίως εξαιρετική ανάλυση για την πυρηνική αποτροπή γίνεται στο Kaufmann William W., (1983). Σύμφωνα με αυτόν, η MC 14/3 απέτυχε, τόσο σε θεωρητική όσο και σε πρακτική βάση αφού οι Ευρωπαίοι σύμμαχοι όχι μόνο θεωρούσαν τα πυρηνικά ως πρωτεύοντα παράγοντα αποτροπής σε πυρηνική επίθεση αλλά και ως παράγοντα αποτροπής σε κάθε μορφή Σοβιετικής επίθεσης. Παράλληλα, η MC 14/3 δεν ικανοποίησε τους ΑΝΣΚ που είχαν τεθεί από τις ΗΠΑ και αποσκοπούσαν στα να πείσουν τους συμμάχους στη διεξαγωγή συμβατικού πολέμου προς αντιμετώπιση της Σοβιετικής απειλής και τη χρήση των πυρηνικών μόνο μετά από μακρά περίοδο συγκρούσεων (πολέμου) με συμβατικά όπλα και εφόσον τα αποτελέσματα δεν ήταν νικηφόρα.

⁴⁶⁰ Πηγή 16ζ, παρ 4.

Ανατολικής Μεσογείου και ως εκ τούτου δεν ήταν επιθυμητό να συζητηθούν περαιτέρω, β/ αποκλειόταν ρητά κάθε συζήτηση επί του θέματος κατάργησης των ορίων των περιοχών και, γ/ η διάθεση περισσοτέρων δυνάμεων στο ΝΑΤΟ, θα εξεταζόταν από ελληνικής πλευράς ευμενώς, όταν θα ενισχυόταν το ελληνικό Πολεμικό Ναυτικό από τη Συμμαχία.

Εν τω μεταξύ, κατά τη διάρκεια της της 47^{ης} Συνόδου Στρατιωτικής Επιτροπής με τη συμμετοχή των Αρχηγών των ΕΔ, την 1^η-12-1970, όπου συζητήθηκε⁴⁶¹ σχέδιο της Στρατιωτικής Επιτροπής αναφορικά με τα «*Μέτρα αντιμετώπισης της επέκτασης της Σοβιετικής Ένωσης στη Μεσόγειο*», κατόπιν επιμονής του Έλληνα Α/ΓΕΕΘΑ,⁴⁶² διεγράφη επίμαχη φράση (παρ. 13c) η οποία πρότεινε «*την επίλυση του προβλήματος σχετικά με τα ναυτικά όρια του ΝΑΤΟ στη Μεσόγειο προκειμένου να επιτευχθεί μεγαλύτερος βαθμός ναυτικής συνεργασίας*».

Μετά από αντιπαράθεση απόψεων μεταξύ Έλληνα και Τούρκου αντιπροσώπου, συμφωνήθηκε,⁴⁶³ αντί αυτής της αναφοράς, να εκπονηθεί από τον SACEUR μια μελέτη για όλη τη Δομή των ναυτικών Διοικήσεων και Ελέγχου στη Μεσόγειο, προς επίτευξη μεγαλύτερου βαθμού συνεργασίας.⁴⁶⁴ Βέβαια, ο Τούρκος Α/ΓΕΕΘΑ,⁴⁶⁵ αναφερόμενος στο θέμα, δήλωνε ότι αν η Συμμαχία δεν επιληφθεί του προβλήματος των ναυτικών ορίων στη Μεσόγειο επειγόντως, τότε η Τουρκία θα παύσει να θεωρεί εαυτήν δεσμευμένη με το MC 38/4 το οποίο δεν είχε επικυρωθεί από το Συμβούλιο ή την Επιτροπή Αμυντικού Σχεδιασμού.⁴⁶⁶

⁴⁶¹ Πηγή 16η.

⁴⁶² Πηγή 16θ.

⁴⁶³ Πηγή 16ι. και Πηγή 16 ια.

⁴⁶⁴ Σύμφωνα με την Πηγή 16 θ, «*Ο Πρόεδρος ενημέρωσε τα Μέλη ότι έχει επιτευχθεί συμβιβαστική λύση ... Ως αποτέλεσμα των συζητήσεων τους ... η Στρατιωτική Επιτροπή συμφώνησε να ξεκινήσει μια Μελέτη της Γενικής Ναυτικής Διοίκησης και Ελέγχου του ΝΑΤΟ, με στόχο την επίτευξη μεγαλύτερης συνεργασίας... Ο Πρόεδρος δήλωσε ότι τα Μέλη τόσο της Ελλάδας όσο και της Τουρκίας συμφωνούν με αυτές τις προτάσεις. Επέστητε την προσοχή των Μελών στην προηγούμενη, σημαντική δήλωση του μέλους της Τουρκίας περί τουρκικής προθυμίας να διαθέσει επιπλέον πλοία για την ανάθεση υπό το ΝΑΤΟ*».

⁴⁶⁵ Πηγή 16θ.

⁴⁶⁶ Υπάρχουν στρατιωτικά εγχειρίδια στο ΝΑΤΟ τα οποία χρήζουν έγκρισης ή επικύρωσης από τους ανώτατους πολιτικούς οργανισμούς της Συμμαχίας.

Η εν λόγω μελέτη,⁴⁶⁷ υλοποιήθηκε τελικά με την υποβολή από τον SACEUR, στις 28-3-1972, τεσσάρων (4) κύριων επιλογών, ενόσω, η πρόταση (από το 1971) αναθεώρησης διευθετήσεων Διοικήσεως και Ελέγχου στη Μεσόγειο και τη Μαύρη Θάλασσα (MC38/4), που οδήγησε στην πρόταση περί της «Δυνάμεων Ειδικού Σκοπού»,⁴⁶⁸ παρέμενε σε εκκρεμότητα. Οι τέσσερις επιλογές ήταν :⁴⁶⁹ α/ Εισήγηση επί των *«Δυνάμεων Ειδικού Σκοπού, (που αποτελούσε ένα αμερικανικής έμπνευσης Δόγμα Ναυτικών Επιχειρήσεων, πολύ πριν το 1974. Η εφαρμογή του θα έδινε δικαίωμα στο Διοικητή Ναυτικών Συμμαχικών Δυνάμεων Νοτίου Ευρώπης να καταργήσει τον Ναυτικό Διοικητή Ανατολικής Μεσογείου (Α/ΓΕΝ) υποκαθιστώντας τον με άλλο αξιωματικό, ενδεχομένως και Τούρκο) σύμφωνα με την οποία το Στρατηγείο Ναυτικών Συμμαχικών Δυνάμεων Νοτίου Ευρώπης θα εκχωρήσει τον Επιχειρησιακό Έλεγχο στους Διοικητές των εν λόγω Δυνάμεων εν πλω ή στους τοπικούς Διοικητές εν όρμω. Αυτό θα εξαλείψει τα όρια γεωγραφικών διοικητικών περιοχών», β/ το Δόγμα δυο/τριών περιοχών, « που θα διαιρέσει τη Μεσόγειο στις υπο-διοικήσεις Δυτικής και Ανατολικής μεσογείου ή, ως παραλλαγή, θα περιλαμβάνει τη Διοίκηση Κεντρικής Μεσογείου ως τρίτη Διοίκηση», γ/ το Δόγμα «Εύκαμπτων Ορίων», που « θα διατηρήσει τα υφιστάμενα όρια των περιοχών, αλλά θα απαιτούσε ευέλικτες γραμμές αλλαγής μορφών διοίκησης και οι Διοικητές των περιοχών θα καθίσταντο υπεύθυνοι για τον Επιχειρησιακό Έλεγχο των δυνάμεων του NATO και θα ενεργούσαν ως Δυνάμεις Επιθετικής Αντεπίθεσης NATO για τις παράκτιες περιοχές» και, δ/ το Δόγμα Τροποποιημένων Ορίων το οποίο ήταν ουσιαστικά το ίδιο με την πρόταση ύπαρξης τριών περιοχών, «αλλά θα διατηρούσε μια ξεχωριστή περιοχή διοίκησης στο Γιβραλτάρ».*

Η επιλογές αυτές, αποτέλεσαν τη βάση ενημέρωσης εκ μέρους του Διεθνούς Στρατιωτικού Επιτελείου. Σε αυτή, μεταξύ άλλων, αναφερόταν ότι τα όρια των περιοχών εγκαθιδρύθηκαν το 1957 με το MC 38/4, αλλά το MC 38/4, δεν ηδύνατο να θεωρηθεί επίσημο κείμενο του NATO. Το γεγονός αυτό, προκάλεσε την άμεση αντίδραση του Έλληνα ΣΑ/ΣΕΒΑΣ και αφαιρέθηκε. Πλην όμως, το Διεθνές Στρατιωτικό Επιτελείο, για να δικαιολογήσει την άποψή του, συνέταξε στις 17-5-1972

⁴⁶⁷ Ανατέθηκε από τον SACEUR στον CINCSOUTH.

⁴⁶⁸ Στο NATO αναφέρεται ως TASK FORCE CONCEPT

⁴⁶⁹ Πηγή 16ιβ.

νέο έγγραφο.⁴⁷⁰ Σε αυτό αναφερόταν στη μη νομιμότητα του MC 38/4, βάσει της από 7-7-1969 Γνωμοδότησης του Νομικού του Συμβούλου του ΝΑΤΟ,⁴⁷¹ αλλά και στην, υπό σύνταξη, νέα μελέτη για τις διευθετήσεις Διοικήσεων, χαρακτηρίζοντας έτσι το θέμα ως «ακαδημαϊκό».⁴⁷² Παράλληλα, ο SACEUR,⁴⁷³ υπέβαλε τα σχόλιά του στη Στρατιωτική Επιτροπή επί της, από 28-3-1972, μελέτης του Συμμαχικού Στρατηγείου Νοτίου Ευρώπης, θεωρώντας την υιοθέτηση της έννοιας των «Δυνάμεων Ειδικού Σκοπού» ως την πλέον παραδεκτή στρατιωτικά λύση, χωρίς όμως να τη χαρακτηρίζει ως τη μοναδική που ηδύνατο να εφαρμοστεί. Μετέβαλε με τον τρόπο αυτό την άποψη που είχε εκφράσει το 1962, όταν χαρακτήριζε τη διατήρηση περιορισμένου αριθμού Διοικήσεων υποταγμένων στον Διοικητή Ναυτικών Συμμαχικών Δυνάμεων Νοτίου Ευρώπης, ως την πλέον παραδεκτή στρατιωτικά λύση.

Μετά από ελληνική παρέμβαση, η Στρατιωτική Επιτροπή, σχολιάζοντας τη μελέτη, τη χαρακτήρισε ως ελλειπή και ζήτησε την περαιτέρω επεξεργασία της.⁴⁷⁴

Η σύγκυση όμως στα στρατιωτικά όργανα της Συμμαχίας ήταν δεδομένη. Ενώ σε αναφορά προόδου του θέματος της έννοιας των «Δυνάμεων Ειδικού Σκοπού»,⁴⁷⁵

⁴⁷⁰ Πηγή 16γ.

⁴⁷¹ Σύμφωνα με την Πηγή 16γ (1): θεωρούσε για τους λόγους που αναφέρονται σε αυτήν ότι «...μόνο το Συμβούλιο και η Επιτροπή Αμυντικού Σχεδιασμού, που ενεργεί με τον ίδιο ακριβώς τρόπο όπως το Συμβούλιο, αποτελούν όργανα λήψης αποφάσεων που είναι ικανά ή προωθούν τα μέτρα που δεσμεύουν τα κράτη μέλη του Οργανισμού ... Οποιοσδήποτε προτάσεις ή συστάσεις της Στρατιωτικής Επιτροπής που πραγματοποιούν αλλαγές ή εξειδικεύουν γενικές συμφωνίες (όπως η δημιουργία των εν λόγω ναυτικών ορίων), που περιέχεται σε έγγραφα μεταγενέστερα των εγγράφων MC 38/3 και SGM-523-54, τα οποία υποβλήθηκαν και εγκρίθηκαν από το Συμβούλιο, πρέπει επίσης να εγκριθούν από το ανώτατο όργανο του Οργανισμού, προκειμένου να εκτελούνται και να δεσμεύουν ένα κράτος μέλος. Το MC 38/4, το θέμα για το οποίο ζητήσατε απόψεις, δεν έχει υπερβεί το επίπεδο της σύστασης από το συμβουλευτικό όργανο, δηλαδή τη Στρατιωτική Επιτροπή.... ».

⁴⁷² Σύμφωνα με την Πηγή 16 γ, παρ7: «Υπό το πρίσμα της πρόσφατης αίτησης για νέα μελέτη των ρυθμίσεων διοίκησης στη Μεσόγειο, το ερώτημα της εγκυρότητας του MC 38/4 μπορεί να γίνει μάλλον ακαδημαϊκό. Προτείνεται επομένως να σταματήσει η εξέταση του προβλήματος αυτού έως ότου η Στρατιωτική Επιτροπή έχει την ευκαιρία να μελετήσει τις συστάσεις του SACEUR».

⁴⁷³ Πηγή 73, 1530/20-3-STS/574/72.

⁴⁷⁴ Σύμφωνα με την Πηγή 16ιδ. Παρ.2: «Ο SACEUR καλείται να συνεχίσει τη μελέτη... ειδικότερα να εξετάσει λεπτομερώς τις ακόλουθες πτυχές ... Ήτοι: (1) Ζώνες ενδιαφέροντος, (2) καθήκοντα και ευθύνες των Διοικήσεων, (3) Οδηγίες για το συντονισμό ». Το γεγονός αυτό οδήγησε τον SACEUR, να θέσει το θέμα στις «Μελέτες Ευελιξίας» με σκοπό την ταχύτερη προώθησή του.

⁴⁷⁵ Με την ονομασία S-20.

προς τη Στρατιωτική Επιτροπή,⁴⁷⁶ ο SACEUR, αναγνώριζε ότι «..η εξέταση συγκεκριμένων λεπτομερειών .. είχε σταματήσει εν αναμονή της συμφωνίας υποστήριξης του από όλα τα κράτη της Νότιας Πτέρυγας », την ίδια στιγμή, το Διεθνές Στρατιωτικό Επιτελείο,⁴⁷⁷ ζητούσε τη κατάργηση των «Μελετών Ευελιξίας»,⁴⁷⁸ δίνοντας εμμέσως τέλος στη συνέχιση των συζητήσεων για το θέμα.

Από τα παραπάνω συνάγεται το συμπέρασμα ότι η ελληνική πλευρά γνώριζε τη σπουδαιότητα της Δομής Διοίκησης ναυτικών (νατοϊκών) δυνάμεων στην Αν. Μεσόγειο και για το λόγο αυτό αντιδρούσε πολύ πριν την αποχώρησή της από το NATO, σε κάθε τουρκική παρέμβαση που αντιτίθετο με τα συμφέροντά της. Ο Διοικητής των ναυτικών δυνάμεων στην Ανατολική Μεσόγειο ήταν Έλληνας ναύαρχος με την ονομασία Διοικητής Ανατολικής Μεσογείου⁴⁷⁹, ενώ στην Βορειοδυτική Μεσόγειο αντίστοιχα Τούρκος, ως Διοικητής Βορειοανατολικής Μεσογείου. Η διαχωριστική γραμμή των αρμοδιοτήτων τους ήταν η γραμμή του FIR Αθηνών. Σημειώνεται ότι, η αποχώρηση της Ελλάδος από το στρατιωτικό σκέλος του NATO το 1974, δεν συμπεριελάμβανε την αποχώρηση του Συμμαχικού Διοικητού Ναυτικών Δυνάμεων Ανατολικής Μεσογείου και, συνεπώς, το Στρατηγείο θα εξακολουθούσε να λειτουργεί και να αποτελεί μέρος της Δομής Διοίκησης του NATO. Το συμφέρον της Ελλάδος θα ήταν η Διοίκηση αυτή να υπαχθεί υπό τον Διοικητή Ναυτικών Δυνάμεων Νοτίου Ευρώπης⁴⁸⁰ που είχε έδρα την Ιταλία και δεν ήταν Τούρκος Αξιωματικός.

3.2.5.2 Αεροπορικές Δομές Διοίκησης προ του 1974 και η Ελλάδα. Πριν την αποχώρηση της Ελλάδας από το στρατιωτικό σκέλος του NATO το 1974, η (αντιαεροπορική) άμυνα του Αιγαίου ήταν κάτω από τη Διοίκηση Αμερικανού Πτεράρχου που ήταν εγκατεστημένος στο Στρατηγείο στη Σμύρνη με τον τίτλο 6^{ος} Συμμαχικός Διοικητής Τακτικών Συμμαχικών Αεροπορικών Δυνάμεων.⁴⁸¹ Σε αυτόν υπαγόταν τρεις υποδιοικήσεις εγκαταστημένες η μια στην Ελλάδα και οι δυο στην

⁴⁷⁶ Πηγή 16ιε.

⁴⁷⁷ Πηγή 16ιστ.

⁴⁷⁸ Πηγή 741.

⁴⁷⁹ Ο Έλληνας Αρχηγός του Πολεμικού Ναυτικού (Α/ΓΕΝ). Στο NATO αναφέρεται ως Commander Eastern Mediterranean-COMEDEAST

⁴⁸⁰ Πηγή 25, σ. 3.

⁴⁸¹ COMSIXATAF

Τουρκία. Ο Έλληνας Υποδιοικητής είχε τον Επιχειρησιακό Έλεγχο⁴⁸² του εναερίου χώρου από τη Δυτική Ελλάδα έως και τα ανατολικά όρια του FIR Αθηνών, ελέγχοντας με τον τρόπο αυτό την άμυνα του Αιγαίου.

Η εν λόγω ανάθεση αρμοδιοτήτων, έγινε το 1964 από τον τότε Ανώτατο Διοικητή Συμμαχικών Δυνάμεων Ευρώπης, για επιχειρησιακούς λόγους, χωρίς να τύχει ποτέ της σύμφωνης γνώμης της Τουρκίας. Χωρίς όμως και να δημιουργήσει αμφισβητήσεις και προβλήματα. Πριν το 1964 ο έλεγχος του Αιγαίου δεν γινόταν βάσει του FIR Αθηνών, αλλά βάσει μιας νοητής γραμμής σχεδόν προσαρμοσμένη στο 26° Μεσημβρινό.

3.2.6 Τα εννέα (9) σημεία της αποχώρησης της Ελλάδος από το ΝΑΤΟ. Στις 9-10-1975, υπήρξε η διατύπωση ενώπιον της Συμμαχίας εννέα (9) σημείων, ως θέση της Ελλάδος επί ορισμένων βασικών τομέων άμυνας. Τα σημεία αυτά δεν αφορούσαν αποκλειστικά στη Δομή Διοίκησης. Συγκεκριμένα: ⁴⁸³

α. Σημείο 1 (ΑΜΥΝΑ): Η άμυνα της Ελλάδος ήταν ταυτοχρόνως η άμυνα ενός σημαντικού τομέα της Συμμαχίας.

β. Σημείο 2 (ΑΠΟΣΤΟΛΗ –ΣΧΕΔΙΑ): Οι ελληνικές ΕΔ είχαν, ως εκ τούτο, αποστολή εντός του γενικού πλαισίου της Συμμαχικής αμύνης, πιθανόν σε συνεργασία μετά συμμαχικών ενισχύσεων. Επομένως, θα έπρεπε να συνταχθούν σχέδια δια την εκπλήρωση της αποστολής ταύτης.

γ. Σημείο 3 (ΣΧΕΔΙΑΣΗ-ΥΠΙΑΓΩΓΗ ΔΥΝΑΜΕΩΝ): Παρ' ότι οι ελληνικές δυνάμεις θα τηρούνταν εν ειρήνη υπό εθνική διοίκηση, θα συνεργάζονταν με το ΝΑΤΟ για την σχεδίαση.

δ. Σημείο 4 (ΑΣΚΗΣΕΙΣ): Οι ελληνικές ΕΔ θα συμμετείχαν σε ασκήσεις ΝΑΤΟ εντός και εκτός Ελλάδος, όπως ήθελε εγκριθεί, κατά περίπτωση, από την Ελληνική Κυβέρνηση.

⁴⁸² Σύμφωνα με ΝΑΤΟ ΑΑΡ-06, (2014), Επιχειρησιακός Έλεγχος (Operational Control-OPCON) είναι η εξουσιοδότηση του διοικητή να κατευθύνει τις δυνάμεις που έχουν ανατεθεί, ώστε να μπορεί να επιτελέσει συγκεκριμένες αποστολές ή καθήκοντα τα οποία συνήθως περιορίζονται από τη λειτουργία, το χρόνο ή την τοποθεσία, για την ανάπτυξη των εν λόγω μονάδων και για τη διατήρηση ή την ανάκτηση τακτικού ελέγχου αυτών των μονάδων. Δεν περιλαμβάνει εξουσιοδότηση για την περαιτέρω εκχώρηση αρμοδιοτήτων των εν λόγω μονάδων, ούτε διοικητικό ή τον εφοδιαστικό έλεγχο.

⁴⁸³ Πηγή 12, παρ.8.

ε. Σημείο 5 (ΧΡΗΣΗ ΕΛΛΗΝΙΚΟΥ ΧΩΡΟΥ): Οι δυνάμεις NATO θα μπορούσαν να χρησιμοποιούν τον ελληνικό χώρο συμφώνως προς τις κοινές ανάγκες της Συμμαχίας και κατόπιν αποφάσεως της ελληνικής Κυβέρνησης.

στ. Σημείο 6 (ΥΠΟΔΟΜΗ): Οι εγκαταστάσεις κοινής υποδομής NATO θα εξακολουθούσαν, κατόπιν κοινής συμφωνίας, να διατίθενται για τους σκοπούς για τους οποίους κατασκευάστηκαν.

ζ. Σημείο 7 (ΕΠΙΚΟΙΝΩΝΙΕΣ): Οι κοινές εγκαταστάσεις τηλεπικοινωνιών και αεράμυνας θα τηρούντο σε καλή κατάσταση και λειτουργία όπως και πρότερα.

η. Σημείο 8 (ΠΥΡΗΝΙΚΗ ΥΠΟΣΤΗΡΙΞΗ): Τα πυρηνικά όπλα θα παραμέναν εναποθηκευμένα στην Ελλάδα και η πυρηνική σχεδίαση θα συνέχιζε, προς υποστήριξη επιχειρήσεων που είχαν σκοπό την άμυνα του ελληνικού χώρου.

θ. Σημείο 9 (ΠΛΗΡΟΦΟΡΙΕΣ) : Η Ελλάδα θα συνέχιζε να συμμετέχει στην ανταλλαγή πληροφοριών μεταξύ των Συμμάχων και στην προπαρασκευή των βασικών εγγράφων πληροφοριών.

3.2.7 Η απάντηση της Συμμαχίας. Η προαναφερόμενη ενέργεια, οδήγησε τη Συμμαχία στην επίδοση Μνημονίου, στις 3-3-1976, με σχόλια επί των ανωτέρω θέσεων, με σκοπό τη βελτίωση των ελληνικών θέσεων, επ' ωφελεία της Ελλάδος. Τα κύρια σημεία ήταν ότι οι Σύμμαχοι:⁴⁸⁴

α. Σημείο 1 (ΑΜΥΝΑ): Παρατηρούσαν με ικανοποίηση ότι η Ελλάδα είχε ενστερνιστεί τις αρχές της συλλογικής άμυνας όπως αυτές καθορίζονταν στο Βόρειο-Ατλαντικό Σύμφωνο και ότι αποδεχόταν και τις συμφωνίες, πρωτόκολλα και διακηρύξεις, που είχαν υπογραφεί ή υιοθετηθεί από την Ελλάδα μέχρι τότε.

β. Σημείο 2 (ΑΠΟΣΤΟΛΗ –ΣΧΕΔΙΑ): Δέχονταν ευχαρίστως τη διαβεβαίωση ότι η Ελλάδα, δια της συνεισφοράς δυνάμεών της, θα συνέχιζε να συμμετέχει μετά των Συμμάχων της στην ενημέρωση, την επεξεργασία ή την προπαρασκευή νέων σχεδίων.

γ. Σημείο 3 (ΣΧΕΔΙΑΣΗ-ΥΠΑΓΩΓΗ ΔΥΝΑΜΕΩΝ): Αφού ανέφεραν τους Διοικητές NATO για την άμυνα της περιοχής, έθιγαν το θέμα της αντιπροσώπευσης της Ελλάδος με Αξιωματικούς στα Επιτελεία του NATO,

⁴⁸⁴ Πηγή 12, παρ. 9.

επισημαίνοντας ότι θα έπρεπε να είναι ανάλογη προς την εθνική συμβολή σε δυνάμεις προς το ΝΑΤΟ. Τέλος, ζητούσαν όπως η Ελλάδα καθορίσει τον καθεστώς διάθεσης των δυνάμεών της ως και την ετοιμότητα που θα τηρούσαν για το ΝΑΤΟ.

δ. Σημείο 4 (ΑΣΚΗΣΕΙΣ): Υποδεικνύαν τις ασκήσεις στις οποίες έπρεπε να συμμετέχουν οι ελληνικές ΕΔ.

ε. Σημείο 5 (ΧΡΗΣΗ ΕΛΛΗΝΙΚΟΥ ΧΩΡΟΥ): Υπέθεταν ότι οι δυνάμεις των θα χρησιμοποιούν τον ελληνικό χώρο κατά τα διεθνώς παραδεδεγμένα, προς το σκοπό διελεύσεως ή εκπαιδεύσεως, υπό την προϋπόθεση ότι θα είχε εξασφαλισθεί η εξουσιοδότηση της ελληνικής Κυβέρνησης, συμφώνως προς τας διαδικασίας οι οποίες ίσχυαν κατά το πρώτο εξάμηνο του 1974,

στ. Σημείο 6 (ΥΠΟΔΟΜΗ): Ήλπιζαν, ότι για τα μελλοντικά προγράμματα υποδομής, η Ελλάδα θα συνέχιζε να συμμετέχει και να συμβάλλει υπό τους όρους και τις συνθήκες οι οποίες ίσχυαν κατά το παρελθόν,

ζ. Σημείο 7 (ΕΠΙΚΟΙΝΩΝΙΕΣ): Υπέθεταν ότι η πλήρης ανταλλαγή πληροφοριών αεράμυνας μεταξύ Ελλάδος-ΝΑΤΟ θα άρχιζε εκ νέου, ενώ πιστεύαν ότι στα Στρατηγεία και στις χώρες του ΝΑΤΟ θα επιτρεπόταν η απεριόριστη χρησιμοποίηση των εγκαταστάσεων επικοινωνιών οι οποίες περατωνόταν στην Ελλάδα ή διέρχονταν δι' αυτής,

η. Σημείο 8 (ΠΥΡΗΝΙΚΗ ΥΠΟΣΤΗΡΙΞΗ): Αποδεχόταν ότι, η διάθεση των πυρηνικών όπλων και οι συνθήκες αποθήκευσης αποτελούσαν θέματα προς διευθέτηση μεταξύ Ελλάδος-ΗΠΑ

θ. Σημείο 9 (ΠΛΗΡΟΦΟΡΙΕΣ) : Αναμέναν να επαναληφθεί συντόμως η ροή πληροφοριών προ αμφοτέρων τις κατευθύνσεις μεταξύ Ελλάδος-ΝΑΤΟ.

3.2.8 Η ελληνική απάντηση – Ο φόβος των καθυστερήσεων. Η ελληνική απάντηση στα ανωτέρω, δόθηκε με πολλούς τρόπους. Ήτοι δια μέσου: α/ του Έλληνα Πρωθυπουργού που επαναλάμβανε, στις 17-4-1976, στη ΒτΕ τη θέση της Κυβέρνησης περί ιδιότυπης σχέσεως με το ΝΑΤΟ,⁴⁸⁵ β/ των επιστολών του Έλληνα Αρχηγού Ενόπλων Δυνάμεων στον Ανώτατο Διοικητή Συμμαχικών Δυνάμεων Ευρώπης στις 25-5-1975 και στις 21-10-1976, βάσει των οποίων δηλωνόταν ότι (25-5-1975) η ελληνική Κυβέρνηση αποφάσισε τη μείωση του αριθμού των υπηρετούντων στο

⁴⁸⁵ *Η Καθημερινή*, ένθετο, (2005), τ.9, σ.198-203.

NATO Αξκών κατά 30 άτομα⁴⁸⁶ και (21-10-1976) οι δύο (2) Μοίρες Πυραύλων HONEST JOHN (ΜΠ ΗJ), δυο (2) Μοίρες των 155 χιλ., έξι (6) πυροβολαρχίες των 8'', δύο (2) Μοίρες α/φ F-104G και δυο (2) Μοίρες Κ/Β ΝΙΚΕ χαρακτηρίζονταν ως "δεσμευμένες",⁴⁸⁷ και γ/ της επίδοσης επιστολής του Έλληνα Μονίμου Αντιπροσώπου στο ΝΑΤΟ στις 27^η-1-1977, στην Ομάδα Ανοικτής Συνθέσεως στην οποία αναπτύσσονταν με πολλές λεπτομέρειες οι ελληνικές θέσεις σε βασικούς τομείς άμυνας.

Βέβαια, της ελληνικής απάντησης στην Ομάδα Ανοικτής Συνθέσεως προηγήθηκε (27-11-1977) ο καθορισμός της προκαταρκτικής διαδικασίας των διαπραγματεύσεων βάσει της οποίας:⁴⁸⁸

α. Τα θέματα, που κατηγοριοποιούνταν σε έξι (6) ενότητες, θα υποβάλλονταν στη Γενική Γραμματεία του ΝΑΤΟ για διατύπωση σχολίων.

β. Εν συνέχεια θα επιδίδονταν στα τεχνοκρατικά όργανα της Συμμαχίας, συμπεριλαμβανομένου και του SACEUR. Αυτά θα καλούσαν τους Έλληνες αντιπροσώπους για συζητήσεις/διευκρινήσεις και επίλυση διαφορών.

γ. Θα ακολουθούσε η υποβολή συμπερασμάτων στον Ανώτατο Διοικητή Συμμαχικών Δυνάμεων Ευρώπης, στη Στρατιωτική Επιτροπή και στην Ομάδα Ανοικτής Συνθέσεως βάσει των οποίων η Στρατιωτική Επιτροπή και η Ομάδα Ανοικτής Συνθέσεως θα συνέτασσαν τις τελικές προτάσεις τους.

ε. Βάσει των ανωτέρω θα διατυπωνόταν οι τελικές οδηγίες για την έναρξη των κυρίως διαπραγματεύσεων.

Η αίσθηση που επικρατούσε στην ελληνική πλευρά ήταν ότι για μεγάλο χρονικό διάστημα, από της υποβολής των ελληνικών προτάσεων στις 27-1-1977, δεν υπήρξε καμιά αντίδραση της Συμμαχίας με υπαιτιότητα της Τουρκίας. Εν τω μεταξύ, από τα τέλη του 1976, πλήθαιναν οι τουρκικές ενέργειες σε βάρος της Ελλάδας στα πλαίσια της Συμμαχίας σε όλους τους τομείς που παρουσίαζαν ενδιαφέρον για την Ελλάδα. Προφανής σκοπός η δημιουργία πολλαπλών προβλημάτων μέσα στο ΝΑΤΟ

⁴⁸⁶ Έτσι εκ των υπηρετούντων 89 θα συνέχιζαν να υπηρετούν 59 Αξκοί στα επιτελεία – Στρατηγεία του ΝΑΤΟ, καταργούμενων των 30 θέσεων από το θέρος του 1975.

⁴⁸⁷ NATO Earmarked Forces (Δεσμευμένες Δυνάμεις του ΝΑΤΟ) είναι οι δυνάμεις που τα έθνη συμφωνούν να τοποθετήσουν κάτω από την επιχειρησιακή διοίκηση ή τον επιχειρησιακό έλεγχο ενός διοικητή του ΝΑΤΟ σε κάποια μελλοντική στιγμή.

⁴⁸⁸ Πηγή 12, παρ. 12.

ώστε να κρατήσουν όσο το δυνατόν μακρύτερα την Ελλάδα από τη Συμμαχία. Η αίσθηση αυτή, ανάγκασε την ελληνική πλευρά να αρχίσει τις πιέσεις το καλοκαίρι του 1977 για την έναρξη ουσιαστικών διαπραγματεύσεων. Πίεση που κορυφώθηκε με το ταξίδι του Π/Θ της Ελλάδος σε χώρες της Δ. Ευρώπης αλλά και με τις συναντήσεις που είχε με τον ΓΓ του NATO και τον Αμερικανό ΥΠΕΞ.

3.2.9 Η θέσπιση χρονοδιαγράμματος διερευνητικών συνομιλιών- Ο φόβος της αποτυχίας. Συνέπεια της εν λόγω επιμονής της ελληνικής πλευράς, ήταν να αποφασιστεί από τη Συμμαχία "χρονοδιάγραμμα" διερευνητικών συνομιλιών και διαπραγματεύσεων, σε τέσσερις (4) φάσεις, χωρίς όμως τακτές ημερομηνίες. Οι φάσεις του "χρονοδιαγράμματος ήταν:

Α΄ ΦΑΣΗ: Διερευνητικές συνομιλίες νατοϊκών στρατιωτικών εκπροσώπων με Έλληνες στρατιωτικούς που θα απέβλεπαν στην περαιτέρω διευκρίνηση των ελληνικών προτάσεων του Ιανουαρίου του 1977,

Β΄ ΦΑΣΗ: Αξιολόγηση των πορισμάτων των συνομιλιών αυτών από τη Στρατιωτική Επιτροπή και υποβολή των συμπερασμάτων της στα αρμόδια πολιτικά όργανα της συμμαχίας (Επιτροπή Αμυντικού Σχεδιασμού και Ομάδα Ανοικτής Συνθέσεως, όπου συμμετείχαν οι χώρες πλην Ελλάδας και Γαλλίας που δεν μετείχαν στο στρατιωτικό σκέλος της Συμμαχίας) ,

Γ΄ ΦΑΣΗ: Μελέτη, από τα όργανα αυτά, των συμπερασμάτων της Στρατιωτικής Επιτροπής και ,

Δ΄ ΦΑΣΗ : Κανονικές διαπραγματεύσεις, με σκοπό τη γεφύρωση των διαφορών που θα προκύπταν από τις διερευνητικές συνομιλίες.

Ήταν ευκόλως αντιληπτό ότι η διάρκεια των συνομιλιών θα εξαρτιόταν από τις δυσκολίες που θα ανέκυπταν και, βεβαίως, από τις διαθέσεις της Τουρκίας, η οποία, όπως και άλλα κράτη μέλη, θα είχαν λόγο για κάθε ανακύπτον θέμα. Η δυνατότητα δε της Τουρκίας να ελέγχει τις εξελίξεις μέσω veto λόγω και της απαίτησης ομόφωνης απόφασης στο Συμβούλιο και στη Στρατιωτική Επιτροπή στο NATO, καθιστούσε οποιαδήποτε ευνοϊκή για την Ελλάδα εξέλιξη των διαπραγματεύσεων αντικειμενικά αδύνατη. Προεξοφλούνταν δε, ότι θα υπήρχαν έντονες τουρκικές αντιδράσεις, σε ορισμένα θέματα/όρους που έθετε η ελληνική πλευρά, είτε υπό την έννοια της καθαρής προσπάθειας παρενόχληση της Ελλάδας, είτε προς εξασφάλιση πλεονεκτημάτων σε βάρος της, λόγω της αποχώρησής της από το στρατιωτικό σκέλος του NATO, είτε

ακόμα και με προβολή προσκομμάτων στην πρόοδο των διαπραγματεύσεων, ως προσπάθεια να κρατηθεί η Ελλάδα μακριά από τη Συμμαχία.

Ήταν επίσης ορατό ότι, στους κόλπους της Συμμαχίας, υπήρχαν επιφυλάξεις για τη δημιουργία "ειδικής σχέσης". Οι Σύμμαχοι, φοβούνταν ότι θα αποτελούσε παράδειγμα προς μίμηση. Το μόνο "όπλο" που είχε η Ελλάδα για να αποφύγει τις καθυστερήσεις ήταν να ισχυρίζεται συνεχώς ότι, η παράταση της μη διευθέτησης των θεμάτων οδηγούσε σε απομάκρυνση της Ελλάδας από τη Συμμαχία με απρόβλεπτες συνέπειες. Παράλληλα, να τονίζει ότι, η "ειδική σχέση" που επιζητούσε, αποτελούσε προσωρινή κατάσταση που επιβαλλόταν από τις συνθήκες, μέχρις ότου μια μεταβολή συνθηκών θα έδινε τη δυνατότητα για πλήρη επιστροφή της στο ΝΑΤΟ. Επιζητώντας τη συνέχιση των διαπραγματεύσεων, η ελληνική πλευρά αντιλαμβανόταν επίσης ότι η επίδειξη ανελαστικότητας σε ορισμένα θέματα διαπραγματεύσεων θα απέβαινε σε βάρος της, διότι θα ενίσχυε τις γνωστές τουρκικές επιδιώξεις. Συνεπώς, έπρεπε να επιδείξει ευελιξία στις διαπραγματεύσεις εκτός από δυο (2) σημεία. Ήτοι: α/ την ανάγκη να διατηρήσει ελευθερία διαθέσεως δυνάμεων που θεωρούνταν απαραίτητες για κάθε ενδεχόμενο στην αμυντική της επάρκεια (σκεπτόμενη την τουρκική απειλή) και, β/ την αποφυγή ανάληψης υποχρεώσεων που θα μπορούσαν να περιορίσουν την ελευθερία αυτή σε δεδομένη στιγμή. Είναι ξεκάθαρο ότι η Ελλάδα, παράλληλα και, ίσως πάνω από την επιθυμία της για μια "ειδική σχέση" με το ΝΑΤΟ, ανησυχούσε περισσότερο για την τουρκική επιθετικότητα και επιζητούσε τρόπο διασφάλισης ύπαρξης ικανών δυνάμεων για να την αντιμετωπίσει.⁴⁸⁹

Της θέσπισης του "χρονοδιαγράμματος", ακολούθησε μια περίοδος επαφών μεταξύ ΝΑΤΟ-Ελλάδος. Στις συναντήσεις του Έλληνα Αρχηγού Ενόπλων Δυνάμεων (ΑΕΔ) Στρατηγού Ντάβου με το SACEUR Στρατηγό Αλεξάντερ Χέιγκ, στα τέλη του 1977, διαπιστώθηκε μια διάθεση συνεννόησης από τη Συμμαχία. Ταυτόχρονα όμως διαπιστώθηκε και η τάση (οφειλόμενη σε τουρκικές εισηγήσεις όπως πίστευε το ελληνικό ΥΠΕΞ) να εισαχθεί μια νέα ρύθμιση στον τομέα των θαλάσσιων περιοχών του Αιγαίου, με αντικείμενο τον περιορισμό του Επιχειρησιακού Ελέγχου του Συμμαχικού Ναυτικού Διοικητή της Ανατολικής Μεσογείου που, όπως προαναφέρθηκε, ήταν ο Έλληνας Α/ΓΕΝ. Η ρύθμιση αυτή, ήταν μη αποδεκτή για την ελληνική πλευρά αφού γνώριζε ότι, σε περίπτωση αποτυχίας των διαπραγματεύσεων,

⁴⁸⁹ Πηγή 28.

η Συμμαχία θα έπρεπε, για επιχειρησιακούς λόγους, να αναθέσει τον Επιχειρησιακό Έλεγχο του επίμαχου θαλάσσιου και εναέριου χώρου σε άλλο κ-μ. Το πλέον πιθανό ήταν αυτό να είναι η Τουρκία.

Συγκεκριμένα, ο Στρατηγός Χέιγκ, στα πλαίσια άρνησης της Ελλάδος να συμμετάσχει στην Άσκηση VERITAS II, πρότεινε στις 1-12-1977 την αναθεώρηση της απόφασης και τη συνάντησή του μετά του Έλληνα ΑΕΔ, προκειμένου να συζητήσει μαζί του το θέμα του Ελέγχου και της Διοίκησης το οποίο γεννήθηκε στον νότιο τομέα του ΝΑΤΟ.⁴⁹⁰ Στην πρόταση Χέιγκ δόθηκε, στις 8-12-1977, αρνητική απάντηση, με το αιτιολογικό του σχηματισμού της νέας ελληνικής Κυβέρνησης αλλά και του αρνητικού κλίματος που είχε δημιουργηθεί για την Ελλάδα στην (προηγηθείσα) Σύνοδο των Βρυξελλών. Την άρνηση συμμετοχής στην Άσκηση VERITAS II και της πρότασης συνάντησης του Έλληνα ΑΕΔ με τον Χέιγκ, (πρόταση του δεύτερου που υποβλήθηκε στις 9-12-1977 με θέμα τις μελλοντικές μεταβολές Διοικήσεως στη Νότια Πτέρυγα του ΝΑΤΟ) ακολούθησε, στις 10-12-1977, η, εκ μέρους του Έλληνα ΑΕΔ, άρνηση συνάντησης των δύο, που αιτιολογήθηκε ως *''χρονικώς και πολιτικώς ασύμφορος''* και συνοδεύτηκε από υπόσχεση μελλοντικής συνάντησης στις Βρυξέλλες ή αλλαχού.⁴⁹¹

3.2.10 Η πρώτες συναντήσεις Ντάβου-Χέιγκ. Τα προβλήματα από την ανασυγκρότηση των Δομών Διοίκησης της Συμμαχίας. Στη συνάντηση Χέιγκ – Ντάβου, που τελικά πραγματοποιήθηκε στις 19-12-1977 στις Βρυξέλλες, ο Χέιγκ επέδωσε στο Στρατηγό Ντάβου έτοιμη ανακοίνωση περί των μεταβολών στη Διοίκηση των Στρατηγείων Σμύρνης. Ουσιαστικά αποτελούσε την απόφαση της Συμμαχίας να ανασυγκροτήσει τις Διοικήσεις των Στρατηγείων Σμύρνης. Αυτό, ανάγκασε τον Έλληνα ΑΕΔ να επισημάνει ότι: *«α/ θεωρεί τον τρόπο ενημέρωσης της Ελλάδος ως τελεσιγραφικό, αντιδεοντολογικό και απαράδεκτο, β/ η τοιαύτη μονομερής απόφαση δημιουργεί νέες ανωμαλίες και θα έχει σοβαρές συνέπειες και αναπότρεπτες συμφορές και γ/ να επιδιώξει με κάθε μέσο την ανάκληση της εξαγγελίας ώστε αυτή να συνάδει με*

⁴⁹⁰ Πηγή 12α ως Μέρος 1 της Πηγής 12.

⁴⁹¹ Σύμφωνα με ΠΗΓΗ 12α, σ.1, *«Η άρνηση συνάντησης απεστάλη με επιστολή στο SACEUR την 10η-12-1977 με ταυτόχρονη εντολή στο ΣΑ/ΣΕΒΑΣ να παράσχει εξηγήσεις στο Διευθυντή του Γραφείου του SACEUR Ταξίαρχο DUKE, «ως προσωπική του ερμηνεία», του τι εννοεί ο ΑΕΔ με τη φράση ''χρονικώς και πολιτικώς ασύμφορος''».*

την πρόοδο των Ελληνικών προτάσεων». ⁴⁹² Παράλληλα, στις 23 -12-1977, ο Στρατηγός Ντάβος διέταξε τον Έλληνα Στρατιωτικό Αντιπρόσωπο στη Στρατιωτική Επιτροπή Βόρειο-Ατλαντικού Συμφώνου (ΣΑ/ΣΕΒΑΣ) να παρουσιαστεί στο SACEUR και να του υπογραμμίσει την ανάγκη αναβολής ανακοινώσεων για τα Στρατηγεία Σμύρνης. Άλλως, θα έπρεπε να προστεθεί ότι αυτά θα *''έχουν ευθύνη επί του Εθνικών Τουρκικών ορίων''*. ⁴⁹³

Στη συνάντηση του ΣΑ/ΣΕΒΑΣ με το SACEUR που πραγματοποιήθηκε στις 24-12-1977, ο τελευταίος εξέφρασε την πρόθεσή του να πιέσει τον Τούρκο ΑΕΔ Στρατηγό Σεμί Σανκάρ, ώστε να αναβληθεί η ανακοίνωση. Άλλως, να αιτηθεί να προστεθεί στην ανακοίνωση η πρόταση του Έλληνα ΑΕΔ. Εάν τα ανωτέρω αποτύγχαναν, θα προέβαινε σε δηλώσεις μεγάλης δημοσιότητας προς διευκρίνιση των *''ευθυνών των Στρατηγείων Σμύρνης''*. ⁴⁹⁴

Η ελληνική πλευρά ενημερώθηκε με επιστολή του SACEUR, στις 29-12-1977, ⁴⁹⁵ ότι η Τουρκία –ως αναμενόταν- αρνήθηκε να μεταβάλει την ημερομηνία της ανακοίνωσης. Πλην όμως, συμφώνησε να προβεί σε δηλώσεις στις οποίες, μεταξύ των άλλων, θα αναφερόταν ότι οι Τούρκοι Διοικητές του Χερσαίου Στρατηγείου Ανατολής και της 6^{ης} Αεροπορικής Συμμαχικής Διοίκησης με έδρα τη Σμύρνη θα ήταν υπεύθυνοι για τις τουρκικές Μονάδες και τις ενισχύσεις οι οποίες θα τους τίθεντο υπό Διοίκηση ή Έλεγχο. Τον ίδιο τρόπο δράσης, θα ακολουθούσε και ο SACEUR, έχοντας την πρόθεση να δοθεί, μέσω των δηλώσεών του, έμφαση στο θέμα των εδαφικών αρμοδιοτήτων.

Η πρόταση αυτή του SACEUR έγινε αποδεκτή από την Ελλάδα, στις 29-12-1977, με την επισήμανση όπως, ⁴⁹⁶ μετά την ανακοίνωση τύπου, τονιστούν τα όρια ευθύνης, δίνοντας έμφαση στο γεγονός ότι η ζώνη ευθύνης του νέου Χερσαίου Στρατηγείου Ανατολής ⁴⁹⁷ θα περιορίζεται εντός του τουρκικού εθνικού χώρου. Στην ίδια επιστολή υπογραμμιζόταν ότι: α/ θα έπρεπε να αποκλειστεί η μέθοδος χρησιμοποίησης του NATO ως μέσον για την επίτευξη άλλων πολιτικών επιδιώξεων

⁴⁹² Πηγή 12α, σ.2-3.

⁴⁹³ Ο.π., σ.3.

⁴⁹⁴ Ο.π., σ.3.

⁴⁹⁵ Ο.π., σ.3-4.

⁴⁹⁶ Ο.π., σ.4.

⁴⁹⁷ Land south East -L.S.E

από ορισμένα μέλη της Συμμαχίας και β/ η Ελλάδα επιθυμούσε ταχύ ρυθμό διαπραγματεύσεων. Η υπόσχεση του SACEUR ότι δια των δηλώσεών του δεν θα άφηνε καμία αμφιβολία ότι η δικαιοδοσία του Χερσαίου Στρατηγείου Ανατολής θα περιορίζεται στις τουρκικές δυνάμεις και τα τουρκικά εθνικά όρια, αλλά και η ταύτιση απόψεων επί της επιτάχυνσης των διαπραγματεύσεων, επιβεβαιώθηκε από τον ΣΑ/ΣΕΒΑΣ στις 30-12-1977.⁴⁹⁸

Τελικά, στις 30-12-1977 δόθηκε στη δημοσιότητα⁴⁹⁹ η επίσημη ανακοίνωση περί των νέων Διοικήσεων της Σμύρνης. Σε αυτή, (που ο Έλληνας ΑΕΔ στις 4-1-1978 με επιστολή του προς το SACEUR χαρακτήρισε ως «*αναγκαία και επιτυχή*»),⁵⁰⁰ δηλώνονταν (από τον Χέιγκ) μεταξύ των άλλων, ότι: α/ η αλλαγή στη Διοίκηση των Στρατηγείων ήταν αναγκαία και επιβεβλημένη, αφού η Ελλάδα είχε δηλώσει ότι δεν θα επέστρεφε στο Στρατηγείο Σμύρνης και β/ τόσο οι χερσαίες δυνάμεις της ΝΑ Ευρώπης όσο και η 6^η Συμμαχική Τακτική Αεροπορική Διοίκηση,⁵⁰¹ όπως είχαν αναδιαρθρωθεί, θα είχαν πλέον αρμοδιότητες σε ξηρά και αέρα συνδεδεμένες με το τουρκικό έδαφος, ενώ θα αναφέρονταν απ' ευθείας στον Διοικητή Συμμαχικών Δυνάμεων Νοτίου Ευρώπης στη Νάπολη Ιταλίας. Παράλληλα, στη διοικητική αλλαγή που θα γινόταν το καλοκαίρι του 1978, ο Αμερικανός Στρατηγός των Χερσαίων Δυνάμεων της ΝΑ Πτέρυγας και ο Αμερικανός Στρατηγός της 6^{ης} Συμμαχικής Τακτικής Αεροπορικής Διοίκησης, θα αντικαθίσταντο από Τούρκους Στρατηγούς που θα είχαν ως αναπληρωτές Υποστρατήγους.

Της εν λόγω ανακοίνωσης ακολούθησε, στις 5-1-1978, οδηγία του SACEUR προς τον Διοικητή Συμμαχικών Δυνάμεων Νοτίου Ευρώπης όπως, βάσει της εν λόγω αναδιάρθρωσης των Χερσαίου Στρατηγείου Ανατολής και 6^{ης} Συμμαχικής Τακτικής Αεροπορικής Διοίκησης, καθοριστούν οι κατά ξηρά και αέρα ευθύνες αμοτέρων των Στρατηγείων, ώστε να συμπίπτουν με *τις παρούσες ευθύνες των Τουρκικών Χερσαίων και Αεροπορικών Δυνάμεων* ενώ οι Ναυτικές διευθετήσεις δεν θα μεταβληθούν.⁵⁰²

⁴⁹⁸ Ο.π., σ.4.

⁴⁹⁹ Αρχείο Ιδρύματος Κων/νος Καραμανλής 42-1802.

⁵⁰⁰ Πηγή 12α, σ.5.

⁵⁰¹ 6^η ΑΤΑΦ,

⁵⁰² Πηγή 27.

Οι οδηγίες του Διοικητή Συμμαχικών Δυνάμεων Νοτίου Ευρώπης προς το Χερσαίο Στρατηγείο Ανατολής και το Αεροπορικό Στρατηγείο Νοτίου Ευρώπης,⁵⁰³ περιήλθαν στην ελληνική πλευρά στις 18-1-1978 από 'εθνική πηγή'. Ακολούθησε, στις 19-1-1978, η υποβολή απόψεων, που αιτήθηκε το ΥΠΕΞ από το ΥΠΕΘΑ, επί της αποφάσεως ανάθεσης της Ηγεσίας των εν λόγω Στρατηγείων σε Τούρκους Στρατηγούς καθώς και τις επιπτώσεις που θα είχε η εν λόγω απόφαση επί της θέσεως της Ελλάδος στο πλαίσιο της Συμμαχίας.⁵⁰⁴ Σημειώνεται ότι, η ανάθεση (το 1978 με ενέργεια του Διοικητού της 6^{ης} Συμμαχικής Τακτικής Αεροπορικής Διοίκησης) του Επιχειρησιακού Ελέγχου του εναερίου χώρου από τη Δυτική Ελλάδα έως και τα ανατολικά όρια του FIR Αθηνών σε Τούρκο Αξιωματικό, αντί Αμερικανού (που προϋπήρχε), καθιστούσε εξαιρετικά περίπλοκη την πάγια επιδίωξη της Αθήνας επίλυσης του θέματος επανόδου της Ελλάδος στο NATO με την προ του 1974 Δομή Διοίκησης.

Σε εκτέλεση της εντολής του Π/Θ της Ελλάδος για την ανά 10ήμερο ενημέρωσή του επί της πορείας των διαπραγματεύσεων και της συγκρότησης ενός μικτού οργάνου χειρισμού αυτών, πραγματοποιήθηκε στις 7-2-1978 σύσκεψη στο ΥΠΕΞ. Σε αυτήν συμφωνήθηκε η σύσταση του εν λόγω οργάνου και η ανά τακτά διαστήματα ενημέρωση των αρμοδίων Υπουργείων. Παράλληλα, αποφασίστηκε η το ταχύτερο δυνατόν απάντηση στα ερωτήματα του ερωτηματολογίου της Στρατιωτικής Επιτροπής, που περιήλθε ανεπισήμως στις ελληνικές Αρχές, αλλά και η κατάθεση απόψεων περί της μη συμμετοχής της Ελλάδας στην Επιτροπή Αμυντικού Σχεδιασμού του NATO.⁵⁰⁵

Με βάση τα παραπάνω, μετά από συσκέψεις στις 9 και 10 Φεβρουαρίου 1978, συντάχθηκε απαντητικό κείμενο για το ΥΠΕΞ και τα ΓΕ, με ημερομηνία 11-2-1978, ενώ παράλληλα συγκροτήθηκε Μικτή Ομάδα Διαπραγματεύσεων από Αξκούς του ΓΕΕΘΑ και των τριών ΓΕ.⁵⁰⁶

3.2.11 Η επίδοση του καταλόγου των θεμάτων προς διαπραγμάτευση Ελλάδος-NATO ως ολοκλήρωση της πρώτης φάσης της αποχώρησης της Ελλάδος από το στρατιωτικό σκέλος του NATO. Ο κατάλογος των θεμάτων προς διαπραγμάτευση Ελλάδος-NATO δόθηκε επισήμως από τον Αναπληρωτή Γενικό Γραμματέα του

⁵⁰³ Στο NATO αναφέρονται ως Land South East (L.S.E) και AIRSOUTH

⁵⁰⁴ Πηγή 12α, σ.5.

⁵⁰⁵ Πηγή 12β.

⁵⁰⁶ Ο.π.,σ.1-2.

NATO Στρατηγό Πάολο Πάνσα Σεντρόνιο στον Έλληνα Μόνιμο Αντιπρόσωπο της Αντιπροσωπείας μας στο Βόρειο-Ατλαντικό Σύμφωνο (ΜΑΒΑΣ), στις 18-2-1978. Είναι γνωστός ως κατάλογος της Ομάδας Ανοικτής Σύνθεσης η οποία προφανώς το συνέταξε. Περιλάμβανε πέντε βασικές κατηγορίες θεμάτων. Στην τρίτη κατηγορία περιλαμβάνονταν 13 θέματα που αφορούσαν στη σχέση των ελληνικών στρατιωτικών δυνάμεων με την ενιαία στρατιωτική Δομή του NATO, τα οποία θα αποτελούσαν αντικείμενο διερευνητικών συνομιλιών σε τεχνοκρατικό επίπεδο. Παράλληλα, διευκρινιζόταν ότι, από πλευράς NATO, τις συνομιλίες θα διεξήγαγε ο SACEUR. Το εν λόγω κείμενο συνοδευόταν από διευκρινιστικό σημείωμα βάσει του οποίου προτεινόταν ως διαδικασία διαπραγμάτευσης:

α. Η διεξαγωγή διερευνητικών συνομιλιών σε στρατιωτικό-τεχνικό επίπεδο, επί των βασικών θεμάτων της τρίτης κατηγορίας του καταλόγου της Ομάδας Ανοικτής Σύνθεσης, με σκοπό την εξεύρεση βάσης έναρξης διαπραγματεύσεων. Ήτοι: α/Διοίκηση χερσαίων, ναυτικών και αεροπορικών δυνάμεων, β/ καθεστώς δυνάμεων, γ/ αεράμυνα και δ/ναρκοθέτηση Αιγαίου,.

β. Μετά το πέρας αυτών, την υποβολή αναφοράς στην Επιτροπή Αμυντικής Σχεδίασης/Ομάδα Ανοικτής Σύνθεσης συνοδευόμενη με εκτίμηση.

γ. Την έναρξη των διαπραγματεύσεων επί όλων των θεμάτων του καταλόγου.

Η εν λόγω διαδικασία έγινε άμεσα αποδεκτή από ελληνικής πλευράς και στις 24-2-1978 συνήλθε το ΣΑΓΕ.⁵⁰⁷ Αυτό, διατύπωσε τις θέσεις του επί των ανωτέρω βασικών θεμάτων διαπραγματεύσεων. Παράλληλα, αποφασίστηκε η συνάντηση του Έλληνα ΑΕΔ με το SACEUR στις 15-3-1978 στις Βρυξέλλες και η δήλωση στη Συμμαχία της ετοιμότητας λειτουργίας, στις 1-7-1978 του ελληνικού Χερσαίου Στρατηγείου⁵⁰⁸ και του 7^{ου} Αεροπορικού Στρατηγείου.⁵⁰⁹

Στο ΣΑΓΕ, στις 8-3-1978, εγκρίθηκε το εισηγητικό σημείωμα της Μικτής Ομάδας Διαπραγματεύσεων (Μ.Ο.Δ). Σε αυτό, εξετάζονταν παράλληλα η

⁵⁰⁷ Το Συμβούλιο Αρχηγών Γενικών Επιτελείων (ΣΑΓΕ) αποτελεί, βάσει της ισχύουσας νομοθεσίας, το ανώτατο στρατιωτικό θεσμικό όργανο Διοίκησης των ΕΔ και συγκεκριμένες αρμοδιότητες.

⁵⁰⁸ Σύμφωνα με Πηγή 14 η, προϋπόθεση ίδρυσης του χερσαίου Στρατηγείου (στο NATO αναφέρεται ως LANDSOUTHCENT) ήταν η ταυτόχρονη ίδρυση του 7^{ου} αεροπορικού Στρατηγείου, (αναφέρεται στο NATO ως SEVENATAF -7ATAF) βάσει συμφωνημένων διαδικασιών (Terms Of Reference- TORs).

⁵⁰⁹ Πηγή 12β, σελ 2.

ικανοποίηση μερικών βασικών απαιτήσεων της Συμμαχίας επί θεμάτων "δημιουργίας Συμμαχικών Διοικήσεων στον ελληνικό χώρο" και της "Αεράμυνας", χωρίς όμως να απομακρυνθεί η ελληνική πλευρά από τις βασικές της επιδιώξεις.

Θα μπορούσαμε να ισχυρισθούμε ότι στο σημείο αυτό ολοκληρώνεται η πρώτη φάση της αποχώρησης της Ελλάδος από το στρατιωτικό σκέλος του NATO που δεν ήταν τελικά τόσο εύκολη και ανώδυνη όσο αρχικά πίστευε η πολιτική ηγεσία της Χώρας. Πολλοί παράγοντες δεν είχαν ληφθεί υπόψη όταν δηλωνόταν η αποχώρηση από τη Συμμαχία. Έτσι η επόμενη φάση των διαπραγματεύσεων εξόδου και της επιδίωξης διατήρησης μιας ειδικής σχέσης με το NATO, έχοντας ως πρότυπο τη γαλλική αποχώρηση, θα ήταν περισσότερο πολύπλοκη και πολιτικό-στρατιωτικά οδυνηρή για τα ελληνικά συμφέροντα και τις αρχικές ελληνικές επιδιώξεις και θα δημιουργούσε περισσότερες διενέξεις/διαμάχες με τη Συμμαχία. Θα καθιστούσε, παράλληλα, την Τουρκία μέσω της Συμμαχίας, ισότιμο συνομιλητή επί κυριαρχικών της Ελλάδας θεμάτων.

3.3 Σύγκριση ελληνικής και γαλλικής περίπτωσης αποχώρησης

Το πρότυπο της γαλλικής αποχώρησης ήταν ευκολότερο να εφαρμοστεί στη περίπτωση της Γαλλίας από ότι ήταν για την περίπτωση της Ελλάδος. Η Γαλλία, εκτός από του ότι ήταν μια μεγάλη βιομηχανική, οικονομική και στρατιωτική (πυρηνική) δύναμη, δεν αντιμετώπιζε άμεση απειλή κατά της εδαφικής της ακεραιότητας, ούτε είχε προβλήματα της φύσεως των ελληνοτουρκικών διαφορών. Παράλληλα, σε περίπτωση προσπάθειας της Ελλάδος να επιτύχει παρόμοιο μοντέλο αποχώρησης, αναμένονταν πολύ ισχυρότερες αντιδράσεις των ΗΠΑ και της Γερμανίας.⁵¹⁰

Ποια ήταν όμως τα πλεονεκτήματα αλλά και τα μειονεκτήματα, στην προσπάθεια της Ελλάδας να αποχωρήσει από το NATO βάσει του μοντέλου της Γαλλίας;

⁵¹⁰ Πηγή 15 και Αρχείο Ιδρύματος Κων/νος Καραμανλής 39-643 Ενημερωτικό Σημείωμα ΓΓ/ΥΠΕΞ Α.Βλάχου προς τον Π/Θ στις 19-8-1974 βάσει του οποίου σε συνομιλίες του ΓΓ με τον Αμερικανό Πρέσβη Τάσκα μεταξύ 16 και 18 Αυγ 1974, αυτός επισήμανε ότι μετά την αποχώρηση της Ελλάδας από το στρατιωτικό σκέλος της Συμμαχίας μια εκ των μεγαλύτερων ανησυχιών της Κυβέρνησης των ΗΠΑ ήταν να ενταθεί η ροπή που είχε εκδηλωθεί στην Ιταλία να ακολουθήσει το παράδειγμα της Ελλάδας.

Η συμμετοχή στο πολιτικό σκέλος της Συμμαχίας επ' ουδενί θα εξασφάλιζε στην Ελλάδα την αυτόματη εμπλοκή των Συμμάχων σε περίπτωση επιθέσεως εναντίον της από το Σύμφωνο της Βαρσοβίας. Γεγονός όμως που δεν εξασφαλιζόνταν ούτε με την πλήρη εμπλοκή της και στο στρατιωτικό σκέλος της Συμμαχίας. Βέβαια, η συμμετοχή στο πολιτικό σκέλος της Συμμαχίας εξασφάλιζε πλήθος επιπρόσθετων δεσμών μεταξύ των Συμμάχων. Συνεπώς, αύξανε τις πιθανότητες εμπλοκής των, όπως η κοινή υπαγωγή σε συμμαχικά στρατηγεία, κοινά σχέδια επιχειρήσεων, προβλέψεις εξωτερικών ενισχύσεων κλπ.

Η μη συμμετοχή στο στρατιωτικό σκέλος, θα είχε ως αποτέλεσμα την παύση χρηματοδότησης των σημαντικών, για την άμυνα της Ελλάδος, έργων υποδομής. Βέβαια, η εξέλιξη και η πιθανή επίδραση επί της αμυντικής βοήθειας, που η Ελλάδα υπολόγιζε τόσο από τις ΗΠΑ όσο και από τη Γερμανία, αποτελούσε θέμα περαιτέρω ανάλυσης και συνεκτίμησης πολλών παραγόντων.

Παράλληλα, υπήρχε η βεβαιότητα κατάργησης της, μοναδικής τον καιρό εκείνο, υφιστάμενης Συμμαχικής Διοίκησης Ανατολικής Μεσογείου στη Ελλάδα με Έλληνα Διοικητή (Α/ΓΕΝ),⁵¹¹ ενώ ήταν σχεδόν βέβαιο ότι, πιθανή μελλοντική απόφαση επανένταξης θα έπρεπε να προσαρμοστεί στη Δομή Διοίκησης της Συμμαχίας που στο διάστημα μεταξύ αποχώρησης-επανένταξης θα είχε ενδεχομένως διαφοροποιηθεί. Βέβαια, η Μικτή Ομάδα Διαπραγμάτευσης εκτιμούσε ότι, η σύγκριση και εφαρμογή του γαλλικού μοντέλου στην αποχώρηση της Ελλάδος, είχε το πλεονέκτημα αίρεσης των εκκρεμοτήτων στις σχέσεις Ελλάδος με το ΝΑΤΟ, οι οποίες θα στηρίζονταν πλέον επί ενός συγκεκριμένου καθεστώτος αποχώρησης-επανένταξης. Παράλληλα, εκτιμάτο ότι η Ελλάδα θα παρέμενε στη Συμμαχία και, εντός αυτού του καθεστώτος, θα μπορούσε να επιτευχθεί ικανοποιητική αμυντική εξασφάλιση έναντι της απειλής από Βορρά, ώστε να καταστεί ευχερέστερη η αντιμετώπιση της απειλής από Ανατολάς. Επιπρόσθετα, εκτιμάτο ότι για την εφαρμογή του γαλλικού προτύπου δεν απαιτούταν προηγούμενη ρύθμιση των προβλημάτων των περιοχών ευθύνης αλλά και της Διοικήσεως και Ελέγχου, στα πλαίσια του ΝΑΤΟ. Αρκούσε η σύναψη διμερών συμφωνιών με τη Συμμαχία, σε θέματα στρατιωτικής συνεργασίας, στα οποία όμως

⁵¹¹ Γνωστή στην Ελλάδα και ως ΣΔΑΜ. Η χρήση του όρου MEDEAST προκάλεσε αντιδράσεις από τη Τουρκία κυρίως μετά το 1996.

αναμενόταν να αντιμετωπιστούν δυσχέρειες επίλυσης των επίμαχων θεμάτων διαπραγμάτευσης, κυρίως λόγω της Τουρκίας η οποία ήταν κ-μ της Συμμαχίας.

Την άποψη ότι «το προηγούμενο της Γαλλίας δεν δύναται να αποτελέσει για την Ελλάδα οδηγό» αναφέρει με σαφήνεια ο Ευάγγελος Αβέρωφ, τονίζοντας ότι:

*«α/ αποχωρούσα η Γαλλία –αντιθέτως με εμάς (Ελλάδα) δήλωσε ότι σε περίπτωση πολέμου θα συμπολεμήσει με τους Δυτικούς Συμμάχους, β/ Η Γαλλία δεν έχει κοινά σύνορα με Χώρα του Συμφώνου της Βαρσοβίας, έχει σημαντική δική της πυρηνική δύναμη, έχει προηγμένη δική της πολεμική βιομηχανία, έχει γενικώς υλικά μέσα μεγαλύτερα ημών, γ/δεν αντιμετωπίζει απόλυτο αρνητική στάση ενός μέλους της Συμμαχίας, πράγμα ουσιώδες προκειμένου περί Οργανισμού, εις τον οποίο οι αποφάσεις λαμβάνονται ομοφώνως, και μέλος του οποίου είναι η Τουρκία, δ/ παρά τη σκληρή στάση που η Γαλλία τήρησε επί ορισμένων θεμάτων κατά τις διετείς διαπραγματεύσεις για την διατύπωση του νέου καθεστώτος της ως μη πλήρους μέλους του ΝΑΤΟ, η Γαλλία τηρεί μεν τις Ενόπλους Δυνάμεις της υπό Εθνική Διοίκηση, αλλά διαθέτει μέγα μέρος τούτων εις το ΝΑΤΟ, εφόσον θα δράσουν στη Γερμανία και εφόσον ληφθεί απόφαση της Γαλλικής Κυβέρνησης. Ούτω οι δυνάμεις αυτές θεωρούνται εφεδρείες του ΝΑΤΟ, και ε/ και από μιας πλευράς σημαντικότερο, δεν τίθεντο για τη Γαλλία σοβαρά θέματα μειώσεως έναντι γείτονος, θέματα τα δημιουργούνται αυτομάτως για εμάς έναντι της Τουρκίας..... Έτσι μη καθοδηγούμενοι ως προς την ουσία από κανένα προηγούμενο, πρέπει να αναζητήσουμε οι ίδιοι, βάσει των ειδικών συνθηκών της Χώρας μας, την δική μας γραμμή πλευσεως».*⁵¹²

Από τα παραπάνω καθίσταται φανερό ότι η ελληνική πρόθεση συσχέτισης των δυο περιπτώσεων εξόδου από τη Συμμαχία, ήταν δύσκολο να επιτευχθεί. Θα έπρεπε λοιπόν να βρεθεί μια ξεχωριστή γραμμή πλευσεως, η οποία θα εξασφάλιζε το συμφέρον της Χώρας και θα εξέταζε με προσοχή το πλήθος των ανακυπτόντων θεμάτων, τις παραλλαγές των δυνατών λύσεων και τις έναντι αυτών πιθανές αντιδράσεις του ΝΑΤΟ. Η εν λόγω ανάλυση, ανατέθηκε, σε πολύ ικανούς στρατιωτικούς. Ήταν όμως φανερό ότι ήταν δυσχερέστατη αν όχι αδύνατη η λήψη λεπτομερών αποφάσεων από την πολιτική εξουσία. Δυσχερέστατη ήταν ακόμα και η λεπτομερής γνώση του θέματος από τα ανώτατα κλιμάκια της, αφού βάσει του υποβληθέντος υπομνήματος υπήρχαν 70 τουλάχιστον θέματα, σχετιζόμενα άμεσα με την αποχώρηση της Ελλάδος από το

⁵¹² Πηγή 1, Αρχείο Ιδρύματος Κωνσταντίνου Καραμανλή 51-1333.

στρατιωτικό σκέλος του ΝΑΤΟ, για τα οποία απαιτείτο η πολιτική Ηγεσία να αποφανθεί "πολιτικά".⁵¹³

Διαχρονικά, τα θέματα Εθνικής Άμυνας πλην ελαχίστων εξαιρέσεων, αντιμετωπιζόταν από τις πολιτικές ηγεσίες της Ελλάδος επιφυλακτικά αν όχι επιδερμικά, θεωρώντας ότι για όλα θα μπορούσαν να δοθούν και εφαρμοστούν πολιτικές λύσεις. Και δεν είναι μακράν της αλήθειας ότι πολιτικές αποφάσεις πολλάκις αντιπαρέρχονται στρατιωτικά προβλήματα και δίνουν λύσεις. Αλλά στην περίπτωση της αποχώρησης της Ελλάδας από το στρατιωτικό σκέλος του ΝΑΤΟ τα στρατιωτικά προβλήματα με πολιτικές προεκτάσεις που δημιουργούνταν ήταν πολλά και δεν ελήφθησαν υπόψη πριν την, για καθαρά πολιτικούς λόγους, εσπευσμένη δήλωση αποχώρησης.

Κεφάλαιο τέταρτο

Από την αποχώρηση στην επανένταξη στο στρατιωτικό σκέλος του ΝΑΤΟ τον Οκτώβριο του 1980

4.1 Τα προβλήματα επανένταξης και οι διαφορετικές επιδιώξεις

Η ειδική σχέση που επεδίωκε η Ελλάδα και τα αδιέξοδα που αντιμετώπιζε κατέληξαν τελικά από διαπραγματεύσεις αποχώρησης σε διαπραγματεύσεις επανασύνδεσης με το στρατιωτικό σκέλος του ΝΑΤΟ.

Είχαν επιτευχθεί οι στόχοι της αποχώρησης; Προφανώς όχι. Είχε όμως γίνει κατανοητό, στην πολιτική σκηνή της Ελλάδας, ότι η βεβιασμένη απόφαση και δήλωση αποχώρησης από το στρατιωτικό σκέλος της Συμμαχίας είχε δημιουργήσει αδιέξοδες καταστάσεις και πολύ περισσότερα προβλήματα από όσα επέλυε.

Το Κυπριακό δεν είχε επιλυθεί, όπως προσδοκούσε η ελληνική Κυβέρνηση. Η κατοχή της Κύπρου συνεχιζόταν. Η επίλυση φαινόταν να απομακρύνεται καθημερινά με τους ευρωπαίους Συμμάχους της Ελλάδος να ασχολούνται με άλλα σοβαρά θέματα, όπως της πυρηνικής αποτροπής και της πλήρους εξάρτησής τους από τις ΗΠΑ. Ήταν ξεκάθαρο ότι δεν ήταν πρόθυμοι να δημιουργήσουν προβλήματα στις σχέσεις τους με

⁵¹³ Πηγή 1.

τις ΗΠΑ, υποστηρίζοντας τις ελληνικές θέσεις έναντι αυτών της Τουρκίας, που εξακολουθούσε, ως πιστός σύμμαχος, να ενισχύει τη θέση της σε αυτήν.

Η Ελλάδα είχε, μάλλον, πολύ βεβιασμένα πάρει μια απόφαση κάτω από την πολιτική πίεση των αντιαμερικανικών αισθημάτων της κοινής της γνώμης, λόγω Κυπριακού, αλλά και των επικείμενων εκλογών του 1974 και είχε υπερεκτιμήσει την επιρροή που θα είχε στις επιδιώξεις της, η απόφασή της για έξοδο από το στρατιωτικό σκέλος του ΝΑΤΟ. Απόφαση, η οποία όχι μόνο την έφερε σε δυσκολότερη κατάσταση από ότι ήταν πριν το 1974, αλλά και δεν είχε τη δυνατότητα να υποστηρίξει αφού εξαρτιόταν σε πολλούς τομείς, συμπεριλαμβανομένης και της άμυνας, σε ξένες χρηματοδοτήσεις/βοήθειες.

Η επιδίωξη επαναφοράς του καθεστώτος του 1974, στη σχέση της με τη Συμμαχία, ήταν πλέον και στα χέρια της Τουρκίας, η γεωστρατηγική θέση της οποίας ολοένα και αυξανόταν, όπως αυξανόταν και η πίεση για μη αποδοχή επανασύνδεσης της Ελλάδας στο ΝΑΤΟ. Στο μόνο, ίσως, που θα μπορούσε αντικειμενικά να προσδοκά η ελληνική πλευρά ήταν η αναγνώριση, εκ μέρους των Συμμάχων της στο ΝΑΤΟ, ότι η αποχώρηση της θα δημιουργούσε προβλήματα συνοχής και αποτελεσματικότητας και θα έθετε σε ενδεχόμενο κίνδυνο τη Νότιο-Ανατολική του Πτέρυγα. Κάποιοι, είχαν προειδοποιήσει για το επικίνδυνο του εγχειρήματος αλλά δεν ελήφθησαν σοβαρά υπόψη.

Η απόφαση αποχώρησης μπορεί αντικειμενικά να χαρακτηριστεί ως αδέξιος πολιτικός ελιγμός και παράδοξο εφαρμογή υψηλής στρατηγικής που, όπως θα αναλυθεί, δημιούργησε σοβαρά προβλήματα και στην απόφαση επανόδου στο ΝΑΤΟ, μόλις λίγο χρόνο μετά τη λήψη της.⁵¹⁴ Η Ελλάδα, θα μπορούσε με βάση τις διαδικασίες της Συμμαχίας να αποσύρει το καλοκαίρι του 1974 τις δυνάμεις της από το ΝΑΤΟ επικαλούμενη εθνικό κίνδυνο, χωρίς να απομακρύνει τον Πρέσβη της από τη θέση του, ώστε να μην δώσει το δικαίωμα στην Τουρκία να απαιτήσει αλλαγή καθεστώτος στο χώρο του Αιγαίου και ανάληψη Διοίκησης και Ελέγχου σε αυτό.⁵¹⁵

4.1.1 Η έναρξη των διαπραγματεύσεων για την επανένταξη –Η εμμονή στην ειδική σχέση. Η έναρξη των διαπραγματεύσεων για την επανένταξη στη Συμμαχία

⁵¹⁴ Κουρής Ν., (1997), σ.285.

⁵¹⁵ Ο,π.

ουσιαστικά ξεκινά με την επανέναρξη των συναντήσεων Χέιγκ-Ντάβου στις 15-3-1978 στο Ανώτατο Αρχηγείο Συμμαχικών Δυνάμεων Ευρώπης, με σκοπό την ανταλλαγή απόψεων προκειμένου να διευκολυνθούν οι συζητήσεις των ομάδων του Ανώτατου Αρχηγείου Συμμαχικών Δυνάμεων Ευρώπης- ελληνικού Γενικού Επιτελείου Εθνικής Άμυνας (ΓΕΕΘΑ) και τις διαπραγματεύσεις επί θεμάτων όπως:

- α. Διευθετήσεις.
- β. Η έννοια των «Δυνάμεων Ειδικού Σκοπού».⁵¹⁶
- γ. Αεράμυνα.
- δ. Επικοινωνίες.
- ε. Πληροφορίες.
- στ. Υποδομές.
- ζ. Ασκήσεις.
- η. Σχεδίαση επιχειρήσεων.
- θ. Διαχείριση Κρίσεων.
- ι. Σύστημα Συναγερμού NATO.
- ια. Σύνδεσμοι.
- ιβ. Επιθεωρήσεις.

Το μεγαλύτερο μέρος των συζητήσεων, στις 15-3-1978, καταναλώθηκε στην εξέταση των θεμάτων που αφορούσαν στην υιοθέτηση της φιλοσοφίας δράσης των «Δυνάμεων Ειδικού Σκοπού» και της Αεράμυνας, με έμφαση στο πρώτο το οποίο έθεσε εξ αρχής ο Χέιγκ.⁵¹⁷ Η ελληνική θέση όμως ήταν ότι:⁵¹⁸

α. Ο σκοπός των διαπραγματεύσεων ήταν η αναζήτηση λύσεως σε ότι αφορά τη ρύθμιση της «ειδικής σχέσης» μεταξύ Ελλάδος-NATO και όχι η επίλυση προβλημάτων με μέλος ή μέλη της Συμμαχίας (υπονοώντας την Τουρκία).

β. Θέματα, υφιστάμενα προ του 1974, δεν θα έπρεπε να συνδεθούν με τις παρούσες συνομιλίες.

γ. Άπαντα τα θέματα θα εξεταζόταν ως σύνολο.

⁵¹⁶ Η έννοια αποδίδεται στο NATO ως «TASK FORCE CONCEPT –T.F.C» ήτοι αναπτυσσόμενες πολυεθνικές ειδικές ομάδες συνδυασμένων/πολλαπλών επιχειρησιακών δυνατοτήτων (με το ακρόνυμο Combine Joint Task Force-CJTF) προς εκτέλεση ειδικών επιχειρήσεων και πέραν του εδάφους των κ-μ της Συμμαχίας.

⁵¹⁷ Πηγή 12β , σ. 3-4.

⁵¹⁸ Πηγή 13, παρ.3, σ.3, και Πηγή 12β , σ. 3-4.

δ. Βάση των συνομιλιών μπορούσε να αποτελέσει η -από 27-1-1977- ελληνική απάντηση εννέα (9) σημείων στις παρατηρήσεις/σχόλια της Συμμαχίας (Μάρτιος 1976) επί της ελληνικής δήλωσης αποχώρησης της 9^{ης} -10-75.⁵¹⁹

Για το θέμα της υιοθέτησης της φιλοσοφίας δράσης των «Δυνάμεων Ειδικού Σκοπού» υπήρξε σημαντική διαφορά απόψεων. Η ελληνική πλευρά θεωρούσε το θέμα ως «τελείως άσχετο με τη δημιουργηθείσα κατάσταση μετά το 1974». Θέμα που «προϋπήρχε και απασχολούσε τη Συμμαχία για 8-10 έτη». Γεγονός που επισημάνθηκε και με επιστολή του Έλληνα ΑΓΕΕΘΑ προς τον Ανώτατο Διοικητή Συμμαχικών Δυνάμεων Ευρώπης στις 23-3-1978. Αντίθετα, οι Ανώτατος Διοικητής Συμμαχικών Δυνάμεων Ευρώπης και ο Αρχιστράτηγος Συμμαχικών Δυνάμεων Νοτίου Ευρώπης θεωρούσαν το θέμα ως πρωταρχικής σημασίας, σχετιζόμενο με τη διευθέτηση της Δομής Διοίκησης και επέμειναν να δοθούν απαντήσεις. Άλλως, όπως άφηναν να εννοηθεί, η Ομάδα Ανοικτής Σύνθεσης δεν θα προχωρούσε τις συζητήσεις και θα ζητούσε την επανένταξη του θέματος στην ατζέντα των προς εξέταση θεμάτων.⁵²⁰

Η πρόταση των εν λόγω δυο Στρατηγών του NATO, για το θέμα της Αεράμυνας, ήταν η Ελλάδα να διαθέσει μια Μοίρα αεροσκαφών αεράμυνας από καιρού ειρήνης. Παράλληλα όμως, εμμένοντας στη συνέχιση ανταλλαγής πληροφοριών ιχνών αεροσκαφών,⁵²¹ σκόπευαν να αφαιρέσουν τις δικαιολογίες των Τούρκων και των ετέρων επί του θέματος της NOTAM 714 (όρια εναερίου χώρου, όρια 6^{ου} Αεροπορικού Στρατηγείου).⁵²² Παράλληλα, διαβεβαίωναν, ότι δεν τίθετο θέμα

⁵¹⁹ Πηγή 12γ, σ. 1-18, παρ. 3.2.6.

⁵²⁰ Πηγή 12β, σ. 5.

⁵²¹ Σύμφωνα με το AIRSOUTH MANUAL 355-3, Η διαδικασία ανταλλαγής πληροφοριών για τα αεροπορικά ίχνη που κινούνται προς μια γειτονική περιοχή αναφέρεται ως διαδικασία "Cross Tell". Σύμφωνα με την εν λόγω διαδικασία οι πληροφορίες, για τα ίχνη που εμφανίζονται μέσα σε μια περιοχική παραγωγής ιχνών (αναφερόμενη στα ναυτοϊκά κείμενα ως Track Production Area-TPA) και κινούνται προς μια γειτονική περιοχή παραγωγής ιχνών, θα αρχίζουν να μεταβιβάζονται στην τελευταία όταν φτάσουν σε απόσταση περίπου 30NM από το όριο των δυο περιοχών (γραμμή διαχωρισμού).

⁵²² NOTAM 714, ΥΠΕΞ (2018). «Τον Αύγουστο του 1974, η Τουρκία αυθαίρετα εξέδωσε τη NOTAM 714 ("ειδοποίηση προς αεροναυτιλομένους") με την οποία προσπαθούσε να επεκτείνει τον χώρο της δικαιοδοσίας της μέχρι το μέσο του Αιγαίου εντός του FIR Αθηνών. Η Ελλάδα τότε κήρυξε το Αιγαίο επικίνδυνη περιοχή (NOTAM 1157). Ο ICAO, απηύθυνε έκκληση και στις δύο πλευρές χωρίς επιτυχία. Τέλος, η Άγκυρα, το 1980, και πάλι μονομερώς, ανακάλεσε τη NOTAM 714 όταν διαπίστωσε ότι το μέτρο έβλαπτε τα συμφέροντά της και ιδίως τον τουρισμό της». Σύμφωνα με Πηγή 180 «Μεσολαβητική προσπάθεια του ICAO τον Οκτ του 1974 απέτυχε λόγω απόρριψης από την Τουρκία των ανεπίσημα

μεταβολής των ορίων της περιοχής Εγκαίρου Προειδοποίησης.⁵²³ Η πρόβλεψη του Χέιγκ όμως ήταν ότι, η Τουρκία θα έθετε θέμα αποστρατικοποίησης των νήσων, βάσει σχετικής επιστολής του Τούρκου ΑΕΔ Στρατηγού Σανγκάρ προς τον ίδιο.⁵²⁴

Με την έναρξη των διαπραγματεύσεων των εμπειρογνομόνων, με επικεφαλής εκ μέρους NATO τον Υποστράτηγο Ρόλαντ ΜακΆλιστερ⁵²⁵ και της ελληνικής ομάδας διαπραγμάτευσης τον Αντιπτέραρχο Ε. Παπαευσταθίου, η ελληνική πλευρά επεδίωκε μια ειδική σχέση με το NATO.⁵²⁶ Οι συζητήσεις που έγιναν στις 11-4-1978 και συνεχίστηκαν στις 18 και 19-4-1978 μόνο επί των θεμάτων που υπήρχαν διαφωνίες, κατέληξαν σε συμφωνία επί όλων των θεμάτων, πλην Αεράμυνας και Ναυτικού.⁵²⁷ Επί των εν λόγω θεμάτων είχε προηγηθεί η ανταλλαγή επιστολών μεταξύ των Χέιγκ και Ντάβου (15-4-1978).⁵²⁸

Λόγω δυσκολιών διαχείρισης θεμάτων με πολιτική χροιά, όπως των αναφερομένων στο Αιγαίο, ο Στρατηγός Χέιγκ, με επιστολή του προς τον Έλληνα ΑΕΔ στις 20-4-1978, διατύπωσε την άποψη ότι η τελική θέση θα έπρεπε να διαμορφωθεί κατά τη διάρκεια των γενικότερων συζητήσεων των πολιτικών αρχών. Παράλληλα, ζητούσε συνάντηση με τον Έλληνα ΑΕΔ, πριν τη λήψη της τελικής του απόφασης. Το αίτημα έγινε αποδεκτό στις 3-5-1978. Η συνάντηση πραγματοποιήθηκε στη Μόνς/Βέλγιο στις 24-5-1978 με σκοπό την επανεξέταση των συνταχθέντων απαντήσεων από τους Παπαευσταθίου- ΜακΆλιστερ, προκειμένου ο SACEUR να υποβάλλει την εκτίμησή του στη Στρατιωτική Επιτροπή και στην Ομάδα Ανοικτής

υποβλεπθέντων προτάσεων του περί άρσης των ληφθέντων από τις δυο χώρες μέτρων και αποκατάσταση της πρότερης νομίμου κατάστασης». Διμερείς διαπραγματεύσεις επί διετία (1976 και 1977) ομοίως δεν απέδωσαν τα αναμενόμενα αποτελέσματα.

⁵²³ Στο NATO γνωστή ως Early Warning 41-EW41

⁵²⁴ Πηγή 12β , σ. 4-5.

⁵²⁵ Βλ. McAlister Ronald – obituary, (2015).

⁵²⁶ Επιστολή Έλληνας ΑΕΔ την 7^η-4-1978 σε απάντηση της από 4-4-1978 επιστολής SACEUR.

⁵²⁷ Πηγή 13.

⁵²⁸ Πηγή 12β , σ.8, Βάσει των επιστολών, ο Χέιγκ, αναφερόμενος στα αποτελέσματα των πρώτων συνομιλιών (Α ΦΑΣΗΣ περιόδου 11-12/4/1978), υπογράμμισε την ανάγκη να δοθούν απαντήσεις επί των θεμάτων «Διευθετήσεων Ναυτικής Διοίκησης ήτοι T.F.C» και «Δόγματος της κατά θάλασσα ναρκοθέτησης» δεδομένου ότι «δεν θα μπορούσε να υποστηρίξει στην DPC/OEG ότι ορισμένες προτάσεις τους ήταν 'άσχετες'» (βάσει ελληνικών ισχυρισμών). Η ελληνική απάντηση, στις 17-4-1978, έθετε ως απαίτηση της Ελληνικής πλευράς «τα δυο αυτά θέματα να αποσυνδεθούν από τις συζητήσεις».

Σύνθεσης. Τα θέματα που κυρίως εξετάστηκαν ήταν αυτά της Δομής Διοίκησης,⁵²⁹ και Αεράμυνας,⁵³⁰ με το SACEUR να παρουσιάζει αντιπρόταση, με σκοπό να ξεπεραστούν οι αντιρρήσεις της Ελλάδος.

Από τις διερευνητικές συνομιλίες, που διεξήχθησαν μεταξύ 15-3-1978 και 24-5-1978, φαίνεται ότι πρόθεση της Ελλάδας ήταν η περιοχή Αεράμυνας Ελλάδος-Τουρκίας, που αναφερόταν στα σχέδια και στα έγγραφα του NATO ως αποτελούσα μια ενιαία περιοχή Αεράμυνας, να συνεχίσει προσωρινά να αποτελεί ενιαία περιοχή Αεράμυνας. Ο συντονισμός των επιχειρήσεων Αεράμυνας μεταξύ των Αεροπορικών Στρατηγείων Σμύρνης και Λάρισας,⁵³¹ εντός της εν λόγω ενιαίας περιοχής, θα γινόταν από τον Στρατηγείο της Νάπολης στην Ιταλία⁵³² σύμφωνα με τις ισχύουσες διαδικασίες του NATO.⁵³³

Εν τω μεταξύ, ο επικεφαλής της ελληνικής αντιπροσωπείας, επισήμαινε, με έκθεσή του στις 6-5-1978, το διερευνητικό χαρακτήρα των συζητήσεων «*προς πληρέστερη αποσαφήνιση των καθαρά στρατιωτεχνικών θεμάτων των περιλαμβανομένων στην από 27 -1-1977 επίσημο εξ εννέα σημείων Δήλωση της Ελληνικής Κυβέρνηση προς το NATO*» και τόνιζε ότι «*κρίθηκε αναγκαίο όπως ορισμένες εκ των βασικών Ελληνικών θέσεων, των περιλαμβανομένων εις την Δήλωση της 27-1-77, διαφοροποιηθούν*».⁵³⁴

4.1.1.1 Οι ελληνικές επιδιώξεις. Τι επεδίωκε η Ελλάδα στην εν λόγω, διερευνητικού χαρακτήρα, διαπραγμάτευση;

1. Αναφορικά με την «*Αποστολή των Ελληνικών ΕΔ*» (ΘΕΜΑ 4) όπου δηλώθηκε ότι «*οι Ελληνικές ΕΔ θα αμυνθούν του χερσαίου, θαλασσίου και εναερίου χώρου δια τον οποίον αυτές ήταν υπεύθυνες προ του Αυγούστου του 1974*» η ελληνική πλευρά επεδίωκε να επισημανθεί το ενδιαφέρον της για τον χώρο για τον οποίο ήταν υπεύθυνη πριν το 1974. Για το λόγο αυτό, αν και αρχικά δεν προβλεπόταν ελληνικές

⁵²⁹ ΘΕΜΑ Νο 9.

⁵³⁰ ΘΕΜΑ Νο 6.

⁵³¹ Στο NATO αναφέρονται ως COMSIXATAF (Σμύρνη) και COMSEVENATAF (Λάρισα),

⁵³² COMAIRSOUTH

⁵³³ Πηγή 30, Αρχείο Ιδρύματος Κ. Καραμανλή 41-558-596.

⁵³⁴ Πηγή 14 θ.

δυνάμεις να τεθούν υπό την Επιχειρησιακή Διοίκηση ή Επιχειρησιακό Έλεγχο⁵³⁵ του NATO,⁵³⁶ αποφασίστηκε ότι, εν όψει διαπραγματεύσεων για την Αεράμυνα (ΘΕΜΑ 6): α/ να δοθεί στο NATO, με ελληνική πρωτοβουλία, υπό μορφή Επιχειρησιακής Διοίκησης ή Ελέγχου, μια (1) Μοίρα αεροσκαφών Αναχαιτίσεως Παντός Καιρού και των επίγειων σταθμών RADAR⁵³⁷ του Συστήματος Ολοκληρωμένης Αντι-Αεροπορικής Άμυνας του NATO⁵³⁸ και, β/ να ενταχθούν στην εν λόγω κατηγορία δυο (2) Μοίρες Κατευθυνόμενων Βλημάτων (Κ/Β) NIKE πυρηνικής ικανότητας (αντί της πρότερης υπαγωγής τους στην κατηγορία «διάθεσης σε μελλοντικό χρόνο υπό την Επιχειρησιακή Διοίκηση ή τον Επιχειρησιακό Έλεγχο»,⁵³⁹ μετά από αίτημα του NATO. Τέλος, προστέθηκε και ένα (1) Τάγμα Ηλεκτρονικού Πολέμου, με σκοπό να τύχει κοινής χρηματοδότησης NATO για την περαιτέρω ανάπτυξή του. Με σκοπό δε την περαιτέρω κατοχύρωση των ελληνικών συμφερόντων, στις δυνάμεις που θα διατίθεντο υπό το καθεστώς «άλλες δυνάμεις για το NATO»,⁵⁴⁰ δηλώθηκε ότι:

α. Οι δυνάμεις, με την κήρυξη του Ενισχυμένου Συναγερμού ή πριν από αυτόν, θα μεταπίπτουν υπό την Επιχειρησιακή Διοίκηση Διοικητού NATO, εφόσον αυτό συμφωνηθεί σε συγκεκριμένα επιχειρησιακά σχέδια. Η εν λόγω διατύπωση κρίθηκε αναγκαία ώστε να εξασφαλιστεί η συμμετοχή της Ελλάδος στα

⁵³⁵ Η επιχειρησιακή διοίκηση αποδίδεται στο NATO ως «operational command» και ο επιχειρησιακός έλεγχος ως «operational control».

⁵³⁶ Σύμφωνα με AAP-06, οι δυνάμεις που τα κράτη συμφωνούν να διαθέσουν υπό την επιχειρησιακή διοίκηση ή τον επιχειρησιακό έλεγχο ενός διοικητή του NATO αναφέρονται ως “NATO assigned forces”.

⁵³⁷ Συστήμα ράδιο-ανίχνευσης και μέτρησης απόστασης

⁵³⁸ Βλ. NATO Air Defence Ground Environment - NADGE και EARLY WARNING- EW

⁵³⁹ Σύμφωνα με AAP-06, η κατηγορία διάθεσης δυνάμεων σε μελλοντικό χρόνο υπό την επιχειρησιακή διοίκηση ή τον επιχειρησιακό έλεγχο νατοϊκού διοικητή στο NATO αναφέρεται ως “Earmarked for assignment. Κατά τον προσδιορισμό τέτοιων δυνάμεων, τα κράτη θα πρέπει να καθορίσουν πότε θα είναι διαθέσιμες αυτές οι δυνάμεις με όρους που συμφωνούνται από τη Στρατιωτική Επιτροπή.

⁵⁴⁰ Ο.π., οι δυνάμεις που δεν έχουν ανατεθεί ή προορίζονται να τεθούν υπό διοίκηση του NATO, αλλά θα μπορούσαν να συνεργαστούν με δυνάμεις του NATO ή να τεθούν υπό την επιχειρησιακή διοίκηση ή τον επιχειρησιακό έλεγχο ενός διοικητή του NATO υπό ορισμένες περιστάσεις που πρέπει να καθοριστούν ονομάζονται “Other forces for NATO”.

ενδεχόμενα σχέδια⁵⁴¹ της Συμμαχίας, η εφαρμογή των οποίων προβλεπόταν να λάβει χώρα πριν την κήρυξη του Ενισχυμένου Συναγερμού.

β. Ο Επιχειρησιακός Έλεγχος ή /και η Επιχειρησιακή Διοίκηση για τις χερσαίες δυνάμεις θα ενασκειότο υπό Ελλήνων Διοικητών, υπό την ιδιότητά τους ως Συμμαχικών Διοικητών, εκτός αν άλλως ήθελε συμφωνηθεί σε συγκεκριμένα σχέδια. Αυτό θεωρήθηκε: α/ επιβεβλημένο, ώστε να καλυφθεί η περίπτωση των υποβρυχίων, για τα οποία η ελληνική πλευρά είχε ήδη δεχτεί ότι ο Επιχειρησιακός Έλεγχος θα ασκείτο από τον Διοικητή Υποβρυχίων Μεσογείου,⁵⁴² όπως και η περίπτωση δράσεων των ελληνικών πλοίων επιφανείας σε περιοχές εκτός της περιοχής του Διοικητή Ανατολής Μεσογείου (Α/ΓΕΝ), όπου ο Επιχειρησιακός Έλεγχος μεταβιβάζονταν στον αντίστοιχο Διοικητή της περιοχής και, β/ αναγκαίο, για να είναι η ελληνική πλευρά συνεπής με τη δική της θέση, σύμφωνα με την οποία οι ναυτικές δυνάμεις, πλην αυτών του Διοικητή Ναυτικών και Δυνάμεων Υποστήριξης NATO Νοτίου Ευρώπης⁵⁴³ με έδρα τη Νάπολη Ιταλίας που ενεργούσαν στην περιοχή του Διοικητή Ανατολής Μεσογείου, δέον όπως ενεργούσαν υπό τον Επιχειρησιακό Έλεγχο του τελευταίου.

γ. Οι ναυτικές δυνάμεις, χαρακτηρισθείσες από το Ελληνικό ΠΝ ως «άλλες δυνάμεις για το NATO», θεωρήθηκε σκόπιμο να μην είναι αριθμητικά υπέρτερες των δυνάμεων που είχαν χαρακτηριστεί πριν το 1974 ως «προς διάθεση». Αυτό επειδή το μεγαλύτερο τμήμα του Αιγαίου χαρακτηριζόταν ως «παράκτια περιοχή» την ευθύνη της οποίας είχαν οι εθνικές δυνάμεις και, επομένως, θα έπρεπε να παραμείνουν ικανές δυνάμεις υπό εθνικό έλεγχο για την υλοποίηση του εν λόγω σκοπού.

δ. Με το χαρακτηρισμό των περισσότερων ελληνικών δυνάμεων ως «άλλες δυνάμεις για το NATO» αποφευγόταν η εκτέλεση επιθεωρήσεων από το NATO. Σύμφωνα με το MC53/1, το οποίο είχε αποδεχτεί η Ελλάδα, η εκτέλεση επιθεωρήσεων θα ήταν δυνατή μόνο κατόπιν συνεννόησης των Ελληνικών Αρχών με

⁵⁴¹ AAP-06, (1998), Ενδεχόμενο Σχέδιο (*Contingency plan-CONPLAN*): Σχέδιο το οποίο δημιουργείται για πιθανές μελλοντικές επιχειρήσεις βάσει των υπάρχοντων επιχειρησιακών δεδομένων. Το σχέδιο αυτό παράγεται με όσο το δυνατόν περισσότερες λεπτομέρειες, συμπεριλαμβανομένων των απαιτούμενων πόρων και των επιλογών δράσης, ως βάση για τον επόμενο σχεδιασμό.

⁵⁴² Commander Sub-marine Mediterranean -COMSUBMED

⁵⁴³ Στο NATO αναφέρεται ως NATO's Naval Striking and Support Forces South - COMSTRIKFORSOUTH

το NATO. Αυτό, σε αντίθεση με τη διάθεση δυνάμεων υπό καθεστώς «προς διάθεση» και «διάθεσης δυνάμεων σε μελλοντικό χρόνο», για τις οποίες υπήρχε αποδοχή της δυνατότητας του SACEUR να εκτελεί επιθεωρήσεις.

2. Αναφορικά με την «Αποδοχή της Ελλάδος των Γενικών Σχεδίων Αμύνης⁵⁴⁴ του Αρχιστράτηγου Συμμαχικών Δυνάμεων Νοτίου Ευρώπης » ως βάση λεπτομερούς σχεδίασης (ΘΕΜΑ 5), διατυπώθηκε η θέση ότι αρχικώς γίνονταν αποδεκτά. Υπήρχε όμως η απαίτηση να μνημονεύονται στο κείμενο της Συμφωνίας τα σημεία που αφορούσαν τη Δομή Διοίκησης, τις Διευθετήσεις Διοίκησης και Ελέγχου, την κατάσταση και τη διαθεσιμότητα των δυνάμεων, τις επικοινωνίες κλπ. Αυτά, λόγω αλλαγών στο Γενικό Σχέδιο Αμύνης του Αρχιστράτηγου Συμμαχικών Δυνάμεων Νοτίου Ευρώπης το 1977,⁵⁴⁵ δεν είχαν συμφωνηθεί από την Ελλάδα. Επί του θέματος υπήρξε επίμονη προσπάθεια, του Στρατηγού ΜακΆλιστερ, να υπάρξει απάντηση της ελληνικής πλευράς στο ερώτημα αποδοχής του Δόγματος Ναρκοθετήσεως του NATO.⁵⁴⁶ Για το θέμα αυτό η ελληνική πλευρά, αν και αποδεχόταν ότι θα έπρεπε να εξεταστεί μέσω σχετικών διαδικασιών, δεν αποδεχόταν ότι αποτελούσε μέρος της διαπραγματεύσεως και επεδίωκε την αποφυγή της συζήτησης. Επισημαίνεται ότι, αναφορικά με την υποχρέωση των κρατών να συντονίζουν τα σχέδια ναρκοθετήσεως των γειτονικών θαλασσιών περιοχών μεταξύ των και μεταξύ των αρμοδίων Διοικητών NATO, η Ελλάδα είχε θέσει «Επιφύλαξη». Σκοπός της να αποτραπεί η ερμηνεία της, ως δικαίωμα της Τουρκίας, να απαιτήσει συντονισμό σχεδίων ναρκοθετήσεως εντός της εθνικής ελληνικής περιοχής ευθύνης,⁵⁴⁷ υποδηλώνοντας έτσι την ύπαρξη επ' αυτής δικαιωμάτων και ευθύνης/αρμοδιοτήτων άμυνας.

3. Αναφορικά με την «Ελληνική Συνεργασία σε θέματα Αεράμυνας, Εγκαίρου Προειδοποίησης και Δικτύου NATO Εγκαταστάσεων Αεράμυνας Εδάφους, τα συναφή συστήματα Διοίκησης και Ελέγχου ως και τις συναφείς διευθετήσεις εν γένει » (ΘΕΜΑ 6), εντοπίστηκαν ασθενή σημεία στην ελληνική θέση, που διατυπώνονταν στο Μνημόνιο της 21-1-1977, σχετιζόμενα με την Αεράμυνα της περιοχής της Ελλάδας.

⁵⁴⁴ Στο NATO αναφέρεται ως General Defence Planning -GDPs

⁵⁴⁵ Την περίοδο εκείνη η Ελλάδα ήταν εκτός στρατιωτικών δομών NATO

⁵⁴⁶ Γνωστό στο NATO ως MC 237 που αναφερόταν στην ναρκοθέτηση κρίσιμων περιοχών (και στο Αιγαίο) για την αντιμετώπιση του σοβιετικού στόλου.

⁵⁴⁷ Η ναρκοθέτηση περιοχών αποτελούσε την εποχή εκείνη σοβαρή εθνική επιχειρησιακή απαίτηση και γινόταν και με αεροσκάφη (αεροναρκοθέτηση).

Αυτά, ήταν δυνατόν να θέσουν σε κίνδυνο τα εθνικά συμφέροντα στον εναέριο έλεγχο του χώρου του Αιγαίου. Στο Μνημόνιο αυτό αναφερόταν ότι όλες οι ελληνικές ΕΔ θα παρέμειναν υπό Εθνική Διοίκηση κατά την περίοδο της ειρήνης. Δηλαδή δεν θα διατίθεντο, από καιρού ειρήνης, υπό Επιχειρησιακή Διοίκηση στο ΝΑΤΟ. Η θέση αυτή θα μπορούσε, κατά την εκτίμηση της ελληνικής Μικτής Ομάδας Διαπραγματεύσεων, να θέσουν σε κίνδυνο τα ελληνικά συμφέροντα, αναφορικά με τον έλεγχο του εναέριου χώρου του Αιγαίου και να ενίσχυε τις τουρκικές επιδιώξεις. Συγκεκριμένα, η αρχική ελληνική θέση περί μη διάθεσης στο ΝΑΤΟ της Επιχειρησιακής Διοίκησης δυνάμεων Αεράμυνας από καιρού ειρήνης, εκτός του ότι θα αποτελούσε μοναδική περίπτωση στο Ενοποιημένο Σύστημα Αεράμυνας του ΝΑΤΟ (από τη Νορβηγία μέχρι το Ερζερούμι) και, συνεπώς, θα προκαλούσε την αντίδραση όλων των Συμμάχων, θα ενίσχυε και την τουρκική επιδίωξη της επέκτασης του ελέγχου της προς Δυσμάς εντός του Αιγαίου, με το πρόσχημα της ανεπαρκούς αστυνόμευσης και ελέγχου της περιοχής. Για το λόγο αυτό διατέθηκε στο ΝΑΤΟ μια (1) Μοίρα αεροσκαφών Αναχαίτισης Παντός Καιρού. Για τους ίδιους λόγους και κατόπιν σχετικής αίτησης του ΝΑΤΟ διατέθηκαν και δυο (2) Μοίρες Κ/Β (Εδάφους-Αέρος) ΝΙΚΗ πυρηνικής ικανότητας. Στο ίδιο θέμα, και με δεδομένο ότι τα σχέδια και εγχειρίδια του ΝΑΤΟ καθόριζαν Περιοχή Ευθύνης Αεράμυνας⁵⁴⁸ μόνο για το τακτικό επίπεδο διοίκησης αεροπορικών επιχειρήσεων, δεν υπήρχε καθορισμένη περιοχή ευθύνης Αεράμυνας για το 28^ο ΑΤΑΔ⁵⁴⁹ εντός της ευρύτερης περιοχής ευθύνης του 6^{ου} Αεροπορικού Στρατηγείου. Το 28^ο ΑΤΑΔ όμως, με το νέο σχήμα Δομής Διοίκησης του ΝΑΤΟ επρόκειτο να αναβαθμιστεί ως 7^ο Αεροπορικό Στρατηγείο.⁵⁵⁰ Συνεπώς, απαιτείτο ο καθορισμός της περιοχής ευθύνης Αεράμυνας αυτού.

Ως βάση, για τον εν λόγω καθορισμό περιοχής, ελήφθη η Περιοχή Εγκαίρου Προειδοποίησης 41.⁵⁵¹ Αυτή, περιλαμβάνονταν στα συμφωνημένα εγχειρίδια του ΝΑΤΟ, περιοριζόμενη προς Βορρά μέχρι των ορίων περιοχής ευθύνης Αεράμυνας του 6^{ου} Αεροπορικού Στρατηγείου, τα οποία συνέπιπταν με τα βόρεια ελληνικά σύνορα. Η ελληνική πλευρά, με σκοπό να προβάλλει την αμετακίνητη θέση της ως προς τα όρια της εν λόγω περιοχής ευθύνης του υπό σύσταση 7^{ου} Αεροπορικού Στρατηγείου και την

⁵⁴⁸ Air Defence Areas Of Responsibility

⁵⁴⁹ Σήμερα γνωστό ως Αρχηγείο τακτικής αεροπορίας -ΑΤΑ με έδρα τη Λάρισα

⁵⁵⁰ ΑΤΑΦ (7ο Αεροπορικό Στρατηγείο)

⁵⁵¹ Χάρτης 1

αποφυγή εντυπώσεων ότι υφίσταντο όρια υπό διαπραγμάτευση, έθεσε το θέμα αυτό ως συζήτηση (στο ΘΕΜΑ 6/Αεράμυνα). Θεωρήθηκε ότι, η γενική διατύπωση των περιοχών ευθύνης των ελληνικών ΕΔ (του θέματος 9/Δομής διοίκησης), δεν κάλυπτε κατά τρόπο συγκεκριμένο την ειδική περίπτωση της Περιοχής Αεράμυνας. Αναφορικά με τη διαδικασία ανταλλαγής πληροφοριών, που αποτελούσε μέρος των συνομιλιών (του θέματος 6/Αεράμυνας), η ελληνική πλευρά, επεδίωξε και επέτυχε, αφενός τη διατύπωση περί αμοιβαιότητας και αφετέρου τη διατήρηση ανταλλαγής πληροφοριών σε επίπεδο Κέντρου Επιχειρήσεων Αεράμυνας.⁵⁵²

4. Αναφορικά με τη «*Συμμετοχή στο 'NATO Alert System' και μετάβασης από την Εθνική στη Συμμαχική Διοίκηση*» (ΘΕΜΑ 8) η ελληνική πλευρά αντιλαμβανόμενη ότι, η αρχική της θέση,⁵⁵³ ουδέν ουσιαστικό όφελος της προσέφερε,⁵⁵⁴ την τροποποίησε.⁵⁵⁵ Οι διαδικασίες του εν λόγω κειμένου προέβλεπαν όλες τις ασφαλιστικές δικλίδες, ώστε η μεταβίβαση της Επιχειρησιακής Διοίκησης να γίνεται μόνον κατόπιν απόφασης της ελληνικής Κυβέρνησης. Παράλληλα, συμφώνησε με την πρόταση του NATO ότι, όταν οι καταστάσεις το επιβάλλουν, η Ελλάδα θα ελάμβανε έγκαιρα και νωρίτερα της κήρυξης του Ενισχυμένου Συναγερμού την απόφαση μεταβίβασης της Επιχειρησιακής Διοίκησης. Εξάλλου, η εν λόγω συμφωνία δεν αποτελούσε και ουσιαστική δέσμευσή της. Η επιμονή της Ελλάδας σε άλλες τροποποιήσεις στο κείμενο, περί μνείας ειδικών ρυθμίσεων και προσαρμογών σύνδεσης του Εθνικού με το Νατοϊκό Σύστημα Συναγερμού, θεωρήθηκαν άνευ ουσίας. Οι διαδικασίες του NATO έδιναν στην ελληνική πλευρά και ευελιξία, ευκαμψία και δυνατότητα προσαρμογών όποτε το επιθυμούσε.

⁵⁵² Σύμφωνα με Πηγή 14θ, «...είχε αποφασιστεί όπως εις περίπτωση δημιουργίας προβλημάτων αποδεχτούμε την ανταλλαγή πληροφοριών σε επίπεδο Κέντρων Τμηματικών Επιχειρήσεων (Στο NATO αναφέρεται ως SECTOR OPERATIONS CENTRE- SOC). Τα Κέντρα Επιχειρήσεων Αεράμυνας είναι γνωστά στο NATO ως Air Defence Operations Centre -ADOC

⁵⁵³ Ότι οι ελληνικές δυνάμεις θα τηρούντο εν ειρήνη υπό Εθνική Διοίκηση "μετά" δε την κήρυξη του Ενισχυμένου Συναγερμού (κατάσταση ετοιμότητας της χώρας και των ΕΔ) και "κατόπιν αποφάσεως της ελληνικής Κυβέρνησης" θα τίθεντο υπό Συμμαχική Επιχειρησιακή Διοίκηση

⁵⁵⁴ Απ' εναντίας ενείχε τον κίνδυνο αντίδρασης των άλλων χωρών και, συνεπώς, επιβράδυνσης της διαδικασίας επανένταξης.

⁵⁵⁵ Αντικαθίστατο το "μετά" με το "κατά την κήρυξη του Ενισχυμένου Συναγερμού" και η φράση «κατόπιν απόφασης της Ελληνικής Κυβέρνησης» με τη φράση «συμφώνως με την MC 67/3».

5. Αναφορικά με την Ίδρυση του Χερσαίου Στρατηγείου⁵⁵⁶ και του 7^{ου} Αεροπορικού Στρατηγείου» στη Λάρισα (ΘΕΜΑ 9), υπήρξε η ακόλουθη διατύπωση:

α. Ο Διοικητής του Χερσαίου Στρατηγείου (στην Ελλάδα) θα ήταν επιπέδου Κύριας Υπο-Διοίκησης.⁵⁵⁷ Θα ενασκούσε την Επιχειρησιακή Διοίκηση όλων των υπ' αυτόν χερσαίων ελληνικών ΕΔ καθώς επίσης την Επιχειρησιακή Διοίκηση ή Επιχειρησιακό Έλεγχο όλων των εξωτερικών δυνάμεων, οι οποίες θα αναπτύσσονταν στην περιοχή του. Η διατύπωση αυτή εξασφάλιζε πλήρως ελληνικό έλεγχο εφ' όλων των χερσαίων δυνάμεων που θα επιχειρούσαν στην Ελλάδα σε περίοδο πολέμου.

β. Ο Διοικητής του 7^{ου} Αεροπορικού Στρατηγείου θα εξασκούσε τον Επιχειρησιακό Έλεγχο όλων των υπό το ΝΑΤΟ τιθέμενων ελληνικών αεροπορικών δυνάμεων, όπως και όλων των αεροπορικών δυνάμεων του ΝΑΤΟ, οι οποίες θα αναπτυσσόταν στην Ελλάδα. Η μνημόνευση της περιοχής ευθύνης του κρίθηκε, από Ελληνικής πλευράς, απαραίτητη, προκειμένου να κατοχυρωθούν τα υφιστάμενα όρια των περιοχών Τακτικών Επιχειρήσεων και Εγκαίρου Προειδοποίησης (Περιοχή 41) καθώς και οι αρμοδιότητές του εντός των εν λόγω περιοχών. Παράλληλα, επιδιώχτηκε η κατοχύρωση των αρμοδιοτήτων του Διοικητή του 7^{ου} Αεροπορικού Στρατηγείου ως Διοικητή Αεράμυνας στην περιοχή ευθύνης του, (όπως αυτή θα καθοριζόταν στο ΘΕΜΑ 6/Αεράμυνα). Θεωρήθηκε ότι, η εν λόγω διατύπωση διασφάλιζε πλήρως τον έλεγχο των στην Ελλάδα επιχειρούντων αεροπορικών δυνάμεων σε περίοδο πολέμου, ενώ αναφερόταν εκ νέου στον χώρο του ελληνικού εθνικού ενδιαφέροντος.

γ. Η σχετική, με τη διευθέτηση των νατοϊκών Διοικήσεων, διατύπωση, δεν διαφοροποιούσε την προ του 1974 κατάσταση. Στο κείμενο, υπήρξε η διατύπωση ότι η αναδιοργάνωση διοικήσεως των χερσαίων και αεροπορικών δυνάμεων ουδεμία επίδραση θα είχε επί των διευθετήσεων των Ναυτικών Διοικήσεων. Αφετέρου, υπήρξε η επισήμανση ότι ο Διοικητής Ανατολικής Μεσογείου (Α/ΓΕΝ) θα εξακολουθούσε να ενεργεί σύμφωνα με τα νατοϊκά κείμενα MC36/2, MC 38/3 και MC38/4. Με την εν λόγω διατύπωση, η ελληνική πλευρά πίστευε ότι, αφενός θα απέφευγε την παροχή επιχειρημάτων αμφισβήτησης των θέσεων της σε τρίτους,⁵⁵⁸ αφετέρου, θα καταστούσε τη θέση της σαφή ως προς το ότι ο Διοικητής Ανατολικής

⁵⁵⁶ Στο ΝΑΤΟ αναφέρεται ως Command(er) Land SOUTHCENT-COMLANDSOUTCENT.

⁵⁵⁷ Στο ΝΑΤΟ αναφέρονται ως Principal Subordinate Command-PSC.

⁵⁵⁸ Πλην της Τουρκίας η οποία μονομερώς είχε καταγγείλει την MC 38/4.

Μεσογείου θα εξακολουθούσε να έχει τις ίδιες αρμοδιότητες και την περιοχή ευθύνης όπως τις είχε πριν το 1974 και θα συνεργάζονταν με τις Εθνικές –υπό το GEN- Ναυτικές δυνάμεις.⁵⁵⁹

δ. Αναφορικά με την αποκατάσταση συνδέσμων μεταξύ των γειτονικών Διοικήσεων, από ελληνικής πλευράς γινόταν αποδεκτό όπως υπάρξουν μεν οι απαιτούμενοι σύνδεσμοι στα Στρατηγεία της Σμύρνης, αυτοί όμως θα ήταν Αξιωματικοί τρίτου έθνους.

6. Σημαντικό, για τη κατανόηση της αλληλεξάρτησης των θεμάτων, αποτελεί και η κατανόηση του θέματος που αναφέρεται στη «*Χρήση του Ελληνικού Θαλάσσιου και Εναέριου Χώρου Συλλογικά ή Μεμονωμένα περιλαμβανομένων και των εγκαταστάσεων υποστήριξης εν καιρώ ειρήνης, κρίσεως και πολέμου*» (που θα γινόταν από τα νατοϊκά Στρατηγεία), στο οποίο καταβλήθηκε προσπάθεια, από το ΝΑΤΟ, να μην υπάρξουν περιορισμοί. Η ελληνική πλευρά όμως, εξ αρχής κατέστησε σαφές ότι:

α. Η χρήση του ελληνικού χώρου από το ΝΑΤΟ δεν είναι δυνατόν παρά να διέπεται από την ελληνική σχετική νομοθεσία, τη διεθνή πρακτική (διπλωματικές άδειες κ.λπ.) και τους διεθνείς κανονισμούς.

β. Δεν ήταν δυνατόν να αρθούν οι ειδικοί περιορισμοί που είχαν επιβληθεί από την Ελλάδα, πριν εκλείψουν τα αίτια που τους προκάλεσαν, ήτοι η NOTAM 714/74. Δήλωση που έγινε αποδεκτή άνευ αντιρρήσεων από το ΝΑΤΟ. Το κείμενο επίσης κατοχύρωνε την ελληνική θέση για τη χρήση του ελληνικού χώρου σε περιπτώσεις ασκήσεων, στις οποίες δεν συμμετείχαν ελληνικές δυνάμεις με την διατύπωση της εξέτασης αυτών, κατά περίπτωση και μεμονωμένα, από τις ελληνικές αρχές,

7. Αναφορικά με τις «*Διευθετήσεις και Εγκαταστάσεις για τις Εξωτερικές Ενισχύσεις και την Αποστολή τους*» (ΘΕΜΑ 11), «*Ελληνική Συμμετοχή σε Δραστηριότητες Πληροφοριών ΝΑΤΟ και Γνώση αυτών*» (ΘΕΜΑ 12), «*Συμμετοχή της Ελλάδος στα Συστήματα Επικοινωνιών ΝΑΤΟ και Διαθεσιμότητα για χρήση από τη Συμμαχία και των Συμμαχικών Δυνάμεων των ευκολιών επικοινωνιών των εγκαταστάσεων στην Ελλάδα*» (ΘΕΜΑ 13), δεν υπήρξαν σημαντικές διαφοροποιήσεις. Έγινε αποδοχή (στο θέμα 11) ότι: α/ στην ανάπτυξη δυνάμεων και ενισχύσεων στην

⁵⁵⁹ Βάσει των διατάξεων του MC 36/2 στο οποίο καθορίζονταν ότι για τις παράκτιες περιοχές (*Costal Areas*) την ευθύνη έχει ο Εθνικός Δκτης.

Ελλάδα θα ακολουθείται η πρακτική των άλλων κρατών της Συμμαχίας και β/ η μεταβίβαση του Επιχειρησιακού Ελέγχου των χερσαίων δυνάμεων θα γίνεται στον Διοικητή του Χερσαίου Στρατηγείου στη Λάρισα και των αεροπορικών δυνάμεων στον Διοικητή του 7^{ου} Αεροπορικού Στρατηγείου, μέσω του Διοικητού Αεροπορικών Δυνάμεων Νοτίου Ευρώπης από τη Νάπολη Ιταλίας. Παράλληλα, (για το θέμα 12), δηλώθηκε η πρόθεση της Ελλάδος να συμμετάσχει ευρέως στην ανταλλαγή πληροφοριών,⁵⁶⁰ με την επιφύλαξη του δικαιώματος να καθορίζει η Ελλάδα τη διανομή των πληροφοριών που προερχόταν από την ίδια και, την επαναδιαπραγμάτευση του θέματος, μετά την επίτευξη συνολικής συμφωνίας. Στο θέμα 13 καλύφθηκαν πλήρως οι αρχικά καθορισθείσες θέσεις της Ελλάδος, πλήρους συμμετοχής της στο ενιαίο σύστημα επικοινωνιών του NATO, με το σύστημα ελέγχου, επιθεωρήσεων και καθημερινής λειτουργίας των εγκαταστάσεων επικοινωνιών να παραμένει ως είχε προ του 1974. Παράλληλα, η Ελλάδα θα στελέχωνε με κατάλληλο προσωπικό (ΟΤΕ) τα συστήματα επικοινωνιών και κυκλωμάτων αεράμυνας του Επίγειου Συστήματος Αεράμυνας του NATO και θα υποστήριζε τα σχέδια του NATO συμπεριλαμβανομένου και του σχεδίου επικοινωνιών.

8. Αναφορικά με τη «*Συμμετοχή σε ασκήσεις NATO*», (ΘΕΜΑ 14) συναφές με τη Δομή Διοίκησης και με τα υπό ίδρυση Στρατηγεία στην Ελλάδα (χερσαίο και αεροπορικό), υπήρξε προσπάθεια από πλευράς NATO να τεθεί διατύπωση που να συμπεριλαμβάνει τις ναυτικές δυνάμεις στις νέες διευθετήσεις των Διοικήσεων. Αποτέλεσμα, να δηλωθεί από ελληνικής πλευράς ότι η οριστική θέση της αναφέρεται μόνο στις νέες Διοικήσεις των χερσαίων και αεροπορικών δυνάμεων. Δηλαδή, η Ελλάδα θα συμμετείχε στις ασκήσεις στο πλαίσιο των νέων διευθετήσεων των Στρατηγείων των χερσαίων και αεροπορικών δυνάμεων. Παράλληλα, υπήρξε διατύπωση η οποία, ως μεταβατική διάταξη, προέβλεπε την διοικητική υπαγωγή (αναφορά) των ελληνικών χερσαίων και αεροπορικών δυνάμεων απευθείας στα Στρατηγεία στη Νάπολη αντίστοιχα, στις περιπτώσεις που οι ελληνικές ΕΔ θα αποφασίζοταν να συμμετάσχουν σε ασκήσεις της Συμμαχίας.

9. Τέλος, ο «*Προγραμματισμός χρηματοδότησης υποδομών και διάθεση προς χρήση από το NATO ή διατιθέμενων δυνάμεων, των εγκαταστάσεων κοινής χρηματοδότησης*» (ΘΕΜΑ 15) αποτέλεσε, μεταξύ άλλων, σημείο σοβαρής

⁵⁶⁰ Πηγή 87 .

αντιπαράθεσης μεταξύ Ελλάδος και Τουρκίας, με δυσμενείς συνέπειες στην υλοποίηση του Προγράμματος Υποδομών του NATO. Ο SACEUR προέβλεπε την πλήρη συμμετοχή και συνεργασία της Ελλάδος στο Πρόγραμμα του NATO ως προς τα μελλοντικά προγράμματα. Δεν γινόταν όμως μνεία για χρηματοδότηση των ήδη εγκεκριμένων, προ της αποχώρησης από το στρατιωτικό σκέλος του NATO, έργων υποδομής και την περαιτέρω προώθηση τους. Ούτε γινόταν μνεία υποστήριξης της νέας Δομής Διοίκησης στην Ελλάδα. Σχετικές τροποποιήσεις έγιναν τελικά αποδεκτές από τη Συμμαχία μετά τη συνάντηση που είχαν ο Έλληνας Α/ΓΕΕΘΑ και ο SACEUR

Συμπερασματικά, ενώ τα εν λόγω κείμενα δεν αποτελούσαν συμφωνημένες θέσεις μεταξύ Ελλάδος και NATO, τοποθετούσαν την Ελλάδα σε πλεονεκτική θέση για τον περαιτέρω χειρισμό του θέματος επανένταξης στη Συμμαχία. Ουσιαστικά, συνέθεταν καθεστώς συνδέσεως χαλαρότερο και κατάσταση διαφορετική εκείνης που υπήρχε πριν τον Αύγουστο του 1974, ως και πλήρους ανεξαρτητοποίησης των δυνάμεών της εκ των Συμμαχικών Διοικήσεων της Σμύρνης. Καθεστώς, που δεν έρχονταν σε αντίθεση με τα εν ισχύ γραπτά και αποδεκτά, από όλα τα κ-μ της Συμμαχίας, κείμενα του NATO. Επιπρόσθετα, ισχυροποιείτο η θέση της Ελλάδας στα πλαίσια του NATO για τον έλεγχο του θαλάσσιου και εναέριου χώρου του Αιγαίου: α/ δια του καθορισμού περιοχής Αεράμυνας για το Διοικητή του 7^{ου} Αεροπορικού Στρατηγείου, της οποίας τα προς Ανατολάς και δυσμάς όρια ήταν καθορισμένα στα γραπτά κείμενα του NATO και περιέκλειαν τη γνωστή περιοχή Τακτικών Επιχειρήσεων και Εγκαίρου Προειδοποίησης (41), για την οποία την ευθύνη προ του Αυγούστου 1974 είχε η 28^η ΤΑΔ και, β/ της εμμονής της Ελλάδας για μη μεταβολή του -υπό των γραπτών και εν ισχύ κειμένων NATO- καθοριζομένου καθεστώτος για τον Διοικητή Ανατολικής Μεσογείου.⁵⁶¹

4.1.1.2 Αποτίμηση ελληνικών θέσεων-επιδιώξεων. Οι ελληνικές απόψεις βασιζόταν στο σκεπτικό ότι οποιαδήποτε πρόταση θα έπρεπε να εξυπηρετεί καθαρά στρατιωτικά κριτήρια και να είναι απαλλαγμένη πολιτικών σκοπιμοτήτων. Κατά την ειρηνική περίοδο και σε περίοδο έντασης να αποβλέπει στο να καλύψει θέματα συνεργασίας και εκπαίδευσης αλλά και προβλήματα Αεράμυνας. Σε περίοδο πολέμου, θα υπήρχε

⁵⁶¹ Πηγή 14 θ, σ.13-15.

αναπροσαρμογή σχεδίων αναλόγως στρατηγικών και τακτικών καταστάσεων, με την συμμετοχή της Ελλάδας.

Όλα τα παραπάνω φαινόταν να είναι απολύτως λογικά και για τη Συμμαχία, χωρίς να της προσφέρουν επιχειρήματα αντίκρουσης στο στρατιωτικό πεδίο. Η Ελλάδα θεωρούσε ότι οι θέσεις της ήταν απόλυτες και κατηγορηματικές, αναφορικά με την άρση των περιορισμών και τους λόγους που τους επέβαλαν. Πλην όμως, ήταν κοινή η αίσθηση ότι, θα ακολουθούσαν αντιδράσεις της Τουρκίας σε όλα τα ζητήματα, που συνδέοταν με τον έλεγχο του θαλάσσιου και εναέριου χώρου. Αυτές θα επιδίωκαν:

1. Τροποποιήσεις σε βάρος της Ελλάδος των ορίων της περιοχής ευθύνης και κατάργηση της εξουσίας του Διοικητή Ανατολική Μεσογείου στην υπό αυτόν άσκηση του Επιχειρησιακού Ελέγχου επί των συμμαχικών ναυτικών δυνάμεων, οι οποίες θα επιχειρούσαν στην περιοχή ευθύνης του με την εφαρμογή της φιλοσοφίας δράσης των «Δυνάμεων Ειδικού Σκοπού».

2. Επέκταση προς δυσμάς και, πιθανώς, μέχρι γραμμής στο μέσον περίπου του Αιγαίου (NOTAM 714/1974),⁵⁶² της περιοχής Αεράμυνας του 6^{ου} Αεροπορικού Στρατηγείου (Σμύρνη), με τη χρησιμοποίηση του επιχειρήματος της δήθεν ανεπάρκειας δυνάμεων αεράμυνας την οποία διέθετε η Ελλάδα στο NATO (μια Μοίρα F-4E) κατά τον καιρό της ειρήνης για την αστυνόμευση του χώρου της.

3. Αποδοχή από την Ελλάδα του Δόγματος Ναρκοθέτησης και δια αυτού αναγνώριση σε αυτήν δικαιώματος συντονισμού με την Ελλάδα των σχεδίων Ναρκοθέτησης του Αιγαίου. Επομένως αναγνώριση των επιδιώξεών της στο Αιγαίο.⁵⁶³

Εφόσον, δεν φαινόταν δυνατή η εξεύρεση λύσης για τη χάραξη ορίων περιοχών ευθύνης μεταξύ Ελλάδας και Τουρκίας και, λαμβανομένου υπόψη ότι, για την Αεράμυνα του NATO, ο χώρος αυτός ήταν ενιαίος από της εισόδου των δυο χωρών στο NATO, εκτιμάτο ότι θα μπορούσε να παραμείνει προσωρινά ενιαίος. Παράλληλα υπήρχε αντιστάθμιση στην τοποθέτηση, από τον Ιούλιο του 1978, Τούρκου Διοικητή στο 6^ο Αεροπορικό Στρατηγείο, με την ίδρυση του ισότιμου 7^{ου} Αεροπορικού Στρατηγείου (Λάρισα) υπό Έλληνα Διοικητή. Εξάλλου, προβλεπόταν: α/ ο συντονισμός των αεροπορικών επιχειρήσεων εντός της ενιαίας περιοχής από τον

⁵⁶² NOTAM 714 ("ειδοποίηση προς αεροναυτιλομένους") με την οποία τον Αύγουστο του 1974 η Τουρκία προσπάθησε να επεκτείνει τον χώρο της δικαιοδοσίας της μέχρι το μέσο του Αιγαίου εντός του FIR Αθηνών. Η Ελλάδα τότε κήρυξε το Αιγαίο επικίνδυνη περιοχή (NOTAM 1157).

⁵⁶³ Πηγή 14 θ, σ.13-15.

Διοικητή Αεροπορικών Δυνάμεων Νοτίου Ευρώπης, σύμφωνα με τις δυνατότητες των υφιστάμενων μέσων, εξυπηρετώντας επιχειρησιακούς σκοπούς σε περίοδο ειρήνης και κρίσεως, και ότι β/ οι αρμοδιότητες των Διοικητών των δυο Στρατηγείων ήταν ισότιμες. Παρέμενε όμως ασαφής ο προσδιορισμός των ορίων (περιοχών) ευθύνης μεταξύ των 6^{ου} και 7^{ου} Αεροπορικού Στρατηγείου. Όρια που μέχρι και της αποχώρησης της Ελλάδας από το στρατιωτικό σκέλος του ΝΑΤΟ, δεν είχαν καθοριστεί για την Αεράμυνα μεταξύ 28^{ης} ΤΑΔ (Ελληνικής) και της 1^{ης} ΤΑΔ (Τουρκικής), λόγω αντιδράσεων της Τουρκίας, καίτοι θα έπρεπε.⁵⁶⁴ Πάντοτε όμως λαμβάνονταν μέτρα, από τον Αμερικανό Διοικητή του 6^{ου} Αεροπορικού Στρατηγείου (Σμύρνης), ώστε να αποφεύγονταν είσοδοι τουρκικών αεροσκαφών στο Αιγαίο δια σκοπούς Αεράμυνας, χωρίς την τήρηση των προβλεπόμενων διαδικασιών από το ΝΑΤΟ. Η πρόταση εξάλλου της ελληνικής πλευράς "έβλεπε" και τη γενική αρχή ότι όλος ο χώρος της Ευρώπης αποτελούσε ενιαίο χώρο επιχειρήσεων του SACEUR.⁵⁶⁵

Η ελληνική πλευρά εκτιμούσε ότι η πρότασή της, εμπεριέχοντας το στοιχείο της αμοιβαιότητας, θα μπορούσε να εξουδετερώσει τις εκατέρωθεν ευαισθησίες, αδυναμίες και προστριβές. Να εμπεδώσει βαθμιαία πνεύμα εμπιστοσύνης και ειλικρινούς συνεργασίας μεταξύ γειτόνων Συμμάχων χωρών.

Επί της ουσίας, η ελληνική πλευρά ήθελε η πρότασή της να χρησιμοποιηθεί ως προσωρινή λύση. Γνώριζε όμως ότι δεν ήταν απόλυτα σύμφωνη με τις επίσημες δηλώσεις και έγγραφα του SACEUR (5-1-1978) και του Αρχιστράτηγου Συμμαχικών Δυνάμεων Νοτίου Ευρώπης (18-1-1978), ως προς την αρμοδιότητα του 6^{ου} Αεροπορικού Στρατηγείου (αποκλειστικά εντός του Τουρκικού Εθνικού Χώρου και Δυνάμεων μετά την αναδιοργάνωση του 1978).⁵⁶⁶ Εκτιμάτο δηλαδή ως η πλέον ρεαλιστική, εφαρμόσιμη και αποδοτική λύση. Εξάλλου, ειδικό καθεστώς για την Αεράμυνα άνωθεν Αιγαίου, δεν θα μπορούσε να εφαρμοστεί, λόγω των πολλών διάσπαρτων νήσων και βραχονησίδων που αποτελούσαν ελληνικό έδαφος. Βέβαια, η

⁵⁶⁴ Σύμφωνα με Πηγή 30, Αρχείο Ιδρύματος Κ. Καραμανλή 41-558-596, « Το 1964 όταν άρχισαν οι τουρκικές παραβιάσεις, η Ελλάδα το Φεβρουάριο του 1964, προέβη σε δήλωση ότι αναλαμβάνει την ευθύνη αεράμυνας ολοκλήρου της περιοχής εντός του FIR ΑΘΗΝΩΝ χωρίς επ' αυτού να σημειωθούν συμμαχικές διαμαρτυρίες.»

⁵⁶⁵ Ο.π.

⁵⁶⁶ Σύμφωνα με τις γραπτές διατυπωθείσες θέσεις του Χέιγκ προς τον Πρόεδρο της Στρατιωτικής Επιτροπής και την Ομάδα Ειδικής Σύνθεσης (Ο.Ε.Γ).

ελληνική πρόταση αυτή δεν απέφευγε υπερπτήσεις τουρκικών αεροσκαφών άνωθεν του ελληνικού χώρου, αλλά εκτιμάτο ότι αυτές εάν γινόταν θα ήταν ηθελημένες και επί τη βάσει αμοιβαίας συνεννόησης. Σημειώνεται ότι με τις παραλλαγές του σχεδίου Βερόνας και τις μετέπειτα προτάσεις Ρότζερ, υπερπτήσεις τουρκικών αεροσκαφών άνωθεν του ελληνικού χώρου όχι μόνο δεν αποφεύγονταν, αλλά αποτελούσαν μονομερείς ενέργειες και οδηγούσαν πολλάκις σε δυσάρεστες και επικίνδυνες καταστάσεις.

Ομοίως, οι ναυτικές επιχειρήσεις του NATO εντός της περιοχής ευθύνης του Αρχιστράτηγου Συμμαχικών Δυνάμεων Νοτίου Ευρώπης θα εκτελούνταν, σύμφωνα με τα σχετικά κείμενα της Στρατιωτικής Επιτροπής και τα λοιπά κείμενα της Συμμαχίας, με τα οποία η Ελλάδα είχε συμφωνήσει. Η διατύπωση αυτής της άποψης βασίστηκε στο συλλογισμό ότι κάλυπτε επαρκώς την ουσία του προβλήματος για σκοπούς της Συμμαχίας, όπως κάλυπτε την Ελλάδα αλλά και την Τουρκία, ενώ επρόκειτο για σύστημα που είχε καθιερωθεί και ίσχυε μετά την αναδιάταξη των ναυτικών περιοχών Μεσογείου, με συγκεκριμένα όρια και νατοϊκούς Διοικητές, τα οποία έκτοτε λειτούργησαν αποδοτικά. Παράλληλα, αφενός υπήρξαν σαφείς δηλώσεις του SACEUR στις 30-12-77 και 5-1-1978, όσο και του Αρχιστράτηγου Συμμαχικών Δυνάμεων Νοτίου Ευρώπης στις 18-1-1978, ότι δεν θα υπήρχαν μεταβολές στη θάλασσα, με την μεταβολή της Δομής Διοίκησης στη ΝΑ Πτέρυγα του NATO στα Συμμαχικά Στρατηγεία Στρατού Ξηράς και Αεροπορίας στη Σμύρνη. Όλα αυτά ήταν καταγεγραμμένα στην αρχική Συμφωνία Χέιγκ- Ντάβου αλλά και στις μετέπειτα διαφοροποιήσεις των σχεδίων Χέιγκ και Ρότζερς. Η οποιαδήποτε ενδεχομένη διαφοροποίηση των Δογμάτων Ναυτικών Επιχειρήσεων θα μπορούσε να επιφέρει αλλαγές, αλλά αυτές θα γινόταν με την Ελλάδα εντός του NATO και συνεπώς με τη δυνατότητα ισότιμης συμμετοχής στη διαδικασία απόφασης.⁵⁶⁷

4.1.1.3 Η διαφορετική αντίληψη της Συμμαχίας- Οι προτάσεις Χέιγκ. Πώς όμως αντιλαμβανόταν η Συμμαχία την επανένταξη της Ελλάδας στο στρατιωτικό της σκέλος;

Οι προτάσεις Χέιγκ το 1978 έχουν ιδιαίτερη σημασία στη κατανόηση αυτού του κρίσιμου θέματος δεδομένου ότι διαφαίνεται μια προσπάθεια να αποφευχθεί ο

⁵⁶⁷ Πηγή 30, Αρχείο Ιδρύματος Κ. Καραμανλή 41-558-596 .

ακριβής συσχετισμός των ορίων ευθύνης μεταξύ του 6^{ου} και του 7^{ου} Αεροπορικού Στρατηγείου. Συγκεκριμένα υπήρξε η πρόταση:

1. Διαμόρφωσης της σχετικής με τη Δομή Δυνάμεων (Θέμα Νο9) παραγράφου ως εξής: « *Αι διευθετήσεις Ναυτικής Διοικήσεως δεν επηρεάζονται εκ της αναδιοργάνωσης της νοτίου πτέρυγας εις την ξηράν και τον αέρα. Ουχ' ήττον η Ελλάς θα συνεχίσει να συνεργάζεται εις την αναζήτηση λύσεων εις τας από μακρού υφισταμένας δογματικές διαφοράς επί της διοικήσεως και ελέγχου των ναυτικών δυνάμεων, συμφώνως με τας διαδικασίας NATO αι οποίαι εφαρμόζονται εις πλήθος εκκρεμούντα θέματα NATO. Εν τω μεταξύ, ο COMEDEAST (Διοικητής Ανατολικής Μεσογείου) θα εξακολουθήσει να ενεργεί συμφώνως με τα MC36/2, MC38/3 και MC38/4*».

2. Αντικατάσταση των αρμοδιοτήτων του Διοικητού του 7^{ου} Αεροπορικού Στρατηγείου σε θέματα Αεράμυνας (Θέμα Νο6 που μνημονευόταν και στο Θέμα Νο9). Ήτοι: αντικατάσταση της παραγράφου: « *Η περιοχή ευθύνης του 7^{ου} Αεροπορικού Στρατηγείου (Διοικητού) δια την αεράμυνα είναι η περιοχή εγκαίρου προειδοποιήσεως 41, ως καθορίζεται εις τα συμπεφωνημένα έγγραφα του NATO, της οποίας τα βόρεια όρια συμπίπτουν με τα ελληνικά σύνορα*», που είχε καταγραφεί από την ΜΟΔ Παπαευσταθίου - Μακ-Άλιστερ, με την παράγραφο «*Οι αρμοδιότητες του 7^{ου} Αεροπορικού Στρατηγείου (Διοικητού), οι αφορούσες την έγκαιρο προειδοποίηση, τις δραστηριότητες Αεράμυνας και τις τακτικές επιθετικές αεροπορικές επιχειρήσεις θα εκτείνονται στις περιοχές εκείνες για τις οποίες η 28^η ΤΑΔ ήταν υπεύθυνη προ του Αυγούστου 1974*».

Παρά τα ουσιαστικά και επιχειρησιακά επιχειρήματα του Στρατηγού Ντάβου,⁵⁶⁸ βάσει των οποίων επιβαλλόταν, εξ αρχής, ο ακριβής προσδιορισμός των ορίων μεταξύ των δυο αυτών ισότιμων Στρατηγείων, ο SACEUR, επικαλούμενος τις "ευαισθησίες" της ελληνικής πλευράς, υπογράμμισε την προτίμησή του να έχει μια ασαφή κατάσταση. Δεν τον ενδιέφερε μια πολύ πιθανή καθυστέρηση στη σχεδίαση στο NATO για 2-3 έτη. Αυτό που επιδίωκε ήταν να μην δημιουργηθούν αντιδράσεις στον πολιτικό τομέα και μείνει η Ελλάδα εκτός Συμμαχίας. Παράλληλα, τόνιζε την προτίμησή του να συζητηθεί το θέμα αυτό, με την Ελλάδα ως μέλος (εντός) του NATO και τη συμμετοχή της στο τραπέζι των συζητήσεων, παρά να είναι εκτός και να κυριαρχεί η φωνή της Τουρκίας. Προσέθετε δε ότι, η πρότασή του, ήταν να διατηρηθεί

⁵⁶⁸ Πηγή 12β, σ. 11, παρ. 24γ.

το status quo και, εάν τίθετο θέμα προσδιορισμού (ορίων), θα παρέπεμπε το θέμα στους στρατιωτικούς εμπειρογνώμονες.

Οι απόψεις του βέβαια δεν μπορούσαν να τύχουν άμεσης έγκρισης από το Στρατηγό Ντάβο και, ως εκ τούτου, διατυπώθηκε η άποψη λήψης απόφασης μετά την επιστροφή του στην Αθήνα.⁵⁶⁹

Πέραν αυτών, ο Στρατηγός Ντάβος: α/ έθιξε ιδιαίτερος το θέμα της NOTAM 714, υπενθυμίζοντας την υπόσχεση του SACEUR να αρθεί, εφόσον παραχωρηθεί η ανταλλαγή πληροφοριών αεροπορικών ιχνών, απαίτηση που είχε ήδη ικανοποιηθεί και β/ ενημέρωσε στις 26-5-1978 μέσω επιστολής⁵⁷⁰ τον SACEUR για τα εκκρεμή θέματα.⁵⁷¹ Ήτοι : α/ των αρμοδιοτήτων του Διοικητή του 7^{ου} Αεροπορικού Στρατηγείου, β/ της Δομής Διοίκησης και του ελέγχου ναυτικής περιοχής, γ/ της φράσεως *‘κατ’ αμοιβαιότητα’* την απάλειψη της οποίας επιδίωκε ο SACEUR από το θέμα Νο6, και δ/ της MC 237. Στις 29-5-1978 έλαβε τη θετική απάντηση του Χέιγκ, ο οποίος στις 19-6-1978 υπέβαλε στο Πρόεδρο της Στρατιωτικής Επιτροπής Στρατηγό Γκούντερσεν⁵⁷² την εκτίμησή του. Με αυτήν αποδέχονταν ότι, οι ελληνικές προτάσεις (στο ερωτηματολόγιο της Ομάδας Ανοικτής Σύνθεσης) ήταν γενικώς ικανοποιητικές και αποτελούσαν μια καλή βάση για τη ρύθμιση των σχέσεων Ελλάδος-NATO. Συγκεκριμένα έλεγε ότι : *«Η εκτίμησή μου είναι ότι υπάρχει - από στρατιωτικής/τεχνικής άποψης - επαρκής ουσία και δομή στις ελληνικές απαντήσεις για να υποστηριχθεί η ελληνική ενσωμάτωση στη στρατιωτική δομή»*. Παράλληλα όμως αναφερόμενος στο ότι *«...όπως αναμενόταν, δεν ζητήθηκε ή δεν επιτεύχθηκε τελική επίλυση προβλημάτων που οφείλονται σε εκκρεμή πολιτικά ζητήματα σε στρατιωτικό / τεχνικό επίπεδο. Η τελική τους λύση πρέπει να αφεθεί στις πολιτικές αρχές στα κατάλληλα φόρουμ. Ωστόσο, οι ελληνικές δηλώσεις ανταποκρίνονται στα ζητήματα αυτά και παρέχουν ένα λειτουργικό*

⁵⁶⁹Ο.π., σελ 10-12. παρ.24.

⁵⁷⁰ Πηγή 12β, σελ. 10-12. παρ.24, μετά από απόφαση του Π/Θ της Ελλάδος Κωνσταντίνου Καραμανλή και αφού ενημέρωσε την 24-5-1978 τους ΥΕΘΑ και στις 25-5-1978 το ΣΑΓΕ, υπέβαλλε σχετική αναφορά επί των αποτελεσμάτων της συνάντησης με τον SACEUR και παράλληλα, συνεπικουρούμενος από εξειδικευμένους επί θεμάτων NATO και αεράμυνας επιτελών του, προέβη σε εκτεταμένη έρευνα στο αρχείο του ΓΕΑ με σκοπό τον εντοπισμό του status quo που επικρατούσε πριν το1974 στην αποστολή και όρια της 28ης ΤΑΔ σχετικά με την Αεράμυνα.

⁵⁷¹ Ο.π., σ.12, παρ. 27β: *«η εν λόγω ενημέρωση τεθείσα υπόψη των Α/ΓΕ θεωρήθηκε ως «απολύτως ικανοποιητική και αρμόζουσα, καίτοι δεν αίρει τους γνωστούς κινδύνους»*.

⁵⁷² Πηγή 14 ι, σ.1-14, ως Συνημμένο 2 στο MCM-CGG-61-78.

πλαίσιο για την επιστροφή στην Ελλάδα στην ολοκληρωμένη στρατιωτική δομή του NATO υπό προσωρινές στρατιωτικές συμφωνίες, εν αναμονή της τελικής επίλυσης των υπολοίπων πολιτικών ζητημάτων», άφηγε να εννοηθεί, ότι η ρύθμιση αυτή θα ήταν προσωρινού χαρακτήρα μέχρι της διευθετήσεως των "πολιτικής φύσεως" θεμάτων.⁵⁷³

Η ελληνική θέση, ότι «Οι αρμοδιότητες του 7^{ου} Αεροπορικού Στρατηγείου σχετικά με την έγκαιρη προειδοποίηση, τις δραστηριότητες αεροπορικής άμυνας και τις τακτικές επιθετικές αεροπορικές επιχειρήσεις θα επεκταθούν στους τομείς για τους οποίους η 28^η TAF ήταν υπεύθυνη πριν από τον Αύγουστο του 1974» αντικαθιστώντας το «Η περιοχή ευθύνης για την Αεροπορική Άμυνα του 7^{ου} Αεροπορικού Στρατηγείου είναι η περιοχή έγκαιρης προειδοποίησης 41 όπως ορίζεται στα συμφωνημένα έγγραφα του NATO, τα βόρεια όρια των οποίων συμπίπτουν με τα Ελληνικά Σύνορα», καταγράφηκε στο θέμα 5, με τίτλο «Εφαρμογή Γενικών Αμυντικών Σχεδίων (συμπεριλαμβανομένης) της ανάπτυξης δυνάμεων σύμφωνα με Συμφωνημένες Αντιλήψεις, έγγραφα και αποφάσεις του NATO» αλλά και στο θέμα 9 με τίτλο «Δομή Διοίκησης και σχετικές ρυθμίσεις Διοίκησης και Ελέγχου για τη νότιο πτέρυγα». Παράλληλα, αναγνωρίζονταν ότι η προτεινόμενη συνεισφορά κύριων δυνάμεων, εκ μέρους της Ελλάδος στο NATO, ήταν σημαντική, ενώ γινόταν αποδεκτό ότι οι αλλαγές στο καθεστώς διάθεσης των εν λόγω δυνάμεων στο NATO, συγκρινόμενο με το 1974, δεν αποτελούσε θέμα αφού, οι δυνάμεις με τον ένα ή άλλο τρόπο διατίθεντο στο NATO με τη διάθεση των χερσαίων δυνάμεων να έχουν σημαντική αύξηση.⁵⁷⁴

4.1.1.4 Η εκτίμηση του αποτελέσματος των συνομιλιών Ντάβου-Χέιγκ- Η τουρκική αντίδραση. Τα αποτελέσματα των συνομιλιών εκτιμώντο από ελληνικής πλευράς ως θετικά, αλλά δεν είχε ακόμα ξεκαθαριστεί το είδος της τελικής συμφωνίας μεταξύ της Ελλάδας και του NATO και του επιπέδου που αυτή θα έπρεπε να αποφασιστεί. Την κατάσταση αυτή αντιμετώπιζε, τόσο η στρατιωτική ηγεσία του NATO, όσο και η ομάδα διαπραγμάτευσης υπό τον Α΄Υ/ΓΕΕΘΑ Αντιπτέραρχο Ε. Παπαγεωργίου. Αυτός, στην έκθεσή του προς τον Α/ΓΕΕΘΑ στις 6-5-1978, εισηγείτο τη συνέχεια της προσπάθειας σε επίπεδο επιτροπών, ανεξαρτήτως της τελικής πολιτικής απόφασης,

⁵⁷³ Πηγή 14 ια, Συνημμένο 3 στο MCM-CGG-61-78, Σύγκριση των Δεσμεύσεων των Ελληνικών Εν. Δυνάμεων στις Προτάσεις του 1974 έναντι του 1978 (Comparison Of Greek Force Commitments In 1974 Versus 1978 Proposals).

⁵⁷⁴ Ο.π.

ώστε να επιτευχθεί η εκπόνηση ενός Προσχεδίου Συμφωνίας υπό μορφή κειμένου της Στρατιωτικής Επιτροπής του ΝΑΤΟ, βάσει των όσων είχαν καθοριστεί στη διάρκεια των τεχνοκρατικών στρατιωτικού επιπέδου συνομιλιών.⁵⁷⁵

Στα πλαίσια αυτά, στις 12 και 13-6-1978, κατόπιν ελληνικής πρωτοβουλίας, έλαβαν χώρα συνομιλίες στη Νάπολη, με τη συμμετοχή των ομάδων διαπραγμάτευσης Παπαευσταθίου–McAlister, επί του θέματος της οργάνωσης και στελέχωσης των υπό ίδρυση Συμμαχικών Στρατηγείων. Κύρια αντικείμενα συζήτησης ήταν η στελέχωση των θέσεων ευθύνης⁵⁷⁶ των εν λόγω Στρατηγείων με προσωπικό. Παράλληλα, στις 22 και 23-6-1978 έλαβαν χώρα συσκέψεις στην Αθήνα, μεταξύ Ελλάδος και ΝΑΤΟ, για την εξέταση της οργάνωσης και λειτουργίας των μονάδων των νέων Στρατηγείων και των απαιτήσεων στελέχωσης με πολιτικό προσωπικό, θέματα για τα οποία επήλθε τελική συμφωνία.

Η προσωρινή εκτίμησή του Διεθνούς Στρατιωτικού Επιτελείου του ΝΑΤΟ επί των ελληνικών απαντήσεων των διαπραγματεύσεων, που εκδόθηκε στις 11-7-1978 και κοινοποιήθηκε στα κ-μ του ΝΑΤΟ πλην Ελλάδας, Γαλλίας και Ισλανδίας, με το αίτημα υποβολής σχολίων μέχρι στις 4-9-1978, θεωρήθηκε ικανοποιητική από ελληνικής πλευράς.

Η ικανοποίηση αυτή είχε ως βάση το γεγονός ότι διατύπωνε και υποστήριζε απόψεις ευνοϊκές για την Ελλάδα και εισηγείτο την επάνοδό της στη στρατιωτική Δομή της Συμμαχίας, άνευ της επιλύσεως των επίμαχων θεμάτων,⁵⁷⁷ τα οποία πρότεινε να επιλυθούν μετά την επανένταξή της. Προκάλεσε όμως, στις 14-7-1978, την πρώτη σοβαρή αντίδραση της Τουρκίας στο στρατιωτικό επίπεδο. Ο Τούρκος ΣΑ/ΣΕΒΑΣ, ομιλών ενώπιον της Στρατιωτικής Επιτροπής, έθιξε το θέμα των περιοχών ευθύνης, αποδεχόμενος την ελληνική πρόταση περί επανεγκαταστάσεως των υφισταμένων προ του 1974 περιοχών ευθύνης (τις ναυτικές περιοχές επί προσωρινής βάσης), ισχυριζόμενος όμως ότι :

⁵⁷⁵ Πηγή 14 θ, σ. 15. με Συνημμένη Έκθεση, *Επί Διερευνητικών Συνομιλιών προς Επανασύνδεσιν Ελλάδος με το Στρατιωτικό Σκέλος ΝΑΤΟ*.

⁵⁷⁶ Στο ΝΑΤΟ αναφέρονται ως FLAG to Post.

⁵⁷⁷ Σύμφωνα με Πηγή 12β, σ. 17, παρ. 36, η Ελλάδα θεωρούσε ως εκκρεμή την εφαρμογή του Δόγματος Ναυτικής Ναρκοθέτησης και την κανονική χρήση του εναέριου χώρου (υπό την έννοια άρσεως της NOTAM 714).

1. Το MC 38/4 , δια του οποίου καθοριζόταν οι ναυτικές περιοχές και τα όριά τους στη Μεσόγειο, δεν ήταν έγκυρο, διότι δεν είχε υποβληθεί στο Συμβούλιο της Συμμαχίας για έγκριση.

2. Το 1971, η Στρατιωτική Επιτροπή, αναγνώρισε ότι οι υφιστάμενες διευθετήσεις Διοικήσεως και Ελέγχου στη Μεσόγειο δεν ίσχυαν πλέον και ζήτησε από τον SACEUR να μελετήσει το θέμα και να υποβάλλει προτάσεις. Η μη αποδοχή από την Στρατιωτική Επιτροπή, των διευθετήσεων Διοικήσεως, αφορούσε και τα όρια του εναερίου χώρου, διότι οι ναυτικές και αεροπορικές επιχειρήσεις ήταν αδιαχώριστες. Στη συνέχεια, το 1972, ο SACEUR πρότεινε στην Στρατιωτική Επιτροπή την υιοθέτηση της φιλοσοφίας δράσης των «Δυνάμεων Ειδικού Σκοπού», η οποία έγινε αποδεκτή από όλα τα κ-μ πλην της Ελλάδος και από τότε το σχέδιο ετέθη στο αρχείο.

3. Το 1964 το Ανώτατο Αρχηγείο Συμμαχικών Δυνάμεων Ευρώπης τροποποίησε το όριο της περιοχής εγκαίρου προειδοποίησης στο Αιγαίο, χωρίς να ζητήσει τη σύμφωνη γνώμη της Τουρκίας.

4. Η περιοχή ευθύνης της Τουρκικής Πολεμικής Αεροπορίας δεν περιελάμβανε κανένα σημαντικό τμήμα του Αιγαίου.

5. Τα όρια του εναερίου χώρου είχαν καταστεί αιτία διαμάχης επί δυο σχεδόν δεκαετίες.

6. Η αποχώρηση της Ελλάδας δημιούργησε κενό και έκανε όλες τις υπάρχουσες διευθετήσεις άκυρες και άνευ ισχύος.

7. Οι ειδικές διευθετήσεις, που επιθυμούσε η Ελλάδα, δεν παρείχαν στην Τουρκία ασφάλεια για όλες τις περιπτώσεις.⁵⁷⁸

Η αντίδραση αυτή επεκτάθηκε και στο πολιτικό επίπεδο της Επιτροπής Αμυντικού Σχεδιασμού. Στις 18-7-1978 ο Τούρκος Μόνιμος Αντιπρόσωπος (ΜΑΒΑΣ) δήλωσε μεταξύ άλλων, ότι : α/ η Συμμαχία έπρεπε να λάβει τα κατάλληλα μέτρα για την κάλυψη αδυναμιών, οι οποίες ήθελον προκύψει ως αποτέλεσμα της ειδικής σχέσεως της Ελλάδος με το ΝΑΤΟ και, β/ όλες οι υφιστάμενες διαφορές έπρεπε να διευθετηθούν ως σύνολο, κατά τη διάρκεια των διαπραγματεύσεων με την Ελλάδα.⁵⁷⁹

Η Τουρκία ήταν πλέον ολοφάνερο ότι θα έβαζε παντού εμπόδια, ώστε να μην πραγματοποιηθεί η ειδική σχέση που επιθυμούσε η Ελλάδα.

⁵⁷⁸ Πηγή 12β, σ. 18, παρ. 37.

⁵⁷⁹ Ο.π., σ.18-19, παρ.38.

4.1.1.5 Το διαφαινόμενο τέλος των διαπραγματεύσεων –Η θέση των ΗΠΑ. Σε σύσκεψη της ελληνικής ΜΟΔ που πραγματοποιήθηκε στις 7-7-1978, αποφασίστηκε, μεταξύ άλλων,⁵⁸⁰ η αποδοχή των προτάσεων του Στρατηγείου Συμμαχικών Δυνάμεων Νοτίου Ευρώπης για τη δημιουργία νέων Στρατηγείων. Παράλληλα, στις 14-8-1978, ο Έλληνας ΣΑ/ΣΕΒΑΣ υπέβαλλε στο ΓΕΕΘΑ τη, συνταχθείσα από τον SACEUR, συγκριτική μελέτη μεταξύ των διατιθέμενων το 1974 και των προτεινομένων για το 1978 ελληνικών ΕΔ στο ΝΑΤΟ. Αυτή, θεωρήθηκε ευνοϊκή για τις ελληνικές θέσεις. Προσπάθεια βελτίωσης σημείων του κειμένου δεν ευοδώθηκε.⁵⁸¹

Η ελληνική ΜΟΔ συνήλθε πάλι στις 23-8-1978, με σκοπό να διατυπώσει την εισήγησή της: α/ επί των θέσεων (στελέχωση) που θα έπρεπε να υποστηριχθούν από ελληνικής πλευράς, β/ επί των θεμάτων του καταλόγου της Ομάδας Ειδικής Σύνθεσης, τα οποία δεν συζητήθηκαν κατά τις διερευνητικές συνομιλίες και, γ/ επί θεμάτων που έλαβαν χώρα στη Νάπολη και στην Αθήνα μετά τις συνομιλίες για τα νέα Στρατηγεία.

Σημαντικό γεγονός, στην εξέλιξη των διαπραγματεύσεων, αποτέλεσε το αμερικανικό Μνημόνιο Απόψεων/Προτάσεων, επί της προσωρινής εκτίμησης του Διεθνούς Στρατιωτικού Επιτελείου, που υπέβαλε ο Αμερικανός ΣΑ/ΣΕΒΑΣ στο Διεθνές Στρατιωτικό Επιτελείο στις 31-8-1978.

Οι θέσεις του, υποστήριζαν την επιστροφή της Ελλάδος στην ενοποιημένη Στρατιωτική Δομή της Συμμαχίας, προτείνοντας, παράλληλα, τα θέματα Διοικήσεως και Ελέγχου στο Αιγαίο να επιλυθούν μετά την επανένταξη της Ελλάδος στο στρατιωτικό σκέλος της Συμμαχίας. Αν και αρχικά χαρακτηρίστηκαν, από ελληνικής πλευράς, ως εποικοδομητικές έχοντας εμφανή διάθεση διευκόλυνσης των διαπραγματεύσεων, τελικά θεωρήθηκε ότι εξυπηρετούσαν τις τουρκικές επιδιώξεις στο Αιγαίο. Η εν λόγω άποψη βασιζόταν στην εκτίμηση ότι η Στρατιωτική Επιτροπή αναγνώριζε, εντός του νατοϊκού πλαισίου, την ύπαρξη προβλημάτων στην περιοχή και, κατά συνέπεια, τα προβλήματα αυτά έπρεπε μελλοντικά να διευθετηθούν.⁵⁸²

Το εν λόγω μνημόνιο οδήγησε, στις 7 -9-1978, την Ελλάδα στην απόφαση αναζήτησης προσωπικής επαφής του Έλληνα ΣΑ/ΣΕΒΑΣ μετά του Αμερικανού

⁵⁸⁰ Όπως η υποβολή από τα ΓΕ προτάσεων επί θεμάτων που έχρηζαν περαιτέρω εξέτασης και υπήρξε ανταλλαγή επιστολών μεταξύ Έλληνα ΑΕΔ και SACEUR.

⁵⁸¹ Πηγή 14 ια.

⁵⁸² Μνημόνιο Απόψεων –Προτάσεως των Αμερικανικών Στρατιωτικών Αρχών, παρ. 5.

ομολόγου του και στην ανάλυση, σχετικού κειμένου ελληνικών θέσεων. Η κίνηση αυτή βασιζόταν στην ορθή εκτίμηση ότι η πλειονότητα των κ-μ του NATO θα συντασσόταν με τις αμερικανικές θέσεις. Η συνάντηση, που έγινε στις 14-9-1978, θεωρήθηκε από τον Έλληνα ΣΑ/ΣΕΒΑΣ ως θετική. Παράλληλα, με σκοπό να επηρεαστούν οι εξελίξεις και συγκεκριμένα η σύνταξη του 2^{ου} και τελικού κειμένου του Διεθνούς Στρατιωτικού Επιτελείου, το οποίο θα υποβαλλόταν στην Ομάδα Ανοικτής Σύθεσης, εκδόθηκαν οδηγίες χειρισμού του θέματος από τον Πρόεδρο της Στρατιωτικής Επιτροπής Στρατηγό Γκούντερσεν, προς στον Έλληνα ΣΑ/ΣΕΒΑΣ. Επιπρόσθετα, στα πλαίσια της άσκησης 'Επίδειξη Αποφασιστικότητας 78'⁵⁸³ υπήρξε, στις 8-10-1978, κατ' ιδίαν συνάντηση του Έλληνα ΑΕΔ με τον Αρχιστράτηγο Συμμαχικών Δυνάμεων Νοτίου Ευρώπης με ανταλλαγή απόψεων περί των 'ειδικών διευθετήσεων' Ελλάδος-NATO.

Φαινόταν ότι η εξέταση, από τον SACEUR, των θεμάτων μελλοντικής σχέσης της Ελλάδος με το NATO, που είχε ζητηθεί στις 28-2-1978 από τον Πρόεδρο της Στρατιωτικής Επιτροπής, είχε ολοκληρωθεί στο στρατιωτικό επίπεδο, με την εξέταση των θεμάτων που είχε θέσει προς διαπραγμάτευση η Ομάδα Ανοικτής Σύθεσης και τη θετική ανταπόκριση της Ελλάδας. Γεγονός το οποίο θα μπορούσε να χρησιμοποιηθεί για να υποστηρίξει την ενσωμάτωση της Ελλάδος στη στρατιωτική Δομή του NATO, χωρίς όμως να επιλυθούν τα θέματα με πολιτική χροιά, τα οποία θα έπρεπε να επιλυθούν από τις πολιτικές αρχές.⁵⁸⁴

Φαινόταν, επίσης, η ξεκάθαρη επιθυμία της Ελλάδας να επανασυνδεθεί με τη στρατιωτική Δομή του NATO, υπό συνθήκες που θα προήγαγαν την επικρατούσα κατάσταση στην ΝΑ Πτέρυγα του NATO και θα αποτελούσαν «ένα σημαντικό βήμα προς την αποκατάσταση της στρατιωτικής συνοχής στη Νότιο-Ανατολική Πτέρυγα της Συμμαχίας.

Με την άποψη αυτή διαφωνούσε –όπως αναμένονταν- η Τουρκία. Ισχυριζόταν ότι: «*Η ελληνική απάντηση στα ζητήματα τεράστιας στρατιωτικής σημασίας δεν ανταποκρίνεται αντικειμενικά στις βασικές απαιτήσεις της κοινής άμυνας*». Ωθούσε, τοιουτοτρόπως, τη Στρατιωτική Επιτροπή να εισηγηθεί την επίλυση του θέματος και τη λήψη τελικής απόφασης από την Επιτροπή Αμυντικού Σχεδιασμού..⁵⁸⁵

⁵⁸³ Display Determination 78 (DD78).

⁵⁸⁴ Πηγή 14ι .

⁵⁸⁵ Πηγή 14α, ως Συνημμένο 1 στο MCM-CGG-61-78.

Η Στρατιωτική Επιτροπή κατανοούσε την απαίτηση αλλαγών στις Δομές Διοίκησης στη ΝΑ Πτέρυγα της Συμμαχίας, αφού, οι προϋπάρχουσες του 1974 Δομές Διοίκησης, δεν ήταν ικανοποιητικές από στρατιωτική άποψη. Συνεπώς, θα έπρεπε να υπάρξουν διαπραγματεύσεις για τις διευθετήσεις Διοίκησης.

Αυτό που θα έπρεπε να αντιμετωπιστεί ήταν οι τουρκικές θέσεις και αντιδράσεις για τη δημιουργία νέων Στρατηγείων, της περιοχής ευθύνης αυτών, αλλά και του συντονισμού και της συνεργασίας μεταξύ των Διοικητών τους στη ΝΑ Πτέρυγα του ΝΑΤΟ με σκοπό την εξασφάλιση της αποτελεσματικής συνεργασίας στο σχεδιασμό των επιχειρήσεων.

4.1.1.6 Οι τουρκικές θέσεις – Η αλλαγή στάσης του Διεθνούς Στρατιωτικού Επιτελείου - Η προσπάθεια παραπομπής των διαφορών στον πολιτικό σκέλος του ΝΑΤΟ. Η Τουρκία υποστήριζε ότι δεν υπήρχαν περιοχές (όρια) Διοίκησης στη ΝΑ Πτέρυγα. Αυτά τα όρια, που επικρατούσαν de facto, πριν από την αποχώρηση της Ελλάδας από την ολοκληρωμένη στρατιωτική Δομή, δεν ήταν, για την Τουρκία, στρατιωτικά έγκυρα. Συνεπώς, θα έπρεπε να υπάρξουν διαπραγματεύσεις για την κατάρτιση ορίων.

Η Στρατιωτική Επιτροπή κατανοούσε τη δυσκολία επίλυσης αυτών των θεμάτων, που είχαν και πολιτική χροιά, στο στρατιωτικό επίπεδο. Για το λόγο αυτό, παρέπεμψε τα θέματα αυτά για επίλυση στο πολιτικό σκέλος του ΝΑΤΟ.⁵⁸⁶

Στο 2^ο σχέδιο εκτίμησης του Διεθνούς Στρατιωτικού Επιτελείου εκδόθηκε στις 19-9-1978. Προφανώς μετά από επέμβαση της Τουρκίας, υπήρξαν σοβαρές διαφοροποιήσεις σε βάρος της Ελλάδος,⁵⁸⁷ σε σύγκριση με το αρχικό σχέδιο της 11^{ης} - 7-1978, τόσο κατά το πνεύμα όσο και κατά την ουσία.⁵⁸⁸

Στο αδιέξοδο που πήγαινε να δημιουργηθεί, προς επίτευξη μιας συμβιβαστικής λύσης και αποδεκτής διατύπωσης από όλους τους εμπλεκόμενους, συμπεριλαμβανομένης και της Τουρκίας, ο Πρόεδρος της Στρατιωτικής Επιτροπής Στρατηγός Γκούντερσεν, διαμόρφωσε στις 9-10-1978 τη *“φόρμουλα Γκούντερσεν”* με προτάσεις επί των θεμάτων της διαδικασίας των διαπραγματεύσεων και των ορίων των περιοχών Διοικήσεως της Ν.Α. Πτέρυγας της Συμμαχίας.

⁵⁸⁶ Ο.π.

⁵⁸⁷ Πηγή 12β, παρ. 46, σ. 23.

⁵⁸⁸ Ο.π., σ. 24, *Όπως πιστεύεται μετά από επιμονή της Τουρκίας.*

4.1.1.7 Η "φόρμουλα Γκούντερσεν". Η "φόρμουλα Γκούντερσεν" αλλά και το 2^ο σχέδιο εκτίμησης του Διεθνούς Στρατιωτικού Επιτελείου, οδήγησαν: α/ στην ανταλλαγή επιστολών του Έλληνα ΑΕΔ με το Στρατηγό Χείγκ, β/ στην εκδήλωση ενεργειών προς τον Πρόεδρο της Στρατιωτικής Επιτροπής Στρατηγό Γκούντερσεν (μέσω ΣΑ/ΣΕΒΑΣ), γ/ στην ενημέρωση αφενός του Έλληνα ΥΕΘΑ στα πλαίσια συνάντησής του με τον Αμερικανό ΥΠΕΞ στις 16-10-1978 και αφετέρου του Π/Θ Κωνσταντίνου Καραμανλή (21-10-1978) στα πλαίσια αναχωρήσεώς του στο εξωτερικό, στο οποίο διατυπώνονταν με λεπτομέρεια οι τουρκικές επιδιώξεις και οι ελληνικές θέσεις.

Τελικά, στις 27-10-1978 ο Στρατηγός Γκούντερσεν υπέβαλλε στο ΓΓ του ΝΑΤΟ⁵⁸⁹ και τα 13 κ-μ της Συμμαχίας, την τελική εκτίμηση της Στρατιωτικής Επιτροπής.⁵⁹⁰ Αυτή αποτελούσε προϊόν επεξεργασίας: α/ των εκτιμήσεων του Διεθνούς Στρατιωτικού Επιτελείου της 11-7-1978 και 19-9-1978, συνοδευόμενη από την εκτίμηση του SACEUR με τη συγκριτική μελέτη του ίδιου επί των Ελληνικών ΕΔ των προτεινομένων να διατεθούν στο ΝΑΤΟ έναντι των δυνάμεων του 1974 και β/ τις ελληνικές απαντήσεις επί των τεθέντων ερωτημάτων.

Στο κείμενο, αναφορικά με τη Δομή Διοίκησης του ΝΑΤΟ, αναφέρονταν ξεκάθαρα ότι :

«Παρ.5: Οι αλλαγές που προτείνει η Ελλάδα για τη Δομή Διοίκησης είναι αποδεκτές από στρατιωτική άποψη και συμφωνούν με την συνήθη πρακτική του ΝΑΤΟ, ιδίως για τις Πτέρυγες του.

Παρ. 6: Ωστόσο, κατά την άποψη της πλειοψηφίας της Στρατιωτικής Επιτροπής, πρέπει να επιλυθούν τα ζητήματα των τομέων ευθύνης και άλλων συναφών στρατιωτικών ζητημάτων σχετικά με τη Νότιο-Ανατολική Πτέρυγα. Η πλειοψηφία της Στρατιωτικής Επιτροπής, για παράδειγμα, αναγνωρίζει ότι ορισμένες ρυθμίσεις Διοίκησης που δεν ήταν πλήρως στρατιωτικά ικανοποιητικές πριν την ελληνική απόσυρση, δεν λειτουργούν πλέον. Ως εκ τούτου, θα πρέπει να διεξαχθούν διαπραγματεύσεις σχετικά με τις ρυθμίσεις Διοίκησης.

⁵⁸⁹ Πηγή 14.

⁵⁹⁰ Πηγή 14α.

Παρ. 7: Ωστόσο, κατά την άποψη των Τουρκικών Αρχών, το ζήτημα των τομέων ευθύνης των νέων Διοικήσεων και του συνδέσμου και του συντονισμού μεταξύ των Διοικητών του ΝΑΤΟ στη Νότιο-Ανατολική Πτέρυγα, καθώς και οι ρυθμίσεις που απαιτούνται για την εξασφάλιση αποτελεσματικής συνεργασίας στον στρατιωτικό σχεδιασμό και τις επιχειρήσεις, πρέπει να επιλυθούν. Οι Τουρκικές Αρχές δηλώνουν ότι, όπως τώρα ισχύει, δεν υπάρχουν όρια Διοίκησης στο Νότιο-Ανατολική Πτέρυγα. Αυτά τα όρια που επικρατούσαν, de facto, πριν από την αποχώρηση από την ολοκληρωμένη στρατιωτική δομή, δεν ήταν στρατιωτικά έγκυρα. Συνεπώς, θα πρέπει να υπάρξουν διαπραγματεύσεις για την κατάρτιση ορίων Διοίκησης.»

Σύμφωνα με τις ελληνικές απόψεις, η τελική εκτίμηση της Στρατιωτικής Επιτροπής, ενώ δεν διέφερε της εκτίμησης του Διεθνούς Στρατιωτικού Επιτελείου της 19-9-1978, ήταν εντελώς αντίθετη με την εκτίμηση του ίδιου στις 11-7-1978. Επειδή, αφενός ανέτρεπε, σχεδόν εξ' ολοκλήρου, τις ευνοϊκές για την Ελλάδα διαπιστώσεις των εκτιμήσεως της 11-7-1978, αφετέρου, ελάμβανε δυσμενή θέση στα κυριότερα θέματα που διερευνούσε.

Η Ελλάδα θεωρούσε ότι υπήρξε μια εμφανής προσπάθεια (των συντακτών της εκτίμησης), αφενός μείωσης της σημασίας των ελληνικών θέσεων και προτάσεων και, αφετέρου, εμφάνισης των νέων εισηγήσεων ως μία απλή βελτίωση της υπάρχουσας κατάστασης. Όχι δηλαδή μια ουσιαστική επιστροφή στο καθεστώς του Αυγούστου του 1974, όπως η Ελλάδα ήθελε, Ήταν βέβαιο, ότι η εν λόγω εκτίμηση υπήρξε προϊόν τουρκικών πιέσεων, αφού:

1. Χαρακτήριζε τις διευθετήσεις τις ισχύουσες μέχρι τον Αύγουστο του 1974, σε σχέση με τα όρια περιοχών ως *''μη ικανοποιητικές''*.
2. Ανέφερε ότι δεν υπήρχαν την περίοδο εκείνη (1978) όρια σε λειτουργία.
3. Πρότεινε διαπραγματεύσεις για τη χάραξη νέων ορίων.
4. Εμφάνιζε την φιλοσοφία δράσης των «Δυνάμεων Ειδικού Σκοπού» ως κατ' αρχήν αποδεκτή, από τη Επιτροπή Αμυντικού Σχεδιασμού.
5. Θεωρούσε απαραίτητη την εφαρμογή των αντιλήψεων περί Ναρκοπολέμου.
6. Διατύπωνε την ευχή υπέρ της συμπτώσεως του εύρους του Εθνικού Εναέριου Χώρου-ΕΕΧ Ελληνικού (10νμ) με το εύρος των Χωρικών της Υδάτων- ΧΥ (6νμ).

7. Πρότεινε εμμέσως τη μειωμένη συμμετοχή της Ελλάδος στα έργα Υποδομής NATO.

4.1.1.8 Οι ισχυρισμοί της Τουρκίας. Στην εν λόγω εκτίμηση της Στρατιωτικής Επιτροπής καταγραφόταν και η άποψη της Τουρκίας. Αυτή αφορούσε αφενός στο κύριο τμήμα της εκτιμήσεως,⁵⁹¹ επί των θεμάτων των ναυτικών και των αεροπορικών περιοχών ευθύνης και, αφετέρου, επί της διαδικασίας διαπραγμάτευσης.

Συγκεκριμένα, ως προς το θέμα των περιοχών ευθύνης, οι θέσεις της Τουρκίας συνέπιπταν με αυτές των υπολοίπων 12 κ-μ της Συμμαχίας. Αμφότερες οι πλευρές αναγνώριζαν την ύπαρξη προβλήματος διευθέτησεως των Διοικήσεως στο Αιγαίο. Αλλά, επί του θέματος της περαιτέρω διαδικασίας διαπραγμάτευσης, οι απόψεις ήταν αντίθετες, δεδομένου ότι τα 12 κ-μ υποστήριζαν την επίλυση των επίμαχων σημείων μετά την επάνοδο της Ελλάδος στο NATO, ενώ η Τουρκία θεωρούσε απαραίτητη την επίλυση αυτών προ της επανόδου της της Ελλάδος στο NATO.

Ο ισχυρισμός της Τουρκίας περί μη ικανοποιητικών διευθετήσεων στη Δομή Διοίκησης της Συμμαχίας στη ΝΑ Πτέρυγα αυτής φαίνεται ότι βασιζόταν σε πραγματικά γεγονότα και έγγραφα της Συμμαχίας πολύ πριν την έξοδο της Ελλάδας από το στρατιωτικό σκέλος της Συμμαχίας.

Σε συνέχεια της δυσμενούς για τις ελληνικές θέσεις εκτίμησης της Στρατιωτικής Επιτροπής και εν όψει της συνέχειας των ουσιαστικών διαπραγματεύσεων επανόδου της Ελλάδος στο NATO, κρίθηκε σκόπιμη, από την ελληνική πλευρά,⁵⁹² η σύνταξη εγχειριδίου με τις ελληνικές θέσεις/προτάσεις.⁵⁹³ Αυτές ουσιαστικά αντέκρουαν όλες εκείνες τις θέσεις που είχαν εντοπιστεί και χαρακτηριστεί ως ανεπιθύμητες ή αντίθετες με τα ελληνικά συμφέροντα στα κείμενα της Συμμαχίας ή/και σε τουρκικά κείμενα. Το εν λόγω εγχειρίδιο εγκαινίαζε μια νέα τακτική εσωτερικής επικοινωνίας.⁵⁹⁴

4.1.1.9 Η "φόρμουλα Ετσεβίτ". Ο ΓΓ του NATO, μετά την επίσκεψή του στην Τουρκία στις 15-11-1978 και τη συνάντησή του με Τούρκους αξιωματούχους αλλά και

⁵⁹¹ Πηγή 12β, σ.26, παρ. 51γ.

⁵⁹² Συντάχθηκε από το ΓΕΕΘΑ και στάλθηκε σε ΥΠΕΞ, ΓΕ, ΜΑΒΑΣ(μέσω ΥΠΕΞ) και ΣΑ/ΣΕΒΑΣ.

⁵⁹³ Πηγή 12β, σ. 26-17, παρ. 52. Γνωστό ως "Ελληνικές Θέσεις".

⁵⁹⁴ Στάλθηκε στο ΥΠΕΞ, στα Γενικά Επιτελεία των ΕΔ, στο ΜΑΒΑΣ /NATO και στο ΣΑ/ΣΕΒΑΣ

με τον Π/Θ της Τουρκίας Μουσταφά Ετσεβίτ, ενημέρωσε τον Έλληνα ΜΑ/ΒΑΣ ότι η Τουρκία θα εξέταζε ευνοϊκά μια "φόρμουλα"⁵⁹⁵ που θα της παρείχε ικανοποιητικές εγγυήσεις. Επ' αυτού, πρότεινε τη συγκρότηση μιας ad hoc Ομάδας στην οποία θα συμμετείχαν εκπρόσωποι των δύο χωρών (Ελλάδας-Τουρκίας), εκπρόσωποι του Ανώτατου Αρχηγείου Συμμαχικών Δυνάμεων Ευρώπης, της Στρατιωτικής Επιτροπής και ενδεχομένως τριών ακόμα χωρών. Αντικειμενικός σκοπός της εν λόγω Ομάδας θα ήταν να συζητήσει τα όρια των ναυτικών και των αεροπορικών περιοχών ευθύνης. Υποχρέωση της ελληνικής πλευράς ήταν να παράσχει -πριν την επιστροφής της στο ΝΑΤΟ- διευκρινίσεις, ως προς τις θέσεις της, σχετικά με τα όρια που προαναφέρθηκαν. Οι συζητήσεις, βάσει της «*Φόρμουλας Ετσεβίτ*» θα γινόταν παράλληλα με τις διαπραγματεύσεις για υπόλοιπα θέματα επανεντάξεως της Ελλάδος. Οι προτάσεις όμως αυτές δεν έγιναν αποδεκτές από το ΓΕΕΘΑ.⁵⁹⁶

Οι συνεχείς διαφωνίες Ελλάδος-ΝΑΤΟ λόγω Τουρκίας δημιουργούσαν καθυστερήσεις όχι με αποκλειστική ευθύνη της Ελλάδος, αλλά και προβληματισμό για τον επιτυχή τερματισμό των διαπραγματεύσεων επανένταξης της Ελλάδος στο στρατιωτικό σκέλος του ΝΑΤΟ. Το γεγονός επισημάνθηκε στον ΑΥ/ΓΕΕΘΑ από τον Αρχιστράτηγο Συμμαχικών Δυνάμεων Νοτίου Ευρώπης στις 30-11-1978, στα πλαίσια της Άσκησης VERITASIII, θέλοντας ουσιαστικά να πιέσει την ελληνική πλευρά για αποδοχή των θέσεων του ΝΑΤΟ.

Εν κατακλείδι, διαπιστώνεται ότι η Ελλάδα εξακολουθούσε να επιζητά λύση αναφερόμενη, άλλοτε σε "ειδική σχέση"⁵⁹⁷ με το ΝΑΤΟ και, άλλοτε σε επανένταξη στο στρατιωτικό του σκέλος, γνωρίζοντας ότι και οι δυο έννοιες ήταν ταυτόσημες, αλλά διαφορετικής "ακουστικής", αναλόγως του ακροατηρίου που απευθυνόταν. Εξάλλου, είχε, από πολύ νωρίς, υπερβεί τις κόκκινες γραμμές της, αποδεχόμενη πολλά σημεία τα οποία της "επέβαλλαν" οι διαπραγματεύσεις από το αρχικό τους στάδιο. Έμεναν, ίσως, κάποια σοβαρά θέματα για την εθνική της κυριαρχία, που αφορούσαν

⁵⁹⁵ Γνωστή ως "Φόρμουλα Ετσεβίτ".

⁵⁹⁶ Πηγή 12β , σ. 28, παρ. 53.

⁵⁹⁷ Ότι το θέμα της «ειδικής σχέσεως» απασχολούσε την ελληνική πλευρά, φαίνεται και από τις συζητήσεις του Έλληνα ΥΠΕΞ με τον Αμερικανό ομόλογό του Christopher (Chris), παρουσία του Αμερικανού Νίμετζ, που έλαβαν χώρα στις 7-12-1978, βάσει των οποίων η εκτίμηση της Στρατιωτικής επιτροπής (MC) θα μπορούσε να ληφθεί ως βάση με κάποιες "διευκρινήσεις" ενώ ειπώθηκε ότι η Τουρκία αποδέχεται το διαχωρισμό της «ειδικής σχέσης» από τα «θέματα του Αιγαίου».

στις εξουσίες και αρμοδιότητες που εκχωρούνταν στους Διοικητές της Δομής Διοίκησης, για τα οποία έπρεπε να συνεχίσει να διαπραγματεύεται μέχρι τέλους.

Παράλληλα, επιζητούσε τη συνέχιση των διαπραγματεύσεων, θέλοντας να επιτύχει το καλύτερο δυνατό αποτέλεσμα, το οποίο εύκολα θα μπορούσε να "πουλήσει" στην κοινή της γνώμη.

4.1.1.10 Ο φόβος του διπλού ρόλου της Συμμαχίας – Η Τουρκία ως ισότιμος συνομιλητής. Έπρεπε όμως να αντιμετωπίσει και το διπρόσωπο ρόλο, που κατά καιρούς έπαιζε (κυρίως σε βάρος της) η γραφειοκρατία του NATO. Όπως και ένα παιγνίδι απόδοσης ευθυνών εναντίον της για τις καθυστερήσεις των διαπραγματεύσεων και των θεμάτων που την απασχολούσαν.

Οι φόβοι της Αθήνας ότι η νατοϊκή γραφειοκρατία και υψηλοί παράγοντες της έπαιζαν διπλό ρόλο, επιβεβαιώθηκε πολλάκις κατά τη διάρκεια των διαπραγματεύσεων. Χαρακτηριστική είναι η διαφορετική θέση του SACEUR με αυτήν του ΓΓ του NATO. Ο πρώτος, τροποποίησε την ομιλία του για τα θέματα του θαλάσσιου και εναέριου χώρου του Αιγαίου,⁵⁹⁸ στην Επιτροπή Αμυντικού Σχεδιασμού στις 28-11-1978, λίγο πριν την έναρξή της. Λίγες μέρες μετά, στις 6-12-1978, ο ΓΓ του NATO, στα πλαίσια συνέντευξης τύπου, όχι μόνο δεν αναφέρθηκε στην επιθυμία της Αθήνας για επάνοδο της Ελλάδος στο NATO με ειδική σχέση, αλλά θεώρησε, εμμέσως πλην σαφώς, τις ελληνοτουρκικές διαφορές ως διμερή θέματα που υφίσταται με υπαιτιότητα της Ελλάδας.⁵⁹⁹

⁵⁹⁸ Σύμφωνα με ενημέρωση ΣΑ/ΣΕΒΑΣ, στις 23-11-1978, η τροποποίηση έγινε, αποδεχόμενος ο SACEUR το βάσιμο του προφορικού διαβήματος του Έλληνα ΜΑΒΑΣ, αναφορικά με τις προθέσεις του (βάσει του πρόχειρου κειμένου του SACEUR οι οποίες, κατά την εκτίμηση της Ελλάδας, ήταν αντίθετες με τις μέχρι τότε θέσεις του ιδίου) για αναφορά στα θέματα του θαλάσσιου και εναέριου χώρου του Αιγαίου

⁵⁹⁹ Ενώ ο SACEUR διαβεβαίωνε τον Έλληνα ΜΑΒΑΣ ότι : α/ η ομιλία του στην Επιτροπή Αμυντικού Σχεδιασμού "δεν έπρεπε να ανησυχί την ελληνική πλευρά", β/ ο Πρόεδρος της Στρατιωτικής επιτροπής και τα μέλη της "χειρίστηκαν το θέμα με πολλή αδεξιότητα και άγνοια ουσιαστικών λεπτομερειών των πολιτικών και τεχνικών δεδομένων", γ/ η γραφειοκρατία δεν του επέτρεψε να διεξάγει ουσιαστικές διαπραγματεύσεις με το Στρατηγό Ντάβο, δ/ θα έπρεπε " ..να κρυσώσουν τα πράγματα και εν συνεχεία αυτός και οι Συμμαχικοί παράγοντες –κυρίως οι ΗΠΑ και η Γερμανία-θα καταλάβουν προσπάθεια για την εξεύρεση λύσης σε συνεννόηση με την Ελλάδα." για να εξέλθουμε από το αδιέξοδο και για το λόγο αυτό η Επιτροπή Αμυντικού Σχεδιασμού και οι Υπουργοί κατά τη Σύνοδο

Ασχέτως του διπλού ρόλου και της διγλωσσίας παραγόντων του NATO, ήταν κοινή η πεποίθηση (Ελλάδας-NATO) περί μηδενικής προόδου των διαδικασιών επανένταξης της Ελλάδας στο στρατιωτικό σκέλος της Συμμαχίας.⁶⁰⁰

Της ελληνικής προσπάθειας συνέχισης της διαδικασίας διαπραγματεύσεων⁶⁰¹ και της κοινής διαπίστωσης περί τεلماتώσής της, ήρθε να ενδυναμώσει η διατυπωθείσα άποψη των ΗΠΑ,⁶⁰² περί ανάγκης εξεύρεσης μιας πρακτικής λύσης. Αυτή, θα περιλάμβανε: α/ *''προσωρινότητα''*, β/ *''αποσύνδεση από τα θέματα του Αιγαίου''* και γ/ *''εμμονή στα συμφωνηθέντα μεταξύ των Στρατηγών Ντάβου και Χέιγκ, με ορισμένες επί το ευρύτερο παραλλαγές''*. Επιβεβαιωνόταν, εμμέσως πλην σαφώς, η άποψη ότι μια μεγάλη δύναμη στη Συμμαχία πρέπει να υπάρχει ώστε να οδηγεί τις εξελίξεις.

του Δεκεμβρίου, *''να μην επιληφθούν ή θίξουν το θέμα''* και ότι, ε/ η Συμμαχία ανησυχούσε εντόνως για την οικονομική και πολιτική κατάσταση στη Τουρκία, ο ΓΓ του NATO *έλεγε, μεταξύ άλλων, ότι : α/ ''το θέμα της επανεισδοχής της Ελλάδος στο Στρατιωτικό σκέλος της Συμμαχίας δεν έχει εισέτι επιλυθεί, διότι υπάρχουν ορισμένα προβλήματα, όπως η συνεργασία Ελληνικών ΕΔ με εκείνες των γειτόνων της''*, β/ *''η Τουρκία επιθυμεί την επανεισδοχής της Ελλάδος αλλά νομίζει ότι τώρα είναι η κατάλληλη στιγμή για να επιλυθούν ορισμένα προβλήματα σχετικά με τα όρια Διοικήσεων στο Αιγαίο''*, γ/ *''το θέμα ενδιαφέρει όλη τη Συμμαχία, εάν όμως οι δυο χώρες βρουν μια αποδεκτή συμβιβαστική λύση, αυτό θα βοηθήσει σημαντικά την επίλυση του προβλήματος''*.

⁶⁰⁰ Αποδεικτικό της μηδενικής προόδου, αποτελούν οι επιστολές που αντάλλαξαν: α/ ο Έλληνας ΑΕΔ με τον SACEUR (της 19ης -12-1978 και της απάντησης αυτού στις 2-1-1979). Εκεί διαφαίνεται η ταύτιση απόψεων μηδενικής προόδου, που σημειώθηκε από 19-12-1977 μέχρι και 19-12-1978, στο θέμα της επανόδου της Ελλάδος στο NATO, ενώ προτείνεται από τον πρώτο *''..η ανάγκη να σταθμιστούν προσεκτικότερα οι επιδρώντες παράγοντες και να μεθοδευτεί η πλέον συμφέρουσα λύση, όσον είναι ακόμα καιρός.''* για να δοθεί η διαβεβαίωση του δεύτερου ότι *''..θα λάβει όλα τα απαραίτητα μέτρα τα εξαρτώμενα από αυτόν για την ενίσχυση του NATO και τη διευκόλυνση επίλυσης των προβλημάτων..''* και β/ ο Έλληνας ΑΕΔ με τον Αρχιστράτηγο Συμμαχικών Δυνάμεων Νοτίου Ευρώπης, με αφορμή μηνύματος Χριστουγεννιάτικων ευχών του δεύτερου προς τον πρώτο, σε απάντησης του οποίου ο Έλληνας ΑΓΕΕΘΑ την 13η-1-1979 υπογραμμίζει ότι *''..παραμένουν εκκρεμότητες οι οποίες πρέπει να διευθετηθούν''*.

⁶⁰¹ Ακόμα και η ανακοίνωση της παραίτησης του Στρατηγού Χέιγκ, στις 30-6-1979, αποτέλεσε αφορμή/ευκαιρία διατύπωσης των ελληνικών θέσεων και επί των Ασκήσεων NATO, όπως φαίνεται από την επιστολή του Έλληνα Α/ΓΕΕΘΑ στο SACEUR στις 14-1-1979 και την απάντηση του δεύτερου στις 7-1-1979 βάσει της οποίας διατυπώνονται οι απόψεις του για την άσκηση DAW PATROL 79.

⁶⁰² Από τον Νίμετζ στον Έλληνα ΓΓ/ΥΠΕΞ στις 31-1-1979.

Έτσι προκλήθηκε η απόφαση της Επιτροπής Αμυντικού Σχεδιασμού, στις 29-1-1979 και η αποδοχή από το ΓΓ του ΝΑΤΟ,⁶⁰³ να ανατεθεί στο Στρατηγό Χέιγκ⁶⁰⁴ η άρση του αδιεξόδου με απευθείας επαφές με Ελλάδα και Τουρκία,⁶⁰⁵ γνωστής ούσας και της αποτυχίας του πολιτικού τομέα εξεύρεσης λύσης.

Με την εξέλιξη όμως αυτή, η Τουρκία πέτυχε στο να καταστεί ισότιμος συνομιλητής των ΝΑΤΟ και Ελλάδας για την επανένταξη της τελευταίας, παρά τις κόκκινες γραμμές της Αθήνας.

Πριν την αποδοχή, από την Τουρκία, της αποστολής του Χέιγκ για αναζήτηση των πραγματικών γεγονότων, υπήρξε συνάντηση του Γενικού Διευθυντή του τουρκικού ΥΠΕΞ με τον Σύμβουλο της ελληνικής πρεσβείας στην Άγκυρα Τσαλίκη. Σε αυτήν, ο πρώτος τόνισε ότι, από την επάνοδο της Ελλάδος στο ΝΑΤΟ, δημιουργούνταν για την Τουρκία τρία προβλήματα, ήτοι : α/ *''τα όρια Διοικήσεως στο Αιγαίο''*, β/ *''η αναλογία Ελληνικών Δυνάμεων υπό Εθνική και Νατοϊκή Διοίκηση''*, και γ/ *''ο εξοπλισμός των νήσων του Ανατολικού Αιγαίου''*, ενώ υπήρξε διερευνητική προσπάθεια κατανόησης του *''τι εννοεί η Ελλάδα όταν λέγει ότι θα επανέλθει στη Συμμαχία όταν αρθούν οι λόγοι που επέβαλαν την αποχώρησή της''*. Παράλληλα, εκφράστηκε η δυσαρέσκεια της Τουρκίας, λόγω υπέρβασης αρμοδιοτήτων του Χέιγκ κατά τις συνομιλίες του με τον Στρατηγό Ντάβο. Κατά την άποψη της Τουρκίας, η εντολή της Συμμαχίας ήταν ο SACEUR να διερευνήσει τις ελληνικές θέσεις και όχι να έλθει σε καταρχήν συμφωνία. Βέβαια, η ελληνική πλευρά,⁶⁰⁶ απέρριψε τα αναφερόμενα από τον Τούρκο επίσημο, αφού οι ελληνικές θέσεις θεωρήθηκαν

⁶⁰³ Σε επαφή του με τον Έλληνα και τον Τούρκο ΜΑΒΑΣ στις 31-1-1978.

⁶⁰⁴ Η πρόταση αυτή έγινε αποδεκτή από την Ελλάδα με δήλωση ΜΑΒΑΣ στον ΓΓ ΝΑΤΟ στις 5-2-1979 και από το Στρατηγό Χέιγκ στις 6-2-1979. Η Τουρκία δέχτηκε την εν λόγω αποστολή του SACEUR στις 20-2-1979 με ορισμένους όρους και περιορισμούς. Ήτοι: α/ πέραν της διερεύνησης ο SACEUR δεν θα έπρεπε να αναλάβει άλλες ενέργειες, β/ ο SACEUR θα ανέφερε τα αποτελέσματα της αποστολής του απευθείας στον ΓΓ ΝΑΤΟ, γ/ λαμβάνονταν ως δεδομένο ότι πρόκειται περί νέας αποστολής του SACEUR και όχι συνέχισης παλαιότερης και δ/ η συνάντηση μεταξύ SACEUR –Τούρκου Α/ΓΕΕΘΑ να πραγματοποιηθεί στην Άγκυρα. Σε περίπτωση όμως συνάντησης στη Νάπολη η Τουρκία θα στείλει Ανώτατους Αξίους. Η θέση αυτής της Τουρκίας, κατά την Ελληνική πλευρά, ήταν ενδεικτικές, αφενός της δυσπιστίας της Τουρκίας έναντι του Στρατηγού Χέιγκ, αφετέρου της απροθυμίας της να εγκαταλείψει τις γνωστές ακραίες θέσεις της.

⁶⁰⁵ Γνωστής ως *''Fact Finding Mission''*.

⁶⁰⁶ Που εξέτασε όλα τα ανωτέρω σε σύσκεψη της ΜΟΔ της 10^{ης} -2-1979.

''απολύτως σαφείς, ορθές και σύμφωνες με τα υφιστάμενα και παραδεδεγμένα κείμενα του ΝΑΤΟ'', κρίνοντας παράλληλα σκόπιμη την αναμονή εκδήλωσης ενεργειών από τον SACEUR.⁶⁰⁷

4.1.1.11 Οι προϋποθέσεις και τα ερωτήματα για τη συνέχιση των διαπραγματεύσεων. Στη συνάντηση Ντάβου- Χείγκ στη Νάπολη, στις 2-3-1979, διαφάνηκε –βάσει δήλωσης Χείγκ–ότι ο ΓΓ του ΝΑΤΟ Λούνς είχε θέσει δύο (2) προϋποθέσεις συνέχισης των διαπραγματεύσεων. Ήτοι: α/ καμία αλλαγή στα όσα είχαν συμφωνηθεί μεταξύ Ντάβου- Χείγκ, προσθέτοντας ότι επ' αυτού είχαν συμφωνήσει τόσο ο ΓΓ του ΝΑΤΟ όσο και τα κ-μ της Επιτροπής Αμυντικού Σχεδιασμού, πλην Τουρκίας και β/ καμία τροποποίηση από την Ελλάδα στα έγγραφα του ΝΑΤΟ που υπήρχαν και είχαν συμφωνηθεί από την Ελλάδα.

Παράλληλα, στο πλαίσιο επισκέψεώς του στην Άγκυρα, ο Χείγκ ζήτησε τις απαντήσεις της Ελλάδος επί τριών (3) ερωτημάτων. Συγκεκριμένα εάν η Ελλάδα: α/ συμφωνεί με την προτεινόμενη δήλωση διαχωρισμού των θεμάτων από την πολιτική πλευρά, β/ αποδέχεται το MC-66/1⁶⁰⁸ που υιοθετούσε τη σύμπτωση του εναέριου χώρου του ΝΑΤΟ με το χώρο που βρίσκεται επάνω από τα χωρικά ύδατα δίπλα στις ηπειρωτικές και νησιωτικές ακτές και γ/ συμφωνεί με την αυτόματη εφαρμογή ανταλλαγής πληροφοριών αεροπορικών ισχνών και από τις δυο πλευρές, με όλα τα μέσα συλλογής πληροφοριών και όχι μόνο από το Κέντρο Επιχειρήσεων Αεράμυνας.

Οι θετικές απαντήσεις της Ελλάδος θα αποτελούσαν, κατά τον Χείγκ, ''ισχυρά όπλα'', ώστε η Τουρκία: α/ να δεχτεί ως εναέριο χώρο του ΝΑΤΟ το υφιστάμενο FIR, β/ να συμφωνήσει για την εφαρμογή ανταλλαγής πληροφοριών αεροπορικών ισχνών και από τις δυο πλευρές και γ/ να άρει τη NOTAM 714 τουλάχιστον για σκοπούς ΝΑΤΟ.

Την επιστροφή Χείγκ, από την Άγκυρα, θα ακολουθούσε νέα συνάντηση με τον Έλληνα Α/ΓΕΕΘΑ, ώστε να εξεταστεί: α/ η άρση της Ελληνικής NOTAM 1157

⁶⁰⁷ Πηγή 12β, όσ.32, παρ. 62στ.

⁶⁰⁸ Συρίγος Α., ''ΝΑΤΟ στο Αιγαίο'': Οκτώ δεδομένα με ειδική σημασία «Από το 1960 με απόφαση της Στρατιωτικής Επιτροπής του ΝΑΤΟ (MC 66/1), για τους σκοπούς της συμμαχίας ταυτίζονται τα θαλάσσια και εναέρια σύνορα των κρατών-μελών. Αυτό σημαίνει ότι κατά τη διάρκεια της νατοϊκής επιχειρήσεως στο Αιγαίο θα γίνονται σεβαστά μόνον τα 6 από τα 10 μίλια του ελληνικού εναερίου χώρου», *Η Καθημερινή*, 14-2-2016.

(τουλάχιστον για σκοπούς ΝΑΤΟ) και β/ αναφορικά με την υιοθέτηση της φιλοσοφίας δράσεως των «Δυνάμεων Ειδικού Σκοπού», η Ελλάδα να δεχτεί ότι ο Διοικητής των Ναυτικών Συμμαχικών Δυνάμεων Νοτίου Ευρώπης δεν θα έχει απαιτητικώς τον έλεγχο στη Διοίκηση Ανατολικής Μεσογείου βάσει του διορθωτικού του MC 57/3,⁶⁰⁹ το οποίο η Ελλάδα είχε αποδεχτεί τόσο στο παρελθόν όσο και με απαντήσεις στο ερωτηματολόγιο της Ομάδας Ειδικής Σύνθεσης (θέμα 8). Τέλος, υπήρχε πρόθεση νέας επίσκεψής του στην Τουρκία με σκοπό να πείσει τους Τούρκους να δεχτούν το υφιστάμενο καθεστώς του Διοικητή Ανατολικής Μεσογείου.

Η Ελλάδα, στις 4-3-1979, συμφώνησε με τις τρεις (3) προτάσεις Χέιγκ ενώ, αναφορικά με την αποδοχή της MC 66/1, στάλθηκε, στις 6-3-1979, από τον Έλληνα ΥΕΘΑ ξεχωριστό Σήμα με το οποίο διευκρινίζεται η ελληνική θέση.

Εν μέσω της προαναφερθείσας κινητικότητας, η Ελλάδα,⁶¹⁰ πληροφορήθηκε στις 24-3-1979, ότι το Ανώτατο Αρχηγείο Συμμαχικών Δυνάμεων Ευρώπης,⁶¹¹ υποστήριζε τη σταδιακή άρση της υποστήριξης του στην υιοθέτηση της φιλοσοφίας δράσης των «Δυνάμεων Ειδικού Σκοπού». Έτσι, μετά από ανάλυση και εκτίμηση των ΥΠΕΞ και ΥΠΕΘΑ,⁶¹² αποφασίστηκε στο επίπεδο του δεύτερου, ότι: α/ συμφωνούσε για την πλήρη άρση των NOTAM 714 και 1157, με την προϋπόθεση ότι θα προηγείτο η άρση της τουρκικής NOTAM 714, ενώ θα τηρείτο επιφυλακτική στάση σε περίπτωση που ο SACEUR πρότεινε τη μερική άρση των NOTAMs μόνο για σκοπούς ΝΑΤΟ και β/ σεβόταν την εφαρμογή της MC57/3 σε συνδυασμό με την παράλληλη εφαρμογή των διαλαμβανομένων στα MC36/2⁶¹³, MC38/3 και MC38/4.

⁶⁰⁹ MC 57/3.

⁶¹⁰ Πηγή 12β, σ.35, παρ.66.

⁶¹¹ Plans Section.

⁶¹² Συνεδρίαση ΣΑΓΕ της 31-3-1979 υπό την Προεδρία του ΥΕΘΑ.

⁶¹³ Σύμφωνα με ΝΑΤΟ MC 36/2, *Διεύθυνση Αρμοδιοτήτων κατά τη διάρκεια του πολέμου μεταξύ των Εθνικών Διοικητών και των Διοικητών των Κύριων και υποδεέστερων Συμμαχικών Διοικητών (Division of Responsibilities in Wartime between the National Commanders and the Major and Subordinate Allied Commanders)*, 20-5-1960, και *Τα ΝΕΑ*, Κουρής Ν., (1999), «Μέχρι τον Αύγουστο του 1974 οι ισχύουσες ρυθμίσεις για την άμυνα του Αιγαίου, στη θάλασσα και τον αέρα, προέβλεπαν ότι τη σχετική ευθύνη θα είχαν Έλληνες αξιωματικοί με την ιδιότητα του Νατοϊκού διοικητή. Αυτό ήταν ορθό από στρατιωτικής πλευράς και συνεπές με μια πάγια αρχή του ΝΑΤΟ, με βάση την οποία κάθε μέλος της Συμμαχίας ... είναι τελικά υπεύθυνο για την άμυνα των εδαφών του και την προστασία των πληθυσμών του...».

4.1.1.12 Η απόρριψη των πέντε (5) σημείων του Σχέδιου Βερόνας –Η ελληνική αντιπρόταση. Οι συνομιλίες του Χέιγκ με την Τουρκική Στρατιωτική Ηγεσία στην Άγκυρα, στις 12-3-1979, οδήγησαν σε νέα συνάντηση Χέιγκ-Ντάβου, στις 5-5-1979,⁶¹⁴ που ουσιαστικά αποτελούσε τη 2^η κατά σειρά συνάντηση (Σχέδιο Βερόνας) των δυο ανδρών.

Σε αυτήν, ο SACEUR πρότεινε πέντε (5) σημεία για την άμεσο επιστροφή της Ελλάδας στο ΝΑΤΟ. Αυτά : α/ καταργούσαν όλες τις προηγούμενες ρυθμίσεις Διοικήσεως και Ελέγχου στο Αιγαίο και β/ αντιπροσώπευαν προσωρινές στρατιωτικές διευθετήσεις οι οποίες δεν έπρεπε να θεωρηθούν ως προηγούμενο σε ότι αφορούσε τις τελικές ρυθμίσεις ΝΑΤΟ. Συγκεκριμένα ανέφεραν ότι :

1. Η Ελλάδα θα τηρούσε το MC 66/1.
2. Η Ελλάδα θα ακύρωνε την NOTAM 1157 συγχρόνως με την ακύρωση της Τουρκικής NOTAM 714.
3. Εν αναμονή οριοθετήσεως, άπαντα τα θέματα αεροπορικών επιχειρήσεων σε ολόκληρο το Αιγαίο, πλην Εγκαίρου Προειδοποίησης και Αεράμυνας για όλους τους Κλάδους , θα αντιμετωπιζόταν κατά περίπτωση από τον Αρχιστράτηγο Συμμαχικών Δυνάμεων Νοτίου Ευρώπης, ο οποίος θα ελάμβανε υπόψη τα επιχειρησιακά κριτήρια των ενδιαφερομένων χωρών.

4. Δημιουργούνταν δυο (2) προσωρινές ζώνες Αεράμυνας. Ήτοι: α/ μία περιοχή στο χερσαίο χώρο βορείως του Αιγαίου, με όρια Αεράμυνας και Εγκαίρου Προειδοποίησης κατά μήκος των ελληνοτουρκικών συνόρων και, β/ ετέρα, ενιαία καθ' όλη την έκταση του εναέριου χώρου, άνωθεν Αιγαίου από τις ανατολικές και βόρειες παράκτιες γραμμές του ελληνικού ηπειρωτικού χώρου στο Αιγαίο έως τα όρια καλύψεως των RADAR νοτίως. Οι επιχειρήσεις Αεράμυνας θα συντονίζονταν από Προκεχωρημένο Κέντρο Επιχειρήσεων (του Αεροπορικού Στρατηγείου Νάπολης), που θα συντόνιζε τα Κέντρα Επιχειρήσεων Λάρισας και Σμύρνης, τα οποία θα στελεχωνόταν από προσωπικό τρίτης χώρας.

5. Η φιλοσοφία δράσης των «Δυνάμεων Ειδικού Σκοπού» θα γινόταν δεκτή ως βάση για της ναυτικές επιχειρήσεις εντός της περιοχής ευθύνης του Αρχιστράτηγου Συμμαχικών Δυνάμεων Νοτίου Ευρώπης. Εν αναμονή της τελικής μορφής του, τα θέματα θα αντιμετωπιζόνταν από αυτόν, λαμβάνοντας υπόψη τα

⁶¹⁴ Στο Αεροδρόμιο Βίλλα Φράνκα της Βερόνα Ιταλίας.

κριτήρια επιχειρησιακού ενδιαφέροντος των ενδιαφερόμενων χωρών. Εναλλακτικά, οι ναυτικές επιχειρήσεις θα διέπονταν από το MC 57/3. Κατά τις αποφάσεις, ο Αρχιστράτηγος Συμμαχικών Δυνάμεων Νοτίου Ευρώπης θα ελάμβανε υπόψη του τα κριτήρια επιχειρησιακού ενδιαφέροντος των ενδιαφερόμενων μερών.

Το απαράδεκτο των εν λόγω προτάσεων έγινε άμεσα αντιληπτό από τον Έλληνα Α/ΓΕΕΘΑ, που τόνισε τις παρεκκλίσεις και τις αλλαγές που έγιναν στα προηγουμένως συζητηθέντα και συμφωνηθέντα κείμενα. Δεν παρέλειψε επίσης να υπογραμμίσει την προσφορά της Ελλάδας στη Συμμαχία αλλά και τις παραχωρήσεις που η Ελλάδα έκανε μετά την αποχώρησή της από το NATO.⁶¹⁵ Στη συνέχεια, στις 10-5-1979, απέστειλε επιστολή στο SACEUR κάνοντας αφενός δεκτή την πρόταση της τήρησης της MC 66/1, αλλά με τις προϋποθέσεις που είχαν τεθεί στις επιστολές Ντάβου στον Χείγκ στις 4/3/1979 αλλά και του ΥΕΘΑ Ευαγ. Αβέρωφ, στις 6/3/1979, αντιπροτείνοντας:

1. Την αφαίρεση, της παραγράφου περί *«προσωρινών στρατιωτικών διευθετήσεων, οι οποίες δεν έπρεπε να θεωρηθούν ως προηγούμενο σε ότι αφορούσε τις τελικές ρυθμίσεις NATO»* δεδομένου ότι, εκτός των άλλων, κλόνιζε το κύρος της Συμμαχίας διότι αντίκειτο προς καθιερωμένες διαδικασίες του NATO.

2. Την αφαίρεση, των αναφερομένων περί: α/ *«..αναμονής οριοθετήσεως, ώστε άπαντα τα θέματα αεροπορικών επιχειρήσεων σε ολόκληρο το Αιγαίο, πλην Έγκαιρης προειδοποίησης και Αεράμυνας για όλους τους Κλάδους, θα αντιμετωπίζεται κατά περίπτωση από τον Αρχιστράτηγο Συμμαχικών Δυνάμεων Νοτίου Ευρώπης, ο οποίος θα λαμβάνει υπόψη τα επιχειρησιακά κριτήρια των ενδιαφερομένων χωρών»*, β/, *«..δημιουργίας δυο (2) προσωρινών ζωνών Αεράμυνας»*. Επιπλέον, ζητούσε οι επιχειρήσεις Αεράμυνας και ανταλλαγής πληροφοριών αεροπορικών ιχνών να διεξάγονται σύμφωνα με τα εγκεκριμένα σχέδια και έγγραφα του NATO και τα συμφωνηθέντα μεταξύ Χείγκ –Ντάβου.

3. Τη διάθεση επανεξέτασης των διατιθέμενων ελληνικών δυνάμεων στο NATO, για σκοπούς Αεράμυνας εφόσον υπήρχε, εκ μέρους του SACEUR, ο *«ανεδαφικός.. ισχυρισμός ότι οι διατιθέμενες Δυνάμεις είναι ανεπαρκείς..»*.

4. Το σεβασμό - επί της υιοθέτησης της φιλοσοφίας δράσης των *«Δυνάμεων Ειδικού Σκοπού»* - της εφαρμογής *« ...του MC 57/3, σε συνδυασμό με την*

⁶¹⁵ Πηγή 12β, σ.40, παρ. 71γ-71δ.

παράλληλη εφαρμογή των διαλαμβανόμενων εις τα MC 36/2, 38/3 και 38/4 εις ότι αφορά τη Ζώνη Ευθύνης και τις αρμοδιότητες του Διοικητή Ανατολικής Μεσογείου». Επίσης τη δέσμευση συνέχισης συνεργασίας αναζήτησης λύσεων, μετά την επανένταξη της Ελλάδος, στις από καιρό υφιστάμενες δογματικές διαφορές επί της Διοικήσεως και Ελέγχου των Ναυτικών Δυνάμεων, σύμφωνα με τις διαδικασίες του ΝΑΤΟ, που εφαρμόζονταν σε πλήθος εκκρεμούντα θέματα.

4.1.1.13 Το "παιγνίδι" επίρριψης ευθυνών. Παράλληλα, είχε ξεκινήσει ένα παιγνίδι επίρριψης ευθυνών εναντίον της Ελλάδος από διάφορες πλευρές. Όπως: α/ του Γερμανικού ΥΠΕΞ,⁶¹⁶ στις 11-5-1979, βάσει του οποίου οι προτάσεις Ετσεβίτ προς τον Κρίστοφερ, υπήρξαν εποικοδομητικές και συνεπώς ήταν η Ελληνική πλευρά που αντιδρούσε στις εν λόγω προτάσεις και β/ των δηλώσεων του Στρατηγού Χείγκ,⁶¹⁷ στο ραδιοσταθμό της Άγκυρας, στις 18-5-1979 που, αναφερόμενος στο θέμα επανόδου της Ελλάδος στο ΝΑΤΟ, χαρακτήριζε τη στάση της Τουρκίας ως λογική και σαφή και με επίδειξη κατανόησης. Στο ίδιο δελτίο, ο ραδιοσταθμός της Άγκυρας, μετέδωσε ότι ο Ετσεβίτ είπε ότι η Τουρκία δέχτηκε τη λύση του SACEUR για την επιστροφή της Ελλάδος στο ΝΑΤΟ, αλλά η Ελλάδα την απέρριψε.

Τα ανωτέρω βέβαια προκάλεσαν την αντίδραση της Αθήνας,⁶¹⁸ και έφεραν τον Έλληνα ΥΕΘΑ να δηλώνει, στις 19-5-1979, περί της «..μη ανταπόκρισης στην πραγματικότητα των λεχθέντων από τον Π/Θ της Τουρκίας και το Στρατηγό Χείγκ».

Οι έντονες αντιδράσεις της Αθήνας ανάγκασαν τον Στρατηγό Χείγκ να υπογραμμίσει, στις 20^η-5-1979,⁶¹⁹ ότι έγινε παρανόηση των δηλώσεών του, παρέχοντας διευκρινήσεις για τα σημεία εκείνα που αναφέρονται στην επιστροφή της Ελλάδος στο ΝΑΤΟ. Συγκεκριμένα ανέφερε ότι : α/ αρχικά βρέθηκε μια λύση

⁶¹⁶ Σύμφωνα με Πηγή 12β, σ.41, αποτελούν πληροφορίες του Έλληνα Πρέσβη στη Βόννη σε συνομιλίες με τον Βον Στάιν (αρμόδιο του Γερμανικού ΥΠΕΞ) βάσει των οποίων «το θέμα ανακινήθηκε από τον Γερμανό Βουλευτή Κιερ μέλος της Ομάδας που μελετούσε τη παροχή βοήθειας στη Τουρκία, ο οποίος ζήτησε ενημέρωση από το Γερμανικό ΥΠΕΞ σχετικά με τα λεχθέντα σε αυτόν από τον Κρίστοφερ ότι η Τουρκία προέβη σε τρεις σοβαρές παραχωρήσεις στο θέμα των ορίων του Αιγαίου».

⁶¹⁷ Στα πλαίσια συνάντησή του με τον Στρατηγό Εβρέν την 15-1-1979 και εν συνεχεία με τη Τουρκική Κυβέρνηση στην Άγκυρα την 17-5-1979.

⁶¹⁸ Αποστολή επιστολής την 19η-5-1979 από τον Α/ΓΕΕΘΑ Ντάβο στον ΧΕΙΓΚ ζητώντας διευκρινήσεις.

⁶¹⁹ Σηματική αλληλογραφία προς τον Έλληνα Α/ΓΕΕΘΑ.

αποδεκτή από την Ελλάδα αλλά απαράδεκτη από την Τουρκία, β/ στη συνέχεια αναπτύχθηκε μια άλλη λύση αποδεκτή από την Τουρκία αλλά απαράδεκτη από την Ελλάδα και γ/ ήδη αναπτύσσεται από τον ίδιο και τον Αρχιστράτηγο Συμμαχικών Δυνάμεων Νοτίου Ευρώπης μια λύση που αποβλέπει στη γεφύρωση των διαφορών που υπήρξαν.

4.1.1.14 Η απόρριψη της νέας σειράς προτάσεων Χείγκ. Την 29-5-1979 ο Στρατηγός Χείγκ υπέβαλε νέες προτάσεις (3^η σειρά προτάσεων). Αυτές όμως δεν διέφεραν από τις προτάσεις της 5^{ης} Μαΐου 1979 (Βερόνα), που είχαν ήδη απορριφθεί από την Ελλάδα.⁶²⁰ Με επιστολή του Έλληνα Α/ΓΕΕΘΑ στις 15-6-1979, δόθηκαν απαντήσεις τόσο στις προτάσεις Χείγκ (30-5-1979) όσο και στις διευκρινήσεις του που στάλθηκαν στις 27-6-1979, ως απάντηση στην από 30-5-1979 επιστολής του Έλληνα Α/ΓΕΕΘΑ. Συγκεκριμένα η ελληνική πλευρά υποστήριξε ότι:

- α. *«Δημιουργείται ένα ειδικό καθεστώς στο Αιγαίο.*
- β. *Δημιουργείται ένα ξεχωριστό όργανο, το Προκεχωρημένο Κέντρο Επιχειρήσεων (στη Νάπολη) υπό τον ουσιαστικό έλεγχο του οποίου θα λειτουργεί το σύστημα ανταλλαγής πληροφοριών αεροπορικών ιχνών και θα διεξάγεται η Αεράμυνα, στο χώρο του Αιγαίου καθιστώντας έτσι, το 7^ο Αεροπορικό Στρατηγείο Λάρισας ανίσχυρο.*
- γ. *Αποδυναμώνονται οι αρμοδιότητες του FIR Αθηνών με την απαίτηση με την ανταλλαγή σχεδίων πτήσεων.*
- δ. *Προβλέπεται η πλήρης εφαρμογή της φιλοσοφίας δράσης των «Δυνάμεων Ειδικού Σκοπού» αναφορικά με το ναυτικό.*
- ε. *Ανατρέπονται συμφωνημένες και ισχύουσες διαδικασίες στο ΝΑΤΟ με τις αρμοδιότητες που δίνονται στο Αρχιστράτηγο Συμμαχικών Δυνάμεων Νοτίου Ευρώπης για τις Ασκήσεις, τη σχεδίαση, τη Διοίκηση και Έλεγχο και τη διεξαγωγή των*

⁶²⁰ Με επιστολή του Έλληνα Α/ΓΕΕΘΑ στις 10-5-1979, λόγω του ότι καταργούνταν όλες οι προηγούμενες ρυθμίσεις Διοικήσεως και Ελέγχου στο Αιγαίο, δημιουργούνταν δυο προσωρινές ζώνες αεράμυνας (ήτοι μια βορείως του Αιγαίου και μία με περιοχή ανταλλαγής πληροφοριών αεροπορικών ιχνών σε ολόκληρο το Αιγαίο), ο συντονισμός των επιχειρήσεων στο Αιγαίο θα γινόταν από το Προκεχωρημένο Κέντρο Επιχειρήσεων στη Νάπολη και η φιλοσοφία δράσης των «Δυνάμεων Ειδικού Σκοπού» θα αποτελούσε τη βάση των ναυτικών επιχειρήσεων στην περιοχή ευθύνης του Αρχιστράτηγου Συμμαχικών Δυνάμεων Νοτίου Ευρώπης ή εναλλακτικά το MC57/3.

επιχειρήσεων, ενώ παράλληλα εισηγήθηκε και τη μη αποδοχή του "προοιμίου" της προτάσεως Χείγκ». ⁶²¹

Στο πλαίσιο όμως αποφυγής δημιουργίας νέου αδιεξόδου, η ελληνική πλευρά, ⁶²² αποδέχτηκε την έλευση εμπειρογνομόνων, ⁶²³ ώστε να της δοθούν διευκρινιστικές απαντήσεις στα ερωτήματα και τις ανησυχίες που της προκάλεσαν, οι από 29-5-1979 και 27-6-1979 επιστολές Χείγκ. Παράλληλα, με επιστολή, στις 12-10-1979, ενημέρωνε το νέο SACEUR Στρατηγό Ρότζερς για τα αίτια απόρριψης του σχεδίου Χείγκ, θεμελιώνοντας την άποψή της, με πολλά επιχειρήματα. Όπως χαρακτηριστικά αναφερόταν, το σχέδιο Χείγκ απορρίφθηκε κυρίως λόγω του ότι αυτό:

«1. Μεταβάλλει πλήρως την από 30ετία περίπου υφιστάμενη κατάσταση στο Αιγαίο.

2. Δεν υπάρχει κανένας επιχειρησιακός λόγος υιοθέτησης του σχεδίου αυτού.

3. Είναι επιχειρησιακά ανεφάρμοστο, καταδικασμένο και επικίνδυνο.

4. Δεν ανταποκρίνεται και δεν εξυπηρετεί τις αμυντικές ανάγκες της Ελλάδος.

5. Αφήνει πολλές ευκαιρίες για παρεξηγήσεις, προστριβές και περιπέτειες με τη γείτονα Τουρκία.

6. Για τη σύλληψή του επέδρασαν πολιτικοί παράγοντες που είναι απαράδεκτοι για την Ελλάδα.

7. Όχι μόνο δεν προστατεύονται τα κυριαρχικά δικαιώματα της Ελλάδος στο νησιωτικό σύμπλεγμα του Αιγαίου αλλά ούτε οι αμυντικές ανάγκες της καλύπτονται αποτελεσματικά.

8. Το σχέδιο είναι άδικο και μεροληπτικό και αγνοεί την αξιοπρέπεια και το κύρος της Ελλάδος». ⁶²⁴

4.2 Η αποχώρηση Χείγκ- Νέες συναντήσεις-προτάσεις με Ρότζερς

Τα διαφανιόμενο αδιέξοδο των συζητήσεων επί των προτάσεων Χείγκ και η ανάληψη καθηκόντων του Στρατηγού Ρότζερς ως νέου SACEUR, οδήγησαν σε συνάντηση Ντάβου-Ρότζερς, στο Ανώτατο Στρατηγείο Συμμαχικών Δυνάμεων

⁶²¹ Πηγή 12β, σ. 44.

⁶²² Μέσω επιστολή του Α/ΓΕΕΘΑ προς τον Στρατηγό Ρότζερς (νέου SACEUR) στις 20-7-1979

⁶²³ Η ολιγομελής ομάδα των εμπειρογνομόνων ήλθε στην Αθήνα για συνέχιση των διευκρινιστικών συνομιλιών την 10^η-9-1979. Οι συνομιλίες διήρκεσαν από 10 έως 14/9/1979.

⁶²⁴ Πηγή 12γ, σ. 47, παρ. 88.

Ευρώπης, στις 8-11-1979. Σε αυτή διαπιστώθηκε ότι, αρκετές εντυπώσεις του Στρατηγού Ρότζερς ήταν εσφαλμένες. Για το λόγο αυτό ο Έλληνας Α/ΓΕΕΘΑ προέβη,⁶²⁵ σε μερική ανάλυση των θεμάτων. Συνοπτικά ανέφερε ότι : α/ η επανασύνδεση της Ελλάδος με την Ενοποιημένη Στρατιωτική Δομή του ΝΑΤΟ θα είχε ως αποτέλεσμα την αποκατάσταση της συνοχής και την επαύξηση της ισχύος της Συμμαχίας, β/ τα δεδομένα και τις προϋποθέσεις βάσει των οποίων άρχισαν οι συνομιλίες Ντάβου–Χέιγκ (15-3-1978) και κατέληξαν (24-5-1978) στη γνωστή συμφωνία επιτεύχθηκαν κατόπιν πολλών δυσκολιών (όπως οι τουρκικές αντιρρήσεις, η ανάθεση νέας διερευνητικής αποστολής στον Στρατηγό Χέιγκ, οι προϋποθέσεις με τις οποίες ο Στρατηγός ανέλαβε τη νέα αποστολή, η απόρριψη από ελληνικής πλευράς του σχεδίου της Βερόνας ως πρακτικά ανεφάρμοστο επιχειρησιακά επικίνδυνο, εθνικά απαράδεκτο και διασυμμαχικά καταστροφικό, κλπ.). Δυσκολίες που εξομαλύνθηκαν μόνο μετά από πολλές και αξιόλογες υποχωρήσεις και συμβιβασμούς της ελληνικής πλευράς. Παράλληλα, ο Έλληνας Α/ΓΕΕΘΑ, ανέπτυξε την αξία του ελληνικού και τουρκικού χώρου, την ανάγκη διατήρησης της ισορροπίας στην περιοχή, τις προκλητικές ενέργειες των Τούρκων επισήμων, την από πολλές πλευρές ενίσχυση της Τουρκίας, την αντίδραση της Τουρκίας αναφορικά με την επανένταξη της Ελλάδος κλπ.

Στο τέλος της εν λόγω συζήτησης, ο Στρατηγός Ρότζερς, παρουσίασε μια νέα τροποποιημένη (της από 29-5-1979 προτάσεως Χέιγκ) πρόταση, η οποία απορρίφθηκε άμεσα από τον Έλληνα Α/ΓΕΕΘΑ. Η αντίδραση του Ρότζερς στην απόρριψη της νέας του πρότασης ήταν ότι, την πρότασή του, θα την έθετε υπόψη και του Τούρκου Στρατηγού Εβρέν⁶²⁶ και μετά θα σκεφτόταν τι θα κάνει και τι θα ανέφερε στο ΓΓ του ΝΑΤΟ.⁶²⁷

⁶²⁵ Ο.π., σ.49, παρ. 92.

⁶²⁶ Σύμφωνα με Πηγή 12γ, στις 13-12-1979 ο Στρατηγός Ρότζερς ανέφερε στον Έλληνα ΣΑ/ΣΕΒΑΣ ότι είχε δυο συναντήσεις με τον Εβρέν από τις οποίες αποκόμισε αισιόδοξη εντύπωση. Αμέσως μετά ο Α/ΓΕΕΘΑ ζήτησε με το από 18-12-1979 Σήμα του, μέσω του ΣΑ/ΣΕΒΑΣ, ο Στρατηγός Ρότζερς να παρουσιάσει συγκεκριμένες πληροφορίες. Στη συνέχεια ο Στρατηγός Ρότζερς ανέφερε την 24^η-12-1979 στον ΣΑ/ΣΕΒΑΣ ότι πιστεύει ότι θα μπορέσει να συντάξει μια πρόταση που θα δίνει μια προσωρινή στρατιωτική λύση στο πρόβλημα που θα είναι αποδεκτή από Ελλάδα και ΝΑΤΟ (συμπεριλαμβανομένης της Τουρκίας).

⁶²⁷ Ο.π., 529.

4.2.1 Το νέο σχέδιο Ρότζερς – Η επανένταξη ως ελληνοτουρκική διαφορά- Η αμφισβήτηση των επιχειρησιακών ναυτικών και αεροπορικών ορίων. Το νέο σχέδιο Ρότζερς, παρουσιάστηκε, στις 11-2-1980, στη συνάντηση που πραγματοποιήθηκε με τον Έλληνα Α/ΓΕΕΘΑ στη Μονς του Βελγίου.⁶²⁸ Από το προοίμιο ακόμα διαφαινόταν ότι η διαπραγμάτευση μεταξύ Ελλάδος και ΝΑΤΟ αναγόταν επίσημα σε ελληνοτουρκική διαφορά και τίθετο ως προϋπόθεση της οριστικής επανένταξης της Ελλάδος στο ΝΑΤΟ, η επίλυση των υφιστάμενων πολιτικών διαφορών μεταξύ των δυο χωρών. Επίσης, για πρώτη φορά, αμφισβητούνταν ευθέως τα όρια επιχειρησιακής ευθύνης των ελληνικών δυνάμεων στη θάλασσα και στον αέρα. Παράλληλα, στο Ενοποιημένο Σύστημα Αεράμυνας του ΝΑΤΟ,⁶²⁹ δεν περιλαμβάνονταν τα εθνικά ελληνικά RADAR, αλλά μόνο εκείνα του ΝΑΤΟ.⁶³⁰ Επίσης, γινόταν ειδική μνεία για το MC 66/1,⁶³¹ που καθόριζε ότι ο εναέριος χώρος ήταν αυτός που βρισκόταν πάνω από το εθνικό έδαφος και τα χωρικά ύδατα ενώ, δινόταν η δυνατότητα στα τουρκικά αεροσκάφη να εκτελούν επιχειρήσεις Αεράμυνας στο διεθνή εναέριο χώρο του Αιγαίου,⁶³² που περιλαμβανόταν στην περιοχή ευθύνης της Ελλάδας. Τέλος, επιχειρείτο ρύθμιση της παλαιάς επιδίωξης της Τουρκίας για τη μη κατάθεση σχεδίων πτήσεων από στρατιωτικά αεροσκάφη.⁶³³ Αναφορικά με τα ναυτικά θέματα, μνημονεύοντας το MC38/4 και τη φιλοσοφία δράσης των «Δυνάμεων Ειδικού Σκοπού», αμφισβητούσε για πρώτη φορά ευθέως, τα επιχειρησιακά όρια ευθύνης του Διοικητή Ανατολικής Μεσογείου (Α/ΓΕΝ).⁶³⁴

Το γεγονός αυτό προκάλεσε, για μια ακόμα φορά, την έντονη αντίδραση της ελληνικής πλευράς και συγκεκριμένα του Έλληνα Α/ΓΕΕΘΑ, ο οποίος: α/ υπογράμμισε ότι θα έπρεπε να ληφθεί υπόψη ότι η κατάσταση στην περιοχή έχει αλλάξει τελείως λόγω Γιουγκοσλαβίας, β/ ανέφερε ότι για πρώτη φορά αμφισβητούνται ευθέως τα υπάρχοντα αεροπορικά και ναυτικά όρια, γ/ σημείωσε ότι αγνοούνται ή δεν λαμβάνονται υπόψη τα υπάρχοντα και ισχύοντα έγγραφα του ΝΑΤΟ

⁶²⁸ Πηγή 49α, Αρχείο Ιδρύματος Κ. Καραμανλή 42-1845.

⁶²⁹ Στο ΝΑΤΟ αναφέρεται ως ΝΑΤΟ Integrated Air Defence System -NATINADS.

⁶³⁰ Στο ΝΑΤΟ γνωστού ως ΝΑΤΟ Air Defence Ground Environment -NADGE

⁶³¹ Παρ.3 της πρότασης.

⁶³² Παρ.4 της πρότασης.

⁶³³ Παρ.5 της πρότασης.

⁶³⁴ Πηγή 49 α1, Αρχείο Ιδρύματος Κ. Καραμανλή 42-1821.

που καθορίζουν τις διαδικασίες για τις αεροπορικές και ναυτικές επιχειρήσεις και που με αυτά ζει και λειτουργεί η Συμμαχία από παλαιά, ενώ επιζητούνται νέες διαδικασίες αμφιβόλου αποτελεσματικότητας, δ/ επεσήμανε ότι δεν υπήρχε περίπτωση αεροπορικής απειλής της Τουρκίας από δυσμάς, ε/ απέδειξε ότι η φιλοσοφία δράσης των «Δυνάμεων Ειδικού Σκοπού» ήταν ανεφάρμοστη στο Αιγαίο, στ/ ανέφερε τις διαδοχικές προσπάθειες που θα αναγκαζόταν να καταβάλει η Ρωσία στο Αιγαίο, μετά τη διάνοιξη των στενών, για να εξέλθει στη Μεσόγειο, ζ/ υπογράμμισε τη στρατηγική αξία του Αιγαίου και τις δυνατότητες που υπήρχαν για να καταστεί αμυντικά ισχυρότατο, και η/ απέρριψε την εκτέλεση ναυτικών και αεροπορικών ασκήσεων στο Αιγαίο, εκτελουμένων από το Διοικητή Βορείου και Ανατολικής Μεσογείου,⁶³⁵ ως αντίθετη με υπάρχουσες διαδικασίες στο NATO.

Δεδομένου ότι δεν υπήρχε κανένα σημείο σύγκλισης απόψεων και καμία κοινή βάση για περαιτέρω συζήτηση, η προγραμματισθείσα συνάντηση Ρότζερς-Ντάβου στη Νάπολη Ιταλίας, στις 22-2-1980,⁶³⁶ δεν πραγματοποιήθηκε.

Λόγω ματαιώσής της στάλθηκε επιστολή, που επιδόθηκε στο Στρατηγό Ρότζερς στις 22-2-1980, με την οποία εξηγούνται οι λόγοι απόρριψης της πρότασής του και η αποδοχή, από την Ελλάδα, της (αρχικής) συμφωνίας Ντάβου-Χείγκ. Ταυτόχρονα, η ελληνική Κυβέρνηση προέβη σε λεπτομερή δημόσια ανακοίνωση. Την ίδια ημέρα η τουρκική Κυβέρνηση ανήγγειλε την άρση της NOTAM 714 που οδήγησε στην άρση της ελληνικής NOTAM 1157, την επομένη.

Οι εν λόγω σημαντικές εξελίξεις, προκάλεσαν τη σύγκληση της ελληνικής ΜΟΔ (10 έως 15-3-1980) και την, επί των πορισμάτων της, σύγκληση του ΣΑΓΕ στις 26-3-1980. Εκεί αποφασίστηκε να επιδιωχθεί κατά προτεραιότητα : α/ η αποδοχή από τη Συμμαχία της συμφωνίας Χείγκ-Ντάβου, β/ η επανάληψη της χρηματοδότησης έργων κοινής υποδομής, και γ/ η εφαρμογή του γαλλικού προτύπου, της όλης ενέργειας μεθοδευόμενης με τις προτάσεις της ελληνικής ΜΟΔ.⁶³⁷ Δεν είναι σαφές αν η στρατιωτική Ηγεσία της Ελλάδος (ΣΑΓΕ) δεν είχε αντιληφθεί, ως όφειλε, το αδύνατον του εγχειρήματος επανόδου στο NATO με τη μορφή της "ειδικής σχέσης" όπως η περίπτωση της Γαλλίας ή αν προσπαθούσε να θέσει τη δική της ατζέντα, βάσει παλαιότερων απόψεων, φοβούμενη τυχόν επιπτώσεις από χειρισμούς, υπαναχωρήσεις

⁶³⁵ Commander Mediterranean North East -COMEDNOREAST

⁶³⁶ Πηγή 12γ, σ.51.

⁶³⁷ Πηγή 12δ, σ.54-55, παρ. 105-105.

και αδιέξοδα που προκαλούσαν στην Ελλάδα οι θέσεις της Συμμαχίας. Είναι πάντως παράξενο, ότι μετά από αρκετά χρόνια διαπραγματεύσεων, μια απόφαση ΣΑΓΕ ήρθε να ξαναθέσει ξεκάθαρα το θέμα της ειδικής σχέσης βάσει γαλλικού μοντέλου.

4.2.2 Η αλλαγή των διαδικασιών της διαπραγμάτευσης-Νέες προτάσεις Ρότζερς.

Η τελμάτωση της επίλυσης των θεμάτων που εξακολουθούσε να υπάρχει έξι (6) χρόνια μετά τη δήλωση εξόδου της Ελλάδας από το στρατιωτικό σκέλος του ΝΑΤΟ, οδήγησε τον Στρατηγό Ρότζερς, κατόπιν συνεννόησης με τον νέο Α/ΓΕΕΘΑ Στρατηγό Γκράτσιο (νέος Α/ΓΕΕΘΑ), να τροποποιήσει την διαδικασία που προϋπήρχε στις διαπραγματεύσεις Χέιγκ – Ντάβου.⁶³⁸

Έτσι υιοθετήθηκε μια νέα διαδικασία.⁶³⁹ Βάσει αυτής πραγματοποιήθηκαν πολυήμερες συναντήσεις (από 27/6 έως 8/7/1980) στην Αθήνα, μεταξύ του Έλληνα αντιπροσώπου Α΄Υ/ΓΕΕΘΑ Υποστρατήγου Ι. Καρανδρέα και του εκπροσώπου του Στρατηγού Ρότζερς, Συνταγματάρχη (Σχη) Ι. Παπαγεωργίου.⁶⁴⁰

Στις εν λόγω συναντήσεις ο Παπαγεωργίου παρουσίασε εξ αρχής την από 8-4-80 τροποποιημένη πρόταση Ρότζερς που διέφερε της από 11-2-80 πρότασής του σε τρία σημεία.⁶⁴¹ Η πρόταση αυτή απορρίφθηκε άμεσα, κυρίως λόγω της απαράδεκτης, για την Ελλάδα: α/ προβλεπόμενης διαδικασίας εκτέλεσης δραστηριοτήτων Αεράμυνας στο διεθνή χώρο, β/ (παράλληλης) τροποποίησης του Ενοποιημένου Συστήματος Αεράμυνας του ΝΑΤΟ και των σχετικών εγγράφων του, γ/ διαγραφής των εγγράφων MC38/4 και MC 66/1 αλλά και δ/ παράλληλης υιοθέτησης της φιλοσοφίας δράσης των «Δυνάμεων Ειδικού Σκοπού».

Στις εν λόγω συναντήσεις διαμορφώθηκε ένα κείμενο (8-7-1980) με τέσσερεις (4) παραγράφους το οποίο, κατά την άποψη του Σχη Ι. Παπαγεωργίου, θα μπορούσε, μετά από μερική επεξεργασία, να παρουσιαστεί ως νέα πρόταση Ρότζερς.

⁶³⁸ Στην οποία, παρουσιαζόταν ένα κείμενο μιας ολοκληρωμένης πρότασης το οποίο προηγουμένως είχε διαμορφωθεί με την πλήρη σύμπραξη της Τουρκίας.

⁶³⁹ Στην οποία θα συμμετείχε ενεργά και η Ελλάδα στη σύνταξη-διαμόρφωση της νέας πρότασης Ρότζερς.

⁶⁴⁰ Σύμφωνα με Πηγή 12δ, σ. 56, ο Συνταγματάρχης (Σχη) Ι. Παπαγεωργίου είχε πλήρη εξουσιοδότηση από το Στρατηγό Ρότζερς για τις συζητήσεις που έλαβαν χώρα στην Αθήνα).

⁶⁴¹ Ο.π., είχαν αφαιρεθεί οι παράγραφοι που αναφερόταν στα σχέδια πτήσεων (παρ.5), στην άρση των NOTAMΣ 714 και 1175 (παρ.6) και την εκτέλεση τουρκικών ασκήσεων στο Αιγαίο (παρ.7γ).

Στο κείμενο αυτό, διαχωριζόταν οι ελληνοτουρκικές διαφορές από τις προσωρινές στρατιωτικές διευθετήσεις του ΝΑΤΟ.⁶⁴² Επίσης, συνδεόταν με τη Συμφωνία Χέιγκ-Ντάβου, αφού αναφερόταν ξεκάθαρα ότι το κείμενο αυτό αποτελούσε αναπόσπαστο μέρος των ελληνικών απαντήσεων στην Ομάδα Ανοικτής Σύνθεσης. Παράλληλα, συμπεριλαμβανόταν παράγραφος βάσει της οποίας η Ελλάδα δεχόταν όλα τα έγγραφα του ΝΑΤΟ, ώστε να μη γίνει μεμονωμένη αναφορά στα MC 66/1 και MC 57/3, τα οποία, κατά την ελληνική άποψη, δημιουργούσαν προβλήματα και ασύμφορες δεσμεύσεις.⁶⁴³ Με τη νέα διατύπωση επίσης των αεροπορικών θεμάτων,⁶⁴⁴ το θέμα των αεροπορικών ορίων της ανταλλαγής πληροφοριών αφήνονταν να ρυθμιστεί μετά την επανένταξη της Ελλάδας, σε συζητήσεις μεταξύ των 6^{ου} και 7^{ου} Αεροπορικών Στρατηγείων σε συνεννόηση με τον Διοικητή Αεροπορικών Δυνάμεων Νοτίου Ευρώπης, στα πλαίσια του Ενοποιημένου Συστήματος Αεράμυνας του ΝΑΤΟ και των εγχειριδίων που το υποστήριζαν.⁶⁴⁵ Παράλληλα, δεν μνημονευόταν η MC 66/1 και γινόταν διορθώσεις διατυπώσεων υπέρ της Ελλάδος.

Αναφορικά με τα ναυτικά θέματα,⁶⁴⁶ υπήρξαν δυο διαφορετικές διατυπώσεις για έγκριση. Η μία ήθελε τον Αρχιστράτηγο Συμμαχικών Δυνάμεων Νοτίου Ευρώπης και τον Διοικητή των Ναυτικών Συμμαχικών Δυνάμεων Νοτίου Ευρώπης να υποχρεούνται να μεταβιβάσουν, τον Επιχειρησιακό Έλεγχο της ναυτικής δύναμης κινούμενης στη περιοχή του Διοικητή Ανατολικής Μεσογείου (Α/ΓΕΝ), στον εν λόγω Διοικητή. Η άλλη έδινε μεγαλύτερη ευχέρεια στη μη μεταβίβασή του ή στη μεταβίβασή του σε Διοικητή εν πλω. Ήταν βέβαια γνωστό ότι, προ του 1974, ο Επιχειρησιακός Έλεγχος μιας ναυτικής δύναμης που κινείτο στη περιοχή του Διοικητή Ανατολικής Μεσογείου συνήθως δεν μεταβιβαζόταν στον Διοικητή Ανατολικής Μεσογείου από τον Διοικητή των Ναυτικών Συμμαχικών Δυνάμεων Νοτίου Ευρώπης.⁶⁴⁷

⁶⁴² Ο.π., παρ.1- πρόταση Ελλάδας.

⁶⁴³ Ο.π., παρ.2-πρόταση Ελλάδας.

⁶⁴⁴ Ο.π., παρ. 3- πρόταση Παπαγεωργίου.

⁶⁴⁵ Όπως σειρά κειμένων 355 του COMAIRSOUTH στα οποία σαφώς καθοριζόταν τα όρια της περιοχής EW41 αλλά και η γραμμή CROSS TELL μεταξύ Ελλάδος και Τουρκίας που συνέπιπτε με τη γραμμή του FIR ΑΘΗΝΩΝ.

⁶⁴⁶ Παρ. 4.

⁶⁴⁷ Πηγή 53, Αρχείο Ιδρύματος Κ. Καραμανλή 42-1859-60 και 1861-62.

Επί της διαδικασίας, θα μπορούσαμε να επισημάνουμε ότι μέχρι τις εν λόγω συζητήσεις, παρουσιαζόταν από το ΝΑΤΟ στην ελληνική πλευρά μια πρόταση, που ήταν σχεδόν βέβαιο ότι είχε συνταχθεί με τουρκική σύμπραξη. Οι εν λόγω προτάσεις όμως διαμορφώθηκαν με τη βοήθεια της ελληνικής πλευράς, χωρίς βέβαια να είναι γνωστός ο βαθμός συνεργασίας με τη Τουρκία. Συνεπώς, για το ΓΕΕΘΑ, δεν θεωρείτο σωστό να δοθεί οριστική απάντηση επί των προτάσεων Παπαγεωργίου, πριν γίνει γνωστή η τελική πρόταση Ρότζερς. Επί της ουσίας, η αοριστία και γενικότητα της διατύπωσης της πρότασης φαινόταν να διευκολύνει την αποδοχή των προτάσεων και από τις δυο πλευρές, χωρίς όμως να λύνει τα επίμαχα θέματα/προβλήματα, τα οποία μετέθετε χρονικά για επίλυση μετά την επανασύνδεση.

Η εν λόγω πρόταση διαφοροποιούνταν από τη Συμφωνία Ντάβου-Χέιγκ, αφού εκείνη προέβλεπε τα όρια των περιοχών Έγκαιρης Προειδοποίησης και επιθετικών αεροπορικών επιχειρήσεων, σε αντίθεση με την πλέον πρόσφατη που δεν γινόταν μνεία της εν λόγω περιοχής.⁶⁴⁸ Πλην όμως, θα μπορούσαμε να πούμε ότι μέσω της αναφοράς στο Ενοποιημένο Σύστημα Αεράμυνας του ΝΑΤΟ και της σειράς εγχειριδίων (σειρά 355) του Διοικητή των Ναυτικών Συμμαχικών Δυνάμεων Νοτίου Ευρώπης, γινόταν εμμέσως αποδεκτά τα προ του 1974 όρια. Αναφορικά με τα ναυτικά θέματα, η Συμφωνία Ντάβου-Χέιγκ αναφερόταν στη λειτουργία του Διοικητή Ανατολικής Μεσογείου βάσει των MC 36/2, 38/3, 38/4, τα οποία ενίσχυαν τις ελληνικές θέσεις (αναφορικά με όρια περιοχής ελέγχου Ανατολικής Μεσογείου), ενώ το υπό επεξεργασία κείμενο/πρόταση έκανε μνεία μόνο σε κείμενα ΝΑΤΟ, τονίζοντας μόνο το MC57/3 για την μεταβίβαση του Επιχειρησιακού Ελέγχου. Εν κατακλείδι, η νέα πρόταση, φαινόταν καλύτερη της προηγούμενης στις 11-2-1980.⁶⁴⁹

4.2.3 Η “ολοκληρωμένη” πρόταση Ρότζερς. Η εξέλιξη αυτή, παράλληλα με την επίσκεψη στην Τουρκία του Στρατηγού Ρότζερς και της συνάντησής του (στις 21-7-1980) με τον Στρατηγό Εβρέν, οδήγησε σε νέα συνάντηση των Γκράτσιου-Ρότζερς στο Λονδίνο (1-8-1980). Εκεί συζητήθηκαν οι νέες προτάσεις Ρότζερς. Εκτίμηση του Ρότζερς ήταν η θετική κατάληξη της διαδικασίας μέχρι το τέλος του ίδιου μήνα. Στη συνέχεια θα ζητούσε, από το βοηθό του ΓΓ του ΝΑΤΟ Λούνς τη σύγκληση της

⁶⁴⁸ Στα θέματα 4 και 6.

⁶⁴⁹ Πηγή 49α1.

Επιτροπής Αμυντικού Σχεδιασμού, στην οποία προτίθετο να ανακοινώσει τη συμφωνία επανεντάξεως της Ελλάδος στη Συμμαχία και να προβεί σε ανακοίνωση τύπου περί αυτού. Μετά την έγκριση των ανωτέρω, θα άρχιζε, αφενός, η άμεση υλοποίηση της επανένταξης, με άμεση ενέργεια την τοποθέτηση του Διοικητού του 7^{ου} Αεροπορικού Στρατηγείου και αφετέρου, θα συνεχιζόταν η συζητήσεις σε επίπεδο επιτελών.

Αν και ο Στρατηγός Γκράτσιος αρχικά συμφώνησε με τα παραπάνω, με την επιστροφή του στην Αθήνα, μέρος των αλλαγών της πρότασης Ρότζερς,⁶⁵⁰ θεωρήθηκε απαράδεκτο. Το απαράδεκτο των προτάσεων βασιζόταν στο γεγονός ότι, οι τροποποιήσεις προέβλεπαν τον εκ νέου καθορισμό της ζώνης ανταλλαγής πληροφοριών ιχνών αεροσκαφών και τη χρήση μόνο των RADAR NATO βάσει του Μνημονίου της Στρατιωτικής Επιτροπής στις 27-10-1978,. Παράλληλα, είχαν αφαιρεθεί οι φράσεις που αναφερόταν στα κείμενα του NATO, τα σχετικά με τη διεξαγωγή των αεροπορικών και ναυτικών επιχειρήσεων.⁶⁵¹ Αυτό, οδήγησε στην αποστολή μιας νέας επιστολής (2-8-1980) και στη συνέχιση των συνομιλιών σε επίπεδο επιτελών.⁶⁵² Έτσι, για την αποσαφήνιση των ελληνικών θέσεων ο Υπτιγος Καρανδρέας συναντήθηκε στις 4 και 5-4-1980 αντίστοιχα με τους Σχη Παπαγεωργίου και Στρατηγό Ρότζερς. Στον πρώτο ανέφερε κυρίως τις ελληνικές θέσεις που θεωρούνταν αμετάβλητες και στις οποίες θα έπρεπε να συμφωνήσουν, τόσο ο Στρατηγός Ρότζερς όσο και η τουρκική πλευρά, ώστε να συνεχιστούν οι συνομιλίες. Στη συνάντησή του με το Στρατηγό Ρότζερς, αυτός υπογράμμισε ότι *“είμαστε πολύ κοντά σε μια λύση”* και ότι θα υποστήριζε τις ελληνικές θέσεις στους Τούρκους. Παράλληλα, πρότεινε να παρουσιάσει στους Τούρκους *“μια ολοκληρωμένη πρόταση”* που θα περιλάμβανε και τα προς διαπραγμάτευση σημεία της ελληνικής πρότασης, που η ελληνική πλευρά επιθυμούσε να συζητήσει σε δεύτερη φάση. Σε περίπτωση αποδοχής της προτάσεώς του αυτής θα ακολουθούσαν συνομιλίες στην Αθήνα, με τον εκπρόσωπό του Σχη Παπαγεωργίου, ώστε να συνταχθεί η προαναφερθείσα *“ολοκληρωμένη πρόταση”*.

⁶⁵⁰ Σύμφωνα με Πηγή 14δ, η αναφερόμενη αλλαγή με την προσθήκη στο κείμενο της φράσης *‘MEMORANDUM της MC’* που αποτελούσε επιθυμία της Άγκυρας –βάσει των όσων είχε αναφέρει ο Στρατηγός Ρότζερς στη Συνάντηση του Λονδίνου- θεωρήθηκε από Ελληνικής πλευράς ως *“απαράδεκτη”*.

⁶⁵¹ Πηγή 13 , σ.8, παρ.4γ(4)(β).

⁶⁵² Με επικεφαλής τους Υποστράτηγο (Υπτιγο) Καρανδρέα και (εκ μέρους του Στρατηγού Ρότζερς) Συνταγματάρχη (Σχη) Ι. Παπαγεωργίου.

Σχεδόν παράλληλα υπήρξαν συναντήσεις επιτελών μεταξύ 7 και 12-8-1980, όπου βρέθηκε αποδεκτή λύση στα ναυτικά και αεροπορικά θέματα ενδιαφέροντος της ελληνικής πλευράς. Θα έπρεπε όμως να συμφωνήσει και η Τουρκία, ώστε να μην υπάρξουν προβλήματα στη συζήτηση επανένταξης στο ΝΑΤΟ.⁶⁵³

Με τις συζητήσεις στην Άγκυρα που έγιναν μεταξύ 18 και 21-8-1980, διαμορφώθηκε νέα πρόταση (πρόταση Ρότζερς), που υποβλήθηκε στην ελληνική πλευρά στις 27-8-1980. Αυτή, διέφερε σε βασικά σημεία από τα συμφωνηθέντα στις συζητήσεις που προηγήθηκαν στην Αθήνα και ως εκ τούτου απορρίφθηκε άμεσα με την επισήμανση του ΓΕΕΘΑ περί διακοπής των συνομιλιών. Για το ελληνικό ΓΕΕΘΑ είχαν εξαντληθεί όλα τα περιθώρια διευθετήσεων στο επίπεδό του. Ως εκ τούτου, το όλο θέμα θα έπρεπε να παραπεμφθεί στην ελληνική Κυβέρνηση για εξεύρεση πολιτικής λύσης.

Η νέα αυτή εξέλιξη οδήγησε στην διατύπωση μιας νέας πρότασης εκ μέρους του Στρατηγού Ρότζερς και στην επιθυμία του για νέα συνάντηση με τον Στρατηγό Γκράτσιο. Αυτή όμως -σύμφωνα με τις ελληνικές θέσεις- θα μπορούσε να πραγματοποιηθεί ΜΟΝΟ σε περίπτωση που οι ελληνικές θέσεις θα γινόταν αποδεκτές, τόσο από το Στρατηγό Ρότζερς όσο και από την Τουρκία.

Εν τω μεταξύ, στις 12-9-1980, έγινε το πραξικόπημα στην Τουρκία κατά το οποίο ο Στρατηγός Εβρέν ανέτρεψε την κυβέρνηση του Ντεμιρέλ σε μια εποχή που η γεωστρατηγική σημασία της Τουρκίας αυξάνονταν αισθητά λόγω της Σοβιετικής εισβολής στο Αφγανιστάν και της Ιρανικής επανάστασης που ανέτρεψε το φιλοαμερικανικό καθεστώς και στέρησε τις ΗΠΑ ένα από τους πλέον σημαντικούς συμμάχους της. Το πόσο το πραξικόπημα βοήθησε την εξέλιξη των συζητήσεων επανόδου της Ελλάδας στο ΝΑΤΟ δεν είναι ξεκάθαρο. Αλλά είναι λογικό να πιστεύεται ότι με δεδομένη την πλήρη υποστήριξη των ΗΠΑ στο νέο καθεστώς και ενδεχομένως και την υποκίνηση του πραξικοπήματος, οι Στρατηγοί είχαν κάθε λόγο να ευθυγραμμιστούν με τα σχέδια των ΗΠΑ. Παράλληλα στην Ελλάδα φαινόταν βέβαιη η άνοδος του ΠΑΣΟΚ στην εξουσία με συνθήματα που δεν εξασφάλιζαν μια εποικοδομητική συνεργασία Ελλάδος-ΝΑΤΟ.

Η πρόταση Ρότζερς έτυχε αποδοχής από την ελληνική πλευρά και, οδήγησε, αφενός στη σύνταξη της νέας *“ολοκληρωμένης πρότασης”* όπως ο ίδιος την

⁶⁵³ Πηγή 12δ, σ.58-59.

αποκαλούσε (8 και 9-9-1980) στην Αθήνα και, αφετέρου, στην εκ νέου συνάντηση των Α΄Υ/ΓΕΕΘΑ και Ρότζερς, στις 10-10-1980 στη Μονς. Εκεί παρουσιάστηκε η νέα του πρόταση που οδήγησε στη σύγκληση της Κυβερνητικής Επιτροπής στο γραφείο του Έλληνα Π/Θ στις 15-10-1980, η οποία αποφάσισε να συμφωνήσει με την από 10-10-1980 πρόταση Ρότζερς, εφόσον γινόταν μερικές τροποποιήσεις.⁶⁵⁴ Συγκεκριμένα εκτιμήθηκε ότι:⁶⁵⁵

1. Η παράγραφος 1, αποτελούσε αποποίηση ευθυνών (πολιτικό *''disclaimer''*) και αποσύνδεε τις στρατιωτικές διευθετήσεις, που σχετίζονταν με την επανένταξη της Ελλάδος στην Ενοποιημένη Δομή της Συμμαχίας, με τις διμερείς διαφορές που υπήρχαν μεταξύ της Ελλάδος και της Τουρκίας, ενώ ανέφερε ότι οι συμφωνίες που θα γίνουν για τη βελτίωση της αμυντικής ικανότητας και αποτελεσματικότητας της Συμμαχίας δεν θα μπορούσαν να αποτελέσουν προηγούμενο μελλοντικών διμερών συμφωνιών. Οι διαφορές απόψεων (σε θέματα διευθετήσεων Διοικήσεων NATO) τίθετο κατά μέρος, ενώ οι λεπτομέρειες στη συνέχεια του κειμένου εξυπηρετούσαν σκοπούς NATO και, μαζί με τις απαντήσεις της Ελλάδας στην Ομάδα Ανοικτής Σύνθεσης, συνιστούσαν προσωρινές στρατιωτικο-τεχνικές διευθετήσεις για την επανασύνδεση της Ελλάδος με την Ενοποιημένη Δομή της Συμμαχίας.

2. Στην παράγραφο 2 του κειμένου, προσδιοριζόταν ότι η Ελλάδα αποδεχόταν όλα τα εγχειρίδια της Στρατιωτικής Επιτροπής του NATO και όλα τα άλλα σχετικά έγγραφα στα οποία είχε συμφωνήσει ως βάση επανασύνδεσης. Η Ελλάδα, επ' αυτού, διατηρούσε τις επιφυλάξεις της -όπου αυτές είχαν διατυπωθεί - και επιφύλασσόταν να καθορίσει τη θέση της σε όλα τα έγγραφα τα οποία είχαν εγκριθεί χωρίς τη συμμετοχή της. Η διατύπωση της παρ.2 του κειμένου ότι *'' βάση της επανασύνδεσης των δυνάμεων (της Ελλάδος) αποτελούν όλα τα MC και τα λοιπά σχετικά έγγραφα ''*στα οποία η Ελλάδα είχε συμφωνήσει, αποτελούσε πολύ ισχυρό σημείο υποστήριξης των ελληνικών εθνικών συμφερόντων. Δεδομένου ότι, βάσει της εν λόγω διατάξεως, η Ελλάδα θα μπορούσε να επικαλεσθεί τα MC 38/4 και τις σειρές 355 του Αεροπορικού Στρατηγείου Νοτίου Ευρώπης, το Γενικό Σχέδιο Άμυνας του Διοικητού των Ναυτικών Συμμαχικών Δυνάμεων Νοτίου Ευρώπης κλπ.

⁶⁵⁴ Μετά από εισήγηση του Α΄ Υ/ΓΕΕΘΑ.

⁶⁵⁵ Πηγή 13, σ.10, παρ.5.

3. Στην παράγραφο 3 του κειμένου, καθοριζόταν ότι τις διευθετήσεις για την Αεράμυνα θα επεξεργαζόταν οι Διοικητές των 6^{ου} και 7^{ου} Αεροπορικού Στρατηγείου με το Διοικητή Αεροπορικών Δυνάμεων Νοτίου Ευρώπης. Η ανταλλαγή πληροφοριών Αεράμυνας θα γινόταν μέσω των νατοϊκών RADAR (εξάλλου δεν θα μπορούσε να γίνει με άλλο τρόπο) και οι προσωρινές διαδικασίες θα γινόταν βάσει των ισχυόντων εγχειριδίων, που με βάση την ελληνική εκτίμηση, ήταν θετικά για την Ελλάδα.⁶⁵⁶

4. Ήταν θετικά, για τις ελληνικές θέσεις, τα αναφερόμενα στην οργάνωση Αεράμυνας και την παραδοχή ότι αυτή θα γίνεται με βάση όλες τις δυνάμεις και ευκολίες που θα διατίθεντο. Έτσι θα μπορούσαν να διατεθούν στο NATO RADAR και αεροδρόμια του Αιγαίου. Επομένως, στις μελλοντικές διαπραγματεύσεις για τον καθορισμό ορίων περιοχών των 6^{ου} και 7^{ου} Αεροπορικού Στρατηγείου, η Ελλάδα θα διέθετε ισχυρά επιχειρήματα από στρατιωτικο-τεχνικής πλευράς. Εδώ, θα πρέπει να σημειωθεί ότι, η ελληνική πλευρά γνώριζε ότι με την εν λόγω θέση/αποδοχή του κειμένου, ουσιαστικά αποδεχόταν, εμμέσως πλην σαφώς, τη διεξαγωγή συζητήσεων για τον καθορισμό περιοχών Αεράμυνας (τα οποία θα έπρεπε ούτως ή άλλως να καθοριστούν δεδομένης της δημιουργίας δυο νέων Στρατηγείων), ενώ στη λεγόμενη συμφωνία Ντάβου-Χέιγκ αναφέρονταν ότι οι αρμοδιότητες (ανατολικά) του 7^{ου} Αεροπορικού Στρατηγείου θα επεκτείνονταν στις ίδιες περιοχές για τις οποίες ήταν υπεύθυνο το 28^ο ΑΤΑΔ προ του 1974. Επομένως, θα έπρεπε να αναμένεται ότι οι συζητήσεις για το θέμα θα ήταν επίπονες και το αποτέλεσμα δεν θα ήταν δυνατόν να προβλεφθεί την περίοδο εκείνη, δεδομένου ότι οι συζητήσεις θα διεξάγονταν μεταξύ δυο νατοϊκών Διοικήσεων υπό την επιδιαιτησία του Διοικητού Αεροπορικών Δυνάμεων Νοτίου Ευρώπης, που αποτελούσε το προϊστάμενο κλιμάκιο. Επίσης, η ελληνική πλευρά θα έπρεπε να ενθυμείται ότι, στο παρελθόν, τα όρια της περιοχής ευθύνης των αεροπορικών Διοικητών οριζόταν με διαταγή SACEUR.

5. Στην παράγραφο 4 ρυθμιζόταν επίσης, σε προσωρινή όμως βάση, το θέμα Διοίκησης και Ελέγχου των ναυτικών Δυνάμεων στη Μεσόγειο και στη Μαύρη Θάλασσα, με την παρατήρηση ότι τα "δογματικά θέματα" θα αντιμετωπιστούν στο μέλλον, σύμφωνα με τις ισχύουσες διαδικασίες. Το σημαντικό στοιχείο ήταν ότι : α/ στο εν λόγω κείμενο προβλεπόταν η μεταβίβαση του Επιχειρησιακού Ελέγχου σε

⁶⁵⁶ Όπως το AIRSOUTH MANUAL 355.

συνεννόηση με τους υποταγμένους Διοικητές, β/ η μεταβίβαση θα γινόταν στον κατάλληλο Διοικητή, δηλαδή κατά την ελληνική ερμηνεία στον Έλληνα Διοικητή για την περιοχή του Αιγαίου, γ/ σύμφωνα με το νατοϊκό κείμενο MC 57/3 οι νατοϊκοί Διοικητές μπορούσαν κατά την κρίση τους να διατηρούν ή να μεταβιβάζουν τον Επιχειρησιακό Έλεγχο και, δ/ η μεταβίβαση, των εν λόγω αρμοδιοτήτων, θα υλοποιείτο σύμφωνα με τα σχετικά εγχειρίδια στα οποία συμπεριλαμβανόταν και το Σχέδιο Άμυνας⁶⁵⁷ του Διοικητού των Ναυτικών Συμμαχικών Δυνάμεων Νοτίου Ευρώπης.

Συμπερασματικά, προκύπτει ότι η Ελλάδα θεωρούσε ότι με το εν λόγω κείμενο/πρόταση Ρότζερς, εφόσον γινόταν αποδεκτό από όλες τις πλευρές, επιτυγχάνονταν η επανένταξή της, χωρίς να γίνουν ρυθμίσεις που θα μετέβαλαν το προηγούμενο (προ του 1974) καθεστώς Διοίκησης και Ελέγχου στο Αιγαίο. Συνεπώς, παρακάμπτονταν το τουρκικό veto. Δηλαδή, η επανασύνδεση της Ελλάδος με το ΝΑΤΟ θα γινόταν με βάση τα έγγραφα ΝΑΤΟ. Αυτά που η ελληνική πλευρά είχε κατά το παρελθόν αποδεχτεί και, κατά την ελληνική ερμηνεία, σήμαινε ότι θα χρησιμοποιούνταν ισχύοντα έγγραφα που καθόριζαν τα όρια των περιοχών. Είτε αφορούσαν: α/ σε αεροπορικά όρια, (όπως το 355-1 που καθόριζε την περιοχή Έγκαιρης Προειδοποίησης 41, το 355-3 που καθόριζε τη ζώνη ανταλλαγής πληροφοριών ιχνών αεροσκαφών μεταξύ Ελλάδος-Τουρκίας και το ΓΕΣΑ^{658/6}ο Αεροπορικό Στρατηγείο που καθόριζε την περιοχή επιθετικών επιχειρήσεων της 28^{ης} ΑΤΑ), είτε β/ σε ναυτικά όρια (όπως το MC 38/4 που καθόριζε την περιοχή του Διοικητή Ανατολικής Μεσογείου και το Γενικό Σχέδιο Άμυνας/Διοικητού των Ναυτικών Συμμαχικών Δυνάμεων Νοτίου Ευρώπης που καθόριζε, με εξαιρέσεις, ότι ο Επιχειρησιακός Έλεγχος θα ενασκείται από τους Διοικητές περιοχών (Διοικητής Ανατολικής Μεσογείου)).⁶⁵⁹

Η Ελλάδα πάντως, εμμέσως ή αμέσως, αποδεχόταν τη συζήτηση αναφορικά με το διακανονισμό θεμάτων Διοίκησης και Ελέγχου και γνώριζε ότι η εμμονή στις θέσεις της δεν θα ήταν εύκολη. Αλλά δεν διεκδικούσε κάτι από αυτά που οι Τούρκοι είχαν πριν το 1974. Παράλληλα, γνώριζε ότι τα επιχειρήματα των Τούρκων για μη

⁶⁵⁷ Γενικό Σχέδιο Άμυνας (General Defence Plan).Ενίοτε εσφαλμένα χρησιμοποιείται και ως σύντμηση του Χερσαίου Σχεδίου Άμυνας (Ground Defence Plan).

⁶⁵⁸ Έλληνας Α/ΓΕΝ .

⁶⁵⁹ Πηγή 13, σ.λ12 παρ.6.

ικανοποιητικές διευθετήσεις Διοίκησης και Ελέγχου στη ΝΑ Πτέρυγα της Συμμαχίας είχαν βάση, αφού συμφωνούσαν με την ήδη εκφρασθείσα άποψη της πλειοψηφίας των μελών της Στρατιωτικής Επιτροπής, βάσει της οποίας, οι προ του 1974 ρυθμίσεις δεν ήταν πλήρως ικανοποιητικές από στρατιωτικής πλευράς. Έτσι τίθετο στην Ελλάδα το ουσιαστικό ερώτημα εάν, από πλευράς τακτικής και μόνο, ήταν καλύτερα να αντιμετωπιστούν τα θέματα αυτά, ευρισκόμενη (η Ελλάδα) εντός της Στρατιωτικής Δομής της Συμμαχίας με πλήρη δικαιώματα σε όλα τα foras ή να συζητηθούν υπό καθεστώς ένταξης, που η Ελλάδα βρισκόταν την εποχή εκείνη. Η εισήγηση, του Υποστράτηγου Καρανδρέα στον Α/ΓΕΕΘΑ, ήταν ότι «...τουλάχιστον πρέπει να δοκιμάσουμε. Αν στο μέλλον και αφού όλες οι προσπάθειες ρυθμίσεως των στρατιωτικών θεμάτων αποτύχουν και επιχειρηθεί στο στρατιωτικό επίπεδο η επιβολή λύσεων, αντίθετων προς τα πάγια εθνικά μας συμφέροντα, η υπεύθυνος κυβέρνηση της χώρας διατηρεί όλα τα "OPTIONS" να ενεργήσει αναλόγως».⁶⁶⁰

4.2.4 Η τελική αποδοχή επανένταξης της Ελλάδος στο στρατιωτικό σκέλος του NATO στην Επιτροπή αμυντικού Σχεδιασμού του 1980 – Οι πρώτες ενέργειες.

Τα παραπάνω οδήγησαν στην εκ νέου συνάντηση των Στρατηγών Ρότζερς και Γκράτσιου στις 16-10-1980 στη Νάπολη της Ιταλίας κατά την οποία ο πρώτος αποδέχτηκε τις ελληνικές θέσεις/τροποποιήσεις. Αυτό οδήγησε στην τελική αποδοχή του κειμένου και από την ελληνική Κυβέρνηση, η οποία τηρείτο συνεχώς ενήμερη επί των εξελίξεων των διαπραγματεύσεων στο στρατιωτικό επίπεδο.⁶⁶¹

Στις 17-10-1980, κατά την επιστροφή του Στρατηγού Ρότζερς από την Άγκυρα, όπου υπήρξε συνάντηση των Στρατηγών Ρότζερς-Εβρέν, έγινε γνωστό ότι και η Τουρκία τελικώς συμφώνησε με τη πρόταση Ρότζερς και συμφωνήθηκε η έκτακτη σύγκληση της Επιτροπής Αμυντικής Σχεδίασης στις 20-10-1980, προκειμένου να αποφασιστεί η επιστροφή της Ελλάδος στη Στρατιωτική Δομή της Συμμαχίας.

Η σύσκεψη διεξήχθη αρχικά χωρίς τον Έλληνα Μόνιμο Αντιπρόσωπο στο NATO (ΜΑΒΑΣ) και, αφού ζητήθηκε από τον ΓΓ του NATO Λούνς και δόθηκε η επιβεβαίωση της αποδοχής της πρότασης Ρότζερς από τον Τούρκο ΜΑΒΑΣ, εκλήθη και ο Έλληνας ΜΑΒΑΣ στην Επιτροπή Αμυντικής Σχεδίασης. Η παρουσία του έκτοτε

⁶⁶⁰ Ως τελικός υπογράφων την Πηγή 13, τη 15^η-10-1980.

⁶⁶¹ Στις 17-10-1980 η πρόταση Ρότζερς έγινε αποδεκτή παμψηφεί από το ΣΑΓΕ με σχετική του υψηλής διαβάθμισης Γνωμάτευση.

θα ήταν συνεχής. Η σύσκεψη ολοκληρώθηκε με την ομόφωνη απόφαση επανένταξης της Ελλάδος στο στρατιωτικό σκέλος του NATO.

Η απόφαση επανένταξης στο στρατιωτικό σκέλος του NATO με την αποδοχή του σχεδίου Ρότζερς,⁶⁶² ελήφθη από την ελληνική Κυβέρνηση και εγκρίθηκε από το ελληνικό Κοινοβούλιο χωρίς να είναι γνωστή, ούτε καν, στους βουλευτές, με το αιτιολογικό ότι το NATO λόγω υψηλής διαβάθμισης είχε απαγορεύσει τη δημοσιοποίηση του κειμένου συμφωνίας, αίτημα το οποίο είχε γίνει αποδεκτό από την ελληνική Κυβέρνηση.⁶⁶³

Φαινόταν ότι μια μακρά και επίπονη διαδικασία διαπραγματεύσεων έφτανε στο τέλος της και, η Ελλάδα, επανεντασσόταν στο στρατιωτικό σκέλος της Συμμαχίας.

Στις μελλοντικές συζητήσεις, οσάκις η επιβράδυνση της όλης διαδικασίας συζητήσεων εξυπηρετούσε την Ελλάδα, εκτιμήθηκε ότι θα μπορούσε να χρησιμοποιηθεί ως επιχείρημα το απόσπασμα εγγράφου του Διεθνούς Επιτελείου,⁶⁶⁴ που αναφέρεται στην εξέταση από τον SACEUR της στρατιωτικής καταλληλότητας του επιχειρησιακού σχεδίου 1981-85 και το σχετικό βαθμό κινδύνου. Εκεί εκτιμάτο ότι «.. η επανένταξη της Ελλάδας στη στρατιωτική Δομή είναι μόνο η αρχή της μακρόχρονης διαδικασίας επίλυσης των ρυθμίσεων Διοίκησης στη Νότια Πτέρυγα».⁶⁶⁵

Η πρώτη ενέργεια της Ελλάδας, μετά την επανένταξή της, ήταν η διαβίβαση, στις 25-10-1980, πληροφοριών «Έγκαιρης Προειδοποίησης» από το Αρχηγείο Τακτικής Αεροπορικής Δύναμης (ΑΤΑΔ)⁶⁶⁶ (όπως μετονομάστηκε η 28^η ΤΑΔ) για την

⁶⁶² Για το περιχόμενο της Συμφωνίας βλ. Σαζανίδης Χ,(1987), σ. 217-225.

⁶⁶³ Σύμφωνα με Ριζοσπάστης, (2002), σ.8, χαρακτηριστική είναι η δήλωση του ΥΕΘΑ Ε. Αβέρωφ: «Η (όποια συμφωνία) έχει ένα μόνο μειονέκτημα: ότι δεν μπόρεσε να έλθει εις δημοσιότητα. Δεν έρχεται στη δημοσιότητα διότι, δυστυχώς, έτυχε υψηλού βαθμού διαβαθμίσεως εις το NATO και το βαθμό αυτό της διαβαθμίσεως, δεν είναι δυνατόν εμείς να τη φέρουμε στη δημοσιότητα». Σύμφωνα επίσης με τον Πρωθυπουργό Γ. Ράλλη η Ελλάδα επανήλθε στο στρατιωτικό σκέλος του NATO, γιατί δε ήθελε «.. η Τουρκία να είναι ο μόνος αποδέκτης των πιστώσεων για την υποδομή, για την εκπαίδευση και για τον εξοπλισμό».

⁶⁶⁴ Έγγραφο IMSWM-CGB-244-80(SD) της 3-11-1980 με θέμα *Military Suitability of 1981-85 Force Plan and the Associated Degree of Risk*.

⁶⁶⁵ Πηγή 14ε, σ.2-3, παρ. 8.

⁶⁶⁶ Πηγή 12ε, σ.2, παρ. 5.

περιοχή Έγκαιρης Προειδοποίησης 41,⁶⁶⁷ με σκοπό, η επανένταξη να αποτελέσει ακόμα ένα στοιχείο κατοχύρωσης της εν λόγω περιοχής. Παράλληλα, στις 18-11-1980 καθορίστηκαν, οι εθνικές θέσεις και δόθηκαν κατευθύνσεις για το χειρισμό των θεμάτων που είχαν σχέση με την επανένταξη, ιδιαίτερα σε ότι αφορούσε τα ναυτικά και αεροπορικά θέματα.⁶⁶⁸ Παράλληλα, στις 12-11-1980, αποφασίστηκε σε σύσκεψη στο ΓΕΕΘΑ,⁶⁶⁹ η επαναλειτουργία της διαδικασίας ανταλλαγής πληροφοριών από 210600Z ΟΚΤ 10.

Όμως στις 31-10-1980 υπήρξε η ενημέρωση,⁶⁷⁰ ότι η Τουρκία ενδεχομένως να πρόβαλε προσκόμματα στη χρηματοδότηση των ελληνικών έργων υποδομής ΝΑΤΟ, βασιζόμενη στο από 27-10-1978 έγγραφο της Στρατιωτικής Επιτροπής.⁶⁷¹ Βάσει αυτού, η πλήρης συμμετοχή της Ελλάδος στο Πρόγραμμα Υποδομών ΝΑΤΟ θα γινόταν, αφού θα είχε υλοποιηθεί η Νέα Δομή Διοίκησης της Συμμαχίας. Την ισχύ βέβαια του εν λόγω εγγράφου, η ελληνική πλευρά δεν την αποδεχόταν, δεδομένου ότι, αφενός 'το αγνοούσε',⁶⁷² αφετέρου, ερχόταν σε αντίθεση με τις απαντήσεις της στο ερωτηματολόγιο της Επιτροπής Ανοικτής Σύνθεσης.⁶⁷³ Για το λόγο αυτό προέβη σε σχετικές ενέργειες.⁶⁷⁴

Στο πλαίσιο των διαδικασιών επανόδου της Ελλάδος με το στρατιωτικό σκέλος του ΝΑΤΟ, συνεκλήθη, στις 21-11-1980, το ΣΑΓΕ, το οποίο, αναφορικά με την

⁶⁶⁷ Σύμφωνα με ΠΗΓΗ 14 η.: «Η περιοχή EW41 καθορίζεται στην SOP3180/14-9-1/1976 της 4^{ης} Μαρτίου του 1977 του SACEUR διατηρηθείσα και με την 3η τροποποίηση του 1980 του SACEUR».

⁶⁶⁸ Πηγή 60 και Πηγή 61 .

⁶⁶⁹ Πηγή 12ε, σ. 3.

⁶⁷⁰ Πηγή 62.

⁶⁷¹ Το έγγραφο MCM-CGG-61-78, της 21-10-1978, συντάχθηκε χωρίς τη συμμετοχή της Ελλάδος και δεν είχε κοινοποιηθεί επισήμως σε αυτήν.

⁶⁷² Η άγνοια κειμένων του ΝΑΤΟ, εκ μέρους της ελληνικής πλευράς, αντιμετωπίστηκε για πολλά έτη και ίσως υπάρχουν ακόμα και σήμερα σημαντικά κενά, δεδομένου ότι, στα χρόνια της διαπραγμάτευσης επανένταξης στο ΝΑΤΟ, δεν της κοινοποιούνταν όλα τα κείμενα που ετύγχαναν έγκρισης από τα θεσμικά όργανα του ΝΑΤΟ, ούτε οι επιτελείς των ελληνικών ΕΔ ασχολούνταν με αυτά, δεδομένου ότι πρωταρχικό ενδιαφέρον σχεδίασης για τις Ελληνικές ΕΔ ήταν η αντιμετώπιση της τουρκικής απειλής. Το ΝΑΤΟ δεν αποτελούσε προτεραιότητα. Υπήρχαν ελάχιστοι επιτελείς και μη επαρκώς στελεχωμένες Διευθύνσεις οι οποίες ασχολούνταν με το ΝΑΤΟ και προσπαθούσαν, με δυσκολία, να τηρούνται ενήμερες.

⁶⁷³ Στο θέμα με αριθμό 15.

⁶⁷⁴ Πηγή 63.

εγκατάσταση των νέων Συμμαχικών Στρατηγείων στην Ελλάδα, αποφάσισε όπως: σε 1^η Φάση: α/ να ιδρυθούν στη Λάρισα διαφορετικά επιτελεία των εν λόγω Στρατηγείων, υπό τους Διοικητές της 1^{ης} Στρατιάς και ΑΤΑΔ αντίστοιχα, σε εγκαταστάσεις που θα καθοριστούν από τα αντίστοιχα Γενικά Επιτελεία, β/ να μη ιδρυθεί πολεμικό Στρατηγείο, γ/ να οργανωθούν τα εν λόγω Στρατηγεία το ταχύτερο δυνατόν και να δοκιμαστεί η εν ειρήνη λειτουργία τους, στα πλαίσια τόσο των νατοϊκών υποχρεώσεων της χώρας όσο και των εθνικών. Σε 2^η Φάση να μελετηθεί η οριστική θέση των Στρατηγείων σε ειρήνη και πόλεμο, όπως και τα απαιτούμενα έργα υποδομής μετά την απόκτηση της σχετικής εμπειρίας από τη λειτουργία τους.⁶⁷⁵

4.3 Τα πρώτα προβλήματα διαφορετικής ερμηνείας της Συμφωνίας Επανόδου

Στη σύσκεψη στη Νάπολη Ιταλίας στις 2 και 3-12-1980, με θέμα τη συγκρότηση των νέων Στρατηγείων,⁶⁷⁶ ενώ δεν ελήφθησαν αποφάσεις, διαπιστώθηκε σοβαρή διαφορά απόψεων της Ελλάδας με το ΝΑΤΟ αλλά και σύγκρουση απόψεων μεταξύ ΥΠΕΞ και Α΄Υ/ΓΕΕΘΑ αναφορικά με τις αποστολές των Στρατηγείων και τις περιοχές ευθύνης αυτών, ιδιαιτέρως του 7^{ου} Αεροπορικού Στρατηγείου.⁶⁷⁷

Σημειώνεται ότι κοινή ελληνική επιδίωξη ήταν, η επάνοδος στο ΝΑΤΟ, να γίνει βάσει των εγχειριδίων της Στρατιωτικής Επιτροπής και εγγράφων του ΝΑΤΟ, στα οποία περιλαμβανόταν τα Γενικά Σχέδια Άμυνας των Διοικητών ΝΑΤΟ, το εγχειρίδιο Ενοποιημένης Αεράμυνας και τα εγχειρίδια σειράς 355 (ήτοι : 355-1 και 355-3) του Διοικητού Αεροπορικών Δυνάμεων Νοτίου Ευρώπης, στα οποία η ελληνική πλευρά είχε συμφωνήσει.⁶⁷⁸

Βάσει αυτών των εγγράφων, η περιοχή ευθύνης του Διοικητή Ανατολικής Μεσογείου (Α/ΓΕΝ) ήταν αυτή που περιγραφόταν στο ΜC 38/4, ενώ σύμφωνα με το ίδιο κείμενο:

⁶⁷⁵ Πηγή 12 ε, σ.4, παρ. 11.

⁶⁷⁶ Αποτελούσε την πρώτη κοινή σύσκεψη μεταξύ εκπροσώπων του Στρατηγείου Συμμαχικών Δυνάμεων Νοτίου Ευρώπης (AFSOUTH) και του ΓΕΕΘΑ με επικεφαλής τον Α΄ Υ/ΓΕΕΘΑ.

⁶⁷⁷ Το ΥΠΕΞ διατύπωνε την άποψη ενδεχόμενης αποσύνδεσης της ίδρυσης των Στρατηγείων με το θέμα των ορίων επιχειρησιακής ευθύνης. Πλην όμως, η άποψη του Α΄Υ/ΓΕΕΘΑ ήταν τα δυο θέματα να μην αποσυνδεθούν και να επιμείνει η ελληνική πλευρά όπως τα Στρατηγεία ιδρυόμενα έχουν συγκεκριμένη περιοχή ευθύνης. Το γεγονός αυτό οδήγησε σε συνάντηση του Πρέσβη κ. Τσαμαδού μετά του Α΄Υ/ΓΕΕΘΑ την 27-12-1980 προς εξέταση των διαφορετικών απόψεων.

⁶⁷⁸ Πηγή 14 δ1.

1. Καθορίζονταν ότι τα χωρικά ύδατα ήταν εθνική ευθύνη.
2. Προβλεπόταν ότι στην περίπτωση κατά την οποία θα διατίθεντο δυνάμεις σε ένα Διοικητή μιας Περιοχής για να τον ενισχύσουν στην αντιμετώπιση νέων εξελίξεων, τότε οι *''επιπρόσθετες αυτές δυνάμεις θα υπάγονται στον Διοικητή Περιοχής για την περίοδο που αυτές διατίθενται''*.
3. Καθοριζόταν οι Συμμαχικές Διοικήσεις που ήταν υφιστάμενες του Διοικητού των Συμμαχικών Δυνάμεων Μεσογείου.
4. Στο πλαίσιο υλοποίησης των διαλαμβανομένων από την MC 38/3, η Μεσόγειος διαιρείτο σε έξι (6) περιοχές Διοίκησης, μεταξύ των οποίων και η περιοχή Ανατολικής Μεσογείου.
5. Προσδιοριζόταν επακριβώς τα γεωγραφικά όρια των εν λόγω περιοχών και οι Διοικητές τους, μεταξύ των οποίων ήταν και ο Διοικητής Ανατολικής Μεσογείου.
6. Ιδρύονταν τρεις (3) λειτουργικές Διοικήσεις,⁶⁷⁹ δύο (2) για τα Υποβρύχια (Y/B) και μία για τα αεροσκάφη ναυτικής συνεργασίας.
7. Τα θέματα Επιχειρησιακού Ελέγχου⁶⁸⁰ ρυθμιζόταν κυρίως από : α/ τους ορισμούς της MC 57/3 που είχε γίνει αποδεκτή από την Ελλάδα και η αποδοχή της μνημονευόταν σχεδόν σε κάθε ελληνική απάντηση επί των διαπραγματεύσεων επανένταξης ως θέμα με αριθμό -8- του ερωτηματολογίου της Ομάδας Ανοικτής Σύνθεσης, β/ το ισχύον Γενικό Σχέδιο Άμυνας⁶⁸¹ του Διοικητού των Ναυτικών Συμμαχικών Δυνάμεων Νοτίου Ευρώπης. Βάσει αυτού όταν ανατίθετο η Επιχειρησιακή Διοίκηση των δυνάμεων, ο Επιχειρησιακός Έλεγχος αυτών θα ενασκειότο από τους υποταγμένους περιοχικούς Διοικητές, εκτός αν άλλως καθοριζόταν και γ/ το Εγχειρίδιο Συμμαχικών Τακτικών Διαδικασιών για τις ναυτικές επιχειρήσεις. Βάσει αυτού, οι αρμοδιότητες Επιχειρησιακού Ελέγχου⁶⁸² εκχωρούντο στον Διοικητή Ανατολικής Μεσογείου, συμφώνως με το ισχύον Γενικό Σχέδιο Άμυνας του Διοικητού των Ναυτικών Συμμαχικών Δυνάμεων Νοτίου Ευρώπης, και των επιχειρησιακών σχεδίων (με την κωδική ονομασία LIMMER και GEMNER).

⁶⁷⁹ Αναφέρονται ως Functional Commands.

⁶⁸⁰ Σύμφωνα με τον ορισμό της Επιχειρησιακής Διοίκησης ο έχων αυτήν δύναται να διατηρεί ή να μεταβιβάζει τον επιχειρησιακό έλεγχο όπως απαιτείται (*as may be necessary*).

⁶⁸¹ Γενικό Σχέδιο Άμυνας.

⁶⁸² Αναφέρεται ως Operational Control Authority- OCA.

Αντίστοιχα, αναφορικά με τα αεροπορικά θέματα, η MC 54/1 :

1. Καθόριζε τις αρχές και την οργάνωση επί των οποίων βασίζεται η Ενοποιημένη Αεράμυνα της Συμμαχικής Ευρώπης.

2. Ο Εναέριος Χώρος (EX) της Ευρώπης περιελάμβανε την Ελλάδα και ολόκληρη τη Μεσόγειο. Δηλαδή διεθνή αλλά και εθνικό EX, ενώ βάσει της MC 66/1, στην οποία περιγραφόταν οι κανόνες επέμβασης και εμπλοκής των αεροπορικών δυνάμεων κατά την ειρήνη, προβλεπόταν ότι ο EX της Ευρώπης «είναι ο χώρος άνωθεν οιοδήποτε νατοϊκού κράτους της Ευρώπης (περιλαμβανομένων της MB και της Τουρκίας) και των χωρικών υδάτων του».

3. Οι εθνικές Μονάδες Αεράμυνας που διατίθεντο στον SACEUR, θα τίθεντο υπό την Επιχειρησιακή του Διοίκηση και Έλεγχο, τόσο κατά την ειρήνη όσο και κατά τον πόλεμο.

4. Οι Μονάδες Αεράμυνας θα αναπτύσσονταν σε εθνικό έδαφος, ενώ αποτελούσε εθνική ευθύνη η απόφαση τόσο για το μέγεθος όσο και για το σχήμα των δυνάμεων και του υλικού των που θα διατίθεντο στον SACEUR,

5. Ο SACEUR ασκούσε την Επιχειρησιακή Διοίκηση επί των δυνάμεων Αεράμυνας και των εγκαταστάσεων που του διατίθεντο. Τον Επιχειρησιακό Έλεγχο ασκούσε ο Διοικητής του Αεροπορικού Στρατηγείου και τον Τακτικό Έλεγχο ο Διοικητής της 28^{ης} ΤΑΔ (μετέπειτα ΑΤΑ).

Με βάση την πρόταση SACEUR για την επιστροφή των ελληνικών Δυνάμεων στην Ενοποιημένη Στρατιωτική Δομή της Συμμαχίας, που ανέφερε ότι « Η Ελλάδα δέχεται όλα τα MC και όλα τα συναφή έγγραφα ,τα οποία έχει υπογράψει σαν βάση για την επανασύνδεση των δυνάμεών της με την ενοποιημένη στρατιωτική δομή», η ελληνική πλευρά, θεωρούσε ότι της παρεχόταν η δυνατότητα να χρησιμοποιήσει ορισμένα σημεία των εν λόγω εγγράφων, για να υποστηρίξει τις θέσεις της κατά τις συζητήσεις που θα γινόταν επί των αεροπορικών και ναυτικών θεμάτων. Ήτοι:⁶⁸³

1. Ναυτικά Θέματα : MC 36/2. Αυτή: α/ καθόριζε την κατανομή των ευθυνών μεταξύ των εθνικών και συμμαχικών Διοικητών κατά τον πόλεμο, β/ διαχώριζε τις θαλάσσιες περιοχές σε ωκεάνιες περιοχές που αποτελούσαν ευθύνη των γεωγραφικά κατάλληλων Διοικητών, σε παράκτιες περιοχές που αποτελούσαν ευθύνη των εθνικών Διοικητών (εκτός αν άλλως είχε συμφωνηθεί μεταξύ των κ-μ και των

⁶⁸³ Πηγή 14ε1, Παράρτημα «Α» της Πηγής 14δ1.

καταλλήλων συμμαχικών Διοικητών) και σε νήσους, που αποτελούσαν ευθύνη των εθνικών Διοικητών όπως και τα χωρικά ύδατα, γ/ περιέγραφε τους παράγοντες με τους οποίους καθορίζονταν μια παράκτιος περιοχή,

2. Αεροπορικά Θέματα : MC 38/3. Αυτή: α/ περιέγραφε την οργάνωση των ναυτικών Διοικήσεων στη Μεσόγειο, β/ καθόριζε ότι η Μεσόγειος θα διαιρεθεί σε ναυτικές περιοχές για τη διεξαγωγή δραστηριοτήτων τοπικής ή εθνικής φύσεως και ότι οι Διοικητές των περιοχών αυτών θα είναι υπεύθυνοι έναντι του Διοικητού των Συμμαχικών Δυνάμεων Μεσογείου,⁶⁸⁴ για όλα τα συμμαχικά έργα, ενώ για τα αυστηρώς εθνικά (έργα) θα υπαγόταν στις εθνικές αρχές, γ/ η περιοχή Έγκαιρης Προειδοποίησης 41 παρέμενε όπως περιγραφόταν στο εγχειρίδιο 355-1⁶⁸⁵ και το Γενικό Σχέδιο Άμυνας του Διοικητού Αεροπορικών Δυνάμεων Νοτίου Ευρώπης,⁶⁸⁶ δ/ η περιοχή τακτικών επιθετικών επιχειρήσεων θα ήταν αυτή που καθορίζονταν στο Γενικό Σχέδιο Άμυνας εκδόσεως 1972 του 6^{ου} Αεροπορικού Στρατηγείου .

Αναφορικά με την επιμονή της Ελλάδος για την εφαρμογή του Ενοποιημένου Συστήματος Αεράμυνας, δηλαδή του σχεδίου του SACEUR για την *Ένοποιημένη Αεράμυνα της Νατοϊκής Ευρώπης*⁶⁸⁷ αυτό: α/ καθόριζε ότι το Σύστημα Αεράμυνας αποτελείτο από το Σύστημα Έγκαιρης Προειδοποίησης, το Σύστημα Αναφορών και τα Οπικά Συστήματα, β/ περιέγραφε το Σύστημα Έγκαιρης Προειδοποίησης του οποίου οι σταθμοί RADAR παρείχαν κάλυψη στη Συμμαχία, που εκτεινόταν από τη Βόρεια Νορβηγία μέχρι την ανατολική Τουρκία, γ/ ανέφερε τον αριθμό και τις θέσεις των RADAR που διέθετε η Ελλάδα στο NATO συμπεριλαμβανομένου και του RADAR Λήμνου, δ/ ανέφερε ότι, στον EX του Ευρωπαϊκού NATO, επιχειρήσεις επεμβάσεως και αναχαιτήσεως αναλάμβανε ο Διοικητής του τομέα, ήτοι για την Ελλάδα ο Διοικητής της 28^{ης} ΤΑΔ (αργότερα Αρχηγός Τακτικής Αεροπορίας- Α/ΤΑ) και, ε/ καθόριζε ότι, στον διεθνή EX, ευθύνη επέμβασης είχε ο Διοικητής της Περιοχής (Διοικητής Αεροπορικών Δυνάμεων Νοτίου Ευρώπης). Αυτός, μπορούσε να μεταβιβάσει την ευθύνη αυτή μέχρι το επίπεδο του αντίστοιχου Διοικητή Αεροπορικού Στρατηγείου. Αποκλειόταν έτσι η επέμβαση του Τούρκου Διοικητή του 6^{ου}

⁶⁸⁴ Αρχικά αναφερόταν ως Αρχιστράτηγος Συμμαχικών Δυνάμεων Μεσογείου (Commander-in-Chief, Allied Forces, Mediterranean - CINAFMED) και μετέπειτα ως Διοικητής Συμμαχικών Ναυτικών Δυνάμεων Νοτίου Ευρώπης (COMNAVSOUTH).

⁶⁸⁵ Βλέπε κατωτέρω ανάλυση σ.236.

⁶⁸⁶ Προσαρτημένο *''6''* του Παραρτήματος «B», 21-5-1980.

Αεροπορικού Στρατηγείου στο Διεθνή ΕΧ που θα περιλαμβάνονταν στη περιοχή Αεράμυνας του 7^{ου} Αεροπορικού Στρατηγείου και, ανέτρεπε την μέχρι το 1974 κατάσταση, βάσει της οποίας ο Διοικητής Αεροπορικών Δυνάμεων Νοτίου Ευρώπης είχε μεταβιβάσει μονίμως την εν λόγω εξουσία στο 6^ο Αεροπορικό Στρατηγείο.

Αναφορικά με τα εγχειρίδια 355-1 και 355-3 του Αεροπορικού Στρατηγείου Νοτίου Ευρώπης και το Γενικό Σχέδιο Άμυνας του 6^{ου} Αεροπορικού Στρατηγείου του 1972:

1. Το 355-1:

α. Περιέγραφε την οργάνωση και την περιοχή ευθύνης του Νότιου Τομέα, την αποστολή και τις αρμοδιότητες του Διοικητή Αεροπορικών Δυνάμεων Νοτίου Ευρώπης και των υφισταμένων του Διοικητών, καθώς και το Δόγμα Επιχειρήσεων των δυνάμεων Αεράμυνας του εν λόγω τομέα.

β. Καθόριζε τα όρια της περιοχής Έγκαιρης Προειδοποίησης για την Ελλάδα (περιοχή 41), το ανατολικότερο όριο της οποίας συνέπιπτε με το FIR Αθηνών-Κωνσταντινούπολης.

γ. Ανέφερε τον αριθμό και τις θέσεις των RADAR, που είχε διαθέσει η Ελλάδα στο ΝΑΤΟ, συμπεριλαμβανομένου και του RADAR Λήμνου,

δ. Καθόριζε ότι για την επίτευξη της μέγιστης αποτελεσματικότητας των δυνάμεων Αεράμυνας απαιτείτο να μεταβιβαστούν οι αρμοδιότητες εκτέλεσης ενεργειών Αεράμυνας σε υποταγμένους Διοικητές, μικρότερων γεωγραφικών περιοχών.

2. Το 355-3 καθόριζε:

α. Τις θέσεις των RADAR (όπως και το 355-1) που διέθετε η Ελλάδα στο ΝΑΤΟ συμπεριλαμβανομένου και του RADAR Λήμνου.

β. Τις περιοχές παραγωγής αεροπορικών ιχνών.⁶⁸⁷

γ. Τη διαδικασία για τα ίχνη που κινούνται προς μια γειτονική περιοχή παραγωγής ιχνών. Δηλαδή τη διαδικασία ανταλλαγής πληροφοριών αεροπορικών ιχνών.

⁶⁸⁷ Στο ΝΑΤΟ γνωστές ως Track Production Areas –TPAs. Στην Ελλάδα υπήρχαν τέσσερις (4) περιοχές ήτοι ΒΙΤΣΙ, ΙΣΜΑΡΟΣ, ΧΟΡΤΙΑΤΗΣ και ΠΗΛΙΟ με διευκρίνιση ότι η περιοχή παραγωγής ιχνών ΙΣΜΑΡΟΥ συμπίπτει με τα Ε/Τ σύνορα και το ανατολικό όριο της περιοχής του ΠΗΛΙΟΥ συμπίπτει με το FIR Αθηνών.

3. Το Γενικό Σχέδιο Άμυνας του 6^{ου} Αεροπορικού Στρατηγείου του 1972 καθόριζε την περιοχή των τακτικών (επιθετικών) επιχειρήσεων της 28^{ης} ΤΑΔ, το ανατολικό όριο της οποίας συνέπιπτε με το όριο του FIR Αθηνών-Κωνσταντινούπολης.

Τη δεύτερη σύσκεψη, για το θέμα των «Όρων Αναφοράς»⁶⁸⁸ του Χερσαίου και Αεροπορικού Διοικητού των ελληνικών Στρατηγείων,⁶⁸⁹ ακολούθησε τρίτη σύσκεψη στις 5-2-1981 στο ΓΕΕΘΑ για τούς «Όρους Αναφοράς» του 7^{ου} Αεροπορικού Στρατηγείου. Σε αυτήν, ουδεμία πρόοδος επιτεύχθηκε, αφού οι δυο πλευρές έδιναν εντελώς διαφορετική ερμηνεία ως προς την εφαρμογή της προτάσεως επανένταξης Ρότζερς (16-10-1980).

Το Συμμαχικό Στρατηγείο Νοτίου Ευρώπης,⁶⁹⁰ θεωρούσε ότι οι περιοχές ευθύνης του 7^{ου} Αεροπορικού Στρατηγείου,⁶⁹¹ δεν μπορούσαν να περιληφθούν στους «Όρους Αναφοράς», αλλά έπρεπε να συζητηθούν αργότερα μετά την ενεργοποίηση του 7^{ου} Αεροπορικού Στρατηγείου. Αντίθετα, η ελληνική θέση παρέμενε αμετάβλητη. Στους «Όρους Αναφοράς», θα έπρεπε να περιληφθούν οι περιοχές Έγκαιρης

⁶⁸⁸ Γνωστά στο NATO ως Terms of References -TORs

⁶⁸⁹ Έγινε στη Νεάπολη Ιταλίας στις 21 και 22 -1-1981, όπου οι νέες βελτιωμένες θέσεις του NATO δεν έγιναν αποδεκτές από την ελληνική πλευρά αφού δεν κρίθηκαν ικανοποιητικές και συνεπώς δεν επιτεύχθηκε συμφωνία.

⁶⁹⁰ Στο NATO αναφέρεται ως Allied Forces Southern Europe - AFSOUTH

⁶⁹¹ Σύμφωνα με Πηγή 14η, «Οι περιοχές αυτές ήταν: α/ Η Περιοχή Έγκαίρου Προειδοποίησης 41, β/ Η περιοχή Τακτικών αεροπορικών Επιθετικών επιχειρήσεων, γ/ Η περιοχή Ενεργού αεράμυνας που ήταν όμοια με την Περιοχή Έγκαίρου Προειδοποίησης 41 με τη διαφορά ότι προς Βορρά εκτείνεται μέχρι των Ελληνικών συνόρων. Σημειώνεται ότι: α/ στο ΓΕΣΑ/6^{ου} Αεροπορικού Στρατηγείου της 1^{ης}-6-1972, το οποίο η Ελλάδα είχε αποδεχτεί η περιοχή αυτή λόγω Ελληνικών και Τουρκικών Αεροπορικών Δυνάμεων παρουσιάζεται ως ενιαία λόγω του κοινού τότε Συμμαχικού Στρατηγείου Σμύρνης (SIXATAF), β/ Το 1964 λόγω παραβιάσεως του Ελληνικού Εναέριου Χώρου από την Τουρκία το ΓΕΕΘΑ με σήμα (Πηγή 14η1), γνώρισε προς τον SACEUR ότι λόγω μεγάλου ενδιαφέροντος της Ελλάδος για προστασία του ελληνικού της χώρου, το τότε 28ΤΑΔ ανέλαβε από 0800Z της 21-2-1964 τις αρμοδιότητες Αεράμυνας μέσα στην περιοχή FIR Αθηνών χωρίς συσχετισμό με τα όρια περιοχής 41. Ο SACEUR με σήμα (Πηγή 14η2), ενέκρινε από λήψεως την μετατόπιση των ορίων των περιοχών 41 και 45 ώστε να συμπίπτουν με το ανατολικό όριο του FIR Αθηνών. Έκτοτε οι Ελληνικές αεροπορικές δυνάμεις ασκούν τις αρμοδιότητες Αεράμυνας (de facto) μέχρι των ανατολικών ορίων του FIR Αθηνών.

Προειδοποίησης, τακτικών επιθετικών επιχειρήσεων και παραγωγής αεροπορικών ιχνών.⁶⁹²

Προς άρση του αδιεξόδου, προτάθηκε από τον Αρχιστράτηγο Συμμαχικών Δυνάμεων Νοτίου Ευρώπης,⁶⁹³ νέα συνάντηση. Αυτή πραγματοποιήθηκε στις 18 και 19-3-1981. Σε γενικές γραμμές, επήλθε συμφωνία στους «Όρους Αναφοράς» του 7^{ου} Αεροπορικού Στρατηγείου με βάση το κείμενο που είχε προτείνει το ΓΕΕΘΑ κατά την πρώτη σύσκεψη (2-12-1980) πλην πέντε (5) σημείων.⁶⁹⁴ Η μη πλήρης επιτυχία της τρίτης κατά σειρά πραγματοποιηθείσας σύσκεψης μεταξύ ΓΕΕΘΑ και Συμμαχικού Στρατηγείου Νοτίου Ευρώπης, οδήγησε τον Αρχιστράτηγο Συμμαχικών Δυνάμεων Νοτίου Ευρώπης να συγκαλέσει τέταρτη συνάντηση,⁶⁹⁵ στην Αθήνα, στις 14 και 15-4-1981, με σκοπό να συζητηθούν τα πέντε σημεία διαφωνίας. Σε αυτή, καίτοι σημειώθηκε πρόοδος, δεν επήλθε τελική συμφωνία και αποφασίστηκε η επανάληψη των συνομιλιών μετά τη μελέτη των θεμάτων και από τις δυο πλευρές.

Πριν την πραγματοποίηση της πέμπτης συνάντησης στη Νάπολη Ιταλίας, στις 7 και 8-5-1981, προηγήθηκε ανταλλαγή αλληλογραφίας μεταξύ του Αρχιστράτηγου Συμμαχικών Δυνάμεων Νοτίου Ευρώπης⁶⁹⁶ και του Έλληνα Α/ΓΕΕΘΑ.⁶⁹⁷ Στις απόψεις του πρώτου περί των μέχρι τότε αποτελεσμάτων των συζητήσεων, ο Α/ΓΕΕΘΑ απάντησε ότι, ουσιαστική πρόοδος των συνομιλιών για την εγκατάσταση νέων Στρατηγείων πραγματοποιήθηκε μόνο όταν (οι δυο πλευρές) έμειναν αυστηρά προσηλωμένες στο κείμενο της Συμφωνίας Ρότζερς και στις ελληνικές απαντήσεις στην Ομάδα Ανοικτής Σύνθεσης .

Στην πέμπτη κατά σειρά συνάντηση, όχι μόνο δεν παρουσιάστηκε πρόοδος στα εκκρεμή θέματα αλλά υπήρξε και υπαναχώρηση του Συμμαχικού Στρατηγείου Νοτίου

⁶⁹² Πηγή 14η, όπως προσδιορίζονται στο Γενικό Σχέδιο Άμυνας του 6^{ου} Αεροπορικού Στρατηγείου 1-7-1972.

⁶⁹³ Πηγή 12 ε.

⁶⁹⁴ 1/ Σκοπός, 2/ Αποστολή, 3/ Περιοχή Διοίκησης, 4/ Αρμοδιότητες Αεράμυνας και συγκεκριμένα τη μνημόνευση των νατοϊκών εγγράφων που καθορίζουν τις δραστηριότητες Αεράμυνας του ΑΤΑΔ και κατά συνέπεια του Διοικητή του Αεροπορικού Στρατηγείου Λάρισας και 5/ της παραγράφου που αναφερόταν στην εξουσιοδότηση του Διοικητή του 7^{ου} Αεροπορικού Στρατηγείου για αναχαίτιση άνωθεν των διεθνών υδάτων της περιοχής ευθύνης του .

⁶⁹⁵ Πηγή 12ε.

⁶⁹⁶ Πηγή 12στ.

⁶⁹⁷ Πηγή 12στ.

Ευρώπης στη συμφωνηθείσα, κατά την τέταρτη σύσκεψη, περιοχή Έγκαιρης Προειδοποίησης 41. Η εξέλιξη αυτή, οδήγησε τον Έλληνα Α/ΓΕΕΘΑ να αποστείλει στις 1-6-1981 επιστολή στο SACEUR, στην οποία συνόψιζε τις ελληνικές θέσεις επανένταξης στη Συμμαχία.⁶⁹⁸

Ακολούθησαν δυο ακόμα αποτυχημένες συναντήσεις στο ΓΕΕΘΑ (6^η στις 21 και 22-7-1981 με θέμα τους «Όρους Αναφοράς» του 7^{ου} Αεροπορικού Στρατηγείου και 7^η στις 6 και 7-10-1981), αφού η πρόταση του Συμμαχικού Στρατηγείου Νοτίου Ευρώπης κρίθηκε μη αποδεκτή, αναφορικά με την *“περιοχή διοίκησης”* δεδομένου ότι ανέφερε :⁶⁹⁹

«Η περιοχή διοίκησης (της Ελλάδας) θα επεκταθεί στους τομείς για τους οποίους ήταν υπεύθυνος ο 28 ΤΑΔ πριν από τον Αύγουστο του 1974 και θα είναι σύμφωνη με την πρόταση του SACEUR για την επιστροφή των ελληνικών στρατιωτικών δυνάμεων στην Ενοποιημένη Στρατιωτική Δομή της Συμμαχίας με ημερομηνία 16 Οκτωβρίου 1980 και τα έγγραφα του NATO. Οι περιοχές όπου θα εκτελεστεί η προαναφερθείσα λειτουργία είναι οι ακόλουθες: α/ Για Επιθετικές Αεροπορικές Επιχειρήσεις: Η περιοχή που περικλείεται από τη γραμμή από την ακτή της Βόρειας Αφρικής, πηγαίνοντας βόρεια κατά μήκος του 19ου μεσημβρινού (σημείο) 4000N στο σημείο 4003N-1447E, από εκεί κατά μήκος της αλβανικής και της γιουγκοσλαβικής ακτής προς το Ντουμπρόβνικ (4738N-1806E) σημεία 4600N-2600E έως το 4800N- 3000E, κατόπιν νότια κατά μήκος του μεσημβρινού 3000E έως 4700N-3000E, κατόπιν νότια κατά μήκος του μεσημβρινού 2630E έως τα τουρκικά εθνικά σύνορα, κατόπιν νότια κατά μήκος των ελληνοτουρκικών συνόρων στο Αθήνα –Κωνσταντινούπολη FIR , κατόπιν νότια και ανατολικά κατά μήκος του FIR 3605N-3000E έως τις ακτές της Βόρειας Αφρικής, β/ Για Επιχειρήσεις Ενεργού Αεράμυνας: Εσείς (Ελλάδα και Τουρκία) και ο Διοικητής του 6^{ου} Αεροπορικού Στρατηγείου , σε διαβούλευση με τον Διοικητή Αεροπορικών Δυνάμεων Νοτίου Ευρώπης, θα οργανώσετε ένα ενοποιημένο σύστημα αεροπορικής άμυνας κατά της απειλής του Συμφώνου της Βαρσοβίας, το οποίο θα παρέχει συντονισμένη υπεράσπιση του εναέριου χώρου του NATO χρησιμοποιώντας όλες τις δυνάμεις και τις διαθέσιμες εγκαταστάσεις και θα διατεθεί στο NATO. Η περιοχή αυτή θα καθοριστεί στο Γενικό Σχέδιο Άμυνας του Αεροπορικού Στρατηγείου Νοτίου Ευρώπης και στο εγχειρίδιο του Συστήματος

⁶⁹⁸ Πηγή 12στ, σ.10, παρ.30.

⁶⁹⁹ Πηγή 14 Ιβ.

Ενοποιημένης Αεράμυνας, γ/ Για Επιχειρήσεις Έγκαιρης Προειδοποίησης: Όπως περιγράφεται στις τυποποιημένες επιχειρησιακές διαδικασίες του SACEUR⁷⁰⁰ όπως ενδεχομένως να τροποποιηθούν».

Παράλληλα, η Τουρκική πλευρά,⁷⁰¹ ζητούσε από το NATO την επίλυση των προβλημάτων Διοικήσεως και Ελέγχου στη Μεσόγειο. Βάσει των όσων είπε εμπιστευτικά στον Έλληνα ΣΑ/ΣΕΒΑΣ ο Πρόεδρος της Στρατιωτικής Επιτροπής Ναύαρχος Φάλης, γινόταν ειδική μνεία στην αναθεώρηση της MC38/4.⁷⁰² Ασχέτως αν ο Ναύαρχος απέφυγε να δώσει εξηγήσεις για την εν λόγω επιστολή, ισχυριζόμενος ότι δεν την είχε διαβάσει, το θέμα, φαινόταν ότι, αργά ή γρήγορα, θα τίθετο προς επίλυση, γεγονός που προβλημάτιζε την ελληνική πλευρά.

Κεφάλαιο πέμπτο

Η επιστολή Λούνς - Οι σημαντικές Σύνοδοι των Επιτροπών Αμυντικού Σχεδιασμού στην εξέλιξη της ελληνοτουρκικής διαμάχης – Ο ρόλος του Ρότζερς

5.1. Η συνέχιση των διαπραγματεύσεων

Επτά χρόνια μετά το Κυπριακό, η Ελλάδα βρισκόταν –ακόμα- μπροστά σε δυο μείζονα ζητήματα εξωτερικής και αμυντικής πολιτικής, που αφορούσαν στην ολοκλήρωση της Συμφωνίας Επανεξέταξης της στο στρατιωτικό σκέλος του NATO και τις αμερικανικές Βάσεις.

Η Κυβέρνηση Ράλλη δεν ήθελε, σε προεκλογικό κλίμα, να συνεχίσει ούτε τη διαπραγμάτευση για την επάνοδο στο NATO ούτε τις διαπραγματεύσεις για τις αμερικανικές Βάσεις στην Ελλάδα. Αλλά και η αμερικανική Κυβέρνηση, δε ήθελε να διαπραγματευτεί με μία-όπως φαινόταν –απερχόμενη Κυβέρνηση.

5.2 Η επιστολή Λούνς ως εχθρική στάση της Συμμαχίας έναντι της Ελλάδας- Ο ρόλος των Συμμάχων

⁷⁰⁰ Επιχειρησιακές Διαδικασίες Μονίμου Ισχύος SACEUR (SACEURSOP) 3130/14-9-1/76.

⁷⁰¹ Με έγγραφο του Τούρκου Στρατιωτικού Αντιπροσώπου προς τον Πρόεδρο της Στρατιωτικής Επιτροπής του NATO.

⁷⁰² Πηγή 16(1).

Η ‘‘εχθρική’’ στάση των Συμμάχων προς την Ελλάδα –όπως εκλαμβάνονταν από ελληνικής πλευράς- επιβεβαιωνόταν πολλάκις με τις κινήσεις υψηλόβαθμων αξιωματούχων του ΝΑΤΟ.

Τέτοια κίνηση ήταν και η –χωρίς την έγκριση των μονίμων αντιπροσώπων της Συμμαχίας- επιστολή του ΓΓ Λούνς⁷⁰³ προς το SACEUR στις 8-5-1980, που κοινοποιήθηκε στις 20-5-1980 στους εθνικούς αντιπροσώπους στο Βόρειο-Ατλαντικό Συμβούλιο. Με αυτήν, ο ΓΓ διέτασσε το SACEUR όπως «στην εξέταση μελλοντικών έργων κοινής υποδομής δεν πρέπει να περιλαμβάνονται περιοχές που κατά τη γνώμη των Στρατιωτικών Διοικητών είναι δυνατόν να εγείρουν νομικά ζητήματα, αναφορικά με την ερμηνεία διεθνών Συνθηκών».⁷⁰⁴ Ουσιαστικά, «ο Λούνς διατύπωνε τη θέση ότι δεν είναι προς το συμφέρον του ΝΑΤΟ να εμπλακεί στις διμερείς διαφορές μεταξύ των Συμμάχων. Κατ’ επέκτασιν, το ΝΑΤΟ δεν θα πρέπει να μετατραπεί σε χώρο συζητήσεων για αυτές τις διαφορές και, πολύ περισσότερο, να εκφράζει άποψη ή να τις κρίνει. Η θέση αυτή καθιερώθηκε ως το «Δόγμα Λούνς».⁷⁰⁵

Η εν λόγω επιστολή αποτελούσε, για την ελληνική πλευρά, ενέργεια που δημιουργούσε προηγούμενο επί θέματος αρχής, μέσα στη Συμμαχία. Μέσω αυτής δινόταν στους κύριους νατοϊκούς Διοικητές⁷⁰⁶ η εξουσία να μην συμπεριλαμβάνουν στις προτάσεις τους οποιαδήποτε θέματα που, κατά την άποψη τους, ήταν δυνατόν να δημιουργήσουν θέματα ερμηνείας Διεθνών Συνθηκών, για τα οποία αρμόδιοι να αποφανθούν ήταν άλλοι Διεθνείς Οργανισμοί. Δηλαδή, οι κύριοι νατοϊκοί Διοικητές είχαν πλέον την εξουσιοδότηση να ερμηνεύουν –κατά το δοκούν- Διεθνείς Συνθήκες, γεγονός αντίθετο με την από 13-12-1956 απόφαση του Συμβουλίου, σύμφωνα με την οποία, οι Αρχές του ΝΑΤΟ δεν είχαν δικαίωμα ερμηνείας σε τυχόν διαφωνίες νομικού χαρακτήρα μεταξύ κ-μ της Συμμαχίας.⁷⁰⁷

⁷⁰³ DP/D(83)/25

⁷⁰⁴ Πηγή 58.

⁷⁰⁵ Συρίγος Α., ‘‘Το ΝΑΤΟ δεν ξέχασε ποτέ το Δόγμα Λουνς’’, TVXS, 25-4-2018.

⁷⁰⁶ Στο ΝΑΤΟ αναφέρονται ως Major NATO Commanders-MNC.

⁷⁰⁷ Πηγή 32.

Συγκεκριμένα, το Συμβούλιο, υιοθετώντας τις προτάσεις τριμελούς επιτροπής,⁷⁰⁸ αποφάσισε ότι η Συμμαχία είχε τη δυνατότητα να ασχοληθεί με τη διευθέτηση διενέξεων μεταξύ των κρατών μελών, εκτός από διενέξεις νομικού χαρακτήρα για την επίλυση των οποίων αρμόδια ήταν τα Διεθνή Δικαστήρια. Παράλληλα, αποφάσισε ότι ο ΓΓ είχε το δικαίωμα και την υποχρέωση να θέτει υπόψη του Συμβουλίου του ΝΑΤΟ τα θέματα εκείνα τα οποία, κατά τη γνώμη των κ-μ, ήταν δυνατόν να απειλήσουν τη συνοχή και την αποτελεσματικότητα της Συμμαχίας. Συνεπώς, οι τουρκοί ισχυρισμοί, σχετικά με το καθεστώς ελληνικών νησιών, δεν θα μπορούσε να αποτελέσουν θέμα του ΝΑΤΟ. Αυτό, θα έπρεπε να ασχολείται με την άμυνα της περιοχής, βάσει του Άρθρου 2 του πρωτοκόλλου προσχωρήσεως της Ελλάδας και Τουρκίας στη Συμμαχία.⁷⁰⁹

Η Ελλάδα διαπίστωνε ότι η επίτευξη των στόχων της ολοένα και δυσκόλευε, ενώ οι Σύμμαχοι συνεχώς τροποποιούσαν τη θέση τους, δημιουργώντας προσχώματα στην οριστική διευθέτηση των θεμάτων που έμειναν ανοικτά. Παράλληλα, προσπαθούσαν να επιβάλλουν τη δική τους ερμηνεία στη Συμφωνία Επανένταξης, που κατά σύμπτωση ταυτιζόταν με αυτή της Τουρκίας και, μάλλον, αποτελούσε το δώρο της Συμμαχίας στην συγκατάθεση της Τουρκίας για την επάνοδο της Ελλάδας στο στρατιωτικό σκέλος του ΝΑΤΟ. Ακόμα και ο σχεδιασμός των ασκήσεων γινόταν με τέτοιο τρόπο ώστε να καταργήσουν το καθεστώς Διοίκησης και Ελέγχου στο Αιγαίο, αγνοώντας τις ισχύουσες διαδικασίες της Συμμαχίας.

Αυτό βέβαια, δεν σήμαινε ότι και άλλοι Σύμμαχοι δεν ήθελαν τον περιορισμό των ελληνικών αρμοδιοτήτων στο Αιγαίο, μέσω της υιοθέτησης της φιλοσοφίας δράσης των «Δυνάμεων Ειδικού Σκοπού». Αυτό, όπως προαναφέρθηκε, θα έδινε δικαίωμα στο Διοικητή Ναυτικών Συμμαχικών Δυνάμεων Νοτίου Ευρώπης να καταργήσει τον Ναυτικό Διοικητή Ανατολικής Μεσογείου (Α/ΓΕΝ) υποκαθιστώντας τον με άλλο αξιωματικό, ενδεχομένως και Τούρκο.

Ούτε, όμως, στο θέμα της κατάθεσης σχεδίων πτήσης, που ζητούσε η Ελλάδα από όλα τα αεροσκάφη που εισέρχονταν στο FIR Αθηνών, έβρισκε υποστήριξη από τις ΗΠΑ και τους λοιπούς Συμμάχους. Οι ΗΠΑ ως υπερδύναμη και όχι ως φιλοτουρκική

⁷⁰⁸ Αποτελούμενης από Υπουργούς Ιταλίας, Καναδά και Βελγίου που συγκροτήθηκε το Μάιο του 1956 με σκοπό να μελετήσει τους τρόπους βελτίωσης της συνεργασίας των μελών σε μη στρατιωτικούς τομείς.

⁷⁰⁹ Πηγή 57, σ.10.

πολιτική, δεν δεχόταν πρακτικά την ελληνική νομοθεσία του 1931 (καθιέρωση 10NM EEX) και δεν επιθυμούσαν περιορισμούς στις κινήσεις των ναυτικών και αεροπορικών τους δυνάμεων,⁷¹⁰ αν και θεωρητικά αποδεχόταν την ταύτιση του EEX με τα ΧΥ κατά το διεθνές δίκαιο μετά το 1944.⁷¹¹

5.3 Το ζήτημα του εύρους του EEX

Το ζήτημα του εύρους του EEX είναι αναμφισβήτητα λεπτό.⁷¹² Παρουσιάζει κάποιες δυσχέρειες από την άποψη της θεωρητικής επιχειρηματολογίας, αλλά από την άποψη της διεθνούς πρακτικής, ουδέποτε αμφισβητήθηκε η εσωτερική νομοθεσία των 10NM μέχρι το 1976, πλην της αμφισβήτησης μέσω της αγγλικής διακοίνωσης του 1931. Αντιθέτως, τηρήθηκε από όλα τα κράτη συμπεριλαμβανομένης και της Τουρκίας (ακόμα και μετά την αμφισβήτησή της το 1976). Η στάση που κράτησαν οι ελληνικές Κυβερνήσεις, από το 1931 μέχρι και σήμερα, είναι πρακτικά αδιάλειπτη και ενιαία τόσο σε διμερές επίπεδο με την Τουρκία όσο και διεθνώς προς ICAO, και NATO. Η θέση αυτή είναι ότι ο EEX έχει εύρος τα 10 NM. Η θέση αυτή ελάμβανε και λαμβάνει ακόμα και σήμερα υπόψη τις διεθνείς τάσεις διεύρυνσης παρά συρρίκνωσης αλλά και της μη αμφισβήτησης του status quo.⁷¹³

Ειδικότερα, στα πλαίσια του NATO, η Ελλάδα από το Σεπτέμβριο του 1960, δέχτηκε την MC 66/1 που αναφερόταν σε θέματα εναέριου και μόνο χώρου και, μάλιστα, θέματα αεροπορικών επιχειρήσεων και ελέγχων, γιατί η ορολογία του ήταν ακριβώς ίδια με την ορολογία της Σύμβασης του Σικάγο. Συγκεκριμένα η MC 66/1 ανέφερε στην παρ.9 ότι «ο ευρωπαϊκός εναέριος χώρος είναι ο εναέριος χώρος πάνω από κάθε ευρωπαϊκό έθνος του NATO και τα χωρικά του ύδατα»,⁷¹⁴ ενισχύοντας την ελληνική θέση. Το θέμα, δεν ετέθη άμεσα ούτε στις διερευνητικές συνομιλίες επανένταξης στα στρατιωτικό σκέλος του NATO, ούτε στις εκτιμήσεις των SACEUR και της Στρατιωτικής Επιτροπής. Επίσης, ενώ ήταν γνωστή η διάκριση μεταξύ του πλάτους των 6NM των ελληνικών ΧΥ και του πλάτους των 10NM EEX, αυτή δεν

⁷¹⁰ Κουρής Ν., (1997), σ.287-288.

⁷¹¹ Περισσότερα στο Σαζανίδης Χ.,(1987), σ.40-56.

⁷¹² Ανάλυση στο Συρίγος. Α., (2015), σελ. 279-282.

⁷¹³ Πηγή 43, σ.1-2.

⁷¹⁴ Το Θέμα του «NATO Airspace» αποτέλεσε ένα ακόμα θέμα διαμάχης στο NATO μεταξύ Ελλάδας και Τουρκίας.

αποτελέσει αντικείμενο ερμηνευτικών δηλώσεων, ούτε τέθηκαν επιφυλάξεις ή αντιρρήσεις από τη πλευρά των Συμμάχων συμπεριλαμβανομένης και της Τουρκίας.⁷¹⁵

Επιπρόσθετα, το θέμα αυτό δεν αμφισβητήθηκε ευθέως από το NATO ακόμα και μετά την αποχώρηση της Ελλάδας από το NATO το 1974 και της μη συμμετοχής της στις νατοϊκές ασκήσεις. Ούτε όμως είχε αποτελέσει θέμα των νατοϊκών ασκήσεων πριν το 1974, αφού αυτές κατά κανόνα σχεδιαζόταν χωρίς διάκριση εθνικού και διεθνούς εναέριου χώρου με τη συναίνεση της Ελλάδας στη χρήση του EEX. Έτσι δεν γίνονταν ποτέ μνεία στα NOTAM της Ελλάδας για τη διατήρηση των αεροσκαφών της ασκήσεως του NATO στα 10NM από τις ακτές της. Ειδικότερα, στις τουρκικές ασκήσεις, όχι μόνο ποτέ δεν αμφισβητήθηκε το εύρος των 10NM μέχρι το 1976, αλλά και στα πλαίσια αιτήσεων έκδοσης NOTAM από την Αθήνα, μνημονευόταν από τους ίδιους (Τούρκους) η υποχρέωση των αεροσκαφών τους να διατηρηθούν πέραν των 10NM.

Η λογική της Τουρκίας και η προσπάθεια εξίσωσης του εύρους των ΧΥ με τον EEX και προβολή σχετικών αντιδράσεων και προειδοποιήσεων στις ελληνικές NOTAM, εμφανίστηκε μετά το 1976.

Μετά τα παραπάνω, δεν μπορεί να είναι κατανοητός οποιοσδήποτε ισχυρισμός ότι, σε σχέση με το NATO, η Ελλάδα έχει αποδεχτεί (ακόμα και για στρατιωτικούς σκοπούς και μόνο) το εύρος των 6NM χωρικών υδάτων και συνεπώς της μη ισχύος των 10NM του νόμου του 1931. Εξάλλου, ο νόμος του 1931, δεν έλεγε ότι τα ΧΥ είναι 10NM, ώστε να υπάρχει το ασυμβίβαστο, αλλά ότι «για την αεροπορία και αστυνομία αυτής» (λόγω δηλαδή των χαρακτηριστικών των αεροσκαφών όπως η ταχύτητα) το πλάτος των ΧΥ ορίζεται στα 10NM. Ο νόμος του 1936, κατ' εξουσιοδότηση του νόμου του 1931, προέβλεπε αντίστοιχα, ότι το πλάτος των ΧΥ είναι 6NM εκτός όπου ορίζεται αλλιώς «πλέον ή έλασσον».

Επιπρόσθετα, η αποδοχή της MC 66/1 από την Ελλάδα δεν δέσμευε το δικαίωμά της να επεκτείνει τα υφιστάμενα ΧΥ οποτεδήποτε κρίνει αυτό αναγκαίο. Βέβαια, θα μπορούσε κάποιος να ισχυριστεί ότι η MC 66/1 αναφέρεται μόνο σε στρατιωτικούς σκοπούς NATO. Αλλά και αυτό δεν αλλάζει ούτε προσθέτει ή αφαιρεί κάτι, αφού από το 1960 η MC 66/1 ίσχυε για το NATO και η, εκ μέρους της Ελλάδας, αποδοχή της δεν διαφοροποιούσε την ισχύουσα κατάσταση. Εξάλλου, για ασκήσεις

⁷¹⁵ Πηγή 43, σ.3.

NATO μπορεί να χρησιμοποιηθεί—με συμφωνία ή άδεια υπηρετήσης, απογείωσης, προσγείωσης κλπ.- ολόκληρος ο ΕΕΧ χωρίς περιορισμούς. Συνεπώς, για την κοινή άμυνα της Συμμαχίας, με την Ελλάδα πλήρες μέλος του NATO, ο χώρος των 4NM (10NM-6NM) δεν έχει καμία επιχειρησιακή σημασία.⁷¹⁶

Ο κίνδυνος υιοθέτησης-παραδοχής της άποψης ότι για σκοπούς NATO ο εναέριος χώρος της Ελλάδος είναι 6NM είναι μεγάλος με σημαντικές επιπτώσεις. Διότι, αφενός, θα κατέρρευε ανεπανόρθωτα η θεωρητική και πρακτική επιχειρηματολογία της ελληνικής θέσης διεθνώς, αφού τόσο η κυριαρχία όσο και η κυριότητα αποτελεί απόλυτη νομικά έννοια, αφετέρου, θα είχε καταλυτικές επιπτώσεις στις διμερείς μας διαφορές με την Τουρκία. Εξάλλου, η σημερινή τάση (εθιμική υπόσταση-Δίκαιο της Θάλασσας) είναι η αύξηση των ΧΥ στα 12NM και όχι η συρρίκνωση αυτής.⁷¹⁷

5.4 Σύνοψη της διαπραγμάτευσης

Από τη σύνοψη της διαπραγμάτευσης διαφαίνεται ότι η επιστροφή της Ελλάδας στο στρατιωτικό σκέλος του NATO όχι μόνο δεν επέλυσε τα προβλήματα και τις διαφωνίες Ελλάδας και Τουρκίας, αλλά δημιούργησε νέες εντάσεις με σοβαρές πολιτικές διαστάσεις. Η πολιτική κατάσταση στην Ελλάδα όμως δεν άφηνε περιθώρια ελιγμών. Η Ελλάδα ήταν αδύνατον να αποδεχτεί να επανέλθει στο NATO με χειρότερους όρους από εκείνους που ίσχυαν προ της εξόδου της το 1974. Το κλίμα δεν ήταν πολύ ευνοϊκό για επίλυση των προβλημάτων και καθίστατο συνεχώς δυσκολότερο. Οι νατοϊκοί κύκλοι θεωρούσαν την στάση της Ελλάδος μη ευέλικτη εκτιμώντας ότι η Τουρκία έκανε υποχωρήσεις, ενώ η Ελλάδα θεωρούσε ότι ο SACEUR έπαιρνε θέσεις υπέρ της Τουρκίας, αλλάζοντας, συνεχώς, τη διαπραγματευτική του στάση σε βάρος της Ελλάδος.⁷¹⁸

5.5 Η άνοδος του ΠΑΣΟΚ – Η Τουρκία ως απειλή κατά της Ελλάδος

Η Ελλάδα, το 1981 βρισκόταν σε έντονη προεκλογική περίοδο με δεδομένη την άνοδο του σοσιαλιστικού ΠΑΣΟΚ στη εξουσία.

⁷¹⁶ Πηγή 43, σ.3-4. Όλος ο ΕΕΧ μπορεί να χρησιμοποιηθεί από το NATO κατόπιν συμφωνίας ή συναίνεσης.

⁷¹⁷ Πηγή 43, σ 5.

⁷¹⁸ Κουρής Ν.(1997), σ.239.

Για πρώτη φορά ένα σοσιαλιστικό κόμμα θα ερχόταν στην εξουσία με εξαιρετικά αντί-νατοϊκή προεκλογική συνθηματολογία.⁷¹⁹ Η βέβαια επικράτησή του στις εκλογές, δημιούργησε αναταραχή και στις ΕΔ της Ελλάδας.⁷²⁰ Ήταν λοιπόν λογικό, με τον νατοϊκό και ευρωπαϊκό προσανατολισμό της χώρας να τίθενται σε αμφισβήτηση, οι διαπραγματεύσεις επανένταξης να υστερούσαν του αμείωτου ρυθμού του παρελθόντος. Έτσι, οι συνομιλίες διακόπηκαν ‘‘κοινή συναινέσει’’. Εξάλλου, «η διαφορετική ερμηνεία που δινόταν από τον Ρότζερς στους όρους της συμφωνίας και τα κείμενα που σχετιζόταν με αυτή, δεν επέτρεπε την ίδρυση των δυο νατοϊκών στρατηγείων στη Λάρισα και παράλληλα, έδινε την ευκαιρία στην Άγκυρα να προβάλλει απαιτήσεις για αλλαγή των επιχειρησιακών ρυθμίσεων στο Αιγαίο, προωθώντας έτσι τις επεκτατικές της βλέψεις».⁷²¹

Στις προγραμματικές του δηλώσεις, στις 22-11-1981, το ΠΑΣΟΚ, απέκλειε κάθε διάλογο με την Τουρκία πάνω σε θέματα εθνικών κυριαρχικών δικαιωμάτων αλλά και διεθνών συμφωνιών, βάσει των οποίων είχαν δοθεί αρμοδιότητες και καθήκοντα στην Ελλάδα. Δεν υπήρχε, διακήρυττε, νόημα να ανήκει η Ελλάδα στο στρατιωτικό σκέλος της Συμμαχίας, αν η Συμμαχία δεν μπορεί να εξασφαλίσει τα ανατολικά της σύνορα από κάθε ενδεχόμενη απειλή. Υποστήριζε ότι, η Συμφωνία Ρότζερς, όπως ερμηνεύτηκε: α/ έθετε σε αμφισβήτηση τα όρια Επιχειρησιακού Ελέγχου της Ελλάδας στο Αιγαίο, γεγονός που χαρακτηριζόταν ως απαράδεκτο και β/ δεν κατοχύρωνε τα σύνορα της Ελλάδας και, συνεπώς, ήταν βλαπτική για τα ελληνικά συμφέροντα. Παράλληλα, δήλωνε ότι μετά τη ψήφο εμπιστοσύνης στην Κυβέρνηση του ΠΑΣΟΚ, θα προέβαινε σε ενέργειες που θα κατοχύρωναν τα σύνορα και θα προστατεύαν τα συμφέροντα της Ελλάδας.⁷²²

Οι θέσεις του ΠΑΣΟΚ έφερναν σκεπτικισμό στους νατοϊκούς αξιωματούχους.⁷²³ Η αλήθεια όμως ήταν ότι, σε κανένα σημείο των προγραμματικών

⁷¹⁹ «Η Ελλάδα ανήκει στους Έλληνες», «ΕΟΚ και ΝΑΤΟ το ίδιο Συνδικάτο», «Εξω από την ΕΟΚ και το ΝΑΤΟ», «Εδώ και τώρα αλλαγή» κλπ.

⁷²⁰ Σύμφωνα με την Κουρή Ν. (1997), σ.227. «Με τον Κ. Καραμανλή να ισχυρίζεται ότι θα δημιουργηθούν «ανεξέλεγκτες καταστάσεις στους κόλπους των ΕΔ», και την Ηγεσία των ΕΔ να δηλώνει επιθυμία παραίτησης σε περίπτωση νίκης του ΠΑΣΟΚ, χωρίς όμως στο τέλος να την πραγματοποιήσει, κατόπιν σχετικών συστάσεων».

⁷²¹ Κουρή Ν.(1997), , σ.22-223.

⁷²² Πρώτο Θέμα, 18-10-2016, ‘‘Το ΠΑΣΟΚ στην εξουσία: 35 χρόνια από την Αλλαγή’’.

⁷²³ Moustakis F., (2005), μ.2, σ.38

δηλώσεών, το ΠΑΣΟΚ δεν αναφερόταν σε αποχώρηση από το ΝΑΤΟ. Ο Α. Παπανδρέου είχε κατανοήσει τους απώτερους σκοπούς της Άγκυρας για αλλαγή των ρυθμίσεων Διοίκησης και Ελέγχου στο πλαίσιο του ΝΑΤΟ και τις συνέπειες μιας τέτοιας εξέλιξης.⁷²⁴ Η προεκλογική του συνθηματολογία για έξοδο από το ΝΑΤΟ έμεινε απλά μια ιστορική ρητορική ανάμνηση και, οι όποιες ανησυχίες, διαψευστήκαν αμέσως μετά την άνοδό του στη εξουσία.

Το ΠΑΣΟΚ, ακολουθήσε αφενός, την πολυδιάστατη πολιτική του Κ. Καραμανλή, με συμμετοχή της Ελλάδας τόσο στην ΕΟΚ όσο και στο ΝΑΤΟ, αφετέρου, μια ρεαλιστική πολιτική αναφορικά με τη διάθεση δυνάμεων στη Συμμαχία βάσει των νατοϊκών επιχειρησιακών απαιτήσεων.⁷²⁵ Τοποθέτησε την Τουρκία ως πρώτη απειλή κατά της Ελλάδος και έτσι αναδιαμόρφωσε την Αμυντική Πολιτική της Χώρας.

5.6 Η Επιτροπή Αμυντικού Σχεδιασμού το 1981

Στην πρώτη συμμετοχή του στη Σύνοδο της Επιτροπής Αμυντικού Σχεδιασμού το 1981,⁷²⁶ ο Α. Παπανδρέου, ενημέρωσε τους Συμμάχους για την επεκτατική πολιτική της Τουρκίας και την επιδίωξη αναθεώρησης του *status quo* στο Αιγαίο, παρουσιάζοντας τα προβλήματα επιθετικότητας, ως προβλήματα ασφάλειας και σχέσεων της Ελλάδας με τη στρατιωτική Δομή του ΝΑΤΟ.⁷²⁷ Παράλληλα επέρριψε ευθύνες σε κύκλους της Συμμαχίας, διαβεβαιώνοντας όμως τους Συμμάχους ότι οι υποχρεώσεις της Ελλάδος έναντι του ΝΑΤΟ, αναφορικά με εκχώρηση στρατιωτικών δυνάμεων και υποστήριξης παροχής έγκαιρων πληροφοριών, θα συνεχιζόταν κανονικά. Τόνισε όμως ότι η πλήρης συμμετοχή της χώρας θα εξαρτιόταν από τη διασφάλισή της από την εξ ανατολών απειλή. Όμως, ανεξαρτήτως των επιχειρημάτων που προβλήθηκαν για να κατανοήσουν οι Σύμμαχοι την απειλή από πλευράς Τουρκίας, η αντίδραση του ΝΑΤΟ ήταν αρνητική.

⁷²⁴ Κουρής Ν.(1997), σ.239.

⁷²⁵ Moustakis F., (2005), σ.39, συνέντευξη Ναυάρχου Λι Βέγκετ (Lee Begget, Jr) Αρχιστρατήγου Συμμαχικών Δυνάμεων Νοτίου Ευρώπης στην Cumhuriyet 17-7-1985.

⁷²⁶ Κουρής Ν.(1997), σ.241-259.

⁷²⁷ Ο.π., σ.247.

5.6.1 Η τουρκική αντίδραση και η “αντισυμβατική” συμπεριφορά της Ελλάδας.

Της ελληνικής τοποθέτησης στη Σύνοδο Υπουργών Εξωτερικών της Συμμαχίας (στις 8-12-1981), ακολούθησαν ως αναμένονταν οι αντιδράσεις της Τουρκίας.

Ο Τούρκος Υπουργός, υπέβαλλε στις 15-1-1982 στη ΓΓ του ΝΑΤΟ και στα μέλη της Επιτροπής Αμυντικού Σχεδιασμού σχετικό υπόμνημα, προκαλώντας έτσι την υποβολή αντίστοιχου ελληνικού υπομνήματος,⁷²⁸ στις 27 1-1982. Με το ελληνικό υπόμνημα, αφενός αντικρούονταν όλοι οι ισχυρισμοί του τουρκικού υπομνήματος, αφετέρου, καθοριζόταν οι θέσεις της Ελλάδος έναντι της Συμφωνίας Επανεένταξης.⁷²⁹ Η θέση, που διατυπώθηκε στο υπόμνημα, συνοψίζεται στα ακόλουθα σημεία :

1. Η Ελλάδα ανταποκρίθηκε στις υποχρεώσεις της βάσει της Συμφωνίας Επανεένταξης που αφορούσαν στη διάθεση δυνάμεων στο ΝΑΤΟ, στην παροχή πληροφοριών, στην έγκαιρη προειδοποίηση, στην ανταλλαγή πληροφοριών αεροπορικών ιχνών , στη διάθεση του χώρου για ασκήσεις ΝΑΤΟ κλπ.

2. Η μη υλοποίηση της Συμφωνίας Επανεένταξης, σε ότι αφορούσε στην ίδρυση των Στρατηγείων, δεν οφείλονταν στην Ελλάδα, αλλά σε Συμμαχικές Αρχές οι οποίες, δεχόμενες τις απόψεις της Τουρκίας, προσπαθούσαν κατά παράβαση της Συμφωνίας να επιβάλλουν ρυθμίσεις Διοικήσεως και Ελέγχου διαφορετικές από εκείνες που υπήρχαν πριν τον Αύγουστο του 1974.

3. Η Ελλάδα δεν διεκδικούσε τίποτε και από κανένα. Αλλά δεν ήταν διατεθειμένη να δεχτεί παραχώρηση των κυριαρχικών της δικαιωμάτων, που κατοχυρώνονται από διεθνείς συνθήκες και συμφωνίες.

4. Οι ελληνικές θέσεις δεν ήταν αυθαίρετες. Στηριζόταν στην ίδια τη Συμφωνία Επανεένταξης. Συγκεκριμένα: α/ στις ελληνικές απαντήσεις στην Ομάδα Ανοικτής Σύνθεσης, β/ στην πρόταση Ρότζερς που ανέφερε ότι η επανεένταξη γινόταν με βάση τα συμφωνημένα κείμενα του ΝΑΤΟ και γ/ στη πρόταση Ρότζερς που ανέφερε ότι οι Διοικητές του 7^{ου} και 6^{ου} Αεροπορικού Στρατηγείου είχαν να συζητήσουν

⁷²⁸ Μέσω Έλληνα ΜΑΒΑΣ στον ΓΓ/ΝΑΤΟ και τα μέλη της DPC.

⁷²⁹ Σύμφωνα με Πηγή 14στ, παρ.49. η Ελλάς «θεωρεί ισχύουσα τη συμφωνία επανεένταξης, έχει ανταποκριθεί στις υποχρεώσεις της που απορρέουν από την συμφωνία επανεένταξης σχετικά με τη διάθεση δυνάμεων στο ΝΑΤΟ, την έγκαιρη προειδοποίηση και το CROSS TELL, τη χρησιμοποίηση του Εθνικού Χώρου για Ασκήσεις ΝΑΤΟ κλπ. και ότι η μη υλοποίηση της συμφωνίας επανεένταξης δεν οφείλεται στην Ελλάδα».

διαδικασίες ανταλλαγής πληροφοριών αεροπορικών ιχνών και συντονισμό της Αεράμυνας και όχι περιοχές, όπως ισχυριζόταν οι νατοϊκοί και φυσικά οι Τούρκοι.

5. Η ερμηνεία της Συμφωνίας Ρότζερς από ορισμένους αξιωματούχους του ΝΑΤΟ, αποτελούσε σαφή ένδειξη σύμπτωσης των νατοϊκών θέσεων με τις τουρκικές επιδιώξεις, τουλάχιστον στο στρατιωτικό επίπεδο. Ως εκ τούτου, ως πρώτο μέτρο της ελληνικής Κυβέρνησης τέθηκε η αποδέσμευση από Συμφωνίες που ήταν βλαπτικές για την Ελλάδα, δεν εγγυόνταν τα σύνορά της και υπονόμευαν το υφιστάμενο καθεστώς στο Αιγαίο. Συνεπώς, η Συμφωνία Ρότζερς, μετά τις εν λόγω δηλώσεις τελούσε *de facto* σε μερική αναστολή.⁷³⁰

Η δήλωση, της ελληνικής πλευράς, περί μερικής αναστολής της Συμφωνίας Ρότζερς, έδωσε ουσιαστικά στην Τουρκία την ευκαιρία: α/ να θέσει θέμα μονομερούς αντισυμβατικής συμπεριφοράς και παρουσίας της Ελλάδας στη Στρατιωτική Επιτροπή και στην Επιτροπή Αμυντικού Σχεδιασμού δίνοντας έμφαση στην άποψη ότι κανείς δεν συμεριζόταν τις απόψεις Παπανδρέου και ότι το ΝΑΤΟ δεν αποτελούσε *forum* επίλυσης διμερών διαφορών και β/ να προτείνει ελληνοτουρκικές συνομιλίες για την επίλυση των διαφορών.

Η προσπάθεια όμως αυτή έπεσε στο κενό, γιατί κανείς δεν επιθυμούσε την Ελλάδα εκτός του ΝΑΤΟ.⁷³¹ Η Ελλάδα απειλούσε όμως, έμμεσα, να ξανά-αποχωρήσει από το ΝΑΤΟ και αυτό ήταν, μια μη αναμενόμενη εξέλιξη μετά από 6 χρόνια προσπάθειας επανένταξης.

Η παρουσία Παπανδρέου προβλημάτιζε τους Συμμάχους. Η συνοχή της Συμμαχίας φαινόταν να αμφισβητείται, για μια ακόμα φορά, με υπαιτιότητα της Ελλάδας. Οι σοβαρές διαφωνίες Ελλάδος-Τουρκίας και η αδυναμία εξεύρεσης μιας συμβιβαστικής λύσης, είχε ως αποτέλεσμα, να μην εκδοθεί κοινά συμφωνημένο ανακοινωθέν στην Επιτροπή Αμυντικού Σχεδιασμού του Δεκεμβρίου του 1981. Αυτό έφερε το ΓΓ του ΝΑΤΟ σε δύσκολη θέση, ο οποίος, την επομένη, ρίχνοντας την ευθύνη στην Ελλάδα αποδέχτηκε, ενώπιον δημοσιογράφων, την απώλεια συνοχής της Συμμαχίας.

Η απειλή αυτή αφορούσε και τις ΗΠΑ, που έβλεπαν να υλοποιείται η δηλωθείσα πρόθεση απομάκρυνσης των αμερικανικών Βάσεων από την Ελλάδα, ως

⁷³⁰ Κουρής Ν.(1997), σ.250-251.

⁷³¹ Ο.π., σ.258-259.

επόμενο στάδιο. Αυτός ήταν μάλλον και ο λόγος που ο Ρότζερς σε τηλεφωνική επικοινωνία με τον Πτέραρχο Κουρή που ήταν παρών στην Επιτροπή Αμυντικού Σχεδιασμού δέχτηκε να ξαναδεί το θέμα του Επιχειρησιακού Ελέγχου των Στρατηγείων στο Αιγαίο, αναθεωρώντας τη θέση που είχε μέχρι τότε.⁷³²

5.6.2 Οι “μεθοδεύσεις” όπως τις έβλεπε η Αθήνα. Αν και η Ελλάδα απειλούσε, σε επίπεδο ρητορικής, τη συνοχή της Συμμαχίας και τις ΗΠΑ (Βάσεις), η αντίδρασή της στην άρνηση της Συμμαχίας να παράσχει εγγυήσεις προστασίας της κυριαρχίας και εδαφικής της ακεραιότητας, εξαντλούταν στο να αρνείται τη συμμετοχή της σε νατοϊκές ασκήσεις, να μη συμφωνεί με τη χρήση των ΧΥ και του ΕΕΧ της από τις νατοϊκές δυνάμεις και να ζητά –ανεπιτυχώς– τον καθορισμό των ορίων των επιχειρησιακών τομέων ευθύνης για τους Διοικητές των Στρατηγείων.

Προς επίτευξη των εν λόγω θέσεων, αρνείτο συνεχώς να θέσει τις υποδομές της χώρας στη διάθεση της Συμμαχίας, με κύριο αίτημα τη συμπερίληψη της ν. Λήμνου στις Ασκήσεις (που λόγω “Δόγματος Λούνς” δεν συμμετείχε) και στο Σύστημα Αεράμυνας του ΝΑΤΟ.

Κινητικότητα, υπήρξε με αφορμή την άσκηση Daily Double 1981 (DD81),⁷³³ ενώ το θέμα των Στρατηγείων παρέμενε σε εκκρεμότητα και η τουρκική επιθετικότητα/προκλητικότητα, μέσω παραβάσεων των Κανόνων Εναέριας Κυκλοφορίας (ΚΕΚ) και παραβιάσεων του ΕΕΧ της Ελλάδος και υπερπήσεων άνωθεν ελληνικού εδάφους από τουρκικά αεροσκάφη, γινόταν όλο και μεγαλύτερη. Αυξανόταν έτσι ο φόβος ενός θερμού επεισοδίου στη ΝΑ Πτέρυγα του ΝΑΤΟ με απρόβλεπτες συνέπειες, αλλά και τίθετο σε αμφισβήτηση το κύρος, η συνοχή και η αποτελεσματικότητα της Συμμαχίας.

⁷³² Ο.π., σ.252-253.

⁷³³ Σύμφωνα με την Πηγή 14στ , παρ.43: Στις 22-9-1981 ο Αρχιστράτηγος Συμμαχικών Δυνάμεων Νοτίου Ευρώπης ανα-κοινοποίησε στον Έλληνα Α ΥΓΕΕΘΑ το από 050001Ζ Σεπ 1981 Σήμα του Διοικητή Αεροπορικών Συμμαχικών Δυνάμεων Νοτίου Ευρώπης προς το Τουρκικό ΓΕΑ και το 6^ο Αεροπορικό Στρατηγείο σχετικά με την άσκηση Daily Double 1981 (DD81) στο οποίο υπήρχαν κάποια θετικά σημεία προς υποστήριξη των θέσεων της Ελλάδος στο θέμα των περιοχών ευθύνης. Η εν λόγω ενημέρωση προκάλεσε την απάντηση του Έλληνα Α/ΓΕΕΘΑ με επιστολή την 29 -6-1982.

Ήταν φανερό ότι το ζήτημα της Δομής Διοίκησης της Συμμαχίας στην Ν. Α της Πτέρυγα, που εμφανίστηκε στη δεκαετία του 1960, δεν αποτελούσε απλό θέμα στρατιωτικών διευθετήσεων.

Ήταν όλα τα παραπάνω μεθοδεύσεις σε βάρος των ελληνικών κυριαρχικών δικαιωμάτων;

Η απάντηση είναι ότι έτσι τουλάχιστον τις έβλεπε η Αθήνα. Στις 22-4-1982, ο τότε Π/Θ της Ελλάδος και ΥΕΘΑ Α. Παπανδρέου, απέστειλε έγγραφο στους ΣΑ/ΣΕΒΑΣ, ΣΑ/ΑΣΔΕ και ΑΕΑ/Νάπολη (Ιταλία), στο οποίο κατηγορούσε τον SACEUR για *''μεθοδεύσεις''*,⁷³⁴ υπαινισσόμενος παράλληλα ηθελημένο λάθος του. Συγκεκριμένα έγραφε : *«Δεν είναι βέβαιο εάν ο SACEUR έδωσε στην Τουρκική πλευρά άλλη ερμηνεία, διάφορο της πραγματικής, σε ότι αφορά την πρότασή του της 16^{ης} Οκτ. 1980, που εγκρίθηκε από την Επιτροπή Αμυντικού Σχεδιασμού την 20^η του ίδιου μήνα. Γεγονός παραμένει ότι κατά τις διαπραγματεύσεις μεταξύ ΓΕΕΘΑ και Στρατηγείου Συμμαχικών Δυνάμεων Νοτίου Ευρώπης που άρχισαν τον Δεκ του 1980 η νατοϊκή πλευρά, ενδεχομένως υπό την επήρεια τουρκικών ενεργειών, προσπαθεί να δώσει διάφορο ερμηνεία στη συμφωνία από εκείνη που προκύπτει από τα κείμενα και την ιστορία των διαπραγματεύσεων για την επανένταξη των δυνάμεών μας στην ενοποιημένη στρατιωτική δομή της Συμμαχίας»*.⁷³⁵

Στο ίδιο έγγραφο, κατήγγειλε επίσης την Τουρκία για:

1. Την προσπάθειά της *«...να παρουσιάζει μόνο το εκ των τεσσάρων παραγράφων κείμενο της προτάσεως Ρότζερς της 16^{ης} Οκτωβρίου 1980, και (να) αποφεύγει επιμελώς να μνημονεύσει τις ελληνικές απαντήσεις στα δώδεκα θέματα της Ομάδας Ανοικτής Σύνθεσης παρά το γεγονός ότι στην παρ.1 του κειμένου της προτάσεως*

⁷³⁴ Ήτοι την επιθυμία του SACEUR να μην κυκλοφορήσουν ευρέως εντός της Συμμαχίας τα κείμενα της Συμφωνίας επανένταξης (Χαρακτηρισμός των εγγράφων ως *''CLOSE HOLD''*) δηλώνοντας ότι η εν λόγω πολιτική υπήρξε *''πολιτική που εξυπηρέτησε τους χειρισμούς του (SACEUR) στο αρχικό στάδιο αλλά και την Τουρκία στα επόμενα, διότι βασιζόμενη εις την άγνοια των πραγματικών γεγονότων υπό των επιτελών των Συμμαχικών Στρατηγείων αλλά και των άλλων Κλιμακίων του NATO (IS,IMS,MC,DPC), προσπαθεί να προβάλει μια διαστρεβλωμένη εικόνα της Συμφωνίας για να προωθήσει τις βλέψεις της. Η πολιτική αυτή έχει ως αποτέλεσμα την μονομερή δημιουργία εντυπώσεων εις τα διάφορα όργανα του NATO τα οποία παρασύρονται σε ενέργειες αντιθέτους προς τα συμφωνηθέντα''*.

⁷³⁵ Πηγή 14γ, Ακολουθούμενο από Φ/Α της προτάσεως Ρότζερς της 16ης-10-1980 και των ελληνικών απαντήσεων στα δώδεκα θέματα της Ο.Ε.Γ καθώς και από του Ελληνικού Υπομνήματος που επιδόθηκε στον ΓΓ/NATO και τα μέλη της DPC.

Ρότζερς αναφέρεται ότι, τούτο δεν είναι αυτοτελές αλλά αλληλένδετο με τις ελληνικές απαντήσεις στα θέματα της Ομάδας Ανοικτής Σύνθεσης. Κατ' αυτόν τον τρόπο η Τουρκία προβάλλοντας μόνο το κείμενο Ρότζερς και δίδουσα συγχρόνως την θέση της ότι δηλαδή, με την επανένταξη δημιουργήθηκε νέα κατάσταση βάσει της οποίας τα πάντα θα συζητηθούν και επομένως δεν υπάρχουν κατ' ουσίαν διευθετήσεις Διοικήσεως και Ελέγχου στη Μεσόγειο».

2. Την τελμάτωση των συζητήσεων καθορισμού αρμοδιοτήτων και εγκαταστάσεων των νέων Συμμαχικών Στρατηγείων στην Ελλάδα (Χερσαίο και Αεροπορικό) μέσω της προβολής απαιτήσεων αναθεώρησης των διευθετήσεων Διοικήσεως και Ελέγχου στο Αιγαίο.

3. Τις παρασκηνακές επεμβάσεις της με σκοπό την «επιτυχή αφαίρεση διαγραμμάτων-χαρτών-διατυπώσεων που παρουσίαζαν τις κατ' επιταγή του MC 38/4 ναυτικές περιοχές Διοικήσεων Μεσογείου, από μερικά κείμενα του NATO, προβάλλοντας ότι οι διευθετήσεις Διοίκησης και Ελέγχου πρέπει να εξεταστούν εκ νέου».

4. Τους ισχυρισμούς της ότι «το MC 38/4 είναι ανυπόστατο και άκυρο», και δεν είναι νόμιμο, δεδομένου ότι δεν υποβλήθηκε στην Επιτροπή Αμυντικού Σχεδιασμού για έγκριση.

5. Την, με διάφορες δικαιολογίες, «προσπάθεια παρασκηνακής τοποθέτησης εμποδίων έγκρισης των Ελληνικών έργων υποδομής».

6. Την «προβολή αυθαίρετων ερμηνειών διεθνών συνθηκών και συμβάσεων, αποτρέποντάς την Συμμαχία στη λήψη απόφασης για θέματα επιχειρησιακά και υποδομής στα νησιά του Ανατολικού Αιγαίου».

7. Τη μη αποδοχή των ενεργειών της Τουρκίας από την ελληνική πλευρά. Παράλληλα, ζητούσε, αφενός την ενημέρωση όλων των Ελλήνων Αξιωματικών που υπηρετούν στα Επιτελεία του NATO, αφετέρου την ενημέρωση των υψηλόβαθμων νατοϊκών αξιωματούχων σε περιπτώσεις που διαπιστώνεται ανεπάρκεια γνώσεων επί των θεμάτων Συμφωνίας Επανεντάξεως Διοικήσεως και Ελέγχου στη Μεσόγειο.

Είχε γίνει αντιληπτό ότι, η από μέρους του SACEUR τηρηθείσα μυστικότητα επί των κειμένων της Συμφωνίας Επανεντάξεως είχε αρνητικές επιπτώσεις για τα συμφέροντα της Ελλάδος και είχε διαπιστωθεί ελλιπής αντίληψη, ορισμένων Στρατιωτικών Αρχών στο NATO, για τη Συμφωνία. Αυτός ήταν ο λόγος που θεωρείτο αδιανόητο, «.. να δεχτεί η Ελλάδα την ανάθεση άμυνας του εθνικού της χώρου (νήσοι Αιγαίου) σε άλλους».

Του εν λόγω εγγράφου ακολούθησε ανταλλαγή πλήθους επιστολών μεταξύ των οποίων :

1. Η επιστολή στις 30-7-1982 του Έλληνα Α/ΓΕΕΘΑ Ναυάρχου Ντεγιάννη στον Αρχιστράτηγο Συμμαχικών Δυνάμεων Νοτίου Ευρώπης Ναύαρχο Κρόου, στην οποία δηλώνονταν:⁷³⁶

α. Η ταύτιση απόψεων αναφορικά με την εξαιρετική σημασία των συμμαχικών ασκήσεων και η, από ελληνικής πλευράς, προσπάθεια κανονικής διεξαγωγής τους με τη συμμετοχή ελληνικών δυνάμεων σε αυτές. Βασική προϋπόθεση επιτυχούς διεξαγωγής αυτών όμως, αποτελούσε η ακριβής τήρηση των διαδικασιών που προβλέπονταν από τα ισχύοντα κείμενα του ΝΑΤΟ, όπως και η τήρηση των ΚΕΚ και η συμμόρφωση των αεροσκαφών με αυτούς. Πρακτική που εφαρμόστηκε με επιτυχία στο παρελθόν και δεν ήταν δύσκολο να συνεχιστεί η εφαρμογή τους,

β. Η συνέπεια των ελληνικών θέσεων προς τις συμφωνίες και διευθετήσεις,⁷³⁷ αναφορικά με τις αεροπορικές επιχειρήσεις υποστήριξης πλοίων και αεροσκαφών ναυτικής συνεργασίας στην περιοχή του Διοικητή Ανατολικής Μεσογείου (Α/ΓΕΝ) δηλώνοντας ότι «...οι εν λόγω ασκήσεις θα πρέπει να γίνονται βάσει της ΑΤΡ34 και τον αρμοδιοτήτων που σε αυτό καθορίζονται για τους διοικητές...».⁷³⁸ Επίσης, καθίστατο σαφές ότι η Ελλάδα θα είχε τον Επιχειρησιακό Έλεγχο των αεροσκαφών ναυτικής συνεργασίας που θα δρούσαν στην περιοχή Ανατολικής Μεσογείου και αποτελούσαν μέσα του Διοικητή Ανατολικής Μεσογείου για την αποτελεσματική εκπλήρωση των ανατιθεμένων αποστολών.

γ. Η συμφωνία της ελληνικής πλευράς στη επιθυμία που εξέφρασε ο Αρχιστράτηγος Συμμαχικών Δυνάμεων Νοτίου Ευρώπης, για συνάντηση με θέμα την ίδρυση των Στρατηγείων. Γινόταν υπενθύμιση στο ότι «το εναπομείναν ουσιώδες θέμα για την πλήρη υλοποίηση της συμφωνίας επανεντάξεως είναι να γραφούν οι «Όροι Αναφοράς» για το 7^ο Αεροπορικό Στρατηγείο και συγκεκριμένα οι περιοχές επιχειρησιακής ευθύνης που προβλέπονται από τη Συμφωνία Επανετάξης και

⁷³⁶ Πηγή 18, απάντηση στην από 23 Ιουνίου 1982 επιστολή του ναυάρχου Κρόου στον Έλληνα ΥΕΘΑ, κατ' εντολή του ΥΕΘΑ Ανδρέα Παπανδρέου.

⁷³⁷ Γίνεται λεπτομερείς αναφορά των θέσεων όπως αυτές δηλώθηκαν στην Ομάδα Ανοικτής σύνθεσης κατά τη διαδικασία των διαπραγματεύσεων επανένταξης.

⁷³⁸ Όπου ο Διοικητής Ανατολικής Μεσογείου είναι ο Ναυτικός Διοικητής της περιοχής, του 7^{ου} Αεροπορικού Στρατηγείου το αρμόδιο ελληνικό στρατηγείο, κλπ.

ειδικότερα από τις απαντήσεις της Ελλάδος στα θέματα της Ομάδας Ανοικτής Σύνθεσης (θέμα 4,6 και 9) που είναι αλληλένδετες με την πρόταση του SACEUR της 16^{ης} Οκτ 1980'».

δ. Η αποδοχή της διεξαγωγής συζητήσεων επί λεπτομερειών σε διαδικασίες παροχής πλήρους και απεριόριστης ανταλλαγής πληροφοριών αεροπορικών ιχνών και συντονισμού Αεράμυνας κατά της απειλής της προερχόμενης από το Σύμφωνο Βαρσοβίας, «σε συνεννόηση με το Διοικητή Αεροπορικών Δυνάμεων Νοτίου Ευρώπης», αλλά μετά την εγκατάσταση των δύο Διοικητών του 7^{ου} και 6^{ου} Αεροπορικού Στρατηγείου.

2. Η, από 20-8-1982, προσωπική επιστολή του Αρχιστράτηγου Συμμαχικών Δυνάμεων Νοτίου Ευρώπης στον Ναύαρχο Ντεγιάννη, αναφορικά με την Άσκηση «Επίδειξη Αποφασιστικότητας». ⁷³⁹ Με αυτήν τον πληροφορούσε αναλυτικά για την πρόοδο που επιτεύχθηκε σε «σημαντικές διαφορές» αναφέροντας ότι «...ελληνικά και τουρκικά αεροσκάφη ναυτικής συνεργασίας που θα επιχειρούν στο Αιγαίο θα βρίσκονται υπό εθνικό Επιχειρησιακό Έλεγχο ». Παράλληλα αναφερόταν και στην συμπερίληψη του 7^{ου} Αεροπορικού Στρατηγείου σε αεροπορικές αποστολές ναυτικής συνεργασίας, που ήταν στη δικαιοδοσία του Διοικητή Ανατολικής Μεσογείου. ⁷⁴⁰ Η εν λόγω επιστολή προκάλεσε την, από 27-8-1982, απαντητική επιστολή του Ναυάρχου Ντεγιάννη. Αυτή, μεταξύ άλλων αναφερόταν στη Διοίκηση και τον Έλεγχο των περιοχών ναυτικής συνεργασίας στην άσκηση DD82, αλλά και στις πτήσεις των αεροσκαφών σε αεροναυτικές ασκήσεις της ίδιας άσκησης, ώστε να τηρούνται οι ΚΕΚ στο Αιγαίο για λόγους ασφάλειας πτήσεων, κανονικότητας και αποτελεσματικότητας. Ζητούσε επίσης τη λεπτομερή συμπλήρωση των κειμένων της Άσκησης, ώστε τελικά η Ελλάδα να συμμετάσχει στη Άσκηση. ⁷⁴¹ Υπήρξε συνέχεια στην ανταλλαγή/αντιπαράθεση απόψεων, μεταξύ Αρχιστράτηγου Συμμαχικών Δυνάμεων Νοτίου Ευρώπης και Α/ΓΕΕΘΑ, μέσω μακροσκελών απαντητικών επιστολών του ενός στον άλλο {όπως του πρώτου στις 4-9-1982, ⁷⁴² στα ζητήματα που έθεσε ο Α/ΓΕΕΘΑ

⁷³⁹ Στο NATO αναφέρεται ως Display Determination 82 -DD82

⁷⁴⁰ Πηγή 18α. Η εν λόγω επιστολή αποτελούσε απάντηση της επίσκεψης του CINCSOUTH στην Ελλάδα στην οποία ανέλαβε να εξετάσει τα ζητήματα της DD82 στα σημεία όπου διαφωνούσε η Ελλάδα

⁷⁴¹ Πηγή 18β.

⁷⁴² Πηγή 18γ.

στην επιστολή του στις 27-8-1982, του δευτέρου (Α/ΓΕΕΘΑ) στις 8-9-1982,⁷⁴³ και πάλι του πρώτου στις 13-9-1982⁷⁴⁴} βάσει των οποίων διαπιστώθηκε η μερική σύγκλιση απόψεων, η οποία όμως δεν ήταν πλήρως ικανοποιητική για τη συμμετοχή της Ελλάδας στην Άσκηση DD82.⁷⁴⁵

Η ματαίωση συμμετοχής της Ελλάδας στην DD82, ήταν πλέον δεδομένη κάτω από τη διαφορετικότητα των απόψεων των δυο πλευρών, παρά τη διαφαινόμενη προσπάθεια των Ντεγιάννη και Κρόουν να βρεθεί κοινά αποδεκτή λύση.⁷⁴⁶ Οι δυο πλευρές διάβαζαν τα ίδια κείμενα με διαφορετικό τρόπο. Ήταν εμφανές ότι, το ΝΑΤΟ δεν ήθελε να αποδεχτεί τις ελληνικές θέσεις. Ούτε να επιτρέψει στην Ελλάδα να επιλύσει τα προβλήματά της μέσω των νατοϊκών ασκήσεων προκαλώντας την αντίδραση της Τουρκίας. Εξάλλου, ο Αρχιστράτηγος Συμμαχικών Δυνάμεων Νοτίου Ευρώπης αν και είχε την πρόθεση να παρακάμψει, μέσω της μη κοινοποίησης των θέσεων του για τις αεροναυτικές ασκήσεις, δεν μπορούσε να αποφύγει αφού, οποιεσδήποτε διευθετήσεις, θα έπρεπε να γνωστοποιηθούν στο 6^ο Αεροπορικό Στρατηγείο.⁷⁴⁷ Η μη συμμετοχή των ελληνικών δυνάμεων σε νατοϊκές ασκήσεις στο Αιγαίο συνεχίστηκε και τα επόμενα χρόνια.

5.7 Η Επιτροπή Αμυντικού Σχεδιασμού του Δεκεμβρίου του 1982

Συνέχεια του ναυαγίου της Επιτροπής Αμυντικού Σχεδιασμού του 1981 και των ελληνικών δηλώσεων περί μερικής αναστολής της Συμφωνίας Ρότζερς, αποτελεί η εφ' όλης της ύλης παρέμβαση του Α. Παπανδρέου στην Επιτροπή Αμυντικού Σχεδιασμού της 1-12-1982. Αυτή προκάλεσε την πρωτοφανή αντίδραση του Τούρκου

⁷⁴³ Πηγή 18δ.

⁷⁴⁴ Πηγή 18ε.

⁷⁴⁵ Η πρόταση του Αρχιστράτηγου Συμμαχικών Δυνάμεων Νοτίου Ευρώπης, να συμπεριληφθούν οι ελληνικές θέσεις/αντιθέσεις ως τροπολογία (amendment) στη διαταγή της άσκησης, ήταν μη αποδεκτή από ελληνικής πλευράς, η οποία επέμενε στις διατυπώσεις που είχε προβάλει και στο λεκτικό που είχε προτείνει, μέσω της, από 27-8-1982, επιστολής του Α/ΓΕΕΘΑ .

⁷⁴⁶ Επισημαίνεται ότι, ο Αρχιστράτηγος Συμμαχικών Δυνάμεων Νοτίου Ευρώπης είχε, μέσω των επιστολών του, αποδεχτεί τα πέντε σημεία που ζητούσε η Ελλάδα για αναγνώριση αεροσκαφών που θα πετούσαν στο Αιγαίο σε αποστολές ναυτικής συνεργασίας γνωστό ως Ημερήσιο πρόγραμμα πτήσεων (στο ΝΑΤΟ αναφέρεται ως Daily Flight Schedule -DFS). Ήτοι : α/ Τύπος και πλήθος αεροσκαφών β/ χαρακτηριστικό κλήσεως, γ/ώρα απογείωσης, δ/ ώρα άνωθεν "στόχου", ε/ κώδικας αναγνώρισης (IFF).

⁷⁴⁷ Πηγή 18 ε, παρ.2.

Υπουργού Άμυνας Μπαγιουλκέν με προσωπικές επιθέσεις εναντίον του Έλληνα Π/Θ και ΥΕΘΑ, καταγράφοντας, για πρώτη ίσως φορά, προσωπικές επιθέσεις Τούρκων αξιωματούχων εναντίον Ελλήνων, πέραν της μέχρι τότε έντονης πολιτικής αντιπαράθεσης μεταξύ δυο χωρών.⁷⁴⁸

5.7.1 Η ελληνική θέση –Η ανάγκη οριοθέτησης των τομέων επιχειρησιακής ευθύνης και η ενάσκηση των αρμοδιοτήτων των Στρατηγείων στην Ελλάδα-Η Λήμνος. Ο Έλληνας Π/Θ αναφέρθηκε αρχικά στα *«διαίτερα προβλήματα ασφάλειας»* που αντιμετώπιζε η Ελλάδα τα τελευταία χρόνια. Αν και γνωστά σε όλους, λόγω των αναλύσεων που είχαν γίνει σε προηγούμενες συναντήσεις, παρέμεναν σε εκκρεμότητα, όχι με υπαιτιότητα της ελληνικής Κυβέρνησης. Υπήρχε λοιπόν η εντύπωση οπισθοδρόμησης στις ελληνοτουρκικές σχέσεις.

Αναλύοντας τα προβλήματα στη Νότια Πτέρυγα της Συμμαχίας αναφέρθηκε στη μη πρόοδο ίδρυσης τόσο του Χερσαίου όσο και του Αεροπορικού Στρατηγείου Λάρισας. Κάνοντας πλήρη ανάλυση της ελληνικής οπτικής επί του θέματος, τόνισε την ανάγκη οριοθέτησης των τομέων επιχειρησιακής ευθύνης, αφού ήταν προφανές ότι πριν από την ίδρυση οποιασδήποτε στρατιωτικής Διοίκησης θα έπρεπε να καθορισθούν τα όρια εντός των οποίων ο Διοικητής θα ασκούσε εξουσία. Παράλληλα, ξεκαθάρισε ότι οι πιέσεις που ασκούσαν για ίδρυση των Στρατηγείων πριν τον καθορισμό ορίων δεν είχε *«καμία πολιτική ή στρατιωτική σημασία και αντιβαίνει στην πολιτική του ΝΑΤΟ»* αφού, *«τα όρια της επιχειρησιακής ευθύνης του Στρατηγείου δεν θα μπορούσαν να διαφέρουν από εκείνα που ίσχυαν για την Ελλάδα πριν από το 1974 και τα οποία καταρτίστηκαν σύμφωνα με μια βασική αρχή του ΝΑΤΟ, συμπεριλαμβανομένης της MC 36/2, ότι οι χώρες είναι τελικά υπεύθυνες για την άμυνα και την ασφάλεια των εδαφών και των λαών τους.»*

Η προσπάθεια του Έλληνα Π/Θ ήταν να αποφευχθεί οποιαδήποτε σκέψη μετακίνησης των επιχειρησιακών ορίων Διοίκησης και Ελέγχου των εν λόγω Στρατηγείων δυτικότερα, εξηγώντας ότι αν τα όρια μετακινηθούν έστω και λίγο δυτικά *«...τότε, ως αποτέλεσμα της γεωγραφίας της Ελλάδας, θα φθάναμε αναπόφευκτα σε μια*

⁷⁴⁸ Πηγή 17.

κατάσταση όπου η άμυνα και η ασφάλεια των ελληνικών εδαφών και ο ελληνικός πληθυσμός θα τεθούν υπό την ευθύνη ενός Διοικητή άλλης χώρας.»⁷⁴⁹

Γνωρίζοντας τις ενδεχόμενες συνήθειες θέσεις του ΝΑΤΟ, δηλαδή την πρακτική σύγκρισης της ελληνοτουρκικής περίπτωσης με άλλες σχετικές περιπτώσεις στη Συμμαχία, επέμενε στις μέχρι τότε θέσεις της Ελλάδας,⁷⁵⁰ ενώ, αναφερόμενος στη προσπάθεια εξαίρεσης της ν. Λήμνου από τις ασκήσεις του ΝΑΤΟ, είπε :

« ...η Συμμαχία και κυρίως οι Στρατιωτικές της Αρχές ... επέλεξαν να λυγίσουν υπό την πίεση ενός κράτους-μέλους, αποδεχόμενοι την ακύρωση μιας άσκησης σημαντικής για τα Συμμαχικά συμφέροντα ασφάλειας. Συγκεκριμένα, κατά τη διάρκεια του σχεδιασμού της άσκησης APEX-EXPRESS-82 τον Ιούλιο του 1982, οι Έλληνες Αντιπρόσωποι πρότειναν να συμπεριληφθούν στην παρούσα Άσκηση ένας αριθμός ισοδύναμων στόχων. Μεταξύ αυτών των στόχων ήταν το Αεροδρόμιο ΛήμνουΟι προτάσεις αυτές αντιμετώπισαν την άρνηση των αντιπροσώπων του Διοικητού Αεροπορικών Δυνάμεων Νοτίου Ευρώπης χωρίς να αναφέρουν κανένα λόγο για την αρνητική τους θέση.»⁷⁵¹

Το θέμα των νατοϊκών ασκήσεων αποτελούσε ουσιαστικό θέμα ενάσκησης των αρμοδιοτήτων των Στρατηγείων και, συνεπώς, ήταν άμεσα συνδεδεμένο με την ύπαρξη των Στρατηγείων. Αυτός ήταν ο λόγος που η ελληνική πλευρά, αφενός στις 13-9-1982 είχε στείλει «ειδικό έγγραφο» στο Διοικητή Αεροπορικών Δυνάμεων Νοτίου Ευρώπης. Σε αυτό σημείωνε ότι θα ήταν αδύνατη η αφαίρεση, από ασκήσεις, περιοχών ελληνικής κυριαρχίας χωρίς επιχειρησιακό αιτιολογικό. Παράλληλα, τόνιζε ότι το αεροδρόμιο της

⁷⁴⁹ Πηγή 17.

⁷⁵⁰ Πηγή 17, τονίζοντας ότι: «.. Θα μπορούσαμε βέβαια να ισχυριστούμε ότι παρόμοια παραδείγματα τέτοιων λειτουργικών ρυθμίσεων θα μπορούσαν ενδεχομένως να βρεθούν σε άλλες περιοχές του ΝΑΤΟ. Αυτό, ωστόσο, θα ήταν μια υπεραπλούστευση (oversimplification) του προβλήματος. Μια τέτοια ρύθμιση στην περιοχή μας είναι εντελώς απαράδεκτη (totally unacceptable) τόσο από πολιτική όσο και από στρατιωτική άποψη. Το ΝΑΤΟ πρέπει να κατανοήσει ότι οι γεωγραφικές, πολιτικές και στρατιωτικές αιτίες είναι αυτές που καθιστούν επιτακτική τη λήψη της σωστής λύσης σε αυτό το απλό πρόβλημα. Μόνο τότε θα μπορούσε να αρθεί η μερική de facto αναστολή της συμφωνίας επανένταξης για την επιστροφή της Ελλάδας στη στρατιωτική δομή του ΝΑΤΟ, μια de facto αναστολή η οποία, όπως εξήγησα προηγουμένως, δεν μπορεί να θεωρηθεί ως υπαιτιότητα της Ελλάδας. Θα ήθελα να τονίσω ότι ο ελληνικός λαός, ..., είναι ακόμα πιο αμήχανος σήμερα λόγω της επιμονής του ΝΑΤΟ να αγνοεί τα ζωτικά συμφέροντα ασφάλειας της συμμαχίας αλλά και της Ελλάδας... ».

⁷⁵¹ Βλ. Επιστολή Λούνς, κεφ 5.2

Λήμνου αποτελούσε «προϋπόθεση για την ομαλή εκτέλεση της Άσκησης» που ήταν «μια σημαντική άσκηση του NATO... που διεξάγεται στη Βόρεια Ελλάδα, μια επιχειρησιακή οντότητα η οποία περιλαμβάνει τη νήσο Λήμνο». Καμία όμως απάντηση δεν ελήφθη από πλευράς NATO (μέχρι τις 5-11-1982), δηλαδή πέντε μόλις ημέρες πριν την έναρξη της Άσκησης,

Η απάντηση του Διοικητή Αεροπορικών Συμμαχικών Δυνάμεων Νοτίου Ευρώπης,⁷⁵² ο οποίος επί δυο και περισσότερους μήνες σιώπησε και στη συνέχεια έριξε την ευθύνη καθυστέρησης στη γραφειοκρατία, έδειχνε μάλλον αμηχανία και ανυπαρξία επιχειρημάτων αλλά και προσπάθεια διατήρησης των προσχημάτων, ώστε να μη θιγούν τα Συμμαχικά συμφέροντα και να υπάρξει συγκερασμός απόψεων πολιτικού και στρατιωτικού επιπέδου.

Η στάση του όμως άφηνε ερωτηματικά, δίνοντας το δικαίωμα στον Έλληνα ο Π/Θ να αναρωτηθεί: *«Επικαλείται ο Διοικητής Αεροπορικών Δυνάμεων Νοτίου Ευρώπης οδηγίες από ανώτερες αρχές προκειμένου να αποκλείσει τη Λήμνο από την Άσκηση, μια απόφαση που οδήγησε αναπόφευκτα στην ακύρωση αυτής της σημαντικής Άσκησης πέντε ημέρες πριν ξεκινήσει»* τη στιγμή που μόνο η ελληνική θέση «...θα μπορούσε να υποστηριχθεί...» νομικά και επιχειρησιακά και «(γ)... κανένας, συμπεριλαμβανομένης της Τουρκίας, δεν αμφισβήτησε το νομικό καθεστώς της νήσου Λήμνου από το 1957 έως τις αρχές του εβδομήντα... ενώ (δ) από καθαρά στρατιωτική άποψη, το NATO συμπεριέλαβε στον επιχειρησιακό σχεδιασμό του, στις οδηγίες μάχης του SACEUR και στο γενικό σχέδιο του Αρχιστράτηγου Συμμαχικών Δυνάμεων Νοτίου Ευρώπης τις ελληνικές δυνάμεις στη Νήσο Λήμνου παρά τις αντιρρήσεις ενός κράτους μέλους τις οποίες αντιμετώπισε ο ίδιος ο SACEUR τον Αύγουστο του 1979;»

Η Ελλάδα δηλαδή θεωρούσε, εμμέσως πλην σαφώς, τη θέση της Συμμαχίας «ακατανόητη» και κατηγορούσε τις Στρατιωτικές της Αρχές ότι κρυβόταν πίσω από «θολές οδηγίες από μια απροσδιόριστη λεγόμενη ανώτερη αρχή...» που οδηγούσαν «... σε μια τέτοια κατάφωρη παραβίαση των στρατιωτικών συμφερόντων και απαιτήσεων της

⁷⁵² Πηγή 17, «Λόγω εσωτερικού προβλήματος διαχείρισης. Μόνο σήμερα έχω δει την προαναφερθείσα επιστολή σχετικά με τη χρήση του αεροδρομίου της Λήμνου κατά τη διάρκεια της άσκησης APEX-EXPRESS. Εκτιμώ την ανησυχία σας για την κατάσταση του αεροδρομίου της Λήμνου. Ωστόσο, οι οδηγίες που έχω από την ανώτερη αρχή δεν μου αφήνει καμία διακριτική ευχέρεια στο ζήτημα της χρήσης της Λήμνου. Μέχρι να ενημερωθώ διαφορετικά, δεν μπορώ να αναλάβω καμία ενέργεια ως Διοικητής του NATO για να σχεδιάσω τη χρήση του αεροδρομίου της Λήμνου σε μια Άσκηση του NATO».

Συμμαχίας». Παράλληλα, έκανε σαφές ότι μια τέτοια κατάσταση ήταν, όχι μόνο ακατανόητη αλλά και απαράδεκτη, που προερχόταν από αναρμόδιο όργανο.

Κατά την ελληνική άποψη το μόνο αρμόδιο όργανο για τη λήψη μιας τέτοιας απόφασης ήταν η Επιτροπή Αμυντικού Σχεδιασμού ή το Βόρειο-Ατλαντικό Συμβούλιο και όχι ο ΓΓ/NATO, που με δική του πρωτοβουλία «... εξέδωσε οδηγίες που, μεταξύ άλλων, οδηγούσαν τους στρατιωτικούς διοικητές του NATO στο να μην συμπεριλάβουν στα επιχειρησιακά τους σχέδια ζητήματα τα οποία, κατά την άποψη του αρμόδιου Στρατιωτικού Διοικητή, θα μπορούσαν να εγείρουν νομικά ζητήματα των συμφωνιών μεταξύ των κρατών».

Κατά τον Έλληνα Π/Θ, ήταν τουλάχιστον λυπηρό να παραβλέπονται τα ζωτικά ενδιαφέροντα της Συμμαχίας από οδηγίες και ερμηνείες που «.. δεν προέρχονται από τις αρμόδιες Αρχές του NATO για αυτά τα ζητήματα ». Αυτό επίσης καταδείκνυε «... ότι ακόμη και όταν δεν υπάρχει κανένα πρόβλημα, όπως στην περίπτωση της Λήμνου, η άμεση ή έμμεση πίεση ενός κράτους-μέλους που δεν είχε σκοπό να συμμετάσχει σε αυτή τη συγκεκριμένη στρατιωτική δραστηριότητα ήταν αρκετή για να οδηγήσει στην ακύρωση της άσκησης APEX-EXPRESS -82».

Η συνέχεια της μακροσκελούς του παρέμβασης, ο Έλληνας Π/Θ, κατονομάζοντας την Τουρκία ως υπεύθυνη για τη μη ίδρυση του 7^{ου} Αεροπορικού Στρατηγείου αλλά και της εξαίρεσης της ν. Λήμνου,⁷⁵³ αναφέρθηκε στις προσπάθειες επίδειξης καλής θέλησης της Ελλάδος,⁷⁵⁴ ώστε να υπογραφεί μια συμφωνία μεταξύ των δυο χωρών. Χωρίς βέβαια « .. να θίγεται η θέση κάθε πλευράς .. να προχωρήσει στην έναρξη ενός διαλόγου...» (πρόταση του Μαρτίου 1982).

Αυτή η πρόταση οδήγησε στη συνάντηση των Βρυξελλών (9-12-1982) για τη δημιουργία ενός «...πλαισίου μελλοντικών συνομιλιών» η οποία όμως απέτυχε λόγω των συνεχών παραβιάσεων του ελληνικού ΕΕΧ και των πτήσεων άνωθεν ελληνικών νησιών από τουρκικά μαχητικά αεροσκάφη κατά τη διάρκεια εθνικής τουρκικής άσκησης το Νοέμβριο του 1982.

⁷⁵³ Λέγοντας «...ας μην εξαπατάμε τον εαυτό μας ως προς το ποιος είναι πίσω τόσο από το 7ο ATAF όσο και από τα θέματα της...».

⁷⁵⁴ «...Δείχνουν καλή θέληση και καλή πίστη, μετά από μακρά περίοδο που χαρακτηρίζεται από σειρά παραβιάσεων του ελληνικού εθνικού εναέριου χώρου, προκλητικές δηλώσεις Τούρκων Αξιωματούχων και άλλες απειλητικές τουρκικές ενέργειες...».

Η ελληνική πλευρά θεωρούσε ότι «ένας τέτοιος ελληνοτουρκικός διάλογος δεν μπορεί να συμβεί και να φέρει θετικά αποτελέσματα κάτω από προκλήσεις και απειλές» αποδεικνύοντας ότι, η Τουρκία, τόσο σε θέματα NATO όσο και σε διμερή θέματα, δεν επιδείκνυε βούληση συνεννόησης. Η Ελλάδα ήλπιζε ακόμα ότι « η Συμμαχία θα συνέβαλε ενεργά στην επίλυση των υφιστάμενων προβλημάτων στη ΝΑ Πτέρυγα του NATO».

5.7.2 Η πρωτοφανής αντίδραση της Τουρκίας. Η αντίδραση του Τούρκου ΥΠΑΜ ήταν άμεση. Περιελάβανε πρωτοφανείς διατυπώσεις και προσωπικές επιθέσεις εναντίον του Έλληνα Π/Θ και της Ελλάδος. Δημιουργούσε κλίμα προσωπικής αντιπαλότητας σε υψηλό επίπεδο. Προσπαθούσε να διαχωρίσει του συμμετέχοντες σε δυο αντίπαλα στρατόπεδα ήτοι την Ελλάδα και τη Σοσιαλιστική Κυβέρνησή της από την μία και, την Τουρκία και τους άλλους Συμμάχους, από την άλλη.

Οι δηλώσεις του είχαν ως αρχικό στόχο να θίξουν «τη συνοχή στο NATO», επισημαίνοντας ότι ήταν λυπηρό να συζητούνται θέματα τα οποία αποσπούσαν την προσοχή της Συμμαχίας από τα μείζονα θέματα που την απασχολούσαν.⁷⁵⁵ Επίσης, κατηγορήσε τον Έλληνα Π/Θ για υπολογισμένη και εσκεμμένη αντιπαράθεση υψηλής έντασης.⁷⁵⁶ Αυτή, βάσει των όσων ανέφερε, αποσκοπούσε, αφενός να προκαταβάλλει το ακροατήριο με μοναδικό σκοπό τη χρήση όλων των τακτικών,⁷⁵⁷ και, αφετέρου, στο να πείσει το ακροατήριο, ότι η εσκεμμένη αντιπαράθεση υψηλή έντασης που επιχειρούσε η Ελλάδα με την Τουρκία και το NATO και αποτελούσε αποτελεσματική πολιτική στο εσωτερικό της Ελλάδας, θα μπορούσε να χρησιμοποιηθεί επιτυχώς και στο εξωτερικό. Αναζητώντας ταυτόχρονα, από το NATO και τις ΗΠΑ, εξασφαλίσεις εναντίον της Τουρκίας, επιδιδόμενη παράλληλα, σε σημαντικές προσπάθειες σε διεθνή fora να «...αμαυρώσει το όνομα της Τουρκίας και να αποδυναμώσει τη διεθνή της θέση».

⁷⁵⁵ Η άποψή του αυτή βασιζόταν στις δηλώσεις του Έλληνα εκπροσώπου «...δείχνουν μια δυσάρεστη τάση που μπορεί να βλάψει σοβαρά τη δημόσια εικόνα της Συμμαχίας και ακόμη και να δημιουργήσει ρήξη στην αλληλεγγύη».

⁷⁵⁶ Λέγοντας στην αρχή της ομιλίας του « Ο πρωθυπουργός της Ελλάδας καταβάλλει ιδιαίτερη προσπάθεια να ακολουθήσει μια υπολογισμένη πολιτική σκόπιμης αντιπαράθεσης και υψηλής έντασης προς την Τουρκία και το NATO».

⁷⁵⁷ Όστε να πετύχει «...να μετασχηματίσει το Αιγαίο, τον εναέριο χώρο του, συμπεριλαμβανομένης της ανοικτής θάλασσας και του διεθνούς εναέριου χώρου, σε μια ζώνη που υπάγεται στην ελληνική κυριαρχία και αποτελεί αναπόσπαστο τμήμα του ελληνικού εθνικού εδάφους...».

Οι κατηγορίες, συνεχίστηκαν, αφενός με την επισήμανση ότι, η Ελλάδα, χρησιμοποιούσε το ΝΑΤΟ, για να προάγει τα δικά της περιφερειακά ενδιαφέροντα,⁷⁵⁸ αφετέρου, με (προσωπικό τόνο) χαρακτηρισμούς ότι «Ο κ. Παπανδρέου θεωρεί τη Συμμαχία μας ένα μπλοκ ταυτόσημο με το Σύμφωνο της Βαρσοβίας. Είναι πολύ υπερήφανος και ανοιχτά καυχάται κάθε φορά που μπορεί να σπάσει τη συναίνεση σε ένα συγκεκριμένο σημείο στο ΝΑΤΟ. Αμφισβητεί τη συμφωνία Ρότζερς, η οποία είναι η μόνη νομική βάση για την επανένταξη της χώρας του στη στρατιωτική δομή του ΝΑΤΟ. Έτσι αποτρέπει να τεθούν σε εφαρμογή οι αναγκαίες συνεργατικές ρυθμίσεις Διοίκησης και Ελέγχου στην κρίσιμη περιοχή της Ανατολικής Μεσόγειου».

Αναφορικά με το θέμα της ματαίωσης της Άσκησης AREX-EXPRESS-82 αλλά και της Λήμνου, ο Τούρκος Υπουργός κατηγόρησε ευθέως τον Α. Παπανδρέου για υπολογισμένη μεθόδευση,⁷⁵⁹ αλλά και για εσκεμμένη προσπάθεια σύνδεσης της ελληνοτουρκικής διαμάχης με «προκλητικές επισκέψεις και δηλώσεις του κ. Παπανδρέου στη Λήμνο και στη Μυτιλήνη». Παράλληλα, ανέπτυξε με λεπτομέρεια τις απόψεις της Άγκυρας, για το νομικό καθεστώς της Λήμνου.⁷⁶⁰ Απαντώντας παράλληλα, στο ρητορικό ερώτημα του Π/Θ της Ελλάδος «...εάν η Λήμνος, αναπόσπαστο τμήμα της ελληνικής επικράτειας, βρίσκεται εκτός της ομπρέλας άμυνας του ΝΑΤΟ» κατέθεσε την άποψη ότι η Λήμνος «...όπως όλα τα άλλα νησιά γύρω από τη δυτική ακτή των τουρκικών χερσαίων περιοχών, είναι και πρέπει να διατηρηθούν σε καθεστώς αποστρατιωτικοποίησης». Αυτό βέβαια –κατά το Τούρκο ΥΕΘΑ- θα μπορούσε να δημιουργήσει μια κατάσταση *sui generis*, υπό το πρίσμα του Βόρειο-Ατλαντικού Συμφώνου. Το γεγονός δε ότι η Ελλάδα ήταν μέλος της Συμμαχίας, δεν μπορούσε –κατά το Τούρκο ΥΕΘΑ- με κανέναν τρόπο να μεταβάλει το διεθνές καθεστώς αποστρατιωτικοποίησης που επιβάλλεται στα νησιά της ανατολικής Ελλάδας. Σύμφωνα με τον ίδιο, βάσει του Άρθρου 8 του Βόρειο-Ατλαντικού Συμφώνου, κάθε υπογράφων κατά την προσχώρησή του σ' αυτήν, δήλωσε ότι καμία από τις διεθνείς

⁷⁵⁸ Ακόμα και με μια σειρά «...φαινομενικά αρνητικών στάσεων απέναντι σε θέματα κοινού ενδιαφέροντος και πολιτικές πρόκλησης, ακόμα και ανοικτού εκβιασμού...».

⁷⁵⁹ Που «...σχεδιάστηκε για να χρησιμοποιήσει την άσκηση ως έμμεσο μέσο για να λάβει την έγκριση του ΝΑΤΟ για την *de facto* κατάσταση που δημιούργησαν οι διαδοχικές ελληνικές κυβερνήσεις κατά παράβαση των διεθνών τους υποχρεώσεων, δηλαδή τη δέσμευσή τους να κρατήσουν αυτό το νησί, όπως και όλα τα άλλα ελληνικά νησιά γύρω από τη Δυτική Ανατολία, σε καθεστώς αποστρατιωτικοποίησης».

⁷⁶⁰ Πηγή 17.

δεσμεύσεις που ίσχυαν τότε, μεταξύ αυτού και οποιουδήποτε άλλου μέρους ή τρίτου κράτους, δεν ερχόταν σε σύγκρουση με τις διατάξεις του Συμφώνου και δεσμευόταν να μη συμμετάσχει σε καμία διεθνή δέσμευση, που θα έρχονταν σε σύγκρουση με αυτό. Παράλληλά, δεν παρέλειψε να σημειώσει ότι η εγγύτητα των ελληνικών νήσων με την Τουρκία αποτελεί μοναδική περίπτωση, λέγοντας ότι *«Η κατάσταση στο Αιγαίο, δηλαδή η εγγύτητα ενός τόσο μεγάλου αριθμού νησιών με την τουρκική ηπειρωτική χώρα, είναι μια μοναδική περίπτωση στον κόσμο»*.

Οι κατηγορίες, για παραβάσεις ΚΕΚ και παραβιάσεις του ελληνικού ΕΕΧ συμπεριλαμβανομένων και πτήσεων άνωθεν ελληνικών νήσων από τα τουρκικά αεροσκάφη,⁷⁶¹ δεν έμειναν αναπάντητες στην ομιλία του Τούρκου Υπουργού.

Αφού πρώτα κατηγόρησε την ελληνική πλευρά για υπερβολική βιασύνη ματαίωσης της συνάντησης των Βρυξελλών (9-12-1982),⁷⁶² σημείωσε ότι, οι κατηγορίες εξετάστηκαν διεξοδικά και βρέθηκαν *«εντελώς αβάσιμες»*. Η Τουρκία *«δεν αναγνώρισε ποτέ την ελληνική απαίτηση για εναέριο χώρο 10 μιλίων, πράγμα που αντιβαίνει στις βασικές αρχές του διεθνούς δικαίου όπως ενσωματώνονται στη Σύμβαση του ICAO. Αυτές οι αρχές αντικατοπτρίζονται στα σχετικά έγγραφα του NATO, όπου η MC 66/1 είναι η πιο χαρακτηριστική»*. Παράλληλα ισχυρίστηκε ότι *«.....θα ήταν αντιφατικό να διεξαχθούν διαπραγματεύσεις αφενός και να υποστηριχθεί η ρητορική για την "τουρκική απειλή", από την άλλη»*, ενώ σε άλλο σημείο της ομιλίας του θεώρησε ότι *«...η δημόσια πολιτική του κ. Παπανδρέου βρίσκεται σε πλήρη αντίθεση με τον εαυτό του»*.

Η επίθεση συνεχίστηκε βάζοντας στο στόχαστρο τη σοσιαλιστική πολιτική του ΠΑΣΟΚ, με αιχμηρές εκφράσεις,⁷⁶³ ενδεικτικές των προθέσεων να καταδείξουν τη διαφορετικότητα της ελληνικής Κυβέρνησης και της εξωτερικής της πολιτικής, που δημιουργούσε όχι μόνο προβλήματα για την Τουρκία αλλά για όλη τη Συμμαχία και

⁷⁶¹ Που οδήγησαν στη ματαίωση της συνάντησης της 9ης Δεκεμβρίου.

⁷⁶² Υποστηρίζοντας ότι *« το μήνυμα ήταν στο ελληνικό ραδιόφωνο ακόμα και πριν φτάσει στην Άγκυρα»*.

⁷⁶³ Όπως: *«..Όλα αυτά τα παραδείγματα μας αφήνουν αβέβαιους για την ελληνική πολιτική έναντι της Συμμαχίας. Είναι όλο και πιο δύσκολο για εμάς να έχουμε εμπιστοσύνη στις μελλοντικές πολιτικές της Ελλάδας ως σύμμαχο. Αν συνεχιστεί η σημερινή τάση, φοβούμαστε ότι θα φθάσουμε σε ένα σημείο όπου θα είναι ακόμη πιο δύσκολο, αν όχι αδύνατο, να διατηρήσουμε μια βιώσιμη εταιρική σχέση με έναν κρίσιμο κρίκο στη Συμμαχία. Το ερώτημα λοιπόν δεν είναι πώς να αντιμετωπίσουμε τις φαινομενικές διαμαρτυρίες της Ελλάδας σχετικά με τις σχέσεις της με την Τουρκία. Το ζήτημα είναι μεταξύ της Συμμαχίας του NATO στο σύνολό της και της ελληνικής κυβέρνησης»*.

την επιθυμητή και διαχρονικά επιδιωκόμενη συνοχή της.⁷⁶⁴ Ο Τούρκος ΥΠΙΑΜ δεν παρέλειψε να κατηγορήσει/ειρωνευτεί τον Έλληνα Π/Θ : α/ για τη δημόσια υποστήριξη του στην «ελληνική αντί-τουρκική εκστρατεία σχετικά με τη λεγόμενη Μικρασιατική καταστροφή» (παρά την «συμφωνία κυρίων» στις 22-7-1982), β/ τις δημόσιες δηλώσεις του περί τουρκικής απειλής και της πιθανότητας ενός ελληνοτουρκικού περιορισμένου πολέμου, γ/ τη δημόσια τοποθέτησή του ότι η Ελλάδα δεν αντιμετωπίζει απειλή από Βορρά αλλά από Ανατολάς, δ/ την υποστήριξη των «αρμενικών τρομοκρατών ισχυρισμών», ε/ την υποστήριξη, των ενεργειών εναντίον της τουρκικής Κυβέρνησης από φυγόδικους της τουρκικής δικαιοσύνης, δηλώνοντας στη συνέχεια την ετοιμότητα της Τουρκίας να «...υποβάλει το ζήτημα του εναέριου χώρου στον ICAO», και στ/ την πεποίθησή του, ότι τα κείμενα του ΝΑΤΟ δεν αποδεικνύουν την ορθότητα των απόψεων της Ελλάδος.⁷⁶⁵

Η τουρκική θέση, θα μπορούσε να συνοψιστεί στα όσα ανέφερε ο Τούρκος Υπουργός στη συνέχεια της ομιλίας του. Ήτοι : « ..δεν έχουμε αποκλίνει ούτε μια ίντσα από την πολιτική μας να επιμένουμε στη συμφιλίωση και στην αναβίωση των σχέσεων που αρμόζουν σε δύο συμμαχικές χώρες. Θα συνεχίσουμε να το πράττουμε. Έχουμε μέχρι τώρα αγνοήσει τη ρητορική που στρέφεται εναντίον μας και σκοπεύουμε να συνεχίσουμε μόνοι μας να αποφεύγουμε την προκλητική ρητορική. Ωστόσο, αυτό που δεν μπορούμε να κάνουμε είναι να μην επικαλεστούμε τα νόμιμα και συμβατικά δικαιώματά μας βάσει του διεθνούς δικαίου».

⁷⁶⁴ Εξάλλου, όπως δήλωσε ο Τούρκος Υπουργός, ο Π/Θ της Ελλάδος από ανάληψης των καθηκόντων του «... προσπάθησε σκόπιμα να δημιουργήσει εντάσεις στις τούρκο-ελληνικές σχέσεις...» ενώ η Τουρκική πλευρά ενήργησε με «...υπομονή και αυτοσυγκράτηση και επανειλημμένα δήλωσε την ετοιμότητα να επαναλάβει τη διαδικασία διαπραγμάτευσης βάσει της συμφωνίας της Βέρνης του 1976» αλλά η Ελληνική Κυβέρνηση «...έκρινε ότι ήταν απαραίτητο να υπάρξει μια περίοδος προσωρινής διακοπής μεταξύ των δύο χωρών πριν από συγκεκριμένες συνομιλίες...».

⁷⁶⁵ Λέγοντας: «...απολαμβάνει το προνόμιο να δηλώνει αυθαίρετα έως έγκυρα έγγραφα του ΝΑΤΟ μερικώς έγκυρα ή υπό αναστολή ή μη έγκυρα.. Αλλά η τουρκική κυβέρνηση, όπως και οποιαδήποτε άλλη συμμαχική κυβέρνηση, έχει το δικαίωμα να δηλώσει ότι έγγραφο του ΝΑΤΟ που δεν έχει υποστεί επεξεργασία και έγκριση, δεν μπορεί να έχει καμία εγκυρότητα ή εφαρμογή. Φυσικά αναφέρομαι στο περίφημο έγγραφο MC 38/4. Ελλείπει έγκυρου εγγράφου του ΝΑΤΟ που διέπει θέματα διοίκησης και ελέγχου, δεν υπάρχουν συμμαχικές περιοχές διοίκησης και ελέγχου στο Αιγαίο πάνω στα χωρικά ύδατα των δύο παράκτιων κρατών καθώς και στα διεθνή ύδατα. Επαναλαμβάνω ότι η Τουρκία δεν αναγνωρίζει άλλους περιορισμούς εκτός από τους διεθνείς κανόνες και κανονισμούς του Αιγαίου όσον αφορά τις ρυθμίσεις του ΝΑΤΟ για την διοίκηση και τον έλεγχο».

5.7.3 Η Προεδρεία σε δύσκολη θέση – Νέος κύκλος ελληνοτουρκικής αντιπαράθεσης. Τα παραπάνω και κυρίως το πρωτόγνωρο του προσωπικού χαρακτήρα της αντιπαράθεσης, έφεραν τον Πρόεδρο της Επιτροπής Αμυντικού Σχεδιασμού σε εξαιρετικά δύσκολη θέση.

Αντιλαμβανόμενος ότι η συνοχή της Συμμαχίας ενδεχομένως να βρισκόταν σε κίνδυνο, προσπάθησε να αιτιολογήσει την απόφαση μη διεξαγωγής της Άσκησης APEX EXPRESS 82 και παράλληλα το Διοικητή Αεροπορικών Συμμαχικών Δυνάμεων Νοτίου Ευρώπης που μίλησε για γραφειοκρατική καθυστέρηση, λέγοντας ότι: *«Η απόφαση για την ακύρωση της Άσκησης λήφθηκε από την Επιτροπή Αμυντικού Σχεδιασμού»* και *«οι απολογίες που υποβλήθηκαν με την επιστολή του Διοικητή Αεροπορικών Δυνάμεων Νοτίου Ευρώπης της 5^{ης} Νοεμβρίου ήταν πλήρως αιτιολογημένες»*. Παράλληλα, αναφερόμενος στο Νορβηγικό παράδειγμα,⁷⁶⁶ επεδίωξε, αφενός να παρουσιάσει ως ανεξάρτητα και μη συνδεδεμένα τα θέματα που τέθηκαν τόσο από ελληνικής όσο και από τουρκικής πλευράς,⁷⁶⁷ και να αιτιολογήσει τη μη συμμετοχή της Λήμνου,⁷⁶⁸ ελπίζοντας στην εξεύρεση συμβιβαστικής λύσης.

Οι εξηγήσεις του όμως δεν κρίθηκαν επαρκείς και δημιούργησαν νέα σειρά ελληνοτουρκικής αντιπαράθεσης.

Ο Έλληνας Π/Θ: α/ επανήλθε στο θέμα των παραβάσεων των ΚΕΚ στο FIR Αθηνών και παραβιάσεων του EEX,⁷⁶⁹ β/ αναφέρθηκε στη δημιουργία προβλημάτων,

⁷⁶⁶ Δηλαδή στην εξαίρεση από Άσκηση μέρους της Βόρειας Νορβηγικής επικράτειας, λόγω χαρακτηρισμού της ως «...ευαίσθητης περιοχής...».

⁷⁶⁷ Λέγοντας: *« Το νομικό καθεστώς της Λήμνου δεν είχε καμία απολύτως σχέση με το δεύτερο πρόβλημα, δηλαδή την ακύρωση της APEX EXPRESS 82 »*.

⁷⁶⁸ Λέγοντας: *« Για παρόμοιους λόγους, η νήσος Λήμνος δεν είχε συμπεριληφθεί σε προηγούμενες Ασκήσεις »*.

⁷⁶⁹ Λέγοντας ότι : *« Ο λόγος για τον οποίο η Ελλάδα αισθάνθηκε υποχρεωμένη να επισημάνει αυτές τις παραβιάσεις δεν ήταν μια προσπάθεια, όπως ισχυρίστηκε ο υπουργός Άμυνας της Τουρκίας, να αποδυναμώσει την αλληλεγγύη της Συμμαχίας, αλλά να αναδείξει το ιδιόμορφο πρόβλημα ασφάλειας της Ελλάδας. Η Ελλάδα ποτέ δεν υποστήριξε ότι το Αιγαίο ήταν μια ελληνική λίμνη. Ήταν απλά μια ερώτηση επιμονής στα εθνικά κυριαρχικά δικαιώματα, ιδιαίτερα στις αρχές και τις διατάξεις που διέπουν τον ελληνικό εθνικό εναέριο χώρο και τα χωρικά ύδατα πάνω και γύρω από τα 3000 νησιά που ανήκουν στην Ελλάδα στο Αιγαίο. Είναι αυτονόητο ότι ο διεθνής εναέριος χώρος είναι ελεύθερος σε αεροσκάφη όλων των χωρών »*.

από την Τουρκία, αναφορικά με τα όρια των 10NM, μετά το 1974, αλλά και τη δυνατότητα επέκτασης των ΧΥ (και συνεπώς του ΕΕΧ) στα 12NM. Ισχυρίστηκε ότι η Ελλάδα δεν επέκτεινε τα ΧΥ ελπίζοντας ότι η Τουρκία θα σεβαστεί τα 10NM, με την κατάθεση σχεδίων πτήσεως για τα αεροσκάφη που εισέρχονταν στο FIR Αθηνών, βάσει ICAO, την οποία η Τουρκία αρνείτο για τα στρατιωτικά της αεροσκάφη, γ/ αναφέρθηκε στην εισβολή και κατοχή της Κύπρου για να αιτιολογήσει το γεγονός ότι η Ελλάδα δαπανούσε το 6,7% του ΑΕΠ για αμυντικές δαπάνες, τις οποίες δεν ηδύνατο να μειώσει, δεδομένου ότι «...αυτό θα έχει αρνητικές επιπτώσεις στην ασφάλειά της», δ/ απέρριψε τους φόβους της τουρκικής πλευράς για την παρουσία στρατιωτικών δυνάμεων στα νησιά του Ανατολικού Αιγαίου, χαρακτηρίζοντάς τα ως «...αμυντική στρατιωτική παρουσία», τονίζοντας ότι η εγγύτητα των νήσων με τη Δυτική Τουρκία αποτελεί «γεωγραφικό γεγονός», ενώ παράλληλα υπενθύμισε την ύπαρξη 140.000 Τούρκων στρατιωτών και 79 αποβατικών σκαφών στη Στρατιά του Αιγαίου, η παρουσία των οποίων δημιουργούσε σοβαρά ερωτήματα και, ε/ δήλωσε ετοιμότητα περαιτέρω διαλόγου με την τουρκική Κυβέρνηση αλλά «...με τίποτα υπό απειλή ή πίεση..», κατηγορώντας την τουρκική πλευρά ότι υπονομεύει τους εν λόγω διαλόγους με «...μαζικές παραβιάσεις του ελληνικού εναέριου χώρου...» πριν την διεξαγωγή και κατά τη διάρκεια ευαίσθητων περιόδων διαλόγου.

Η συζήτηση συνεχίστηκε με την παρέμβαση του Προέδρου ο οποίος θεώρησε σκόπιμο να επισημάνει ότι το πρόβλημα της Λήμνου αποτελεί, για τον ίδιο, πολιτικό και όχι στρατιωτικό θέμα.⁷⁷⁰ Απαντώντας παράλληλα στους υπαινιγμούς του Έλληνα Π/Θ ότι οι Στρατιωτικές Αρχές της Συμμαχίας κρύβονται πίσω από αποφάσεις άγνωστων «ανώτερων αρχών», διευκρίνισε ότι μόνο η Επιτροπή Αμυντικού Σχεδιασμού «θα μπορούσε να αποφασίσει να ακυρώσει μια Άσκηση», χωρίς να δώσει περαιτέρω εξηγήσεις.

5.7.4 Η παρέμβαση Ρότζερς. Καθοριστικής σημασίας για την εξέλιξη της συζήτησης, υπήρξε η παρέμβαση του Στρατηγού Ρότζερς. Αναφερόμενος, στις από 16

⁷⁷⁰ Λέγοντας ότι: « Πάντοτε θεωρήθηκε ότι, όταν πρόκυπτε ένα νομικό ζήτημα μεταξύ εθνών, θεωρείτο πολιτικό ζήτημα και, ως εκ τούτου, ήταν εκτός των αρμοδιοτήτων των Στρατιωτικών Αρχών του NATO. Αυτός ήταν ο λόγος για τον οποίο η Στρατιωτική Επιτροπή αποφάσισε να θέσει το θέμα στην προσοχή της Επιτροπής Αμυντικού Σχεδιασμού. Ήταν σημαντικό να αναγνωρίσουμε ότι αυτή η νομική διαμάχη δεν είχε ποτέ θεωρηθεί ως στρατιωτικό πρόβλημα από τις στρατιωτικές αρχές του NATO ».

Οκτ 1980 προτάσεις του, που οδήγησαν στην επανένταξη της Ελλάδος στη Στρατιωτική Δομή του NATO στις 20 Οκτ 1980, αλλά και σε στρατιωτικο-τεχνικά θέματα που έθεσε η Ομάδα Ανοικτής Σύνθεσης για την επανένταξη της Ελλάδος,⁷⁷¹ υποστήριξε ότι, τρεις (3) μόνο ήταν αυτοί που γνώριζαν το περιεχόμενο των συνομιλιών. Ήτοι: ο ίδιος (SACEUR), ο Στρατηγός Εβρέν και ο Συνταγματάρχης Παπαγεωργίου (αργότερα σύμβουλος του SACEUR), ενώ ο Π/Θ της Ελλάδος ενημερώθηκε από τον ίδιο, τόσο για το τι η ελληνική Κυβέρνηση είχε συμφωνήσει στις 20 Οκτ 1980 όσο και για την «...ερμηνεία της εν λόγω συμφωνίας επανένταξης».

Παράλληλα, προέβη σε ανάλυση των κυρίων σημείων της εν λόγω συμφωνίας λέγοντας ότι: « α/ Όπως αναφέρεται στην πρώτη παράγραφο της συμφωνίας επανένταξης, οι προσωρινές στρατιωτικές/τεχνικές ρυθμίσεις που περιέχονται στη συμφωνία, συμπεριλαμβανομένων εκείνων των παραγράφων 3 και 4 για την αεροπορία και το ναυτικό, είναι προς ενίσχυση και κατά συνέπεια υπερισχύουν των εφαρμοστέων Ελληνικών απαντήσεων στις ερωτήσεις της Ομάδας Ανοικτής Σύνθεσης, β/ Η παράγραφος 3 αφορούσε αεροπορικές ρυθμίσεις διοίκησης και ελέγχου στον Εναέριο Χώρο του Αιγαίου. Η συμφωνία απαιτεί διαβουλεύσεις μεταξύ Διοικητού Αεροπορικών Δυνάμεων Νοτίου Ευρώπης, και Διοικητών 6^{ου} και 7^{ου} Αεροπορικού Στρατηγείου (ο τελευταίος θα διορίζεται από την Ελλάδα) προκειμένου να προσδιοριστούν οι καλύτερες ρυθμίσεις διοίκησης και ελέγχου για σκοπούς του NATO στον εναέριο χώρο του Αιγαίου κατά τη διάρκεια του πολέμου. Οι ρυθμίσεις αυτές ισχύουν μόνο για περιόδους πολέμου και δεν έχουν καμία σχέση με την ευθύνη ενός κράτους σε καιρό ειρήνης για την προστασία του δικού του κυρίαρχου εδάφους και γ/ Η παράγραφος 4 δήλωνε εν μέρει 'Έν αναμονή της επίλυσης, μέσω κατάλληλων διαδικασιών του NATO, των δογματικών ζητημάτων που αφορούν θέματα ναυτικής διοίκησης και ελέγχου { διαβάστε το ως MC 38/4} η ενδιάμεση ναυτική συμφωνία σε ολόκληρη τη Μεσόγειο και τη Μαύρη Θάλασσα θα λάβει υπόψη την εγγενή ευελιξία των ναυτικών δυνάμεων. Κατά τη διεξαγωγή των ναυτικών επιχειρήσεων του NATO, οι Αρχιστράτηγος Συμμαχικών Δυνάμεων Νοτίου

⁷⁷¹ Αφού τόνισε ότι οι προτάσεις του ανέφεραν ότι: « .. Η (Ελληνική) ανταπόκριση ήταν επαρκής για να χρησιμεύσει ως βάση για επανένταξη. Ωστόσο, η Στρατιωτική Επιτροπή δεν συμφώνησε ότι οι ελληνικές απαντήσεις παρείχαν επαρκή βάση για επανένταξη. Ως εκ τούτου, ο Γενικός Γραμματέας, με εντολή της Επιτροπής Αμυντικού Σχεδιασμού, ζήτησε από το SACEUR να επιδιώξει την ενίσχυση των ελληνικών απαντήσεων στα ερωτήματα της Ομάδας Ανοικτής Σύνθεσης που θα μπορούσαν να οδηγήσουν στην επανένταξη της Ελλάδας».

Ευρώπης και Διοικητής των Ναυτικών Συμμαχικών Δυνάμεων Νοτίου Ευρώπης, σε συνεννόηση με τους υποκείμενους τομείς του ΝΑΤΟ ή τους υφιστάμενους διοικητές, θα αποφασίσουν εάν θα μεταβιβάσουν τον επιχειρησιακό έλεγχο των ορισθέντων δυνάμεων στον κατάλληλο υφιστάμενο ναυτικό διοικητή του ΝΑΤΟ. Έτσι, η παράγραφος 4 περιλάμβανε τις μοναδικές τρέχουσες επιχειρησιακές οδηγίες στη Συμμαχική Διοίκηση Ευρώπης όσον αφορά τις ναυτικές δομές διοίκησης και ελέγχου. Η οδηγία αυτή ισχύει για ολόκληρη τη Μεσόγειο, δηλαδή περιλαμβάνει και το Αιγαίο. Αυτό το κείμενο συμφωνήθηκε από τις ελληνικές αρχές.»

Επίσης, επισήμανε ότι η στρατηγική αξία της Λήμνου δεν τίθετο εν αμφιβόλω. Παράλληλα, κατηγορώντας τον Έλληνα Αξιωματικό της Διοίκησης Αεροπορικών Δυνάμεων Νοτίου Ευρώπης στον φάκελο του οποίου βρέθηκε η επιστολή του ΓΕΕΘΑ, ισχυρίστηκε ότι μόλις έλαβε την επιστολή, ενημέρωσε τον Αρχιστράτηγο Συμμαχικών Δυνάμεων Νοτίου Ευρώπης.

Ανέφερε επίσης ότι «...η πολιτική οδηγία (ως αρχή και όχι ως συγκεκριμένη περίπτωση) στο SACEUR αποκλείει τη συμμετοχή του ιδίου σε διμερή νομικά ζητήματα που αφορούν στην διαφορετική ερμηνεία διεθνών συνθηκών. Συνεπώς, δεδομένου ότι το νησί της Λήμνου αποτέλεσε το αντικείμενο μιας τέτοιας διμερούς απόρριψης, το αεροδρόμιο της Λήμνου δεν μπορούσε να συμπεριληφθεί στην άσκηση ως αεροπορικός στόχος». Κατέληξε λέγοντας ότι «...διμερή ζητήματα δεν θα μπορούσαν να επιλυθούν μέσω άσκησης του ΝΑΤΟ». Την εν λόγω απόφαση, όπως ανέφερε, έκανε γνωστή στην Ελλάδα με πολλούς τρόπους, γεγονός που του επέτρεπε να ρίξει την ευθύνη ματαίωσης της Άσκησης στην Ελλάδα. Η Ελλάδα εξάλλου, όπως είπε, την είχε εγκρίνει, χωρίς να αναφερθεί σε «εκκρεμές ζήτημα» στην αναγγελία διεξαγωγής της άσκησης στον τύπο, τρεις βδομάδες πριν την έναρξή της, δίνοντας την εντύπωση κανονικής εκτέλεσης της Άσκησης.

5.7.5 Η Ελλάδα σε μειονεκτική θέση. Η εν λόγω τοποθέτηση του SACEUR, ανάγκασε τον Π/Θ της Ελλάδος όχι μόνο να εκφράσει το θαυμασμό του για το Στρατηγό αλλά και να δεχτεί δημόσια ότι βρισκόταν σε μειονεκτική θέση από τη μη συμμετοχή του στις διαπραγματεύσεις. Συγκεκριμένα ανέφερε : «Φαίνεται ότι η ερμηνεία του σχεδίου Ρότζερς από τις ελληνικές αρχές και τα τέσσερα συγκεκριμένα σημεία δεν αντιστοιχούσαν ακριβώς σε αυτό που μόλις ανακοινώθηκε από τον στρατηγό Ρότζερς ... γι' αυτό ... χρειαζόταν περισσότερη διευκρίνιση για τα σχετικά ζητήματα».

Παράλληλα, παραδέχτηκε ότι το NATO δεν ήταν το κατάλληλο forum «...για την επίλυση αμιγώς διμερών προβλημάτων. Ωστόσο, έπρεπε να αναγνωριστεί ότι ασκήσεις όπως η APEX EXPRESS 82 αναπόφευκτα έφεραν στο προσκήνιο τη διαμάχη μεταξύ Ελλάδας και Τουρκίας πάνω από το Αιγαίο».

Ο SACEUR έκανε επίσης δυο ακόμα παρεμβάσεις, αναφορικά με τις παραβιάσεις του ελληνικού EEX και της μη συμμόρφωσης με τους ΚΕΚ στο FIR Αθηνών.

Η θέση του ήταν μάλλον υπέρ της Τουρκίας.⁷⁷² Η τοποθέτησή του για τις υπερπτήσεις άνωθεν ελληνικού εδάφους και την εμπλοκή αεροσκαφών στη διαδικασία εντοπισμού των από ελληνικά RADAR,⁷⁷³ εμπεριείχε συνήθη τεχνάσματα βασισμένα στο γεγονός ότι το ακροατήριο ήταν ακροατήριο πολιτικών που δεν γνώριζαν τεχνικές και επιχειρησιακές λεπτομέρειες. Έτσι, χρησιμοποίησε τεχνικά στοιχεία, που δεν θα μπορούσαν να είναι γνωστά ή κατανοητά. Στοιχεία δηλαδή, που έχουν αληθοφάνεια χωρίς να είναι απολύτως σωστά, με σκοπό, παραπλανώντας το (ανειδίκευτο) ακροατήριο, να αιτιολογήσει τις απόψεις σου.⁷⁷⁴

⁷⁷² Λέγοντας ότι: « Η περίμετρος της περιοχής που ήταν γνωστή ως FIR της Αθήνας ήταν γραμμή αναφοράς και ως τέτοια δεν ανταποκρίνεται ούτε αντιπροσωπεύει ελληνικά εθνικά σύνορα. Σύμφωνα με τους κανόνες του ICAO, το κρατικά αεροσκάφη (συμπεριλαμβανομένων και των στρατιωτικών) δεν χρειάζεται να καταθέτουν σχέδια πτήσης όταν επιχειρούν άνωθεν διεθνών υδάτων. Υπήρχαν αρκετές χώρες που επέλεξαν να μην καταθέτουν τέτοια σχέδια πτήσεων ούτε αναφέρουν τότε επιχειρούν στρατιωτικά αεροσκάφη στον διεθνή εναέριο χώρο».

⁷⁷³ Λέγοντας: «... υπάρχει σωρευτικό σφάλμα σχετικά με τη θέση ενός αεροσκάφους μεταξύ 5 και 7 μιλίων» και ότι στις συνομιλίες του με το Στρατηγό Εβρέν, ο Τούρκος Στρατηγός «...εξέφρασε μεγάλη ανησυχία, διότι είχε συγκεκριμένα δώσει εντολή στην τουρκική Πολεμική Αεροπορία να παραμείνει τουλάχιστον 10 μίλια μακριά από τα ελληνικά νησιά. Έτσι, ο στρατηγός Εβρέν κατέληξε στο συμπέρασμα ότι είτε οι ελληνικοί χειριστές ραντάρ είτε οι τουρκικοί πιλότοι του είχαν λάθος. Δεδομένου ότι ήταν πολύ δύσκολο να προσδιοριστεί επακριβώς η θέση του αεροσκάφους και τα σωρευτικά λάθη στα συστήματα επί του σκάφους και τα όργανα που διατίθενται στην Ελλάδα, μπορεί να υπήρξε συνδυασμός σφαλμάτων από το προσωπικό κάθε έθνους».

⁷⁷⁴ Τα όσα ανέφερε για δυσκολίες ακριβούς εντοπισμού ενός ίχνους πτήσεων μέσω του Ενοποιημένου Συστήματος Αεράμυνας NATO ήταν σχεδόν αληθή. Δημιουργούσαν και εξακολουθούν να δημιουργούν ακόμα και σήμερα προβλήματα αναφοράς ακριβούς θέσεως των παραβάσεων και παραβιάσεων του EEX εγγύς συνόρων ή ορίων FIR Αθηνών. Αλλά δεν ήταν πλήρως αληθή. Γιατί οι εν λόγω παραβάσεις και παραβιάσεις γινόταν σε σημεία όπου δεν υφίστατο θέμα λάθους υπολογισμού. Δεν ανέφερε όμως ότι αποτελούσε αποκλειστική ευθύνη της Ελληνικής πλευράς η επιλογή πολιτικής

5.8 Οι πραγματικές επιδιώξεις της Τουρκίας

Οι δηλώσεις του Τούρκου ΥΠΑΜ, που έγιναν μετά τις παρεμβάσεις Ρότζερς και Παπανδρέου, μπορούν να θεωρηθούν ως χαρακτηριστικές των, εφ' όλης της ύλης, θέσεων της Τουρκίας.

Ο Τούρκος Υπουργός δήλωσε : *«α/ Η Τουρκία δεν μπορούσε να αποδεχθεί την ελληνική απαίτηση των δέκα μιλίων εναέριου χώρου, η οποία βασιζόταν σε ένα μονομερές διάταγμα του 1931. Οι τουρκικές αρχές το έμαθαν το 1975 και εξέφρασαν αμέσως την απόρριψή τους. Οι διεθνείς κανόνες που διέπουν τον εναέριο χώρο δεν θα μπορούσαν να τροποποιηθούν στην τύχη, β/ η τουρκική παρέμβαση στην Κύπρο για να σώσει την τουρκική Κοινότητα από τη σφαγή ήταν πλήρως δικαιολογημένη βάσει των δικαιωμάτων που δόθηκαν στην Τουρκία με τη Συνθήκη Εγγύησης του 1960 που υπεγράφη στο Λονδίνο. Ήταν η Ελλάδα που είχε κάνει επανειλημμένες προσπάθειες να προσαρτήσει παρανόμως την Κύπρο. Ο Έλληνας Πρωθυπουργός κ. Παπάγος είχε δηλώσει το 1954 ότι η Κύπρος ήταν η ίδια η Ελλάδα. Αμέσως μετά τη συμμετοχή της στο ΝΑΤΟ το 1952, η Ελλάδα άνοιξε το θέμα "ΕΝΩΣΗ" και έφερε το πρόβλημα ενώπιον του ΟΗΕ, γ/ Η Τουρκία δεν έχει διαπράξει παραβιάσεις του ελληνικού εναέριου χώρου. Μπορεί να προσκομίσει αποδείξεις προς υποστήριξη αυτού του ισχυρισμού , δ/ στο Αιγαίο, δεν υπήρχαν εθνικά σύνορα μεταξύ Ελλάδας και Τουρκίας, τα οποία εκτός από τα χωρικά ύδατα περιείχαν τεράστιες εκτάσεις ανοικτής θάλασσας, ε/ η Τουρκία ζητούσε πάντοτε διαπραγματεύσεις σύμφωνα με τη Συμφωνία της Βέρνης του 1976 και κλείνοντας στ/ συμφώνησε με την άποψη ότι «το ΝΑΤΟ δεν μπορούσε να ασχοληθεί με τέτοιας φύσεως διαφορές.»*

Η συζήτηση έκλεισε με τις παραιτήσεις του Προέδρου να γίνουν αποδεκτές οι εξηγήσεις Ρότζερς και κάλεσε τον Έλληνα Π/Θ να επανεξετάσει την απόφαση ματαίωσης της συνάντησης στις 9 Δεκ 1982.

5.9 Η συνέχιση των διαπραγματεύσεων για την ενεργοποίηση των Στρατηγείων μετά την Επιτροπή Αμυντικού Σχεδιασμού του 1982

αναχαιτίσεων ιχνών, δεδομένου ότι η αναχαιτίση ενός ίχνους αφορά στην ασφάλεια της επικράτειάς της εντός της εκχωρημένης σε αυτήν περιοχής ελέγχου πτήσεων (FIR Αθηνών).

Όπως προαναφέρθηκε η πρόταση Ρότζερς, που αποτελούσε μια βελτιωμένη εκδοχή της τρίτης πρότασης του Χέιγκ, απορρίφθηκε από την Ελλάδα και την Τουρκία στις 24-2-1980,⁷⁷⁵ αναγκάζοντας τις ΗΠΑ να προβούν σε δηλώσεις περί ανάγκης επίδειξης περισσότερης ευελιξίας των δυο πλευρών,⁷⁷⁶ αν και η στάση της έδειχνε τον τερματισμό των διαπραγματεύσεων επανόδου της Ελλάδος στο ΝΑΤΟ, παρά το αντίθετό.⁷⁷⁷

5.9.1 Οι προβλέψεις της Συμφωνίας Επανεένταξης για τα Στρατηγεία στην Ελλάδα- Οι ουσιαστικές διαφορές. Η Συμφωνία Επανεένταξης της Ελλάδος στο ΝΑΤΟ αποτελείτο από την, από 16-10-1980, πρόταση Ρότζερς και τις ελληνικές απαντήσεις στα ερωτήματα της Ομάδας Ανοικτής Σύνθεσης. Τα δυο αυτά κείμενα ήταν αλληλένδετα, και εγκεκριμένα από την Ολομέλεια της Επιτροπής Αμυντικής Σχεδίασης στις 20-10-1980.

Η εν λόγω Συμφωνία προέβλεπε: α/ τη δημιουργία (ίδρυση) δυο (2) νέων Συμμαχικών Στρατηγείων στην Ελλάδα (Λάρισα), δηλαδή ένα (1) για τις Χερσαίες Δυνάμεις και ένα (1) για τις Αεροπορικές Δυνάμεις και β/ στην παρ.3 της προτάσεως Ρότζερς αναφερόταν ότι ο Διοικητής του 6^{ου} Αεροπορικού Στρατηγείου (Τουρκίας) και ο αντίστοιχος του 7^{ου} (Ελλάδας), μετά από διαβουλεύσεις με το Διοικητή Αεροπορικών Δυνάμεων Νοτίου Ευρώπης (Ιταλία), θα εξέταζαν τις διαδικασίες για πλήρεις και απεριόριστες ανταλλαγές πληροφοριών αεροπορικών ιχνών και θα προέβαιναν σε διευθετήσεις για την επίτευξη ενός Ενοποιημένου Συστήματος Αεράμυνας για την αντιμετώπιση της απειλής κατά του ΝΑΤΟ. Επίσης, στην εν λόγω πρόταση αναγραφόταν ότι η επανεένταξη θα γινόταν βάσει όλων των νατοϊκών κειμένων και των συναφών εγγράφων που η Ελλάδα είχε συμφωνήσει.

Οι ελληνικές απαντήσεις στην Ομάδα Ανοικτής Σύνθεσης καθόριζαν ότι « η αποστολή των Ελληνικών ΕΔ είναι, η από κοινού μετά Συμμαχικών Δυνάμεων και επί τη βάσει συμπεφωνημένων επιχειρησιακών σχεδίων, άμυνα του χερσαίου, θαλασσίου και εναερίου χώρου για την άμυνα του οποίου ήσαν υπεύθυνοι προ του Αυγούστου 1974», αλλά και ότι «οι ευθύνες του 7^{ου} Αεροπορικού Στρατηγείου όσον αφορά την Έγκαιρο

⁷⁷⁵ Με την Ελλάδα να φέρεται ότι θα μπορούσε να συμφωνήσει με την από 28-5-78 πρόταση Χέιγκ, την οποία είχε αρχικά απορρίψει, και την Τουρκία να την απορρίπτει.

⁷⁷⁶ Thompson. N., " A War Best Served Cold", *The New York Times*, 31-7-2007.

⁷⁷⁷ Πηγή 73.

Προειδοποίηση, τις Δραστηριότητες Αεράμυνας και τις Τακτικές Επιθετικές Αεροπορικές Επιχειρήσεις, θα εκτείνονται στις περιοχές για τις οποίες η 28ηΤΑΔ ήταν υπεύθυνη προ του Αυγούστου 1974». Δηλαδή το ανατολικό όριο των περιοχών ευθύνης του 7^{ου} Αεροπορικού Στρατηγείου συνέπιπτε με εκείνο του FIR Αθηνών. Σε κανένα σημείο της Συμφωνίας δεν αναγράφονταν ότι οι Διοικητές των δυο Στρατηγείων (Χερσαίου και Αεροπορικού) είχαν να συζητήσουν για τις περιοχές ευθύνης τους. Αυτές, ήταν καθορισμένες στα εγχειρίδια που είχαν - βάσει Συμφωνίας Επανεένταξης- συμφωνηθεί να γίνουν αποδεκτά από όλες τις πλευρές.

Μετά την επανασύνδεση των ελληνικών ΕΔ με την Στρατιωτική Δομή του ΝΑΤΟ άρχισαν οι συνομιλίες, μεταξύ του ΓΕΕΘΑ και του Στρατηγείου Συμμαχικών Δυνάμεων Νοτίου Ευρώπης, για τη διευθέτηση των διαφόρων θεμάτων, που είχαν σχέση με την συγκρότηση των δυο Στρατηγείων στην Ελλάδα.

Με σκοπό την επίλυση του προβλήματος των περιοχών ευθύνης του Διοικητή του 7^{ου} Αεροπορικού Στρατηγείου πραγματοποιήθηκε συνάντηση επιτελών στις 17 και 18 -11-1982 στη Νάπολη Ιταλίας.

Στην εν λόγω συνάντηση, η αρχική θέση των επιτελών του Στρατηγείου Συμμαχικών Δυνάμεων Νοτίου Ευρώπης ήταν διερευνητική των ελληνικών προθέσεων. Στη συνέχεια όμως, όταν η ελληνική πλευρά επέμενε στην θέση να «*συμπεριληφθούν στους «Ορισμούς Αναφοράς» οι περιοχές ευθύνης του 7^{ου} Αεροπορικού Στρατηγείου και μετά να προχωρήσουν οι συζητήσεις για την ίδρυση των Στρατηγείων»*», χαρακτήρισε το θέμα «*πολιτικά ευαίσθητο*» και απαίτησε τη λήψη πολιτικής απόφασης στον κατάλληλο χρόνο και επίπεδο». ⁷⁷⁸ Τοιουτοτρόπως, η επίλυση του θέματος μεταξύ ΝΑΤΟ, Τουρκίας και Ελλάδας προωθήθηκε στο SACEUR ως «*πολιτική συμφωνία*».

Οι συζητήσεις συνεχίστηκαν στην Αθήνα, στις 9 και 10-2-1983, βάσει ατζέντας που θα περιλάμβανε και «*ζωτικά θέματα*». Στην εν λόγω συνάντηση οι επιτελείς του Στρατηγείου Συμμαχικών Δυνάμεων Νοτίου Ευρώπης, «*προσποιήθηκαν άγνοια*» του θέματος των «*Ορισμών Αναφοράς*» του 7^{ου} Αεροπορικού Στρατηγείου και ζήτησαν χρόνο για μελέτη, ώστε το θέμα να συζητηθεί στην επόμενη συνάντηση.

Στην πραγματικότητα μέχρι και τον Φεβ. του 1983 είχαν πραγματοποιηθεί εννέα (9) συναντήσεις (21-22/1/1981 Αθήνα, 5/2/1981 Αθήνα, 18-19/3/1981 Νάπολη

⁷⁷⁸ Πηγή 14ζ.

Ιταλίας, 14-15/4/1981 Αθήνα, 7-8/5/1981 Νάπολη, 21-22/7/1981 Αθήνα, 6-7/10/1981 Αθήνα, 17-18/11/1982 Νάπολη, 9-10/2/1983 Αθήνα). Σε αυτές διαπιστώθηκε η επιθυμία από πλευράς NATO, ώστε το συντομότερο δυνατό να λειτουργήσουν τα Στρατηγεία αλλά δεν υπήρξε πρόοδος. Έτσι, λόγω της διαφαινόμενης απροθυμίας των επιτελών του NATO να μπουν σε ουσιαστική συζήτηση για το θέμα των περιοχών ευθύνης του 7^{ου} Αεροπορικού Στρατηγείου, η ελληνική πλευρά, τελικά θεώρησε ότι αυτή θα έπρεπε να πραγματοποιηθεί μετά την ανάληψη καθηκόντων του νέου ΓΓ/NATO, τον Ιούνιο του 1984.⁷⁷⁹

Αναλύοντας τις εν λόγω συναντήσεις διαπιστώνουμε ότι παρά την ανταλλαγή απόψεων δεν λαμβάνονταν αποφάσεις για τα σημαντικά θέματα. Αντιθέτως υπήρχε συνεχής επίκληση της ανάγκης για περαιτέρω μελέτη και συνεπώς, κάθε φορά, τα σημαντικά θέματα παραπέμπονταν στην επόμενη σύσκεψη.⁷⁸⁰ Επίσης εντοπίστηκαν ουσιαστικές διαφορές αναφορικά με τους «Ορισμούς Αναφοράς» των Διοικητών των νέων Στρατηγείων.

Συγκεκριμένα, σύμφωνα με τη πρόταση του Στρατηγείου Συμμαχικών Δυνάμεων Νοτίου Ευρώπης στην σύσκεψη στις 21-22/1/1981 στην Αθήνα:

1. Η περιοχή ευθύνης του 7^{ου} Αεροπορικού Στρατηγείου θα καθορίζονταν από καιρό εις καιρόν από τον Αρχιστράτηγο Συμμαχικών Δυνάμεων Νοτίου Ευρώπης και ο καθορισμός αυτός θα γινόταν σε συντονισμό με τις ενδιαφερόμενες εθνικές αρχές, δηλαδή και τις τουρκικές.

2. Η περιοχή ευθύνης του 7^{ου} Αεροπορικού Στρατηγείου ταυτιζόταν με αυτήν του Χερσαίου.

3. Οι ευθύνες του Διοικητού του 7^{ου} Αεροπορικού Στρατηγείου, για την Έγκαιρη Προειδοποίηση, τις αμυντικές και επιθετικές επιχειρήσεις, αφήνονταν να καθοριστούν κατόπιν διαβουλεύσεων με το Διοικητή Αεροπορικών Δυνάμεων Νοτίου Ευρώπης και μετά τη συγκρότηση του 7^{ου} Αεροπορικού Στρατηγείου.⁷⁸¹ Παρόμοια διατύπωση υπήρχε και για τις αρμοδιότητες Αεράμυνας του Διοικητή του.

⁷⁷⁹ Ο.π.

⁷⁸⁰ Από την πρώτη σύσκεψη υπήρξε διαχωρισμός σε 4 "θεματικές" Ομάδες Εργασίας ήτοι: 1^η/Σχέδια και Τηρητέα Γραμμή, 2^η/Επιχειρήσεις, Πληροφορίες, Διοίκηση και Έλεγχος και Επικοινωνίες, 3^η/ Προσωπικό, Διοικητικά, και 4^η /Νομοθετικό-Διοικητική Μέριμνα, Π/Υ.

⁷⁸¹ Συνήθως στα κείμενα αναφερόταν ως 7th ATAF (when established ή when activated).

Παράλληλα, διαφορετικές απόψεις υπήρξαν και για τις αρμοδιότητες (περιοχή ευθύνης και αποστολή) του Χερσαίου Στρατηγείου Λάρισας .

Όλα τα παραπάνω οδήγησαν την ελληνική πλευρά να χαρακτηρίσει την πρόταση του Στρατηγείου Συμμαχικών Δυνάμεων Νοτίου Ευρώπης απαράδεκτη και αντίθετη προς τη Συμφωνία Επανάταξης.

Στις συζητήσεις, των επομένων δυο συναντήσεων, εξετάστηκαν μόνο τα θέματα των «Ορισμών Αναφοράς» των Στρατηγείων χωρίς όμως αποτέλεσμα.

Στην τέταρτη συνάντηση τροποποιήθηκαν οι θέσεις του Στρατηγείου Συμμαχικών Δυνάμεων Νοτίου Ευρώπης, αναφορικά με τις περιοχές ευθύνης και την αποστολή του Χερσαίου Στρατηγείου, προς το ευνοϊκότερο για την ελληνική πλευρά. Η περιοχή ευθύνης του (άμυνα και ασφάλεια), θα περιλάμβανε το μεγαλύτερο μέρος του Αιγαίου συμπεριλαμβανομένων των νήσων Λήμνου και Σαμοθράκης. Στην αποστολή επίσης προβλέπονταν ενέργειες για την απαγόρευση των προσβάσεων που οδηγούσαν στο Αιγαίο. Στην εν λόγω σύσκεψη σημειώθηκε πρόοδος και στους «Ορισμούς Αναφοράς» του 7^{ου} Αεροπορικού Στρατηγείου, πλην όμως, σοβαρά θέματα παρέμειναν σε εκκρεμότητα.⁷⁸²

Κατά τη διάρκεια της πέμπτης συνάντησης υπήρξε αποδοχή της ελληνικής θέσης, για την περιοχή Έγκαιρης Προειδοποίησης με την επιφύλαξη/υποχρέωση όμως να ληφθούν υπόψη και οι απόψεις άλλων μερών (πχ. Τουρκίας). Επίσης το Στρατηγείο Συμμαχικών Δυνάμεων Νοτίου Ευρώπης ήθελε, ο καθορισμός της υπό διοίκηση περιοχής, να αποτελέσει αντικείμενο του Γενικού Σχεδίου Άμυνας του Στρατηγείου Αεροπορικών Δυνάμεων Νοτίου Ευρώπης.

Στην επόμενη σύσκεψη των Αθηνών στις 6 έως 7-10-1981, έγινε αποδεκτή, από πλευράς ΝΑΤΟ, η προταθείσα από ελληνικής πλευράς περιοχή τακτικών επιθετικών αεροπορικών επιχειρήσεων του 7^{ου} Αεροπορικού Στρατηγείου,⁷⁸³ ενώ, ως περιοχή Έγκαιρης Προειδοποίησης, υιοθετήθηκε η ελληνική άποψη. Με τη διαφορά ότι προστέθηκε η δυνατότητα τροποποίησής της.⁷⁸⁴ Αξιοσημείωτο είναι ότι, στη συνάντηση, παρουσιάστηκε σχέδιο επιστολής του Διοικητή Συμμαχικών Αεροπορικών Δυνάμεων Νοτίου Ευρώπης για τον καθορισμό περιοχών «κοινού ενδιαφέροντος», μέσα στις οποίες θα ίσχυε «ειδικό καθεστώς πτήσεων». Βέβαια η ελληνική πλευρά

⁷⁸² Θέματα σε εκκρεμότητα ήταν : σκοπός, αποστολή, περιοχές διοίκησης , αρμοδιότητες αεράμυνας.

⁷⁸³ Στο ΝΑΤΟ αναφέρονται ως Tactical Offensive Air Operations for SEVENATAF.

⁷⁸⁴ Μέσω της φράσεως " όπως μπορεί να τροποποιηθεί (as may amended)".

παρέμεινε αμετακίνητη. Ήθελε την άμεση καταχώρηση των τριών περιοχών στους «Ορισμούς Αναφοράς» με ανατολικό όριο εκείνο της περιοχής Εγκαίρου Προειδοποίησης 41 ήτοι του FIR Αθηνών, ώστε μετά τη συμφωνία επ' αυτών να ρυθμιστούν θέματα ασκήσεων στο Αιγαίο με τις ακόλουθες προϋποθέσεις:

1. Οι διευθετήσεις θα περιοριζόταν μόνο σε προγραμματισμένες πολυεθνικές ασκήσεις του NATO στις οποίες θα συμμετείχε και η Ελλάδα.
2. Θα αφορούσαν το σύνολο της ΝΑ Περιοχής. Δηλαδή θα περιλάμβαναν τον εθνικό και διεθνή χώρο αυτής.
3. Θα είχαν ως βάση την αμοιβαιότητα μεταξύ γειτονικών Αεροπορικών Στρατηγείων.

5.9.2 Οι ελληνικές θέσεις. Η ελληνικές θέσεις εκπορεύονταν από την πεποίθηση ότι:⁷⁸⁵

1. Όταν θα συγκροτείτο το 7^ο Αεροπορικό Στρατηγείο, ο Διοικητής του (Ελληνας Αξιωματικός), θα συνεργαζόταν με το Διοικητή του 6^{ου} Αεροπορικού Στρατηγείου, (Τούρκος Αξιωματικός) και με τον Διοικητή του Στρατηγείου Αεροπορικών Συμμαχικών Δυνάμεων Νοτίου Ευρώπης, για τον καθορισμό διαδικασιών ανταλλαγής πληροφοριών αεροπορικών ιχνών, σύμφωνα με τα εγχειρίδια του NATO, ενώ οι διαδικασίες και οι λοιπές διευθετήσεις θα στηρίζονταν στην αμοιβαιότητα.

2. Οι συζητήσεις των ανωτέρω Διοικητών θα συμπεριλάμβαναν και τον συντονισμό των επιχειρήσεων αεράμυνας εναντίον της απειλής από το Σύμφωνο της Βαρσοβίας. Αυτός ο συντονισμός, θα έπρεπε να βασίζεται σε όλες τις δυνάμεις και ευκολίες που διατίθεντο ή θα διατίθεντο στο NATO, όπως καθορίζονταν στα MC-36/2 και MC 36/3. Βάσει αυτών τα κ-μ του NATO διατηρούσαν τα κυριαρχικά τους δικαιώματα. Επομένως, ήταν τελικώς υπεύθυνες για την άμυνα και την ασφάλεια των εδαφών και των λαών τους. Έτσι τα ανατολικά όρια επιχειρησιακής ευθύνης της Ελλάδος στη θάλασσα και τον αέρα δεν θα μπορούσε να είναι σε κανένα σημείο δυτικότερα από το ανατολικό όριο του FIR Αθηνών. Η Ελλάδα επ' ουδενί δεχόταν, τμήμα του εδάφους της, των ΧΥ της και του ΕΧ της ως και των θαλασσιών παράκτιων περιοχών της και εναερίων προσβάσεων από και προς το νησιωτικό της σύμπλεγμα, να

⁷⁸⁵ Πηγή 14ε1, σελ 2 παρ. 2δ.

υπάγονται υπό την επιχειρησιακή αρμοδιότητα Συμμαχικού Στρατηγείου, που δεν είχε έδρα στο ελληνικό έδαφος και δεν είχε Έλληνα Διοικητή.⁷⁸⁶

Η ελληνική πλευρά επίσης, με βάση το πνεύμα της Συμφωνίας επανένταξης, θεωρούσε ότι :

1. Διατηρούνταν η οντότητα του Διοικητή Ανατολικής Μεσογείου (Α/ΓΕΝ), με τις αρμοδιότητες, την περιοχή και τα όρια ευθύνης που υπήρχαν από το 1957, βάσει των MC 38/3 και MC 38/4.

2. Το θέμα του Επιχειρησιακού Ελέγχου, ρυθμιζόταν από τους ορισμούς του MC 57/3. Συγκεκριμένα από τη δυνατότητα, του έχοντος την Επιχειρησιακή Διοίκηση, να διατηρεί ή να μεταβιβάζει τον Επιχειρησιακό Έλεγχο σε υφιστάμενους Διοικητές. Συμβουλευμένος όμως τους Διοικητές Περιοχών και λαμβάνοντας υπόψη και τις υπόλοιπες ρυθμίσεις που προβλέπονταν από τα έγγραφα του NATO, όπως τα MC38/3, MC 38/4, MC36/2, Γενικό Σχέδιο Άμυνας Αρχιστράτηγου Συμμαχικών Δυνάμεων Νοτίου Ευρώπης, ATP-2, και τα Σχέδια Linner –Gemner.

3. Είχε την υποχρέωση να συνεργαστεί, για την εξεύρεση λύσεως στα θέματα Διοικήσεως και Ελέγχου, σύμφωνα με τις ισχύουσες διαδικασίες στο NATO.

Οι πεποιθήσεις και η οπτική που η Ελλάδα έβλεπε τα πράγματα, την οδηγούσε στο να υιοθετήσει ως στρατηγική διαπραγμάτευσης:

1. Την εμμονή της στη διατήρηση των ορίων του Διοικητή Ανατολικής Μεσογείου, όπως καθοριζόταν στην MC 38/4, δεδομένου ότι πέραν των στρατιωτικών ενδιαφερόντων υπήρχαν και πολιτικές προεκτάσεις. Αλλά και να εμμένει στη διατήρηση των χαρτών που απεικόνιζαν αυτές τις περιοχές της Μεσογείου στα πάσης φύσεως εγχειρίδια του NATO.

2. Την υποστήριξη της άποψης ότι η υιοθέτηση των περιοχικών διευθετήσεων⁷⁸⁷ ήταν προτιμότερη από την υιοθέτηση της φιλοσοφίας δράσης των «Δυνάμεων Ειδικού Σκοπού», για τη Συμμαχία. Έτσι υποστηριζόταν οι ελληνικές θέσεις και η αρμοδιότητες του Διοικητή Ανατολικής Μεσογείου (Έλληνας Α/ΓΕΝ). Θα μπορούσε όμως σε περίπτωση ανάγκης να μπει σε συζητήσεις, υπό την προϋπόθεση όμως ότι η εφαρμογή του θα προτεινόταν για όλες τις περιοχές του NATO

⁷⁸⁶ Σύμφωνα με Πηγή 14ε1, Η Αρχή αυτή θεωρείτο απαράβατη και υποχρεωτική ώστε να διέπει οποιαδήποτε διακανονισμό ορίων επιχειρηματικής ευθύνης.

⁷⁸⁷ Γνωστό στο NATO ως "Area Concept".

και όχι μόνο για τη Μεσόγειο, η οποία προσφερόταν λιγότερο για την εφαρμογή του, λόγω του υπάρχοντος συμπλέγματος ελληνικών νήσων.

3. Την υποστήριξη της άποψης ότι, κατά την εκπόνηση σχεδίων και εκτέλεση ασκήσεων, ο Διοικητής Ανατολικής Μεσογείου είναι η πλέον κατάλληλη αρχή ενάσκησης του Επιχειρησιακού Ελέγχου εντός της περιοχής του, λόγω και της ιδιομορφίας της περιοχής αυτής (νησιωτικά συμπλέγματα και όχι ανοικτή θάλασσα).

4. Την αποδοχή, της διατήρησης ενάσκησης του Επιχειρησιακού Ελέγχου της περιοχής Ανατολικής Μεσογείου από το Διοικητή των Ναυτικών Συμμαχικών Δυνάμεων Νοτίου Ευρώπης μόνο σε περίπτωση εμμονής του, κατ' αρχήν εντός του ωκεάνιου τμήματος αυτής (ήτοι νότια και δυτικά της Κρήτης) και με την επιφύλαξη – όπως γινόταν μέχρι τότε- η εν λόγω διευθέτηση να αποτελεί κατ' εξαίρεση περίπτωση και όχι κανόνα. Αυτό, γιατί ο Διοικητής των Ναυτικών Συμμαχικών Δυνάμεων Νοτίου Ευρώπης είχε την εν λόγω αρμοδιότητα βάσει του MC 57/3, παράλληλα όμως και ο Διοικητής Ανατολικής Μεσογείου έπρεπε να εξακολουθήσει να ενεργεί σύμφωνα με τα διαλαμβανόμενα στα MC 36/2, MC 38/3 και MC 38/4.

5. Τη μη αποδοχή ενάσκησης του Επιχειρησιακού Ελέγχου μέσα στην περιοχή Ανατολικής Μεσογείου από άλλους Διοικητές περιοχών ή Διοικητές εν πλω, δεδομένου ότι στην υπάρχουσα Δομή Διοίκησης του NATO δεν προβλέπονταν τέτοιοι Διοικητές.

6. Την καταβολή προσπαθειών για περιορισμό του αριθμού των νατοϊκών ασκήσεων στο Αιγαίο, προς αποφυγή εμπλοκών επί θεμάτων Διοικήσεως και Ελέγχου.

Βέβαια, η Ελλάδα, δεν είχε την πρόθεση να παρεμποδίσει τη χρησιμοποίηση ούτε των διεθνών υδάτων, ούτε του διεθνούς εναέριου χώρου, υπό την προϋπόθεση όμως ότι θα τηρούνταν όλοι οι ισχύοντες διεθνείς κανόνες. Σημείωνε συνεχώς ότι, βάσει της ελληνικής νομοθεσίας, τα ΧΥ για σκοπούς αεροπορίας ήταν 10NM και συνεπώς και ο ΕΧ της εκτείνονταν στα 10NM από τις ακτές.⁷⁸⁸ Αυτό επιβεβαιώνεται και από τις επιστολές του Α/ΓΕΕΘΑ Ναυάρχου Ντεγιάννη στο Διοικητή Ναυτικών Συμμαχικών Δυνάμεων Νοτίου Ευρώπης Ναύαρχο Σμόλ, στις 1-8-1983 και 19-8-1983 βάσει των οποίων:

1. Στην πρώτη, υπήρξε διαμαρτυρία από τον Έλληνα Α/ΓΕΕΘΑ για την αναδιοργάνωση της περιοχής Έγκαιρης Προειδοποίησης 41 με το πρόσχημα της

⁷⁸⁸ Πηγή 14ε1,σ.3, παρ.2στ.

αναθεώρησης των επιχειρησιακών οδηγιών για την έγκαιρη προειδοποίηση.⁷⁸⁹ Η Ελλάδα θεωρούσε ότι «κάθε προσπάθεια αμφισβήτησης των ορίων που περιλαμβάνονται στα γραπτά έγγραφα του NATO στις 16 Οκτωβρίου 1980 αποτελεί μια καταφανή παραβίαση της συμφωνίας επανένταξης, για την οποία το NATO θα φέρει την ευθύνη» και ότι οποιαδήποτε προσπάθεια σε αυτή την κατεύθυνση όχι μόνο έρχεται σε αντίθεση με την MC36/2, αλλά δημιουργεί πολιτικά και εθνικά προβλήματα στην Ελλάδα.⁷⁹⁰ Αυτό ερχόταν και σε πλήρη συμφωνία με όσα η ελληνική πλευρά είχε ήδη ισχυρισθεί από τη δεκαετία του 1960. Ότι δηλαδή τα όρια EEX και XY ταυτίζονται στα 10NM.

2. Στη δεύτερη, αναφορικά με την επιχειρούμενη αναθεώρηση των ναυτικών ρυθμίσεων Διοίκησης και Ελέγχου στη Μεσόγειο, καθιστούσε σαφές ότι οποιαδήποτε αλλαγή στη Δομή Διοίκησης και στις αρμοδιότητες του Διοικητή Ανατολικής Μεσογείου, θα αποτελούσε πράξη αντίθετη με:

α. Τα συμφωνημένα κείμενα επανένταξης της Ελλάδος στο στρατιωτικό σκέλος της Συμμαχίας, όπως τα MC36/2, MC38/3 και MC38/4.

β. Τη δήλωση του Έλληνα ΥΠΑΜ στην Επιτροπή Αμυντικού Σχεδιασμού του 1981.

γ. Τη διακήρυξη του ελληνικού Κοινοβουλίου στα πλαίσια αποδοχής του πρωτοκόλλου ένταξης της Ισπανίας στο NATO. Συνεπώς, δεν θα ήταν αποδεκτή ενώ, θα δημιουργούσε επιπρόσθετα προβλήματα στην περιοχή, τη στιγμή που σοβαρά προβλήματα, όπως η ενεργοποίηση του Χερσαίου και του Αεροπορικού Στρατηγείου, δεν είχαν επιλυθεί.⁷⁹¹

5.9.3 Η προσπάθεια μετατόπισης των ανατολικών ορίων του 7^{ου} Αεροπορικού Στρατηγείου δυτικότερα. Στις 5-8-1983 ο Ναύαρχος Σμόλ επισκέφτηκε την Αθήνα, μετά την επίσκεψή του στην Τουρκία και των συνομιλιών που είχε με το Στρατηγό Εβρέν, αλλά και τις συνομιλίες του με το Στρατηγό Ρότζερς.

Εκεί, μεταξύ άλλων, συζητήθηκαν θέματα επανεντάξεως της Ελλάδας στο NATO, αλλαγής της Ναυτικής Διοίκησης και Ελέγχου στη Μεσόγειο (MC38/4), του

⁷⁸⁹ Βλ. NATO Europe EW SOP 3180.

⁷⁹⁰ Πηγή 46α, παρ.6 και 9.

⁷⁹¹ Πηγή 46.

αδιεξόδου της ίδρυσης του 7^{ου} Αεροπορικού Στρατηγείου, αλλά και συμμετοχής της Ελλάδας στην Άσκηση DD83, όπως και η ιδέα των με *''διπλό καπέλο''* Διοικητών.⁷⁹²

Η πρόταση των με *''διπλό καπέλο''* Διοικητών ουσιαστικά σήμαινε την επιλογή του ιδίου προσώπου ως Αρχηγού Τακτικής Αεροπορίας (Α/ΤΑ) και ως νατοϊκού Διοικητού του 7^{ου} Αεροπορικού Στρατηγείου. Παράλληλα, τον ορισμό του Αρχηγείου (ΑΤΑ)⁷⁹³ ως το 7^ο Αεροπορικό Στρατηγείο,⁷⁹⁴ χωρίς περιοχή ευθύνης. Έτσι, οποιεσδήποτε διευθετήσεις πρότεινε ο SACEUR με τους Διοικητή του 6^{ου} Αεροπορικού Στρατηγείου και Διοικητού Αεροπορικών Συμμαχικών Δυνάμεων Νοτίου Ευρώπης, θα γινόταν αφού η Ελλάδα είχε αποδεχτεί την πρόταση αυτή. Οι διευθετήσεις βέβαια, που πρότεινε ο SACEUR, κάλυπταν πλήρως τα ελληνικά συμφέροντα, δεδομένου ότι θα γινόταν με την παρουσία της. Παράλληλα, δεν διαφαινόταν καμία αμφισβήτηση της ελληνικής κυριαρχίας, αφού οι σε περίοδο ειρήνης αρμοδιότητες και ευθύνες του 7^{ου} Αεροπορικού Στρατηγείου παρέμεναν αμετάβλητες στο Αιγαίο. Από την άλλη όμως, δεν διαφαινόταν πιθανή συμφωνία των τριών Διοικητών, αφού ο SACEUR αναφερόταν σε Ενοποιημένη Αεράμυνα και η Ελλάδα σε επιχειρήσεις ανταλλαγής πληροφοριών. Επίσης, δεν ήταν κατανοητό : α/ ποιες θα ήταν οι αρμοδιότητες του 7^{ου} Αεροπορικού Στρατηγείου στις καθημερινές δραστηριότητες σε θέματα Έγκαιρης Προειδοποίησης και αναγνώρισης αεροπορικών

⁷⁹² Σύμφωνα με Πηγή 18η, η ιδέα των με *''διπλό καπέλλο''* Διοικητών (*''dual hatted''* όπως αναφέρεται στο NATO ξεκίνησε από Ιταλική πρόταση όπως οι Διοικητές των Αρχηγείων Αεροπορικών τακτικών επιχειρήσεων (ATAFs) είναι Εθνικοί Διοικητές τα δε Αρχηγεία να ανέβουν σε επίπεδο Στρατηγείου Κύριας Υποδεέστερης Διοίκησης (Principal Subordinate Command –PSC). Τα κίνητρα αυτής της ιδέας δεν ήταν ξεκάθαρα και αναμενόταν η άρνηση αποδοχής της εν λόγω ιδέας από την Τουρκία.

⁷⁹³ Το ΑΤΑ συγκροτήθηκε ως Αρχηγείο Τακτικής Αεροπορίας (ΑΤΑ) με το Βασιλικό Διάταγμα 46 της 30-4-1952. Το Φεβρουάριο του 1953, μετονομάστηκε σε 28ο ΑΤΑ, ενώ υψήχθη επιχειρησιακά στο 6^ο Αεροπορικό Στρατηγείο (Σμύρνης) που τότε άρχισε να λειτουργεί στο πλαίσιο της αποστολής του NATO. Σε εφαρμογή των Διατάξεων του ΝΔ 58/1968 το 28^ο ΑΤΑ μετονομάστηκε σε 28^η Τακτική Αεροπορική Διοίκηση το 1968 και το 1970 σε 28η Τακτική Αεροπορική Δύναμη ενώ σε εφαρμογή των διατάξεων του ΝΔ 660/77 ο τίτλος του Αρχηγείου γίνεται 28^ο Αρχηγείο Τακτικής Αεροπορικής. Το 1979 τον τίτλο του Αρχηγείου καταργείται το αριθμητικό πρόθεμα και παραμένει ΑΤΑΔ ενώ το 1984 Το Δεκέμβριο, το Αρχηγείο Τακτικής Αεροπορικής Δύναμης μετονομάζεται σε Αρχηγείο Τακτικής Αεροπορίας (ΑΤΑ).

⁷⁹⁴ Αναφέρεται και ως COMHTAF.

ιχνών και β/ σε ποια περιοχή, σε περίοδο ασκήσεων, το Στρατηγείο θα ασκούσε τις ευθύνες του, βάσει σχεδίων.

Από τις συνομιλίες φάνηκε ότι ο Ναύαρχος Σμόλ έκανε σαφές ότι κανείς δεν αμφισβητούσε την ελληνική επικράτεια. Ως εκ τούτου δεν υπήρχε περίπτωση να τεθεί μέρος της υπό την αμυντική κάλυψη της Τουρκίας. Παράλληλα, διευκρίνισε ότι, κανείς δεν αμφισβητούσε τα όρια των περιοχών του 7^{ου} Αεροπορικού Στρατηγείου για τη περίοδο της ειρήνης, τα οποία ήταν αυτά που ίσχυαν πριν τον Αύγουστο του 1974. Παρά ταύτα, το πρόβλημα, κατά τον Ναύαρχο, εστιαζόταν σε περίοδο πολέμου και ειδικότερα στην αποτελεσματική αντιμετώπιση της αεροπορικής απειλής του Συμφώνου της Βαρσοβίας διαμέσου του Αιγαίου, εναντίον ζωτικών στόχων της Τουρκίας, που απείχαν μικρή απόσταση από τα (ανατολικά) όρια του 7^{ου} Αεροπορικού Στρατηγείου.

Ως εκ τούτου, οι προτάσεις του SACEUR, της 16-10-1980, απέβλεπαν - κατά τον Ναύαρχο Σμόλ- αποκλειστικά στον καθορισμό διαδικασιών ανταλλαγής πληροφοριών αεροπορικών ιχνών αλλά και στη δημιουργία ενός Ενοποιημένου Συστήματος Αεράμυνας. Σκοπός ήταν, να αντιμετωπιστεί η απειλή και να εξασφαλιστεί η έγκαιρη προειδοποίηση και η δυνατότητα αναχαίτισης εχθρικών αεροσκαφών από αεροσκάφη του 6^{ου} Αεροπορικού Στρατηγείου στην περιοχή του 7^{ου} Αεροπορικού Στρατηγείου, που θα κατευθύνονται εναντίον στόχων στη Τουρκία και δεν θα είχαν ήδη αναχαιτισθεί. Αυτό, ενδεχομένως, να απαιτούσε την μετατόπιση των ανατολικών ορίων του 7^{ου} Αεροπορικού Στρατηγείου δυτικότερα, χωρίς όμως να τίθεται θέμα αμφισβήτησης της βασικής αρχής της MC36/2 περί ευθύνης των κ-μ για το χώρο και πληθυσμό της επικράτειάς τους. Στη εν λόγω επίσκεψη διευκρινίστηκε επίσης ότι ο Στρατηγός Ρότζερς βρισκόταν σε αδιέξοδο. Όπως ειπώθηκε, είχε αναλάβει δεσμεύσεις έναντι του Στρατηγού Εβρέν ότι, δεν επρόκειτο να εγγυηθεί τα όρια του 7^{ου} Αεροπορικού Στρατηγείου, πριν τον καθορισμό ικανοποιητικών διαδικασιών ανταλλαγής πληροφοριών αεροπορικών ιχνών και ενός Ενοποιημένου Συστήματος Αεράμυνας εναντίον της Σοβιετικής απειλής.

Παράλληλα, ο Ναύαρχος Σμόλ, έβλεπε ως λύση του αδιεξόδου την οριοθέτηση των περιοχών ευθύνης του 7^{ου} Αεροπορικού Στρατηγείου μετά τον καθορισμό των εν λόγω διαδικασιών. Αυτές θα γινόταν μέσω συνομιλιών. Όπως υποστήριζε, εάν δινόταν εγγυήσεις στην Τουρκία για τα όρια του 7^{ου} Αεροπορικού Στρατηγείου, πριν τον καθορισμό των εν λόγω διαδικασιών, θα προκαλούσαν την

αντίδραση της Τουρκίας, που θα αισθάνονταν ότι θα στερούνταν ενός σοβαρού μοχλού πίεσης επίτευξης ικανοποιητικών διαδικασιών.

Τα αναφερόμενα από τον Ναύαρχο Σμόλ για διαδικασίες ανταλλαγής πληροφοριών αεροπορικών ιχνών και δημιουργία Ενοποιημένου Συστήματος Αεράμυνας, δεν ευρίσκαν πλήρως αντίθετη την ελληνική πλευρά. Πλην όμως, θα έπρεπε να καθοριστούν τα όρια του 7^{ου} Αεροπορικού Στρατηγείου και να συμπεριληφθούν στους «Όρους Αναφοράς». Γιατί, εκτός από την πολιτική υφή του θέματος, υπήρχαν σοβαροί επιχειρησιακοί και τεχνικοί λόγοι που απέρρεαν. Μεταξύ αυτών και το γεγονός ότι η Ελλάδα ήταν υπεύθυνη για τον έλεγχο της εναέριας κυκλοφορίας, η εικόνα της οποίας σχετίζονταν και επηρέαζε την Αεράμυνα. Διαφάνηκε έτσι ότι το πρόβλημα ήταν πρόβλημα μεθόδευσης/τρόπου προσέγγισης για εξεύρεση λύσης και ότι, αν και τα όρια του 7^{ου} Αεροπορικού Στρατηγείου δεν αμφισβητούνταν σε περίοδο ειρήνης, κάνεις δεν τα εγγυάτο κατά το στάδιο υλοποίησης της Συμφωνίας Επανένταξης.⁷⁹⁵ Εν κατακλείδι, οι απόψεις που εκφράστηκαν από τον Ναύαρχο Σμόλ, εκτιμάται ότι εντάσσονταν στα πλαίσια πρωτοβουλίας του να δώσει κινητικότητα στα εκκρεμή θέματα υλοποίησης της Συμφωνίας Επανένταξης και κύρος στον θεσμό που εκπροσωπούσε.

Από την άλλη, ενώ ο SACEUR επαναλάμβανε διαρκώς τα περί λανθασμένης κατανόησης/ερμηνείας της Συμφωνίας Επανένταξης εκ μέρους της Ελλάδας. Παράλληλα, ισχυριζόταν ότι οι ελληνικές απαντήσεις στα θέματα Αεράμυνας και Δομής Δυνάμεων (Θέματα 6 και 9) στην Ομάδα Ανοικτής Σύνθεσης «*άφηναν απροσδιόριστη την περιοχή ευθύνης του 7^{ου} Αεροπορικού Στρατηγείου...*» και η απάντηση για την Αποστολή των Ελληνικών ΕΔ (θέμα 4) δεν αφορούσε τα νέα Στρατηγεία του ΝΑΤΟ.⁷⁹⁶

Αντιθέτως, η ελληνική πλευρά θεωρούσε ότι ο SACEUR μετέβαλε «μερικώς» την άποψή του (ότι οι περιοχές του 7^{ου} Αεροπορικού Στρατηγείου ήταν γενικά «*απροσδιόριστες*»), δεχόμενος ότι για την περίοδο της ειρήνης ίσχυαν τα όρια που προϋπήρχαν του 1974. Όμως σε περίοδο πολέμου, τα συνέδεε με το καθορισμό διαδικασιών ανταλλαγής πληροφοριών αεροπορικών ιχνών και ενός Ενοποιημένου

⁷⁹⁵ Πηγή 59, σ.1-8.

⁷⁹⁶ Πηγή 49.

Συστήματος Αεράμυνας, χωρίς να αποκλείει την ανάγκη μετακίνησης των ανατολικών ορίων του 7^{ου} Αεροπορικού Στρατηγείου δυτικότερα.

Βέβαια, οι απόψεις αυτές, ήταν αντίθετες με τις πάγιες ελληνικές θέσεις και την ερμηνεία που έδινε η Ελλάδα στη Συμφωνία Επανένταξης, αλλά υπήρξαν εισηγήσεις που συνιστούσαν την προσεκτική μελέτη του όλου θέματος, ως μια μεθόδευση διεξόδου από το αδιέξοδο.⁷⁹⁷

5.9.4 Πολιτικά κίνητρα και στρατιωτικοί προβληματισμοί-Η πρόταση των με “διπλό καπέλο” Διοικητών και ο ρόλος των ερμηνευτικών θέσεων του SACEUR.
Η επιστολή Ρότζερς στις 18-7-1984,⁷⁹⁸ μετά τη συνάντηση με τον Α. Παπανδρέου στις 17-7-1984, αν και εξέφραζε αισιοδοξία, έδειξε για μια ακόμα φορά ότι υπήρχε τεράστια απόσταση μεταξύ των δυο πλευρών. Η αισιοδοξία αφορούσε στην επίλυση των διαφορετικών απόψεων της Συμφωνίας Επανένταξης, υπό καθεστώς «μη εγγυήσεων» στα θέματα περιοχών ευθύνης των Στρατηγείων στο Αιγαίο.

Ο Ρότζερς, αντιλαμβανόμενος την πολιτική υφή των θεμάτων, επισήμανε στον Α. Παπανδρέου ότι εκείνος είχε το κλειδί της λύσης και πρότεινε τον ορισμό του Διοικητού του 7^{ου} Αεροπορικού Στρατηγείου ως Διοικητού με “διπλό καπέλο”. Έτσι, ο Διοικητής του 7^{ου} Αεροπορικού Στρατηγείου μαζί με τους αντίστοιχους των 6^{ου} Αεροπορικού Στρατηγείου και Διοικητού Αεροπορικών Δυνάμεων Νοτίου Ευρώπης θα μελετούσαν τα θέματα Αεράμυνας του Αιγαίου και θα προέβαιναν σε εισηγήσεις. Η απάντηση που έλαβε από το Ναύαρχο Ντεγιάννη ήταν αρνητική.⁷⁹⁹ Ο Ναύαρχος διαπίστωνε και κατέγραφε ότι, για μια ακόμα φορά, η προσπάθεια της Τουρκίας να χρησιμοποιήσει τους μηχανισμούς του ΝΑΤΟ για να δημιουργήσει προϋποθέσεις μεταβολής του *status quo* στη περιοχή του Αιγαίου, δεν γινόταν αντιληπτή από τα ανώτερα όργανα της Συμμαχίας. Παράλληλα, επισημαίνοντας τις πάγιες ελληνικές θέσεις για τις περιοχές ευθύνης, εξέφραζε την αντίθεση της ελληνικής πλευράς για το καθεστώς «μη εγγυήσεων», αλλά και την ανυπαρξία σοβαρών επιχειρημάτων αλλαγής των ορίων δυτικότερα. Κίνηση που αποτελούσε επιδίωξη της Τουρκίας και είχε «πολιτικά κίνητρα» παρά επέλυε «στρατιωτικούς προβληματισμούς».

⁷⁹⁷ Πηγή 59, σ. 8.

⁷⁹⁸ Πηγή 48α.

⁷⁹⁹ Πηγή 48β.

Η πρόθεση της ελληνικής πλευράς ήταν να καταδείξει στον SACEUR ότι αν αυτός εύρισκε λύση στο θέμα των ορίων των Στρατηγείων, η Ελλάδα θα συνεργαζόταν στην εξεύρεση των «στρατιωτικών ρυθμίσεων για τη συντονισμένη υπεράσπιση του εναέριου χώρου του NATO» όπως προέβλεπε η παρ. 3 των προτάσεων του SACEUR στην από 18-7-1984 επιστολή του.⁸⁰⁰ Η πρόθεση όμως του SACEUR, ήταν να μην πάρει καμιά περαιτέρω πρωτοβουλία για τα θέματα αυτά που θα μπορούσε να παρερμηνευτεί (πολιτικά). Επιδίωκε όμως να κρατήσει ζωντανή την πρόταση του *''dual hatted''*.⁸⁰¹

Από τις θέσεις του SACEUR, αναφορικά με τη Συμφωνία Επανάταξης, διαπιστώνουμε προσπάθεια ισχυροποίησης των δηλώσεών του έναντι των ελληνικών απαντήσεων στην Ομάδα Ανοικτής Σύνθεσης. Με *''λεκτικές ακροβασίες''* επιχειρούσε συστηματικά το σχέδιό του να στεφθεί με επιτυχία μπροστά στη διαφανόμενη αποτυχία. Έτσι, αναφερόταν άλλοτε σε απόψεις επί των επίμαχων θεμάτων της Συμφωνίας ως *«ενισχυτικές και ως εκ τούτου αυτές υπερίσχυαν των ελληνικών απαντήσεων»* (πχ στην Επιτροπή Αμυντικού Σχεδιασμού 1982) και άλλοτε (πχ στην επιστολή του στις 18-7-84) αναφερόταν σε *«κατανόηση»* στο θέμα των εγγυήσεων, με σκοπό να στηρίζει τη Συμφωνία Επανάταξης, σε αντίθεση με την ελληνική θέση ότι έπρεπε να παραμείνουμε στα συμφωνημένα γραπτά κείμενα.

Όλα αυτά όμως δημιουργούσαν καθυστερήσεις στις διαπραγματεύσεις, που εκλαμβάνονταν από την Ελλάδα ως δυσμενή εξέλιξη, γεγονός που την οδήγησε να στραφεί προς τις ΗΠΑ προς εξεύρεση λύσεως και άσκησης πιέσεων προς την Τουρκία, χωρίς σημαντικό αποτέλεσμα.

Από τουρκικής πλευράς, ενώ διαφαινόταν βούληση επανόδου της Ελλάδος στο NATO, δεδομένου ότι (όπως πίστευαν Τούρκοι αξιωματούχοι) η άμυνα της Τουρκίας από το Σύμφωνο της Βαρσοβίας εξαρτιόταν από την συμμετοχή της Ελλάδος στη Συμμαχία, φαινόταν ότι επιθυμούσαν να δυσκολέψουν ακόμα περισσότερο τις ενταξιακές διαπραγματεύσεις, μέχρι η Ελλάδα να επιδείξει βούληση συμβιβασμού στις επιδιώξεις της Τουρκίας. Ισχυριζόταν ότι η Ελλάδα δεν επιθυμούσε τη συνεννόηση με την Τουρκία και ως εκ τούτου δεν έκανε καμιά υποχώρηση. Ενίσχυαν τον εν λόγω ισχυρισμό και την *''κατανόηση''* που έλεγαν ότι επέδειξαν στο θέμα επανόδου της

⁸⁰⁰ Πηγή 48α, παρ.3: *«Η πρότασή μου προστατεύει πλήρως τα ελληνικά συμφέροντα επειδή δεν θα μπορούσε να τεθεί σε ισχύ καμία τελική ρύθμιση για την Αεράμυνα χωρίς την ελληνική συμφωνία ...»*

⁸⁰¹ Πηγή 48γ.

Ελλάδος στο στρατιωτικό σκέλος της Συμμαχίας, με την αποκατάσταση της κυκλοφορίας της πολιτικής αεροπορίας στο Αιγαίο, με την απόσυρση της NOTAM 714.⁸⁰²

Σε όλη την περίοδο των διαπραγματεύσεων η Τουρκία, παρέμενε μια αφοσιωμένη σύμμαχος στο ΝΑΤΟ. Πολλοί βέβαια στρατιωτικοί αναλυτές αμφέβαλαν για την ικανότητά της να εκπληρώσει τη στρατιωτική της αποστολή στο ΝΑΤΟ, σε περίοδο πολέμου, λόγω των απαρχαιωμένων Οπλικών Συστημάτων (Ο/Σ) που διέθετε και των προβλημάτων που αντιμετώπιζε σε ανταλλακτικά. Αυτός ήταν ο λόγος που το Τουρκικό Γενικό Επιτελείο (ΓΕ) κατηγορούσε τις ΗΠΑ για το embargo που της επέβαλλαν, μετά την εισβολή της στην Κύπρο (Φεβ. του 1975). Βέβαια το embargo, από μόνο του, δεν είχε σοβαρή επιρροή στην κατάσταση των Ο/Σ της Τουρκίας,⁸⁰³ αφού ελάχιστα μειώθηκε η αμερικανική βοήθεια στην Τουρκία και πολύ λιγότερο την έβλαψε από την μετατροπή της δωρεάν αμερικανικής βοήθειας σε δάνεια.⁸⁰⁴ Το embargo αλλά και η απόσυρσή του (26-3-1978), αποτέλεσε θέμα των ελληνοαμερικανικών και αμερικανοτουρκικών σχέσεων, ενώ η θέση του ΝΑΤΟ κατέστη ακόμα πιο δυσχερής, ενισχύοντας το ήδη υπαρκτό δίλλημα του πώς έπρεπε να συμπεριφερθεί σε δυο συμάχους (Ελλάδα και Τουρκία) των οποίων η στρατηγική αξία ήταν, αφενός σημαντική για τα αμερικανικά συμφέροντα και το ΝΑΤΟ, αφετέρου, αλληλεξαρτώμενη. Μια ουδέτερη/παθητική στάση, θα μπορούσε να εκληφθεί ως αδιαφορία και ουσιαστικά ως υποστήριξη του ισχυρού, ενώ μια ενεργή στάση θα μπορούσε να εκληφθεί ως υποστήριξη μιας εκ των δυο χωρών.⁸⁰⁵ Μετά την κατάργηση του embargo, οι ΗΠΑ διατήρησαν μια σχετική ισορροπία δυνάμεων στο

⁸⁰² Πηγή 76.

⁸⁰³ Πηγή 76, Η κατάσταση των Ο/Σ της Τουρκίας, οφειλόταν κυρίως στην παλαιότητα του υλικού, την αύξηση του κόστους απόκτησης νέων μέσων, το γεγονός ότι οι ΗΠΑ δεν χορηγούσαν δωρεάν πολεμικό υλικό αλλά παρείχαν, πλέον, δάνεια για αγορά πολεμικού υλικού την οποία ονόμαζαν στρατιωτική βοήθεια, την κοστοβόρα αγορά α/φ F-4E το 1975 και βέβαια τα προβλήματα οικονομίας της χώρας. Η παροχή όμως στρατιωτικής βοήθειας της τάξεως των 250 εκ δολ. ετησίως για πέντε χρόνια, θεωρήθηκε ότι απέχει πολύ από τις πραγματικές ανάγκες της Τουρκίας και την αίτηση της Τουρκίας για βοήθεια 3-4 δις δολ.

⁸⁰⁴ Για το θέμα βλ. Επιτελική Έκθεση στην Επιτροπή Εξωτερικών Σχέσεων της Γερουσίας των Ηνωμένων Πολιτειών Τουρκία, με θέμα : Ελλάδα και ΝΑΤΟ: Η στρατιωτική συμμαχία, (1980).

⁸⁰⁵ Moustakis F.,(2005), σ.38.

Αιγαίο (αναλογία 7:10),⁸⁰⁶ που υιοθετήθηκε ως παράδειγμα πολιτικής ισορροπίας εξοπλισμών και από τις δυο χώρες και όπως εκτιμάται εγκαταλείφθηκε από τις ΗΠΑ προσωρινά το 1992.

Κεφάλαιο έκτο

Αντίθετες απόψεις και διαμάχες μετά τη Συμφωνία Επανάταξης της Ελλάδος στο στρατιωτικό σκέλος του NATO.

6.1 Αντιπαλότητα εφ' όλης της ύλης

Μετά τη Συμφωνία Επανάταξης, Ελλάδα και Τουρκία συνέχισαν τις διαφωνίες τους εντός του NATO με κάθε ευκαιρία. Δημιουργήθηκε έτσι μια ατζέντα διαφωνιών που συνεχώς/περιοδικά ανανεωνόταν, χωρίς να υπάρχει ουσιαστικό όφελος για καμία από τις δυο χώρες.

Αν και στην πραγματικότητα καμία τουρκική Κυβέρνηση δεν θα μπορούσε να είναι αντίθετη με την επιστροφή της Ελλάδος στο NATO και καμία προσπάθεια να κρατηθεί η Ελλάδα εκτός NATO δεν θα μπορούσε να είναι επιτυχής, δεδομένης της προφανούς ενίσχυσης της ΝΑ Πτέρυγας του NATO, αυτό που πραγματικά ενοχλούσε την Τουρκία ήταν ότι η Ελλάδα είχε πολλά πλεονεκτήματα στο Αιγαίο έναντι της ίδιας. Η τουρκική αντίθεση αφορούσε στην επιστροφή της Ελλάδας με το καθεστώς που υφίσταντο στο Αιγαίο πριν το 1974. Έτσι η "παραχώρησή" της, στο σχέδιο Ρότζερς έγινε με αντάλλαγμα την αφαίρεση δικαιοδοσιών της Αθήνας στο Αιγαίο, χωρίς όμως να τεθούν άλλα θέματα σχέσεων Ελλάδας-Τουρκίας πολιτικής υφής ή ακόμα και στρατιωτικής βοήθειας. Ήταν αυτό όμως αρκετό για την κοινή της γνώμη; Ίσως όχι. Γι' αυτό εξάλλου, η αντιπαράθεση έπρεπε να συνεχιστεί σε κάθε επίπεδο. Υποστηρίζοντας ότι δεν είχε αθετήσει καμία Συμφωνία ή Συνθήκη που είχε υπογράψει, κατηγορούσε την Ελλάδα ότι καταστρατηγούσε τη Συμφωνία της Λωζάνης, τη Συνθήκη των Παρισίων του 1947 που απαγόρευε τον εξοπλισμό των νήσων του Αν. Αιγαίου, αλλά και τη Συμφωνία της Βέρνης που απέτρεπε τις έρευνες για πετρέλαιο στο Αιγαίο.⁸⁰⁷ Έτσι δημιουργήθηκαν νέα θέματα διένεξης.

⁸⁰⁶ Συρίγος. Α., (2015), σελ. 312.

⁸⁰⁷ Συρίγος Α., (2015) σελ. 326-331.

Κατά την ελληνική άποψη όμως ήταν η αυθαίρετη ερμηνεία των συμφωνημένων κειμένων επανένταξης της Ελλάδος στο ΝΑΤΟ τον Οκτ. 1980, που δημιουργούσε προβλήματα. Αυτή άφηνε ανοικτό το θέμα των ορίων επιχειρησιακής ευθύνης των Ελλήνων νατοϊκών Διοικητών και, στην ουσία, παρέπεμπε το ζήτημα σε ελληνοτουρκικό διάλογο με την επιδιαιτησία του ΝΑΤΟ. Έτσι, η Συμφωνία Επανένταξης δεν μπορούσε να ολοκληρωθεί αφού, διαδοχικές ελληνικές Κυβερνήσεις,⁸⁰⁸ δεν συμφώνησαν στην ίδρυση Στρατηγείων στην Ελλάδα, εάν οι Διοικητές τους δεν είχαν την ευθύνη της άμυνας του Αιγαίου. Οτιδήποτε διαφορετικό θα αποτελούσε τουλάχιστον στρατιωτικό παράδοξο.⁸⁰⁹ Η ελληνική πλευρά θεωρούσε ότι το θέμα δεν ήταν τεχνικό, αλλά πολιτικό και σχετιζόταν ευθέως με τις τουρκικές επεκτατικές βλέψεις. Είχε λοιπόν λόγους να βλέπει κάθε τουρκική ενέργεια με επιφυλάξεις.

Ούτε οι συνεχείς επισκέψεις αξιωματούχων του ΝΑΤΟ στην Ελλάδα τη δεκαετία του 80 απέφεραν αποτελέσματα αφού δεν βρήκαν αποδεκτές λύσεις στα εκκρεμή, ολοένα και περισσότερα, προβλήματα.

Η επιστολή Λούνζ, αν και θεωρήθηκε από την Ελλάδα ως *''μη επαρκή''* προσέθεσε σειρά σημαντικών προβλημάτων στην ατζέντα των ελληνοτουρκικών και νατοϊκών διενέξεων με αποκορύφωμα το θέμα της Λήμνου.

Στην εν λόγω ελληνοτουρκική διαμάχη, ο Στρατηγός Ρότζερς ήταν για την Τουρκία ο καταλληλότερος υποστηρικτής των θέσεών της. Η Ελλάδα δεν μπορούσε με τις απόψεις της να πείσει τους συμμάχους, αν και οι τελευταίοι καταλάβαιναν τις πολιτικές και εθνικές προεκτάσεις του όλου θέματος. Έτσι, φαινόταν ότι δεν υπήρχε λόγος συνέχισης των διαπραγματεύσεων κυρίως για την ίδρυση των Στρατηγείων στη Λάρισα.

Το ΝΑΤΟ, αποτελούσε ένα πρόβλημα για την Ελλάδα, που προσπαθούσε να υπερασπίσει τις πάγιες θέσεις της. Αλλά αποτελούσε πρόβλημα και για την Τουρκία, που πίστευε ότι μέσω αυτού η Ελλάδα προσπαθεί να της δημιουργήσει προβλήματα,

⁸⁰⁸ Γ. Ράλλη, Α. Παπανδρέου.

⁸⁰⁹ Πηγή 47α. Σύμφωνα με τη Συμφωνία Επανένταξης, τις απόψεις της Ελλάδας όπως αυτές εκφράστηκαν στο ερωτηματολόγιο της Ομάδας Ανοικτής Σύνοψης περί των περιοχών (ορίων) ευθύνης, αλλά και της αδυναμίας μετακίνησης, των ανατολικών ορίων ευθύνης των Ελληνικών Στρατηγείων, δυτικότερα. Οποιαδήποτε άλλη διευθέτηση, θα ήταν τόσο πολιτικά όσο και στρατιωτικά απαράδεκτη, αλλά και, ταυτόχρονα, αντίθετη με τα αναφερόμενα στα εγχειρίδια ΝΑΤΟ, όπως η MC36/2.

σε αυτά που αυτή θεωρούσε εθνικά της συμφέροντα. Παράλληλα, Ελλάδα και Τουρκία ήταν πρόβλημα για το NATO που έβλεπε δυο –κατά τα άλλα- συμμάχους να διαμάχονται με κάθε ευκαιρία αποδυναμώνοντας τη ΝΑ Πτέρυγά του.

Ήταν λοιπόν ίσως αναμενόμενο ότι Ελλάδα και Τουρκία θα εύρισκαν με κάθε ευκαιρία πεδίο αντιπαράθεσης. Έτσι δημιουργήθηκε μια διαφορετική ατζέντα θεμάτων στο NATO με αντικρουόμενες θέσεις και απόψεις των δυο ‘‘Συμμάχων’’ που μάλλον κούραζε τη Συμμαχία.

6.2 Η μη συμμετοχή της Ελλάδας στις ασκήσεις του NATO –Τα βασικά σημεία διαφωνίας

Η μη συμμετοχή της Ελλάδας στις ασκήσεις του NATO, κυρίως σε αυτές που γίνονταν σε περιοχές που εκτιμούσε ότι θα έπρεπε να έχει εξ’ ολοκλήρου τον Επιχειρησιακό Έλεγχο των δυνάμεων, θεωρήθηκε ως ένα ακόμα σημαντικό μέσο πίεσης για εξεύρεση λύσης στα προβλήματά της. Η μη εκπλήρωση των ελληνικών επιδιώξεων έφερνε την Ελλάδα να ματαιώνει την συμμετοχή της στις ασκήσεις συνήθως την τελευταία στιγμή. Γεγονός που δημιουργούσε βέβαια επιχειρησιακά προβλήματα και εκνευρισμό στη Συμμαχία. Αυτή όμως ίσως ήταν η επιδίωξη της Ελλάδας, ώστε να καταγράφονται οι θέσεις της.

Η αποχώρηση της Ελλάδας από τις νατοϊκές ασκήσεις σύμφωνα με την ελληνική πλευρά οφειλόταν σε δυο σημεία. Ήτοι: α/ την ακατανόητη εμμονή ορισμένων νατοϊκών Διοικητών να σχεδιάζουν τις ασκήσεις κατά παρέκκλιση από τα ισχύοντα εγχειρίδια NATO και τις ισχύουσες διαδικασίες του NATO, ‘‘εφευρίσκοντας’’ κάθε φορά καινοφανείς *ad hoc* ρυθμίσεις και, β/ την επιμονή του SACEUR, να ακολουθεί τις οδηγίες του ΓΓ του NATO για τη Λήμνο, οι οποίες, πέραν του γεγονότος ότι εκπορεύονταν από μη αρμόδια αρχή του NATO, δεν αφορούσαν τη συμμετοχή ή μη της νήσου στις ασκήσεις και στα επιχειρησιακά σχέδια, αλλά σε θέματα υποδομών της Συμμαχίας.

6.2.1 Η περίπτωση της Λήμνου. Το θέμα της Λήμνου δημιουργήθηκε εντελώς τεχνητά και για καθαρά πολιτικούς λόγους από την Τουρκία, η οποία υποστήριζε ότι η

νήσος είναι αποστρατιωτικοποιημένη.⁸¹⁰ Με τη στάση της αυτή αγνοούσε επιδεικτικά: α/ την κατάργηση της Σύμβασης των Στενών (μέρους της Συνθήκης της Λωζάνης του 1923) που προέβλεπε την αποστρατιωτικοποίηση των στενών και των πλησίον αυτών νήσων ήτοι Σαμοθράκης, Λήμνου, Ίμβρου, Τενέδου και Λαγουσών), με τη συνθήκη του Μοντρέ το 1936, β/ την επιστολή του Τούρκου πρέσβη στην Αθήνα Ρουσέν Εσρέτ, στις 6-5-1936, προς τον πρόεδρο της Κυβέρνησης και ΥΠΕΞ Ι. Μεταξύ όπου ρητά αναφερόταν ότι « *Η Τουρκία είναι εξ ολοκλήρου σύμφωνη με τον εξοπλισμό των νήσων*», και γ/ τη διακήρυξη του Τούρκου ΥΠΕΞ Ρουστού Αράς ενώπιον της Μεγάλης Τουρκικής Εθνοσυνέλευσης κατά την επικύρωση της Σύμβασης του Μοντρέ ότι «*οι διατάξεις που αφορούν τα ανήκοντα στη φίλη και γείτονα Ελλάδα νησιά Λήμνο και Σαμοθράκη, που είχαν αποπλιστεί με τη Σύμβαση της Λωζάνης του 1923, καταργούνται επίσης με τη Σύμβαση του Μοντρέ, πράγμα που ιδιαίτέρως χαιρόμαστε*», αλλά και την ανταλλαγή αλληλογραφίας μεταξύ Ελλάδος και Τουρκίας λίγο πριν τη Διάσκεψη του Μοντρέ για τα Στενά από την οποία προκύπτει με απόλυτη σαφήνεια ότι η Τουρκία είχε πλήρως αποδεχτεί τη λύση επανεξοπλισμού της Λήμνου και της Σαμοθράκης μαζί με την οχύρωση των στενών.⁸¹¹ Εξάλλου, και ο ιδρυτής του νεότερου τουρκικού κράτους Κεμάλ δήλωνε το 1936 ότι: α/ η νέα Σύμβαση (Μοντρέ) προορίζεται να αντικαταστήσει τη σχετική με τα "Στενά" που υπογράφηκε στη Λωζάνη το 1923 και β/ κάτω από τη γενική ονομασία "Στενά" περιλαμβάνονται τα δυο ελληνικά νησιά δηλαδή η Λήμνος και η Σαμοθράκη.⁸¹² Κατά την ελληνική άποψη η Σύμβαση του

⁸¹⁰ Πηγή 101 α και 101 α1. Η Τουρκία το 1969 μέσω σχετικού Μνημονίου επέστησε πολλάκις την προσοχή της ελληνικής Κυβέρνησης στο θέμα των στρατιωτικών στρατοπέδων και δραστηριοτήτων στα νησιά του Αιγαίου πελάγους επισημαίνοντας το ασυμβίβαστο προς τις συμβατικές υποχρεώσεις της Ελλάδος δυνάμει της Συνθήκης Ειρήνης με την Ιταλία το 1947 και της Λωζάνης στις 24-7-1923. Τόσο στο αρχικό της μνημόνιο όσο και στο συμπληρωματικό στις 2-4-1969 υπήρξε άμεση και λεπτομερής αντίκρουση των επιχειρημάτων της από ελληνικής πλευράς στις 10-5-1969.

⁸¹¹ Πηγή 101 α2. Όπως : α/Τηλεγράφημα Ελληνικής Πρεσβείας Άγκυρας από 17-4-1936, β/Επιστολή Π/Θ Ελλάδος προς τον Τούρκο πρέσβη και ελληνική απάντηση σε τουρκική διακοίνωση για τη διενέργεια διασκέψεως του Μοντραί, γ/Πρακτικό συνομιλίας Π/Θ Ελλάδας με Τούρκο ΥΠΕΞ στις 2-5-1936 και δ/Ρηματική ανακοίνωση στις 6 -5-1936 της Τουρκικής Πρεσβείας στην Αθήνα βάσει της οποίας ΥΠΕΞ Τουρκίας εδήλωσε ότι «*..η Ελλάς ουδεμία εκ μέρους της Τουρκίας θα συναντήσει αντίδραση εάν δι'ασφάλειάν της θα προετίθετο να προβή οχύρωσιν εκτός της Σαμοθράκης Λήμνου και άλλων νήσων Αιγαίου Πελάγους*». Τη δήλωση αυτή χρησιμοποίησε ο Έλληνας Π/Θ στην επιτροπή Αμυντικού Σχεδιασμού του Δεκ. 1984.

⁸¹² Πηγή 101 α4.

Μοντρέ δεν χρειαζόταν να επιτρέψει τη στρατιωτικοποίηση της Λήμνου. Και μόνο το γεγονός ότι προορισμός αυτής της Σύμβασης, σύμφωνα και με την τουρκική άποψη, ήταν να καταργήσει τη Σύμβαση της Λωζάνης, αυτομάτως καταργούσε και κάθε όρο που έθετε η τελευταία και, επομένως, η Ελλάδα αποκτούσε ξανά πλήρη κυριαρχία στα νησιά αυτά.

Το νομικό καθεστώς της Λήμνου ήταν γνωστό στη Συμμαχία. Τούτο φαίνεται και από γνωματεύσεις Νομικών Συμβούλων του ΝΑΤΟ που είχαν διατυπώσει την άποψη ότι «η Ελλάς δύναται να χρησιμοποιήσει τη ν. Λήμνο όπως αυτή θέλει» και ότι «η Σύμβαση του Μοντρέ έχει αντικαταστήσει την τοιαύτην της Λωζάνης».⁸¹³ Λόγω της εξαιρετικής σημασίας του θέματος, συντάχθηκε ενημερωτικό από το ΓΕΕΘΑ στις 13-5-1980, με τίτλο «Απόψεις επί του νομικού καθεστώτος νήσων του Αιγαίου Πελάγους» και απεστάλη σε όλους τους Έλληνες Αξιωματικούς στο ΝΑΤΟ.⁸¹⁴

Εν τούτοις οι νατοϊκοί Διοικητές, υποκύπτοντας προφανώς σε τουρκικές πιέσεις: α/ δεν συμπεριελάμβαναν τη Λήμνο στις ασκήσεις, β/ δεν ελάμβαναν υπόψη τις υφιστάμενες διευθετήσεις Διοίκησης και Ελέγχου που προέβλεπαν Έλληνα Ναυτικό και Αεροπορικό Επιχειρησιακό Διοικητή στο Αιγαίο. Παρείχαν έτσι την ευκαιρία άσκησης Επιχειρησιακού Ελέγχου από αναρμόδιο Τούρκο Ναυτικό Διοικητή, γ/ αποσιωπούσαν τις υποχρεώσεις βάσει ICAO των στρατιωτικών αεροσκαφών στο FIR Αθηνών, και δ/ διεξήγαγαν αεροναυτικές ασκήσεις μεγάλης κλίμακας σε περιορισμένο διεθνή ΕΧ του Αιγαίου με πυκνή κυκλοφορία πολιτικών αεροσκαφών παραβιάζοντας το εύρος του ΕΕΧ των 10ΝΜ, δημιουργώντας παράλληλα επικίνδυνες καταστάσεις. Αποκορύφωμα αυτής της τουρκικής παρέμβασης αποτέλεσε η δέσμευση (μπλοκάρισμα) του Ελληνικού Κεφαλαίου Σχεδιασμού τον Δεκέμβριο του 1984 γιατί σε αυτή εμπεριέχονταν δυνάμεις της Λήμνου.

Η εν λόγω στάση των νατοϊκών Διοικητών εκτός του ότι ενθάρρυναν τις τουρκικές επιδιώξεις σε βάρος νομίμων συμφερόντων και κυριαρχικών δικαιωμάτων της Ελλάδας, εμφάνιζαν τη Συμμαχία να εμπλέκεται στην ερμηνεία Διεθνών Συμβάσεων, πράξη αντίθετη με στην απόφαση του Συμβουλίου του ΝΑΤΟ το 1956, που επικύρωσε τη λεγόμενη 'Γνωμάτευση των τριών Σοφών', σύμφωνα με την οποία «...για νομικά θέματα αρμόδια είναι τα Διεθνή δικαστήρια».

⁸¹³ Πηγή 101γ.

⁸¹⁴ Πηγή 101δ.

Η Λήμνος και η υποστήριξη υποδομών του RADAR Λήμνου αλλά και η συμπερίληψη στα νατοϊκά σχέδια των δυνάμεων που έδρευαν στο νησί συμπεριλαμβανομένων και των ενισχύσεων, αποτελούσε για τον ΓΓ του NATO Λούνς περίπτωση, που θα μπορούσε να εγείρει νομικά ζητήματα, αναφορικά με την ερμηνεία Διεθνών Συνθηκών. Έτσι η νατοϊκή ερμηνεία της επιστολής του ΓΓ Λούνς ήταν ότι η Λήμνος δεν μπορούσε και δεν έπρεπε να περιλαμβάνεται στα προγράμματα υποδομών του NATO (χρηματοδότηση υποδομών με πιστώσεις NATO) αλλά ούτε στις ασκήσεις του NATO.

Σημειώνεται ότι το RADAR Λήμνου είχε αρχικά αξιολογηθεί από το NATO το 1971. Τόσο το RADAR Λήμνου όσο και οι χερσαίες δυνάμεις που υπήρχαν στη Λήμνο συμπεριλαμβάνονταν στο εγχειρίδιο «Οδηγίες Μάχης» του SACEUR και στο Γενικό Σχέδιο Άμυνας του Αρχιστράτηγου Συμμαχικών Δυνάμεων Νοτίου Ευρώπης. Λόγω όμως τουρκικών πιέσεων που έθεταν θέμα αποστρατικοποιημένης νήσου και παράλληλα απειλής veto σε όλο το πακέτο χρηματοδοτήσεων έργων υποδομής του NATO, το 1978 δεν συμπεριλήφθηκε στο σύστημα κοινής υποδομής της Συμμαχίας. Συμπεριλαμβανόταν όμως στο διετές κυλιόμενο σύστημα αξιολόγησης του Στρατηγείου Συμμαχικών Δυνάμεων Νοτίου Ευρώπης και βρισκόταν στο 32^ο μερίδιο χρηματοδότησης μέχρι 7-1-1980. Όμως το 1981, μετά την επιστολή Λούνς, αποσύρθηκε και διαγράφηκαν οι προτάσεις SACEUR για έργα υποδομής στο νησί.

Συνεπώς, η Συμμαχία, μη αποδεχόμενη ακόμα και τη γνωμοδότηση της νομικής υπηρεσίας του NATO για το καθεστώς της Λήμνου, με μια σαφώς αυθαίρετη και μεροληπτική θέση, υποκύπτοντας σε τουρκικές πιέσεις, έπαιρνε ξεκάθαρη θέση υπέρ της Τουρκίας σε ένα θέμα των ελληνοτουρκικών διαφορών, παρά την τακτική των ίσων αποστάσεων που διακήρυττε.

Τα παραπάνω προκάλεσαν τη μη συμμετοχή της Ελλάδος σε ασκήσεις, όπως στην άσκηση APEX EXPRESS-82 (AE82) και τη μη συμπερίληψή της στις ασκήσεις WINTEX/CIMEX-83 (WC83) και DISTAND DRUM-83 (DD83),⁸¹⁵ των χερσαίων δυνάμεων που στάθμευαν στη Λήμνο.⁸¹⁶

⁸¹⁵ Πηγή 42.

⁸¹⁶ 88^η ΣΔΙ.

Η Ελλάδα, είχε πολλάκις ενημερώσει τη Συμμαχία και τον SACEUR για τις θέσεις της για τη Λήμνο.⁸¹⁷ Αναφορικά με την Άσκηση WINTEX/CIMEX-83, η μη συμπερίληψη της 88 ΣΔΙ, στη διαταγή επιχειρήσεων της Άσκησης,⁸¹⁸ δεν συμβιβαζόταν με τις επιχειρησιακές απαιτήσεις και ήταν αντίθετη με τη Συμφωνία Επανεξέταξης στην οποία, πλέον των συμφωνημένων νατοϊκών κειμένων, συμπεριλαμβανόταν και η Διαταγή Επιχειρήσεων Χερσαίων Δυνάμεων του 1974.⁸¹⁹

Βάσει της τελευταίας, η 88 ΣΔΙ αποτελούσε τμήμα της 1^{ης} Στρατιάς, η αποστολή της οποίας δεν αμφισβητούνταν στα κείμενα επανεξέταξης στο στρατιωτικό σκέλος του ΝΑΤΟ.⁸²⁰ Όπως δεν αμφισβητείτο η στρατιωτική και στρατηγική αξία της νήσου Λήμνος από τους Συμμάχους.⁸²¹

6.2.2 Το πρόβλημα της περιοχής ευθύνης του 7^{ου} Αεροπορικού Στρατηγείου.

Πέραν του θέματος της Λήμνου, η ελληνική πλευρά, δεν κατανοούσε την εμμονή αποκλεισμού των περιοχών ευθύνης του 7^{ου} Αεροπορικού Στρατηγείου από τις επιχειρησιακές διαταγές και της δυνατότητας αυτού να σχεδιάζει και να συμμετέχει σε μια άσκηση, χωρίς να έχει περιοχή ευθύνης, που αποτελεί βασική προϋπόθεση για την εκτέλεση των αρμοδιοτήτων του προς εκπλήρωση της αποστολής του.

Δεν ήταν επίσης δυνατόν να γίνει κατανοητό, πώς οι νατοϊκοί αξιωματούχοι δεν ελάμβαναν υπόψιν τους τις περιοχές ευθύνης που είχαν συμφωνηθεί με τη Συμφωνία Επανεξέταξης και ήταν αλληλένδετες με τις προτάσεις του SACEUR.⁸²²

Ήταν αληθές, κατά την ελληνική άποψη, ότι οι Διοικητές των 6^{ου} και 7^{ου} Αεροπορικού Στρατηγείου, μετά την εγκατάσταση και λειτουργία του δεύτερου, θα

⁸¹⁷ Όπως σε σχετική αλληλογραφία αλλά και στην παρέμβαση του Έλληνα Π/Θ στην Επιτροπή Αμυντικού Σχεδιασμού του 1982 κατά την οποία διανεμήθηκε και σχετικό ενημερωτικό φυλλάδιο.

⁸¹⁸ Στο ΝΑΤΟ αναφέρεται ως Order of Battle-ORBAT.

⁸¹⁹ Σύμφωνα με Πηγή 42α, «Η 88ΣΔΙ υπήρχε ως Προσθήκη “1” Παραρτήματος “C” με ACE UIC GRA 0057 μέχρι το 1981 και διαγράφηκε με πρωτοβουλία του Στρατηγείου Συμμαχικών Δυνάμεων Ευρώπης (SHAPE) χωρίς τη σύμφωνη γνώμη των Αθηνών στο τέλος του 1981 με την NS 1120.2/SHOPOC/82/DTD 7-4-82/SHAPE. Μετά την Υπουργική DPC του 1982 και την αλληλογραφία Ρότζερς-Α/ΓΕΕΘΑ η ελληνική πλευρά πίστευε ότι το SHAPE είχε πεισθεί για να επανεξετάσει την 88ΣΔΙ στη Διαταγή Μάχης (Order of Battle).

⁸²⁰ Πηγή 42, σ.2.

⁸²¹ Πηγή 18στ.

⁸²² Προτάσεις SACEUR's , παρ. 2, στις 16-10-1980.

έπρεπε, «σε συνεννόηση με τον Διοικητή Αεροπορικών Συμμαχικών Δυνάμεων Νοτίου Ευρώπης»,⁸²³ να συζητήσουν θέματα ανταλλαγής πληροφοριών αεροπορικών ιχνών καθώς και θέματα συντονισμού Αεράμυνας κατά της Σοβιετικής απειλής. Πουθενά, στη Συμφωνία Επανένταξης όμως, κατά την ελληνική άποψη, δεν αναφερόταν ή αφηνόταν να εννοηθεί ότι οι παραπάνω Διοικητές θα συζητούσαν θέματα περιοχών επιχειρησιακής ευθύνης.⁸²⁴

6.2.3 Η τουρκική θέση. Η τουρκική θέση ήταν βέβαια διαφορετική.⁸²⁵ Αποσκοπούσε στο να καταδείξει ότι η ελληνική θέση, όχι μόνο δεν συνέβαλλε στη διευθέτηση των διαφορών αλλά, ενέπλεκε την κατάσταση, δημιουργώντας «πλήρες αδιέξοδο». Επίσης ότι οι απόψεις της Ελλάδας αποτελούσαν «γνωστούς ελληνικούς ισχυρισμούς», που προσπαθούσαν να συμπεριλάβουν τη Λήμνο στις ασκήσεις του ΝΑΤΟ, παρά του ότι αποτελούσε αποστρατικοποιημένο νησί. Η Τουρκία έφτανε στο σημείο - σε σχετικό μνημόνιο με τίτλο «*Τουρκικές απόψεις για την αποστρατιωτικοποίηση της Λήμνου και των νησιών του Ανατολικού Αιγαίου*» το 1984 - να ισχυρίζεται, μεταξύ άλλων, ότι το ανεξάρτητο Ελληνικό Κράτος περιλαμβάνει μόνο τη χερσόνησο της Πελοποννήσου.

Σύμφωνα με την Τουρκία απώτερος σκοπός της Ελλάδας ήταν η *de facto* αναγνώριση της κατάστασης, που η Ελλάδα, παραβιάζοντας τις διεθνείς συνθήκες, δημιούργησε στο νησί. Η Τουρκία θεωρούσε ότι ο πραγματικός λόγος αποχώρησης των ελληνικών δυνάμεων από τις ασκήσεις του ΝΑΤΟ ήταν ο τρόπος που η Ελλάδα μετέφραζε τα κείμενα και τις συμφωνίες του ΝΑΤΟ, ώστε να θέσει το σύνολο των διεθνών υδάτων και διεθνούς ΕΧ του Αιγαίου, κάτω από την επικυριαρχία της και εκτός των χωρικών τουρκικών υδάτων.⁸²⁶ Με το σκεπτικό ότι «*όταν η Ελλάδα αποχώρησε από τη στρατιωτική δομή του ΝΑΤΟ το 1974, οι ρυθμίσεις διοίκησης και*

⁸²³ Σύμφωνα με Πηγή 35, μετά την ίδρυση και έναρξη λειτουργίας του 7^{ου} Αεροπορικού Στρατηγείου, «...πρέπει να συζητηθούν τα ζητήματα ..τα οποία σύμφωνα με την παράγραφο 3 της πρότασης της SACEUR, είναι μόνο οι λεπτομερείς διαδικασίες που πρέπει να ακολουθούνται από τα υποδεέστερες διοικήσεις τους για την παροχή πλήρους και απεριόριστης ανταλλαγής πληροφοριών και του συντονισμού αεροπορικής άμυνας ενάντια στην απειλή».

⁸²⁴ Πηγή 42, σ.3.

⁸²⁵ Πηγή 102

⁸²⁶ Πηγή 42β, σ.1.

ελέγχου στο Αιγαίο, που επικράτησαν *''de facto''* και στην πραγματικότητα δεν είχαν νομική βάση και κατέστησαν άκυρες στερούμενες εννόμου περιεχομένου», η Συμφωνία Ρότζερς, αποτελούσε για την Τουρκία τη μοναδική νομική βάση για την παρουσία της Ελλάδος στη Στρατιωτική Δομή του ΝΑΤΟ. Όπως επίσης για τις νομικές *«ρυθμίσεις στο Αιγαίο που αντικατέστησαν την προ του 1974 ''de facto'' κατάσταση»*.

Δεν είναι βέβαιο ότι η Τουρκία επιδίωκε πραγματικά την εμπλοκή του ΝΑΤΟ στην επίλυση του θέματος της Λήμνου. Αυτό τουλάχιστον τόνιζε ο Π/Θ Οζάλ στις 18-11-1984, την επομένη δηλαδή της συνάντησής του με τον Πρόεδρο Εβρέν, τον ΥΠΕΞ της Τουρκίας, το Γενικό Επιτελάρχη και τον Υπουργό Άμυνας, θεωρώντας το θέμα *«ως διμερή διαφορά που θα πρέπει να ρυθμιστεί μέσα στο πλαίσιο των διαφορών του Αιγαίου»*.⁸²⁷

6.2.4 Η ελληνική θέση. Κατά την ελληνική άποψη, η Τουρκία επαναλάμβανε συνεχώς τα ίδια, υποκρινόμενη ότι δεν γνώριζε ότι για τη Λήμνο *«δεν υπάρχει νομικό ζήτημα σχετικά με τη στρατιωτικοποίηση του νησιού»*.⁸²⁸

Παράλληλα, η προσπάθεια της Τουρκίας να κατηγορήσει την Ελλάδα ότι χρησιμοποιεί το ΝΑΤΟ ως forum αναγνώρισης εθνικών κυριαρχικών της δικαιωμάτων, δεν εύρισκε σύμφωνη την Ελλάδα. Ουδέποτε είχε δώσει η Ελλάδα στο ΝΑΤΟ ρόλο επιδιαιτητή επίλυσης διαφορών.⁸²⁹ Αντιθέτως, θεωρούσε ότι οι προσπάθειές της, να συμπεριληφθεί οποιοδήποτε ελληνικό έδαφος στις ασκήσεις του ΝΑΤΟ, δεν αποτελούσε ανάθεση διευθέτησης κάποιου ζητήματος ή παροχή κάποιου δικαιώματος, αλλά υποχρέωση του ΝΑΤΟ. Έτσι, σύμφωνα με την ελληνική άποψη, ενώ η Ελλάδα πάντοτε τόνιζε στα νατοϊκά όργανα την παραπάνω νομική υποχρέωση, η Τουρκία με τις παρεμβάσεις της, θέτοντας θέμα Λήμνου, επιζητούσε την ικανοποίηση των επιδιώξεών της. Συνεπώς, ήταν εκείνη που προκαλούσε *''αδιέξοδο''* στη διεξαγωγή ασκήσεων στη ΝΑ Πτέρυγα του ΝΑΤΟ.

⁸²⁷ Πηγή 104.

⁸²⁸ Σύμφωνα με Κόκκολης Γ., (2012), *«Η Τουρκία δεν αποτελούσε συμβαλλόμενο μέρος στην εν λόγω Συνθήκη και σύμφωνα με το άρθρο 34 της Συνθήκης της Βιέννης για το Δίκαιο των Συνθηκών, «μια συνθήκη δεν δημιουργεί υποχρεώσεις ή δικαιώματα για τρίτες χώρες» συνεπώς αποτελούσε «ζήτημα που αφορά άλλον»*.

⁸²⁹ Πηγή 101β.

6.2.5 Η θέση Ρότζερς και οι ελληνικές απόψεις. Η θέση του SACEUR ήταν μάλλον σύμφωνη με τις τουρκικές αιτιάσεις εξ αρχής. Η εν λόγω συμπεριφορά του είχε γίνει φανερή για την ελληνική πλευρά από τη διαφορετική ερμηνεία που έδινε στη Συμφωνία Επανάταξης. Ερμηνεία παρόμοια με αυτήν της Τουρκίας που ήθελε τη “γλώσσα” της Συμφωνίας Επανάταξης του 1980, να υπερισχύει των ελληνικών απαντήσεων στην Ομάδα Ανοικτής Σύνθεσης.⁸³⁰

Η εν λόγω τοποθέτηση του SACEUR ήταν επόμενο να έρχεται σε αντίθεση με τις ελληνικές πάγιες θέσεις που θεωρούσαν ότι οι απαντήσεις της στην Ομάδα Ανοικτής Σύνθεσης μαζί με τις συμπληρώσεις του Ρότζερς, αποτελούσαν συμπληρωματικά έγγραφα σε μία «αδιαχώριστη οντότητα» που καθόριζαν τη Συμφωνία Επανάταξης.

Η Ελλάδα δεν μπορούσε να καταλάβει «πώς κάποιος θα μπορούσε λογικά να αντικαταστήσει μια δήλωση προσπαθώντας να την ενισχύσει». Επιπλέον, «δεν έβλεπε αντιφάσεις μεταξύ της γλώσσας στις απαντήσεις και των συμπληρώσεων του κειμένου». Δεν κατανοούσε επίσης πώς ήταν δυνατόν η αποστολή των ελληνικών στρατιωτικών δυνάμεων και των συμμαχικών δυνάμεων που θα εμπλακούν στην περιοχή της Ελλάδας, σύμφωνα με τα επιχειρησιακά σχέδια του NATO, να είναι διαφορετική από την αποστολή των Διοικητών υπό τις διαταγές των οποίων θα τίθενται οι εν λόγω δυνάμεις. Τέλος, δεν συμφωνούσε, ούτε με τη θέση του SACEUR για την περιοχή ευθύνης του 7^{ου} Αεροπορικού Στρατηγείου. Εξόργιζε την ελληνική πλευρά η άποψη Ρότζερς ότι η χρησιμοποίηση του “προσωρινού” 7^{ου} Αεροπορικού Στρατηγείου σε ασκήσεις δεν συνεπαγόταν καμία δέσμευση για το NATO και ότι, μέχρι να επιτευχθεί τελική συμφωνία, δεν ήταν δυνατόν να καθοριστούν τα όρια ευθύνης του. Η Ελλάδα πίστευε ότι εκτός από τα βόρεια όρια της περιοχής Αεράμυνας του Στρατηγείου -που δεν ήταν καθορισμένα και προφανώς θα έφταναν μέχρι τα σύνορα- όλες οι άλλες περιοχές ήταν καθορισμένες, βάσει της Συμφωνίας Επανάταξης και «σαφώς οριοθετημένες σε συμφωνημένα έγγραφα του NATO», με αυτές που η 28^η ΤΑΔ ήταν υπεύθυνη πριν τον Αύγουστο του 1974.

⁸³⁰ Σύμφωνα με Πηγή 42γ.

Αλλά ούτε και οι προτάσεις Ρότζερς για καθορισμό Διοικητού του 7^{ου} Αεροπορικού Στρατηγείου με "δύο καπέλα", που τελικά υιοθετήθηκε, δεν έλυσε το πρόβλημα.⁸³¹

Ο Ρότζερς, ακολουθούσε την οδηγία Λούνς (8-5-1980), κάνοντας μάλιστα "γενικότερη χρήση" αυτής, παρά του ότι ο ΓΓ του ΝΑΤΟ απέφυγε στη Επιτροπή Αμυντικού Σχεδιασμού 1982 να κάνει οιαδήποτε μνεία των εν λόγω οδηγιών σε σχέση με το θέμα της Λήμνου. Είναι βέβαιο ότι γνώριζε ότι τα μοναδικά, αποφασιστικής αρμοδιότητας επί τέτοιων θεμάτων, όργανα της Συμμαχίας ήταν το Συμβούλιο ή/και η Επιτροπή Αμυντικού Σχεδιασμού και όχι ο ΓΓ του ΝΑΤΟ.

Αποτελούσε λοιπόν έκπληξη για την Ελλάδα ότι, ο Στρατηγός Ρότζερς, επέμενε στη χρήση επιχειρημάτων τα οποία για την Ελλάδα δεν είχαν καμία ισχύ, βάσει των υφισταμένων διαδικασιών του ΝΑΤΟ και καμία νομική υπόσταση. Βέβαια, ο Λούνς δεν παρέλειπε να τονίζει συνεχώς στο Ρότζερς την υποχρέωσή του να ακολουθεί τις αρχές που εγκαθιδρύθηκαν το 1956,⁸³² για αποφυγή της συμμετοχής της Συμμαχίας σε νομικά θέματα/διαφορές των Συμμάχων,⁸³³ παρά την οδηγία που ο ίδιος είχε εκδώσει.

Για την Ελλάδα, οποιαδήποτε αμφισβήτηση της Λήμνου οφειλόταν, σε πολιτικά κίνητρα, τα οποία όμως δεν είχαν θέση στις απόψεις των στρατιωτικών οργάνων της Συμμαχίας. Μπορεί οι δυσκολίες και η πίεση, που αντιμετώπιζε ο Στρατηγός Ρότζερς, να ήταν κατανοητά, αλλά η ομαλή λειτουργία της Συμμαχίας υπαγόρευε όπως οι Στρατιωτικοί Διοικητές βασίζονται στον σχεδιασμό των επιχειρήσεών τους και των νατοϊκών ασκήσεων σε καθαρά αμυντικές απαιτήσεις, σύμφωνα με την αποστολή τους.⁸³⁴

Η επιστολή Λούνς είχε όμως δημιουργήσει μια κατάσταση, που επηρέαζε το σχεδιασμό δυνάμεων της Συμμαχίας, τις ασκήσεις του ΝΑΤΟ αλλά και τις εξωτερικές ενισχύσεις.⁸³⁵ Η Ελλάδα θεωρούσε επίσης ότι η επιστολή Λούνς απέβλεπε στην αποδυνάμωση των Ελλήνων Διοικητών, με την υιοθέτηση *ad hoc* διαδικασιών σχεδίασης. Γεγονός, που αντιτίθετο στα ισχύοντα θεσμικά κείμενα και εφαρμοζόμενες

⁸³¹ Πηγή 18στ.

⁸³² Πηγή 101 ε. Αναφέρεται σε Απόφαση της Στρατιωτικής Επιτροπής

⁸³³ Πηγή 101 ε1.

⁸³⁴ Πηγή 18ζ.

⁸³⁵ Δηλαδή τη σχεδίαση της Λήμνου ως βάση υποδοχής εξωτερικών ενισχύσεων και χρηματοδότηση συναφών υποδομών.

διαδικασίες του NATO. Αντί λοιπόν να αναδεικνύουν τη συνοχή και αποφασιστικότητά της Συμμαχίας εναντίον του σοβιετικού επεκτατισμού, δημιουργούσαν προϋποθέσεις αποσύνθεσης εντός αυτής και προβλημάτων συνοχής.

Συνεπώς, η μη αποδοχή των ελληνικών θέσεων, θεωρείτο ως βλαπτική για την Ελλάδα και τα εθνικά της συμφέροντα και γι' αυτό αποφάσισε τη μη συμμετοχή στις ασκήσεις του NATO στο Αιγαίο. Η όποια δε προσπάθεια επίδειξης καλής θέλησης, με τη συμμετοχή σε νατοϊκές ασκήσεις ανατολικά της περιοχής Κρήτης-Καρπάθου – Ρόδου, έβρισκε τη σθεναρή αντίδραση της Τουρκίας.⁸³⁶

6.2.6 Υπήρχαν επιλογές; Θα μπορούσε να αντιδράσει η Ελλάδα διαφορετικά, στην εν λόγω αντικειμενικά αυθαίρετη ενέργεια του ΓΓ του NATO;

Η Ελλάδα θεωρούσε ότι δεν θα έπρεπε να προσφύγει στην Επιτροπή Αμυντικού Σχεδιασμού δεδομένου ότι, το έγγραφο του ΓΓ του NATO αφορούσε σε συγκεκριμένο θέμα και ήταν περιορισμένης χρονικής ισχύος αν και δημιουργούσε κακό προηγούμενο. Αφετέρου, δεν θα έπρεπε το θέμα να γίνει "συζητήσιμο" στη Επιτροπή Αμυντικού Σχεδιασμού, γεγονός που ούτε ο ΓΓ θα το επεδίωκε ούτε η ελληνική πλευρά θα το ήθελε.

Η άποψη αυτή είχε τη βάση της στο γεγονός ότι, πέραν του ΓΓ, θα υπήρχε και η αντίθετη άποψη της Τουρκίας. Αυτή θα καταγραφόταν στα πρακτικά και, πολύ πιθανόν, να οδηγούσε σε μια "γενική τοποθέτηση" των Συμμάχων, έστω και αν το αντικείμενο της συζήτησης στη Επιτροπή Αμυντικού Σχεδιασμού θα αφορούσε τις νατοϊκές ασκήσεις.

Βεβαίως, υπήρχε και η περίπτωση προσφυγής στην Επιτροπή Αμυντικού Σχεδιασμού με το αίτημα να μην γίνονται ασκήσεις στο Αιγαίο, λόγω των πολιτικών επιπτώσεων που δημιουργούσε η θέση Λούντς στο θέμα της Λήμνου, καθώς και της μη συμμετοχής σε όλες τις δραστηριότητες των ασκήσεων με τον τρόπο που αυτές σχεδιάζονταν και διεθύνονταν. Το μήνυμα όμως –όπως πίστευε η ελληνική πλευρά– αυτό είχε ήδη δοθεί, με τον πλέον κατηγορηματικό τρόπο.

⁸³⁶ Κουρής Ν., (1997), σ.291-293.

Η απόφαση λοιπόν ήταν η μη προσφυγή και συζήτηση του θέματος της Λήμνου στην Επιτροπή Αμυντικού Σχεδιασμού, αφού και η απόφαση της Επιτροπής για την άσκηση APEX EXPRESS 82, ήταν αρνητική για τις ελληνικές επιδιώξεις.⁸³⁷

6.2.7 Καμία πρόοδος λόγω αμετακίνητων θέσεων όλων των πλευρών. Η πολιτική του SACEUR για το θέμα της Λήμνου φάνηκε να διαφοροποιείται στα μέσα του 1983, σε αντίθεση με την μέχρι πρότινος συνεχή επίκληση της επιστολής Λούνζ.

Αρχικά, με επιστολή του προς τον ΓΓ στις 9-5-1983, δήλωσε ότι προτίθετο να συμπεριλάβει τη Λήμνο στις Ασκήσεις, εκτός αν ελάμβανε διαφορετική εντολή που θα σήμαινε και την εξαίρεση της νήσου από την άμυνα της περιοχής του NATO. Παράλληλα απάντησε αρνητικά στο αίτημα της Τουρκίας για μη συμπερίληψη της 88ΣΔΙ στη Διαταγή Μάχης (15-6-1983) με την αιτιολογία ότι είναι δύναμη που περιέχεται στο Αμυντικό Σχεδιασμό του NATO. Έτσι η Λήμνος συμπεριλήφθηκε στην άσκησης ABLE ARCHER 83, προκαλώντας τις έντονες διαμαρτυρίες της Τουρκίας.⁸³⁸

Στη συνέχεια όμως, επικαλούμενος πολιτικές επιπτώσεις, παρέπεμψε στη Στρατιωτική Επιτροπή την ελληνική πρόταση χρήσης της Λήμνου στις Ασκήσεις ARCADIAN ENTERPRICE 84 και DEFENCE CROP 84, διατηρώντας σαφή απόσταση από την επιστολή Λούνζ και αποφεύγοντας, παράλληλα, να δώσει ο ίδιος λύση στο πρόβλημα.⁸³⁹

Η ελληνική πλευρά, μη αποδεχόμενη την ύπαρξη νομικού προβλήματος για τη Λήμνο, φαινόταν διατιθεμένη να μη ζητά τη συμμετοχή της Λήμνου μέχρι την αλλαγή του ΓΓ του NATO. Αλλά δεν φαινόταν διατιθεμένη να επιτρέψει ένα –κατ’ αυτήν καθαρά στρατιωτικό θέμα που θα έπρεπε να επιλυθεί σε επίπεδο στρατιωτικών διοικητών- να συζητηθεί, σύμφωνα με την πρόταση Ρότζερς, στη Στρατιωτική Επιτροπή.

⁸³⁷ Πηγή 33.

⁸³⁸ Πηγή 101στ, και 101στ1.

⁸³⁹ Πηγή 35α. Βλ και ανταλλαγή μηνυμάτων μεταξύ Προέδρου Στρατιωτικής Επιτροπής 18-1-1984, SACEUR 18-1-1984, Λουνζ 17-1-1984 και Έλληνα ΜΑΒΑΣ Στ. Βασιλικού στις 30-1-1984.

Το θέμα τελικά συζητήθηκε στη Στρατιωτική Επιτροπή της 24 Νοεμβρίου 1983,⁸⁴⁰ και αποφασίστηκε η παραπομπή του θέματος στην Επιτροπή Αμυντικού Σχεδιασμού, με την επίκληση πολιτικών/νομικών προβλημάτων.⁸⁴¹

Στη διάρκεια της Επιτροπής Αμυντικού Σχεδιασμού (Δεκ.83), ο ΓΓ αναφερόμενος στο θέμα τόνισε ότι σε ορισμένες περιπτώσεις υπάρχουν θέματα που αναφέρονται σε «πολιτικές πραγματικότητες» που, δυστυχώς, δεν μπορεί να αλλάξουν.

Σε παρέμβαση του Έλληνα Π/Θ (και ΥΕΘΑ) έγινε επίκληση της αναλυτικής παρουσίασης του θέματος της Λήμνου στην Επιτροπή Αμυντικού Σχεδιασμού του 1982, τονίζοντας ότι «ο αποκλεισμός της Λήμνου από τις ασκήσεις του NATO δημιουργεί την εντύπωση ότι οι Στρατιωτικές Αρχές του NATO λαμβάνουν το μέρος της άλλης πλευρά και δεν εξαιρούν εαυτούς από την εμπλοκή τους σε διμερή νομικά ζητήματα» συμβάλλοντας –αν και άθελά τους- στη διατήρηση κλίματος έντασης στην ΝΑ Πτέρυγα τα Συμμαχίας. Η απάντηση του ΓΓ του NATO ήταν ουσιαστικά μια παρότρυνση στην Ελλάδα να μην ακολουθήσει βλαπτική, για την ίδια, πολιτική μη συμμετοχής σε ασκήσεις στο μέλλον. Τελικά, λόγω της επιμονής του NATO στις θέσεις του, αποφασίστηκε από τον Έλληνα ΥΦΕΘΑ «να μην γίνονται ασκήσεις στο Αιγαίο».⁸⁴²

Παράλληλα, κατά την επίσκεψη του Αρχιστράτηγου Συμμαχικών Δυνάμεων Νοτίου Ευρώπης στην Αθήνα στις 9-1-84, έγινε ξεκάθαρο ότι για το θέμα των ορίων ευθύνης του 7^{ου} Αεροπορικού Στρατηγείου, δεν υπήρχε ορατή λύση, λόγω των αμετακίνητων θέσεων Παπανδρέου και Εβρέν. Οποιαδήποτε ενδιάμεση πιθανή λύση, που θα προέβλεπε τη διεξαγωγή συνομιλιών μεταξύ των Διοικητών των 7^ο και 6^ο Αεροπορικών Στρατηγείων για τον καθορισμό των διαδικασιών ανταλλαγής πληροφοριών αεροπορικών ιχνών και στη συνέχεια τη σύνταξη των «Ορισμών Αναφοράς» με τις περιοχές ευθύνης του 7^{ου} Αεροπορικού Στρατηγείου, ήταν αντιδιαμετρικά αντίθετη των ελληνικών θέσεων. Υποπτη θεωρήθηκε ακόμα και η προσπάθεια του SACEUR, για αντικατάσταση της MC38/4 σε αντίθεση με τη Συμφωνία Επανένταξης. Ήταν ξεκάθαρο ότι, το κλίμα που είχε δημιουργηθεί στις Επιτροπές Αμυντικού Σχεδιασμού των ετών 1981-82-83 δεν άφηνε περιθώρια αισιοδοξίας.

⁸⁴⁰ Ως θέμα στο «Any Other Business».

⁸⁴¹ Στο υπόμνημά του προς τον ΓΓ, στις 2-12-1983.

⁸⁴² Πηγή 35β.

Στην εν λόγω επίσκεψη στην Ελλάδα, ο Αρχιστράτηγος Συμμαχικών Δυνάμεων Νοτίου Ευρώπης αναφέρθηκε και σε μια πρόταση "πακέτο" με επιμέρους θέματα: α/ τη Λήμνο, β/ τα όρια του 7^{ου} Αεροπορικού Στρατηγείου, γ/ τις διασυνοριακές επιχειρήσεις, δ/ τα 10NM EEX και τα σχέδια πτήσεων και, ε/ τη διάλυση της 4^{ης} Τουρκικής Στρατιάς. Η συζήτηση όμως δεν κατέληξε σε συμπεράσματα, αφού η ελληνική πλευρά του επανέλαβε τις πάγιες θέσεις της.⁸⁴³

Οι προσπάθειες του Αρχιστράτηγου Συμμαχικών Δυνάμεων Νοτίου Ευρώπης συνεχίστηκαν με την επίσκεψή του στη 1^η Στρατιά (Λάρισα) και στο ΓΕΕΘΑ, στις 13-4-1984, με το πρόσχημα της ετοιμασίας της ομιλίας του στα πλαίσια της άσκησης SHAPEX 84. Στην εν λόγω επίσκεψη αναφέρθηκε στη στασιμότητα που είχε δημιουργηθεί τον τελευταίο καιρό ως προς τη συμμετοχή της Ελλάδας σε νατοϊκές ασκήσεις αλλά και τις συνομιλίες για τα Στρατηγεία, ενώ συμφώνησε με την ελληνική άποψη αναμονής μέχρι την αντικατάσταση του ΓΤ του ΝΑΤΟ.

Εν κατακλείδι, οι επισκέψεις του Αρχιστράτηγου Συμμαχικών Δυνάμεων Νοτίου Ευρώπης, μπορούν να θεωρηθούν ως κίνηση καλής θέλησης. Οι θέσεις του όμως δεν περιείχαν νέα στοιχεία και ούτε θα μπορούσαν να χαρακτηριστούν ενθαρρυντικές για την επίλυση των υπαρχόντων εκκρεμών θεμάτων επανένταξης και ασκήσεων.

Οι νατοϊκές θέσεις ήταν τόσο σταθερά "τουρκοκεντρικές" όσο σταθερή ήταν και η άρνηση αποδοχής τους από την Ελλάδα. Ειδικότερα, η πρόταση ως "πακέτο" δεν ήταν διαπραγματεύσιμη από ελληνικής πλευράς, ενώ η πρόταση συμμετοχής της Ελλάδας σε ασκήσεις εκτός Αιγαίου εκτιμάτο συνεχώς ως βλαπτική για τα συμφέροντα της. Η γενική εντύπωση ήταν ότι οι θέσεις του Αρχιστράτηγου Συμμαχικών Δυνάμεων Νοτίου Ευρώπης δεν περιείχαν κάτι το καινούργιο, που θα μπορούσε να διαφοροποιήσει την τελεματώδη κατάσταση που είχε δημιουργηθεί.⁸⁴⁴

Οι θέσεις του μπορούν να συνοψιστούν: α/ στην επισήμανσή του ότι η συνεχής απουσία της Ελλάδας από τις ασκήσεις στο Αιγαίο σήμαινε τη μη ύπαρξη συντονιστή για τον έλεγχο των στρατιωτικών δυνάμεων στο χώρο αυτό, β/ στην αναφορά του στη μελέτη αναδιάρθρωσης των Ναυτικών Διευθετήσεων Διοικήσεως και Ελέγχου στη Μεσόγειο, αλλά και γ/ στις επισημάνσεις του για την ίδρυση των νατοϊκών

⁸⁴³ Πηγή 18θ, σ.1-10.

⁸⁴⁴ Πλην ίσως της θετικής του –κατά την ελληνική άποψη– πρόθεσης να μεταφέρει την άσκηση στη ΔΔ στη Μαύρη Θάλασσα.

Στρατηγείων στη Λάρισα βάσει των οποίων τα όρια του 7^{ου} Αεροπορικού Στρατηγείου περιέχονταν στη Συμφωνία Επανάταξης και συνεπώς, αυτό που έμενε, ήταν να οριστεί Διοικητής του και να συνεργαστεί με τους Διοικητή Αεροπορικών Δυνάμεων Νοτίου Ευρώπης και τον Διοικητή του 6^{ου} Αεροπορικού Στρατηγείου για τη συγγραφή των «Όρων Αναφοράς», χαρακτηρίζοντας τους λόγους που δεν προχωρούσε η ίδρυση των Στρατηγείων ως πολιτικούς.

Η απάντηση της ελληνικής πλευράς, όπως αναμενόταν, ήταν και πάλι ότι οι συνομιλίες σύνταξης των «Όρων Αναφοράς» θα γινόταν μεταξύ Στρατηγείου Συμμαχικών Δυνάμεων Νοτίου Ευρώπης και Ελλάδας, όπως προβλεπόταν από τις διαδικασίες. Οι συζητήσεις μεταξύ των Διοικητών που προαναφέρθηκαν, θα γινόταν αφού συντάσσονταν οι «Όροι Αναφοράς» που θα περιείχαν τα όρια ευθύνης του 7^{ου} Αεροπορικού Στρατηγείου και θα αφορούσαν μόνο σε ανταλλαγή πληροφοριών αεροπορικών ιχνών και στο Ενοποιημένο Σύστημα Αεράμυνας ενώ ως προϋπόθεση τίθετο η ίδρυση του Στρατηγείου.

Αναφορικά με την επιχειρούμενη αναδιάρθρωση των Ναυτικών Διευθετήσεων Διοικήσεως και Ελέγχου στη Μεσόγειο,⁸⁴⁵ η ελληνική θέση ήταν ότι: α/ απαιτείτο η εφαρμογή των συμφωνημένων σχεδίων και διαδικασιών, β/ τα προβλήματα αφορούσαν σε θέματα Διοίκησης Ελέγχου και Επικοινωνιών και όχι οργάνωσης περιοχών, γ/ ο έλεγχος των παράκτιων περιοχών αποτελούσε εθνική υπόθεση, και δ/ δεν ετύγγανε αποδοχής η ερμηνεία που έδινε ο SACEUR, για τη Συμφωνία Επανάταξης. Το κείμενο του SACEUR θα μπορούσε να συμπληρώνει την ελληνική απάντηση στη Ομάδα Ειδικής Σύνθεσης αλλά όχι να την αντικαθιστά.⁸⁴⁶

6.2.8 Η πίεση στην Ελλάδα. Η πλέον ουσιώδης ίσως επίσκεψη του Αρχιστράτηγου Συμμαχικών Δυνάμεων Νοτίου Ευρώπης στη Αθήνα ήταν στις 27-8-1984. Σε αυτή

⁸⁴⁵ Σύμφωνα με την Πηγή 18ι, «Η μελέτη Ναυτικών Διευθετήσεων Διοικήσεως και Ελέγχου στη Μεσόγειο απέβλεπε στη συγχώνευση των Διοικητού Συμμαχικών Ναυτικών και Δυνάμεων Υποστήριξης Νοτίου Ευρώπης και Διοικητού Αεροπορικών Συμμαχικών Δυνάμεων Νοτίου Ευρώπης και στη συνέχεια στην απόλπιψη των αδυναμιών που προέρχονταν από τη φιλοσοφία των ορίων των περιοχών και τις σχετικές προς αυτά διαδικασίες. Η συμμετοχή άλλου διοικητή δεν θα ήταν απαραίτητη δεδομένης της δυνατότητας πλήρους επιχειρησιακού ελέγχου της περιοχής από της ελληνικές δυνάμεις υπό τον Έλληνα Διοικητή Ανατολικής Μεσογείου».

⁸⁴⁶ Πηγή 18ι.

δόθηκε στην Ελλάδα η ευκαιρία να αντιληφθεί ότι η ευθύνη συνέχισης του διαλόγου για την υλοποίηση της Συμφωνίας Επανεξέταξης ανήκε αποκλειστικά στην ίδια. Επίσης, έγιναν ξεκάθαρες οι προθέσεις της Συμμαχίας για άσκηση πίεσης για συμμετοχή της Ελλάδας στις ασκήσεις, στο πλαίσιο της Άσκησης DD84, με την ανάθεση δραστηριοτήτων Αεράμυνας σε τουρκικά αεροσκάφη στην περιοχή Έγκαιρης Προειδοποίησης 41.⁸⁴⁷

Ήταν αντιληπτό ότι, μέσω αυτών των ρυθμίσεων, που δεν ήταν σύμφωνες με τα σχέδια του NATO, ασκείτο μεγάλη πίεση,⁸⁴⁸ παρά τις ελληνικές επιστημονικές για τις σοβαρές επιπτώσεις που αυτό θα είχε, αλλά και τους κινδύνους δημιουργίας αεροπορικού ατυχήματος/δυστυχήματος με μοναδικό υπεύθυνο το NATO.

Παράλληλα όμως, φάνηκε ότι και ο Αρχιστράτηγος Συμμαχικών Δυνάμεων Νοτίου Ευρώπης κατανόησε απόλυτα ότι οι αντιδράσεις της Ελλάδας, αναφορικά με τις δραστηριότητες Αεράμυνας, οφείλονταν σε πολιτικούς λόγους.⁸⁴⁹

Τα μηνύματα αυτά ήταν πολύ σοβαρά και, θα έπρεπε να συνεξεταστούν με τα όσα ανέφερε ο SACEUR για τις ελληνοτουρκικές διαφορές, στη συνέντευξή του στην εφημερίδα Μιλιέτ στις 17-8-84.⁸⁵⁰ Εικάζονταν, ότι κατά τις επαφές Ρότζερς-Εβρέν στην Τουρκία συζητήθηκαν τα θέματα του Επιχειρησιακού Ελέγχου του Αιγαίου καθώς και τα προβλήματα της Λήμνου. Παράλληλα, ήταν -βάσει δημοσιεύματος της Μιλιέτ - γνωστό ότι ο SACEUR, αναφερόμενος στις ελληνοτουρκικές σχέσεις, είπε ότι *«τήρησα το λόγο που έδωσα στον Εβρέν»* χωρίς όμως να εφαρμόσει ολοκληρωτικά

⁸⁴⁷ Βάσει του σεναρίου της Άσκησης η αμφίβιος δύναμη θα έπλεε διαμέσου του Αιγαίου, όπου υπήρχε σοβαρή αεροπορική απειλή, στον κόλπο του Σάρου, ενώ τουρκικά αεροσκάφη θα εκτελούσαν αποστολές υποστήριξης ναυτικών δυνάμεων στη Μαύρη Θάλασσα και αεροπορική κάλυψη της αμφίβιας δύναμης στο Κεντρικό/Βόρειο Αιγαίο, χωρίς την υποχρέωση κατάθεσης σχεδίων πτήσης που επαφίετο στη διακριτική ευχέρεια της Τουρκίας. Επίσης σε τρεις περιπτώσεις, προβλεπόταν να ενασκείται ο τακτικός έλεγχος των ναυτικών δυνάμεων από Τούρκο Αξιωματικό, στην περιοχή του Αιγαίου, με τον επιχειρησιακό έλεγχο να ανατίθεται σε εκπρόσωπο του Αρχιστρατήγου Συμμαχικών Δυνάμεων Νοτίου Ευρώπης.

⁸⁴⁸ Αυτό, επιβεβαιώθηκε από την παρέμβαση του Αρχιστρατήγου Συμμαχικών Δυνάμεων Νοτίου Ευρώπης, ο οποίος επισήμανε ότι εάν συμμετείχε η Ελλάδα, ο ρόλος αυτός θα δινόταν σε Ελληνικά αεροσκάφη.

⁸⁴⁹ Πηγή 18ια, σ.1-6.

⁸⁵⁰ Οι θέσεις του SACEUR δεν ήταν ικανοποιητικές για τον Τούρκο δημοσιογράφο ο οποίος κατέληξε στο συμπέρασμα ότι *«..το NATO δεν συμμερίζεται πλήρως την Τουρκική πολιτική στο Αιγαίο, όχι τόσο, όσο εμείς (οι Τούρκοι) λέμε ότι συμμερίζεται»*.

το σχέδιο που ετοίμασε για την εξάλειψη των διαφορών. Επίσης, δεν αποδεχόταν ότι, η μη επίτευξη συμφωνίας για την ίδρυση των Στρατηγείων λόγω διαφωνιών ως προς την επιχειρησιακή ευθύνη στο Αιγαίο, σήμαινε ‘‘το θάνατο’’ της Συμφωνίας Επανένταξης.⁸⁵¹ Αντιθέτως, ισχυριζόταν ότι ένα μόνο μέρος αυτής δεν είχε εφαρμοστεί. Αλλά η αρχική επιδίωξη επιστροφής των ελληνικών δυνάμεων στο στρατιωτικό σκέλος του ΝΑΤΟ, είχε επιτευχθεί.

Τόνιζε ότι, μετά την άρση του veto από την Τουρκία, η Ελλάδα επέστρεψε στο ΝΑΤΟ στις 16-10-1980 με τη Συμφωνία Ρότζερς. Αλλά ο Α. Παπανδρέου δεν την είχε θέσει (ακόμα) σε εφαρμογή, διατηρώντας όμως τις ελληνικές δυνάμεις στο ΝΑΤΟ. Παράλληλα, διευκρινίζοντας, ότι ο λόγος που είχε δώσει στον Εβρέν δεν αφορούσε στην εξ’ ολοκλήρου εφαρμογή της Συμφωνίας, αλλά στο πώς θα εφαρμόζονταν ορισμένες ρυθμίσεις της Συμφωνίας, εξέφραζε τη πεποίθησή του για εξεύρεση λύσης, ώστε και τα δυο σκέλη της Συμφωνίας να υλοποιηθούν. Εξ’ άλλου –όπως τόνιζε–ο Στρατηγός Εβρέν ήταν πάντα παρών στις συνομιλίες, σε αντίθεση με την Ελλάδα, που έστελνε αντιπροσώπους ενώ, παράλληλα, δεν του επιτρεπόταν να την επισκεφτεί. Επαναλάμβανε δε ότι τρεις (3) ήταν αυτοί που γνώριζαν καλά τη Συμφωνία ήτοι, ο ίδιος, ο Στρατηγός Εβρέν και ο βοηθός του Παπαγεωργίου.

Σημαντική όμως, για τις ελληνικές θέσεις, ήταν η αποδοχή του SACEUR ότι στο θέμα του επιχειρησιακού ελέγχου στο Αιγαίο, σε περίοδο πολέμου, η Συμφωνία Επανένταξης δεν είχε γραφεί με ξεκάθαρη γλώσσα και ως εκ τούτου απαιτείτο συνεννόηση όλων των εμπλεκομένων, χωρίς να ήταν δυνατόν να προδικαστεί το αποτέλεσμα. Τόνιζε επίσης, ότι οι προ του 1974 ρυθμίσεις *«ίσως να μην διαγραφόταν τελείως»*. Για το θέμα της Λήμνου και της αποστρατικοποίησης των νήσων του Αν. Αιγαίου επισήμαινε την ανάγκη να βρεθεί λύση μεταξύ των δυο χωρών και τη θέλησή του να μην υπεισέλθει σε διμερή θέματα.⁸⁵² Παράλληλα, οι Τουρκικές αξιώσεις περί μη χρηματοδότησης των έργων υποδομής στη Λήμνο, υιοθετούντο όμως πλήρως από το ΝΑΤΟ.

⁸⁵¹ Ο Τούρκος δημοσιογράφος κ Μπιράντ επέμενε ότι η συμφωνία επανένταξης δεν έπρεπε να ισχύσει, αφού δεν είχε βρεθεί λύση στο θέμα της επιχειρησιακής ευθύνης των νέων Στρατηγείων στη Λάρισα που, βάσει της Τουρκικής ερμηνείας, η επίλυση του θέματος έπρεπε να γίνει μέσα στο πνεύμα της μη επιστροφής στην κατάσταση προ του 1974.

⁸⁵² Πηγή 56.

Το θέμα της Λήμνου αποτέλεσε κύριο σημείο τριβής μεταξύ Ελλάδος και ΝΑΤΟ, υποκινούμενο και συντηρούμενο από την Τουρκία. Σημείο τριβής που η Τουρκία προσπαθούσε να το παρομοιάσει, χωρίς επιτυχία, με τη Νορβηγική νήσο Σβαλμπάρντ.⁸⁵³ Αντιδρώντας όμως στους τουρκικούς ισχυρισμούς, το Νορβηγικό ΥΠΕΞ αποφάσισε την κατάρτιση υψηλής διαβάθμισης μελέτης προς υποβολή στο ΝΑΤΟ, κάνοντας ταυτόχρονα συστάσεις στον Τούρκο ΜΑΒΑΣ και στον Πρέσβη της Τουρκίας στο Όσλο «να παύσει αυτή την προσπάθεια σύνδεσης δυο άσχετων περιπτώσεων». Η μελέτη, μεταξύ άλλων, μνημονεύει ότι οι «σχετικές με το θέμα διατάξεις της Σύμβασης της Λωζάνης αντικαταστάθηκαν από αυτές της Σύμβασης του Μοντρέ (20-7-1936) που δεν περιλαμβάνει αποφάσεις αποστρατιωτικοποίησης των νήσων. Έτσι η Ελλάδα με ψήφισμα στις 4-4-1937 επαναστρατιωτικοποίησε τα νησιά και η Τουρκία την Ίμβρο και Τένεδο...». Επίσης αναφέρεται ότι ο ίδιος Τούρκος ΥΠΕΞ δήλωσε ρητά το 1936 ενώπιον της Τουρκικής Μεγάλης Εθνοσυνέλευσης ότι η Σύμβαση του Μοντρέ ακύρωσε τις διατάξεις για αποστρατιωτικοποίηση της Λήμνου και της Σαμοθράκης της Σύμβασης της Λωζάνης. Αντιθέτως, το Άρθρο 9 της Σύμβασης του Σβαλμπάρντ καθορίζει καθεστώς αποστρατιωτικοποίησης στις περιοχές αυτές, με τη Νορβηγία να έχει κάποιους περιορισμούς στις στρατιωτικές δραστηριότητες στην εν λόγω περιοχή. Έτσι –αναφέρεται συμπερασματικά ότι «..δεν έχουμε λόγους να κάνουμε παραλληλισμούς όσον αφορά τα νομικά καθεστάτα των δυο ομάδων νήσων...η νομική κατάσταση που δημιουργήθηκε για τη νήσο Λήμνο, ..., δεν ταυτίζεται με τα όσα έχουν σχέση με τη νήσο Σβαλμπάρντ...».⁸⁵⁴

6.2.9 Το επικίνδυνο παιχνίδι των εντυπώσεων και ο ακήρυχτος πόλεμος στο Αιγαίο. Οι ελληνοτουρκικές διαμάχες απασχολούσαν και τον τουρκικό τύπο. Μέσω αυτού, διαμορφώνονταν και χειραγωγούνταν η κοινή γνώμη.⁸⁵⁵ Κεντρικό σύνθημα

⁸⁵³ Αναφέρεται ως και Σπιτζμπέργκεν (Spitzbergen)

⁸⁵⁴ Πηγή 34. Μελέτη του Νορβηγικού ΥΠΕΞ, με θέμα « Τουρκική Αναφορά στο Σβαλμπάρντ σε 'απόρρητη σύνοδο ' κατά τη διάρκεια της συνάντησης των ΥΠΕΘΑ στις Βρυξέλλες στις 7-12-1983», προς κατάρριψη των τουρκικών ισχυρισμών και υποβολής της στο ΝΑΤΟ και στον Πρέσβη της Τουρκίας στο Όσλο. Μεταφράστηκε από τη Νομική Υπηρεσία του ΥΠΕΞ στις 12-1-1984 και κοινοποιήθηκε αρμοδίως σε Πρεσβείες και στο ΝΑΤΟ στις 27-7-1984, προς κατάρριψη των τουρκικών ισχυρισμών.

⁸⁵⁵ Όπως και τον Οκτώβριο του 1985.

ήταν η ελληνική αδιαλλαξία στις διαπραγματεύσεις επανένταξης, που είχαν, αν και αμιγώς στρατιωτικό θέμα, πολιτικές προεκτάσεις και επηρέαζαν το Κυπριακό αλλά και τον πυρηνικό σχεδιασμό του NATO και την ενδεχόμενη εγκατάσταση πυρηνικών στην Τουρκία.⁸⁵⁶

Το NATO, κατά την ελληνική εκτίμηση, είχε αποφασίσει «να συνεχίσει την πολιτική του δημιουργώντας προστριβές, κινδύνους θερμών επεισοδίων και εικόνα αποσύνθεσης της ΝΑ Πτέρυγας».⁸⁵⁷ Παράλληλα, προχωρούσε και σε έγγραφες διαμαρτυρίες, επικαλούμενο επικίνδυνους ελιγμούς των ελληνικών αεροσκαφών κυρίως εγγύς νατοϊκών αεροσκαφών (που πετούσαν στα πλαίσια επιχειρήσεων ή και ασκήσεων NATO).⁸⁵⁸ Παρόμοιες διαμαρτυρίες γινόταν συνεχώς από τουρκικής πλευράς,⁸⁵⁹ για την παρουσία των ελληνικών αεροσκαφών πλησίον τουρκικών που δεν είχαν υποβάλλει σχέδια πτήσεων.⁸⁶⁰ Τα αεροσκάφη, μέχρι την αναγνώριση εθνικότητας και το πλήθος αεροσκαφών, χαρακτηριζόταν από το Ελληνικό Σύστημα Αεράμυνας (και διαβιβαζόταν στο NATO) ως άγνωστα ή εχθρικά.⁸⁶¹

Το θέμα της απαίτησης υποβολής σχεδίων πτήσης κάθε αεροσκάφους εισερχόμενου στο FIR Αθηνών,⁸⁶² η Συμμαχία αντιμετώπιζε και στη Βόρεια Περιοχής της,⁸⁶³ το οποίο όμως αποσιωπούσαν οι νατοϊκές αρχές και περιέργως δεν φαίνεται να αξιοποιούσαν κατάλληλα οι ελληνικές. Συγκεκριμένα σε συμπόσιο με συμμετοχή υψηλόβαθμων Αμερικανών Διοικητών Πολεμικών Μονάδων Αεροπορίας στο Ραμστάιν (Γερμανία) το 2002, έγινε σύγκριση της απαίτησης/σκοπιμότητας συμπλήρωσης σχεδίων πτήσεων σε Νότιο και Βόρειο Τομέα του NATO κατά τη διάρκεια ασκήσεων. Από τη μελέτη του θέματος φάνηκε ότι ήταν προς όφελος των αεροπορικών δυνάμεων να συμπληρώνουν σχέδια πτήσεως ώστε: α/να υπάρχει άμεση ανταπόκριση των αρμοδίων αρχών σε περίπτωση ατυχήματος, β/ μη χρήση των

⁸⁵⁶ Πηγή 55. Επτα-σέλιδη συνέντευξη του ΥΠΑΜ Γιαβουζτούρκ στην Ν. Καρμάν στην εφ. Κουμχουργιέτ πριν την αναχώρησή του για τη Διάσκεψη Πυρηνικού Σχεδιασμό του NATO στις Βρυξέλλες και ΠΗΓΗ 55α.

⁸⁵⁷ Κουρής Ν.(1997), σ.294.

⁸⁵⁸ Κουρής Ν.(1997), σ.294-295.

⁸⁵⁹ Έγγραφα TMR 1700-061-07/Hv.PI, 1-2-2007 και TMR 1200-2190-10, 4-10-2010.

⁸⁶⁰ Όπως η ελληνική πλευρά απαιτούσε.

⁸⁶¹ Διαδικασία αναγνώρισης άγνωστων ιχνών και αναχαίτισης.

⁸⁶² Αποτελούσε πάγια επιδίωξη της Ελλάδας.

⁸⁶³ Πηγή 37.

δυνάμεων αεράμυνας για αναγνώριση αεροπορικών ιχνών και γ/ καλύτερη συνεργασία με τις πολιτικές αρχές αεροναυτιλίας και ελέγχου του ΕΧ. Κάτι δηλαδή το οποίο συνέβαινε στο Βόρειο Τομέα και γινόταν σύσταση να ισχύσει και στο Νότιο Τομέα ώστε να μειωθούν οι παραβάσεις ΚΕΚ και παραβιάσεις ΕΕΧ αν και αυτό θα προκαλούσε –όπως έλεγε-κάποια προβλήματα.

Παράλληλα, διαμαρτυρίες εκδηλωνόταν συνεχώς από τα Στρατηγεία του ΝΑΤΟ στην Τουρκία. Με παρεμβάσεις του Αεροπορικού Στρατηγείου Σμύρνης,⁸⁶⁴ στις σχεδιάσεις των αποστολών, δεν εγκρίνονταν περιοχές συνεργασίας και ίχνη δρομολογίων αεροσκαφών (υπό νατοϊκό ‘‘καπέλο’’) που προσέγγιζαν νησιά, για τα οποία η Τουρκία είχε προβάλλει αξίωμα απαγόρευσης πτήσεων, σε απόσταση μικρότερη των 6ΝΜ,⁸⁶⁵ θεωρώντας τα νησιά αποστρατικοποιημένα.

Η μη συμμετοχή της Ελλάδας στις ασκήσεις του ΝΑΤΟ επηρέαζε και τη συνεργασία και συνεκπαίδευση του νατοϊκού Κέντρου Αεροπορικών Επιχειρήσεων Λάρισας⁸⁶⁶ με την ελληνική Πολεμική Αεροπορία στα πλαίσια εθνικών ασκήσεων μικρής και μεσαίας κλίμακας. Αυτό, λόγω της «Πολιτικής στο Αιγαίο» που είχε εκδώσει το Ανώτατο Αρχηγείο Συμμαχικών Δυνάμεων Ευρώπης⁸⁶⁷ και τις αντίστοιχες επιχειρησιακές διαδικασίες, που είχε εκπονήσει το Αεροπορικό Στρατηγείο Σμύρνης,⁸⁶⁸ με τίτλο «Δραστηριότητα του ΝΑΤΟ στο Αιγαίο» στα πλαίσια της πολιτικής κατεύθυνσης του πρώτου.⁸⁶⁹

Η Ελλάδα, προσπαθώντας να βρει τρόπους ώστε να δοθούν λύσεις για τα εξ’ ανατολών προβλήματά της μέσα στη Συμμαχία, υιοθέτησε σταθερή στάση μη

⁸⁶⁴ Πηγή 63, «Οι Διοικητές του ΝΑΤΟ δεν μπορούν να εγκρίνουν κανένα σχεδιασμό για στρατιωτική χρήση του νησιού του Αγίου Ευστρατίου, καμία δύναμη δεν μπορεί να προγραμματιστεί για αυτές τις δραστηριότητες. Το ΝΑΤΟ δεν πρέπει να δεχτεί ή να ανεχθεί οποιαδήποτε προσπάθεια να αλλάξει το καθεστώς των αποστρατικοποιημένων νησιών».

⁸⁶⁵ Σύμφωνα με την Πηγή 38, για την εν λόγω πολιτική, το ΑΤΑ είχε υποβάλλει τις αντιρρήσεις του. Θεωρούσε ότι η παρουσία των ελληνικών αεροσκαφών υπό το Τακτικό Έλεγχο του ΝΑΤΟ ήταν απαραίτητη, σε όλο το ζωνικό χώρο του Αιγαίου και ότι οποιοσδήποτε περιορισμός, βάσει της «Οδηγιών Πολιτικής για τα νησιά του Αιγαίου» (βλ. ‘‘SHAPE Aegean Island Policy’’), εξυπηρετούσε πλήρως τα συμφέροντα της Τουρκίας.

⁸⁶⁶ Στο ΝΑΤΟ αναφέρεται ως Combined Air Operation Centre- CAOC-7.

⁸⁶⁷ Έγγραφο SHCOS/2807/200486/SHAPE, (2006) «SHAPE Aegean Island Policy».

⁸⁶⁸ Στο ΝΑΤΟ αναφέρεται ως CC Air Ismir.

⁸⁶⁹ Πηγή 39.

συμμετοχής σε νατοϊκές ασκήσεις, ακόμα και σε ασκήσεις μέσω Η/Υ,⁸⁷⁰ αν και πολλάκις συμμετείχε στις φάσεις σχεδίασης με σκοπό να επισημαίνονται οι εθνικές θέσεις.⁸⁷¹ Βέβαια, από το 1982 διέθετε,⁸⁷² δυνάμεις⁸⁷³ στο Σύστημα Αεράμυνας του ΝΑΤΟ,⁸⁷⁴ μεταβιβάζοντας τη διοίκηση και τον έλεγχό τους στο SACEUR σε περίοδο ειρήνης, κρίσης και πολέμου με τη διαδικασία «Μεταβίβασης Αρμοδιοτήτων».⁸⁷⁵

Η επιλογή όμως συμμετοχής σε ασκήσεις εκτός Αιγαίου αλλά μη συμμετοχής εντός Αιγαίου, δεν γινόταν αποδεκτή από ελληνικής πλευράς χαρακτηριζόμενη ως μια 'αφύσικη κατάσταση'.

Βέβαια, οι ελληνικές θέσεις, έβρισκαν αντίθετη τόσο την Τουρκία, που επέμενε στη διεξαγωγή ασκήσεων στο Αιγαίο, όσο και το ΝΑΤΟ, που συνεχώς επεσήμαινε τη στρατηγική σπουδαιότητα του Αιγαίου, της Βορείου Ελλάδας και της τουρκικής Θράκης. Ουδείς όμως στην Ελλάδα πίστευε τις θέσεις του ΝΑΤΟ, περί στρατηγικής σπουδαιότητας του Αιγαίου, δεδομένου ότι στην άσκηση DENSE CROP 84, το Αιγαίο χαρακτηριζόμενο ως μια περιοχή μη απειλούμενη, δεν συμπεριληφθεί στην Άσκηση.⁸⁷⁶

Τα προβλήματα όμως αυξάνονταν συνεχώς. Από την αδυναμία ίδρυσης των Στρατηγείων η Ελλάδα είχε φτάσει σε μη συμμετοχή σε νατοϊκές ασκήσεις,⁸⁷⁷ αλλά και στη συνεχή ενασχόληση της Πολεμικής της Αεροπορίας με χιλιάδες αναχαιτίσεις

⁸⁷⁰ Πηγή 50γ. «Οι συνθετικές Ασκήσεις (SYNTAX) του 6^{ου} Κέντρου Μικτών Αεροπορικών Επιχειρήσεων (CAOC-6) είχαν ως απώτερο σκοπό να εγκριθεί από το ΝΑΤΟ στην πράξη η διεξαγωγή τουρκικών αεροπορικών επιχειρήσεων στη περιοχή του Αιγαίου».

⁸⁷¹ Προβάλλοντας συνεχώς το θέμα της Λήμνου και επιδιώκοντας να σχεδιάζονται ασκήσεις που συμπεριλαμβανόταν η Λήμνος αλλά και ο ΕΕΧ των 10ΝΜ πλησίον των νησιών στο Αν Αιγαίο, στα πλαίσια της διένεξης με τη Τουρκία και της επιδίωξης της Τουρκίας για γενικότερη αποστρατικοποίηση των νήσων του Αιγαίου.

⁸⁷² Η διάθεση γινόταν είτε υπό καθεστώς Πλήρους Διοίκησης (NATO Command Forces) είτε υπό Επιχειρησιακή Διοίκηση ή τον Επιχειρησιακό Έλεγχο (NATO Assigned Forces).

⁸⁷³ Αεροσκάφη, Συστήματα Αεράμυνας Εδάφους-Αέρος, Οπλικά Συστήματα και σταθμούς RADAR.

⁸⁷⁴ Σύστημα αεράμυνας του ΝΑΤΟ αποτελούμενο από μέσα επιτήρησης και ελέγχου και Οπλικά Συστήματα Αεράμυνας ήτοι μέσα αναχαιτίσης.

⁸⁷⁵ Σύμφωνα με το AIR-COM IZMIR SUPLAN 45600D που αναφερόταν σε περίοδο ειρήνης για σκοπούς Αεροπορικής Αστυνόμευσης (Air Policing), εμπλεκόταν μόνο τα μέσα αναχαιτίσης εδάφους και τα αεροσκάφη.

⁸⁷⁶ Πηγή 18θ, ό.π., 759.

⁸⁷⁷ Όπως Distant Hammer 84 (DH84) που θα διεξαγόταν εκτός Αιγαίου και Display Determination 84 (DD84) που θα διεξαγόταν στο Αιγαίο.

και εμπλοκές (κλειστές αερομαχίες) με τουρκικά (ενίοτε οπλισμένα) αεροσκάφη, που είχαν παραβιάσει τον ΕΕΧ ή είχαν παραβεί τους ΚΕΚ εντός του FIR Αθηνών.⁸⁷⁸

Είναι γεγονός ότι η επιχειρησιακή ετοιμότητα και εκπαίδευση της ΠΑ ήταν εξαιρετικά υψηλή τις δεκαετίες του 80 και 90 και η αντιμετώπιση της τουρκικής επιθετικότητας με επίδειξη αποφασιστικότητας, εκ μέρους της Ελλάδας, αρχικά στον αέρα και αργότερα και στη θάλασσα, ενδεχομένως να απέτρεψε την ένοπλη σύγκρουση Ελλάδος Τουρκίας. Δεν σταμάτησε όμως την τουρκική επιθετικότητα ούτε διαμόρφωσε κλίμα ενότητας στη Συμμαχία. Η εν λόγω πολιτική αντιμετώπισης της επιθετικότητας και παραβατικότητας της Τουρκίας, επί σειρά δεκαετιών, στοίχισε σε ανθρώπινες ζωές αλλά και πόρους .

6.3 Η αμφισβήτηση της νομικής υπόστασης του Χερσαίου Στρατηγείου Σμύρνης

Οι ελληνοτουρκικές διαμάχες δεν σταμάτησαν ούτε με την αλλαγή των Στρατηγικών Δογμάτων της Συμμαχίας και συνεπώς του στρατηγικού προσανατολισμού της. Παράδειγμα, η προσπάθεια της Ελλάδας να αμφισβητήσει τη νομική υπόσταση του Χερσαίου Στρατηγείου Σμύρνης,⁸⁷⁹ θέτοντάς το ως θέμα αμοιβαιότητας για τη μη ίδρυση του Χερσαίου Στρατηγείου Λάρισας.⁸⁸⁰

Η Ελλάδα, είναι γεγονός ότι θα μπορούσε να είχε θέσει το θέμα πολύ νωρίτερα. Όμως, επιδεικνύοντας “ευελιξία”, προσδοκούσε στην επίδειξη αμοιβαιότητας από τη Τουρκία για την ίδρυση του Χερσαίου Στρατηγείου Λάρισας. Αληθεύει επίσης, ότι

⁸⁷⁸ Βλέπε στοιχεία στο site ΓΕΕΘΑ και ΓΕΑ Οι εμπλοκές –αρχικά στο Βόρειο Τομέα του Αιγαίου και αργότερα και στο Νότιο- γινόταν με τουρκικά αεροσκάφη τα οποία πολλάκις έφεραν και όπλα, ενώ τα λοιπά συμμαχικά αεροσκάφη απέφευγαν να δημιουργήσουν παρόμοιες καταστάσεις (εμπλοκές). Παρόμοια επιθετική πολιτική εκ μέρους της Τουρκίας άρχισε να επιδεικνύεται σταδιακά αλλά σταθερά και στη θάλασσα, με προκλητικές διελεύσεις πλοίων (επίδειξης σημαίας) αλλά και επεισοδίων όπως και με NOTAM και NAVTEX που “έκλειναν” μεγάλες περιοχές του Αιγαίου που πολλάκις “περικύκλωναν” ελληνικά νησιά .

⁸⁷⁹ Στο NATO αναφέρεται ως LANDSOUTHEAST (LSE). Ιδρύθηκε ως ένα Διεθνές Στρατιωτικό Στρατηγείο (HQs) βάσει των σχετικών προβλέψεων του αντίστοιχου Πρωτοκόλλου της Συμμαχίας και του CM(53)104 όπως επιβεβαιώθηκε με το DPC/D(69)19. Βάσει των εν λόγω κειμένων, το LSE, ελάμβανε χρηματοδότηση μέχρι το 1994 ως ένα διεθνές Στρατηγείο έχοντας συμμαχικό status. εξ’ ολοκλήρου.

⁸⁸⁰ Στο NATO αναφέρεται ως LANDSOUTHCENT (LSC).

στα πλαίσια της αναδιοργάνωσης της Δομής Διοίκησης του NATO, η Στρατιωτική Επιτροπή, είχε εγκρίνει, στις 29-11-93, τη διατήρηση σε καθεστώς διεθνούς χρηματοδότησης τα Στρατηγεία στη Νάπολη Ιταλίας,⁸⁸¹ χωρίς όμως να εγκρίνει τη χρηματοδότηση του Χερσαίου Στρατηγείου Σμύρνης.⁸⁸² Αυτό, είχε ως συνέπεια την αντίδραση της Τουρκίας στην ίδρυση του Χερσαίου Στρατηγείου στη Λάρισα, η έγκριση ίδρυσης του οποίου είχε αποφασιστεί με πλήρη ομοφωνία (στη Διυπουργική Σύσκεψη το Δεκ. 1992).

Ως αντίδραση λοιπόν στη μη έγκριση ίδρυσης του Χερσαίου Στρατηγείου Λάρισας, η Ελλάδα, το 1993 ήγειρε θέμα «*διατήρησης του διεθνούς καθεστώτος και της διεθνούς χρηματοδότησης του Χερσαίου Στρατηγείου Σμύρνης*», στα πλαίσια των αλλαγών στον Έλεγχο και τη Διοίκηση της νέας Δομής Διοίκησης (ΔΔ) της Συμμαχίας του 1978,⁸⁸³ που συζητήθηκαν στην Επιτροπή Αμυντικού Σχεδιασμού στις 21 Δεκ 1977.⁸⁸⁴ Η Ελλάδα, ουσιαστικά αμφισβητούσε τη νομική του υπόσταση του Στρατηγείου, που δεν είχε αμφισβητηθεί από κανένα κ-μ της Συμμαχίας μέχρι το 1993 ούτε *''de jure''* ούτε *''de facto''*.

Το θέμα εξετάστηκε από το Τμήμα Νομικών Συμβούλων (ΤΝΣ) του Διεθνούς Επιτελείου που γνωμοδότησε στον ΓΓ του NATO Ουίλι Κλάες. Βάσει αυτής το θέμα αποτελούσε *«επέκταση/ανανέωση του καθεστώτος στο πλαίσιο της νέας Δομής Διοίκησης»* παρά θέμα νομικής υπόστασης. Συνεπώς, θέμα νομικής υπόστασης ή κατάργησης του Στρατηγείου με τη νέα Δομή του NATO δεν υπήρχε.⁸⁸⁵

Η Ελληνική όμως άποψη ήταν εντελώς διαφορετική. Αμφισβητούσε, την έλλειψη νομικής βάσης για το καθεστώς ύπαρξης του Στρατηγείου, μετά την αναδιοργάνωση του τελευταίου το 1978, δεδομένου ότι η εν λόγω αναδιοργάνωση δεν είχε εγκριθεί από την Επιτροπή Αμυντικού Σχεδιασμού ή/και το Βόρειο-Ατλαντικό

⁸⁸¹ Βλ. AFSOUTH, LANDSOUTH, NAVSOUTH, AIRSOUTH και STRIKEFORSOUTH.

⁸⁸² Πηγή 81, CMCM-VAW-WAW-050-93/2-12-93.

⁸⁸³ Ο.π.

⁸⁸⁴ Σύμφωνα με την Πηγή 48, *«Το νομικό θέμα, που τέθηκε τότε, ήταν το κατά πόσο οι εν λόγω οργανικές αλλαγές συνιστούσαν ''αναδιοργάνωση'' όπως αυτή οριζόταν στο CM (69)22 και συνεπώς να θα έπρεπε να τύχουν έγκρισης από το NAC. Η απόφαση τότε, των κ-μ της Συμμαχίας, ήταν ότι δεν απαιτούνταν μια τέτοια ''επίσημη απόφαση''. Απόφαση, που θα μπορούσε να θεωρηθεί νομικά βάσιμη, αφού ελήφθη από τη DPC, αν και η μη συγγραφής της/καταχώρησή της σε επίσημα πρωτόκολλα του NATO επηρέαζε σοβαρά τη νομιμότητά της αλλά και τον προσδοκώμενο χαρακτήρα της απόφασης».*

⁸⁸⁵ Πηγή 48.

Συμβούλιο, όπως άλλες αναδιοργανώσεις Στρατηγείων.⁸⁸⁶ Δεν είχαν, επίσης, ακολουθηθεί οι διαδικασίες που προβλεπόταν στο ΝΑΤΟ.⁸⁸⁷ Αν και το ΤΝΣ παραδεχόταν ότι οι προβλέψεις των νατοϊκών κειμένων, έπρεπε να εφαρμοστούν, δεν διερευνούσε ποιο ήταν το αποτέλεσμα αυτής της παράληψης. Όλες οι απόψεις, που εκφράστηκαν από το ΤΝΣ, εύρισκαν αντίθετη την ελληνική πλευρά, η οποία σε μακροσκελή της επιστολή προς το ΓΓ του ΝΑΤΟ, τις αναιρούσε προβάλλοντας επιχειρήματα.

Το υπόμνημα του ΤΝΣ, ελλείπει νομικών επιχειρημάτων, δεν θα μπορούσε να σταθεί από νομικής πλευράς αλλά ούτε ως ένα κείμενο που έκρινε το θέμα αντικειμενικά. Έτσι, για την Ελλάδα, αποτελούσε κείμενο άκυρο και ανυπόστατο.

Ανεξάρτητα με την άποψη του ΤΝΣ, οι αλλαγές στο Χερσαίο Στρατηγείο Σμύρνης το 1978, βάσει δεδομένων,⁸⁸⁸ ήταν μια πλήρης αναδιοργάνωση, σύμφωνα και με τις προβλέψεις του ΝΑΤΟ,⁸⁸⁹ που αφορούσε σε: α/ αλλαγές της αποστολής, β/ σε αλλαγές στη Δομή Διοίκησης και γ/ στη διαίρεση σε δυο ή περισσότερα ξεχωριστά νατοϊκά στρατιωτικά σώματα.

Για μια ακόμα φορά οι ελληνοτουρκικές διαμάχες δημιουργούσαν προβλήματα στη Ν.Α Πτέρυγα του ΝΑΤΟ, βλέποντας παράλληλα τα συμφέροντα και των δυο χωρών, αφού προγραμματισμένες χρηματοδοτήσεις έργων για την εν λόγω περιοχή δρομολογούνταν, λόγω προβλημάτων και διενέξεων, σε άλλες χώρες.

6.4 Οι αλλαγές στη Δομή Διοίκησης και τα νέα Στρατηγικά Δόγματα ως πεδίο αντιπαράθεσης - Οι επιπτώσεις στην ίδρυση των Στρατηγείων Λάρισας

Η Δομή Διοίκησης του ΝΑΤΟ που παρέμεινε αναλλοίωτη για τρεις περίπου δεκαετίες (από το 1967 μέχρι και το 1999), άλλαξε ριζικά από το 1991 και μετά, βάσει των Στρατηγικών Δογμάτων του ΝΑΤΟ. Καταργήθηκαν ουσιαστικά οι παραδοσιακά

⁸⁸⁶ Έγγραφο PO(93)159 (AFNORTHWEST, AIRNORTHWEST, HQs NORTH), PO(94)16 (HQs of Central Region), PO(94)85 (HQs SACLANT), PO(93)67 (AFCENT, AIRCENT, LANDCENT, BALTAR) κλπ.

⁸⁸⁷ Πηγή 82, C-M(69)22, Παράρτημα «Α», παρ. 6

⁸⁸⁸ ΣΗΜΑ SACEUR 050813Z Jan 78 και ΣΗΜΑ CINCSOUTH 181710Z Jan 78.

⁸⁸⁹ Πηγή 82, και έγγραφο C-M(69)22, Παράρτημα «Α», παρ. 6.

σταθερές δομές του ΨΠ,⁸⁹⁰ διαμορφώνοντας νέες Διοικήσεις που του παρείχαν αποτελεσματική, λειτουργική και αποδοτική (με αναλογία κόστους οφέλους) στρατιωτική δομή, κατάλληλη για τις ανάγκες του.

Η Ελλάδα όμως, ίσως όχι αδικαιολόγητα,⁸⁹¹ σε μια εποχή αλλαγής των πάντων στο ΝΑΤΟ,⁸⁹² ήταν "καρφωμένη" στη λογική των σταθερών υποδομών και την ίδρυση των Στρατηγείων στη Λάρισα, που θα υπήρχαν παράλληλα με τα Στρατηγεία σε Τουρκία και Ιταλία.

Οι πολιτικές διαφωνίες και η διαμάχη Ελλάδας–Τουρκίας, οδήγησαν στο να υπάρχουν συνεχή προβλήματα στην ίδρυση των εν λόγω Στρατηγείων στην Ελλάδα. Έτσι η Δομή Διοίκησης στη ΝΑ Πτέρυγα της Συμμαχίας καθίστατο η μακροβιότερη στη Συμμαχία και η πλέον ασαφής από πλευράς αρμοδιοτήτων, λόγω αδυναμίας διαφοροποίησης της παλαιάς και όχι λόγω επιχειρησιακών σχεδιασμών/αναγκών.

⁸⁹⁰ Σύμφωνα με, Γραφείο Ευρωπαϊκών και Καναδικών Υποθέσεων του Υπουργείου Εξωτερικών του Καναδά, «Πώς έχει αλλάξει το ΝΑΤΟ στην εποχή μετά το Ψυχρό Πόλεμο», (1960), «*Το στρατιωτικό σύστημα του Βορειοατλαντικού Συμφώνου είναι σήμερα ριζικά διαφορετικό από το σύστημα που υπήρχε πριν από το τέλος του Ψυχρού Πολέμου. Το δόγμα της Συμμαχίας έχει αλλάξει και οι διαρκείς στρατιωτικές δυνάμεις του ΝΑΤΟ έχουν μειωθεί ριζικά... Από τη λήξη του Ψυχρού Πολέμου η συμμαχία έχει διαφορετική κατεύθυνση. Για παράδειγμα: ... Αναδιάρθρωση των δυνάμεων και των αποστολών των κύριων στρατιωτικών διοικήσεων του ΝΑΤΟ για την καλύτερη αντιμετώπιση του νέου ευρωπαϊκού περιβάλλοντος ασφάλειας, εστιάζοντας στις ειρηνευτικές και συνεργατικές στρατιωτικές προσπάθειες που είναι ανοικτές σε όλα τα ευρωπαϊκά κράτη που επιθυμούν να συμμετάσχουν...».*

⁸⁹¹ Οι Δομές αποτελούν παράγοντα ισχύος για ένα κράτος.

⁸⁹² Σύμφωνα με, Γραφείο Ευρωπαϊκών και Καναδικών Υποθέσεων του Υπουργείου Εξωτερικών του Καναδά, «Πώς έχει αλλάξει το ΝΑΤΟ στην εποχή μετά το Ψυχρό Πόλεμο», (1960), ό.π.885: «*Το ΝΑΤΟ έχει ξεκινήσει σημαντικές αλλαγές παράλληλα μειώνει και αναδιαρθρώνει τα στρατηγεία και το προσωπικό για να επιτύχει μια βελτιωμένη και αποτελεσματική συμμαχική δομή διοίκησης.... Από το 1991 έγιναν οι ακόλουθες αλλαγές: Οι προϋπολογισμοί για την άμυνα μειώθηκαν κατά 30%. Οι ένοπλες δυνάμεις έχουν μειωθεί σε μέγεθος κατά 28 έως 40% στις περισσότερες χώρες. Οι δυνάμεις εδάφους μειώνονται κατά 25%, μεγάλα πολεμικά πλοία κατά 20% και ο στόλος των πολεμικών αεροσκαφών κατά 30 τοις εκατό. Οι αμερικανικές δυνάμεις στην Ευρώπη μειώνονται κατά 66%, από συνολικά 300.000 σε 100.000 στρατιωτικούς. Οι αεροπορικές πτέρυγες μάχης μειώθηκαν από 4 σε 2 και οι ταξιαρχίες από 17 έως 4 από το 1989. Το ΝΑΤΟ έχει μετατοπίσει την έμφαση του από την σε υψηλή ετοιμότητα έμπροσθεν αναπτυγμένες μεγάλες μονάδες, σε δυνάμεις χαμηλής ετοιμότητας και ένα σώμα ταχείας αντίδρασης προσανατολισμένο προς τις νέες αποστολές. Όλα τα χημικά όπλα έχουν αποσυρθεί και το 80% των πυρηνικών όπλων έχουν αποσυρθεί ».*

Από το 1992, η Συμμαχία, λόγω διαφοροποίησης των προτεραιοτήτων της και του λόγου ύπαρξής της, αλλά και των ελληνοτουρκικών αντιπαραθέσεων είχε αποφασίσει σε επίπεδο Επιτροπής Αμυντικού Σχεδιασμού, με τη διαδικασία της «μη ύπαρξης αντίρρησης», να καταργήσει τα όρια ευθύνης των Στρατηγείων τροποποιώντας τη Δομή Διοίκησης,⁸⁹³ που, για διάφορους λόγους, δεν υλοποιήθηκε μέχρι και την ημερομηνία που συμφωνήθηκε η ριζική αναδιάρθρωση της στρατιωτικής δομής του ΝΑΤΟ το 1999.⁸⁹⁴

Αν και η δημιουργία του Χερσαίου Στρατηγείου Σμύρνης και 7^ο Αεροπορικού Στρατηγείου Λάρισας προβλεπόταν και στην αναδιοργάνωση του ΝΑΤΟ του 1994, η αναδιοργάνωση του 1999, λόγω κατάρρευσης της κομμουνιστικής απειλής και αλλαγής επιχειρησιακών προσανατολισμών, νέων προτεραιοτήτων και συνδυασμένων επιχειρήσεων, έφερε την Ελλάδα να κατέχει (θεωρητικά) μόνο μια υπό-περιφερειακή Διοίκηση.⁸⁹⁵ Κύρια αποστολή της η σχεδίαση και διεύθυνση χερσαίων επιχειρήσεων, αντί της επιθυμητής και σχεδιασμένης αλλά ουδέποτε υλοποιηθείσας Χερσαίας Διοίκησης. Ομοίως η Τουρκία κατείχε μια υπο-περιφερειακή Διοίκηση.⁸⁹⁶

⁸⁹³ Σύμφωνα με, Βαρβιτσιώτης, Ι., *Γνώμες, Η αλήθεια για τα νατοϊκά στρατηγεία*: «Το 1992 στα πλαίσια αναδιοργάνωσής της Δομής Διοίκησης, η Υπουργική Επιτροπή του ΝΑΤΟ, ενέκρινε την ίδρυση χερσαίου στρατηγείου στη Λάρισα με όρια ευθύνης όλο τον ελλαδικό χώρο, συμπεριλαμβανομένων και όλων των νησιών, νησίδων και βραχονησίδων. Ενώ ως τότε η νατοϊκή επιχειρησιακή ευθύνη περιελάμβανε μόνο μέρος του χερσαίου χώρου της Ελλάδος και από τα νησιά μόνο τη Θάσο, τη Σαμοθράκη και τη Λήμνο». *Το Βήμα*, 24-11-2008. Επίσης, σύμφωνα με τον ίδιο, με την ίδια απόφαση «επιβεβαιωνόταν η ύπαρξη του ναυτικού υποστρατηγείου με τις αρμοδιότητές του και ιδρύετο αεροπορικό υποστρατηγείο με όρια ευθύνης τα οποία θα καθορίζονταν σε μελλοντικές συζητήσεις. Υπήρχε, μάλιστα, ειδική ρύθμιση (παράγραφος 9α) η οποία εξασφάλιζε ότι τα όρια ευθύνης θα καθορίζονταν μόνον μετά από δική μας συγκατάθεση». Η ενεργοποίηση όμως των εν λόγω Στρατηγείων έμεινε ανενεργή για 15 μήνες (μέγιστο απαιτούμενο διάστημα ενεργοποίησης) «..με ευθύνη της ελληνικής Κυβέρνησης (ΠΑΣΟΚ) λόγω μη διάθεσης ανάληψης πολιτικού κόστους», με αποτέλεσμα την εκμετάλλευσή της μη ενεργοποίησης από την Τουρκία ώστε η συμφωνία του 1992 να μην εφαρμοστεί ποτέ..»

⁸⁹⁴ Βλ., Κουρής, Ν., *Η νέα δομή του ΝΑΤΟ και το Αιγαίο*, *Τα Νέα*, 21-8-1999, και Κ.Ζ., *Επιχειρησιακός έλεγχος και τι σημαίνει για το Αιγαίο*, *Ριζοσπάστης*, 1-6-2006: «Η "εκκρεμότητα" έπαυε να υπάρχει το Δεκέμβριο του 1992, με την κατάργηση, πάντα στα πλαίσια του ΝΑΤΟ, των ορίων περιοχών ευθύνης, παραμένοντας βέβαια το Αιγαίο για το ΝΑΤΟ «γκρίζα» θάλασσα».

⁸⁹⁵ Στο ΝΑΤΟ αναφέρεται Joint Sub Regional Command-JSRC ή JC SOUTHEN.

⁸⁹⁶ Στο ΝΑΤΟ αναφέρεται Joint Sub Regional Command-JSRC ή JC SOUTHEAST.

Με την αναδιοργάνωση του 2003, η Δομή Διοίκησης του NATO μειώθηκε σημαντικά. Διατηρήθηκαν μόνο δυο (2) Στρατηγεία. Ένα για τις επιχειρήσεις και ένα για το μετασχηματισμό του NATO. Ήτοι το Στρατηγείο Διοίκησης Επιχειρήσεων και Στρατηγείο Διοίκησης Μετασχηματισμού.⁸⁹⁷ Παράλληλα μειώθηκαν σε τρεις (3) οι Κύριες Διοικήσεις και Υποδιοικήσεις. Ήτοι οι Μικτές Διοικήσεις Συμμαχικών Δυνάμεων στο Μπούνσουμ (Ολλανδία), στη Λισσαβόνα (Πορτογαλία) και στη Νάπολη (Ιταλία).⁸⁹⁸ Συγκεκριμένα :

1. Στο στρατηγικό επίπεδο διατηρήθηκε το Ανώτατο Αρχηγείο Συμμαχικών Δυνάμεων Ευρώπης και τα τρία (3) Στρατηγεία (Μικτές Διοικήσεις) που προαναφέρθηκαν.

2. Διατηρήθηκαν επίσης δυο (2) Ναυτικά, δύο (2) Αεροπορικά και δυο (2) Χερσαία Στρατηγεία⁸⁹⁹ που συγκροτούσαν τα Αναπτυσσόμενα Διακλαδικά Επιτελικά Στοιχεία της Δομής Διοίκησης, προσδίδοντας μεγαλύτερες δυνατότητες ανάπτυξης.

3. Αποφασίστηκε η αναδιοργάνωση του Συμμαχικού Στρατηγείου Μετασχηματισμού ώστε, αυτό, να εξυπηρετεί τρεις (3) πυλώνες. Ήτοι: α/ τη στρατηγική σχεδίαση, β/ την ανάπτυξη δυνατοτήτων και γ/ τη βελτίωση της διακλαδικής εκπαίδευσης με το συντονισμό διαφόρων μονάδων του NATO.

Με την απόφαση όμως των Υπουργών Άμυνας του Ιουνίου 2011, η Δομή Διοίκησης τροποποιήθηκε περαιτέρω. Θα αποτελείτο επιπλέον από δυο (2) Κέντρα Συνδυασμένων Αεροπορικών Επιχειρήσεων στο Ούντεμ (Γερμανία) και Τορεχόν (Ισπανία). Αυτά θα αποτελούταν από ένα στατικό Κέντρο Αεροπορικών Επιχειρήσεων και ένα με δυνατότητα ανάπτυξης⁹⁰⁰ ενώ, ένα ακόμα Κέντρο Συνδυασμένων Αεροπορικών Επιχειρήσεων θα αποτελούσε μέρος ενός αποκλειστικά Αναπτυσσόμενου Κέντρου Αεροπορικών Επιχειρήσεων.⁹⁰¹

Η απόφαση αυτή είχε συνέπειες για τις επιδιώξεις της Ελλάδας. Το 7^ο Κέντρο Συνδυασμένων Αεροπορικών Επιχειρήσεων που είχε προγραμματιστεί για τη

⁸⁹⁷ Στο NATO αναφέρονται ως Allied Command Europe Allied –ACO και Command Transformation- ACT.

⁸⁹⁸ Στο NATO αναφέρονται ως Joint Force Command-JFC.

⁸⁹⁹ Στο NATO αναφέρονται ως Force Command-FC.

⁹⁰⁰ Στο NATO αναφέρονται ως Deployable Air Operation Centre –DAOC.

⁹⁰¹ Έγγραφο PO(2011)0204-Τελικό, βλ. Πίνακας 1. Στο NATO αναφέρονται Deployable Air Command and Control Centre (DACC) .

Λάρισα,⁹⁰² δεν εντασσόταν στη Νέα Δομή Διοίκησης.⁹⁰³ Η Ελλάδα γνώριζε ότι η παύση λειτουργίας του (ως νατοϊκή οντότητα) εξαρτιόταν από την ενεργοποίηση του Τορεχόν (Ισπανία), που θα αναλάμβανε την ευθύνη των αεροπορικών επιχειρήσεων όλου του νότιου τομέα της Συμμαχίας.⁹⁰⁴ Παρά ταύτα υποστήριζε τη στελέχωση και λειτουργία του στη Λάρισα, εκτός Δομής Διοίκησης, μέχρι την απόκτηση αρχικής επιχειρησιακής ικανότητας της νέας Δομής Διοίκησης του NATO. Απώτερος σκοπός η, μετέπειτα, υποστήριξη λειτουργίας του είτε σε εθνικό επίπεδο είτε ακόμα και στο πλαίσιο ένταξής του ως μέρος της Δομής Δυνάμεων του NATO. Η απενεργοποίηση του, ως νατοϊκή οντότητα, τελικά αποφασίστηκε να πραγματοποιηθεί τον Ιούλιο του 2013. Τις επιχειρησιακές απαιτήσεις της Συμμαχίας για την αστυνόμευση του εναέριου χώρου θα κάλυπταν το Αεροπορικό Στρατηγείο στο Ραμστάιν (Γερμανία) και τα Κέντρα Συνδυασμένων Αεροπορικών Επιχειρήσεων της Δομής Διοίκησης του NATO.

Βάσει σχεδιασμού,⁹⁰⁵ η υλοποίηση της νέας Δομής Διοίκησης του NATO, με ημερομηνία εφαρμογής την 1^η-12-2012 εξελίχθηκε ομαλά.⁹⁰⁶ Αν και δεν έθετε χρονοδιάγραμμα απενεργοποίησης των Κέντρων Συνδυασμένων Αεροπορικών Επιχειρήσεων εκτός Δομής Διοίκησης NATO, καθιστούσε σαφές ότι δεν υπήρχε πλέον λόγος συνέχισης λειτουργίας τους.

Όσοι πίστεψαν λοιπόν ότι Ελλάδα και Τουρκία, δεν είχαν πλέον σοβαρούς λόγους να διαμάχονται για τα όρια ευθύνης των Στρατηγείων, αφού η νέα Δομή Διοίκησης τους είχε αφαιρέσει κάθε τέτοιο δικαίωμα και καμιά νέα Δομή Διοίκησης δεν θα τους το ξανάδινε, διαψεύστηκαν.

Η συνεχώς αυξανόμενη ανισορροπία ισχύος μεταξύ των δυο χωρών τόσο με στρατιωτικούς όσο και με όρους οικονομίας και δημογραφίας, τροφοδοτούσε τις εντάσεις στη ΝΑ Πτέρυγα του NATO. Η Συμμαχία, βέβαια, πιστή στην πολιτική που

⁹⁰² Έγγραφο MO(2011)0017.

⁹⁰³ NATO COMMAND STRUCTURE-NCS.

⁹⁰⁴ Πηγή 50β.

⁹⁰⁵ Έγγραφο SHAPE, CPP/SPL/050-02/12-282461, (2012).

⁹⁰⁶ Σύμφωνα με την ΠΗΓΗ 50α, βάσει αυτού του σχεδιασμού: α/ την 1-5-2012 ξεκινούσε η σταδιακή μεταφορά των καθηκόντων των αποστολών από το Στρατηγείο Σμύρνης στο Ραμστάιν (Γερμανία), β/ την 1-1-2013 ξεκινούσε η ενεργοποίηση και μεταφορά των αρμοδιοτήτων αστυνόμευσης στα Κέντρα Αεροπορικών Επιχειρήσεων στο Ούντεμ (Ολλανδία) και Τορεχόν (Ισπανία), η ενεργοποίηση του Αεροπορικού Στρατηγείου Ραμστάιν (Γερμανία) και του Κέντρου Αεροπορικών Επιχειρήσεων στο Πότζιο Ρενάτικο (Ιταλία) καθώς και η απενεργοποίηση του Αεροπορικού Στρατηγείου Σμύρνης.

είχε ακολουθήσει από το 1974 και μετά, παρέμενε θεατής στις διαμάχες των δυο συμμαχών χωρών,⁹⁰⁷ σε όλα τα επίπεδα, παρά τις προσπάθειες της Ελλάδας να την εμπλέξει.

Οι ελληνοτουρκικές διαμάχες θα μεταφερόταν σε άλλα επίπεδα, όπως η κάλυψη θέσεων υψηλής ευθύνης,⁹⁰⁸ η ανάλυση της οποίας δεν αποτελεί αντικείμενο της παρούσας. Αξίζει επίσης να σημειωθεί ότι η εγκατάσταση και ενεργοποίηση, στις 1-7-2006, γραμμής απευθείας επικοινωνίας μεταξύ των Εθνικών Κέντρων Αεροπορικών Επιχειρήσεων Ελλάδας και Τουρκίας, ουσιαστικά δεν συνέβαλε στη μείωση της έντασης στο Αιγαίο.⁹⁰⁹

Νέο πεδίο ελληνοτουρκικών αντιπαραθέσεων υπήρξε και στα πλαίσια δημιουργίας της βάσης δεδομένων Διοίκησης και Ελέγχου του Συστήματος Διοίκησης και Ελέγχου των Αεροπορικών Επιχειρήσεων,⁹¹⁰ με την Τουρκία να καταθέτει Εθνική Επιφύλαξη στην καταχώρηση στοιχείων που αφορούσαν περιοχές νησιών του Αιγαίου που κατά την άποψή της ήταν αποστρατικοποιημένα. Συνέδεε, δηλαδή, τεχνικής φύσεως θέματα,⁹¹¹ με τις πάγιες επιδιώξεις της.⁹¹² Η πάγια ελληνική θέση, ότι οι επιχειρησιακές περιοχές οροθετούνται με βάσει τα όρια των FIR, παρέμενε σταθερή γεγονός που οδήγησε σε ανταλλαγή δηλώσεων.⁹¹³

⁹⁰⁷ Στο NATO (Βρυξέλες IMS) είχε δημιουργηθεί ξεχωριστή εφ' όλης της ύλης ατζέντα με την ονομασία *''Ελληνο-Τουρκικά Θέματα (NATO Close Hold)''* που ενημερωνόταν τακτικά και αποσκοπούσε στην ενημέρωση του CMC κυρίως όταν ανέκυπταν θέματα διαμάχης μεταξύ των δυο χωρών.

⁹⁰⁸ Αναφέρεται στη συμφωνία κατανομής θέσεων στα στρατηγεία του NATO με έμφαση στις θέσεις υψηλής ευθύνης (flag to post). Και αυτό το θέμα αποτέλεσε αντικείμενο διαμάχης μεταξύ Ελλάδος και Τουρκίας επί σειρά ετών.

⁹⁰⁹ Σύμφωνα με την Πηγή 40, η ύπαρξη και λειτουργία της γραμμής, ως απόρροια συζητήσεων και συμφωνιών στα πλαίσια των Μέτρων Οικοδόμησης Εμπιστοσύνης (MOE), αποσκοπούσε στη συνεχή επικοινωνία μεταξύ των Εθνικών Στρατηγείων προς αποφυγή ατυχημάτων χωρίς αυτό να σημαίνει ότι τα τουρκικά α/φ που θα εισέρχονταν στο FIR Αθηνών χωρίς σχέδιο πτήσεως, δεν θα αναγνωρίζονταν/αναχαιτίζονταν, σύμφωνα με τις πάγιες εθνικές θέσεις της Ελλάδος.

⁹¹⁰ Ητοι των περιοχών AORs και AOIs βάσει του Manual 80-7.

⁹¹¹ Όπως η δημιουργία ACCS data base.

⁹¹² Πηγή 50δ.

⁹¹³ Σύμφωνα με την Πηγή 50ε, η δήλωση τούρκου εκπροσώπου περί δήθεν αποστρατικοποίησης νήσων Αν. Αιγαίου προκάλεσε αντιδήλωση της ελληνικής πλευράς, περί *«αυθαίρετων υποθέσεων και αβάσιμων ισχυρισμών (που) θα δημιουργούσε σοβαρά κενά στο σχεδιασμό και τη διεξαγωγή των στρατιωτικών δραστηριοτήτων του Οργανισμού και θα υπονόμειε σοβαρά και θα μείωνε την*

6.5 Η αντιπαράθεση για τα Κέντρα Συνδυασμένων Αεροπορικών Επιχειρήσεων

Παράλληλα, στο πλαίσιο εκσυγχρονισμού του Αεροπορικού Συστήματος Διοίκησης και Ελέγχου του NATO υπήρξε από το 1994 ο νεοτερισμός ίδρυσης Κέντρων Συνδυασμένων Αεροπορικών Επιχειρήσεων,⁹¹⁴ που θα υποστήριζαν τις επιχειρήσεις στο Νότο και στο Βορρά. Η Ελλάδα, θα ελάμβανε ένα Κέντρο Αεροπορικών Επιχειρήσεων (7^ο) στη Λάρισα,⁹¹⁵ το οποίο θα υπαγόταν στη Διοίκηση Αεροπορικών Δυνάμεων Νοτίου Ευρώπης στη Νάπολη (Ιταλία).⁹¹⁶ Τόσο το υπό-περιφερειακή Διοίκηση Χερσαίων Δυνάμεων όσο και το 7^ο Κέντρο Συνδυασμένων Αεροπορικών Επιχειρήσεων, δεν θα είχαν περιοχές ευθύνης.⁹¹⁷ Η συνολική ευθύνη θα

αποτελεσματικότητά του...». Επίσης προκλήθηκαν συσκέψεις υψηλού επιπέδου μεταξύ ΥΠΕΞ, ΥΠΕΘΑ και ΥΠΑ που κατέληξαν σε σημαντικές αποφάσεις για το FIR ΑΘΗΝΩΝ, που δεν αναλύονται λόγω της εξαιρετικά υψηλής διαβάθμισής τους.

⁹¹⁴ Στο NATO αναφέρονται ως Combine Air Operation Centres –CAOCs.

⁹¹⁵ Οι βασικοί (χρονικά) σταθμοί εξέλιξης του Συστήματος Αεράμυνας της Ελλάδος γνωστού ως Σύστημα Αεροπορικού Ελέγχου (ΣΑΕ) είναι: α/ το 1953 πραγματοποιείται η εγκατάσταση των πρώτων μονάδων RADAR {Διδυμότειχο, Χορτιάτης, Βίτσι, Πήλιο, Πάρνηθα, Ζήρος και Κέρκυρας (μετέπειτα Λευκάδας-1966)}, β/ το 1973-1974 λειτουργεί το νατοϊκό σύστημα (NATO Air Defence Ground Environment-NADGE) με κεντρικό σταθμό Διοίκησης και Ελέγχου το Αεροπορικό Κέντρο Επιχειρήσεων (ΑΚΕ) Λάρισας, γ/ το 1980 ενεργοποιείται το Εθνικό σύστημα (Hellenic Air Defence Ground Environment-HADGE) για αντιμετώπιση της εξ ανατολών απειλής με δυο Αεροπορικά Κέντρα Επιχειρήσεων Περιοχής (ΑΚΕΠ) σε Λάρισα και Ριτσώνα και ένα Εθνικό (ΕΚΑΕ) στη Λάρισα, δ/ το 1985, εκσυγχρονίζεται το νατοϊκό σύστημα (σε NATO Airborne Early Warning Ground Integration System -NAEGIS), ε/ το 1990 γίνεται σταδιακή αντικατάσταση της παλαιάς τεχνολογίας RADAR από το NATO (Ισμαρος, Βίτσι, Πάρνηθα, Ζήρος, Μύκονος και Μουστάκο) με σύγχρονα 3D και παράλληλη εγκατάσταση συστημάτων ενοποίησης της αεροπορικής εικόνας. Σε εθνικά πλαίσια το 2002 καταργήθηκαν τα ΑΚΕΠ, αναβαθμίστηκαν και μετονομάστηκαν άλλες Μονάδες του ΣΑΕ ενώ στα τέλη του 2008 ενσωματώθηκαν επιχειρησιακά τέσσερα (4) Συστήματα Αερομεταφερόμενου Συστήματος Έγκαιρης Προειδοποίησης και Ελέγχου(ΑΣΕΠΕ).

⁹¹⁶ Τα Νέα, (1999).

⁹¹⁷ Σύμφωνα με, Βαρβιτσιώτης Ι., ‘Γνώμες : Η αλήθεια για τα νατοϊκά στρατηγεία’ Το ΒΗΜΑ, 24-11-2008, «Με τη νέα αναδιοργάνωση της Δομή Διοίκησης «οι αεροναυτικές επιχειρησιακές αρμοδιότητες μεταφέρθηκαν στο νατοϊκό στρατηγείο στη Νάπολη της Ιταλίας (στο AFSOUTH), ο Αμερικανός Διοικητής του οποίου θα καθόριζε κατά περίπτωση περιοχή ευθύνης για τα CAOCs της Ελλάδας και της Τουρκίας, ενώ για όλες τις υπόλοιπες χώρες (Ιταλία, Πορτογαλία, Ισπανία) καθόρισε αμέσως τα αντίστοιχα FIR».

ανήκε κατευθείαν στο Στρατηγείο της Νάπολης, το οποίο θα ανέθετε κατά περίπτωση επιχειρησιακές αρμοδιότητες σε υποδεέστερους Διοικητές.⁹¹⁸

Το Αεροπορικό Σύστημα Διοίκησης και Ελέγχου αποτελούσε από το 1994 μέρος της (προσωρινής) Δομής Διοίκησης, δηλαδή του ελέγχου κυρίως του αεροπορικού πολέμου σε όλα τα επίπεδα, στα πλαίσια του ΝΑΤΟ.⁹¹⁹ Φιλοδοξούσε να αντικαταστήσει τα παλαιά συστήματα Διοίκησης και Ελέγχου των αεροπορικών επιχειρήσεων του ΝΑΤΟ,⁹²⁰ τόσο σε περίοδο ειρήνης όσο και σε περίοδο έντασης.⁹²¹

Την απόφαση του Συμβουλίου το 1994, που αφορούσε στη σχεδίαση, ανάπτυξη και υλοποίηση του Αεροπορικού Συστήματος Διοίκησης και Ελέγχου,⁹²² ακολούθησε η υπογραφή σύμβασης το 1999,⁹²³ με αντικείμενο την υλοποίηση της «*φάσης επικύρωσης*». Η χρηματοδότηση του προγράμματος για τη δημιουργία Κέντρων Συνδυασμένων Αεροπορικών Επιχειρήσεων θα ήταν νατοϊκή μέσω του Προγράμματος Επενδύσεων για την Ασφάλεια του ΝΑΤΟ, ενώ η χρηματοδότηση των απλών Κέντρων Αεροπορικών Επιχειρήσεων⁹²⁴ θα ήταν 15% νατοϊκή και 25% εθνική. Απόφαση που ελήφθη από το Ανώτερο Συμβούλιο Πόρων του ΝΑΤΟ το 2004.

Τα Κέντρα Συνδυασμένων Αεροπορικών Επιχειρήσεων δεν αποτελούσαν μέρος της Δομής Διοίκησης του ΝΑΤΟ.⁹²⁵ Μέχρι την πλήρη ανάπτυξή του Αεροπορικού Συστήματος Διοίκησης και Ελέγχου,⁹²⁶ προβλεπόταν να λειτουργούν προσωρινά με πολυεθνική στελέχωση και χρηματοδότηση από τις συμμετέχουσες σε

⁹¹⁸ Βλ. χ.υ, *''ΠΟΛΙΤΙΚΗ: Προσαρμογή στο επιθετικό δόγμα του ΝΑΤΟ'' Ριζοσπάστης*, 19-3-1997 .

⁹¹⁹ Πηγή 4, *«Το Σύστημα Αεροπορικής Διοίκησης και Ελέγχου (Air Command and Control System-ACCS) σχεδιάστηκε για να αντικαταστήσει όλα τα υπάρχοντα συστήματα μέχρι επιπέδου Κέντρου Συνδυασμένων Αεροπορικών Επιχειρήσεων (CAOC). Σκοπός του είναι να αποτελέσει ένα ενιαίο σύγχρονο και αυτοματοποιημένο μέσον για την υποστήριξη ολοκλήρου του φάσματος των αεροπορικών επιχειρήσεων και να εξασφαλίσει τη διαλειτουργικότητα με τις δυνάμεις του Στρατού Ξηράς και του Πολεμικού Ναυτικού».*

⁹²⁰ Βλ. NATO Air Defence Ground Environment-NADGE.

⁹²¹ Πηγή 4.

⁹²² Σύμφωνα με Πηγή 4, *«Στις 6-5-2005 εγκρίθηκε από το Συμβούλιο το πακέτο υποδομής CP5A0109) το οποίο αντικαθιστά το CP5A0009 και περιλαμβάνει την υλοποίηση του CARS Λάρισας (Νατοϊκή χρηματοδότηση του CAOC και συγχρηματοδότηση του ARS, 25% εθνική και 75% Νατοϊκή)»*

⁹²³ Πηγή 91.

⁹²⁴ Στο ΝΑΤΟ αναφέρονται ως Air Control Centres-ARS

⁹²⁵ Πηγή 2.

⁹²⁶ Που προβλεπόταν να γίνει το 2009 μετά από πολλές καθυστερήσεις υλοποίησής του.

αυτά χώρες. Η θέση του Διοικητή στελεχωνόταν από αξιωματικό της φιλοξενούσας χώρας. Για το Κέντρο Συνδυασμένων Αεροπορικών Επιχειρήσεων Λάρισας είχε θεσμοθετηθεί τη θέση αυτή να καλύπτει ο Αρχηγός της Τακτικής Αεροπορίας (Α/ΤΑ).

Με τη κατάργηση των ορίων επιχειρησιακής ευθύνης για τις (υπο)περιοχικές Διοικήσεις,⁹²⁷ τόσο σε θάλασσα όσο και στον αέρα, αλλά και τη μη υιοθέτηση της πάγιας ελληνικής θέσης, ότι τα όρια ευθύνης πρέπει να ταυτίζονται με τα εθνικά όρια των κ-μ, η ελληνοτουρκική διαμάχη, θα μεταφερόταν, στις αεροπορικές περιοχές ελέγχου και επιχειρήσεων των Κέντρων Συνδυασμένων Αεροπορικών Επιχειρήσεων.

Η κατάσταση αυτή επιδεινώθηκε αργότερα (2003) με τη μεταφορά του Αεροπορικού Στρατηγείου από τη Νάπολη στη Σμύρνη, που έφερνε την Τουρκία, για πρώτη φορά από το 1952, να αναλαμβάνει το μοναδικό σε ολόκληρη τη Νότια Πτέρυγα Αεροπορικό Στρατηγείο,⁹²⁸ με αρμοδιότητες Επιχειρησιακού Ελέγχου του εναέριου χώρου του Αιγαίου, συμπεριλαμβανομένου και του FIR Αθηνών.⁹²⁹ Στην Ελλάδα παρέμεινε μόνο το 7^ο Κέντρο Συνδυασμένων Αεροπορικών Επιχειρήσεων σημαντικά μικρότερης σημασίας του Αεροπορικού Στρατηγείου Σμύρνης, μέχρι και την οριστική κατάργησή του αργότερα (2010).

Η Ελλάδα, βέβαια, θεωρούσε σημαντική τη διατήρηση του 7^{ου} Κέντρου Συνδυασμένων Αεροπορικών Επιχειρήσεων για δικούς της λόγους.

Με την κατάργηση των περιοχών ευθύνης και, χωρίς να λαμβάνεται υπόψη στο νέο οργανωτικό σχήμα της Συμμαχίας η πολιτική πραγματικότητα της περιοχής, ο Διοικητής Αεροπορικών Δυνάμεων Νοτίου Ευρώπης θα ήταν υπεύθυνος να αναθέτει τομείς επιχειρησιακής δράσης στους επιμέρους Διοικητές, αναλόγως επιχειρησιακών απαιτήσεων *«..λαμβανομένων υπόψη των ενδιαφερόντων ασφάλειας των κ-μ με τα οποία θα συντονίζει τις διάφορες δραστηριότητες»*.⁹³⁰

⁹²⁷ Στο ΝΑΤΟ αναφέρεται Joint Sub-Regional Command –JSRC.

⁹²⁸ Στο ΝΑΤΟ αναφέρεται ως CC Air IZMIR.

⁹²⁹ Σύμφωνα με Βαρβιτσιώτης .Ι., *Γνώμες : Η αλήθεια για τα νατοϊκά στρατηγεία* Το ΒΗΜΑ, 24-11-2008, *«Ακόμη η Ελλάδα 'έχασε' το χερσαίο υποστρατηγείο του Τυρνάβου. Και έτσι είναι η μόνη χώρα που έμεινε χωρίς κανένα στρατηγείο»*.

⁹³⁰ Σύμφωνα με Συρίγος Α., *Ελληνοτουρκικές Σχέσεις, Μέρος Δ: Η Ένοπλη Ειρήνη:1974-2014*, σ.505 *«η νομική ισχύς του ανακοινωθέντος ήταν περιορισμένη» και δεν θα μπορούσε «να έχει ουσιαστική αξία ενώπιον διεθνούς δικαιοδοτικού οργάνου»*, βλ και ό.π., Το ΒΗΜΑ, (2008) αλλά και Κουρής. Ν., *«Η νέα δομή του ΝΑΤΟ και το Αιγαίο»*, Τα Νέα, 21-8-1999 , *«Η πρόβλεψη, περί "ενδιαφερόντων ασφάλειας" , παραπέμπει στο άρθρο 4 του κοινού ανακοινωθέντος Σημίτη – Ντεμιρέλ στις 8 Ιουλίου 1997, στο*

Η απόφαση αυτή οδηγούσε σε καθεστώς “επιχειρησιακής συνδιαχείρισης” στο Αιγαίο, αφού έδινε στο Διοικητή Αεροπορικών Δυνάμεων Νοτίου Ευρώπης την αρμοδιότητα να καθορίζει όρια ευθύνης κατά το δοκούν και, με την πολιτική των “ίσων αποστάσεων” (του ΝΑΤΟ), να εκχωρεί, κατά διαστήματα και για διάφορους λόγους, μέρος του εθνικού χώρου στο Αιγαίο στην αμυντική αρμοδιότητα της Τουρκικής Πολεμικής Αεροπορίας. Η εν λόγω Δομή Διοίκησης όμως, δεν υλοποιήθηκε μέχρι την ημερομηνία που συμφωνήθηκε η ριζική αναδιάρθρωση της στρατιωτικής δομής του ΝΑΤΟ.

Ποια όμως η σημασία των Κέντρων Συνδυασμένων Αεροπορικών Επιχειρήσεων στη Δομή Διοίκησης της Συμμαχίας και γιατί αποτέλεσαν πεδίο αντιπαράθεσης μεταξύ Ελλάδος-Τουρκίας;

Αν και το θέμα είναι εξαιρετικά τεχνικό αξίζει να αναφερθούν τα σημαντικότερα σημεία ώστε να κατανοηθεί η σημασία τους και οι λόγοι της εν λόγω διαμάχης.

Η άσκηση των διαδικασιών Αεράμυνας και η λειτουργίες της (αποκάλυψη, διευκρίνιση) είναι απόρροια της εθνικής κυριαρχίας κάθε κράτους. Θεμελιώδης αρχή, για την πλήρη και αποτελεσματική εκτέλεση της εναέριας αστυνόμευσης,⁹³¹ αποτελεί ο συντονισμός και η συνεργασία με τις εθνικές αρχές διαχείρισης της εναέριας κυκλοφορίας.⁹³² Για την Ελλάδα, η ανωτέρω άσκηση διαδικασιών Αεράμυνας καθορίζεται στο εκάστοτε ισχύον θεσμικό – νομοθετικό πλαίσιο.⁹³³

περιθώριο της Συνόδου Κορυφής του ΝΑΤΟ στην Μαδρίτη, με το οποίο ουσιαστικά αποδεχτήκαμε ότι η Τουρκία έχει ζωντικά συμφέροντα και ενδιαφέροντα στο Αιγαίο, τα οποία έχουν μεγάλη σημασία για την ασφάλεια και την εθνική της κυριαρχία».

⁹³¹ Σύμφωνα με έγγραφο CM(2009)00111(REV2), (2009), «Η Αεροπορική Αστυνόμευση του ΝΑΤΟ (Air Policing) είναι μια ειρηνευτική αποστολή που περιλαμβάνει τη χρήση του Συστήματος Παρακολούθησης και Ελέγχου, της Αεροπορικής Διοίκησης και Ελέγχου) και των κατάλληλων μέσων της εναέριας άμυνας, συμπεριλαμβανομένων αεροσκαφών αναχίτισης, με σκοπό τη διατήρηση της ακεραιότητας του εναέριου χώρου του ΝΑΤΟ μέρους του εναέριου χώρου της Συμμαχίας.

⁹³² Ο.π.,παρ. 3.

⁹³³ Στο ν.2292/1995 μετά την τροποποίηση και συμπλήρωση με τους ν 2641/1998, ν.2913/2001, ν.2919/2001 και ν.2984/2002 αλλά και το Διακλαδικό Δόγμα Αεράμυνας του Ιαν 2008, το Δόγμα Διακλαδικής διοίκησης και Ελέγχου των ΕΔ σε ειρήνη/Κρίση και Πόλεμο του ΓΕΕΘΑ/2003 καθώς και άλλα θεσμικά κείμενα και διαταγές της Ηγεσίας των ΕΔ όπως η Απόφαση ΣΑΜ αριθμ.1 της 9^{ης} Συνεδρίασης του ΣΑΜ της 29/Νοε/2002 και με το με Αριθμό Πρωτ. 252022/Σ.10/08-03-2006/ΓΕΕΘΑ/ΓΡ.ΣΑΓΕ έγγραφο.

Στο πλαίσιο της ένταξης κάθε χώρας στην Ενοποιημένη Αεράμυνα του ΝΑΤΟ⁹³⁴ και συμμετοχής της σε αυτή, η αρμοδιότητα για την προστασία του ευρωπαϊκού εναέριου χώρου του ΝΑΤΟ, έχει εκχωρηθεί στον SACEUR.⁹³⁵ Για το λόγο αυτό, τα κ-μ εκχωρούν στο SACEUR δυνάμεις⁹³⁶ υπό καθεστώς Επιχειρησιακής Διοίκησης.⁹³⁷ Παράλληλα η υπεράσπιση του Εθνικού Εναέριου Χώρου (ΕΕΧ) κάθε κ-μ, αποτελεί αναφαίρετο δικαίωμα βάσει των κανόνων της αυτοάμυνας.⁹³⁸ Ταυτόχρονα, η διαδικασία διευκρίνησης ιχνών, ως βασική λειτουργία της Αεράμυνας, περιλαμβάνεται στις αρμοδιότητες του Κέντρου Συνδυασμένων Αεροπορικών Επιχειρήσεων.

Η αρμοδιότητα χαρακτηρισμού ενός αεροπορικού ίχνους ως εχθρικό⁹³⁹ και η εμπλοκή⁹⁴⁰ για κατάρριψή του (εφόσον αποφασιστεί),⁹⁴¹ εκτός των ιχνών πολιτικών

⁹³⁴ NATINADS και MC-54/ 1/2nd Rev (2002), διορθ. 5, μ.2 Π , παρ.6, σ.6.: *η ουσία της ολοκλήρωσης είναι η ανάθεση από τα έθνη στο SACEUR σε ειρήνη και πόλεμο της ευθύνης, των απαραίτητων δυνάμεων και της αρμοδιότητας να υπερασπίζεται τα έθνη του ΝΑΤΟ στην Ευρώπη από αεροπορική επίθεση*

⁹³⁵ Έγγραφο MC 53/3 (2004), παρ. 1α, σ.2, και MC 53/3 (2004), παρ. 7, σ.5.

⁹³⁶ Σύμφωνα με AAP-6 ΝΑΤΟ, (2003), « *Οι δυνάμεις / διοικήσεις που τα έθνη έχουν τοποθετήσει υπό την επιχειρησιακή διοίκηση ή τον επιχειρησιακό έλεγχο ενός διοικητή του ΝΑΤΟ*»

⁹³⁷ Ό.π., Στο ΝΑΤΟ η Επιχειρησιακή Διοίκηση αναφέρεται ως OPCOM : « *Η αρμοδιότητα που έχει δοθεί σε διοικητή να αναθέτει αποστολές ή καθήκοντα σε υποτακτικούς(υποδεέστερους) διοικητές, να αναπτύσσει μονάδες, να ανακατανέμει δυνάμεις και να διατηρεί ή να μεταβιβάζει επιχειρησιακό ή / και τακτικό έλεγχο, όπως κρίνει απαραίτητο*».

⁹³⁸ Καταστατικός Χάρτης Ηνωμένων Εθνών, Άρθρο 51, το οποίο επιβεβαιώνεται και από τα άρθρα 3 και 7 της Συνθήκης της Ουάσιγκτον (χάρτης του ΝΑΤΟ).

⁹³⁹ AAP-6 ΝΑΤΟ, (2003), Στο ΝΑΤΟ το εχθρικό αναφέρεται ως HOSTILE «*HOSTILE: Στην αναγνώριση, η περιγραφή που δίδεται σε ένα κομμάτι, αντικείμενο ή οντότητα η συμπεριφορά του οποίου υποδηλώνει ότι αποτελεί απειλή για φιλικές δυνάμεις. Η ονομασία ως εχθρική δεν συνεπάγεται απαραίτητα την κατάρριψη*».

⁹⁴⁰ Εμπλοκή. Στο ΝΑΤΟ αναφέρεται ως Engagement: «*Στο πλαίσιο των κανόνων εμπλοκής, οι ενέργειες που αναλαμβάνονται εναντίον μιας εχθρικής δύναμης με σκοπό την αποτροπή, τη βλάβη ή την εξουδετέρωση της*», και AAP(6), 29-5-2002: «*Στο πλαίσιο των κανόνων εμπλοκής, οι ενέργειες που λαμβάνονται εναντίον μιας εχθρικής δύναμης με πρόθεση να καταστραφεί*».

⁹⁴¹ Σύμφωνα με την MC 362/1, (2003), κατά την ειρηνική περίοδο και πριν την έναρξη ένοπλης σύρραξης, οι Κανόνες Εμπλοκής, οι οποίοι δεν είναι εκχωρημένοι αλλά απαιτούν απόφαση Συμβουλίου βάσει του MC362/1 , μ.1, παρ. 2, σ.2, 30-6-2013, αποτελούν τη μόνη εξουσιοδότηση προς τις δυνάμεις του ΝΑΤΟ για χρήση όπλων.

αεροσκαφών,⁹⁴² έχει εκχωρηθεί από τα κ-μ, στο Διοικητή του Κέντρου Συνδυασμένων Αεροπορικών Επιχειρήσεων ή σε ορισμένο αντικαταστάτη του.⁹⁴³ Στις αρμοδιότητες περιλαμβάνεται και η ανάθεση περιοχών ευθύνης παραγωγής αεροπορικών ιχνών,⁹⁴⁴ σε υποδεέστερα κλιμάκια. Το άθροισμα των εν λόγω περιοχών, συνθέτουν την περιοχή παραγωγής «διευκρινισμένης αεροπορικής εικόνας».⁹⁴⁵

Η παραγωγή διευκρινισμένης εικόνας ανατίθεται στα Κέντρα Συνδυασμένων Αεροπορικών Επιχειρήσεων από τον Περιοχικό Αεροπορικό Διοικητή,⁹⁴⁶ λαμβάνοντας υπόψη συγκεκριμένους αλλά όχι περιοριστικούς παράγοντες, που περιγράφονται στο σχέδιο SDP10901D. Δυο από τους εν λόγω παράγοντες, είναι η αρχιτεκτονική των επικοινωνιών και η επιθυμητή αλλά και επιχειρησιακά επιβεβλημένη συνεργασία με τις υπηρεσίες ελέγχου πολιτικής αεροπορίας.⁹⁴⁷ Συνεπώς και με δεδομένο ότι οι εκάστοτε πολιτικές υπηρεσίες εναέριας κυκλοφορίας παρέχουν ολοκληρωμένο φάσμα πληροφοριών εναερίου κυκλοφορίας προς τις αντίστοιχες στρατιωτικές αρχές στις οικίες περιοχές FIRs, καθίσταται σαφές ότι υπάρχει αιτιώδης σχέση λειτουργικής συνάφειας μεταξύ περιοχών παραγωγής αεροπορικών ιχνών και FIR.

Απόρροια των ανωτέρω δυνατοτήτων, ήταν οι περιοχές παραγωγής αεροπορικών ιχνών των τουρκικών RADAR να εκτείνονται προς τα δυτικά, εντός της περιοχής του Αιγαίου και δυτικότερα της όριο- γραμμής του FIR Αθηνών. Αντίστοιχα

⁹⁴² Όπου μεταπίπτουμε σε «Renegade Concept» και βάσει απόφασης ΚΥΣΕΑ την ευθύνη απόφασης κατάρριψης έχει ΜΟΝΟ ο Π/Θ της χώρας και εν απουσία του ο ΥΕΘΑ.

⁹⁴³ Σύμφωνα με έγγραφο MC14/1/2nd Rev (2002)/ Cor .5, μ.4, παρ. 25, σ.12-13, «ο Περιφερειακός Αεροπορικός Διοικητής / Διοικητής Αεράμυνας, Διοικητής Κέντρου Συνδυασμένων Αεροπορικών Επιχειρήσεων ή εκπρόσωπός του, ήταν εξουσιοδοτημένος να διατάζει την παρακολούθηση, την οπτική αναγνώριση και την επέμβαση και να δηλώσουν ότι ένα αεροσκάφος είναι εχθρικό και να διατάξουν τη δέσμευσή του (engagement) ήτοι να ενεργήσουν εναντίον ενός α/φ ή εχθρικής δύναμης με σκοπό την αποτροπή, τη βλάβη ή την εξουδετέρωση της».

⁹⁴⁴ Στο NATO Αναφέρονται ως Track Production Areas (TPAs) και σύμφωνα με την AAP-6 NATO, (2003), TPA είναι «Μια περιοχή στην οποία τα αεροπορικά ίχνη παράγονται από έναν σταθμό ραντάρ».

⁹⁴⁵ Στο NATO αναφέρεται ως Recognized Air Picture (RAP) Production Area –RPA. Στο SDP 10901D, (2007), παρ.3(b)2, σ. Η-4-2, Τα CAOCs έχουν τη γενική ευθύνη για τον προσδιορισμό όλων των κινήσεων στο πλαίσιο της εκχωρημένης σε αυτούς RPAs.

⁹⁴⁶ Διοικητής Υπεύθυνος Περιοχής για τη Λειτουργία της Αεράμυνας Commander of Area of Functional Responsibility for Air Defence –COM AOFR AD.

⁹⁴⁷ Σχέδιο SDP 10901D, (2007), Παρ. Η, παρ. 3.α.(2), σ.Η-1.

οι περιοχές παραγωγής αεροπορικών ιχνών των ελληνικών RADAR εκτεινόταν ανατολικά πέραν του FIR Αθηνών.⁹⁴⁸

Εξάγεται λοιπόν το συμπέρασμα ότι οι περιοχές παραγωγής αεροπορικών ιχνών δεν μπορούν να θεωρηθούν ότι ταυτίζονται άμεσα με την περιοχή άσκησης κυριαρχικών δικαιωμάτων από μόνες τους (*‘per se’*). Εντούτοις, είναι φανερό ότι, λόγω του συνόλου των λειτουργιών Αεράμυνας που ασκούνται από τον αεροπορικό επιχειρησιακό Διοικητή εντός αυτών, η οριοθέτησή τους άπτεται έμμεσα, σαφώς και ουσιαστικά, της άσκησης των κυριαρχικών δικαιωμάτων ενός κράτους. Αφενός εντός της επικράτειάς του και, αφετέρου, εντός των άλλων περιοχών, όπου το Κέντρο Συνδυασμένων Αεροπορικών Επιχειρήσεων ασκεί αποκλειστικές αρμοδιότητες (ήτοι στο FIR).

Ιστορικά, το 1996 το Αεροπορικό Στρατηγείο Νοτίου Ευρώπης σε υλοποίηση της τότε επιχειρησιακής απαίτησής του Ανώτατου Αρχηγείου Συμμαχικών Δυνάμεων Ευρώπης,⁹⁴⁹ εκπόνησε επιχειρησιακή διαδικασία,⁹⁵⁰ που καθόριζε ενέργειες για τη διαβίβαση ιχνών από τα υφιστάμενα την περίοδο εκείνη Επιχειρησιακά Κέντρα. Ήτοι της Λάρισας και του Εσκιχεσίρ (Τουρκία) προς το Αεροπορικό Στρατηγείο Νοτίου Ευρώπης, με σκοπό τη διερεύνηση αεροπορικών συμβάντων στην ευρύτερη περιοχή του Αιγαίου. Στα δυο Κέντρα ανατέθηκαν περιοχές επιχειρησιακού ενδιαφέροντος, οι οποίες όμως ήταν οι περισσότερες επικαλυπτόμενες και εκτεινόταν δυτικά μέχρι τον 22° και ανατολικά μέχρι τον 32° μεσημβρινό. Η διαβιβαζόμενη «αεροπορική εικόνα» από κάθε Επιχειρησιακό Κέντρο ήταν, αφενός ανεξάρτητη η μια της άλλης και, αφετέρου, δεν υπήρχε συσχετισμός των δυο.

Μετά την κατάργηση του Εσκιχεσίρ (5^ο Αεροπορικό Στρατηγείο) και τη δημιουργία του 6^{ου} Κέντρου Συνδυασμένων Αεροπορικών Επιχειρήσεων δημιουργήθηκε η απαίτηση θέσπισης διαδικασίας και καθορισμού περιοχών επιχειρησιακού ενδιαφέροντος στα υπαγόμενα σε αυτό RADAR. Προϋπόθεση

⁹⁴⁸ Στο πλαίσιο NATO, ο εναέριος χώρος της Κύπρου (χώρας μη μέλους του NATO) καλυπτόταν από τα τουρκικά RADAR και η εικόνα διαβιβαζόταν προς το 6^ο Κέντρο Συνδυασμένων Αεροπορικών Επιχειρήσεων, ενώ η διευκρινισμένη αεροπορική εικόνα που διαβιβαζόταν από τα ελληνικά RADAR στο 7^ο Κέντρο Συνδυασμένων Αεροπορικών Επιχειρήσεων (Λάρισα) δεν συμπεριλαμβάνονταν στη διευκρινισμένη αεροπορική εικόνα του NATO.

⁹⁴⁹ Πηγή 86.

⁹⁵⁰ AIRSOUTH SOP: 1250.1.18/ASAOPTC/98, 19-8-1998.

ύπαρξης των εν λόγω περιοχών επιχειρησιακού ενδιαφέροντος ήταν η ύπαρξη περιοχών παραγωγής αεροπορικών ιχνών. Στο περιοχικό επιχειρησιακό σχέδιο του Αεροπορικού Στρατηγείου Σμύρνης SDP 10901D με την ονομασία “Αποφασιστικός Κηδεμόνας” που τέθηκε σε ισχύ το Σεπ του 2009,⁹⁵¹ υπήρχε μόνο μια αναφορά για τον τρόπο προσδιορισμού των περιοχών παραγωγής αεροπορικών ιχνών. Αυτή όμως έδινε τη δυνατότητα να καθοριστεί η μέση γραμμή της αλληλο-κάλυψης αυτών, ως διαχωριστική γραμμή μεταξύ περιοχών παραγωγής αεροπορικών ιχνών RADAR γειτονικών χωρών.⁹⁵²

Με την κατάργηση του 6^{ου} Κέντρου Συνδυασμένων Αεροπορικών Επιχειρήσεων υπήρξε η πρόβλεψη η διευκρινισμένη αεροπορική εικόνα των RADAR της Τουρκίας (και συνεπώς και η εικόνα της Κύπρου) να δρομολογηθεί προς το 7^ο Κέντρο Συνδυασμένων Αεροπορικών Επιχειρήσεων Λάρισας. Συνεπώς, βάσει της αρχής μη επικαλυπτόμενων περιοχών παραγωγής αεροπορικών ιχνών, υπήρξε και η απαίτηση εκχώρησης νέων μη επικαλυπτόμενων περιοχών στα RADAR Ελλάδος και Τουρκίας.

Το 2009, μετά από τη σύμφωνη γνώμη των κ-μ του NATO, εκδόθηκε η «Πολιτική Αεροπορικής Αστυνόμευσης του NATO» που εμπεριέχεται στο Εγχειρίδιο «Πολιτικής Αεράμυνας του NATO».⁹⁵³ Βάσει αυτού: α/ η Αστυνόμευση⁹⁵⁴ είναι αποστολή ειρηνικής περιόδου που αποσκοπεί στη διατήρηση της ακεραιότητας του εναέριου χώρου του NATO ως τμήμα του εναέριου χώρου της Συμμαχίας, β/ διευκρινίζεται ότι η ακεραιότητα του EX αποτελεί συλλογικό αμυντικό στόχο της Συμμαχίας που υλοποιείται μέσω του Ενοποιημένου Συστήματος Αεράμυνας του NATO,⁹⁵⁵ και γ/ παρέχεται επεξήγηση του όρου διατήρηση της ακεραιότητας βάσει της οποίας απαιτούνται ενέργειες από πλευράς NATO ενάντια σε όλες τις παραβιάσεις

⁹⁵¹ SUPLAN 45600D CC-AIR Izmir Integrated Air Defence System (IADS-I) Decisive Guardian

⁹⁵² Έγγραφο CC-AIR Izmir, (2009), σ. Η-1-2.

⁹⁵³ Έγγραφο CM(2009)00111 Rev 2 .

⁹⁵⁴ Ο.π., Παράρτημα 1, μ.1, παρ. 4.

⁹⁵⁵ Ο.π., παρ.1.2, σ. 1-10, «Τα συμμαχικά έθνη συμφώνησαν, με την επιφύλαξη των εθνικών επιφυλάξεων *national caveats*, ότι η διαφύλαξη της ακεραιότητας του τμήματος του εναέριου χώρου του NATO (NATO Airspace) μέρους του εναέριου χώρου της Συμμαχίας (Alliance Airspace) αποτελεί θέμα συλλογικής άμυνας που θα αναλάβει η Ενοποιημένη Αεράμυνα του NATO. Κατά συνέπεια, κάθε επανεξέταση της Πολιτικής Αστυνόμευσης του NATO πρέπει να κατανοήσει αυτήν τη συλλογική αμυντική διάσταση».

και παραβάσεις, εφαρμόζοντας συμφωνημένες διαδικασίες⁹⁵⁶ εναέριας Αστυνόμευσης.⁹⁵⁷ Αυτές οι διαδικασίες εφαρμόζονται σε ειρηνική περίοδο ή περίοδο κρίσης,⁹⁵⁸ μέχρι την έγκριση από τα κ-μ νέων διαδικασιών και/ή μέχρι την εφαρμογή των Κανόνων Εμπλοκής του ΝΑΤΟ.⁹⁵⁹

Συμπερασματικά, οι συμφωνημένες διαδικασίες εναέριας αστυνόμευσης μπορούσαν να εφαρμοστούν αυτεπάγγελτα από νατοϊκούς Διοικητές (μεταξύ των οποίων και οι Διοικητές των Κέντρων Συνδυασμένων Αεροπορικών Επιχειρήσεων ή αντικαταστάτες των),⁹⁶⁰ χωρίς την εξασφάλιση των εγκρίσεων που απαιτούσαν οι Κανόνες Εμπλοκής, μέχρι την ενεργοποίησή τους. Συνεπώς, υπήρχε αφενός η δυνατότητα να δοθεί διαταγή εμπλοκής για κατάρριψη,⁹⁶¹ αφετέρου, μετά την εφαρμογή/υιοθέτηση από το ΝΑΤΟ της «Πολιτικής Αεροπορικής Αστυνόμευσης»⁹⁶² και των διαδικασιών του νατοϊκού Σχεδίου Άμυνας «Ενεργός Φράχτης»,⁹⁶³ η αποδέσμευση συγκεκριμένων Κανόνων Εμπλοκής, που απαιτούσε απόφαση του Συμβουλίου, δεν αποτελούσε πλέον αναγκαία προϋπόθεση για τη χρήση όπλων από νατοϊκές δυνάμεις σε ειρηνική περίοδο.

Η κατάσταση αυτή όμως ερχόταν σε ευθεία αντιδιαστολή με τα ελληνικά εθνικά επιχειρησιακά σχέδια και τις εθνικές διαδικασίες. Σύμφωνα με αυτά, η εξουσιοδότηση για κατάρριψη, προϋπόθετε αποδέσμευση Εθνικού Κανόνα Εμπλοκής⁹⁶⁴ επιπέδου ΥΕΘΑ, βάσει της υφιστάμενης εγκεκριμένης διαδικασίας χειρισμού κρίσεων.

⁹⁵⁶ Στο ΝΑΤΟ αναφέρεται ως Peacetime Air Policing Procedures (PAPP).

⁹⁵⁷ Ο.π., παρ. 2.1, σ.1-8.

⁹⁵⁸ Περιλαμβάνονται στο εγκεκριμένο SHAPE Standing Defence Plan (SDP)10901D.

⁹⁵⁹ Σχέδιο SDP 10901D, (2007), Παράρτημα Ε, παρ. 4, σ. Ε-2.

⁹⁶⁰ Αναφορικά με την άσκηση των καθηκόντων Air Defence/Air Policing, ο αντικαταστάτης του COMCAOC ονομαζόταν Air Defence Commander- AADC).

⁹⁶¹ Σχέδιο SDP 10901D, (2007), Παράρτημα Ε, μ. 1, παρ. 3, σ. Ε-1-2.

⁹⁶² Στο ΝΑΤΟ αναφέρεται ως Air Policing Policy.

⁹⁶³ Σχέδιο SDP "Active Fence".

⁹⁶⁴ Οι ΕΚΕ αποτελούν πολύ υψηλής διαβάθμισης κωδικοποίηση και πέραν των αποδεσμευμένων από καιρού ειρήνης οι υπόλοιποι τυγχάνουν αποδέσμευσης αναλόγως σπουδαιότητας/επιπτώσεων από ιεραρχικά ανώτερα κλιμάκια έως του ΚΥΣΕΑ.

Συνεπώς, αποτελούσε θέμα εξαιρετικής εθνικής σημασίας τόσο η ύπαρξη Κέντρου Συνδυασμένων Αεροπορικών Επιχειρήσεων όσο η εθνικότητα του Διοικητή αλλά και του αντικαταστάτη του.⁹⁶⁵

Η ύπαρξη Κέντρου Συνδυασμένων Αεροπορικών Επιχειρήσεων στη Λάρισα ήταν σημαντική για την Ελλάδα (ακόμα και υπό καθεστώς εθνικής χρηματοδότησης και στελέχωσης).⁹⁶⁶ Ουσιαστικά οφέλη ήταν : α/ η ολοκλήρωση των υποδομών του Συστήματος Κέντρου Διοίκησης και Ελέγχου Αεροπορικών Επιχειρήσεων στο Κουτσόχερο της Λάρισας, β/ η άσκηση επιρροής λόγω του σημαντικού ρόλου που θα καλείτο να αναλάβει στη περιοχή των Βαλκανίων, γ/ η αναμενόμενη αναβάθμιση προκειμένου να ενσωματωθεί η ικανότητα αντιμετώπισης βαλλιστικών απειλών, δ/ η εμπλοκή στην επιχειρησιακή σχεδίαση και συμμετοχή στην εκτέλεση των επιχειρήσεων στην ευρύτερη περιοχή του Αιγαίου, και ε/ η εκπαίδευση προσωπικού στην εκτέλεση επιχειρήσεων σε σύγχρονο επιχειρησιακό περιβάλλον. Παράλληλα, οφέλη διαφαινόταν και για τη Συμμαχία. Ήτοι : α/ η αποφυγή οικονομικών συνεπειών από ενδεχόμενη τροποποίηση του συμβολαίου, με την εταιρεία διαχείρισης του Συστήματος Διοίκησης και Ελέγχου Αεροπορικών Επιχειρήσεων, β/ η εξασφάλιση εκπαιδευμένου προσωπικού σε περιπτώσεις μετακίνησης/δράσης των με δυνατότητα εκδίπλωσης κινητών Κέντρων Συνδυασμένων Αεροπορικών Επιχειρήσεων,⁹⁶⁷ εκτός της περιοχής ευθύνης του NATO και γ/ η μετακύλιση του επιχειρησιακού και λειτουργικού κόστους και του κόστους στελέχωσης στην Ελλάδα και σε όσες χώρες το στελέχωναν.

Παράλληλα όμως, εντοπιζόταν και μειονεκτήματα για την Ελλάδα σε εθνικό επίπεδο. Όπως: α/ η πιθανή εμπλοκή της παύσης λειτουργίας του Αεροπορικού Στρατηγείου Σμύρνης που αποτελούσε εθνικό στόχο, β/ η αδυναμία διατήρησης της υπάρχουσας περιοχής ευθύνης του 7^{ου} Κέντρου Συνδυασμένων Αεροπορικών Επιχειρήσεων, σε περίπτωση που γειτονικές Βαλκανικές χώρες δεν επεδείκνυαν σοβαρό ενδιαφέρον σύμπραξης, γ/ η αύξηση του κόστους στελέχωσης αλλά και

⁹⁶⁵ Η εθνικότητα του οποίου (αντικαταστάτη) σύμφωνα με το SUPLAN 45600D IADS-I του 2009 ηδύνατο να είναι οποιασδήποτε και να κατέχετε από ανώτερο Αξκό βαθμού Σμηνάρχου. Μέχρι την κατάργηση του 7^{ου} Κέντρου Συνδυασμένων Αεροπορικών Επιχειρήσεων (CAOC-7), τη θέση στελέχωναν Έλληνες Αξκοί ή Αξκοί άλλων εθνικοτήτων βαθμού Σμηνάρχου.

⁹⁶⁶ Πηγή 9.

⁹⁶⁷ Στο NATO αναφέρεται ως Deployable CAOC –DCAOC.

επιχειρησιακού και λειτουργικού κόστους διατήρησής του και δ/ ενδεχόμενες επιδιώξεις/αιτιάσεις της Τουρκίας για συμμετοχή της που δεν θα ήταν δυνατόν να γίνουν αποδεκτές από Ελλάδα αλλά θα ήταν και δύσκολο να αποκλειστούν.⁹⁶⁸

Τα παραπάνω πλεονεκτήματα αλλά και μειονεκτήματα οδηγούσαν την Ελλάδα στην επιμονή της για συνέχιση λειτουργίας του Κέντρου Συνδυασμένων Αεροπορικών Επιχειρήσεων, ως ενσωματωμένο στη Δομή Διοίκησης της Συμμαχίας. Προς τούτο επικαλείτο, την ύπαρξη των σύγχρονων αλλά στατικών εγκαταστάσεων του NATO στο Κουτσόχερο Λάρισας. Έδειχνε παράλληλα: α/ βούληση υποχώρησης μόνο σε περίπτωση μη ανάπτυξης Στρατηγείων στην Τουρκία και β/ πιθανότητα περαιτέρω υποχώρησης σε βάθος χρόνου με σκοπό τη συνέχιση υλοποίησης/ολοκλήρωσης του συμβολαίου για το Αεροπορικό Στρατηγείο Λάρισας, χωρίς να αποκλείεται και η πιθανότητα τήρησης καθολικής αρνητικής στάσης και χρήσης των υποδομών στο Κουτσόχερο για εθνικούς σκοπούς, ως Εθνικό Κέντρο Αεροπορικών Επιχειρήσεων (ΕΚΑΕ).

Βέβαια, η εκχώρηση αρμοδιοτήτων προς το NATO, ηδύνατο να αρθεί ή ακόμα και να περιοριστεί με τη κατάθεση σχετικής επεξηγηματικής δήλωσης ή ακόμα και με δήλωση Εθνικής Επιφύλαξης,⁹⁶⁹ με την πρώτη να φαίνεται ισχυρότερη της δεύτερης,⁹⁷⁰ σύμφωνα με τη διαδικασία που προβλέπεται τόσο στην Πολιτική Αεροπορικής Αστυνόμευσης του NATO,⁹⁷¹ όσο και στο σχέδιο SDP10901D.⁹⁷²

Τις εν λόγω Εθνικές Επιφυλάξεις έθεταν συνήθως οι χώρες που δεν διέθεταν στην επικράτειά τους Κέντρα Συνδυασμένων Αεροπορικών Επιχειρήσεων, καθορίζοντας έτσι το πλαίσιο, τις προϋποθέσεις αλλά και το βαθμό εκχώρησης

⁹⁶⁸ Όπως η στελέχωση της θέσεως του Διοικητή του Κέντρου Αεροπορικών Επιχειρήσεων, περιοχών ευθύνης στο Αιγαίο κλπ.

⁹⁶⁹ Στην MC54/1 (2nd Revise), μ. Α και Β.

⁹⁷⁰ Σχέδιο SDP 10901D, (2007), Παράρτημα. Ε, Σημ.:... «Όταν υπάρχει διαφωνία μεταξύ .. των συμφωνιών και των επιφυλάξεων, οι συμφωνίες υπερισχύουν. Αυτές οι συμφωνίες και επιφυλάξεις παρατίθενται στην MC 54/1 (2nd Rev. Annexes A and B)».

⁹⁷¹ Έγγραφο CM(2009)0111(REV2)AS1, (2009), Παράρτημα 1, μ. 1, παρ. 1.2: «Τα συμμαχικά έθνη συμφώνησαν, με την τοποθέτηση εθνικών επιφυλάξεων, ότι η διαφύλαξη της ακεραιότητας του τμήματος εναέριου χώρου του NATO (NATO Airspace) του εναέριου χώρου της Συμμαχίας (Alliance Airspace) είναι ένα θέμα συλλογικής άμυνας που πρέπει να αναλάβει η Ενοποιημένη (Ολοκληρωμένη) Αεράμυνα του NATO».

⁹⁷² Σχέδιο SDP 10901D, (2007), Παράρτημα Ε, παρ., Ε-2.

αρμοδιοτήτων, αναφορικά με την εξουσία εμπλοκής και κατάρριψης. Τόσο η Τουρκία όσο και η Ελλάδα μέχρι το 2013 δεν είχαν καταθέσει Εθνικές Επιφυλάξεις (στην MC54/1) και, συνεπώς, είχαν δεσμευτεί πλήρως στην εκχώρηση αρμοδιοτήτων του συνόλου των λειτουργιών Αεράμυνας στον SACEUR.

Με την αδυναμία ύπαρξης Διοικητού με εθνικό και παράλληλα νατοϊκό "καπέλο" στο Κέντρο Συνδυασμένων Αεροπορικών Επιχειρήσεων στη Λάρισα, αναδεικνύονταν ουσιαστικά στη πράξη, η σύγκρουση ή επικάλυψη αρμοδιοτήτων Αεράμυνας μεταξύ συμμαχικών και εθνικών Δομών Διοίκησης. Κάτι που επί χρόνια δεν υπήρχε. Ο νέος πλέον Διοικητής Κέντρου Συνδυασμένων Αεροπορικών Επιχειρήσεων, οποιασδήποτε εθνικότητας και εάν ήταν, θα έπρεπε να ασκεί τις αρμοδιότητες που του είχαν εκχωρηθεί βάσει νατοϊκών θεσμικών κειμένων και διαδικασιών, συμπεριλαμβανομένων και των εξουσιών διευκρίνησης αλλά και εμπλοκής για κατάρριψη εχθρικών στρατιωτικών αεροπορικών ιχνών με "σχετική ευκολία" έναντι των σε ισχύ εθνικών διαδικασιών.

Εξετάζοντας και αναλύοντας το θέμα των Κέντρων Συνδυασμένων Αεροπορικών Επιχειρήσεων από την ελληνική πλευρά, θα έπρεπε να επιδιωχθούν τα ακόλουθα:⁹⁷³

α/ Να εκτελείται από τα ελληνικά RADAR η λειτουργία της διευκρίνησης ως βασική λειτουργία της Αεράμυνας σε απόλυτη συνεργασία με τις Αρχές Διαχείρισης της Εναέριας Κυκλοφορίας καλύπτοντας όχι μόνο τον Εθνικό Εναέριο Χώρο (EEX) αλλά όλο το FIR Αθηνών.

β/ Να οριοθετηθούν οι περιοχές παραγωγής αεροπορικών ιχνών των ελληνικών RADAR, έτσι ώστε να καλύπτουν τον EEX και τουλάχιστον το FIR Αθηνών.

γ/ Να καταργηθεί κάθε υπάρχουσα ρύθμιση στα νατοϊκά θεσμικά κείμενα που προέβλεπε ή έδινε δικαίωμα ύπαρξης επικαλυπτόμενων περιοχών παραγωγής αεροπορικών ιχνών και κατ' επέκταση, έμμεσα ή άμεσα, δικαίωμα ή/και αρμοδιότητες σε τουρκικά RADAR εντός του FIR Αθηνών.

δ/ Να παρακαμφθεί ο περιορισμός των δώδεκα (12) σημείων που καθόριζε τις περιοχές παραγωγής αεροπορικών ιχνών. Συνάμα να διευκρινιστεί ότι οι αρμοδιότητες που διέπαν τις περιοχές παραγωγής αεροπορικών ιχνών εκτείνονταν μέχρι τα όρια των χερσαίων συνόρων και του FIR Αθηνών, όταν η όμορη χώρα είναι κ-μ του NATO.

⁹⁷³ Πηγή 7.

ε/ Να γίνεται μόνο από αρμοδίως εξουσιοδοτημένο εθνικό διοικητή η απόδοση εχθρικής ταυτότητας σε ίχνη.

στ/ Να αρθεί άμεσα η εξουσιοδότηση διαταγής εμπλοκής για κατάρριψη σε ειρηνική περίοδο, που έχει εκχωρηθεί στο Διοικητή του Κέντρων Συνδυασμένων Αεροπορικών Επιχειρήσεων ή αντικαταστάτη του και αυτή να αποτελεί αποκλειστικά εθνική υπόθεση.

ζ/ Να κατατεθεί επίσημη δήλωση στο NATO και να ενημερωθούν αρμοδίως οι αρχές του NATO για τα παραπάνω, συμπεριλαμβανομένης για τους σκοπούς αυτούς και της εξέτασης κατάθεσης εθνικής επιφύλαξης στην MC54/1.

Δεδομένης της αναθεώρησης της Δομής Διοίκησης του NATO, που αναμένονταν να εφαρμοστεί εντός του 2010 και της πρόθεσης της εκ περιτροπής ανάληψης Διοίκησης του Κέντρου Συνδυασμένων Αεροπορικών Επιχειρήσεων Λάρισας από Έλληνα και Τούρκο Διοικητή ανά διετία, χωρίς παράλληλη ενάσκηση και εθνικών καθηκόντων,⁹⁷⁴ οι Διοικητές των νέων Κέντρων Συνδυασμένων Αεροπορικών Επιχειρήσεων στη Νότια Περιοχή (Λάρισας και Πότζιο Ρενάτικο Ιταλίας) δεν είχαν αναλάβει διευρυμένες αρμοδιότητες. Ως εκ τούτου, δεν είχαν αρμοδιότητα καθορισμού περιοχών παραγωγής αεροπορικών ιχνών για τα RADAR του νότιου τομέα.⁹⁷⁵ Την εν λόγω αρμοδιότητα είχε διατηρήσει ο Διοικητής του Αεροπορικού Στρατηγείου Σμύρνης, ο οποίος απλά θα ελάμβανε υπόψη του τις προτάσεις των υφισταμένων του Κέντρων Συνδυασμένων Αεροπορικών Επιχειρήσεων.⁹⁷⁶

Με δεδομένο όμως ότι, η συμπεριφορά του Αεροπορικού Στρατηγείου Σμύρνης χαρακτηριζόταν, εκ μέρους της Ελλάδος, ως μεροληπτική σε βάρος της και ότι το εν λόγω Στρατηγείο είχε «επανειλημμένως *''ευθυγραμμιστεί'' με τις αθέμιτες επιδιώξεις της τουρκικής εξωτερικής πολιτικής στην περιοχή*»,⁹⁷⁷ υπήρχε σοβαρή ένδειξη ότι η απόφασή του για τις περιοχές παραγωγής αεροπορικών ιχνών θα ήταν αρνητική για τις εθνικές επιδιώξεις της Ελλάδος. Αναμενόταν ότι η Τουρκία θα επεδίωκε *«τα όρια των περιοχών να τοποθετηθούν εντός της περιοχής του Αιγαίου και πέραν (δυτικότερα) της*

⁹⁷⁴ Έγγραφο CC-AIR IZMIR 3839/OASGOX/09-2260, 14-10-2009.

⁹⁷⁵ Πηγή 7.

⁹⁷⁶ Τα 10 CAOCs της τότε ισχύουσας Δομής Διοίκησης ονομάζονται Legacy CAOC.

⁹⁷⁷ Πηγή 7.

οριογραμμής του FIR Αθηνών.» Ως εκ τούτου, απαιτείτο η άμεση παρέμβαση της Ελλάδος προς αποφυγή τετελεσμένων.

Η απενεργοποίηση του 7^{ου} Κέντρου Συνδυασμένων Αεροπορικών Επιχειρήσεων, ως νατοϊκή οντότητα, αποφασίστηκε να πραγματοποιηθεί τον Ιούλιο του 2013. Ήταν πλέον δεδομένη: α/ η κάλυψη των επιχειρησιακών απαιτήσεων της Συμμαχίας για Αεροπορική Αστυνόμευση από το Αεροπορικό Στρατηγείο στη Γερμανία (Ραμστάιν) και των Κέντρων Συνδυασμένων Αεροπορικών Επιχειρήσεων που προέβλεπε η νέα Δομή Διοίκησης του ΝΑΤΟ και β/ του ορισμού του Διοικητού του Αεροπορικού Στρατηγείου στη Γερμανία ως μοναδικού Διοικητού Αεράμυνας και Αρχή Ελέγχου του Αερο-διαστήματος.⁹⁷⁸

6.6 Η ελληνική εθνική επιφύλαξη στην MC 54/1

Σημαντικό θέμα, άμεσα σχετιζόμενο με τα Κέντρα Συνδυασμένων Αεροπορικών Επιχειρήσεων, που η Ελλάδα φάνηκε να απειλείται ότι θα βρισκόταν ξανά εκτός του Ενοποιημένου Συστήματος Αεράμυνας του ΝΑΤΟ, ήταν η τοποθέτηση Εθνικής Επιφύλαξης από την Ελλάδα, το 2012, στην MC54/1. Το θέμα ενέπλεκε ουσιαστικά όλη τη Συμμαχία, αφού αφορούσε μελλοντικές διευθετήσεις των περιοχών ευθύνης των εναπομεινάντων Δομών στο ΝΑΤΟ, που τις συνέδεε με πάγιες εθνικές θέσεις, αναφορικά με τον έλεγχο στο Αιγαίο.⁹⁷⁹

Όπως έχει ήδη αναφερθεί: α/ κάθε κ-μ του ΝΑΤΟ είχε το δικαίωμα της αυτοάμυνας στην επικράτειά του και συνεπώς το εγγενές δικαίωμα να ορίζει εντός του ΕΕΧ ποιο ιπτάμενο μέσο είναι εχθρικό ή φίλιο (διαδικασία διευκρίνισης) και β/ η υπό ‘‘διπλό καπέλο’’ ιδιότητα του Διοικητή του 7^{ου} Κέντρου Συνδυασμένων Αεροπορικών Επιχειρήσεων Λάρισα,⁹⁸⁰ δεν αναδείκνυε πρακτικά τη σύγκρουση (ή επικάλυψη) αρμοδιοτήτων Αεράμυνας μεταξύ Συμμαχικών και Εθνικών Δομών Διοίκησης στο

⁹⁷⁸ Πηγή 45γ.

⁹⁷⁹ Μέχρι την κατάθεση της εν λόγω επιφύλαξης (caveat) από την Ελλάδα το 2012, ούτε η Τουρκία ούτε η Ελλάδα είχαν καταθέσει επιφυλάξεις, που σήμαινε ότι αποδεχόταν πλήρως την εκχώρηση αρμοδιοτήτων του συνόλου των λειτουργιών αεράμυνας στον SACEUR, χωρίς επιφυλάξεις. Η δήλωση επιφύλαξης για τον περιορισμό των αρμοδιοτήτων του SACEUR από κ-μ της Συμμαχίας δεν απαγορευόταν από κανένα κείμενο. Τουναντίον πολλά κ-μ είχαν θέσει κατά καιρούς παρόμοιες επιφυλάξεις.

⁹⁸⁰ Ήτοι νατοϊκός Διοικητής και Επιχειρησιακός Διοικητής του Αρχηγείου Τακτικής Αεροπορίας (Α/ΤΑ).

πεδίο της Αεράμυνας. Με την κατάργηση του Στρατηγείου της Σμύρνης⁹⁸¹ και του 7^{ου} Κέντρου Συνδυασμένων Αεροπορικών Επιχειρήσεων Λάρισας, καθώς και της αναδιοργάνωσης του τρόπου λειτουργίας της Συμμαχικής Αεροπορικής Διοίκησης (βλ.Ραμστάιν-Γερμανία και Τορεχόν-Ισπανία), ο Διοικητής του Ραμστάιν και ο υπ' αυτόν Διοικητής του Κέντρου Συνδυασμένων Αεροπορικών Επιχειρήσεων στο Τορεχόν,⁹⁸² θα καλούνταν να ασκήσουν αρμοδιότητες Αεράμυνας που τους είχαν εκχωρηθεί. Σε αυτές συμπεριλαμβάνονταν και η λειτουργία διευκρίνησης αλλά και απόφαση εμπλοκής και κατάρριψης αεροσκαφών,⁹⁸³ τις οποίες ασκούσε (πριν την αναδιοργάνωση) ο Διοικητής του Κέντρου Συνδυασμένων Αεροπορικών Επιχειρήσεων Λάρισας.

Με σκοπό τη διασφάλιση των ελληνικών εθνικών πάγιων θέσεων για τον έλεγχο της περιοχής στο Αιγαίο, θεωρήθηκε σκόπιμο να εξεταστεί η τοποθέτηση περιορισμών στις αρμοδιότητες του SACEUR μέσω Εθνικής Επιφύλαξης στο MC 54/1. Αυτό έπρεπε να γίνει από το "φόβο" εκπόνησης επιχειρησιακών σχεδίων από το Ραμστάιν⁹⁸⁴ και, παράλληλα, της εκχώρησης (προς το SACEUR) της Επιχειρησιακής Διοίκησης ελληνικών αεροπορικών δυνάμεων για την εκτέλεση αποστολών αεροπορικής Αστυνόμευσης.⁹⁸⁵

Το MC 54/1 αποτελούσε θεσμικό κείμενο της Συμμαχίας με το οποίο θεσμοθετείτο: α/ η αρχή του της Ενοποιημένης (Ολοκληρωμένης) Αεράμυνας,⁹⁸⁶ και β/ καθιερώνονταν ένας συλλογικός τρόπος αντίδρασης της Συμμαχίας για την περίπτωση που οποιοδήποτε κ-μ της δεχόταν αεροπορική επίθεση πριν την εφαρμογή του Άρθρου 5 του ΝΑΤΟ και την αποδέσμευση των νατοϊκών Κανόνων Εμπλοκής,⁹⁸⁷ σε περίοδο κρίσης. Για το λόγο αυτό –όπως προαναφέρθηκε-τα κ-μ της Συμμαχίας από την περίοδο της ειρήνης εκχωρούσαν στο SACEUR αεροπορικές δυνάμεις, δυνάμεις Διοίκησης και Ελέγχου, αρμοδιότητες και εγκαθίστατο η κατάλληλη επικοινωνιακή υποδομή. Επίσης, εξηγήθηκε ότι σύμφωνα με τις νατοϊκές διαδικασίες

⁹⁸¹ Στο ΝΑΤΟ γνωστό ως CC Air IZMIR.

⁹⁸² Κατόπιν εκχώρησης της ευθύνης από τον SACEUR και τον JFC NAPLES.

⁹⁸³ Που χαρακτηριζόταν ως Εχθρικό (HOSTILE).

⁹⁸⁴ Όπως πχ Manual 80-7, CAOC Ops Guidance κλπ.

⁹⁸⁵ Μέσω της διαδικασίας μεταβίβασης αρμοδιοτήτων (Transfer of Authority -TOA).

⁹⁸⁶ Καθορίζεται στην MC54/1 και στα παράγωγα αυτής επιχειρησιακά σχέδια.

⁹⁸⁷ Κανόνες Εμπλοκής (Rules Of Engagement-ROE).

στις αρμοδιότητες των Διοικητών Κέντρων Συνδυασμένων Αεροπορικών Επιχειρήσεων, περιλαμβανόταν και η ανάθεση περιοχών ευθύνης παραγωγής αεροπορικών ιχνών.⁹⁸⁸ Τα Κέντρα Συνδυασμένων Αεροπορικών Επιχειρήσεων είχαν επίσης την ευθύνη της διευκρίνισης όλων των ιχνών, εντός της περιοχής ευθύνης τους για την παραγωγή διευκρινισμένης εικόνας, ενώ η εξουσιοδότηση απόδοσης συγκεκριμένης ταυτότητας στα ίχνη ενέπιπτε στις αρμοδιότητες RADARS τα οποία εκτελούσαν τη λειτουργία της αναγνώρισης.⁹⁸⁹

Για να εκτελείται η λειτουργία της διευκρίνισης,⁹⁹⁰ σε όλο τον ελληνικό ΕΕΧ από Έλληνα διοικητή και, δεδομένου ότι οι περιοχές παραγωγής αεροπορικών ιχνών είναι γεωγραφικές περιοχές που εκτελείται η διευκρίνιση, θα έπρεπε, σύμφωνα με την ελληνική θέση, αυτές, να περιλαμβάνουν τουλάχιστον όλο τον ελληνικό ΕΕΧ,⁹⁹¹ αλλά και το διεθνές μέχρι τα όρια του FIR Αθηνών, όταν η γειτονική χώρα ήταν κ-μ του NATO, ενώ, σε διαφορετική περίπτωση, να επεκτείνονται μέχρι το όριο κάλυψης των RADAR.⁹⁹²

6.6.1 Οι θέσεις της Τουρκίας. Η Τουρκία με το πρόσχημα της βέλτιστης (για το NATO) επιχειρησιακής λύσης, πρότεινε το όριο των περιοχών παραγωγής αεροπορικών ιχνών να ορίζεται από τη μέση απόσταση θεωρητικής κάλυψης των RADAR.

Η άποψη αυτή στηριζόταν αφενός στην πεποίθησή της ότι, αφού τα νησιά του Αιγαίου είναι αποστρατικοποιημένα, δεν θα μπορούσε να υπάρχουν σε αυτά στρατιωτικά RADAR και, αφετέρου, οι περιοχές παραγωγής αεροπορικών ιχνών θα

⁹⁸⁸ Το άθροισμα των, εκχωρημένων από το Κέντρα Συνδυασμένων Αεροπορικών Επιχειρήσεων (CAOC), περιοχών παραγωγής ιχνών (TPAs) στα υπαγόμενα σε αυτό RADARs (CRCs), συγκροτούσαν την περιοχή παραγωγής διευκρινισμένης αεροπορικής εικόνας (Στο NATO αναφέρεται ως Recognized Air picture/RAP Production Area/RPA) .

⁹⁸⁹ Σύμφωνα με Πηγή 45β, η εικόνα που παράγεται προωθείται μέσω των περιοχών ενδιαφέροντος (Areas of Interest -AOIs) στα Κέντρα Αεροπορικών Επιχειρήσεων. Οι περιοχές ενδιαφέροντος (AOIs) είναι περιοχές επιχειρησιακού ενδιαφέροντος και αυτόματης διαβίβασης της διευκρινισμένης εικόνας με βάση τα κριτήρια θέσης, ταχύτητας και προτεραιότητας ενός ιπτάμενου ίχνους μέσα σε αυτές.

⁹⁹⁰ Αποκάλυψη αεροπορικού ίχνους, διευκρίνιση ίχνους και διαβίβαση εικόνας στο Κέντρο Αεροπορικών Επιχειρήσεων σε πραγματικό χρόνο.

⁹⁹¹ Σύμφωνα με τις ναυτοϊκές διαδικασίες στο επιχειρησιακό σχέδιο "AIR Manual 80-7 Volume III".

⁹⁹² Πηγή 41, σ.2.

έπρεπε να οροθετηθούν στη μέση απόσταση, δηλαδή περίπου στο μέσον του Αιγαίου. Επιχειρούσε, τοιουτοτρόπως, να ελέγξει τον εν λόγω χώρο.

Οι θέσεις αυτές,⁹⁹³ που τέθηκαν σε εφαρμογή από το 6^ο Κέντρο Συνδυασμένων Αεροπορικών Επιχειρήσεων (Τουρκία) στις 3-12-2012,⁹⁹⁴ στερούνταν ορθής επιχειρησιακής και τεχνικής πρακτικής, δεδομένου ότι δεν ελάμβαναν υπόψη την υπάρχουσα διαμόρφωση των περιοχών επιχειρησιακού ενδιαφέροντος παραγωγής ιχνών του 7^{ου} Κέντρου Συνδυασμένων Αεροπορικών Επιχειρήσεων. Επιπρόσθετα, δεν τηρούνταν οι νατοϊκές διαδικασίες για την επιχειρησιακή λειτουργία του πρωτοκόλλου διασύνδεσης. Παράλληλα, οι τουρκικές περιοχές επιχειρησιακού ενδιαφέροντος παραγωγής ιχνών επικαλυπτόταν με τις ελληνικές μέχρι τον 22^ο Μεσημβρινό αλλά και την περιοχή του RADAR Σόφιας (ολόκληρος ο ΕΕΧ της Βουλγαρίας).

Τα παραπάνω δημιουργούσαν αντικειμενικές δυσκολίες στη δημιουργία και διαβίβαση αξιόπιστης διευκρινισμένης εικόνας άνωθεν του FIR ξένων χωρών και συνέβαλαν στη δημιουργία διπλών ιχνών για το ίδιο αεροσκάφος, στο σύστημα Διοίκησης και Ελέγχου του Κέντρου Συνδυασμένων Αεροπορικών Επιχειρήσεων στο Τορεχόν (Ισπανία) και κατ' επέκταση στο Ραμστάιν (Γερμανία). Δημιουργούσαν έτσι σοβαρά προβλήματα επιχειρησιακής εκμετάλλευσης, επίγνωσης της κατάστασης και αστυνόμευσης του εναέριου χώρου.

6.6.2 Οι ελληνική θέση – Η κατάθεση επιφύλαξης. Προς αντιμετώπιση της εν λόγω κατάστασης, η ελληνική πλευρά, μέσω του 7^{ου} Κέντρου Συνδυασμένων Αεροπορικών Επιχειρήσεων, έστειλε το 2012 προτάσεις, στο Αεροπορικό Στρατηγείο Ραμστάιν (Γερμανία), ώστε αυτές να συμπεριληφθούν στο Air Manual 80-7 Vol III. Οι προτάσεις αυτές αποτελούσαν (κατά την άποψη της Ελλάδας) ρεαλιστική προσέγγιση, καλύπτοντας όλο το FIR Αθηνών, σύμφωνα με τις πάγιες θέσεις της για τον επιχειρησιακό έλεγχο του ΕΕΧ και τις αρμοδιότητες στο FIR Αθηνών καθώς και της ομαλής μετάπτωσης από το 7^ο Κέντρο Συνδυασμένων Αεροπορικών Επιχειρήσεων αντίστοιχο στο Τορεχόν (Ισπανία) σύμφωνα με τη νέα Δομή Διοίκησης.⁹⁹⁵

⁹⁹³ Που επιβεβαιωνόταν από τις υποβληθείσες (νέες) απόψεις της για τις περιοχές ενδιαφέροντος για τη διαβίβαση της διευκρινισμένης εικόνας των τουρκικών RADAR στο Κέντρο Αεροπορικών Επιχειρήσεων στο Τορεχόν (Ισπανία).

⁹⁹⁴ Πηγή 84.

⁹⁹⁵ Πηγή 45β.

Οι θέσεις της Τουρκίας, για τις περιοχές παραγωγής αεροπορικών ιχνών, αποτελούσαν για την Ελλάδα μια συστηματική και διαχρονική μεθόδευση σε όλα τα επίπεδα της Συμμαχίας. Εξαιτίας της οποίας δεν έγινε δυνατή η οποιαδήποτε επιχειρησιακή οριοθέτηση περιοχών στη ΝΑ Πτέρυγα του ΝΑΤΟ, μετά την επανένταξη της Ελλάδας στο ΝΑΤΟ το 1980. Εντάσσονταν, στο γενικότερο πλαίσιο των επιδιώξεών της, για οριοθετήσεις και διευθετήσεις που θα της εξασφάλιζαν τον επιχειρησιακό έλεγχο μεγάλου μέρους του Αιγαίου (25^ο Μεσημβρινό και ανατολικά).⁹⁹⁶ Παράλληλα, κατά τη διάρκεια επικαιροποίησης των σχεδίων στο Αεροπορικό Στρατηγείο Ραμστάιν (Γερμανία),⁹⁹⁷ στις 22-24-5-2012, έγινε προσπάθεια από τα ευρισκόμενα στην Τουρκία Αεροπορικά Στρατηγεία,⁹⁹⁸ μεταξύ άλλων,⁹⁹⁹ να μην επιτραπεί καμία διαφοροποίηση στα σχέδια τα οποία ικανοποιούσαν τις τουρκικές θέσεις. Η κατάσταση αυτή, με τις απόψεις της Ελλάδας να μην γίνονται αποδεκτές, επέφερε την επίσπευση δήλωσης επιφύλαξης στην MC54/1 (2nd Revised)¹⁰⁰⁰ με το εξής λεκτικό που αφορούσε μόνο τον Εθνικό ΕΧ και όχι το Διεθνή, αυξάνοντας τα πλεονεκτήματα ενώ παράλληλα μείωνε ενδεχόμενους κινδύνους:

« Ο ελληνικός εναέριος χώρος είναι σταθερά ενσωματωμένος στο ολοκληρωμένο σύστημα αεράμυνας του ΝΑΤΟ με τους ακόλουθους περιορισμούς, με βάση την εθνική νομοθεσία:

α. Η ευθύνη της λειτουργίας αναγνώρισης ανήκει αποκλειστικά και μόνο στον καθορισμένο Έλληνα διοικητή αεράμυνας.

β. Η εντολή εμπλοκής όπλων πρέπει να εγκριθεί από τον ορισθέντα Έλληνα διοικητή αεράμυνας. »¹⁰⁰¹

Η ελληνική πλευρά πίστευε ότι είχε κάθε δικαίωμα κατάθεσης επιφύλαξης χωρίς, το ΝΑΤΟ ή άλλο κ-μ της Συμμαχίας να δύναται να συμφωνεί ή να διαφωνεί με αυτήν. Επίσης, θεωρούσε, ότι η κατάθεση της επιφύλαξης αφαιρούσε από το ΝΑΤΟ

⁹⁹⁶ Πηγή 41, σ.3.

⁹⁹⁷ Πηγή 41ι, με θέμα: Επικαιροποίηση Επιχειρησιακών Σχεδίων HQ AC Ramstein.

⁹⁹⁸ HQ AC IZMIR και CAOC-6.

⁹⁹⁹ Μη συμπερίληψη των πολιτικών RADAR στις συνολικές καλύψεις των RADAR, μη αποδοχή του FIR ως βάση για την εξασφάλιση από τις Εθνικές Αρχές της άδειας για να εκπέμψει στο Link-16, επαναφορά του θέματος διασύνδεσης μεταξύ των RADAR (στο ΝΑΤΟ γνωστό ως CRC to CRC Connectivity), που αντιδρούσε η Ελλάδα.

¹⁰⁰⁰ MC 54/1 (2nd Revised) (2002).

¹⁰⁰¹ Πηγή 41β .

το δικαίωμα να αναθέσει τον EEX της Ελλάδας σε RADAR άλλης χώρας (πχ Τουρκία). Παράλληλα, πίστευε ότι η μη κατάθεση επιφύλαξης αδυνάτιζε τις πάγιες εθνικές θέσεις της θεωρώντας ότι με τη δήλωση ότι: *«Η ευθύνη της λειτουργίας αναγνώρισης ανήκει αποκλειστικά και μόνο στον καθορισμένο Έλληνα διοικητή αεράμυνας»* εξασφάλιζε την εκτέλεση του της αναγνώρισης εντός του EEX, από Ελληνικό RADAR και συνεπώς Έλληνα Διοικητή.¹⁰⁰²

Η επιλογή αναφοράς μόνο στον EEX έγινε: α/ με πλήρη γνώση, ότι τα κ-μ δεν έχουν κυριαρχικό δικαίωμα και δεν ασκούν κυριαρχία στο Διεθνή EX στο FIR που τους έχουν εκχωρηθεί, αλλά ασκούν αρμοδιότητες και δικαιοδοσίες για παροχή υπηρεσιών εναέριας κυκλοφορίας και έρευνας-διάσωσης (Ε-Δ) και β/ με τη λογική, ότι λόγω συνεχούς εναλλαγής Εθνικού και Διεθνούς EX αφαιρούνταν η δυνατότητα επιλογής και, συνεπώς, ανάθεσης του μεγαλύτερου μέρους του Διεθνή EX στα RADAR της Τουρκίας. Επίσης, ελήφθη υπόψη η δυνατότητα που θα δινόταν στην Τουρκία να πράξει το ίδιο, εάν η ελληνική επιφύλαξη περιείχε και το Διεθνή EX, με το επιχείρημα της εγγύτητάς του προς τον EEX. Μάλιστα, σε περιοχές όπως μεταξύ Λήμνου-Λέσβου και Ρόδου-Καστελόριζου, όπου μεταξύ τους δεν παρεμβαλλόταν ελληνικό νησί ή βραχονησίδα και το όριο του FIR Αθηνών προσεγγίζει κατά μήκος τα παράλια της Τουρκίας, (υπάρχει δηλαδή Διεθνής EX), το επιχείρημα της εγγύτητας εξυπηρετούσε περισσότερο την Τουρκία παρά την Ελλάδα.¹⁰⁰³

Μετά την κατάθεση της επιφύλαξης, η Ελλάδα ζήτησε την εφαρμογή του από το όλα τα Αεροπορικά Στρατηγεία και το Κέντρο Συνδυασμένων Αεροπορικών Επιχειρήσεων Λάρισας,¹⁰⁰⁴ υποστηρίζοντας παράλληλα, την πάγια θέση της, ότι η οριοθέτηση των περιοχών παραγωγής αεροπορικών ιχνών πρέπει να διέπτετε από κοινά αποδεκτές αρχές σε όλη τη Συμμαχία με καθολική ισχύ.¹⁰⁰⁵

Παράλληλα, για το θέμα των ασκήσεων στο Αιγαίο, τόνισε ότι επιβάλλεται ο συντονισμός με τη χώρα που είναι υπεύθυνη για τις υπηρεσίες Πολιτικής Αεροπορίας,

¹⁰⁰² Πηγή 41α.

¹⁰⁰³ Πηγή 41, σ.3-4.

¹⁰⁰⁴ Στην επίσκεψη των Υποδιοικητών του Ραμστάν και του Αεροπορικού Στρατηγείου Σμύρνης τον Ιούλιο του 2012.

¹⁰⁰⁵ Επισημάνθηκαν τα θέματα παραβιάσεων του EEX της Ελλάδας από α/φ (Τουρκικά κυρίως) με νατοϊκή ιδιότητα, που πραγματοποιούταν μετά από πρόταση του Αεροπορικού Διοικητή του CAOC Eskisehir και έγκριση του AC IZMIR.

κατά τη διεξαγωγή ασκήσεων σε Διεθνή ΕΧ. Στην εν λόγω επιφύλαξη, γινόταν λόγος για τις ασκήσεις, όπως οι NEXUS ACE,¹⁰⁰⁶ ως υπενθύμιση της πάγιας ελληνικής θέσης, ότι οι νατοϊκοί Διοικητές δεν είχαν την αρμοδιότητα και δικαιοδοσία ερμηνείας του διεθνούς δικαίου και συνεπώς της αμφισβήτησης στην πράξη, μέρος του ελληνικού ΕΕΧ.

Αμέσως μετά την κατάθεση της επιφύλαξης το Διεθνές Στρατιωτικό Επιτελείο ζήτησε εξηγήσεις. Ανέφερε, (ανεπίσημα και προφορικά) ότι η «ερμηνεία για κάποιους θα μπορούσε να είναι ότι η Ελλάδα αποχωρούσε από το ΝΑΤΟ».¹⁰⁰⁷ Παράλληλα, πρότεινε την αλλαγή στο λεκτικό της επιφύλαξης.¹⁰⁰⁸ Το ΝΑΤΟ συνέχισε, για σχετικά μεγάλο χρονικό διάστημα, να πιέζει, για την αλλαγή της ελληνικής θέσης,¹⁰⁰⁹ αναπτύσσοντας προβληματισμούς,¹⁰¹⁰ προβαίνοντας και σε επισημάνσεις,¹⁰¹¹ θεωρώντας ότι δημιουργούνται «πολιτικοί συναισθηματισμοί» που έθεταν σε αμφιβολία την αστυνόμευση του εναέριου χώρου που αποτελούσε το καλύτερο παράδειγμα συνοχής της Συμμαχίας.

Ουσιαστικά, το ΝΑΤΟ, καλούσε την Ελλάδα να επανεξετάσει τη θέση της, θεωρώντας, για μια ακόμα φορά, το θέμα πολιτικό.¹⁰¹² Η διατύπωση της ελληνικής επιφύλαξης όμως δεν άλλαξε, ούτε η Ελλάδα βγήκε από το Σύστημα Αεράμυνας της Συμμαχίας.¹⁰¹³

¹⁰⁰⁶ Στις οποίες σχεδιαζόταν αεροπορικές αποστολές, οι διαδρομές των οποίων διέρχονταν μεταξύ 6 και 10ΝΜ παραβιάζοντας τον Ελληνικό ΕΕΧ.

¹⁰⁰⁷ Σύγχυση που είχε προκληθεί από παρόμοια διατύπωση της Γαλλίας για την οποία ζητούνταν (παρομοίως) λύση.

¹⁰⁰⁸ Πηγή 41γ.

¹⁰⁰⁹ Πηγή 41δ.

¹⁰¹⁰ Πηγή 14 ε2.

¹⁰¹¹ Πηγή 41στ.

¹⁰¹² Πηγή 41ζ. Το ΝΑΤΟ θεωρούσε ότι η θέση της Ελλάδος αποδυνάμωνε την Διευκρινισμένη Αεροπορική Εικόνα, έθετε σε κίνδυνο την αλυσίδα της Αεροπορικής Αστυνόμευσης από τη φάση του εντοπισμού ενός στόχου μέχρι τη χρήση όπλων, αφαιρούσε τη συνολική υπευθυνότητα της διαδικασίας διευκρίνισης από το ΝΑΤΟ μέσω της φράσης “ ανήκει αποκλειστικά” και, ουσιαστικά, έθετε την Ελλάδα εκτός Ενοποιημένης Αεράμυνας ΝΑΤΟ.

¹⁰¹³ Η επιφύλαξη είναι σαφώς διατυπωμένη, μέχρι και σήμερα, δημιουργώντας διαφορετική κατάσταση στη διευκρίνιση των ιχνών στο FIR Αθηνών από τα Ελληνικά μέσα αεράμυνας έναντι άλλων περιοχών της Συμμαχίας. Τα ίχνη που εισέρχονται στο Ελληνικό FIR χαρακτηρίζονται ως άγνωστα (X-RAY) και

Παρέμενε όμως η μη συμπερίληψη των RADAR της εναέριας κυκλοφορίας πολιτικής αεροπορίας. Αυτό εξυπηρετούσε την πάγια τουρκική επιδίωξη, ώστε η οριοθέτηση των περιοχών παραγωγής αεροπορικών ιχνών να γίνεται βάσει της αρχής της «καλύτερης κάλυψης των RADAR». Ήτοι το μέσον του Αιγαίου (25^{ος} Μεσημβρινός) αλλά και της διασύνδεσης των RADAR Ελλάδας-Τουρκίας, που οδηγούσαν σε συγκυριαρχία και συνδιαχείριση του Ανατολικού Αιγαίου.¹⁰¹⁴

Η εν λόγω πρακτική του NATO, εξακολουθεί ακόμα και σήμερα να δημιουργεί, σοβαρά κενά στην σχεδίαση και διεξαγωγή των επιχειρήσεων αεροπορικής αστυνόμευσης της Συμμαχίας. Αν και ως αναποτελεσματική, διακριτική και συνεπώς απαράδεκτη, καταγγέλθηκε από την Ελλάδα, η καταγγελία της δεν απέφερε αποτελέσματα.¹⁰¹⁵

Η έκδοση επιχειρησιακών σχεδίων χωρίς τον καθορισμό των περιοχών παραγωγής αεροπορικών ιχνών στο Αιγαίο, μέχρι που «τα ενδιαφερόμενα κράτη αμοιβαία να συμφωνήσουν .. επί του θέματος», αποτελεί καταχρηστική ερμηνεία των οδηγιών Λούνς αλλά και της αδιάκριτης εφαρμογής των οδηγιών που περιλαμβάνονταν στην οδηγία του Ανώτατου Αρχηγείου Συμμαχικών Δυνάμεων Ευρώπης για το Αιγαίο γνωστή ως «*Οδηγίες Πολιτικής για τα νησιά του Αιγαίου*».¹⁰¹⁶

Με την πρακτική αυτή πέραν του κενού που δημιουργείται στην Αεράμυνα της Ελλάδας, το μοναδικό (κενό) στο πλαίσιο του NATO,¹⁰¹⁷ δίδεται η εντύπωση υπαρκτών αμφισβητήσεων, κατάργησης διεθνών συνθηκών και δημιουργία πολιτικά ευαίσθητης περιοχής Παράλληλα δίδεται στο NATO ρόλος μεσολαβητή, διμεροποιώντας και, τεχνηέντως νομιμοποιώντας τις επιδιώξεις και τα συμφέροντα της Τουρκίας για συγκυριαρχία και συνδιαχείριση στην περιοχή. Αν και δεν υπάρχει

όχι ως φίλια (KILO), ώστε να αναγνωρίζονται πρώτα από την Ελληνική Πολεμική Αεροπορία (αναχαίτιση) και μετά να μεταπίπτουν στην κατηγορία φίλια (KILO).

¹⁰¹⁴ Πηγή 85.

¹⁰¹⁵ Πηγή 45.

¹⁰¹⁶ Πηγή 86. Αναφέρεται στο NATO ως «*SHAPE Aegean Island Policy Guidance*»

¹⁰¹⁷ Έγγραφο SHOPI/25/03-02 (2010). Χαρακτηριστική είναι η έκδοση του AIRCOM SUPLAN 24600D COSTANT EFFORT (AC Ramstein), το οποίο (σχέδιο) αγνοούσε την ελληνική θέση για τις διαδικασίες αεροπορικής αστυνόμευσης πάνω από την Ελλάδα σε περίοδο ειρήνης για τις δυνάμεις που βρισκόταν σε ετοιμότητα {(Peace Time Air Policing Procedures for QRA(I)}, αλλά και τις προτάσεις για την οριοθέτηση των περιοχών παραγωγής ιχνών (TPAs), τις οποίες είχε ολοκληρωτικά απορρίψει, με την αιτιολογία έγγραφο του COS/SHAPE.

λογική εξήγηση, γίνεται μάλλον εύκολα αντιληπτό ότι η επιρροή της Τουρκίας στη Συμμαχία μέχρι σήμερα είναι αρκετά μεγαλύτερη αυτής της Ελλάδος τόσο για γεωστρατηγικούς λόγους ήτοι της εγγύτητάς της με περιοχές ζωτικού ενδιαφέροντος όσο και οικονομικών και πληθυσμιακών μεγεθών. Αποδεικνύεται παράλληλα ότι το ΝΑΤΟ έμαθε να ζει με τα προβλήματα που δημιουργήθηκαν στην Ν.Α Πτέρυγα της Συμμαχίας μετά το 1974 και υιοθέτησε, ως πολιτική του, να τα αγνοεί επιδεικτικά, εξυπηρετώντας τοιούτοτρόπως τις τουρκικές επιδιώξεις. Εξάλλου η Ελλάδα ήταν αυτή που αποχώρησε από το στρατιωτικό σκέλος του ΝΑΤΟ δημιουργώντας σημαντικά επιχειρησιακά προβλήματα και προβλήματα συνοχής και αποτελεσματικότητας της Συμμαχίας.

6.7 Η μάχη της Διοίκησης Ανατολικής Μεσογείου

Αντιπαράθεση επίσης που εξελίχθηκε σε διαμάχη μεταξύ της Ελλάδος και Τουρκίας στο ΝΑΤΟ το 1996, με υπαιτιότητα της δεύτερης,¹⁰¹⁸ υπήρξε η χρήση του όρου «Διοικητής Ανατολικής Μεσογείου»,¹⁰¹⁹ σε αλληλογραφία του ΓΕΝ.¹⁰²⁰ Σύμφωνα με το ΓΕΕΘΑ,¹⁰²¹ το θέμα επανερχόταν κατά καιρούς στο προσκήνιο από την Τουρκία σε διάφορα επίπεδα χωρίς όμως να προκαλεί ανησυχία. Αφορούσε στον τίτλο που χρησιμοποιούσε το ΓΕΝ για να προσδιορίσει με σαφήνεια την περιοχή από την οποία συνέλεγε πληροφορίες για τη σύνταξη τυποποιημένης αναφοράς πληροφοριών.¹⁰²²

Ο όρος δεν είχε καμία πολιτική σκοπιμότητα κατάργησης της απόφασης της Επιτροπής Αμυντικού Σχεδιασμού του 1992 περί κατάργησης των περιοχών ευθύνης, αλλά είχε καθαρά προσδιοριστικό χαρακτήρα περιοχής, δεδομένου ότι, η σύνταξη της προαναφερόμενης αναφοράς, αποτελούσε ευθύνη του ΓΕΝ.

Παρά την όποια περιορισμένης αξίας αντιπαλότητα αυτή δημιούργησε άλλο ένα θέμα μεταξύ των δυο "συμμάχων".

¹⁰¹⁸ Τουρκική Αντιπροσωπεία στο ΝΑΤΟ, Ο Πρέσβης, 5292/5-12-1996.

¹⁰¹⁹ Στο ΝΑΤΟ αναφέρεται ως MEDEAST.

¹⁰²⁰ Ελληνικές Στρατιωτικές Αρχές, ΓΕΕΘΑ, GR 310939Z OKT 96, Αθήνα.

¹⁰²¹ Πηγή 65.

¹⁰²² Maritime Intelligence Report-INTREP.

6.8 Η διαμάχη της έννοιας “ Συμμαχικός Εναέριος Χώρος ” και “ Εναέριος Χώρος NATO ”

Διαμάχη μεταξύ Ελλάδας και Τουρκίας ξέσπασε όμως στις αρχές του 2010 και με αντικείμενο την αποδοχή του όρου “ Συμμαχικός Εναέριος Χώρος ”.¹⁰²³

Περιληπτικά αναφέρεται ότι η Ελλάδα, θεωρούσε και υποστήριζε ότι ο αρχικός όρος “ Εναέριος Χώρος NATO ” δηλαδή «ο εναέριος χώρος πάνω από κάθε κράτος του NATO και τα χωρικά του ύδατα»¹⁰²⁴ δεν ανταποκρινόταν πλέον σε επιχειρησιακές απαιτήσεις της Συμμαχίας. Γι’ αυτό, γινόταν προσπάθεια να εισαχθεί ο όρος “ Συμμαχικός Εναέριος Χώρος ”, ο οποίος εκτιμάτο ότι ήταν περισσότερο σύγχρονος και δόκιμος, ενώ είχε και επιχειρησιακή διάσταση, χωρίς η ελληνική πλευρά να επιζητά την κατάργηση του όρου “ Εναέριος Χώρος NATO ”.

Ο όρος “ χωρικά ύδατα ” που αναφερόταν στον ορισμό του “ Εναέριος Χώρος NATO ” κάλυπτε, την ελληνική επιχειρηματολογία.¹⁰²⁵

Η ελληνική επιφυλακτικότητα επί του ορισμού “ Εναέριος Χώρος NATO ” όμως έθετε, εμμέσως, σε αμφισβήτηση την εγκυρότητα του ΠΔ του 1931 και αποδυνάμωνε τις ελληνικές θέσεις ως προς το εύρος του EEX.

Όμως η υιοθέτηση του όρου “ Συμμαχικός Εναέριος Χώρος ” που μερικώς εμπεριείχε και τον ορισμό “ Εναέριος Χώρος NATO ” αποδυνάμωνε, τις ελληνικές θέσεις ακόμα περισσότερο γι’ αυτό και η ελληνική θέση διαμορφώθηκε τελικά ότι «Η Ελλάδα κατανοεί τον όρο “ Συμμαχικός Εναέριος Χώρος ” ως εξής: Ο εναέριος χώρος πάνω από οποιοδήποτε κράτος του NATO και οποιοδήποτε εναέριος χώρος, όπου το NATO μπορεί να διεξάγει επιχειρήσεις όπως συμφωνήθηκε από το Συμβούλιο».¹⁰²⁶

¹⁰²³ Που ξεκίνησε στα πλαίσια διαμόρφωσης του νέου NATO Air and Missile Defence Capstone Document, μετά την ενσωμάτωση του «Ballistic Missile Defence» με το «Air Defence» της Συμμαχίας.

¹⁰²⁴ NATO AAP-6.

¹⁰²⁵ Σύμφωνα με την Πηγή 44, το 1931 είχε γίνει η θεσμοθέτηση η υποκείμενης αιγιαλίτιδας ζώνης 10NM όσον αφορούσε τα ζητήματα αεροπλοΐας και εναέριος αστυνόμευσης και συνεπώς ο EEX ήταν απόλυτα συμβατός με τα άρθρα 1 και 2 της Σύμβασης του Σικάγο αν και αποτελούσε κοινή διαπίστωση ότι δεν τηρείτο από τη Συμμαχία σύμφωνα με ΓΕΑ/A3&A4. Σημειώνεται ότι η εν λόγω αιγιαλίτιδα ζώνη είχε δηλωθεί στα Ηνωμένα Έθνη από το 1957.

¹⁰²⁶ NATO AAP-6, (2003).

Κεφάλαιο Έβδομο

Σύνοψη

7.1 Ελληνοτουρκικές διαμάχες στο ΝΑΤΟ. Το μη διαφανόμενο τέλος

Οι ελληνοτουρκικές διαμάχες ξεκίνησαν σχεδόν αμέσως μετά την ένταξη των δυο χωρών στο ΝΑΤΟ.

Ασχέτως της αιτίας δημιουργίας των ελληνοτουρκικών διενέξεων στο ΝΑΤΟ αυτές δημιουργούσαν κυρίως προβλήματα συνοχής και επιχειρησιακής σχεδίασης στη ΝΑ Πτέρυγα της Συμμαχίας χωρίς οι δυο χώρες να ωφεληθούν από αυτές. Αν και, θεωρητικά, η Ελλάδα επανήλθε πλήρως στο στρατιωτικό σκέλος της Συμμαχίας το 1980 οι διαμάχες συνεχίζονται μέχρι και σήμερα που οι Δομές Διοίκησης του ΝΑΤΟ έχουν ελαχιστοποιηθεί λόγω των νέων προσανατολισμών και Στρατηγικών Δογμάτων της Συμμαχίας. Από αυτό και μόνο μπορούμε να χαρακτηρίσουμε αρχικά την επιλογή σύγκρουσης δυο κ-μ μιας συμμαχίας εντός αυτής ως επιλογή που δεν αποφέρει θετικά αποτελέσματα.

Σε θέματα Δομών Διοίκησης (Στρατηγείων) οι ελληνοτουρκικές διαμάχες δεν ήταν οι μοναδικές στο ΝΑΤΟ. Η μοναδικότητά τους έγκειται στο γεγονός ότι ήταν συνεχείς και γινόταν ορατές με κάθε ευκαιρία, χωρίς να αφορούν τις στρατηγικές επιδιώξεις της Συμμαχίας ή γενικότερες πολιτικές του ΝΑΤΟ. Οφειλόταν σε πάγιες θέσεις εξωτερικής πολιτικής που πρέσβευαν τα δυο κ-μ της Συμμαχίας, που δεν ήταν διατιθέμενα να αποδεχτούν οποιαδήποτε αλλαγή. Κατά την εκτίμηση της Ελλάδος οι επιδιώξεις της Τουρκίας έθιγαν κυριαρχικά της δικαιώματα, ενώ η μη ικανοποίηση των τουρκικών θέσεων σήμαινε για την Τουρκία απώλεια ικανοποίησης των πάγιων στρατηγικών της επιδιώξεων.

Οι τεράστιες αλλαγές στο λόγο ύπαρξης του ΝΑΤΟ μετά τη κατάρρευση της σοβιετικής απειλής δεν μείωσαν καθόλου την ένταση των διενέξεων Ελλάδας και Τουρκίας στο ΝΑΤΟ. Είτε ως διαφορές στον αριθμό των Στρατηγείων, είτε ως διαμάχη για τον επιχειρησιακό έλεγχο του Αιγαίου, είτε ακόμα και για θέματα στελέχωσης των Στρατηγείων και χρήσης όρων, οι ελληνοτουρκικές διαμάχες ήταν πάντα ένα θέμα που απασχολούσε το ΝΑΤΟ χωρίς να βρίσκονται κοινά αποδεκτές λύσεις.

Οι ελληνοτουρκικές διαμάχες πήραν μεγάλη έκταση κυρίως μετά την στρατιωτική εισβολή της Τουρκίας στη Κύπρο το 1974 και κατοχή μέρος του νησιού, που συνοδεύτηκε από την πολιτική απόφαση αποχώρησης της Ελλάδος από το

στρατιωτικό σκέλος του NATO.¹⁰²⁷ Λόγω αυτής της εισβολής και κατοχής η περίοδος 1974-1981 μπορεί να χαρακτηριστεί ως η πιο ακραία φάση της ελληνοτουρκικής κρίσης και ως μια περίοδος μαζικής και συστηματικής προσπάθειας της Τουρκίας για ανατροπή των κεντρικών ισορροπιών στο Αιγαίο, με την πλήρη αναθεώρηση του υπάρχοντος status quo, που, όπως ήταν λογικό, επηρέασε τις ελληνοτουρκικές σχέσεις και εντός του NATO.

Οι ελληνοτουρκικές διαμάχες στο NATO δεν έπαυσαν ούτε την περίοδο ετοιμότητας της Ελλάδος να διαπραγματευτεί *''εφ' όλης της ύλης''* με την Τουρκία για τα διμερή ή/και διεθνή θέματα που χώριζαν τις δυο χώρες. Ούτε και από την προσπάθεια της Ελλάδας για συνέχιση των διαπραγματεύσεων, μετά την αποτυχία των συνομιλιών Καραμανλή -Ντεμιρέλ το 1976 στις Βρυξέλλες.¹⁰²⁸

Ριζικές επιπτώσεις στις διμερείς σχέσεις Ελλάδας-Τουρκίας αλλά και στην υλοποίηση της Συμφωνίας Επανεένταξης του 1980, είχε η περίοδος 1981-1996 που σηματοδοτείται από την κυβερνητική αλλαγή, στην Ελλάδα, το 1981. Το ΠΑΣΟΚ *«αντιλαμβάνόταν τις ελληνοτουρκικές σχέσεις ως σχέσεις που έχουν προκληθεί από το πάγιο πλέγμα των εξωτερικών σχέσεων της Ελλάδας και από τις ανισότητες εις βάρος της χώρας που οι παραδοσιακές συμμαχίες προκαλούν»*, γεγονός που επέβαλε στην εξωτερική πολιτική της Ελλάδας τη λογική του *«δεν ζητούμε τίποτε, δεν παραχωρούμε τίποτε»*. Λογική που επηρέασε μάλλον καταλυτικά τη συμπεριφορά του NATO έναντι της Ελλάδος και ενδεχομένως και την ερμηνεία που το NATO έδινε στις *''λεκτικές ασαφείς''* της Συμφωνίας Επανεένταξης.¹⁰²⁹

Η μετέπειτα Κυβέρνηση Σημίτη, κατά πάγια τακτική της εξωτερικής πολιτικής της Ελλάδας θεώρησε ότι διαφορές δεν υπήρχαν με την Τουρκία- πλην υφαλοκρηπίδας, υποστηρίζοντας παράλληλα ότι *«διάλογος πραγματοποιείται μόνο αν υπάρχουν συμμετρικές αξιώσεις από όλους τους ενδιαφερόμενους»*, μη αποδεχόμενη ότι μια

¹⁰²⁷ Πρακτικά της ΒτΕ, 22-10-1980: Σύμφωνα με το Γ. Ράλλη η Κυβέρνηση πίστευε ότι η απόφαση αποχώρησης θα συγκινούσε τουλάχιστο το δυτικό κόσμο προκαλώντας την επέμβασή του αλλά και ότι παρόλο που δεν επιτεύχθηκε το επιθυμητό αποτέλεσμα υπήρξαν και θετικά αποτελέσματα όπως το εμπάργκο στη Τουρκία και οι καταδικαστικές αποφάσεις του ΟΗΕ.

¹⁰²⁸ Ροζάκης Χ., {2004}, σ.155.

¹⁰²⁹ Ροζάκης Χ., {2004}, σ.157.

διαφορά μπορεί να «αναδύεται» ακόμα και όταν ένα κράτος «προκαλεί την ανάπτυξή της».¹⁰³⁰

Ενώ λοιπόν για την Ελλάδα δεν αναγνωριζόταν διαφορές, η Τουρκία “φόρτωνε” συνεχώς την ατζέντα των διεκδικήσεών της, αριθμητικά αλλά και ουσιαστικά, συμβάλλοντας στη συμπίεση των εκκρεμοτήτων με πιθανά εκρηκτικά αποτελέσματα λόγω και της απουσίας μηχανισμών αποσυμπίεσης.¹⁰³¹

Μετά την κρίση του 1987 η συνάντηση Παπανδρέου-Οζάλ στο Νταβός το 1988 δεν ήταν αρκετή να διαμορφώσει μια σταθερή κατάσταση. Οι ελληνικές δυσπιστίες έναντι των προθέσεων της Άγκυρας μεγιστοποιήθηκαν με το επεισόδιο των Ιμίων το 1996, ενώ η υιοθέτηση, μετά το 1999, μιας εξωτερικής πολιτικής που υποστήριζε την ευρωπαϊκή πορεία της Τουρκίας δεν απέφερε τα επιδιωκόμενα αποτελέσματα, ούτε βοήθησε στην επίλυση των ελληνοτουρκικών εντάσεων στο ΝΑΤΟ. Η νέα αυτή εξωτερική πολιτική, που συνοδεύτηκε με την ανάπτυξη σχέσεων μεταξύ Γ. Παπανδρέου και Τζέμ, επέτρεψε την υιοθέτηση νέων προσεγγίσεων, κυρίως σε θέματα που άπτονταν του διεθνούς δικαίου και επέτρεψε στην Ελλάδα να προχωρήσει σε διερευνητικές συνομιλίες με την Τουρκία, ως μια νέα μορφή διαπραγμάτευσης και ανίχνευσης πραγματικών διαθέσεων επίλυσης των ελληνοτουρκικών προβλημάτων,¹⁰³² χωρίς όμως αποτελέσματα.

Η ανάδειξη του Δόγματος Νταβούτογλου περί μηδενικών προβλημάτων, που δημοσιεύτηκε το 2001, αλλά και η υιοθέτηση ενός θρησκευτικά υποκινούμενου νέο-οθωμανισμού με τον Ερντογάν στην εξουσία, ανέβασε (και συνεχώς ανεβάζει) την ένταση αλλά και τη ρητορική της ελληνοτουρκικής αντιπαράθεσης, δημιουργώντας προϋποθέσεις νέων αντιπαραθέσεων/συγκρούσεων Ελλάδος-Τουρκίας και εντός του ΝΑΤΟ.

7.2 Το χρονικό της διαμάχης σε άλλη βάση

Οι ελληνοτουρκικές διαμάχες ξεκίνησαν κατά τη διάρκεια του ΨΠ (1955). Αιτία της έναρξης των ελληνοτουρκικών διενέξεων ήταν η προσπάθεια της ένωσης Κύπρου-Ελλάδος, που προκάλεσε, αφενός μεν σφοδρές αντιδράσεις και βίαια επεισόδια εναντίον των Ελλήνων στην Τουρκία, (Σεπτεμβριανά), αφετέρου, οδήγησε

¹⁰³⁰ Ο. π., σ.160.

¹⁰³¹ Ο. π., σ.159.

¹⁰³² Ροζάκης Χ., {2004}, σ.161.

το 1955 την Ελλάδα σε δήλωση αποχώρησης από ασκήσεις του NATO στην Ανατολική Μεσόγειο,¹⁰³³ για πρώτη φορά μετά την είσοδο των δυο χωρών στη Συμμαχία. Έτσι κατέστησε σαφή την πρόθεσή της το NATO να αποτελέσει μέρος του προβλήματος. Έφερε έτσι, πολύ νωρίς, τη Συμμαχία στη δύσκολη θέση να έχει δυο αντιμαχόμενους συμμάχους στη ΝΑ Πτέρυγιά του. Σε μια περίοδο που τα κ-μ του NATO ασχολούνταν με την ενίσχυση της συλλογικής άμυνας της Συμμαχίας εναντίον της σοβιετικής απειλής. Σε μια περίοδο που το δίπολο ισορροπίας ισχύος στο παγκόσμιο στερέωμα δημιουργούσε εικονική ισορροπία ακόμα και στα Βαλκάνια. Με δυο χώρες των Βαλκανίων να αποτελούν μέλη της Ατλαντικής Συμμαχίας (Ελλάδα και Τουρκία), δυο χώρες μέλη του Συμφώνου της Βαρσοβίας (Βουλγαρία και Ρουμανία) και δυο χώρες εκτός Συμμαχιών (Γιουγκοσλαβία και Αλβανία) .

Η Ελλάδα την εν λόγω περίοδο, με υπαρκτό τον κίνδυνο μιας σοβιετικής επιθέσεως, θεωρούσε, σκόπιμη την αμείωτη προσπάθεια αμυντικής της θωράκισης.¹⁰³⁴ Δεν έδινε καμία αξία στις διαβεβαιώσεις των σοβιέτ περί επιθυμίας ειρηνικής διαβίωσης, αν αυτές δεν μεταφραζόταν σε πράξεις δυνάμενες να δημιουργήσουν συνθήκες ειρήνης.

Χαρακτηριστικό του κλίματος της εποχής εκείνης αλλά και απόδειξη της προσπάθειας της ελληνικής Κυβέρνησης να εμπλέξει το NATO και τις ΗΠΑ στην ελληνοτουρκική διένεξη, αποτελεί η προσπάθεια ενημέρωσης/εμπλοκής του NATO λόγω αθέτησης των υποσχέσεων της Τουρκίας περί παροχής ηθικής ικανοποίησης μέσω της απόδοσης τιμών στην ελληνική σημαία του Προξενείου Σμύρνης και τελετής αποκατάστασης των Ελλήνων Αξιωματικών του Στρατηγείου του NATO στη Σμύρνη. Θέματα που η ελληνική Κυβέρνηση δεν υποτιμούσε, χωρίς όμως να παραγνωρίζει τα αισθήματα τα οποία διακατείχε ολόκληρο το έθνος.¹⁰³⁵

Συμπερασματικά η περίοδος 1955-1974 δεν μπορεί να χαρακτηριστεί ως μια περίοδος εξαιρετικών σχέσεων μεταξύ των δύο χωρών.

¹⁰³³ Στούκας Μ., *''Τα Σεπτεμβριανά: Η ολέθρια νύχτα για τον Ελληνισμό της Κωνσταντινούπολης''*, Το Πρώτο Θέμα, 07-9-2017.

¹⁰³⁴ Πηγή 4.

¹⁰³⁵ Πηγή 4α. Σημειώνεται ότι η ελληνική πλευρά επισήμανε ότι η απόδοση τιμών στην Ελληνική σημαία του Προξενείου Σμύρνης αποτελεί ελληνικό θέμα που θα έπρεπε-όπως είχε συμφωνηθεί-να εμφανιστεί ως προϊόν τουρκικής πρωτοβουλίας, ενώ η τελετή αποκατάστασης των Ελλήνων Αξιωματικών του Στρατηγείου του NATO στη Σμύρνη αποτελεί θέμα του NATO.

Μετά το Κυπριακό (1974), που αποτελεί ουσιαστικά το κρίσιμο χρονικό σημείο των ελληνοτουρκικών διενέξεων στο ΝΑΤΟ, διαφοροποιείται ριζικά και το Εθνικό Αμυντικό Δόγμα της Ελλάδος από αυτό του ΝΑΤΟ.¹⁰³⁶ Δεν ήταν απλά διαφορετικό αλλά ερχόταν σε πλήρη αντίθεση με το αντίστοιχο του ΝΑΤΟ, με σαφή -σχεδόν αποκλειστικό- προσανατολισμό στην εξ ανατολών απειλή, σε αντίθεση με την από βορρά κομμουνιστική απειλή των Στρατηγικών Δογμάτων του ΝΑΤΟ.¹⁰³⁷ Η σχεδίαση επιχειρήσεων εναντίον ενδεχομένης από Βορρά επίθεσης –κυρίως από Βουλγαρία αλλά και Αλβανία- εξακολουθούσε να απασχολεί τις ελληνικές ΕΔ πλην όμως, η βαρύτητα των εν λόγω ενδεχομένων σχεδίων, σε σχέση με την επιχειρησιακή σχεδίαση εναντίον της κύριας απειλής της Τουρκίας, ήταν μικρή και μάλλον εξυπηρετούσε τις τυπικές υποχρεώσεις της Ελλάδας προς τη Συμμαχία παρά αποτελούσε εθνική επιταγή.

Το ΝΑΤΟ από πλευράς του, προσπαθούσε να υποβαθμίσει τη σημασία των ελληνοτουρκικών διαφορών και να μειώσει την επίδραση των εν λόγω διαφορών στη δική του επιχειρησιακή σχεδίαση. Δεν είναι εξάλλου απολύτως βέβαιο ότι ΝΑ Πτέρυγα του ΝΑΤΟ έπαιζε τελικά το σημαντικό ρόλο που πολλοί πίστευαν σε Ελλάδα και Τουρκία, ακόμα και πριν την κατάρρευση της ΕΣΣΔ, αφού η Κεντρική Ευρώπη αποτελούσε μάλλον το κέντρο βάρους της Συμμαχίας από ιδρύσεώς της.

Δεδομένης λοιπόν της διαφορετικής αντίληψης των αμυντικών προτεραιοτήτων Ελλάδος και ΝΑΤΟ κατά τη διάρκεια του ΨΠ, δεν πρέπει να ξαφνιάζει ότι η κατάρρευση της ΕΣΣΔ και η εξάλειψη της σοβιετικής απειλής δεν επέφερε σημαντικές αλλαγές στην αμυντική πολιτική της Ελλάδος, που εξακολουθούσε να θεωρεί την Τουρκία ως την κύρια απειλή της. Αυτό επουδενί σημαίνει ότι μπορεί να αμφισβητηθεί η ορθότητα της στρατηγικής επιλογής ένταξης στο ΝΑΤΟ.

Ο διαρκής προσανατολισμός της αμυντικής πολιτικής της Ελλάδας στην εξ ανατολών απειλή, αν και δεν απείχε από τη μακροπρόθεσμη εξωτερική της πολιτική, που έθετε ως προτεραιότητα την ειρήνη στα Βαλκάνια και τη Μεσόγειο με ρόλο σταθεροποιητή, δημιουργούσε πρόβλημα και αμφισβήτηση ικανότητας ανταπόκρισης των ΕΔ σε δυο μέτωπα. Παρά του ότι, η υλοποιηθείσα την εποχή εκείνη αναδιοργάνωση των ελληνικών ΕΔ είχε αυτό το σκοπό. Και αυτό, γιατί ενώ το ΝΑΤΟ

¹⁰³⁶ Πηγή 5.

¹⁰³⁷ Περισσότερα για τις προκλήσεις της ελληνικής εξωτερικής πολιτικής σε σχέση με το ΝΑΤΟ στο Moustakis F.,(2005), σ. 27-51.

“πίεζε” την Ελλάδα να ανταποκριθεί με τις χερσαίες δυνάμεις της στην κομμουνιστική απειλή, η απειλή της Τουρκίας και το αεροναυτικό περιβάλλον (Αιγαίο) μιας ενδεχόμενης σύγκρουσης οδηγούσε στο να δοθεί έμφαση στην αεροπορική και ναυτική της ισχύ.

Παρά τις εν λόγω διαφορές, η Ελλάδα κατόρθωσε να αποτελεί μια χώρα μεγάλης γεωστρατηγικής σημασίας και μεσαίου μεγέθους στρατιωτική δύναμη στο ΝΑΤΟ. Η γεωστρατηγική της σημασία έγκειτο στο ότι αποτελούσε φυσικό εμπόδιο για την έξοδο της ΕΣΣΔ στη Μεσόγειο. Οι στρατιωτικές της δυνάμεις όμως που παραχωρούνταν στο ΝΑΤΟ, αν και αξιόλογες, δεν θα μπορούσαν να συνεισφέρουν το στιδήςποτε σε μια πιθανή εμπλοκή στη Κεντρική Ευρώπη που αποτελούσε και το κέντρο βάρους της Συμμαχίας από ιδρύσεώς της.

Στη μετά το ΨΠ περίοδο, η ατζέντα των ελληνοτουρκικών διαφορών διευρύνθηκε σημαντικά, προκαλώντας νέες υποψίες και μνησικακίες δημιουργώντας περισσότερα εμπόδια στην βελτίωση των σχέσεων των δύο χωρών, χωρίς όμως δυο χώρες να έχουν οδηγηθεί σε πολεμική σύγκρουση.

Η μεταψυχροπολεμική περίοδος αύξησε τα διλήμματα ασφάλειας των δυο χωρών και έθεσε εμπόδια στην επίλυση των μεταξύ τους διαφορών και εγκαθίδρυσης ενός καθεστώτος ασφάλειας.¹⁰³⁸ Την εν λόγω περίοδο, οι δύο χώρες ενεπλάκησαν στις διαμάχες των Βαλκανικών χωρών. Βρέθηκαν να υποστηρίζουν αντίπαλα στρατόπεδα, με την Ελλάδα να έχει σοβαρές ανησυχίες για την αυξανόμενη επιρροή της Τουρκίας σε κράτη όπως η Βοσνία-Ερζεγοβίνη και η Αλβανία και σε μικρότερο βαθμό στην πΓΔΜ και, την Τουρκία, να βλέπει με ανησυχία την υποστήριξη της Ελλάδος στη Σερβία κατά τη διάρκεια των επιχειρήσεων του ΝΑΤΟ στο Κόσσοβο. Επιπρόσθετα, στη περιοχή του Καυκάσου, η Άγκυρα υποστήριζε το Αζερμπαϊτζάν, ενώ η Ελλάδα δημιουργούσε στενές σχέσεις με την Αρμενία, ενώ και στο πεδίο των αγωγών καυσίμου υπήρχαν διαφορετικές προτεραιότητες, με την Αθήνα να προάγει τη συνεργασία με Ρωσία και Βουλγαρία για τον αγωγό Μπουργκάς-Αλεξανδρούπολη, ενώ η Άγκυρα προωθούσε τη δημιουργία αγωγού Μπακού-Τσεϊχάν. Η εν λόγω αντιπαλότητα επεκτείνονταν και στην περιοχή της Μέσης Ανατολής, όπου ενώ η συνύπαρξη της Τουρκίας με τους γείτονές της, όπως η Συρία, ήταν προβληματική λόγω ΡΚΚ, η Ελλάδα προχωρούσε το 1995 σε σύναψη στενών σχέσεων με τη Συρία, με σκοπό τη

¹⁰³⁸ Τσάκωνας Π.,(1991).

διασφάλιση προσγείωσης των ελληνικών αεροσκαφών μετά από ενδεχόμενες αεροπορικές επιχειρήσεις στη Κύπρο. Στην ίδια περιοχή, η στρατιωτική συνεργασία Τουρκίας–Ισραήλ που αποσκοπούσε στο να ανατρέψει την στρατηγική ισορροπία δυνάμεων Ελλάδος–Τουρκίας προς όφελος της δεύτερης, καθιστούσε την Αθήνα περισσότερο αδιάλλακτη/ανυποχώρητη στις θέσεις της εναντίον της Τουρκίας.¹⁰³⁹

Η αρένα όμως των διαφορών είχε,¹⁰⁴⁰ βάσεις και σε προβλήματα στο εσωτερικό των δυο χωρών αλλά και στην επιρροή που ασκούσε η κοινή γνώμη στις εκάστοτε πολιτικές και ηγεσίες. Το στρατιωτικό καθεστώς της Τουρκίας ασκούσε σημαντική επιρροή στις εξωτερικές υποθέσεις της χώρας και κυρίως στην αντιπαράθεση με την Ελλάδα, τη στιγμή που οι στρατιωτικοί στην Ελλάδα είχαν πολύ μικρότερη επιρροή. Υπήρχε, τοιουτοτρόπως, αρνητική επιρροή των εσωτερικών θεμάτων στην επίλυση των διαφορών.¹⁰⁴¹ Η Τουρκία ήταν «πολυπρόσωπη» χώρα σε πολιτικό, οικονομικό και στρατιωτικό πλαίσιο, δημιουργώντας δυσκολίες στην Ελλάδα ώστε να τη δει ως ένα «αξιόπιστο συνεταιίρο». Σε αυτό σημαντικό ρόλο έπαιζε το γεγονός ότι η χρήση βίας ή η απειλή χρήσης βίας αποτελούσε ιστορικά επιλογή του τρόπου επίλυσης των διαφορών της Τουρκίας.

Παράλληλα, η ανάλυση των ελληνοτουρκικών σχέσεων, δείχνει ότι η κοινή γνώμη και στις δυο χώρες, κινούμενες από μη ρεαλιστικές βάσεις, προσδοκούσαν μη ρεαλιστικά αποτελέσματα από τη διπλωματία των ΗΠΑ, αναφορικά με την επίλυση των διαφορών τους. Οι ΗΠΑ βρέθηκαν πολλάκις σε διασταυρούμενα πυρά μεταξύ των δυο χωρών, τη στιγμή που η επιλογή αποποίησης των ευθυνών τους και του σημαντικού ρόλου τους στην επίλυση των ελληνοτουρκικών διαφορών, δεν αποτελούσε ρεαλιστική επιλογή της εξωτερικής τους πολιτικής ούτε της πρωτοκαθεδρία που κατείχε από το 1947 στο ΝΑΤΟ.¹⁰⁴²

Στη Τουρκία, η κοινή γνώμη, γνωρίζοντας το δριμύ κατηγορώ του Προέδρου των ΗΠΑ Τζόνσον στον Π/Θ της Τουρκίας Ινονού αναφορικά με την επέμβαση/εισβολή της στην Κύπρο το 1964, θεωρούσαν ότι οι ΗΠΑ την απομόνωναν από τους Συμμάχους της και παράλληλα την εγκατέλειπαν. Γεγονός που αποτελούσε

¹⁰³⁹ Για ανάλυση στο Bahchelli T.(1999).

¹⁰⁴⁰ Τσάκωνας Π.,(1991).

¹⁰⁴¹ Ο.π.

¹⁰⁴² Πηγή 73.

απόδειξη ότι οι ΗΠΑ κινούταν υπέρ της Ελλάδος, παρά τη γεωστρατηγική σημασία της Τουρκίας για τις ΗΠΑ λόγω της αστάθειας στη Μ. Ανατολή.

Στην Ελλάδα, παρά την αντίθετη άποψη των κυβερνητικών παραγόντων αλλά και λόγω της αδυναμίας τους να εξηγήσουν στη κοινή γνώμη τα πραγματικά γεγονότα, κυριαρχούσε η άποψη ότι η ανάμειξη των ΗΠΑ στην εγκαθίδρυση στρατιωτικού καθεστώτος το 1967 στην Ελλάδα ήταν σημαντική, δηλητηριάζοντας έτσι τις ελληνοαμερικανικές σχέσεις. Παράλληλα κατηγορούσαν τις ΗΠΑ για τη μη αντίδρασή τους προς αποτροπή της εισβολής της Τουρκίας στην Κύπρο. Η κατάσταση έγινε ακόμα δυσκολότερη, με την απόσυρση του embargo όπλων που είχε επιβληθεί στην Τουρκία. Η κίνηση αυτή εκλαμβάνονταν ως μη επιθυμία των ΗΠΑ να βοηθήσουν την Ελλάδα. Η κατάσταση γινόταν ακόμα χειρότερη με την αδυναμία άμεση διευθέτησης της επανόδου της Ελλάδος στο στρατιωτικό σκέλος του ΝΑΤΟ, βάσει των ελληνικών διαπραγματευτικών θέσεων/προτάσεων. Οι απόψεις αυτές εξάλλου βοήθησαν στο να οδηγήσουν τις διαπραγματευτικές προσπάθειες των Άτσενσον (1964), Σάιρους Βανς (1967), Κλαρκ Κλίφορντ (1977) και Μάθιου Νίμιτζ (1978) σε αποτυχία επίλυσης του Κυπριακού, αλλά και σε αποτυχία επίλυσης των διαφορών για τη Δομή Διοίκησης του ΝΑΤΟ στο Αιγαίο και συνεπώς σε αποτυχία άμεσης επανόδου της Ελλάδος στο στρατιωτικό σκέλος του ΝΑΤΟ, παρά τις προσπάθειες των Στρατηγών Χέιγκ και Ρότζερς.

Βέβαια, οι απόψεις που εντέχνως καλλιεργούνταν στη κοινή γνώμη από τις πολιτικές ηγεσίες και των δυο χωρών, τις απάλλασσαν από τις ευθύνες τους ενώ έδιναν την ευκαιρία να κατηγορείται για τα πάντα ο αμερικανικός παράγοντας.

Τα προβλήματα αυτά φάνηκε να ξεπερνιούνται και να οδηγούμαστε σε διάλογο, πολύ αργότερα, μετά τη συνάντηση Οζάλ - Παπανδρέου στο Νταβός το 1988. Γεγονός όμως που δεν επιβεβαιώθηκε στη συνέχεια, αφού η πρωτοβουλία αυτή δεν επέλυσε τα σημαντικά ζητήματα διαφωνιών των δυο χωρών και, η εν λόγω προσέγγιση, δεν έτυχε θετικής αποδοχής από το λαό των δύο χωρών.¹⁰⁴³

Ο ρόλος των ΗΠΑ στη Μεσόγειο αν και παλαιός, ήτοι από τα πρώτα χρόνια σύνθεσης του αμερικανικού κράτους, έγινε ορατός στα ευρωπαϊκά θέματα ουσιαστικά στο 2^ο ΠΠ, με την ΜΒ να παίζει το ρόλο του τοποτηρητή. Έκτοτε οι ΗΠΑ έχουν

¹⁰⁴³ Βλ. Migdalovitz C., (1997). σ.9 : «Δεν είναι λίγοι αυτοί που ισχυρίζονται ότι, η θέση του Samuel Huntington στη "Σύγκρουση των πολιτισμών (Clash of Civilizations)" έπαιξε σημαντικό ρόλο στη διαμόρφωση της κοινής γνώμης των δύο χωρών».

σημαντική και συστηματική παρουσία στην περιοχή με τη Μεσόγειο να παίζει ρόλο "γέφυρας" στην εκπλήρωση της εξωτερικής τους πολιτικής.

Η εμπλοκή των ΗΠΑ στην προσπάθεια επίλυσης των πολυετών ελληνοτουρκικών συγκρούσεων, μπορούμε να πούμε ότι καθοριζόταν από: α/ τη σημασία της γεωστρατηγικής θέσης της Τουρκίας λόγω της πρόσβασής της στις πηγές ενέργειας της Μ. Ανατολής, β/ την ελεύθερη ναυσιπλοΐα στην Ανατολική Μεσόγειο και στο Αιγαίο, γ/ τη διάσωση της ειρηνευτικής προσπάθειας στη Μέση Ανατολή, και δ/ τη συγκράτηση του Ισλαμικού φονταμενταλισμού. Είχε σκοπό να εξυπηρετήσει τα γεωστρατηγικά συμφέροντα των ΗΠΑ και να τη διατηρήσει ως ηγέτιδα δύναμη για τη συνοχή του NATO. Όλα αυτά βέβαια διατηρούσαν και ενίοτε αύξαναν τη γεωστρατηγική σπουδαιότητα της Τουρκίας και συνεπώς τη συνεργασία της με τις ΗΠΑ. Πλην όμως οι ΗΠΑ, προς εξυπηρέτηση των εθνικών τους συμφερόντων, έπρεπε να διατηρήσουν γερούς δεσμούς τόσο με Τουρκία όσο και Ελλάδα.

Παράλληλα το NATO, στην προσπάθεια γεφύρωσης των διαφορών, θα έπρεπε, χωρίς να κατηγορηθεί για προκατάληψη, να ενεργήσει σε Τουρκία και Ελλάδα.¹⁰⁴⁴ Αυτός ήταν ο λόγος που η στάση της Συμμαχίας ήταν "μετριοπαθής" κυρίως αναφορικά με τη θέσπιση Μέτρων Οικοδόμησης Εμπιστοσύνης-MOE στο Αιγαίο. Εξάλλου ακολουθούσε τη στάση των ΗΠΑ αν και αυτή δεν εκτιμήθηκε δεόντως ούτε από την Ελλάδα ούτε από την Τουρκία.¹⁰⁴⁵

Για την Ελλάδα η ισότιμη στάση των ΗΠΑ και του NATO ήταν προς όφελος της Τουρκίας. Με την Τουρκία στρατιωτικά ισχυρότερη, η άποψη της Ελλάδας ότι απαιτείται η παρέμβαση τρίτου παράγοντα, για να ισορροπήσει τις κλίμακες (ισχύος) ή να τις φέρει υπέρ της Ελλάδας, δεν ικανοποιούνταν με την ουδετερότητα των ΗΠΑ και NATO.

¹⁰⁴⁴ Για τα διλήμματα ασφαλείας των δυο χωρών μετά την κατάρρευση της Σοβιετικής Ένωσης βλ. Τσάκωνας Π., (2003).

¹⁰⁴⁵ Σύμφωνα με Migdalovitz C., (1997), σ.13-15, «.. Οι Ηνωμένες Πολιτείες θέλουν να διατηρήσουν τη σταθερότητα στην Ανατολική Μεσόγειο, μια περιοχή που συνορεύει με ζώνες συγκρούσεων. Θέλουν επίσης να εμποδίσουν το NATO να εμπλακεί σε τοπικές διαμάχες. Προκειμένου να επιτύχουν αυτούς τους στόχους, οι Ηνωμένες Πολιτείες προσπάθησαν να παραμείνουν ουδέτερες και εργάστηκαν για την επίλυση των διαφορών μεταξύ των δύο συμμάχων τους στο NATO, της Ελλάδας και της Τουρκίας. Ωστόσο, η ουδετερότητα δεν έχει εκτιμηθεί πάντοτε.

Από την άλλη πλευρά, η Τουρκία, ως ο σημαντικότερος περιφερειακός σύμμαχος των ΗΠΑ, δίπλα στη Μέση Ανατολή και τον Καύκασο και ως ισχυρότερη της Ελλάδας δύναμη, επιδίωκε (και εξακολουθεί να επιδιώκει) την επίτευξη ενός ευνοϊκότερου αποτελέσματος μέσω διμερών διαπραγματεύσεων. Χωρίς να επικρίνουν την αμερικανική/νατοϊκή ουδετερότητα, θεωρούσαν βέβαιη τη βοήθεια των για να μετριάσουν πιθανές επιπτώσεις στις αντιπαραθέσεις τους με την Ελλάδα.

Με αυτές τις αντιλήψεις ήταν λογικό να αποτύχει και η προσπάθεια Αναπληρωτή Υπουργού Ευρωπαϊκών Υποθέσεων των ΗΠΑ Ρίτσαρντ Χόλμπρουκ όταν επεδίωξε να βρει λύση στις ελληνοτουρκικές διαμάχες και να «να αποκαταστήσει την προηγούμενη ισορροπία στο Αιγαίο», επικεντρώνοντας την προσπάθεια του τελικά στην εξάλειψη της άμεσης απειλής ενός ελληνοτουρκικού πολέμου.¹⁰⁴⁶

Παρόλο που, με πρωτοβουλία της Συμμαχίας, εγκαθιδρύθηκαν Μέτρα Οικοδόμησης Εμπιστοσύνης με σκοπό την έξοδο από τη κρίση των Ιμίων/Kardak (1996) και, παρόλο, που με πρωτοβουλία των ΗΠΑ, υποστηρίχθηκε η πλήρης εφαρμογή της συμφωνίας Παπούλια-Γκιλμάζ του 1988 και το ανακοινωθέν της Μαδρίτης τον Ιούλιο του 1997, δεν ήταν βέβαιο ότι Ελλάδα και Τουρκία ήθελαν πραγματικά να αλλάξουν τη φύση των (κακών) σχέσεών τους και να επιλύσουν τις διαφωνίες τους στο Αιγαίο.¹⁰⁴⁷ Εξάλλου, μόλις ένα μήνα μετά τη Μαδρίτη, η Ελλάδα διαπίστωνε την αρνητική ανταπόκριση της Τουρκίας,¹⁰⁴⁸ που, μεταξύ άλλων, αφορούσε αφενός στη δήλωση του Π/Θ της Τουρκίας Γκιλμάζ ότι οι αρχές του Διεθνούς Δικαίου δεν μπορεί να έχουν εφαρμογή στο Αιγαίο και η Τουρκία εξέφραζε σοβαρές ανησυχίες για την αγορά και προγραμματισμένη μεταφορά στην Κύπρο, των ρωσικών αντιαεροπορικών βλημάτων S-300.¹⁰⁴⁹

Είναι αληθές ότι η Συμμαχία εμφανίστηκε αδύνατη να παίξει ρόλο εγγυητή των συνόρων των δυο χωρών αν και η Ελλάδα την έβλεπε ως «αποτρεπτικό παράγοντα» και ως ένα «παράγοντα ελαχιστοποίησης» μιας ενδεχόμενης ελληνοτουρκικής διαμάχης.

¹⁰⁴⁶ Για περισσότερα αναφορικά με την πολιτική των ΗΠΑ βλ. «CRS Report for Congress, Greece and Turkey: Aegean Issues — Background and Recent Developments».

¹⁰⁴⁷ Για περισσότερες πληροφορίες, Migdalovitz C., (1997).

¹⁰⁴⁸ Τσάκωνας Π., (1991), σ.1.

¹⁰⁴⁹ Για περισσότερα στο Καπούτσης Χ., (2013).

Επ' ουδενί όμως αποτελούσε παράγοντα/διαμεσολαβητή επίλυσης των μεταξύ των δυο χωρών διαφορών.¹⁰⁵⁰

Τα διλήμματα ασφάλειας των δυο χωρών ενισχύθηκαν περαιτέρω από τα κενά και τους περιορισμούς που έθεταν οι διεθνείς συμφωνίες. Όπως η Συνθήκη για τις συμβατικές ένοπλες δυνάμεις στην Ευρώπη. Αυτή, αν και αποτέλεσε την σπουδαιότερη συμφωνία ελέγχου εξοπλισμών μετά τον ΨΠ και έθετε περιορισμούς σε ορισμένα οπλικά συστήματα (πχ. άρματα μάχης) τόσο για την Ελλάδα όσο και την Τουρκία, έδινε δυνατότητες προμήθειας περισσότερων αεροσκαφών χωρίς να θέτει περιορισμούς ποιοτικής ενίσχυσης των ΕΔ των δυο χωρών. Παράλληλα, δεν είχε εφαρμογή σε ναυτικές δυνάμεις.¹⁰⁵¹ Αποτέλεσμα ήταν να επιτρέπει, αντί να περιορίζει, τους εξοπλιστικούς ανταγωνισμούς και την αύξηση των στρατιωτικών δυνατοτήτων Ελλάδος και Τουρκίας. Η ενίσχυση αυτή των στρατιωτικών δυνάμεων των δυο χωρών ανέβασε στο τέλος του 1992 τις δυο χώρες στους «μεγαλύτερους εισαγωγείς στρατιωτικού υλικού παγκοσμίως».¹⁰⁵²

Οι στρατιωτικοί εξοπλισμοί των δυο χωρών, τη στιγμή που ο σοβιετικός κίνδυνος ήταν ανύπαρκτος, επιβεβαιώνει την αντίληψη ότι Τουρκία και Ελλάδα έβλεπαν αλλήλους ως εχθρούς.

Οι εξοπλισμοί συνεχίστηκαν επί μακρόν. Αλλά οι ελληνικές Κυβερνήσεις δεν μπόρεσαν να ακολουθήσουν τον ξέφρενο ρυθμό της Τουρκίας και να διατηρήσουν μια επιθυμητή ισορροπία δυνάμεων με την κατάσταση των μέσων των ΕΔ να φτάνει τα τελευταία χρόνια σε οριακά επίπεδα διαθεσιμότητας.

Από την άλλη η Τουρκία, θέτοντας ως στρατηγική της επιδίωξη την αμυντική της ανεξαρτησία από το δυτικό οπλοστάσιο, έφτασε σταδιακά αλλά σχετικά σύντομα στο να είναι εξαγωγική χώρα οπλικών συστημάτων αλλά κυρίως η αμυντική της επάρκεια να μην εξαρτάται πλήρως από τις εκάστοτε διαθέσεις των συμμάχων της στο ΝΑΤΟ. Αυτό τις έδωσε το δικαίωμα επιλογών στην εξωτερική της πολιτική και πολιτική ασφάλεια και τη δυνατότητα να ανταποκριθεί ικανοποιητικά στις αμυντικές της ανάγκες σε περίπτωση που οι σχέσεις της με το ΝΑΤΟ δεν ήταν οι επιθυμητές. Εξάλλου από τη δεκαετία του 1970 είχε διακηρύξει ότι η ΕΣΣΔ δεν αποτελούσε απειλή

¹⁰⁵⁰ Τσάκωνας Π.,(1991), σ.4

¹⁰⁵¹ Αποτέλεσμα ήταν τη στιγμή που η Ρωσία απέσυρε τις ναυτικές δυνάμεις από το Αιγαίο, Ελλάδα και Τουρκία προχωρούσαν σε ναυτικούς εξοπλισμούς.

¹⁰⁵² Tuck C., (1996), τ.12, σ.26-28.

για την Τουρκία, ενώ οι νεοθωμανικές της αντιλήψεις αργότερα σε συνδυασμό με την στρατιωτική της ευρωστία την οδήγησαν σε μερική αναθεώρηση και των γεωπολιτικών της προσανατολισμών και προτεραιοτήτων.

Το NATO εξακολουθούσε και μετά την πτώση του τείχους να μην είναι μια Συμμαχία που εξυπηρετούσε Ελλάδα και Τουρκία για την επίλυση των προβλημάτων ασφάλειας που θεωρούσαν ότι είχαν. Από την άλλη, δεν είχε μια κατανοητή μεταψυχροπολεμική πολιτική για τη Μεσόγειο, μέχρι και την επιχείρηση στην πρώην Γιουγκοσλαβία, επιβεβαιώνοντας τους φόβους σε Αθήνα και Άγκυρα ότι η ΝΑ Πτέρυγα δεν αποτελούσε περιοχή υψηλής προτεραιότητας για τη Συμμαχία. Η πρώτη ουσιαστική μεταψυχροπολεμική ένδειξη ενδιαφέροντος του NATO, για την εν λόγω περιοχή, διαφαίνεται αρχικά στην Διυπουργική τον Ιανουάριο του 1994 και αμέσως μετά στη Διακήρυξη 257,¹⁰⁵³ αλλά και στην ομιλία του Αναπληρωτή ΓΓ του NATO στις 16-10-1995.¹⁰⁵⁴

Παρά το γεγονός ότι το NATO στη μεταψυχροπολεμική περίοδο φαινόταν απρόθυμο να δημιουργήσει συνθήκες ασφάλειας στη ΝΑ Πτέρυγά του και η βούλησή του στο πολιτικό επίπεδο να σταθεροποιήσει τη περιοχή εξαντλούταν σε δηλώσεις περί ειρηνικής επίλυσης των διαφορών και συνεπώς στη τήρηση ίσων αποστάσεων,¹⁰⁵⁵ η Ελλάδα διατήρησε σημαντική θέση στη Συμμαχία ανταποκρινόμενη στις προκλήσεις αναθεώρησης του ρόλου του.

Οι ελπίδες/προσδοκίες του πολιτικού συστήματος στην Ελλάδα που γεννήθηκαν με την ένταξή της στην ΕΕ και στη WEU και την πεποίθηση ότι δημιουργούνταν συνθήκες ασφάλειας έναντι της Τουρκίας, δεν επαληθευτήκαν. Αποτέλεσμα, η μερική ανανέωση του ενδιαφέροντος της Ελλάδος για το NATO και

¹⁰⁵³ Η πεποίθηση της Συμμαχίας ότι «η ασφάλεια στην Ευρώπη επηρεάζεται σε μεγάλο βαθμό από την ασφάλεια στη Μεσόγειο» επιβεβαιώθηκε και στη Διακήρυξη των Αρχηγών Κρατών και Κυβερνήσεων στην Υπουργική Σύνοδο του Βόρειο-Ατλαντικού Συμβουλίου Συνεργασίας, Στρατηγείο του NATO, Βρυξέλλες, 10-11/1//1994, παρ.22, και στο AM 331 SA (95)17, (1995).

¹⁰⁵⁴ Σύμφωνα με , Σεμινάριο RAND, (1995), «Το τέλος της αντιπαράθεσης Ανατολής-Δύσης είχε επίσης θετικό αντίκτυπο στη Μεσόγειο, καθώς οι εντάσεις που προέκυψαν από αυτή την αντιπαράθεση, η οποία επηρέασε και αυτή την περιοχή, μειώθηκαν και σχεδόν εξαφανίστηκαν. Αλλά τόσο ο πόλεμος του Κόλπου όσο και ο πόλεμος στην πρώην Γιουγκοσλαβία μας έχουν υπενθυμίσει ότι το ζήτημα της ασφάλειας της Μεσογείου εκτείνεται πολύ πέρα από το τέλος του Ψυχρού Πολέμου. Επομένως, είναι εντελώς σωστό (quite appropriate) ότι η Μεσόγειος έχει τύχει της μεγαλύτερης προσοχής του NATO».

¹⁰⁵⁵ Moustakis F.,(2005), σ. 49-50.

τις ΗΠΑ, αναφορικά με το ρόλο τους στην ασφάλεια της χώρας, με το πολιτικό σύστημα στην Ελλάδα (πλην ΚΚΕ), να θεωρεί το ΝΑΤΟ όσο και τις ΗΠΑ ως « την πιο αξιόπιστη αποτροπή έναντι των απειλών για την ασφάλεια της Ελλάδας». Οι σχέσεις αυτές (Ελλάδος–ΗΠΑ) που επί Α. Παπανδρέου πέρασαν κάποιες δοκιμασίες, αναθερμάνθηκαν τη περίοδο 1991-93, μετά τη θετική στάση της Ελλάδος στον πόλεμο του Κόλπου, επί πρωθυπουργίας Κων/νου Μητσοτάκη.¹⁰⁵⁶

Μια ελπίδα καλύτερευσης των ελληνοτουρκικών σχέσεων φάνηκε, τον Ιούλιο του 1997, μετά την σοβαρή κρίση των Ιμίων του 1996. Στη Σύνοδο του ΝΑΤΟ στη Μαδρίτη, Ελλάδα και Τουρκία, με την υποστήριξη των ΗΠΑ και του ΓΓ του ΝΑΤΟ Σολάνα, υποσχέθηκαν να αλληλο-σεβαστούν τα κυριαρχικά δικαιώματα ενός εκάστου και να αποφύγουν, εκατέρωθεν, οποιαδήποτε μελλοντική χρήση βίας. Όμως η «αμοιβαία δέσμευση για την ειρήνη την ασφάλεια και τη συνεχή ανάπτυξη σχέσεων καλής γειτονίας» όπως γινόταν αναφορά στο Ανακοινωθέν «στερείτο πρακτικής σημασίας. Αποτελούσε περισσότερο μια εισαγωγική ευχή για το επίπεδο στο οποίο θα έπρεπε να βρίσκονται ή να καταλήξουν οι σχέσεις των δυο χωρών». Εξάλλου οι παραβιάσεις του ελληνικού ΕΧ από τουρκικά αεροσκάφη την επομένη του ανακοινωθέντος όσο και η συμφωνία σύνδεσης Τουρκίας και ψευδοκράτους μόλις ένα μήνα μετά, έφερνε στο προσκήνιο την αληθινή διάσταση των προβλημάτων και τις πρακτικές των περασμένων ετών.¹⁰⁵⁷

Η Ελλάδα, υιοθετώντας κατευναστική πολιτική, έναντι της Τουρκίας, προβάλλοντας την αποτροπή ως στρατηγική επιλογή της, προσπαθούσε όχι να αποτρέψει αλλά να αποφύγει τον πόλεμο, ακόμα και σε περιόδους που η στρατιωτική της ισχύ έναντι της Τουρκίας ήταν ισορροπημένη. Υποχωρώντας συνεχώς, καθιστούσε αμφισβητήσιμη την προστιθέμενη αξία της όποιας επιχειρούμενης προσέγγισης με την Τουρκία.

Η Τουρκία ήξερε ότι η Ελλάδα δεν θα έφτανε σε πολεμική αναμέτρηση. Με συνεχή πίεση αποκόμιζε οφέλη, παγιώνοντας τις θέσεις της σε μια ανισοβαρή -μεταξύ των αιτιάσεων Ελλάδος και Τουρκίας- λίστα διεκδικήσεων. Ούτε η αποδοχή από την Τουρκία των έξι (6) αρχών, που υιοθετήθηκαν/ενσωματώθηκαν στις 24-3-1997 στο Συμβούλιο Σύνδεσης ΕΕ-Τουρκίας και, σύμφωνα με τον τότε ΥΠΕΞ Θεόδωρο

¹⁰⁵⁶ Moustakis F.,(2005), σ. 42.

¹⁰⁵⁷ Συρίγος Α., (2015), σελ. 503-508.

Πάγκαλο, αποτελούσαν τον ακρογωνιαίο λίθο της εξωτερικής πολιτικής της Ελλάδας, απέφερε ιδιαίτερα οφέλη.¹⁰⁵⁸

Οι ελληνοτουρκικές διαμάχες συνεχίζονται, κάθε φορά με διαφορετική δικαιολογία και ένταση, εντός και εκτός NATO, αφήνοντας κενά στην επιχειρησιακή σχεδίαση της Συμμαχίας στη ΝΑ Πτέρυγά της, χωρίς να είναι ορατή η επίλυση του θέματος. Ο καθορισμός των περιοχών παραγωγής αεροπορικών ιχνών παραμένει μέχρι και σήμερα ένα άλυτο πρόβλημα για τη ΝΑ Πτέρυγα της Συμμαχίας, που αργά ή γρήγορα θα επανεμφανιστεί, όταν λυθούν τα μέχρι τώρα άλυτα προβλήματα του λογισμικού του Συστήματος Διοίκησης και Ελέγχου των Αεροπορικών Επιχειρήσεων¹⁰⁵⁹ και απαιτηθεί να καθοριστούν οι περιοχές ελέγχου των αεροπορικών Στρατηγείων που απέμειναν. Οι ασκήσεις στο Αιγαίο έχουν περιοριστεί στην εκπαίδευση των πληρωμάτων του αερομεταφερόμενου Συστήματος Έγκαιρης Προειδοποίησης και Ελέγχου της Συμμαχίας¹⁰⁶⁰ και της Ελληνικής Πολεμικής Αεροπορίας. Μέσω των εν λόγω ασκήσεων, ασκείται, ακόμα και σήμερα, πίεση, ώστε να μην αναγνωρίζονται/υιοθετούνται από το NATO οι αντιλήψεις της Τουρκίας περί καθεστώτος αποστρατικοποιημένων νήσων στο Ανατολικό Αιγαίο. Όχι πάντα με επιτυχία.

Η Ελλάδα, ευρισκόμενη ακόμα και σήμερα κάτω από τη διεθνώς παράνομη απειλή χρήσης βίας εναντίον εδαφικής της ακεραιότητας, αν εξακολουθήσει να βασίζεται στην επίκληση του Διεθνούς Δικαίου χωρίς να έχει την ισχύ να το εφαρμόσει θα βρεθεί σε πολύ δυσκολότερη θέση. Καμιά συμμαχία και καμιά συνεργασία δεν αποτελεί πανάκεια για την υπεράσπιση κυριαρχικών δικαιωμάτων και εθνικών συμφερόντων.

7.3 Το NATO μετά τον Ψυχρό Πόλεμο

Οι Στρατιωτικές Δομές Διοίκησης του NATO, όσο και ολόκληρη η Συμμαχία, μετά το πέρας του ΨΠ, μεταβλήθηκαν σημαντικά στα πλαίσια, αφενός, της ενδυνάμωσής τους για να ανταποκρίνονται στις μεταβολές στη παγκόσμια ασφάλεια, αναλαμβάνοντας νέους διευρυμένους ρόλους, συμπεριλαμβανομένων και εταιρικών σχέσεων με άλλους φορείς αλλά και σημαντικές επιχειρησιακές υποχρεώσεις. Η

¹⁰⁵⁸ Για περισσότερα βλ. Moustakis F.,(2005), π. 46.

¹⁰⁵⁹ Μέχρι και σήμερα υπάρχουν σοβαρά προβλήματα αξιοπιστίας και λειτουργικότητά του.

¹⁰⁶⁰ Στο NATO αναφέρεται ως Airborne Early Warning and Control –AWACS.

Συμμαχία απέδειξε ότι μπορεί να θέτει σε δεύτερη μοίρα τα ετερόκλητα συμφέροντα των κ-μ της διατηρώντας, παράλληλα, την πρωτοκαθεδρία του Άρθρου 5 που εξακολουθούσε να ισχύει και να απαντά στην αμφισβήτηση του λόγου διατήρησής της και στις αμφισβητήσεις της χρησιμότητάς της ως μία καθαρά αμυντικής Συμμαχίας.¹⁰⁶¹

Η πολυδιάστατη αυτή μεταβολή σκοπών και δομών του NATO μετά το ΨΠ χαρακτηριζόταν από :

1. Τη συνεχή μετεξέλιξη του αμυντικού σχεδιασμού, ώστε αυτός να είναι έτοιμος για ενεργή συμμετοχή στρατιωτικών δυνάμεων σε επιχειρήσεις πέραν των μέχρι τότε περιοχών ευθύνης.¹⁰⁶²

2. Το συνεχή μετασχηματισμό και αναδιοργάνωση των εσωτερικών δομών, με το αιτιολογικό της προσαρμογής στις νέες παγκόσμιες προκλήσεις ασφάλειας, υιοθετώντας την πολιτική οδηγία του 2006 «η οποία προσδιορίζει τους όρους για την ανάπτυξη των μέσων και δυνατοτήτων του NATO στα επόμενα 10-15 χρόνια».¹⁰⁶³

3. Τη διαρκή (επιτυχή) προσπάθεια διεύρυνσης, ενσωματώνοντας νέα μέλη, κυρίως μέσω της διαδικασίας Σύμπραξης για την Ειρήνη¹⁰⁶⁴ αλλά και της διαδικασίας του Μεσογειακού Διαλόγου δίνοντας βήμα -ακόμα και στη διαδικασία λήψης απόφασης με σταδιακά βέβαια και προσεκτικά βήματα- σε χώρες ποικίλων ιδεολογικών και πολιτικών αντιλήψεων.

Ο μεταψυχροπολεμικός σκοπός της Συμμαχίας ήταν μέσω προσαρτήσεων, να περιορίσει το ζωτικό χώρο της Ρωσίας. Η επίτευξη του σκοπού δεν ήταν χωρίς πολιτικά προβλήματα. Κυριότερο, τα πολιτικής υφής σοβαρά προβλήματα στη λήψη απόφασης στο Βόρειο-Ατλαντικό Συμβούλιο (ακόμα και σε ασκήσεις επί χάρτου), ενώ η περίφημη προσέγγιση του NATO με τη Ρωσία, η οποία είχε εγκαθιδρυθεί και λειτουργούσε μέσω του Συμβουλίου NATO-Ρωσίας διακόπηκε πολλάκις, ωσάν κανείς να μην την ήθελε. Παράλληλα, οι ευσεβείς πόθοι προσφοράς δυνάμεων (προσωπικού

¹⁰⁶¹ Μαρκαντωνάτος Λ., {2010}, εισαγωγή.

¹⁰⁶² Operation Active Endeavour, International Security Assistance Force (ISAF), Ocean Shield, Kosovo Force. Γνωστός ως «out of area operations».

¹⁰⁶³ Μαρκαντωνάτος Λ., {2010}, εισαγωγή.

¹⁰⁶⁴ Στο NATO αναφέρονται ως Partnership for Peace –PfP.

και μέσων), μέσω της ένταξης νέων χωρών στο NATO, δεν επιβεβαιώθηκαν,¹⁰⁶⁵ καθιστώντας προβληματική την επιδιωκόμενη επιχειρησιακή του επάρκεια.

Η έλλειψη της παραδοσιακής απειλής της Σοβιετικής Ένωσης για το NATO, ο συνεχής μετασχηματισμός του, η ενίσχυση του λόγου ύπαρξης του και η ενδυνάμωση του ρόλου του διεθνώς, αλλά και η μείωση των σταθερών Δομών Διοίκησης της Συμμαχίας με την κατάργηση πολλών Στρατηγείων, δεν λειτούργησε θετικά στις ελληνοτουρκικές διαμάχες εντός της Συμμαχίας. Οι δυο χώρες έχασαν τα αεροπορικά και ναυτικά Στρατηγεία, για τα οποία υπήρξε τεράστιο ενδιαφέρον εκατέρωθεν. Στην Ελλάδα δημιουργήθηκε ένα Στρατηγείο, το Στρατηγείο Ταχείας Ανάπτυξης όπως μετονομάστηκε το Γ'ΣΣ στη Θεσσαλονίκη,¹⁰⁶⁶ το οποίο προσφέρεται στη Δομή Δυνάμεων του NATO, αλλά δεν αποτελεί μέρος της Δομής Διοίκησης της Συμμαχίας. Στην Τουρκία αντίστοιχα παρέμεινε το μοναδικό χερσαίο Στρατηγείο του NATO, το οποίο όμως δεν δημιουργεί προϋποθέσεις υποστήριξης των παγίων τουρκικών επιδιώξεων στο Αιγαίο. Παρά ταύτα, με τη νέα Δομή Διοίκησης, ούτε η Συμμαχία έλυσε τα σοβαρά προβλήματα/διαμάχες στη ΝΑ Πτέρυγά της, ούτε οι ελληνοτουρκικές διαμάχες σταμάτησαν να υφίστανται.

Το NATO, παρόλο που διαχρονικά επέδειξε εξαιρετική συνοχή και αποτελεσματικότητα, καλείται διαρκώς να δίνει απαντήσεις σε βασικά ερωτήματα:

Υπάρχει πραγματική εξωτερική απειλή για το NATO σήμερα και ειδικότερα στην ΝΑ Πτέρυγά του ή η σημερινή και μελλοντική φύση των νέων απειλών και κινδύνων της παγκόσμιας ειρήνης και σταθερότητας θα απαιτήσουν την αναθεώρηση του σκοπού ύπαρξης του, ως πολιτικό-στρατιωτικού παγκόσμιου Οργανισμού, για μια ακόμα φορά;

Μήπως οι εσωτερικές διαμάχες και η αδυναμία κατευνασμού πολύμορφων αλλά και ηγεμονικών τάσεων, που παρατηρούνται σήμερα από κ-μ της Συμμαχίας, επιφέρουν απρόβλεπτες αλλαγές που θα διαταράξουν την αξιοπιστία του και η ανάδειξη νέων ισχυρών παικτών στο διεθνές σύστημα δημιουργήσει δυναμικές αμφισβήτησης της χρησιμότητας της Βόρειο-Ατλαντικής Συμμαχίας;

Είναι, τέλος, οι ελληνοτουρκικές διαμάχες στη Συμμαχία μια κακιά ιστορία του παρελθόντος ή μια, απρόβλεπτων επιπτώσεων για τη Συμμαχία, ιστορία του μέλλοντος;

¹⁰⁶⁵ Εμπειρία μου από τη θητεία μου στο NATO και συμμετοχή μου σε συνεδριάσεις της στρατιωτικής Επιτροπής (MC) και του Συμβουλίου (NAC).

¹⁰⁶⁶ Στο NATO γνωστό ως NATO Rapid Deployable Corps – Greece (NRDC-GR).

Όπως και αν γραφεί η ιστορία στο μέλλον, το NATO θα αποτελεί παράδειγμα Συμμαχίας που διατήρησε τη συνοχή της και συνέχισε να λειτουργεί με συνεχείς μεταλλάξεις σκοπού και δομών, με τις ελληνοτουρκικές όμως διαμάχες να αποτελούν παράδοξο και συνεχή απειλή διάσπασης της εν λόγω συνοχής του.

7.4 Συμπεράσματα

Στη διάρκεια της ιστορίας, οι συμμαχίες έχουν διαδραματίσει κεντρικό ρόλο σε θέματα ασφάλειας των κρατών και υπήρξαν αναπόσπαστο μέρος των διεθνών σχέσεων. Πλήθος μεταβλητών οδήγησε στη μη ύπαρξη ενός ευρέως αποδεκτού ορισμού της συμμαχίας. Κοινό κεντρικό σημείο των αναλύσεων είναι ότι τα κράτη έλκονται από την ισχύ του ισχυρού και οι συμμαχίες, σημαντικά στοιχεία των οποίων είναι η συνοχή, η αποτελεσματικότητά, ο τρόπος λήψης απόφασης, αλλά και οι αδυναμίες τους, δημιουργούνται ως μια απάντηση εξισορρόπησης μιας απειλής.

Δεδομένου ότι το ενδιαφέρον για θέματα ασφάλειας παραμένει σήμερα παγκοσμίως αμείωτο, φαίνεται απίθανο να σταματήσουν να υφίστανται συμμαχίες, ασχέτως αν απαιτείται η συνεχής προσαρμογή τους σε νέες καταστάσεις, όπως συνέβη με το NATO.

Γενεσιουργός αιτία της δημιουργίας της Βόρειο-Ατλαντικής Συμμαχίας αποτέλεσε κυρίως η αποτυχία της Κοινωνίας των Εθνών, η διάψευση της ελπίδας για οριστική αποκατάσταση της ειρήνης, η αυξανόμενη επιθετικότητα της ΕΣΣΔ αλλά και η συμπεριφορά της μετά τον 2^ο ΠΠ. Η αδυναμία της ΜΒ να αναλάβει ηγετικό ρόλο, η εντεινόμενη δυτικοευρωπαϊκή ανασφάλεια έναντι του κομμουνιστικού επεκτατισμού και η αλλαγή της οπτικής που οι ΗΠΑ έβλεπαν πλέον τα γεωστρατηγικά τους συμφέροντα, έφερε τις ΗΠΑ να αποτελούν την -με όρους ισχύος- ηγέτιδα δύναμη της Συμμαχίας. Γεγονός που καθίσταται φανερό στο Άρθρο 5 αυτής, επιβεβαιώνοντας τη θεωρία περί συμμαχιών ότι απαιτείται μια ισχυρή δύναμη να οδηγεί τις εξελίξεις.

Αν και οι στρατιωτικές απαιτήσεις αντιμετώπισης του σοβιετικού κινδύνου ήταν εξαιρετικά μεγάλες και θα έπρεπε λογικά να δοθεί προτεραιότητα σε αυτές, το Βόρειο-Ατλαντικό Σύμφωνο, επέβαλε τη δημιουργία μιας πολιτικής παρά στρατιωτικής οργάνωσης, ενός διακυβερνητικού αλλά όχι υπερεθνικού οργανισμού, καθιστώντας *''το πολιτικό πρόβλημα''* κυρίαρχο της εξέλιξής του. Έτσι το NATO, σχεδόν αμέσως μετά την ίδρυσή του, αποτέλεσε ένα σύνολο κρατών με κοινή πολιτική αλλά και ενσωματωμένες στρατιωτικές δομές, που ενίσχυαν την αποτελεσματικότητά

του, ενώ από τα πρώτα στάδια δημιουργίας του, περιέγραφε τόσο το σκοπό ύπαρξής του, όσο και τη φύση και τα έργα που ανελάμβανε για σκοπούς ασφάλειας των κ-μ του, σε Στρατηγικά Δόγματα. Ο εξορθολογισμός των αποφάσεων του, μέσω ομοφωνίας, περιόριζε εντάσεις και ενδεχόμενες περιφερειακές συγκρούσεις, αποθαρρύνοντας την κλιμάκωση εξωτερικών ή/και εσωτερικών διαφορών.

Η εξάλειψη της απειλής της ΕΣΣΔ και η ειρηνική λήξη του Ψυχρού Πολέμου, διατάραξε το ισχύον διπολικό σύστημα ισχύος. Έθεσε τη βάση νέων προβληματισμών ως προς το λόγο ύπαρξης της Συμμαχίας και της απαίτησης ύπαρξης συλλογικής άμυνας. Έθεσε επίσης εν αμφιβόλω την ισχύ της ρεαλιστικής θεωρίας, κατά την οποία είναι αναγκαία η ασφάλεια και η ισορροπία ισχύος για τη διατήρηση του υφιστάμενου status quo. Παράλληλα, σηματοδότησε την έναρξη μιας νέας εποχής, όπου η οικονομική ισχύς απέκτησε βαρύνουσα σημασία έναντι της στρατιωτικής (ισχύος). Οι εν λόγω προβληματισμοί απαντήθηκαν άμεσα, με τη μετεξέλιξη της Συμμαχίας σε ένα πολυδιάστατο οργανισμό με μεγάλο εύρος δραστηριοτήτων, που αντιλαμβανόμενο την πολυπλοκότητα του διεθνούς συστήματος μεταμορφώθηκε, αναθεωρώντας με ταχείς ρυθμούς δόγματα, δομές και στρατηγικές, ώστε να ανταποκριθεί σε νέες απαιτήσεις. Διατήρησε όμως τη συλλογική άμυνα (Άρθρου 5) ως κυρίαρχη αποστολή της, σε μια εποχή που πολλοί αναλυτές θεωρούσαν ότι δεν χρειαζόταν πλέον στρατιωτική ισχύς για την επίλυση προβλημάτων και το διεθνές δίκαιο θα μπορούσε να εφαρμοστεί για να επιλύσει διαφορές και διαμάχες σε παγκόσμια κλίμακα. Επέζησε, ακολουθώντας τη θεσμική της ιδιότητα, συμπληρώνοντας παρά ακολουθώντας τις θεωρίες περί συμμαχιών, κινούμενη πέραν αυτών, ως παράγοντας αναμόρφωσης των νέων ρυθμίσεων ασφαλείας. Απέδειξε έτσι ότι αποτελεί την πλέον μακροχρόνια και ευέλικτη Συμμαχία στην ιστορία των συμμαχιών.

Οι διαμάχες επιρροής παρά ουσίας, στο ΝΑΤΟ, τόσο για τον έλεγχο της Μεσογείου όσο και της Βαλτικής και οι λύσεις που δόθηκαν, έφεραν, πολλάκις, τη στρατιωτική Δομή Διοίκησής του (Στρατηγεία) σε ανεπιθύμητη και ιδιαιτέρως προβληματική κατάσταση. Παράλληλα : α/ η ανά δεκαετία περίπου υιοθέτηση νέων Στρατηγικών Δογμάτων, β/ η προοδευτική επέκτασή του, αλλά και η αποχώρηση και επανένταξη της Ελλάδας και της Γαλλίας, γ/ η δημιουργία νέων προκλήσεων και η διαφοροποίηση της φύσης των μελλοντικών απειλών για τη Συμμαχία, δ/ η εμπλοκή του σε Βοσνία-Ερζεγοβίνη, Κόσσοβο και Αφγανιστάν, ε/ η συνεχής μείωση των αμυντικών Π/Υ των κ-μ του, στ/ η προσπάθεια μείωσης του αριθμού των μη

επιχειρησιακά αναγκαίων Δομών Διοίκησης (Στρατηγείων) με τη συνεπακόλουθη μείωση του προσωπικού, διαφοροποιούσαν ισορροπίες που είχαν επιτευχθεί, επιφέροντας συνεχή απαίτηση αναδιοργάνωσης των στρατιωτικών του Δομών Διοίκησης. Αυτό βέβαια ερχόταν σε αντίθεση με την επιδίωξη πολλών κ-μ να διατηρήσουν, με κάθε τρόπο και για πολιτικούς κυρίως λόγους, σταθερές στρατιωτικές Δομές Διοίκησης στην περιοχή τους ως παράγοντα ισχύος. Έτσι οδηγηθήκαμε σε μια νέα εποχή που χαρακτηριστικό της είναι η κατάργηση των περισσότερων στατικών δομών (Στρατηγείων), με τις έννοιες της δυνατότητας ανάπτυξης, κινητικότητας και μεταφοράς να κυριαρχούν στη σχεδίαση των επιχειρήσεων και συνεπώς και της Δομής Διοίκησης του NATO. Στα διαστήματα των συνεχών αναδιοργανώσεων, το NATO έμαθε γρήγορα να λειτουργεί και να είναι αποτελεσματικό με στρατιωτικές δομές που σπάνια ολοκληρώνονταν επιδεικνύοντας ζηλευτή προσαρμοστικότητα.

Η ΝΑ Πτέρυγα του NATO ήταν κεφαλαιώδους σημασίας για την επιβίωση του, παρά του γεγονότος ότι, η Μεσόγειος, ως το μόνο κοινό "σύνορο" στο νότο, δεν μπορούσε να δημιουργήσει στενούς πολιτικούς ή στρατηγικούς δεσμούς άμυνας και κάθε κ-μ έβλεπε τις αμυντικές του ανάγκες με διαφορετική οπτική. Ακόμα και σήμερα η Μεσόγειος αποτελεί το "δρόμο" προς την Μέση Ανατολή και της πηγές ενέργειας. Ως εκ τούτου δεν μπορεί να υπάρξει μείωση ενδιαφέροντος της περιοχής από τους "ισχυρούς παίκτες" τους διεθνούς συστήματος. Ελλάδα και Τουρκία τοιουτοτρόπως θα αποτελούν μέρος των γεωπολιτικών εξελίξεων της περιοχής και οι, όποιες μορφής, ελληνοτουρκικές διενέξεις θα τις επηρεάζουν αρνητικά.

Ελλάδα και Τουρκία έγιναν μέλη του NATO το 1952 για λόγους εξισορρόπησης της αντικειμενικά υπαρκτής επεκτατικής απειλής της Σοβιετικής Ένωσης, γνωρίζοντας την αδυναμία ισχύος τους, καταδεικνύοντας ταυτόχρονα ότι το NATO δεν αποτελούσε Βόρειο-Ατλαντική Συμμαχία υπό τη στενή έννοια όρου. Από την πρώτη στιγμή κατέστη εμφανής η διαφορετική προσέγγιση των δυο χωρών. Και οι δυο χώρες όμως επιδίωκαν να αποκομίσουν πολιτικά οφέλη "πουλώνοντας" την ένταξή τους στο NATO, στην ευαίσθητη και διψασμένη για σταθερότητα κοινή τους γνώμη.

Η Ελλάδα με την ένταξή της στο NATO κατέστησε το πρώτο πεδίο μάχης του Ψυχρού Πολέμου και προπύργιο κατά της κομμουνιστικής επέκτασης, με τις ενέργειες των ελληνικών Κυβερνήσεων να τελούν υπό πλήρη έλεγχο των αμερικανικών αρχών, γεγονός που αποτέλεσε διαχρονικά εξαιρετικά κρίσιμο πολιτικό ζήτημα, δημιουργώντας οξύτατες πολιτικές αντιπαράθεσεις/εντάσεις στο εσωτερικό της χώρας.

Παράλληλα όμως, φαινόταν ότι η Συμμαχία μπορούσε να αποτελέσει πρόσθετη εγγύηση, έναντι της απειλής που δημιουργούσε ο κομμουνισμός στις Βαλκανικές χώρες αλλά και μια ευκαιρία εισόδου στην κοινότητα των δημοκρατικών ευρωπαϊκών χωρών και, συνεπώς, μερικής απεξάρτησης από τον απόλυτο αμερικανικό έλεγχο.

Για την Τουρκία, το NATO, αποτελούσε ένδειξη αποδοχή της στη “δυτική κοινότητα”, σε μια εποχή που η κοσμικότητα του κράτους αποτελούσε κυρίαρχη στρατηγική επιλογή της αλλά και μέρος υλοποίησης των στόχων ασφαλείας της, αφού επέλυε μερικώς τα προβλήματα της εξωτερικής της πολιτικής και πολιτικής άμυνας, που διαχρονικά εντοπιζόταν σε μια σειρά από διλήματα ασφάλειας. Ο τελικός αντικειμενικός σκοπός της ήταν η είσοδος της ως πλήρες μέλος στο NATO, χωρίς όμως να υποχρεωθεί σε άλλες υποχωρήσεις στις στρατηγικές της επιλογές.

Οι όποιες αντιρρήσεις / προβληματισμοί υπήρξαν εντός της Συμμαχίας για την ένταξη των δυο χωρών στο NATO παρακάμφθηκαν με την παρέμβαση των ΗΠΑ που έβλεπαν τη γεωστρατηγική αξία των δυο χωρών.

Η Συμμαχία, με την ένταξη των δυο χωρών, αντιμετώπισε, για πρώτη φορά, επιχειρησιακά και γραφειοκρατικά διλήματα. Τα επέλυσε επιδεικνύοντας δημιουργική φαντασία και ευελιξία. Η ένταξη των δυο χωρών υπό τη Διοίκηση του SACEUR υπήρξε αποτέλεσμα αμερικανικής παρέμβασης και σημαντικών διαβουλεύσεων, στρατιωτικού κυρίως ενδιαφέροντος αλλά με πολιτικές προεκτάσεις. Έτσι κατέστη ανενεργή οποιαδήποτε προσπάθεια της ΜΒ για την ένταξη της Τουρκίας σε ένα νέο Στρατηγείο Μέσης Ανατολής που εξυπηρετούσε μάλλον τα συμφέροντα της ΜΒ παρά αμιγώς Συμμαχικά.

Οι ελληνοτουρκικές σχέσεις/διαμάχες αποτελούν ιστορικό φαινόμενο και, διαχρονικά, αντικείμενο μελέτης, τόσο σε εθνικό επίπεδο όσο και σε διεθνές επίπεδο με κύρια σημεία μελέτης τους τρόπους αντίδρασης της Ελλάδος στις πάγιες και αυξανόμενες –κυρίως μετά το 1974 (Κυπριακό)- διεκδικήσεις της Τουρκίας. Κυπριακό και Αιγαίο είναι ζητήματα οργανικά συνδεδεμένα. Ουσιαστικά, η όποια ελληνοτουρκική προσέγγιση στην προ του 1954 περίοδο διαλύεται από το 1954-55 όταν ξεσπά το Κυπριακό αν και οι δυο σύμμαχες χώρες αποτελούν μέρος της νατοϊκής στρατηγικής αποφυγής του σοβιετικού /κομμουνιστικού επεκτατισμού.

Από το 1974 και μετά κύρια απειλή για την Ελλάδα αποτελεί η Τουρκία, ενώ υφίσταται μία σύγκρουση χαμηλής έντασης ανάμεσα στις δυο χώρες σε όλα τα επίπεδα, με πολύ μικρά διαλείμματα ύφεσης.

Η εισβολή της Τουρκίας στη Κύπρο και η κατοχή μέρους της νήσου το 1974, οδήγησε στην έξοδο της Ελλάδας από το στρατιωτικό σκέλος του ΝΑΤΟ. Μια απειλή που είχε χρησιμοποιηθεί πολλές φορές από τις ελληνικές Κυβερνήσεις, αλλά υλοποιήθηκε, αλόγιστα και απρογραμμάτιστα το 1974 ως πολιτική διέξοδος στην πίεση της κοινής γνώμης και του αντιαμερικανικού αισθήματος των Ελλήνων.

Είναι αλήθεια ότι η αποχώρηση της Γαλλίας από το στρατιωτικό σκέλος του ΝΑΤΟ το 1966 είχε δημιουργήσει ψευδαισθήσεις στην Αθήνα, ότι, με την αποχώρησή της από το στρατιωτικό σκέλος του ΝΑΤΟ, θα μπορούσε να επιδιώξει τη δημιουργία μιας ειδικής σχέσης, αντίστοιχης, με αυτή που πέτυχε η Γαλλία. Έγινε όμως γρήγορα αντιληπτό ότι αυτό ήταν εξαιρετικά δύσκολο να επιτευχθεί. Οποιαδήποτε προσπάθεια να επιτύχει παρόμοιο μοντέλο αποχώρησης, ήταν βέβαιο ότι θα ήταν απαγορευτικό για την ίδια τη Συμμαχία και τη συνοχή της. Ως εκ τούτου, ήταν βέβαιο ότι θα έβρισκε πολύ ισχυρές αντιδράσεις και από άλλους Συμμάχους. Εξάλλου, η απαίτηση ομοφωνίας στις αποφάσεις της Συμμαχίας, ήταν δεδομένο ότι θα επέφερε τις αντιδράσεις της Τουρκίας σε οποιαδήποτε προσπάθεια επαναδιαπραγμάτευσης ειδικής σχέσεως ΝΑΤΟ-Ελλάδας. Η Ελλάδα το γνώρισε και το αγνόησε επιδεικτικά, εκτιμώντας ότι η καταστολή του αντιαμερικανικού αισθήματος του ελληνικού λαού είχε ως μόνη διέξοδο την αποχώρηση από το ΝΑΤΟ. Τα μειονεκτήματα όμως της αποχώρησης και του "εύσεβους πόθου" υιοθέτησης του γαλλικού μοντέλου υπερτερούσαν σημαντικά των όποιων ενδεχομένων πλεονεκτημάτων έβλεπε η Ελλάδα.

Η Ελλάδα, είναι εξαιρετικά αμφίβολο αν πίστευε, αν είχε αντικειμενικούς λόγους ή ακόμα αν επεδίωκε να εξέλθει από το ΝΑΤΟ και να εκδιώξει τις αμερικανικές Βάσεις από την Ελλάδα. Θέματα άμεσα σχετιζόμενα μεταξύ τους. Χρησιμοποίησε, ατυχώς, τα δυο αυτά θέματα, ως εκδήλωση δυσφορίας και άσκησης πιέσεων επί των συμμάχων και των ΗΠΑ ειδικότερα, με σκοπό τη βελτίωση της διαπραγματευτικής της θέσεως, μη γνωρίζοντας απόλυτα ότι τα προβλήματα που δημιουργούσε ήταν εξαιρετικά περίπλοκα και δύσκολα διαχειρίσιμα. Η απόφαση εξάλλου ήταν αμφίσημη αφού, όπως διακήρυττε, δεν διέκοπτε τους πολιτικούς και ψυχικούς της δεσμούς με την Ευρώπη στην οποία ανήκε και επιθυμούσε να ανήκει.

Η αντίδραση του ΝΑΤΟ ήταν άμεση, ενώ ήταν εμφανές ότι οι Σύμμαχοι ενδιαφερόταν μόνο στο να μη προκληθούν δυσχέρειες στη Συμμαχία. Η Ελλάδα έπαιξε το κυριότερο χαρτί πίεσης που διέθετε για την επίλυση του Κυπριακού, ενώ γνώριζε ότι οι (πρώην πλέον) σύμμαχοι της στο ΝΑΤΟ είχαν αρχίσει να συνηθίζουν με την ιδέα

αποχώρησης, καθιστώντας δυσχερέστερη τη θέση της σε οποιαδήποτε προσπάθεια πίεσης για το Κυπριακό. Γι' αυτό, η δήλωση αποχώρησης δεν προκάλεσε καμία άμεση, ευμενέστερη για την Ελλάδα, αντίδραση των συμμάχων επίλυσης του Κυπριακού και, βέβαια, δεν επιτεύχθηκε η πίεση εκείνη που αναμενόταν.

Θα μπορούσε ίσως η απόφαση αποχώρησης να εκληφθεί και αιτιολογηθεί ως "πολιτικός εκβιασμός" της Συμμαχίας για ανατροπή του status quo που δημιούργησε η Τουρκία στο Κυπριακό, έχοντας υπόψη την αδυναμία ελληνικής στρατιωτικής αντίδρασης. Αλλά, ο εν λόγω επιδιωκόμενος "πολιτικός εκβιασμός" δεν έφερε τα αποτελέσματα που η ελληνική Κυβέρνηση προσδοκούσε. Αντιθέτως, δημιούργησε προβλήματα πολύ περισσότερα των αναμενομένων, όχι μόνο σε επίπεδο συμμαχικών σχέσεων αλλά και σε επίπεδο ελληνοαμερικανικών σχέσεων. Γεγονός που οδηγεί στο αβίαστο συμπέρασμα της μη κατάλληλα προετοιμασμένης /σχεδιασμένης απόφασης αποχώρησης και αντικειμενικής εκτίμησης του ρίσκου. Ακόμα και η κατανόηση των προβλημάτων αποχώρησης, που παρουσιάστηκε υπό μορφή Μνημονίου διαβούλευσης, μετά την αναγγελία της αποχώρησης, καταδεικνύει το βεβιασμένο του εγχειρήματος. Πολύ γρήγορα λοιπόν η ελληνική πλευρά διαπίστωσε ότι ο πολιτικός ελιγμός αποχώρησης από το στρατιωτικό σκέλος της Συμμαχίας, είχε δημιουργήσει και δημιουργούσε συνεχώς περισσότερα προβλήματα από αυτά που προσδοκούσε να επιλύσει.

Η ειδική σχέση τύπου Γαλλίας, που εξ αρχής επεδίωκε, εξελίχθηκε σε ελληνοτουρκική διαμάχη εντός της Συμμαχίας. Με την Ελλάδα να επιδιώκει την επάνοδό της βάσει των όσων ίσχυαν πριν το 1974 –γεννώντας το εύλογο ερώτημα "τότε γιατί αποχώρησε;"- και την Τουρκία να φέρνει όσες δυσκολίες μπορούσε και της επέτρεπε η ισχυρότερη πλέον θέση της στη Συμμαχία, ώστε η Ελλάδα είτε να μην επιστρέψει στο NATO είτε, η επιστροφή της να γίνει προς το συμφέρον των πάγιων εθνικών/στρατηγικών επιδιώξεων της Τουρκίας. Η Ελλάδα είχε υπερεκτιμήσει την επιρροή που θα είχε στις επιδιώξεις της η απόφασής της για έξοδο από το στρατιωτικό σκέλος του NATO. Εκτίμηση, που την έφερε απρογραμμάτιστα σε δυσκολότερη κατάσταση από ότι ήταν πριν το 1974. Εξάλλου, οι ευρωπαίοι ασχολούταν με άλλα σοβαρά θέματα, όπως της πυρηνικής αποτροπής και της πλήρους εξάρτησής τους από τις ΗΠΑ και δεν ήταν διατιθέμενοι να δημιουργήσουν προβλήματα στη Συμμαχία και στις σχέσεις τους με τις ΗΠΑ, υποστηρίζοντας τις ελληνικές θέσεις έναντι της Τουρκίας, που εξακολουθούσε, ως πιστός σύμμαχος, να ενισχύει τη θέση της σε αυτήν.

Ήταν λοιπόν εξαιρετικά ατυχής και ο χρόνος εκδήλωσης του “πολιτικού εκβιασμού” της Συμμαχίας και της εμπλοκής της στα ελληνοτουρκικά θέματα, αν και, όπως η Ελλάδα ισχυριζόταν, δεν επιθυμούσε την εμπλοκή της Συμμαχίας σε ελληνοτουρκικά ζητήματα που θεωρούσε διμερή.

Αν σε όλα αυτά συνεκτιμηθεί/προστεθεί και η πλήρης εξάρτησή της Ελλάδας από ξένες χρηματοδοτήσεις/βοήθειες σε πολλούς τομείς της οικονομίας, συμπεριλαμβανομένης και της Άμυνας, θα μπορούσαμε να πούμε ότι αποτέλεσε σοφή πολιτική πράξη η “μεταμόρφωση” των διαπραγματεύσεων αποχώρησης, σε διαπραγματεύσεις επανένταξης στο στρατιωτικό σκέλος της Συμμαχίας από τις αρχές του 1978.

Η πλήρης επανένταξη της Ελλάδας στη Συμμαχία ήθελε να αποδειχτεί πολύ δύσκολο εγχείρημα. Το μεγαλύτερο πρόβλημα αποτέλεσε το ποιος ελέγχει την άμυνα στο Αιγαίο. Πρόβλημα που συνεχίζεται με πολλούς τρόπους μέχρι και σήμερα, παρά τη μη ύπαρξη Συμμαχικών Στρατηγείων στην Ελλάδα και της σημαντικής μείωσης των σταθερών Δομών Διοίκησης στο NATO λόγω των νέων προσανατολισμών και Στρατηγικών Δογμάτων του. Συνεπώς δεν ήταν οι νατοϊκές επιχειρησιακές ανάγκες και τα Στρατηγεία ο λόγος των ελληνοτουρκικών διενέξεων στο NATO, αλλά τα όσα εθνικά δικαιώματα και επιδιώξεις υπήρχαν πίσω από αυτά. Για το NATO, δυο κ-μ του είχαν να λύσουν διμερείς διαφορές και το έκαναν χρησιμοποιώντας κυρίως τη Δομή Διοίκησής του (Στρατηγεία).

Η έναρξη ουσιαστικών διαπραγματεύσεων, μέσω Μνημονίου και διερευνητικών συνομιλιών, που ξεκίνησαν με τις συναντήσεις του Έλληνα Α/ΓΕΕΘΑ Ντάβου με τον Στρατηγό Χέιγκ (SACEUR) στις 15-3-1978, ήρθε ως αποτέλεσμα της αντίδρασης της Συμμαχίας στις ελληνικές προτάσεις αποχώρησης αλλά και της αύξησης των τουρκικών ενεργειών σε βάρος της Ελλάδας (από τα τέλη του 1976), στα πλαίσια της Συμμαχίας. Η Ελλάδα γνώριζε ότι, υπήρχε ο κίνδυνος της ανάθεσης του ελέγχου του θαλάσσιου και εναέριου χώρου του Αιγαίου στην Τουρκία στα πλαίσια του NATO λόγω της αποχώρησής της. Από την άλλη αντιλαμβανόταν ότι ο προφανής σκοπός της Τουρκίας ήταν η δημιουργία πολλαπλών προβλημάτων μέσα στο NATO και η αναβάθμιση του ρόλου της μέσω της διατήρησης της Ελλάδας μακράν της Συμμαχίας.

Η περίοδος 1974-1981 μπορεί να χαρακτηριστεί ως η πιο ακραία φάση της ελληνοτουρκικής κρίσης και ως μια περίοδος μαζικής και συστηματικής προσπάθειας

της Τουρκίας για ανατροπή -μέσω του NATO- των κεντρικών ισορροπιών στο Αιγαίο Πέλαγος, με την πλήρη αναθεώρηση του υπάρχοντος status quo. Από την άλλη, η εν λόγω περίοδος αποτελεί για την Ελλάδα μια περίοδο συνεχούς προσπάθειας υπεράσπισης των κυριαρχικών της δικαιωμάτων και των εθνικών της συμφερόντων, στα πλαίσια του NATO αλλά με την ίδια εκτός NATO. Μια περίοδος διαπραγματεύσεων με νατοϊκούς αξιωματούχους που πολλάκις δεν ήταν πρόθυμοι να "καταλάβουν" τα όσα μια χώρα, που οικειοθελώς αποχώρησε από τη Συμμαχία κατηγορώντας την ποικιλοτρόπως, ήθελε να πει. Εξάλλου, θα ήταν παράδοξο το NATO να επιτρέψει στην Ελλάδα να αποτελέσει παράδειγμα και για άλλες χώρες που ενδεχομένως είχαν προβλήματα.

Η Ελλάδα υπερέβη, από πολύ νωρίς, τις κόκκινες γραμμές της, αποδεχόμενη πολλά σημεία τα οποία της "επέβαλλαν" οι διαπραγματεύσεις (επανεένταξης στο NATO) αλλά έμεναν, κάποια σοβαρά θέματα που αφορούσαν την εθνική της κυριαρχία, αλλά και εξουσίες και αρμοδιότητες που εκχωρούνταν στους Διοικητές της Δομής Διοίκησης για τα οποία έπρεπε να συνεχίσει να διαπραγματεύεται. Και αυτό έκανε μέχρι τέλους. Η βοήθεια του αμερικανικού παράγοντα στην αποτελεσματική των διαπραγματεύσεων, ήρθε ως ανάγκη εξεύρεσης μιας πρακτικής λύσης. Με την εξέλιξη όμως αυτή, η Τουρκία πέτυχε να καταστεί ισότιμος συνομιλητής μεταξύ NATO-Ελλάδας για την επανεένταξη της τελευταίας, παρά τις κόκκινες γραμμές της Αθήνας, καθιστώντας σαφές ότι τα κύρια προβλήματά της ήταν τα όρια και οι αρμοδιότητες Διοικήσεως στο Αιγαίο και ο εξοπλισμός των νήσων του Ανατολικού Αιγαίου.

Ο χορός των προτάσεων/αντιπροτάσεων μεταξύ NATO-Ελλάδας συνεχίστηκε επί έξι (6) χρόνια με κύριο αντικείμενο διαφωνίας τα Στρατηγεία και τις περιοχές και αρμοδιότητες των Διοικητών, χωρίς όμως ουσιαστικά αποτελέσματα. Η Τουρκία είχε τον τρόπο να δημιουργεί προσχήματα για να εμποδίζει οποιαδήποτε θετική, για την Ελλάδα, πρόοδο στις διαπραγματεύσεις. Η πρωτοβουλία Ρότζερς για τροποποίηση της διαδικασίας διαπραγματεύσεων με την ενεργό πλέον συμμετοχή της Ελλάδας στη σύνταξη των προτάσεων, αντί της σύνταξης/παρουσίασης ολοκληρωμένων προτάσεων που η Ελλάδα δεν συμμετείχε, ίσως ήταν αυτή που έδωσε νέα πνοή στις διαπραγματεύσεις. Εξάλλου ο Ρότζερς ήθελε να μην κατηγορηθεί για αποτυχία.

Η "ολοκληρωμένη πρόταση" Ρότζερς του 1980, επέτρεπε την επανεένταξη της Ελλάδος εφόσον γινόταν εκατέρωθεν αποδεκτή. Η Ελλάδα όμως, είτε εμμέσως είτε αμέσως, αποδεχόταν τη συζήτηση αναφορικά με το διακανονισμό θεμάτων Διοίκησης

και Ελέγχου. Γνώριζε βέβαια ότι η εμμονή στις θέσεις της δεν θα ήταν εύκολη και οι προ του 1974 διευθετήσεις Διοίκησης και Ελέγχου (επιδίωξή της), από στρατιωτικής πλευράς, στη ΝΑ Πτέρυγα της Συμμαχίας, δεν ήταν ικανοποιητικές, όπως είχε ήδη εκφραστεί από την πλειοψηφία των μελών της Στρατιωτικής Επιτροπής. Το ουσιαστικό λοιπόν ερώτημα που έπρεπε να απαντηθεί από ελληνικής πλευράς ήταν αν ήταν καλύτερα να αντιμετωπιστούν τα θέματα αυτά, ευρισκόμενη (η Ελλάδα) εντός της Στρατιωτικής Δομής της Συμμαχίας με πλήρη δικαιώματα ή να συζητηθούν υπό το καθεστώς ένταξης. Ορθώς επελέγη η πρώτη επιλογή. Η Ελλάδα διατηρούσε έτσι τη δυνατότητα να ενεργήσει αναλόγως της εξέλιξης, αν και εφόσον στο μέλλον όλες οι προσπάθειες ρύθμισης των στρατιωτικών θεμάτων αποτύγγαναν και επιχειρείτο η επιβολή λύσεων στο στρατιωτικό επίπεδο αντίθετων προς τα πάγια εθνικά συμφέροντα.

Τελικά η αποδοχή των προτάσεων Ρότζερς εκ μέρους της Τουρκίας, οδήγησε την Επιτροπή Αμυντικού Σχεδιασμού να αποφασίσει στις 20-10-1980 την επιστροφή της Ελλάδος στη Στρατιωτική Δομή της Συμμαχίας. Σημαντικό ρόλο στη στάση της Τουρκίας φαίνεται να έπαιξε το στρατιωτικό καθεστώς που κατέλαβε την εξουσία, μαζί βέβαια και την πεποίθησή της ότι ήταν πλέον πολύ δύσκολο να διατηρηθεί η Ελλάδα εκτός NATO. Η μακρά και επίπονη διαδικασία διαπραγματεύσεων θα έλεγε κάποιος ότι φαινόταν ότι έφτανε στο τέλος της και, η Ελλάδα, επανεντασσόταν στο στρατιωτικό σκέλος της Συμμαχίας μετά από πολλές δυσκολίες. Η Συμφωνία Επανεένταξης όμως στις λεπτομέρειές της ήταν ουσιαστικά άγνωστη στην Ελλάδα που δεν συμμετείχε στις συνομιλίες.

Η κυβερνητική αλλαγή στην Ελλάδα το 1981 που επέβαλε μια άλλη λογική στην εξωτερική της πολιτική, μάλλον επηρέασε καταλυτικά τη συμπεριφορά του NATO έναντι της Ελλάδος και έναντι των θεμάτων/αιτημάτων της αναφορικά με τη Συμφωνία Επανεένταξης του 1980. Οι ελληνοτουρκικές σχέσεις αντιμετωπιζόταν από την ελληνική Κυβέρνηση κυρίως ως θέμα ανισοτήτων εις βάρος της Ελλάδας, που οι παραδοσιακές συμμαχίες προκαλούν. Βέβαια, όσες μετέπειτα ελληνικές Κυβερνήσεις προσπάθησαν να επιδείξουν άλλοτε άκαμπτη και άλλοτε συγκαταβατική στάση, έβρισκαν μια Τουρκία που συστηματικά "φόρτωνε" την ατζέντα των διεκδικήσεών της, καθιστώντας τις εκατέρωθεν διεκδικήσεις, αριθμητικά αλλά και ουσιαστικά, εξαιρετικά ανισοβαρείς.

Παράλληλα, η διαφορετική ερμηνεία της Συμφωνίας Επανάταξης της Ελλάδα αλλά και οι παλινωδίες των Συμμάχων, οδηγούσαν σε συνεχείς ανεπιτυχείς συναντήσεις προσπάθειας σύγκλησης των διαφορετικών απόψεων/ερμηνειών. Το θέμα αυτό ταλαιπώρησε τις σχέσεις Ελλάδος-NATO για πολλά έτη χωρίς να βρεθεί κοινά αποδεκτή λύση και βέβαια χωρίς την ίδρυση των Στρατηγείων όπως επιθυμούσε και επιδίωκε η Αθήνα.

Αναμενόμενο λοιπόν το αποτέλεσμα της μη ολοκλήρωσης της Συμφωνίας Επανάταξης. Διαδοχικές ελληνικές Κυβερνήσεις δεν συμφώνησαν –και ορθώς- να ιδρυθούν τα Στρατηγεία στην Ελλάδα, αν οι Διοικητές τους δεν είχαν την ευθύνη άμυνας του Αιγαίου. Το κακό κλίμα επιδεινώθηκε περαιτέρω μετά την επιστολή Λούνς που έθετε ένα ακόμα τουρκικό αίτημα ως νατοϊκή επιχειρησιακή απαίτηση.

Λογικά λοιπόν το NATO δεν θα μπορούσε να αποτελεί για την Ελλάδα ένα αξιόπιστο συνομιλητή και το “σχέδιο Ρότζερς”, αιτιολογημένα χαρακτηριζόταν ως τουρκικές προτάσεις που “βαφτίστηκαν” προτάσεις Ρότζερς. Λογικά επίσης, διαγράφεται ακόμα και σήμερα στην Ελλάδα ένα σταθερό ιδεολογικό πλαίσιο σύμφωνα με το οποίο οι ΗΠΑ και επαγωγικά το NATO έχουν “επιλέξει” την Τουρκία ως τοποτηρητή των δικών τους συμφερόντων στην περιοχή της ΝΑ Μεσογείου. Αυτό βέβαια δεν σημαίνει ότι τις ελληνοτουρκικές διενέξεις καλλιεργούσε το NATO. Αντιθέτως, πρόκειται για μια ιστορική σύγκρουση γεωπολιτικού ανταγωνισμού μεταξύ δυο γειτνιαζόντων χωρών διαφορετικής υπαρξιακής κουλτούρας, που η ένταξή τους στο NATO και ο ρόλος της Συμμαχίας έρχεται εκ των υστέρων να επηρεάσει, επιταχύνοντας ή επιβραδύνοντας κάποιες εξελίξεις. Αλλά με αυτήν την πραγματικότητα η ελληνική πλευρά έπρεπε/πρέπει να συμβιβαστεί ή να βρει άλλο αξιόπιστο δρόμο εξωτερικής και αμυντικής πολιτικής που δεν φαίνεται όμως να είχε ή και να έχει ακόμα και σήμερα διαθέσιμο.

Με την κατάργηση των ορίων ευθύνης των Στρατηγείων η Ελλάδα και η Τουρκία δεν είχαν πλέον σοβαρούς λόγους να διαμάχονται. Η νέα Δομή Διοίκησης τους είχε αφαιρέσει κάθε τέτοιο δικαίωμα και δεν θα τους το ξανάδινε ποτέ. Παρά ταύτα, βρήκαν πεδίο αντιπαραθέσεις στην κάλυψη θέσεων υψηλής ευθύνης στα εναπομείναντα Στρατηγεία και στη δημιουργία της βάσης δεδομένων και στις περιοχές Διοίκησης και Ελέγχου του Συστήματος Διοίκησης και Ελέγχου Αεροπορικών Επιχειρήσεων. Παράλληλα και σε διμερές επίπεδο οι διεκδικήσεις της Τουρκίας, έναντι

κυριαρχικών δικαιωμάτων της Ελλάδος, συνεχίστηκαν, αυξήθηκαν και εντάθηκαν σημαντικά.

Οι ΗΠΑ όσο και το NATO αρνιούνταν να παίξουν ξεκάθαρο ρόλο. Καμία προσπάθεια δεν απέφερε ούτε βοήθησε στην εξομάλυνση των σχέσεων και στην επίλυση των διαφορών και των ελληνοτουρκικών εντάσεων στην ΝΑ Πτέρυγα του NATO. Έτσι λογικά το NATO αποτελούσε πρόβλημα για την Ελλάδα που προσπαθούσε να υπερασπίσει τις πάγιες θέσεις της αλλά και για την Τουρκία, που πίστευε ότι η Ελλάδα προσπαθεί μέσω του NATO να της δημιουργήσει προβλήματα σε αυτά που αυτή θεωρούσε εθνικά της συμφέροντα. Παράλληλα, Ελλάδα και Τουρκία ήταν πρόβλημα για το NATO που με την "έντεχνη ουδετερότητά του" δεν επέτρεψε μια καταστροφική ελληνοτουρκική αναμέτρηση με όρους στρατιωτικής ισχύος. Ως εκ τούτου δεν θα μπορούσε να χαρακτηριστεί ως απολύτως αποτυχημένη.

Οι μακρόχρονες ελληνοτουρκικές διαμάχες στο NATO διέψευσαν την πεποίθηση ότι μια συμμαχία προάγει τη συνεργασία και την ειρηνική συνύπαρξη των κ-μ της. Η Συμμαχία, σε όλη την ελληνοτουρκική διαμάχη για τις Δομές Διοίκησης της ΝΑ Πτέρυγας του NATO, εμφανίζεται ως αδύναμη να παίξει ρόλο εγγυητή των συνόρων των δυο χωρών. Ίσως όμως αντικειμενικά και βάσει καταστατικού δεν θα μπορούσε να αποτελέσει διαμεσολαβητή επίλυσης των μεταξύ των δυο χωρών εντάσεων. Αν και, σχετικά με την επίλυση των διεθνών διαφορών, η έκφραση που μεταχειρίζεται η Συνθήκη είναι απόλυτη, χωρίς εξαιρέσεις και δεν αφορά μόνο τις διαφορές μεταξύ Συμμάχων, αλλά και τις διαφορές τους με άλλα κράτη, πράγμα που ανταποκρίνεται στη γενικότερη φιλοσοφία της συνθήκης που αποβλέπει στην σταθεροποίηση της ειρήνης. Ως εκ τούτου συμπεραίνεται ότι η έλλειψη αποτελεσματικού ελέγχου και επίλυσης ενδο-συμμαχικών διαφορών στο NATO είναι μάλλον αποτέλεσμα της μη διάθεσης των κ-μ να δεσμευτούν στην αποδοχή μιας τέτοιας διαδικασίας και υλοποίησης αποφάσεων σε θέματα ζωτικών τους εθνικών συμφερόντων, παρά αδυναμία πρόβλεψης της διαδικασίας. Θα μπορούσαμε επίσης να ισχυρισθούμε ότι, οποιαδήποτε προσπάθεια τροποποίησης του Βόρειο-Ατλαντικού Συμφώνου, για να καταστεί υποχρεωτική η ειρηνική επίλυση των διαφορών μεταξύ κ-μ, θα είχε εξαιρετικά αμφίβολο αποτέλεσμα, αφού θα δημιουργούσε προϋποθέσεις αμφισβήτησής του συνολικά. Εξάλλου, η Ελλάδα και πριν το 1974, θεωρούσε ότι η Συμμαχία αναλάμβανε πρωτοβουλίες που αφορούσαν στον ΟΗΕ, αφαιρώντας ουσιαστικά κάθε δυνατότητα παρέμβασης από τον ΓΓ του NATO, την ίδια στιγμή που

η Τουρκία πίστευε ότι δεν εύρισκε την ανταπόκριση που επιθυμούσε και την άσκηση επιρροής των συμμάχων στην επίλυση των διαφορών, βάσει βέβαια των στρατηγικών της συμφερόντων που διαχρονικά επεδίωκε. Δεν είναι λοιπόν λογικό να ισχυριστούμε ότι η ελληνική πλευρά δεν γνώριζε και δεν γνωρίζει σήμερα την αντικειμενική αδυναμία της Συμμαχίας να αντιδράσει ή/και να λάβει μέτρα εναντίον κ-μ της, όπως η Τουρκία, βάσει των προβλέψεων του Βόρειο-Ατλαντικού Συμφώνου.

Παρά την όποια φαινομενική ή πραγματική αδυναμία του ΝΑΤΟ να εξομαλύνει επιτυχώς τις ελληνοτουρκικές σχέσεις, αποδείχτηκε ότι αποτελεί ένα πολυεθνικό οργανισμό και ένα πολλαπλασιαστή ισχύος, η μετάλλαξη του οποίου τον οδήγησε από περιφερειακό, σε παγκόσμιο οργανισμό. Σε ένα τέτοιο οργανισμό, η βασική αρχή της ομοφωνίας στις αποφάσεις, επιφέρει δυσκολίες στη λήψη απόφασης, αφού κάθε απόφαση αντικατοπτρίζει τις προσεγγίσεις και φιλοδοξίες των κρατών μελών του. Παρά τις συνεχείς διαβεβαιώσεις περί συνοχής και μοναδικότητας ως κοινωνία αξιών, έγινε αντιληπτό ότι οι εσωτερικές διαφοροποιήσεις στη Συμμαχία είναι όσες και οι διαφορετικές εθνικές προτεραιότητες, ενώ οι υποχρεώσεις έναντι της Συμμαχίας και των συμμάχων αποδίδονται με διαφορετικό τρόπο από κάθε κ-μ.

Η εξαιρετικά μεγάλη λίστα των εθνικών περιορισμών –μεταξύ αυτών και της Ελλάδας και Τουρκίας - αντικατοπτρίζουν τον τρόπο που κάθε κ-μ βλέπει τις επιχειρήσεις της Συμμαχίας. Οι εθνικοί περιορισμοί, αν και δημιουργούν εξαιρετικές δυσκολίες στη διοίκηση των στρατιωτικών δυνάμεων που διατίθενται/εκχωρούνται στον SACEUR και διαταράσσουν τους ευαίσθητους πυλώνες της συνοχής και αποτελεσματικότητας της Συμμαχίας, ίσως αποτελούν το μοναδικό τρόπο διασφάλισης ευαίσθητων εθνικών θέσεων των κ-μ. Αποτελούν επίσης την απόδειξη της θεωρίας του ρεαλισμού ότι η συνεργασία μεταξύ των κρατών δεν μηδενίζει τον ανταγωνισμό της ισορροπίας ισχύος.

Σήμερα, το ΝΑΤΟ εξακολουθεί να είναι ο βασικός συνδετικός κρίκος μεταξύ Αμερικής και Ευρώπης. Οι ΗΠΑ εξακολουθούν να ελέγχουν τη Δομή Διοίκησης του ΝΑΤΟ ακόμα και μετά την επάνοδο της Γαλλίας. Το έργο που έχει η Συμμαχία είναι να προσαρμόζει συνεχώς το ρόλο της λαμβάνοντας υπόψη το διαρκώς μεταβαλλόμενο περιβάλλον απειλών κινδύνων και τάσεων. Και μέχρι σήμερα το κάνει με επιτυχία. Το έργο αυτό είναι συνήθως άμεσα συνυφασμένο με τα γεωστρατηγικά συμφέροντα των ΗΠΑ. Οι υπόλοιποι συνήθως ακολουθούν. Βέβαια ο κανόνας της ομοφωνίας στις αποφάσεις κατοχυρώνει την ανεξαρτησία και ισοτιμία των κ-μ, δημιουργώντας όμως

παράλληλα σοβαρές εξαρτήσεις και αδυναμία πολιτικής διαπραγμάτευσης και ελιγμών με αποκλειστικό γνώμονα τα εθνικά συμφέροντα.

Το NATO, αν και δεν φαίνεται πλέον τόσο απαραίτητο λόγω της εξάλειψης του κομμουνιστικού κινδύνου και της μακράς περιόδου ειρήνης στη Δύση, αποτελεί το μοναδικό πολιτικό-στρατιωτικό αμυντικό φορέα εξασφάλισης του δυτικού τρόπου ζωής εκτός και αν αποδεχτούμε ότι ο κίνδυνος ενός πολέμου ακόμα και στις σύγχρονες μορφές του έχει παρέλθει ανεπιστρεπτί. Θεωρώντας επίσης ότι το περιβάλλον ασφάλειας της περιοχής του θα κυριαρχείται στο άμεσο μέλλον από οικονομικό ανταγωνισμό με την Κίνα αλλάζοντας τις ισορροπίες ισχύος ενώ, παράλληλα, η αποτροπή έναντι της Ρωσία δεν μπορεί να εγκαταλειφθεί, αφού αυτή αποτελεί εκ νέου απειλή, γίνεται κατανοητή η συνεχής αναζήτηση του μελλοντικού του ρόλου. Με βασικούς άξονες την ενίσχυση του πολιτικού του ρόλου, την αποτελεσματικότητά του αλλά και την εσωτερική του ενότητα, ο ρόλος του NATO θα εξακολουθήσει να έχει βασικό πυλώνα τη στενότερη εμπλοκή του και την άμεση παρουσία του στις νέο-εμφανιζόμενες προκλήσεις ασφάλειας ανά τον κόσμο, αναβαθμίζοντας ουσιαστικά το Άρθρο 4 του Βόρειο-Ατλαντικού Συμφώνου. Η έκθεση της Ομάδας Προβληματισμού που υποβλήθηκε στον Γενικό Γραμματέα το Νοέμβριο του 2020 με τίτλο «*NATO 2030: Ενωμένοι για μια Νέα Εποχή*» θέτει ως πρωταρχικό στόχο της Συμμαχίας την προστασία της Ευρώπης, καθιστώντας ταυτόχρονα τη Συμμαχία πηγή σταθερότητας σε ένα ασταθή κόσμο. Ουσιαστικά αποτελεί την απάντηση στις σχετικά πρόσφατες δηλώσεις του Γάλλου Προέδρου περί «εγκεφαλικά νεκρής» Συμμαχίας. Πέραν τούτου, μέσω της εν λόγω έκθεσης, δίνεται έμφαση στην απαίτηση στρατιωτικής επαγρύπνησης στη Νότια Πτέρυγα της Συμμαχίας, στην απαίτηση συντονισμού με την ΕΕ αλλά και στην επιθυμία του, μέσω κατάλληλων μηχανισμών, να αποκτήσει ενεργό ρόλο στην επίλυση διαφορών μεταξύ των κ-μ. Τα παραπάνω είναι μια μοναδική ευκαιρία για την Ελλάδα να αποκτήσει ενεργό ρόλο στη δημιουργία αυτών των μηχανισμών, να αξιοποιήσει την επαναφορά του ενδιαφέροντος της Συμμαχίας στη Νότια Πτέρυγά της και γιατί όχι να (επα)φέρει στο NATO το προβλήματά της με την Τουρκία με κατάλληλους όμως και προσεκτικούς πολιτικούς χειρισμούς.

Δεδομένης της γεωστρατηγικής αξίας της Μεσογείου, η Ελλάδα συνεχίζει να έχει σημαντική αξία για το NATO και τις ΗΠΑ παρά την είσοδο των Βαλκανικών χωρών στη Συμμαχία. Τα όσα λαμβάνουν χώρα στη Μεσόγειο επηρεάζουν και τη χώρα μας και δεν μας επιτρέπουν τη θεώρηση των πραγμάτων από θέση/ρόλο παθητικού

παρατηρητή. Πάγιο πρόβλημα της εξωτερικής της πολιτικής αλλά και της παρουσίας της στο NATO ήταν η μη προβολή των δικών της απόψεων, αλλά η σύμπραξη και η συνέργεια με τάσεις που άλλοι δημιουργούσαν. Συνέπεια αυτού ήταν να δημιουργηθούν σοβαρά προβλήματα αξιοπιστίας και εδραίωσης σε αυτήν, αν και είναι μια από τις λίγες χώρες που διαθέτει σημαντικές δυνάμεις και αξιοσημείωτο ποσοστό του ΑΕΠ της σε αυτήν. Η αποχώρησή της από τη Συμμαχία το 1974 συνέβαλε καθοριστικά στην δημιουργία της εν λόγω δυσάρεστης κατάστασης. Αντιθέτως, η Τουρκία, αντιλαμβανόμενη πλήρως τη σημασία της για τη Συμμαχία λόγω θέσεως αλλά και λόγω άλλων παραγόντων εθνικής ισχύος, εισχώρησε σταδιακά και μεθοδικά σε δομές, πρόβαλε συστηματικά τη συνδρομή της στις νατοϊκές επιχειρήσεις ανά τον κόσμο και δημιούργησε την εικόνα του 'καλού, πρόθυμου και πολύ χρήσιμου συμμάχου'.

Με την ιστορικά κληρονομημένη εξ Ανατολών απειλή να διαμορφώνει καταστάσεις ελληνοτουρκικής σύγκρουσης ακόμα και δυναμικής αναμέτρησης-με όρους ισχύος- θα πρέπει να γίνει κατανοητό ότι (αυτή) δεν μπορεί να αντιμετωπιστεί μόνο εντός της Συμμαχίας. Ούτε η Συμμαχία μπορεί να θεωρείται από την Ελλάδα ως ο κρίσιμος παράγοντας εξισορρόπησης της εξ Ανατολών απειλής. Η εμπλοκή της Συμμαχίας καθίσταται επίκαιρη και αναγκαία μόνο ως τρόπος διασφάλισης της συνοχής της και των γεωστρατηγικών της συμφερόντων. Φαίνεται ότι η στρατηγική αξία των δυο χωρών για τη Συμμαχία και η απαίτηση διατήρησης της συνοχής της αποτέλεσε τον καθοριστικό παράγοντα αποτροπής μιας ένοπλης σύγκρουσης μεταξύ των δυο χωρών μέχρι σήμερα, αλλά αυτό δεν διασφαλίζει το μέλλον.

Η άνοδος του Ερντογάν το 2002 στην πολιτική σκηνή της Τουρκίας και ο απόλυτος έλεγχος της εσωτερικής κατάστασης διαφοροποίησε ριζικά και την εξωτερική της πολιτική. Η εξωτερική της πολιτική που μέχρι τον Ερντογάν προσδιοριζόταν κυρίως από την εξωτερική πολιτική της Ελλάδας, προσδιορίζεται πλέον με αυτοκρατορικούς όρους ως συνέχεια της Οθωμανικής Αυτοκρατορίας. Συνεπώς, η Τουρκία πλέον αυτοπροσδιορίζει τη θέση της ως περιφερειακή δύναμη στο διεθνές σύστημα, προσπαθώντας με κάθε τρόπο να επιβάλλει την αναδιανομή της περιοχής με δικούς της όρους, ανοίγοντας όλα τα θέματα που θεωρεί ευνοϊκά για την εκπλήρωση των δικών της συμφερόντων. Άλλοτε απειλώντας την Ελλάδα με χρήση βίας, άλλοτε φορώντας το μανδύα της συμμάχου και φίλης χώρας που εργάζεται για την ειρήνη και άλλοτε κατηγορώντας την Ελλάδα για προκλήσεις, προσπαθεί να

κερδίσει ότι χαρακτηρίζει ως ζωτικά της συμφέροντα, ζητώντας ουσιαστικά την παραχώρηση κυριαρχικών δικαιωμάτων της Ελλάδας. Η Ελλάδα (και η Κύπρος) αποτελεί εμπόδιο για την Τουρκία σε τρεις βασικούς άξονες. Ήτοι, α/ ζωτικός χώρος, β/ ευρωπαϊκή προοπτική, γ/ υδρογονάνθρακες σε ελληνικό χώρο. Υπό αυτή την έννοια η ειρηνική συνύπαρξη καθίσταται εξαιρετικά προβληματική και αμφίβολη.

Από την άλλη, η πολιτική κατευνασμού, που ακολουθεί τα τελευταία χρόνια η Ελλάδα έναντι της Τουρκίας, θα μπορούσε ίσως υπό προϋποθέσεις να αποτελέσει σοφή πολιτική επιλογή. Αλλά η διαχρονική επιλογή του κατευνασμού και του ήπιου "κώδικα" συμπεριφοράς των ελληνικών ΕΔ στο Αιγαίο έναντι της τουρκικής προκλητικότητας μπορεί να γίνει συνήθεια και να φτάσει στα επίπεδα της υποτέλειας και της, άνευ όρων, παράδοσης. Σημαντικό είναι η Ελλάδα να θυμάται ότι, αφενός η δυναμική των συσχετισμών ισχύος δεν υπακούει σε ευσεβείς πόθους, ούτε στη βούληση του ενός για ειρηνική συνύπαρξη και αφετέρου ότι η χρόνια αποχή από ένα δικαίωμα μπορεί να δημιουργήσει εθιμικό δίκαιο και η υποχωρητικότητα προς αποφυγή μιας σύγκρουσης να προκαλέσει τελικά τον πόλεμο.

Η Άμυνα τέλος δεν μπορεί να εκλαμβάνεται ως πολυτέλεια. Αποτελεί κοινωνικό αγαθό που προάγει την ειρήνη την ασφάλεια και την ευημερία της κοινωνίας και συνεπώς αποτελεί βασική υποχρέωση κάθε Κυβέρνησης. Η έλλειψή της, σε συνδυασμό με τη διαρκή εξασθένηση άλλων παραγόντων εθνικής ισχύος, οδηγεί σε σταδιακή αλλά διαρκή υποχώρηση. Και όταν αυτό γίνεται χωρίς μακροπρόθεσμη στρατηγική συνήθως οδηγεί στην καταστροφή. Στην Τουρκία γνωρίζουν καλά ότι ο "πόλεμος" είναι καλύτερο να κερδίζεται χωρίς μάχη. Και αυτό κάνουν όταν τους δίνεται η δυνατότητα.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

Α΄ Μονογραφίες

Αβέρωφ Ευάγγελος, (1976), *Πολιτικές θέσεις όπως προκύπτουν από δυο συνεντεύξεις και ένα Μνημόνιο*, Εστία, Αθήνα.

Βερέμης Θάνος, (1980), *Greek Security Considerations-An Historical Perspective*, Παπαζήσης, Αθήνα.

Βερέμης Θάνος, (2003): *Από το 1976 έως Σήμερα, Η εκδοχή ενός Ταξιδιώτη*, Σιδέρης, Αθήνα.

Κασκαρέλης Βασίλης, (2017), *Η Τέλεια Καταιγίδα, Το ΝΑΤΟ μετά την 11^η Σεπτεμβρίου*, Μεταίχμιο, Αθήνα.

Κουλουμπής Θεόδωρος, (1983), *The United States, Greece and Turkey: The troubled triangle*, Praeger, Νέα Υόρκη.

Κουρής Νίκος, (1997), *Ελλάδα -Τουρκία "Ο Πεντηκονταετής Πόλεμος"*, Λιβάνη, Αθήνα.

Μαρκαντωνάτος Λ. {2010}, *ΝΑΤΟ – Ιστορία, Καταστατικό, Δομή και Λειτουργία*.

Νταβούτογλου Αχμέτ, (2010), *Το Στρατηγικό Βάθος: Η διεθνής θέση της Τουρκίας*, Ποιότητα, Αθήνα, 7^η.

Σαζανίδης Χρήστος, (1987), *Ελλάδα, Τουρκία, ΝΑΤΟ και ο Εναέριος χώρος του Αιγαίου 1974-1986, Τα Ζητήματα του FIR και του Εναέριου επιχειρησιακού Ελέγχου στο Αιγαίο*, Θεσσαλονίκη, Μαϊάνδρος.

Συρίγος Άγγελος, (2015), *Ελληνοτουρκικές σχέσεις*, Αθήνα, Πατάκη.

Χατζηβασιλείου Ευάνθης, (2006), *Greece and the Cold War: Front Line State, 1952-1967*, Λονδίνο και Νέα Υόρκη, (1^η), ελλ. έκδ., *Στα σύνορα των κόσμων: Η Ελλάδα και ο Ψυχρός Πόλεμος, 1952 – 1967*, Πατάκη, Αθήνα, 2009.

Buteux Paul, (1983), *The Politics of Nuclear Consultation in NATO, 1965-1980*, Cambridge, ΗΠΑ.

Çalis Şaban Halis, (2017), *Turkey's Cold War: Foreign Policy and Western Alignment in the Modern Republic*, I.B.Tauris & Co. Ltd, Νέα Υόρκη, 2017.

Delmas Clude, (1965), *Η Ατλαντική Συμμαχία*, Αθήνα, γαλλικός τίτλος: *L' Alliance Atlantique*, Συμ. Εκδ. Στρατιωτικών Περιοδικών.

Fleischer P., (2015), *NATO Defence Planning Process. Implications For Defence Posture*, στο: https://www.researchgate.net/publication/285543654_NATO_Defence_Planning_Process_Implications_for_defence_posture , (ημ.πρ.22-5-2017).

Freedman Lawrence, (2001), *The History of Warfare: Cold War* , Cassell, (1^η, 1899).

Friedman Julian R, (1970), *Alliance in International Politics*, Allyn and Bacon Βοστόνη, (1^η).

Gaddis Lewis John, (2018), *Ο ψυχρός Πόλεμος ,Οι Συμφωνίες ,οι Συγκρούσεις, τα Ψέματα, οι Αλήθειες*, Παπαδόπουλος, μεταφρ. Γεωργιάδου Ρηγούλα, Αθήνα.

Gibler Douglas M, (2009), *International Military Alliances, 1648-2008*, CQ Press, Ουάσιγκτον.

Hahn Peter, (1991), *The United States Great Britain and Egypt 1945-1956: Strategy and Diplomacy at the Early Cold War*, Παν. Βόρειας Καρολίνας, ΗΠΑ.

Hale William M., (2000), *Turkish Foreign Policy, 1774-2000*, Σχολή Ανατολικών και Αφρικανικών Σπουδών, ΗΠΑ, (1^η).

Heraclides Alexis,(2010), *The Greek-Turkish Conflict in the Aegean*, Macmillan Distr. Ltd, Hampshire, England.

Heuser Beatrice, (1997), *NATO, Britain, France and the FRG: Nuclear Strategies and Forces for Europe 1949-2000*, Palgrave Macmillan, Λονδίνο.

Heuser Beatrice, (2010), *The Evolution of Strategy, Thinking war from antiquity to the Present, Maritime Strategy in the nuclear age*, Cambridge, ΗΠΑ, (1^η).

Johnston Seth A, (2017), *How NATO Adapts; Strategy and Organization in the Atlantic Alliance since 1950*, Johns Hopkins University Press, Βαλτιμόρη,

Kaplan Lawrence S., (1988), *NATO and the United States: The Enduring Alliance*, Twayne ΗΠΑ, (1^η).

Kaplan Lawrence S., (1992), *The Long Entanglement: NATO's First Fifty Years*, Praeger, ΗΠΑ.

Kaplan Lawrence S., (2004), *NATO Divided, NATO United: The Evolution of an Alliance*, Praeger, ΗΠΑ.

Mackenzie Kenneth, (1981), *Turkey Under the Generals*, Conflict studies, Institute for The Study of Conflict.no126, Monterey California, USA

Mackenzie Kenneth, (1983), *Greece and Turkey: Disarray on NATO's Southern Flag*, Conflict studies, Institute for The Study of Conflict.no154, Monterey California, USA.

Kissinger Henry, (1995), *Διπλωματία*, Λιβάνη, Αθήνα.

- Kissinger Henry, (2000), *Χρόνια Ανανέωσης*, Λιβάνης, Αθήνα.
- Krieger Joel, (2001), *The Oxford Companion to Politics of the world*, Oxford University Press Νέα Υόρκη, (2^η).
- Liska George, (1962), *Nations in Alliance: The limits of Interdependence*, Βαλτιμόρη.
- Maloney Sean M., (2007), *Learning to Love the Bomb: Canada's Nuclear Weapons During the Cold War*, Potomac Books, Nebraska USA, (1^η).
- Morgenthau, Hans J., (1963), *Politics Among Nations: The Struggle for Power and Peace*, Alfred A. Knopf, New York, USA, (3η).
- Moustakis Fotios, (2005), *The Greek-Turkish Relationship and NATO*, Taylor and Francis, UK.
- Dr. Pedlow Gregory W., (2009), *The evolution of NATO's Command Structure 1951-2009*, NATO, Βέλγιο, γ.χ.·
- Snyder Glenn, (2007), *Alliance Politics*, Cornell University Press, New York, (1^η).
- Stromseth Jane E., (1988), *The Response: NATO's Debate over Strategy in the 1960s*, Palgrave Macmillan, Λονδίνο.
- Zisk Kimberly Marten, (1993), *Engaging the Enemy: Organization Theory and Soviet Military Innovation, 1955 -1991*, Princeton, ΗΠΑ.
- Wampler R., (1990), *NATO Strategic Planning and Nuclear Weapons*, Nuclear History Program Occasional Paper 6, ΗΠΑ, (College Park, Maryland).
- Waltz Kenneth, (1979), *Theory of International Politics*, Νέα Υόρκη.
- Walt Stephen M., (1990), *Alliance Formation and the Balance of World Power, International Security*, Cornell University Press, και MIT Press 2015 Cambridge, 1985, (4^η).

Β΄ Συλλογικοί Τόμοι

Εγχειρίδιο NATO, (2001), «NATO Office of Information and Press», *NATO Handbook*, Βρυξέλες.

Βερέμης Θάνος και Κουλουμπής Θεόδωρος, (1997), «Ελληνική Εξωτερική, Πολιτική Διλήμματα Μιας Νέας Εποχής», *Κείμενα Εργασίας 8*, ΕΛΙΑΜΕΠ, Σιδέρης, σ.13-15 και 48-63.

Τουρκικό Γενικό Επιτελείο Στρατού, (1975), «Οι Ελληνοτουρκικές σχέσεις και η Μεγάλη Ιδέα», μετάφραση ΓΕΑ/ΥΜΔΑΕ 1985, σ.74-76.

Φατούρος Αργύρης, (1984), «Πώς κατασκευάζεται ένα επίσημο πλαίσιο διείσδυσης: οι Ηνωμένες Πολιτείες στην Ελλάδα, 1947-1948» , σε: *Η Ελλάδα στη δεκαετία 1940-*

1950: ένα έθνος σε κρίση, Εταιρεία Νεοελληνικών Μελετών Διεθνές Συμπόσιο, Ιατρίδη, 1981, ελλ. μετάφραση, Θεμέλιο, Αθήνα, σ.254.

Alberts David S. και Hayes Richard E., (1942), «Understanding Command and Control: The Future of Command and Control», *CCRP Publication Series*, μ.2, σ.7-9, 31-32.

Art Robert J., (1996), «Why Western Europe Needs the United States and NATO», *The Academy of Political Science, Political Science Quarterly*, τ.111-1, σ.38.

Dougherty James E., Pfaltzgraff Robert L, Jr., (2000), «Contending Theories of International Relations: A Comprehensive Survey», 5^η *Pearson*, χ.τ, σ. 100.

Chipman John, (1988), «NATO and the Security Problems of the Southern Region: From the Azores to Ardahan», *NATO's SOUTHERN ALLIES: Internal and External, Challenges*, The Atlantic Institute for International Affairs, John Chipman, Λονδίνο, 1^η κ.1, σ.8-49.

Gönlübol Mehmet, (1971), « NATO and Turkey: An Overall Appraisal», *Τουρκικό Ετήσιο Βιβλίο Διεθνών Σχέσεων, Πανεπιστήμιο της Άγκυρας, Σχολή Πολιτικών Επιστημών*, Άγκυρα, σ.1-38.

Hilderling Carel, (2000), «Adaptation of NATO's Military Capabilities, Some Operational Considerations», *NATO after Kosovo, Russia and NATO*, σ. 93-108.

Holsti Ole, Hopmann Terrence and Sullivan John, (1973), «Unity and Disintegration in International Alliance: Comparative Studies», *John Wiley and Sons*, Νέα Υόρκη, , σ.84, 143.

Janice Gross Stein, (1988), «Building Politics into Psychology: The Misperception of Threat», *International Society of Political Psychology Political Psychology*, τ. 9, 2, σ. 245-271.

Kaplan Lawrence S., Landa Donald D., Drea Edward J., (2006) *The McNamara ascendancy 1961-1965*, τ.5, γρ. Ιστορίας Υπ. Αμυνας ΗΠΑ, Ουάσιγκτον, σ.307.

Karaosmanoglou Ali, (1988), «Turkey and the Southern Flank: Domestic and External Contexts», *NATO's SOUTHERN ALLIES: Internal and External, Challenges*, The Atlantic Institute for International Affairs, John Chipman, Λονδίνο, 1^η, κ.7, σ. 287-349.

Kaufmann William W., (1983), «Nuclear Deterrence in Central Europe», *Alliance Security: NATO and the No-First-Use Question*, John D. Steinbruner και Leon V. Sigal, Brooking Institution, Ουάσιγκτον, σ. 22-23.

Legge J. Michael, (1983), «Theater Nuclear Weapon and the NATO Strategy of Flexible Respond», *RAND Publication Series*.

Leurdijk Dick. A., (2000), «Adaptation of NATO's Military Capabilities, Some Operational Considerations», *NATO after Kosovo, Russia and NATO*, σ .134-138.

Morgenthau, Hans J., (1993), Thompson Kenneth, Clinton David, «Politics Among Nations: The Struggle for Power and Peace », 5^η, Νέα Υόρκη, σ. 175, 197.

Osgood Robert, (1981), «The post war strategy of limited war: before during and after Vietnam», The Johns Hopkins University Press, Λονδίνο, σ.93-130.

Rosenberg David Alan, (1983), «The Origins of Overkill: Nuclear Weapons and American Strategy, 1945-1960», *International Security*, τ. 7, 4, σ. 3-71.

Pedlow Gregory W. (Dr.), (1996), «Allied Crisis Management for Berlin: the LIVE OAK Organization, 1959- 1963», *Epley William W.: International Cold War Military Records and History: Proceedings of the International Conference on Cold War Military Records and History, 21-26/3/1994*, Ουάσιγκτον, σ. 87-116.

Pearson W. Robert, (2008), «Turkey and NATO: New Images and the Old Questions», *The Evolution of U.S.-Turkish Relations in a Transatlantic Context*, εκδ. Burwell G. Frances, μ.5, σ.61-74.

Russett Bruce M., (1971), «An Empirical Typology of International Military Alliances», *Midwest Journal of Political Science*, τ.15.2, σ. 262-289.

Schwartz David N., (1983), «A Historical Perspective», *Alliance Security: NATO and the No-First-Use Question*, John D. Steinbruner και Leon V. Sigal, Brooking Institution, Ουάσιγκτον, 1983.

Shevtsova Lilia, (1944), «Post-Communist-Russia-A-Historic-Opportunity-Missed», *International Affairs*, Royal Institute of International Affairs, τ. 83, αρ. 5, 2007, σ. 891-912.

Singer, David. and Small Melvin., (1966), «Formal Alliances, 1815-1939: A Quantitative Description», *Journal of Peace Research*, τ. 3.1, σ.1-32.

Trachtenberg Marc, (1986) , «The question of the no first use», (ORBIS), σ. 53-69.

Veremis Thanos, (1988) , «Greece and NATO: Continuity and Change», *The Atlantic Institute for International Affairs, NATO's SOUTHERN ALLIES: Internal and External Challenges*, John Chipman, Λονδίνο, 1^η κ.6. σ. 268-275.

Walt Stephen M., (1987), «The Origins of Alliances», Νέα Υόρκη (Ithaca: Cornell University Press), σ.5.

Wampler Robert, (1990), «NATO Strategic Planning and Nuclear Weapons», *Nuclear History Program Occasional Paper 6*, College Park, Maryland, ΗΠΑ, σ. 9.

Weinrod. Bruce W και Barry Charles L., (2010), «NATO Command Structure: Considerations for the Future», *National Defense Universit*, Centre of Technology and National Security Policy, ΗΠΑ, σ. 1-2.

Wijk Rob De, Boxhoorn Bram Hoekstra, (2000), «NATO after Kosovo, What is NATO», *Royal Netherlands Military Academy*, Χάγη, σ.3.

Γ' Αναλύσεις-Εκθέσεις -Μελέτες

Αλεξόπουλος Χαράλαμπος, (2011), «Διαλειτουργικότητα Πληροφοριακών Συστημάτων Ανάλυση Πεδίου και Θεωρητική Τεκμηρίωση», *Διπλωματική Εργασία*, Πανεπιστήμιο Αιγαίου Τμήμα Μηχανικών Πληροφοριακών και Επικοινωνιακών Συστημάτων Μεταπτυχιακό Πρόγραμμα Σπουδών Διοίκηση Πληροφοριακών Συστημάτων, Περίληψη, Καρλόβασι.

Δρόσος Γεώργιος, (1951) «*Εκθεση επί της θέσεως της Ελλάδος έναντι του πρόσφατου διεθνών εξελίξεων και εντός του πλαισίου των εν προκειμένω Συμμαχικών Σχεδίων. Η θέση της Ελλάδας*», 3-4-1951, Ίδρυμα Κωνσταντίνου Καραμανλή.

Κατιρτζή Γ. Μαρία, (1995), «Νότιο-Ανατολική Πτέρυγα του NATO, μια περίπτωση εφαρμογής της μεταπολεμικής εξωτερικής πολιτικής των ΗΠΑ», *Διδακτορική Διατριβή*, Αριστοτέλειο Πανεπιστήμιο Θεσσαλονίκης, Νομική Σχολή, Θεσσαλονίκη,.

Μαλκίδης Θεοφάνης, (1999), «Η Πολιτική της Ελλάδας και της Τουρκίας για τη Θράκη μετά την Ένταξη τους στο NATO», *Διδακτορική Διατριβή*, Πάντειο Πανεπιστήμιο Κοινωνικών και Πολιτικών Επιστημών, Τμήμα Κοινωνιολογίας, Αθήνα, σ.128-137.

Κέντρο Στρατηγικών και Διεθνών Σπουδών και Κέντρο Στρατηγικής Έρευνας του Υπουργείου Εξωτερικών της Δημοκρατίας της Τουρκίας (CSIS και SAM), (2012), «Σχέσεις ΗΠΑ-Τουρκίας μια ανασκόπηση στην αρχή της τρίτης δεκαετίας της εποχής του ψυχρού πολέμου: Αναπτύσσοντας και διατηρώντας τη διμερή συμμαχία σε ένα πολυμερές πλαίσιο, 1952–1990», , σ.1-2.

Σταμάτιου Ανδρέας, (2009), «Ελληνοτουρκικές Σχέσεις 1950-55, Από την Προσέγγιση στο Χάσμα, *Διδακτορική Διατριβή*, Εθνικό και Καποδιστριακό Πανεπιστήμιο Αθηνών ,Φιλοσοφική Σχολή, Αθήνα, σ.223-293.

Χατζηκυριάκου Ιωάννης, (2015), «Η Ιδέα της Ολοκληρωμένες Προσέγγισης του NATO και η Εφαρμογή της στο Αφγανιστάν», *Διπλωματική Εργασία*, Παν. Μακεδονίας, Θεσσαλονίκη, σ.11-12.

Αϊζενχάουερ, (1952), «First Annual Report to NATO», *Report*, SACEUR.

Cooley John K., (1950), «Turks affirm NATO link despite US friction», *The Christian Science Monitor*, CIA, RDP80-01601R0008000230001-1, (αποχ. 4-3-2001), Άγκυρα.

Drew Dennis M. and Snow Donald M., (2006), «Making Twenty-First-Century Strategy: An Introduction to Modern National Security Processes and Problems », *Air University Press*, Maxwell Air Force Base, ΗΠΑ, μ. 1, σ.10.

Grosser Alfred, (1980), «The Western Alliance: European-American Relations Since 1945», *The American Historical Review*, τ.86, Νέα Υόρκη, 1^η, σ.188.

Hatzadony G.John, (1996), «Greece and NATO: A Study of Policy Divergence and Alliance Cohesion», *Master of Art Thesis*, Eastern Illinois University, The Keep, 1-1-1996.

Insall Tony and Salmon Patric, (2013), «The Nordic Countries From War to Cold War, 1944-51», *Document on British policies Overseas Series I*, Routledge, New York, , 1^η, τ. IX .

Kireyev Sergey, (2004), «George Liska’ Realist Alliance Theory and the Transformation of NATO», *Master Thesis (Open Access)*, University of Central Florida B.A. Mars Hill College, 2000, στο: <http://library.ucf.edu>, (ημ.πρ. 8-10-2017).

Larrabee F. Stephen, (2008), «Turkey as a U.S. Security Partner», *RAND*, στο: <https://www.rand.org/pubs/monographs/MG694.html>, (ημ.πρ.22-10-2018).

Menyctas Charalampos, (2011), «Greek national security concerns and the European Union’ s common security and defence policy Consensus or divergence», *Thesis*, Duley Knox Library, Naval Postgraduate School, California USA.

Moua Pedro ,(1988), AR309, GSM(98)10, Report on «Security in the Greater Middle East», North Atlantic Assembly (NATO Parliamentarians), *Mediterranean Special Group*.

Snyder Glenn H, (1990), «Alliance Theory: A Neorealist First Cut», *Journal of International Affairs*, σ.105.

Stephen Mann, «The Greek-Turkish dispute in the Aegean Sea: Its Ramifications for NATO and the Prospects for Resolution», *Thesis*, Naval Postgraduate School, Monterey California USA.σ.44-53.

Tuck Christopher, (1996), «Greece, Turkey and Nans Control», *Defense Analysis*, τ.12, σ.26-28.

Δ΄ Εγχειρίδια NATO

AAP-06, NATO, *Όροι και Ορισμοί του NATO*, εκδ.2014.

AIR-COM IZMIR SUPLAN 45600D, Air Policing Policy.

AIRSOUTH MANUAL 355-3, Cross Tell.

AJP- 4.5, 3/2013, *Συμμαχικό Δόγμα για την Υποστήριξη του Φιλοξενούντος Κράτους (Allied Joint Doctrine for Host Nation Support)*, εκδ.2.

DC 6, 29-11-1949, *The Strategic Concept for Defense of the North Atlantic Area*.

DC 6/1, 1-12-1949, *The Strategic Concept for Defense of the North Atlantic Area*.

DC 6/2 , 16-1-1950, *The Strategic Concept for Defense of the North Atlantic Area*.

DC 13 , 28-3-1950 (and decision 1.4.1950), *North Atlantic Treaty Organization Medium Term Plan*.

C-M(56)138(Final), 13-12-1956, *Directive to the NATO Military Authorities from the North Atlantic Council*.

DPC/D(67)23, 11-5-1967, *Decisions of Defence Planning Committee in Ministerial Session*.

MC3, 19-10-1949, *The Strategic Concept for Defense of the North Atlantic Area*.

MC3/1, 19-11-1949, *The Strategic Concept for Defense of the North Atlantic Area*.

MC3/2 , 28-11-1949, *The Strategic Concept for Defense of the North Atlantic Area*.

MC 14, 28-3-1950, *Strategic Guidance for the North Atlantic Regional Planning*.

MC 15/1 (final), 28-3-1950, *A Report by the Standing Group on DATA Pertaining to NATO Medium Term Plan*.

MC 14/1 (Final), 9-12-1952, *Strategic Guidance for the North Atlantic Regional Planning*.

MC 14/2 (Final), 23-5-1957, *Overall Strategic Concept for the Defense of the North Atlantic Treaty Organization*.

MC 14/3 (Final), 16-1-1968, *Overall Strategic Concept for the Defense of the North Atlantic Treaty Organization*.

MC 3/5(Final), 3-12-1952, *The Strategic Concept for the Defense of the North Atlantic Area*.

MC 14/1(Final), 9-12-1952, *Strategic Guidance* [supersedes DC 13 and MC 14].

MC 36/2, *Division of Responsibilities in Wartime between the National Commanders and the Major and Subordinate Allied Commanders*, 20-5-1960.

MC 48(Final), 22-11-1954, *The Most Effective Pattern of NATO Military Strength for the Next Few Years*.

MC 48/1(Final), 9-12-1955, *The Most Effective Pattern of NATO Military Strength for the Next Few Years* - Report N2.

MC 14/2(Rev) (Final Decision), 23-5-1957, *Overall Strategic Concept for the Defense of the North Atlantic Treaty Organization Area*.

MC 48/2(Final Decision), 23-5-1957, *Measures to Implement the Strategic Concept*.

MC 14/3(Final), 16-1-1968, *Overall Strategic Concept for the Defense of the North Atlantic Treaty Organization Area.*

MC 48/3(Final), 8-12-1969, *Measures to Implement the Strategic Concept for the Defence of the NATO Area.*

MC 237, *NATO Maritime Mining Concept.*

MC 2/1, 6 October 1949, *Military Committee directive to the Standing to prepare a draft Strategic Concept for the Defense of the North Atlantic Area (MC 3).*

M.C.3 , 19 October 1949, *Memorandum By The Standing Group to the North Atlantic Military Committee Transmitting The Strategic Concept for the Defense of the North Atlantic Area*

MC 53/3 (Final), 6 -8-2004, *SACEUR Terms of References –TORs.*

MC 54/1 (2nd Revised) 18-2-2002, *Final Decision On Mc Concept Of The NATO Integrated Air Defence System (NATINADS).*

MC 57/3, *Overall Organization of the Integrated NATO.*

MC 362/1, 6/2003, *Rules of Engagement -ROE.*

Manual 80-7, *Κέντρα Συνδυασμένων Αεροπορικών Επιχειρήσεων -Επιχειρησιακές Οδηγίες.*

SHAPE 3176/SHCSS/86, 22-7-1986, *NATO Tactical Evaluation –TACEVAL.*

Standing Defence Plan, (SDP) 10901D, 12-3-2007, *Active Fence.*

Ε΄ Βιβλιογραφία-Άρθρα από Άνοικτές Πηγές

Αντωνίου Μπάμπης, Κυπρισιάδης Τάσος, Μηλιός Γιάννης, Τσεκούρας Θανάσης, (1987), «Η Ελληνοτουρκική κρίση και το “εθνικό σύνδρομο” της ελληνικής Αριστεράς : Μύθοι του Αιγαίου», στο: http://www.theseis.com/index.php?option=com_content&task=view&id=196&Itemid=9, (ημ.πρ.20-10-2017).

Βενιζέλος Κώστας, (2015), «Η ιστορία και η πορεία των ελληνοτουρκικών σχέσεων μέσα από το βιβλίο του Άγγελου Μ. Συρίγου», 3-5-2015, στο: <https://hellasjournal.com/2015/05/i-istoria-ke-i-poria-ton-ellinoturkikon-scheseon-mesa-apo-to-vivlio-tou-angelou-m-sirigou/>, (ημ. πρ. 3-5-2017).

ΓΕΕΘΑ, «Στατιστικά Παραβιάσεις –Παραβάσεις», στο: <http://www.geetha.mil.gr/el/> (ημ.πρ. καθημερινά).

Έγγραφο Νο171, (1947) «Σύσταση για βοήθεια στην Ελλάδα και την Τουρκία, 12 Μαρτίου 1947», στο: https://www.Τρούμανlibrary.org/whistlestop/study_collections/doctrine/large/documents/index, (ημ.πρ.22-10-2016).

Έγγραφο UDC 327.5(1-622NATO), Lozancic Dragan, «NATO Transformation into a Contemporary Alliance», στο: <https://hrcak.srce.hr/file/10363>, (ημ.πρ. 10-10-2010).

Ηρακλείδης Αλέξης, (2015), «Διεθνείς σχέσεις και Διεθνής Πολιτική», στο: www.Kallipos.gr. (ημ.πρ.22-10-2017).

Ήφαιστος Παναγιώτης, Κολλιόπουλος Κωνσταντίνος, Χατζηβασιλείου Ευάνθης (επιμ.), (2012), « Η Έναρξη του Ψυχρού Πολέμου, 1941-1950: Στρατηγικά ή Ιδεολογικά Αίτια», στο: <http://www.idis.gr/coldwar/pdf/e-book.pdf>, (ημ.πρ.4-5-2017).

Λουκόπουλος Κωνσταντίνος, (2019), «Η Νέα Δομή Διοικήσεως Του NATO και ο Απολογισμός για την Ελλάδα», στο: <http://www.elesme.gr/elesmegr/ineadomitoynatokaiellada.pdf>, (ημ.πρ.22-10-2019).

Μνημόνιο, (1974), «Γεωπολιτικός φάκελος Κύπρος, χρονολογικός φάκελος, 1969-1976, Ελλάδα, Κύπρος, Τουρκία, 1973-1976», Συνομλία 129, 13-8-1974, Βιβλιοθήκη του Κογκρέσου, στο: <https://history.state.gov/historicaldocuments/frus1969076v30/>, (ημ. πρ. 4-2-2019).

Παρίσης Ι., (2014), «Μετρώντας την εθνική ισχύ – Ορατοί και μη ορατοί παράγοντες ισχύος», *Αμυνα & Διπλωματία*, στο: <http://www.elzoni.gr/html/ent/185/ent.48185.asp>, (ημ.πρ.22-5-2018).

Πολύκαρπος Αντρέας, (2018), «Watergate: Το σκάνδαλο που έφερε την εισβολή στην Κύπρο, 11-02-2018, στο: <https://www.offsite.com.cy/articles/eidiseis/diethni/247500-waterga-te-to-skandalo-poy-efere-tin-eisvoli-stin-kypro>, (ημ. πρ 20-11-2018).

Ροζάκης Χρήστος, {2004}, «Το Διεθνές Δίκαιο και η Λειτουργία του στις Ελληνοτουρκικές Σχέσεις (1974-2004)», στο: <https://deps.panteion.gr/images/Rozakis.pdf>, (ημ.πρ. 25-10-2017).

Τσάκωνας Παναγιώτης, (1991), «Greek-Turkish Relations Towards the 21st Century, A View from Athens, Greece and Turkey in the 21st Century: Conflict or Cooperation, a Political Economy Perspectives», στο: <https://scholarsprogram.wcfia.harvard.edu/files/fellows/files/tsakonas-.pdf>, (ημ. πρ. 15-3-2019).

Συρίγος Άγγελος, (2018), «Το NATO δεν ξέχασε ποτέ το Δόγμα Λουνς» στο: <https://tvxs.gr/news/egrapsan-eipan/nato-den-ksexase-pote-dogma-loyns>, (ημ. πρ.2-12-2020).

Υφαντής Κώστας, (2018) «Φτάσαμε να ελπίζουμε σε ευνοϊκό tweet του Αμερικανού πρέσβη», στο: <http://www.liberal.gr/arthro/194075/apopsi/arthra/ftasame-na-elpizoume-se-eunoiko-tweet-tou-amerikanou-presbi.html>, (ημ.πρ.9-3-2018).

Armor Michael W. Cannon, (1989), «The Development of the American Theory of Limited War-63», 21-4-1989, Army Command And General Staff Coll Fort Leavenworth Ks School Of Advanced Military Studies, στο: <https://apps.dtic.mil/dtic/tr/fulltext/u2/a215572.pdf>, (ημ.πρ.17-7-2018).

Bahchelli Tozun, (1999), «The Potential of Conflicts in Greece-Turkish Relations, Old and New Irritants, and Rivalries in the New Strategic Landscape», στο: http://www.bundesheer.at/pdf_pool/publikationen/03_jb00_24.pdf, (ημ. πρ. 12-3-2019).

Bergsmann Stephan, (2001), «The Concept of Military Alliance, Small States and Alliances», στο: http://www.Bildungundberuf.Atwww.Bundesheer.At/Pdf_Pool/Publikationen/05 SmallStates 04, (ημ.πρ.2-10-2017).

Bidault Georges M., (1948), «The British Ambassador (Inverchapel) to the Secretary of State», Foreign Relations of the United States, 1948, Western Europe, Volume III, 840.00/1-1348, 13-1-1948, στο: https://history.state.gov/historical_documents/frus/1948v03/d3, (ημ.πρ.10-8-2017).

Borowski Harry R Lt Colonel., (2010), «Proceedings of the Eleventh Military History Symposium», στο: <https://media.defense.gov/2010/Sep/28/2001330153/-1/-1/0/AFD-100928-023.pdf>, (ημ.πρ.3-5-2018).

Churchill Winston, (1945), «Telegram from Ουίνστον Τσώρτσιλto Harry Τρούμαν on the European situation, 12-5-1945, », στο: https://www.cvce.eu/en/obj/telegram_from_winston_churchill_to_harry_Τρούμαν_on_the_european_situation_12_may_1945-en-b62aff77-24ff-40af-a730-344a9b428cc8.html ,(ημ.πρ.22-4-2017).

Daalder Ivo H., Lindsay James M., and Steinberg James B., (2002), «The Bush National Security Strategy: An Evaluation», στο: www.brookings.edu/research/the-bush-national-security-strategy-an-evaluation/, (ημ.πρ.30-5-2018).

Dictionary Duhaime's Law, «Casus foederis», στο: <http://www.duhaime.org/LegalDictionary/C/CasusFoederis.aspx>, (ημ.πρ.13-7-2018).

Douhet Giulio, (1983), «The Command of The Air» , μετ.Dino Ferrari, Air Force History and Museums Program, Washington, D.C. στο: <https://www.airforcemag.com/PDF/MagazineArchive/Documents/2013/April%202013/0413keeperfull.pdf>, και www.military-history.org/books/the-command-of-the-air-by-giulio-douhet-military-times-classic.htm, (ημ.πρ.25-4-2018).

Duffield John S., (1994), «NATO's Functions after the Cold War, Journal Article Political Science Quarterly», στο: www.jstor.org/stable/2152531?seq=1#page_scan_tab_contents, (ημ.πρ.19-9-2017).

Dulles John Foster, (1954), «The Strategy of Massive Retaliation 12-1-1954», στο: http://msthorarinson.weebly.com/uploads/4/1/4/5/41452777/dulles_address.pdf, (ημ. πρ. 5-9-2018).

Dr Dwivedi. Sangit Sarita, (1994), «Alliance in International Relations Theory», στο: <http://indianresearchjournals.com/pdf/IJSSIR/2012/August/20.pdf>, και <http://www.rochelleterman.com/ir/sites/default/files/Powell%201994.pdf>, (ημ.πρ. 20-12-2018).

Egnell Robert, (2010), «Winning ‘Hearts and Minds’? A Critical Analysis of CounterInsurgency Operations in Afghanistan» στο: https://www.researchgate.net/publication/254228197_Winning_Hearts_and_Minds'_A_Critical_Analysis_of_CounterInsurgency_Operations_in_Afghanistan,(ημ.πρ.24-5-2017).

Erlanger Steven, (2009), «Sarkozy Embraces NATO, and Bigger Role for France», στο: <https://www.nytimes.com/2009/03/08/world/europe/08nato.html>, (ημ. πρ. 7-3-2019).

Fleischer Paweł, «NATO Defence Planning Process. Implications for Defence Posture», στο: https://www.academia.edu/19308298/NATO_Defence_Planning_Process.Implications_for_defence_posture, (ημ.πρ.22-5-2017).

GAO/NSIAD/92-252, (1992), «NATO a Changing Alliance NATO Faces New Challenges NATO and Its Future Force Structure», στο: <https://www.gao.gov/assets/160/151992.pdf> (ημερ. προσβ. 5-9-2017).

Kennan George, (1948), «Memorandum by the Director of the Policy Planning Staff (Kennan) to the Secretary of State and the Under Secretary of State (Lovett)», PPS No. 23 (1948) , Ουάσιγκτον, 24-2-1948, στο: https://en.wikisource.org/wiki/Memo_PPS23_by_George_Kennan, (ημ. πρ. 8-7-2017).

Mattis James, (2018) « James Mattis' resignation letter», στο <https://edition.cnn.com/2018/12/20/politics/james-mattis-resignation-letter-doc/index.html>, (ημ.πρ. 21-12-2018).

McCalla Robert B., (1996), «NATO’s Persistence after the Cold War», στο: http://www.columbia.edu/itc/sipa/S6800/courseworks/mcalla-nato_persistence.pdf, (ημερ.προσβ. 9-9-2017).

Matthews Kathleen Ann, (1946), «Memorandum by the Acting Department of State Member (Matthews) to the State–War–Navy Coordinating Committee: Political Estimate of Soviet Policy for Use in Connection with Military Studies71», Ουάσιγκτον, 1-4- 1946, στο: <https://history.state.gov/historicaldocuments/frus1946v01/d591>, (ημερ.προσβ.10-6-2016).

McAlister Ronald, (2005), «Major General Ronald McAlister – obituary», στο: <https://www.telegraph.co.uk/news/obituaries/11882977/Major-General-Ronald-McAlister-obituary.html>, (ημ. πρ. 17-3-2017).

McNamara Robert S, (1962), «Foreign Relations of the United States, 1961–1963, Volume VIII, National Security Policy (National Security Policy, NSP-82) », Αθήνα στο: <https://history.state.gov/historicaldocuments/frus1961-63v08/d82>, (ημ. πρ.28-4-2017).

Mearsheimer, John J., (1990), «Back to the future: Instability in Europe after the cold war», στο: <http://mearsheimer.uchicago.edu/pdfs/A0017.pdf>, (ημ.πρ. 9-9-2017).

Migdalovitz Carol, (1997), «Greece and Turkey: Aegean Issues- Background and Recent Developments», United States Congressional Research Service 97-799, 21-8-1997, στο: <https://wikileaks.org/wiki/CRS-97-799>, (ημ. πρ. 2-2-2019).

Moran Michael, (2009), «French Military Strategy and NATO Reintegration», στο: <https://www.cfr.org/backgrounder/french-military-strategy-and-nato-reintegration>, τελ. εν. 12-3-2009. (ημ.πρ. 20 - 12-2019).

NATO-RUSSIA, (2017), «NATO-Russia Relations: The Background: 1990 London Summit: No longer adversaries», 2/2017, στο: https://www.nato.int/nato_static_fl2014/assets/pdf/pdf_2017_02/20170206_1702-nato-russia-en.pdf, (ημ.πρ. 19-10-2017).

Pedlow Gregory W. (Dr.), (1969), «NATO Strategy Documents 1949-1969», στο: <https://www.nato.int/docu/stratdoc/eng/intro.pdf>, (ημ.πρ.4-5-2018).

Pillar Paul, (2018), «What is a Rogue State? », στο: <https://lobelog.com/what-is-a-rogue-state/>, (ημ.πρ.22-5-2018).

Riste Olav, (1991), «De Gaulle, Alliance and Minor Powers», στο: <https://brage.bibsys.no/xmlui/bitstream/handle/11250/99769/INF0491.pdf?sequence=1>, (ημ. πρ.20-10-2016).

Sailus Christopher, «The Theory of Containment & the Birth of NATO, Containment and NATO», χτ, χχ, στο: <https://study.com/academy/lesson/the-theory-of-containment-the-birth-of-Nato.html>, (ημ.πρ27-5-2017).

Schweller Randall L., (1994), «Bandwagoning for Profit: Bringing the Revisionist State Back», στο: <http://www.olivialau.org/ir/archive/sch6.pdf>, (ημ.πρ. 3-1-2018).

Spaak Paul-Henri M., (1957), «The Atlantic Alliance and its Future», Βέλγιο 14-9-1957, στο: <https://www.nato.int/docu/speech/1957/s19570914.htm>, (ημ.πρ.19-2-2017).

Τρούμαν Harry S., (1947), «The Τρούμαν Doctrine», 7-3-1947, στο: https://www.Τρούμανlibrary.org/whistlestop/study_collections/doctrine/large/index.php, (ημ.πρ.9-10-2016).

Vandenberg Arthur Hendrick, (1949), «Foreign Relations Of The United States, The United Nations; The Western Hemisphere, Volume II», Memorandum Prepared by the Waltz Michael, (1993) «Waltz's testimony», ενώπιον της Επιτροπής Εξωτερικών Σχέσεων της Γερουσίας των ΗΠΑ το Νοέμβριο του 1990, που αναφέρεται στους Hellmann and Wolf, *Neorealism, Neoliberal Institutionalism, and the Future of NATO*, στο: http://www.fb03.uni-frankfurt.de/48138963/secst_1993_final_published.pdf, (ημ. πρ. 9-9-2017).

Walt Stephen M., (1987), «The Origins of Alliances», περίληψη στο: http://www.rochelleterman.com/ir/sites/default/files/Walt1987_0.pdf, (ημ.πρ.1-10-2017).

Weisbrode Kenneth , (2006), «Δελτίο NATO, Αφιέρωμα: Μια ιστορία τριών Ψυχρών Πολεμιστών» στο <https://www.nato.int/docu/review/2006/issue1/greek/special.html>, (ημ πρ.3-12-2020)

Wolfer Arnold, «Alliances», International Encyclopedia of the Social Sciences, στο: [http://home.sogang.ac.kr/sites/kylee/Courses/Lists/b6/Attachments/12/International Encyclopedia Social sciences.pdf](http://home.sogang.ac.kr/sites/kylee/Courses/Lists/b6/Attachments/12/International%20Encyclopedia%20Social%20sciences.pdf), (ημ.πρ. 18-10-2018).

Young Thomas-Durell, (2002), «NATO Command and Control for the 21st Century», στο: <http://www.dtic.mil/dtic/tr/fulltext/u2/a403478.pdf>, (ημ.πρ.22-10-2017).

501/11–749, (1949), Vandenberg Resolution (S. Res. 239), United Nations Planning Staff, Bureau of United Nations Affairs, , Απόρρητο, τ.2, , στο: <https://history.state.gov/historicaldocuments/frus1949v02/d20>, (ημ.πρ.10-1-2017).

ΠΗΓΕΣ

Οι αναφερόμενες ως “Πηγές” στο κείμενο αποτελούν έγγραφα διαβαθμισμένα που δεν δύνανται να μνημονευτούν στη διατριβή.

Α΄ Αρχεία-Έγγραφα

Αρχεία

Αρχείο Αβέρωφ, Επιστολή, Πρέσβη Κ. Μπίτσιου (Μόνιμη Αποστολή της Ελλάδος στα Ηνωμένα Έθνη στη Νέα Υόρκη) προς Ε. Αβέρωφ -Τοσίτσα (ΥΠΕΞ), *Υποψηφιότητα του Ε. Αβέρωφ ως ΓΓ ΝΑΤΟ*, Ίδρυμα Κωνσταντίνος Καραμανλής.

Αρχείο Ίδρυματος Κωνσταντίνος Καραμανλής εγγρ.1-125 έως 126, 22-10-1955, *Συζήτηση με Λόρδος Ισμεϊ για την Ελληνοτουρκική Ένταση*, Φ.1Α.

Αρχείο Ίδρυματος Κωνσταντίνος Καραμανλής εγγρ.4-1915 έως 4-1995, 30-3-1962, *NATO C-M(62)32, Special Economic Problems of Greece and Turkey : Ways and Means of Implementing the Resolution of C-M(60)142*, Φ.17Α.

Αρχείο Ίδρυματος Κωνσταντίνος Καραμανλής, εγγρ.41-558 έως 596, 3-1-1980, Αρχείο Πρέσβη Μολυβιάτη, *Φ270/1/65001/Α/ΓΕΕΘΑ περί Σχεδίου Ρότζερς (Ενιαίος χώρος, Αεράμυνας, Σχέδιο Ρότζερς, Παραλλαγή σχεδίου Ρότζερς)*, Φ.15Β.

Αρχείο Ίδρυματος Κωνσταντίνος Καραμανλής, εγγρ. 41-1494 έως 1496, 19-9-1974, ΥΠΕΞ ΥΣ, , ΔΓ80/4/78, *Συνάντηση Έλληνας Π/Θ με Γερμανό Καγκελάριο*, Φ.20Β.

Αρχείο Ίδρυματος Κωνσταντίνος Καραμανλής, εγγρ. 41-1533, 15-9-1975, *Σημείωμα ΥΠΕΞ για τη θέση της Γαλλίας έναντι του ΝΑΤΟ*, Φ.20Β.

Αρχείο Ίδρυματος Κωνσταντίνος Καραμανλής, εγγρ. 42-402 έως 42-408, έως 412, 17 έως 30-4-1976, *Σχέδιο Συμφώνου περί μη χρήσεως βίας με την Τουρκία*, Φ14Β.

Αρχείο Ίδρυματος Κωνσταντίνος Καραμανλής, εγγρ. 42-440 έως 444, 18-4-1978, ΥΣ.ΥΠΕΞ, 5560/5-8, *Περί Τερματικής Περιοχής Αεροδρομίου Λήμνου*, Φ31Β.

Αρχείο Ιδρύματος Κωνσταντίνος Καραμανλής, εγγρ.42-935 έως 937, 25-4-1978, ΥΠΕΞ/Δνση ΝΑΤΟ, *Αδυναμίες και προβλήματα της Βορειοατλαντικής Συμμαχίας*, Φ31Β.

Αρχείο Ιδρύματος Κωνσταντίνος Καραμανλής, εγγρ. 42-948 έως 953, 4-4-1949, *Το Βορειοατλαντικό Σύμφωνο*, Φ31Β..

Αρχείο Ιδρύματος Κωνσταντίνος Καραμανλής, εγγρ. 42-954, 24-4-1978, Υπηρεσιακό Σημείωμα (Υ.Σ) ΥΠΕΞ, Α' Γεν. Δ/ντη, *Ανάλυση Άρθρων Βόρειο-Ατλαντικού Συμφώνου Ενδιαφέροντος Ελλάδας*, Φ31Β.

Αρχείο Ιδρύματος Κωνσταντίνος Καραμανλής, εγγρ. 42- 1141 έως 42-1144, 9-12-1977, *Final Communiqué of the North Atlantic Council M2(77)20*, Φ.31Β.

Αρχείο Ιδρύματος Κωνσταντίνος Καραμανλής, εγγρ. 42-1145 έως 42-1147, 11-5-1977, *Final Communiqué of the North Atlantic Council M1(77)5*, Φ.31Β.

Αρχείο Ιδρύματος Κωνσταντίνος Καραμανλής, εγγρ. 42-1148 έως 1152, 10-12-1976, *Final Communiqué of the North Atlantic Council, M2(76)1*, Φ31Β.

Αρχείο Ιδρύματος Κωνσταντίνος Καραμανλής, εγγρ. 42- 1284 έως 1304, 31-5-1978, *Final Communiqué of the North Atlantic Council M1(78)12*, Φ31Β.

Αρχείο Ιδρύματος Κωνσταντίνος Καραμανλής, εγγρ.42-124 έως 42-1350, 10-3-1978, *Συνάντηση Π/Θ Ελλάδος και Τουρκίας στο Μοντραί*, Φ31Β.

Αρχείο Ιδρύματος Κωνσταντίνος Καραμανλής, εγγρ.42-1378 έως 42-1385, 3-6-1978, *Πρακτικό Συνομιλίας Π/Θ κ. Καραμανλή με ΥΠΕΞ κ. Vance στη Νέα Υόρκη*, Φ31Β .

Αρχείο Ιδρύματος Κωνσταντίνος Καραμανλής, εγγρ.42-1725 έως 42-1745, Δεκ.1981, Α/ΓΕΕΘΑ, *Μελέτη επί των Αμερικανικών Ευκολιών (Βάσεων) εν Ελλάδι (Παράρτημα «Α» Κείμενα αρχών Μπίτσιου-Κίσσινγκερ 15-4-1976, Παράρτημα «Β» Επιστολή Κίσσινγκερ σε Μπίτσιο 11-4-1976, Αμερικανοτουρκική Συμφωνία 1980)* .

Αρχείο Ιδρύματος Κωνσταντίνος Καραμανλής, εγγρ. 42-1781 έως 42-1784, 28-8-1974, *Αποχώρηση της Ελλάδος από το Στρατιωτικό Σκέλος του ΝΑΤΟ, Επιστολή Έλληνα Π/Θ σε Ηγέτες κ-μ ΝΑΤΟ*, Φ20Β & Φ57Β.

Αρχείο Ιδρύματος Κωνσταντίνος Καραμανλής, εγγρ. 42-1785 έως 42-1788, 9-10-1975, τηλεγρ. 5128/38/2913, *Δηλώσεις ΜΑΒΑΣ σε Συμβούλιο ΝΑΤΟ Περί Αποχώρησης της Ελλάδας από το ΝΑΤΟ*, Φ.67Β.

Αρχείο Ιδρύματος Κωνσταντίνος Καραμανλής, εγγρ. 42-1802 έως 42-1805, 30-12-1977, *Δηλώσεις SACEUR Χέιγκ στο Αθηναϊκό Πρακτορείο Ειδήσεων επί της Αναδιοργάνωσης του ΝΑΤΟ σε Σύμψη*, Φ.51Β.

Αρχείο Ιδρύματος Κωνσταντίνος Καραμανλής, εγγρ. 42-1821 έως 42-1862, 9-7-1980, ΕΣ ΓΕΕΘΑ/Α'Υπ, *Εξελίξεις από 11/2/1980 από Υποβολής Σχεδίου Ρότζερς, Προτάσεις SACEUR για Άμεση επιστροφή της Ελλάδας στο ΝΑΤΟ, Ανάλυση Αρχικού Σχεδίου Ρότζερς 11-2-1980, Παρουσίαση Τροποποιήσεων σχ. Ρότζερς 8-4-1980, Διαμόρφωση νέου κειμένου προτάσεων*, Φ34Β.

Αρχείο Ιδρύματος Κωνσταντίνος Καραμανλής, εγγρ. 51-1333 έως 51-1342, 6-1-1975
Υπόμνημα περί αποχώρησης Ελλάδος από το ΝΑΤΟ: Απόψεις ΥΕΘΑ, Φ.67Β.

Αρχείο Ιδρύματος Κωνσταντίνος Καραμανλής, εγγρ. 51-1343 έως 51-1348, 18-1-1975,
Απόφαση Τακτικής για Αποχώρηση (από το ΝΑΤΟ), Φ.67Β.

Αρχείο Ιδρύματος Κωνσταντίνος Καραμανλής, εγγρ. 51-1411 έως 51-1492, 3-4-1976,
Έγκριση Στρατηγικής Αξίας Ελληνικού και Τουρκικού Χώρου,.

Αρχείο Ιδρύματος Κωνσταντίνος Καραμανλής εγγρ.79, 13-9-1974, *Επιστολή Έλληνα ΑΕΔ σε SACEUR, Φ2Β.*

Αρχείο Ιδρύματος Κωνσταντίνος Καραμανλής, Κωνσταντίνος Καραμανλής, 19-9-1958, τ.3, σ.227-229, *Πρακτικά Συσκέψεως επί του Κυπριακού Ζητήματος, Φ27Α.*

Αρχείο Ιδρύματος Κωνσταντίνος Καραμανλής, 19-8-1974, ΥΠΕΞ 5311,1/59/ΑΣ1354, Γρηγοριάδης, *Περί Αμερικανικής Αντίδρασης στην Αποχώρηση της Ελλάδας από το ΝΑΤΟ, Φ2Β.*

Αρχείο Ιδρύματος Κωνσταντίνος Καραμανλής, 19-8-1974, Φ200/000/ΑΑΠ1268/Σχ60/Αρχ.Αερ./2οΕΓ, CINCSOUTH to SACEUR, *Initial Assessment of the Impact on the Southern region Assuming a Complete Greek Withdrawn From NATO, Φ2Β.*

Αρχείο Ιδρύματος Κωνσταντίνος Καραμανλής, 6-1-1975, Συνοπτικό Υπόμνημα ΑΑπ40013/ΥΕΘΑ, *Επί της Αποχώρησης της Ελλάδος από το ΝΑΤΟ : Απόψεις ΥΕΘΑ. Φ.67Β.*

Αρχείο Ιδρύματος Κωνσταντίνος Καραμανλής, 25-4-1978, Υπηρεσιακό Σημείωμα ΥΠΕΞ/ΝΑΤΟ, *Σχέσεις ΝΑΤΟ-Ελλάδος, Φ28Β.*

Αρχείο Ιδρύματος Κωνσταντίνος Καραμανλής, 16-8-1974, Ελληνική Πρεσβεία Παρισίων, ΥΠΕΞ/ΝΑΤΟ 5314/4/ΑΣ226, Καβαλιεράτος, *Περί Παραμονής Γαλλίας στο ΝΑΤΟ, Φ2Β.*

Αρχείο Ιδρύματος Κωνσταντίνος Καραμανλής, 2-5-1962, Φώτη Μακρή, *Έκτακτη Ανακοίνωση ΓΓ της Γενικής Συνομοσπονδίας Εργατών Ελλάδος, Αθήνα, Φ.17Α.*

Αρχείο Πρέσβη Π. Μολυβιάτη 1974-1976, Ίδρυμα Κωνσταντίνος Καραμανλής, εγγρ. 51-1285.

Αρχείο Πρέσβη Π. Μολυβιάτη 1974-1976, Ίδρυμα Κωνσταντίνος Καραμανλής, εγγρ. 51 -1533.

Αρχείο Κωνσταντίνου Τσαλδάρη, 24-10-1950, *Υπόμνημα Περί Μεσογειακού Συμφώνου, Αναδημοσίευση σε Ιταλικό Τύπο του περί Μεσογειακού Συμφώνου άρθρου της Α.Ε του αντιπροέδρου της Κυβερνήσεως Κ. Τσαλδάρη, Ι. Γκίκας, ΥΠΕΞ/Δνση Εξωτερικού Τύπου Ρώμης/Αρ.Πρωτ.1300Τ/Δντής, Αρχείο Ιδρύματος Κωνσταντίνος Καραμανλής.*

Αρχείο Κωνσταντίνου Τσαλδάρη, Υπόμνημα Περί Μεσογειακού Συμφώνου, Σχόλια Ιταλικού Τύπου, Ι. Γκίκας, ΥΠΕΞ/Δνση Εξωτερικού Τύπου Ρώμης /Αρ. Πρωτ.1319/Τ, 28-10-1950, Αρχείο Ιδρύματος Κωνσταντίνος Καραμανλής

Έγγραφα

252022/Σ.10/08-03-2006/ΓΕΕΘΑ/ΓΡ.ΣΑΓΕ, Απόφαση 1 της 9^{ης} Συνεδρίασης του Συμβούλιο Άμυνας (ΣΑΜ) της 29-11-2002

ΓΕΕΘΑ, 23-12-2009, Διαδικασία εγκρίσεως DIPs,ESPEs, Ενημερωτικό Σημείωμα για ΥΕΘΑ

AC/52-D-54, 3-9-1954, Διευθυντής Επιτροπής Πληροφοριών και Πολιτιστικών Σχέσεων NATO, *NATO ATLANTIC, 1952-1954, Ιταλία, Ελλάδα, Τουρκία, Γαλλία.*

AM 331 SA (95)17, 5/1995, Σύνοδος NATO, στη Βουδαπέστη, *Συστάσεις Πολιτικής.*

AIRSOUTH SOP:1250.1.18/ASAOPTC/98, *Standard Operational Procedures*, 19-8-1998, NATO Αδιαβάθμητο.

C7-D/23(Final) OR.ENG, 17-10-1951, *Η Πρώτη επέκταση του NATO, Τα Νέα του NATO (NATO FIRST ENLARGEMENT, NATO PRESSHALL)*, 18-25/06/2012, C7-R/11, ITEM I.

C9-R/1, 20-2-1952, NATO Σύνοψη, *Η Πρώτη επέκταση του NATO, Συνοπτική αναφορά της πρώτης συνάντησης που πραγματοποιήθηκε στο Palacio da Assembleia Nacional της Λισαβόνας, την Τετάρτη 20 Φεβρουαρίου 1952.*

C9-R/1, 20-2-1952, NATO Σύνοψη, *Η Πρώτη επέκταση του NATO, Συνοπτική αναφορά της πρώτης συνάντησης που πραγματοποιήθηκε στο Palacio da Assembleia Nacional της Λισαβόνας, την Τετάρτη 20 Φεβρουαρίου 1952.*

CC-AIR Izmir, *Ολοκληρωμένο Σύστημα Αεράμυνας (Integrated Air Defence System-IADS-I) Decisive Guardian*, 01-9-2009

CIA RDP 79T00937A000100010026-2, 28-5-1951, *Αναφορά Πληροφοριών (MEMO of INFORMATION) No 75: Reaction of NATO Governments to US proposals to include Greece and Turkey in NAT», (αποχ. 25-10-2006).*

CIA-RDP 79S01011A000400010008-7, SE-7, 14 και 15-6-1951, *Probable Soviet Reaction to the Inclusion of Greece and Turkey in Western Defence Agreements*, Απόρρητο, Ειδική Εκτίμηση, (αποχ. 29/08/2000).

CIA-RDP 79S01011A000400010010-4, 11-6-1951, *The Board's Reaction to US Efforts to Bring About the In clusion of Spain ,Greece and Turkey in NATO*, Απόρρητο MEMO, (αποχ. 29-8-2000)

CIA-RDP 82-00457R011800070008-0, 50X1-HUM, 28-4-1952, *Βουλγαρική Αντίδραση στην Ενσωμάτωση της Ελλάδας και της Τουρκίας στο NATO*, Απόρρητο, (αποχ. 20/5/2011).

CIA-RDP 83B00228R000100170005-5, 5/1982, *Greek-Turkish Relations: The Deadlock Allies*, Απόρρητο, An Intelligence MEMO, (αποχ.16/2/2007).

CIA-RDP 85T0035R000100120003-0, n. 1153/74, 9-12-1974, *NATO's December Ministerial; Many problems, Few Solutions*, Απόρρητο, Intelligence MEMO, (αποχ. 24/1/2002).

CIA-RDP 86B00269R00040000600005-6, 21-4-1960, *Departure Statement from Washington for CENTO and NATO Meetings and Visit to Greece*, Εμπιστευτικό, (αποχ.23/4/2003).

CM(54)118(Final), 17 -12-1954, *Resolution on the 1955 Annual Review and Related Problems.*)

CM(55)113 (Revised), 8-12-1955, *Σχεδιασμός Άμυνας του NATO* Σημείωμα του Γενικού Γραμματέα.

CM(2009)00111 Rev 2 , 2-12-2009, *NATO Πολιτική Αεράμυνας (NATO Air Defence Policy)*

CMC-0175-2009, *Flag to Posts of the New Command Structure*, 7 May 2009.

CMC-0175-2009, *Καθορισμός Θέσεων Ευθύνης (Flag to Post)*

CPP/SPL/050-02/12-282461, 29-2-2012 Επιστολή SHAPE, « Αρχικό σχέδιο υλοποίησης μεταρρύθμισης ACO (ACO Reform Initial Implementation Plan) ».

D (52) 84, 27-5-1952, *Η Πρώτη επέκταση του NATO, Τα Νέα του NATO, Πρωτόκολλο στη Βορειοατλαντική Συνθήκη για την προσχώρηση της Ελλάδας και της Τουρκίας*, NATO Αδιαβάθητο

D-D(51) 287, OR.ENG , 22-11-1951, , *Η Πρώτη επέκταση του NATO, Τα Νέα του NATO, Συμμετοχή της Ελλάδας και της Τουρκίας ως Παρατηρητών στην Ογδόη Σύνοδο του Συμβουλίου*, NATO Σημείωμα του Εκτελεστικού Γραμματέα .

MCM-CGG-61-78, 19-7-1978, *Exploratory Discussions with Greece.*

MO (2011)0017, 12-7-2011, Επιστολή του Αναπληρωτή Προέδρου της Επιτροπής Αεράμυνας του NATO (NATO Air Defence Committee) NACMO BOD, στον επικεφαλής της ελληνικής αντιπροσωπείας στο NACMO BOD.

NSC-40, 24-4-1961, *A Review of North Atlantic Problems for the Future*, National Security Action MEMO no40, Policy Directive Regarding NATO and the Atlantic Nations, (αποχ. 5-12-1977).

NSC 68, 12-4-1950, *Foreign Relations of the United States 1950: National Security Affairs; Foreign Economic Policy*, εκδ. 1977

NSC 162/2, *USA Basic National Security Policy 1952-1954.*

S.G.80/4 NATO, 22-8-1951, *Report on Command in the Mediterranean and the Middle East*, COSMIC TOP SECRET, (αποχ. με το IMSWM-130-96 29-5-1998).

S.G.80/7, 9-1-1952 *Report on Greek and Turkish views on NATO Command Arrangements* (αποχ. με το IMSWM-130-96 29-5-1998).

SHOPI/25/03-02, 7-4-2010/SHAPE, *AIRCOM SUPLAN 24600D COSTANT EFFORT* (AC Ramstein).

SHCOS/2807/200486/SHAPE, *Aegean Islands Policy Guidance*, 21 Aug 06.

TMR 1700-061-07/Hv.PI, 1-2-2007, *Αναχαιτίσεις στο διεθνή εναέριο χώρο του Αιγαίου Πελάγους*, Επιστολή στον COS/ SHAPE, Τούρκος Εθνικός Στρατιωτικός Εκπρόσωπος στο NATO.

TMR 1200-2190-10, 4-10-2010, *Hostile Action to NATO Aircraft*, Επιστολή στον SACEUR, DSACEUR, COS/ SHAPE, COM JFC Naples, Τούρκος Εθνικός Στρατιωτικός Εκπρόσωπος στο NATO, αναφορά σε (αδιαβάθμητη) απαντητική επιστολή DCOS/Ops&intel/SHAPE 19-11-2010 .

Επιτελική Έκθεση Επιτροπής Εξωτερικών Σχέσεων Ηνωμένων Πολιτειών, (3/1980), 96η Συνεδρία, 2η Σύνοδος (Staff Report to Committee on Foreign Relations United States), *Turkey, Greece, and NATO: The Strained Alliance*, Ουάσινγκτον,

Β΄ Εφημερίδες

Βραδυνή, 14-8-1974, Μαύρος Γεώργιος, *Δηλώσεις Γ. Μαύρου μετά την αναγγελία της τουρκικής επίθεσης*.

Ελληνική Ημέρα, 1951, Πιπινέλης Παναγιώτης, *Δια την Ασφάλειαν της Ελλάδος, Πώς θα περιοριστούν οι κίνδυνοι*, (ανάλυση της σημασίας της Δομής του NATO και της υπαγωγής σε συγκεκριμένο Στρατηγείο), Αρχείο Ιδρύματος Κων/νου Καραμανλή.

Η Αυγή, 20-11-2016, Λαλιούτη Ζηνοβία, *Ο αντιαμερικανισμός στην Ελλάδα, 1947-1989*, στο: <http://www.avgi.gr/article/10812/7661595/o-logos-tou-antiamekanismou-ste-metapolemike-ellada>, (ημ.πρ.1-3-2017).

Η Καθημερινή, 27 και 29 -6- 1976, Δρόσος Γιώργος.

Η Καθημερινή, 2005, ένθετο, Κωνσταντίνος Καραμανλής, *Αρχείο Γεγονότα και Κείμενα: Η δύσκολη Μεταπολίτευση*, , τ.8, σ. 131.

Η Καθημερινή, 13-11-2011, Μπότσιου Κωνσταντίνα, επ. Χελιδόνης Στέφανος, *Το Δόγμα Τρούμαν έθεσε το πολιτικό και ιδεολογικό πλαίσιο του Ψυχρού Πολέμου, με στόχο την ανάσχεση του κομμουνισμού, Από τον απομονωτισμό στη διεθνή ηγεμονία*, στο : https://www.kathimerini.gr/resources/toolip/doc/2019/04/16_/1947_03_12.pdf, (ημ.πρ. 20-11-2020).

Η Καθημερινή, 19-2-2012, Χατζηβασιλείου Ευάνθης, *Γιατί Δημιουργήθηκε το νέο Σύμφωνο*, Κόσμος.

Η Καθημερινή, 8-12-2013, Βενέτης Ευάγγελος, , *Το Σύμφωνο της Βαγδάτης* .

Η Καθημερινή, 19-6-2011, Δούση Εμμανουέλα, *Η ίδρυση του ΟΗΕ το 1945*, έντυπη έκδοση, κόσμος, στο: <http://www.kathimerini.gr/429578/article/epikairothta/kosmos/h-idrysh-toy-ohe-to-1945>, (ημ.πρ.15-9-2017).

Η Καθημερινή, 23-3-2014, Ουζούνoglou Νικόλαος, *Οι απελάσεις του 1964-65*, ανακτηθέν στο: <http://www.kathimerini.gr/759427/article/epikairothta/ellada/oi-apelaseis-toy-1964-65> (ημ. πρ. 13-3-2017).

Η Καθημερινή, 14-2-2016, Συρίγος Άγγελος Μ., *NATO στο Αιγαίο: Οκτώ δεδομένα με ειδική σημασία* στο: <http://www.kathimerini.gr/849460/article/epikairothta/politikh/nato-sto-aigaio-oktw-dedomena-me-eidikh-shmasia>, (ημ..πρ. 19-2-2016).

Η Καθημερινή, 5-10-2017, Παπαστάμκου Σοφία, *Η ρήξη της Γαλλίας με το NATO*

Η Καθημερινή, 23-7-2017, Ρίζας Σωτήρης, *Ελληνοτουρκική συνάντηση στον Έβρο*, στο: <http://www.kathimerini.gr/919635/article/epikairothta/ellada/ellhnotoyrkikh-synanthsh-ston-evro>, (ημ. πρ. 28-11-2018)

Η Καθημερινή, 9-10-2017, Χουρμουζής Διονύσης, *Ευέλικτη ανταπόδοση από το NATO*.

Η Καθημερινή, 8-8-2018, Κλάψης Αντώνης, *Το Κυπριακό στον ΟΗΕ*

Τα ΝΕΑ, 21-8-1999, Νίκος Κουρής, *Η νέα δομή του NATO και το Αιγαίο*.

Το Βήμα, 20-8-2006, Φωτεινή Τομαή, *Τα σοβιετικά τανκς εισβάλλουν στην Πράγα*.

Το Βήμα, 22-9-2002, Team, *«Ο Μπους κηρύσσει τον δικό του «ιερό» πόλεμο εναντίον της τρομοκρατίας, απευθύνοντας προειδοποίηση προς πάσα κατεύθυνση ότι οι ΗΠΑ είναι αποφασισμένες να πατάζουν το καθεστώς των Ταλιμπάν και οποιοδήποτε το υποθάλπει. Το μήνυμα του Αμερικανού πρόεδρου είναι σαφές: «Όποιος δεν είναι μαζί μας, είναι εναντίον μας», στο: <http://www.tovima.gr/relatedarticles/article/?aid=145739> , (ημ.πρ.15-5-2018).*

Το Βήμα, 24-11-2008, Βαρβιτσιώτης Ιωάννης. Μ., *Γνώμες, Η αλήθεια για τα νατοϊκά στρατηγεία*, στο: <https://www.tovima.gr/2008/11/24/opinions/h-alitheia-gia-ta-natoika-stratigeia/>, (ημ. πρ. 7-3-2019).

Το Βήμα, 24-11-2008, Στάγκος Άγγελος, , *Αφιέρωμα στον Κωνσταντίνο Καραμανλή*, στο: <https://www.tovima.gr/2008/11/24/archive/afierwma-11/> , (ημ. πρ. 3-3-2017).

Το Βήμα, 18-3-2009, Team, *Γαλλία – NATO: η μεγάλη επιστροφή*, στο <https://www.tovima.gr/2009/03/18/world/gallia-nato-i-megali-epistrofi/>, (ημ.πρ.20-12-2019).

Το Βήμα, 11-9-2013, Μαλούχος Γιώργος, *Ο Μονρόε, ο Ομπάμα και ο αμερικανικός απομονωτισμός, Ο Λευκός Οίκος ξεσκονίζει το πορτραίτο του 5ου προέδρου των ΗΠΑ*, στο: <http://www.tovima.gr/world/article/?aid=529571>, (ημ. πρ. 11/09/2016).

Τα Νέα, 21-8-1999, Ν. Κουρής, *Η νέα δομή του ΝΑΤΟ και το Αιγαίο*, στο: <https://www.tanea.gr/1999/08/21/greece/i-nea-domi-toy-nato-kai-to-aigaiο/> (ημ. πρ. 17-3-2017).

Πρώτο Θέμα, 18-10-2016, *Το ΠΑΣΟΚ στην εξουσία: 35 χρόνια από την Αλλαγή*, στο: www.protothema.gr/politics/article/620425/to-pasok-stin-exousia-35-hronia-apo-tin-allagi/, (ημ.πρ.7-3-2018).

Πρώτο Θέμα, 07-9-2017, Στούκας Μιχάλης, *Τα Σεπτεμβριανά: Η ολέθρια νύχτα για τον Ελληνισμό της Κωνσταντινούπολης*, στο: www.protothema.gr/stories/article/711636/ta-septemvriana-i-olethria-nuhta-gia-ton-ellinismo-tis-konstadinoupolis/, (ημ. πρ. 29-3-2019).

Ριζοσπάστης, 19-3-1997, ΠΟΛΙΤΙΚΗ, Προσαρμογή στο επιθετικό δόγμα του ΝΑΤΟ, στο: <https://www.rizospastis.gr/story.do?id=3635716>, (ημ. πρ. 17-3-2019).

Ριζοσπάστης, 14-8-2002, *50 Χρόνια στο Άρμα του Βορειοατλαντικού Συμφώνου, Η εθνική περιπέτεια που λέγεται ΝΑΤΟ, Από την επανένταξη της Ελλάδας στο ΝΑΤΟ στη Νέα Δομή*, στο: <https://www.rizospastis.gr/story.do?id=3640983>, (ημ. πρ. 18-8-2015).

Ριζοσπάστης, 1-6-2006, *Επιχειρησιακός έλεγχος και τι σημαίνει για το Αιγαίο*, στο: <https://www.rizospastis.gr/story.do?id=3399842>, (ημ. πρ. 17-3-2017).

Ο Φιλελεύθερος, 25-8-2013, *Πως ο Κίσιγκερ συνωμοτούσε με την Τουρκία για να σπάσει το εμπάργκο, Αποκαλυπτικοί διάλογοι με τον Τούρκο ΥΠΕΞ στην Άγκυρα το 1975*, στο <http://archive.philenews.com/el-gr/top-stories/885/158838/pos-o-kisigker-synomotouse-me-tin-tourkia-gia-na-spasei-to-empargko>, (ημ. πρ.20-10-2016).

Ο Φιλελεύθερος, Δημήτρης Τσαϊλάς, 24-11-2017, *Τα έθνη έχουν μόνο σταθερά συμφέροντα*, στο www.liberal.gr/arthro/178261/amyna--diplomatia/2017/ta-ethni-echoun-mono-stathera-sumferonta.html (ημ. πρ. 23/11/2017).

Iefimerida.gr, Κόκκολης Γιώργος, 03-04-2012, *Ποια Είναι τα προβλήματα και οι Θέσεις των δυο χωρών, Τι ακριβώς μας χωρίζει με την Τουρκία*, στο <https://www.iefimerida.gr/news/44319>, (ημ.. πρ. 20-10-2017).

News 247, 24-9-2007, *Γαλλία: Επιστροφή στο ΝΑΤΟ υπό προϋποθέσεις*, στο: <https://www.news247.gr/kosmos/gallia-epistrofi-sto-nato-ypo-proypotheseis.6007203.html>, (ημ.πρ.20-12-2019).

News 247, 17-4-2018, Δεμέτης Χρήστος, δηλώσεις Πρόεδρου ΗΠΑ για Δόγμα Τρούμαν, στο: <https://www.news247.gr/koinonia/agalma-troyman-giati-einai-to-pio-misito-stin-ellada.6602818.html>, (ημ. πρ. 9-10-2018).

Newsbomb, 08-7-2015, Σαν σήμερα το 1997 Σημίτης και Ντεμιρέλ υπογράφουν τη Συμφωνία της Μαδρίτης, στο : <https://www.newsbomb.gr/ellada/story/604662/san-simera-to-1997-simitis-kai-ntemirel-ypografoyn-ti-symfonia-tis-madritis>.

Paraskhnio.gr, 13-12-2013, Καπούτσης Χρήστος , *Επιτυχημένη η βολή του ρωσικού αντιαεροπορικού συστήματος S-300 στην Κρήτη*, στο: <https://www.paraskhnio.gr/to-istoriko-tis-apoktisis-ton-rosik/>, (ημ. πρ. 20-11-2018).

The Guardian, 17-7-2001, Ian Traynor, *Soviets tried to join Nato in 1954, Special report: Russia*, στο: <https://www.theguardian.com/world/2001/jun/17/russia.iantraynor>, (ημ.πρ.2-5-2018).

The New York Times, 31-7-2007, Thompson Nicholas, *A War Best Served Cold*, στο: <https://www.nytimes.com/2007/07/31/opinion/31thompson.html>, (ημ.πρ. 22-7-2019).

Γ΄ Νόμοι

ν.2292/1995, Οργάνωση και λειτουργία Υπουργείου Εθνικής Άμυνας, διοίκηση και έλεγχος των Ενόπλων Δυνάμεων και άλλες διατάξεις, ΦΕΚ 35/Α/15-2-1995

ν 2641/1998, Παλλαϊκή Άμυνα και άλλες διατάξεις ΦΕΚ 211/Α/15-9-1998

ν.2913/2001, Ρύθμιση Θεμάτων Μετοχικών Ταμείων Υπουργείου Εθνικής Άμυνας και άλλες διατάξεις ΦΕΚ102/Α/23-5-2001

ν.2919/2001, Σύνδεση ερευνάς και τεχνολογίας με την παραγωγή και άλλες διατάξεις, ΦΕΚ Α 128/25.06.2001

ν.2984/2002, Οργανωτικά θέματα του Υπουργείου Εθνικής Άμυνας, ρυθμίσεις προσωπικού των Ενόπλων Δυνάμεων και άλλες διατάξεις, ΦΕΚ Α 15/31.1.2002

Δ΄ Πρακτικά των Συνεδριάσεων της Βουλής

Πρακτικά Βουλής, Ηνωμένο Βασίλειο Βουλή των Κοινοτήτων, τ. 446, στ. 383-517.

Πρακτικά Βουλής των Ελλήνων, Συνεδρίαση 18-2-1952, Περίοδος Β΄, Συνόδου Α΄.

Πρακτικά της Βουλής των Ελλήνων της Συνεδρίασης της 11-12- 1974

Πρακτικά της Βουλής των Ελλήνων της Συνεδρίασης της 14-12-1974, ομιλία Γεώργιου Μαύρου.

Πρακτικά της Βουλής, των Ελλήνων της Συνεδρίασης της 22-10-1980.

Ε΄ Πρακτικά των Συνεδριάσεων του Συμβουλίου Αρχηγών Γενικών Επιτελείων (ΣΑΓΕ)

Πρακτικά Συνεδρίασης της 31-3-1979, Συμβούλιο Αρχηγών Γενικών Επιτελείων (ΣΑΓΕ)

ΣΤ΄ Πληροφορίες

Ανάλυση Εννοιών

Άρθρον 1 του NATO, στο: https://www.nato.int/cps/ic/natohq/official_texts_17120.htm, (ημερ.προσβ.4-1-2017).

Διαλειτουργικότητας (Interoperability), στο: <http://www.himss.org/library/interoperability-standards/what-is>, (ημ.πρ.20-8-2018).

Διοίκηση και Έλεγχος στο: https://ipfs.io/ipfs/QmXoypizjW3WknFiJnKLwHCnL72vedxjQkDDP1mXWo6uco/wiki/Command_and_control.html, (ημ.πρ.18-8-2017).

Missile Defense Agency-MDA, στο: <https://www.armscontrol.org/factsheets/usmissiledefense>, (ημ.πρ.22-5-2018).

Strategic Concepts (Στρατηγικής Αντίληψης- Δόγματος), στο: www.nato.int/cps/en/natohq/topics_56626.htm, (ημ.πρ.20-5-2018) και στο: <https://www.Thefree-dictionary.com/strategic+concept>, (ημ.πρ.20-5-2018).

LIVE OAK, στο: <https://www.nato.int/cps/en/natohq/declassified136184.htm>, (ημ.πρ.23-6-2017).

Λοιπές Πληροφορίες

Αρχηγείο Τακτικής Αεροπορίας (ATA), στο <https://www.haf.gr/structure/ata/ata-history/> (ημ. πρ. 7-4-2019)

Άξονας του Κακού, στο: https://en.wikipedia.org/wiki/Axis_of_evil, (ημ.πρ.23-8-2018), και στο: <http://www.economist.com/node/965664>, *American leadership George Bush and the axis of evil, America is set on a brave but hazardous course*, 31-1-2002, (ημ.πρ.23-8-2018).

Βασικά Στοιχεία της Στρατιωτικής Οργάνωσης του NATO (Δομή Διοίκησης), στο: https://www.nato.int/cps/ic/natohq/topics_49608.htm, (ημ. πρ. 15-10-2017).

Ένωση Σκανδιναβικής Άμυνας, στο: https://www.cvce.eu/en/recherche/unit-content/-/unit/02bb76df-d066-4c08-a58a-d4686a3e68ff/b_2bf8e_f8-8b29-4dba-9321-5231e7758048, (ημερ.προσβ.10-1-2017).

Ίδρυτικός Νόμος για τις Αμοιβαίες Σχέσεις, τη Συνεργασία και την Ασφάλεια μεταξύ του NATO και της Ρωσικής Ομοσπονδίας, Παρίσι, 27-5-1997, στο <http://www.nato.int/docu/basictxt/fndact-a.htm>, (ημ.πρ.5-4-2017).

Επιχείρησης Unified Protector (OUP) στη Λιβύη στο: https://www.nato.int/cps/ic/natohq/topics_71652.htm, (ημ.πρ.11-7-2017).

Κατάταξη των Βαλλιστικών Πυραύλων, στο: <https://www.armscontrol.org/factsheets/usmissiledefens>, (ημ.πρ.30-5-2018).

Μεσογειακή Ασφάλεια: Νέα Θέματα και Προκλήσεις, Σεμινάριο RAND,16-10-1995, <https://www.nato.int/docu/speech/1995/s951016a.htm>, (ημ.πρ. 24-8-2017).

Μεσογειακό Διάλογο, στο: https://www.nato.int/cps/en/natohq/topics_52927.htm, (ημ.πρ.4-4-2017).

NATO, στο https://www.nato.int/cps/en/natohq/topics_69718.htm, (ημ.πρ. 20-10-2017).

Οριοθέτηση της Υφαλοκρηπίδας, στο: <https://www.mfa.gr/zitimata-ellinotourkikon-sheseon/eidikotera-keimena/oriothetisi-yfalokripidas.html>, (ημ. πρ. 3-3-2019).

Συμμαχικές Αεροπορικές Δυνάμεις της Κεντρικής Ευρώπης (HQ Allied Air Forces Central Europe -AAFCE), στο: <https://www.forces-war-records.co.uk/units/4913/hq-allied-air-forces-central-europe-aafce/>, (ημ.πρ.22-3-2017).

Συμφωνία της Μαδρίτης, στο: <http://www.newsbomb.gr/ellada/ethnika/story/604662/san-simera-to-1997-simitis-kai-ntemirel-yprografoyn-ti-symfonia-tis-madritis#ixzz4uck5CrMK> (ημ.πρ.13-3-2017).

Συμφωνία της Δουκέρνκης (Dunkirk Treaty) 1947», στο: https://www.cvce.eu/content/publication/1997/10/13/1fb9f4b5-64e2-4337-bc78-db7e1978de09/publishable_en.pdf, (ημερ.προσβ.8-8-2017).

Συνθήκη για τις Συμβατικές Ένοπλες Δυνάμεις στην Ευρώπη (Treaty on Conventional Armed Forces in Europe -CFE), στο: <https://www.osce.org/library/14087?download=true>, (ημ.πρ.19-10-2018).

Συνθήκη του Ρίο (1947), στο: <https://www.encyclopedia.com/humanities/encyclopedias-almanacs-transcripts-and-maps/rio-treaty-1947>, (ημ.πρ.8-8-2017).

Combined Joint Task Forces -CJTF, στο: <https://www.nato.int/docu/comm/1999/9904-wsh/pres-eng/16cjtf.pdf>, (ημ. πρ. 19-3-2017).

CIA, SE-23, *Prospects for an Inclusive Middle East Defence Organization*, 17-3-1952, στο: https://www.cia.gov/library/readingroom/docs/DOC_0001356471.pdf, (ημ.πρ.7-6-2017)

CM (56)138 1956, *Directive to the NATO Military Authorities From the North Atlantic Council (Approved by the Council at its Meeting on 13th December, 1956)(1) Analysis of Soviet Intentions, Note 21*, στο <https://www.nato.int/docu/stratdoc/eng/intro>, (ημ.πρ.27-3-2018).

COMINFORM, στο: <http://www.dictionary.com/browse/cominform>, (ημ.πρ.1-10-2017).

Comprehensive Political Guidance, Endorsed by NATO Heads of State and Government on 29 November 2006, 29-11-2006 στο: https://www.nato.int/cps/en/natohq/official_texts_56425.htm, (ημ.πρ.25-4-2017).

CRS Report for Congress, Greece and Turkey: Aegean Issues — Background and Recent Developments, 21-8-1997, στο: www.everycrsreport.com/files/19970821_97-799fafa64b4eb0fd47a3dca6e697546ff66311c8a3.pdf, (ημ.πρ. 15-12-2019).

The Defence Financial and Economic Committee, στο: <http://archives.nato.int/defence-financial-and-economic-committee>, (ημ.πρ. 3-3-2017).

Deployable Joint Staff Elements-DJSE, στο: <https://www.nato.int/fchd/FCHD/djse-concept.html>, (ημ.πρ.22-7-2017).

Direct Defence, τη σημασία του *Deliberate Escalation* και για το πώς η “ultimate military response” -που προβλέπετε στην MC 14/3- αποτελούσε μια General Nuclear Response ή/και “ultimate deterrent”, στο: <https://www.nato.int/docu/stratdoc/eng/a680116a.pdf>, (ημ.πρ.9-9-2018).

Fact Sheet: How NATO has Changed in the Post-Cold War Era, 1960, στο: <https://www.mtholyoke.edu/acad/intrel/natousis.htm>, (ημ. πρ. 2-3-2019).

France and NATO: France's role in the North Atlantic Treaty Organization, στο: diplomatie.gouv.fr/en/french-foreign-policy/security-disarmament-and-non-proliferation/the-institutional-framework-of-france-s-action/france-and-nato/ (ημ.πρ 23-5-2017), (ημ.πρ 23-5-2017).

Final Communiqué of the North Atlantic Council, 9/1949, Foundations of The Alliance and NATO, στο: <http://www.fransamalingvongeusau.com/documents/dl2/h1/2.1.5.pdf>, (ημ.πρ.20-5-2018).

Final Communiqué of the North Atlantic Council 17-18 May 1950, The Defence Committee's recommendations regarding the strategic concept approved, στο: <https://www.nato.int/docu/comm/comm4959.htm>, (ημ.πρ.25-7-2018)

Final Communiqué NATO, M-NAC-2(92)106, of the Ministerial meeting of the North Atlantic Council», Υπουργική Σύνοδος 1992, Βρυξέλλες, 17-12-1992, στο: https://www.nato.int/cps/en/natohq/official_texts_23972.htm, (ημ.πρ.4-4-2018).

Foreign Affairs, 30-11-1950, τ. 481, στο <https://api.parliament.uk/historic-hansard/commons/1950/nov/30/foreign-affairs>, (ημ.πρ. 2-2-2018).

Διεθνές Δικαστήριο, Interpretation of Peace Treaties with Bulgaria, Hungary and Romania, στο, <http://www.icj-cij.org/en/case/8>, (ημερ.προσβ.2-10-2017).

Macmillan Maurice Harold, στο: <https://www.britannica.com/biography/Harold-Macmillan>, (ημ.πρ .22-4-2018).

Ministerial Meeting of the North Atlantic Council/ North Atlantic Cooperation Council», Στρατηγείο του NATO, Βρυξέλλες, 10-11/1/1994, στο: <https://www.nato.int/docu/comm/49-95/c940111a.htm>, (ημ.πρ. 24-8-2017).

Multiple Independent Reentry Vehicle-MIRV, στο: <https://www.britannica.com/technology/MIRV>, (ημ.πρ.30-4-2018).

Mutual Assured Destruction –MAD», στο: <http://www.nuclearfiles.org/menu/key-issues/nuclear-weapons/history/cold-war/strategy/strategy-mutual-assured-destruction.htm>, (ημ.πρ.22-7-2017).

NACC - Euro-Atlantic Partnership Council-EAPC, το 1997, στο: https://www.nato.int/cps/en/natohq/topics_49276.htm, (ημ.πρ.4-4-2017).

The National Security Strategy of the United States of America, 9/ 2002, στο: www.state.gov/documents/organization/63562, (ημ.πρ.26-5-2017).

National Security Action Memorandum -NSAM 40, 24-4-1962, στο: <https://www.jfklibrary.org/Asset-Viewer/Archives/JFKNSF-329-015.aspx>, (ημ.πρ.3-5-2018)

NATO Multi AEGIS Site Emulator –MASE, στο: [https://npc.ncia.nato.int/Pages/Multi-AEGIS-Site-Emulator-\(MASE\).aspx](https://npc.ncia.nato.int/Pages/Multi-AEGIS-Site-Emulator-(MASE).aspx), (ημ.πρ.24-9-2017).

NATO Air Policing, στο: <https://www.globalsecurity.org/military/world/int/nato-air-policing.htm>, (ημ.πρ.24-9-2019).

NATO Earmarked Forces, στο: <https://www.thefreedictionary.com/NATO+earmarked+forces>, (ημ. πρ. 7-3-2019).

National Security Council Report- NSC 68, (1950), 'United States Objectives and Programs for National Security' στο: <https://digitalarchive.wilsoncenter.org/document/116191.pdf?v=2699956db534c1821edefa61b8c13ffe>, (ημ.πρ.20-3-2019), και <https://en.wikipedia.org/wiki/NSC-68>, (ημ.πρ. 20- 3-2019) και <https://history.state.gov/milestones/1945-1952/NSC68>, (ημ.πρ. 27-3-2017) και στο: https://www.Τρούμαβlibrary.org/whistlestop/study_collections/coldwar/documents/pdf/10-1.pdf, (ημ. πρ. 27-3-2017).

The New Strategic Concept, North Atlantic Council Meeting at the level of Heads of State and Government Rome, Italy 7 November 1991, 07-11-1991, στο: https://www.nato.int/cps/en/natohq/official_texts23847.htm?Selected_Locale=ru, και στο: <https://www.brookings.edu/wp-content/uploads/2016/06/reportch2.pdf> (ημ.πρ. 5-4-201).

North Atlantic Cooperation Council-NACC, στο: https://www.nato.int/cps/en/natolive/topics_69344.htm, (ημ.πρ.4-4-2017).

North Atlantic Council Final Communiqué London 15th-18th May 1950, στο: <https://www.nato.int/docu/comm/49-95/c500518a.htm>, (ημ.πρ.15-5-2018).

North Atlantic Council Deputies, στο <http://archives.nato.int/north-atlantic-council-deputies>, (ημ.πρ. 3-3-2017),

Northern Army Group- NORTHAG, στο: <https://www.revolv.com/page/Northern-Army-Group>, (ημ.πρ.7-7-2017).

NOTAM 714, στο <https://www.mfa.gr/zitimata-ellinotourkikon-sheseon/eidikotera-keimena/fir-athinon.html>, (ημ. πρ. 17-3-2017).

Turkey, Greece, and NATO : The Strained Alliance : A Staff Report to the Committee on Foreign Relations, United States Senate, (Επιτελική Έκθεση στην Επιτροπή Εξωτερικών Σχέσεων της Γερουσίας των Ηνωμένων Πολιτειών Τουρκία, με θέμα : Ελλάδα και NATO: Η στρατιωτική συμμαχία, 96ο Συνέδριο, 2η Συνεδρίαση, Μάρτιος 1980, στο: <https://babel.hathitrust.org/cgi/pt?id=pur1.32754077268484;view=1up;seq=17>, (ημ. πρ. 24-9-2017).

Press Communiqué S-1(91)86, Ανακοίνωση Τύπου NATO για την Ειρήνη και τη Συνεργασία, των Αρχηγών Κρατών και Κυβερνήσεων που συμμετείχαν στη Συνεδρίαση του Βορειοατλαντικού Συμβουλίου στη Ρώμη 8-11-1991, στο: <https://www.nato.int/docu/comm/49-95/c911108a.htm>, (ημ.πρ.4-4-2017).

Press Communiqué, North Atlantic Council, 1 December 1994, M-NAC- 2(94)116, Υπουργική Συνάντηση του Βορειοατλαντικού Συμβουλίου, στο Στρατηγείο του NATO, Βρυξέλλες, 1-12-1994, στο: https://www.nato.int/cps/en/natohq/official_texts_25067.htm?mode=pressrelease, (ημ.πρ.4-4-2017).

Press Communiqué M-NAC-2 (95)118 Ministerial Meeting of The North Atlantic Council held at NATO Headquarters, Brussels 5 Dec 1995 M-NAC- 2 (95)118, 5-12-1995, στο: <https://www.nato.int/docu/comm/49-95/c951205a.htm>, (ημ.πρ.4-4-2017).

Press Release NATO (1951), NATO Reorganization Press Communiqué, 3 May 1951, εν. 11-12-2001, Πηγή: NATO Archives, Document D-D(51)123 (Final) στο <https://www.nato.int/docu/pr/1951/p510503e.htm> (ημ.πρ.22-1-2018).

Press Release NATO (2009) 043, Declaration on Alliance Security Issued by the Heads of State and Government participating in the meeting of the North Atlantic Council in Strasbourg / Kehl on 4 April 2009, 4-4-2009, στο: https://www.nato.int/cps/en/natohq/news_52838.htm?mode=pressrelease, τ. εν. 7-8-2012 (ημ.πρ.20-5-2017).

Press Release (2009) 044, Strasbourg / Kehl Summit Declaration Issued by the Heads of State and Government participating in the meeting of the North Atlantic Council in Strasbourg / Kehl, 04-4-2009, στο: https://www.nato.int/cps/en/natohq/news_52837.htm?mode=pressrelease, (ημ.πρ.30-5-2017).

Press Release NAC-S(99) 066, Membership Action Plan (MAP) Approved by the Heads of State and Government participating in the Meeting of the North Atlantic Council, 24-4-1999, στο: https://www.nato.int/cps/en/natohq/official_texts_27444.htm, (ημ.πρ. 4-4-2017).

Press Release NATO NAC-S(99)69 069, Defence Capabilities Initiative approved by the Heads of State and Government participating in the Meeting of the North Atlantic Council, 25-4-1999, στο: https://www.nato.int/cps/en/natohq/official_texts_27443.htm, (ημ.πρ.4-4-2017).

Press Release (2010) 155, CMC-0175-2009, Lisbon Summit Declaration Issued by the Heads of State and Government participating in the meeting of the North Atlantic

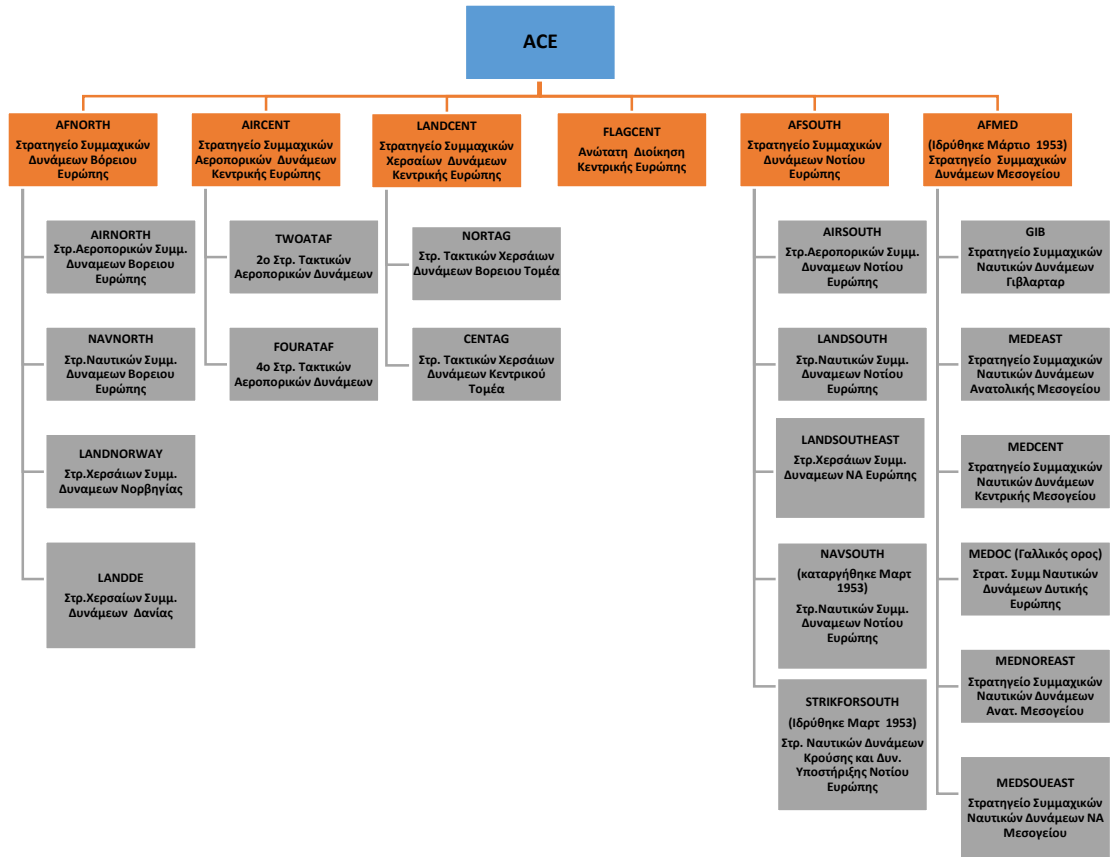
Council in Lisbon, 20-11-2010, στο: https://www.nato.int/cps/en/natohq/official_texts_68828.htm, (ημ.πρ 27-4-2017).

Report of the National Defense Panel, Transforming Defense-National Security In The 21st Century, December 1997, στο: <http://www.dtic.mil/dtic/tr/fulltext/u2/a402688.pdf>, (ημ.πρ.23-4-2017).

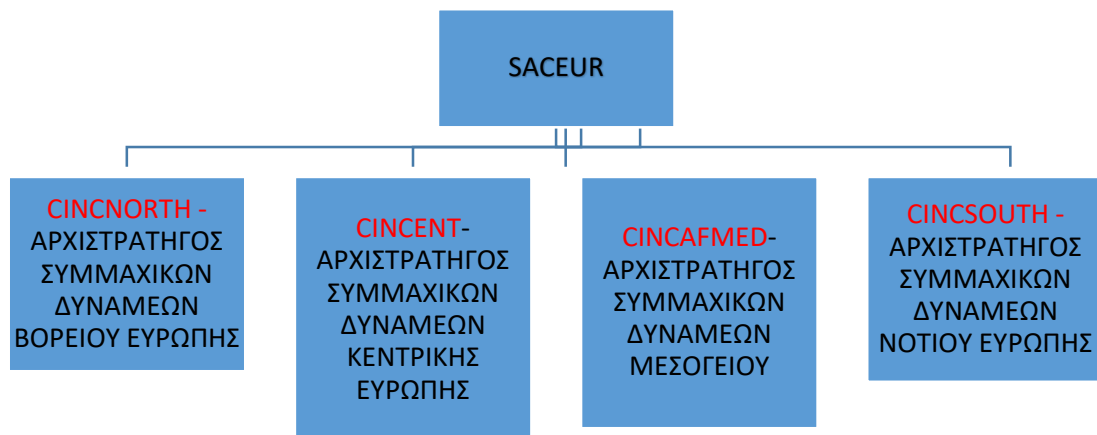
Wales Summit Declaration Issued by the Heads of State and Government participating in the meeting of the North Atlantic Council in Wales, M-1(94)003, 11-1-1994, στο: https://www.nato.int/cps/en/natohq/official_texts_24470.htm?mode=pressrelease, (ημ.πρ.22-7-2017).

UNSC, S1999/648, Interim Agreement for Peace and Self-Government in Kosovo (The Rambouillet Accords), 1999, στο: <https://peacemaker.un.org/kosovo-rambouillet-agreement99>, και στο: https://peacemaker.un.org/sites/peacemaker.un.org/files/990123_RambouilletAccord.pdf, (ημ.πρ.23-5-2017).

ΔΙΑΓΡΑΜΜΑΤΑ

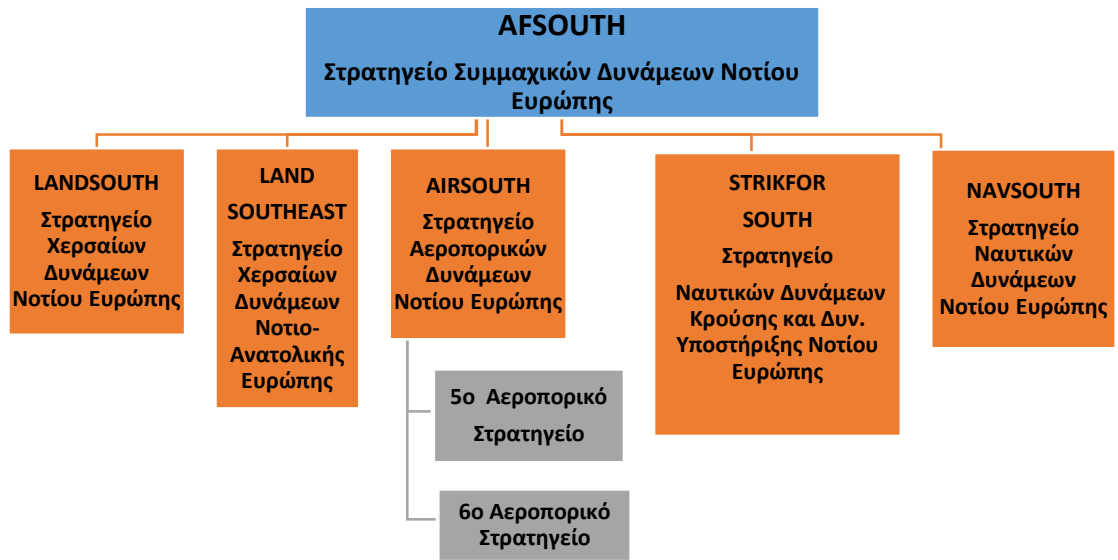
Διάγραμμα 1: Αρχική Δομή Συμμαχικών Δυνάμεων Ευρώπης 1951-1953

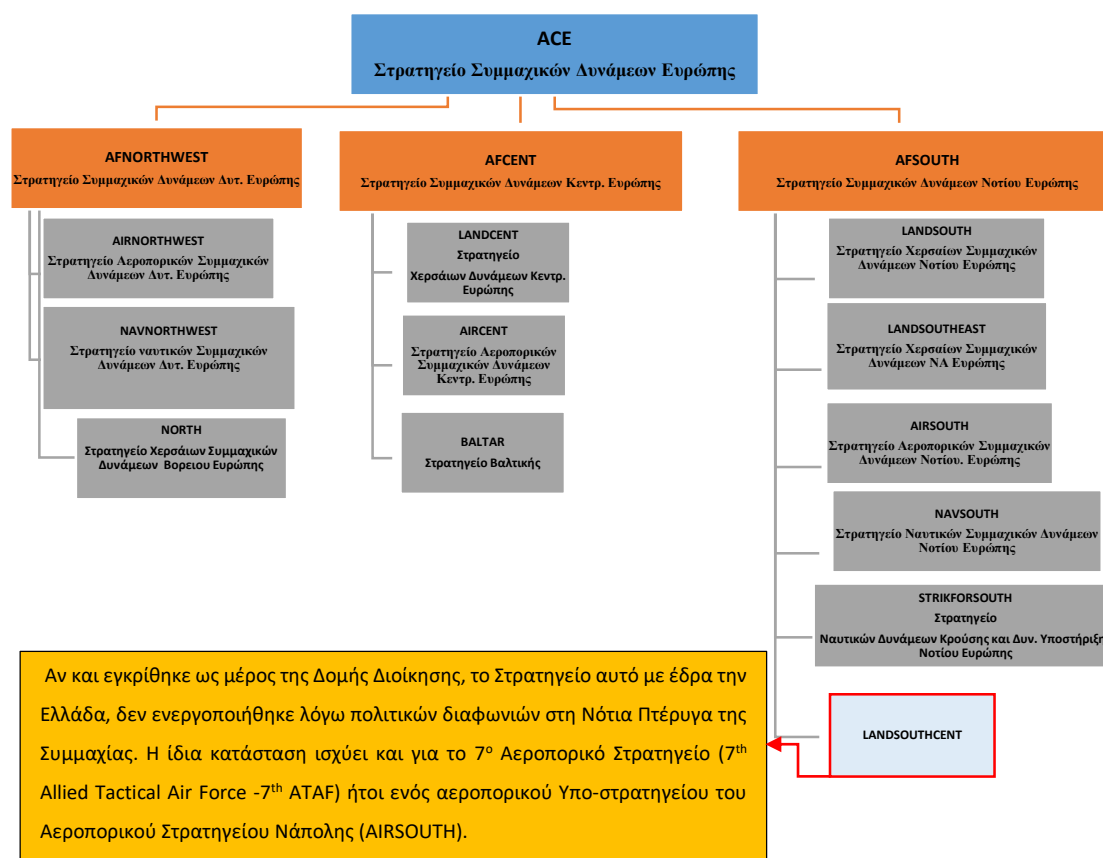
Διάγραμμα 2: Δομή Συμμαχικών Δυνάμεων Ευρώπης 1953 -1967

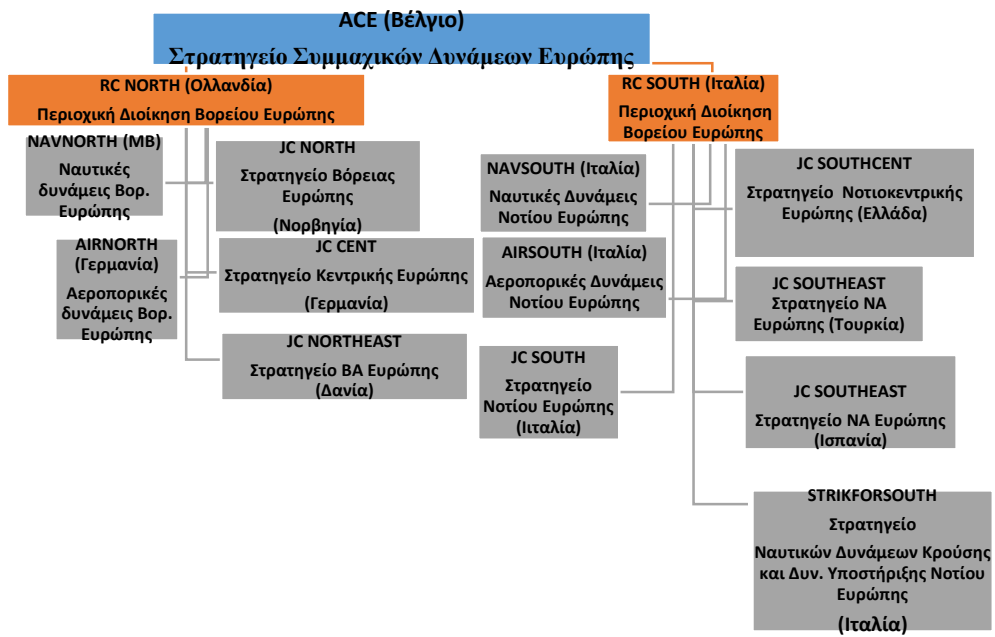
Διάγραμμα 3: Η Δομή Διοίκησης στην Κεντρική Περιοχή του NATO 1966-1974

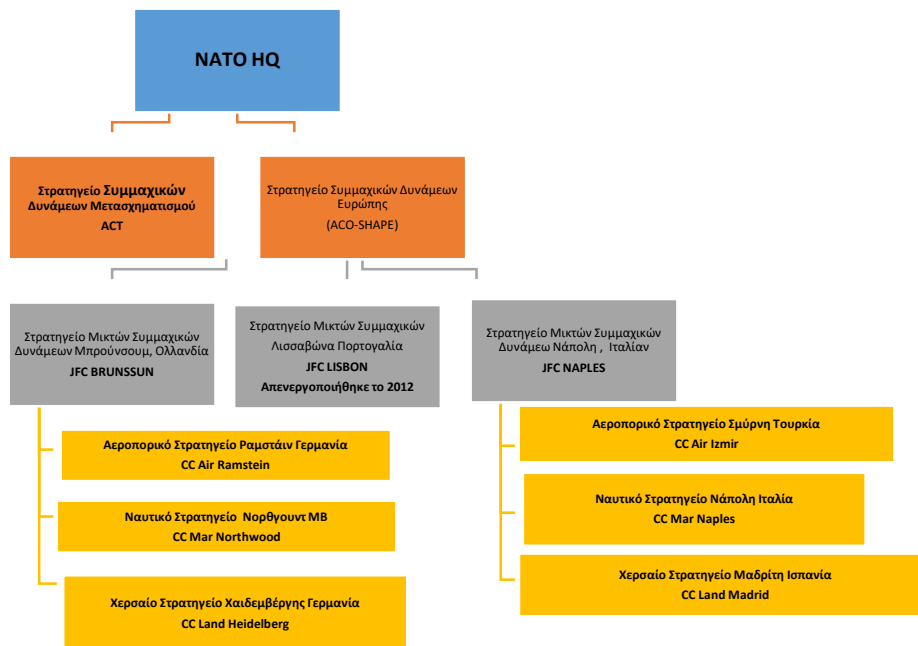
Διάγραμμα 4: Κύρια Στρατηγεία του NATO στη Νότια Πτέρυγα 1967-1999

Διάγραμμα 5: Δομή Διοίκησης Συμμαχικών Δυνάμεων Ευρώπης (Allied Command Europe-ACE) 1994-1999

Διάγραμμα 6: Δομή Διοίκησης Συμμαχικών Δυνάμεων Ευρώπης (Allied Command Europe-ACE) 1999-2003

Διάγραμμα 7: Η Δομή Διοίκησης του NATO 2004-2009¹⁰⁶⁷

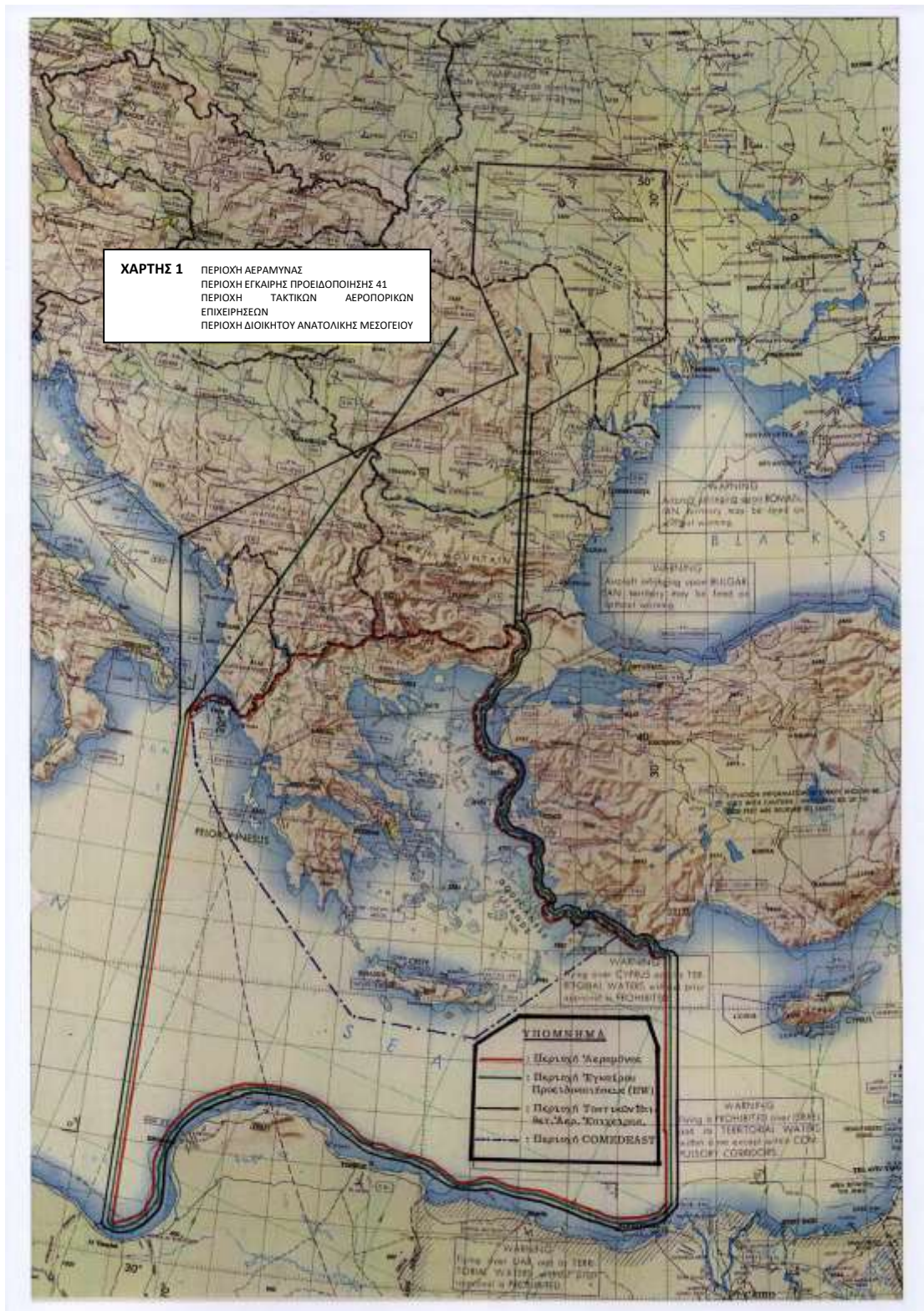
¹⁰⁶⁷ Στη Διάσκεψη Κορυφής της Λισσαβόνας την 20^η Νοε 2010 υιοθετήθηκε νέα Δομή Διοίκησης με μείωση προσωπικού κατά 35%. Το Στρατηγείο Συμμαχικών Δυνάμεων Ευρώπης (Allied Command Operations - ACO) παρέμεινε στο στρατηγικό επίπεδο με Επιτελείο της το SHAPE, ενώ τέθηκαν υπό τη διοίκησή της το Μικτό Στρατηγείο Δυνάμεων στην Νάπολη της Ιταλίας (Joint Force HQ Naples) και το Μικτό Στρατηγείο Δυνάμεων στο Μπρούνσουμ της Ολλανδίας (Joint Force HQ Brunsum). Καταργήθηκε έτσι το Διακλαδικό Στρατηγείο της Λισσαβόνας και άλλαξαν ρόλο και ονομασία τα Συμμαχικά Στρατηγεία στην Νάπολη Ιταλίας και στο Μπρούνσουμ της Ολλανδίας. Διατηρήθηκαν επίσης το Χερσαίο Στρατηγείο στην Σμύρνη (Τουρκία) με την κατάργηση των Στρατηγείων της Μαδρίτης και της Χαϊδεμβέργης, το Αεροπορικό Στρατηγείο στο Ραμστάιν (Γερμανία) και το Ναυτικό Στρατηγείο στο Νορθγουοντ της Μεγάλης Βρετανίας. Σε ότι αφορά στα Κέντρα Συνδυασμένων Αεροπορικών Επιχειρήσεων (CAOC) καταργήθηκαν τα Κέντρα της Λάρισας και Καρούπ (Δανία) και παρέμεινε ένα στο Ούντεμ στην Γερμανία και ένα στο Πότζιο Πενάτικο (Ιταλία). Στο Τορεχόν (Ισπανία) μεταστάθμισε το πρώην μεταφερόμενο κέντρο αεροπορικών επιχειρήσεων (DARS) που ήταν στην Ολλανδία δημιουργώντας ένα Μεταφερόμενο Κέντρο Διοίκησης και Ελέγχου Αεροπορικών Επιχειρήσεων .

ΠΙΝΑΚΕΣ

Πίνακας 1 Πρόταση ΓΓ ΝΑΤΟ ΡΟ(2011)0204

ΔΟΜΗ ΔΙΟΙΚΗΣΗΣ ΧΡΗΜΑΤΟΛΟΤΟΥΜΕΝΗ ΑΠΟ ΤΟ ΝΑΤΟ (NCS) ENTITIES	ΠΡΟΣΩΠΙΚΟ	ΠΡΟΤΕΙΝΟΜΕΝΗ ΧΩΡΑ/ΜΕΡΟΣ ΕΓΚΑΤΑΣΤΑΣΗΣ
Στρατηγείο Συμμαχικών Δυνάμεων Ευρώπης (ACO-SHAPE)	950	Μόνς, Βέλγιο
Στρατηγείο Μικτών Συμμαχικών Δυνάμεων (Joint Force HQ)	850	Μπρούνσουμ, Ολλανδία
Στρατηγείο Μικτών Συμμαχικών Δυνάμεων (Joint Force HQ)	850	Νάπολη, Ιταλία
Διοίκηση Ναυτικών Συμμαχικών Δυνάμεων (Maritime Command)	300	Νορθγουντ, Μεγ. Βρετανία
Διοίκηση Χερσαίων Δυνάμεων (Land Command)	350	Σμύρνη Τουρκία
Διοίκηση Αεροπορικών Συμμαχικών Δυνάμεων (Air Command)	500	Ραμστάιν Γερμανία
ΚΕΝΤΡΑ ΣΥΝΔΥΑΣΜΕΝΩΝ ΑΕΡΟΠΟΡΙΚΩΝ ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΕΩΝs	370	Ούντεμ (Γερμανία) και Πότζιο Ρενάτικο (Ιταλία)
Αναπτυσσόμενο Αεροπορικό Κέντρο Διοίκησης και Ελέγχου (Deployable Air C2 Centre)	280	Τορεχόν Ισπανία
Ομάδα Πληροφοριών (CIS Group)	1300	Μόνς Βέλγιο
Σύνολο Προσωπικού Συμμαχικών Δυνάμεων Ευρώπης (ACO TOTAL)	5750	
Στρατηγείο Συμμαχικών Δυνάμεων Μετασχηματισμού (ACT HQ)	645	Νόρφλοκ ΗΠΑ
Κέντρο Συνδυασμένων Επιχειρήσεων Joint Warfare Centre	250	Σταβαγκερ, Νορβηγία
Κέντρο Εκπαίδευσης Συνδυασμένων Μικτών Δυνάμεων Joint Forces raining Centre	105	Μπιντκότζ, Πολωνία
Μικτό Κέντρο Ανάλυσης και Διδασμάτων Joint Analysis and Lessons Learned Centre	50	Μονσάντο, Πορτογαλία
Σύνολο Συμμαχικών δυνάμεων Μετασχηματισμού ACT TOTAL	1050	
(ACO+ACT) Σύνολο	6800	
AWACS/AGS component	2000	Γκαϊλεκίρχεν, Γερμανία
Σύνολο	8800	

ΧΑΡΤΕΣ

ΧΑΡΤΗΣ 2 NOTAM 714

